

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Terroryzm ugrupowań fundamentalistycznych na obszarze Izraela w drugiej połowie XX wieku

Author: Adam Krawczyk

Citation style: Krawczyk Adam. (2007). Terroryzm ugrupowań fundamentalistycznych na obszarze Izraela w drugiej połowie XX wieku. Praca doktorska. Katowice : Uniwersytet Śląski

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział nauk Społecznych
Instytut Historii

ADAM KRAWCZYK

Terroryzm ugrupowań fundamentalistycznych
na obszarze Izraela w drugiej połowie XX
wieku

Praca doktorska
napisana pod kierunkiem doc. dr hab.

ANDRZEJA TOPOLA

KATOWICE 2007

„...infrastruktura terroru” istnieje w duszy milionów Palestyńczyków i dziesiątków milionów Arabów, których serca płoną gniewem. Im więcej zabija się bojowników i zamachowców-samobójców, tym więcej bojowników i zamachowców-samobójców gotowych jest zająć ich miejsca. Widzieliśmy „laboratoria materiałów wybuchowych” – parę worków z materiałem, który można kupić w sklepach izraelskich. Armia izraelska jest dumna, że odkryła ich dziesiątki. Wkrótce będą setki...”

[Uri Avneri]

Spis treści

Wstęp	5
 I. Korzenie żydowskiego terroryzmu fundamentalistycznego	
1. Żydowska historia Palestyny w XX wieku.....	36
2. Erec Israel Haszlema – biblijne granice Królestwa Izraela.....	44
3. Fundamentalistyczna podstawa ekstremizmu – „kookiści?”.....	52
3.1 Abraham Izaak Kook (1864-1935) – religizacja syjonizmu.....	52
3.2 Cwi Jehuda Kook (1891-1982) – nowe pokolenie mesjanistów.....	55
 II. Korzenie palestyńskiego terroryzmu fundamentalistycznego	
1. Arabska historia Palestyny w XX wieku.....	61
2. Fundamentalizm islamski i dżihad.....	72
3. Fundamentalistyczna podstawa ekstremizmu – Bractwo Muzułmańskie.....	81
3.1 Przesłanie Hasana al-Banny (1906-1949).....	81
3.2 Bracia Muzułmanie w okresie kształtowania się ideologii - 1929-1966.....	86
3.3 Ideologia Sajjida Kutba (1906-1966).....	89
3.4 Bracia Muzułmanie w Palestynie – od Wielkiej Rewolty (1936-39) do wojny sześciodniowej (1967).....	96
4. Import wzorców - Hezbollah - wzorzec modus operandi.....	100
 III. Żydowskie organizacje terrorystyczne w Izraelu i Terytoriach Okupowanych	
1. Gusz Emunim – osadnicy czy terroryści.....	111
1.1 Geneza - odkupienie wojny Jom Kippur (1973).....	111
1.2 Ideologia – Ziemia, Tora, Lud.....	116
2. Kach, Kahanne Chaj – ekstremizm, rasizm, terroryzm.....	142
2.1 Meir Kahanne – „izraelski ajatollah”.....	142
2.2 Ideologia – „Oni muszą odejść”.....	145
2.3 Geneza i działalność Kach i Kahane Chaj– od JDL do TNT.....	151
3. Akty przemocy żydowskiego podziemia terrorystycznego.....	160

IV. Palestyńskie organizacje terrorystyczne w Izraelu i Terytoriach Okupowanych.

1. Hamas – od rewolucji kamieni do powstania al-Aksa.....	186
1.1 Geneza - od Mudżamy do I intifady.....	186
1.2 Ideologia - nacjonalizm palestyński z fundamentalizmem islamskim.....	195
1.3 Struktura - wewnętrzne i zewnętrzne przywództwo.....	205
1.4 Terroryzm antyizraelski i selektywny kontratak.....	222
2. Palestyński Islamski Dżihad - palestyńska awangarda.....	239
2.1 Geneza - oddziaływanie islamskiej rewolucji w Iranie 1979/80.....	239
2.2 Ideologia - chomeinizm u sunnitów.....	242
2.3 Struktura – enigmatyzm frakcji.....	249
2.4 Działalność terrorystyczna.....	259
3. Inne organizacje.....	268
Zakończenie.....	276
Wykaz skrótów.....	288
Aneksy.....	290
Bibliografia.....	324

Wstęp

Terroryzm i fundamentalizm religijny nie są zjawiskami współczesnymi. Ich genezy można doszukiwać się już w starożytności i średniowieczu (między innymi za sprawą żydowskiej sekty Sykariuszy czy muzułmańskiej Assasynów), dopiero jednak w XX wieku jak się wydaje osiągnęły owe zjawiska swoje apogeum. Terroryzm i fundamentalizm wielokrotnie przenikały się wzajemnie i występowały w prawie każdym zakątku kuli ziemskiej. Izrael nie stanowił tu wyjątku. Było to jedno z nielicznych miejsc na świecie, gdzie występowała największa ilość antagonizmów kulturowych, etnicznych i wyznaniowych. Rywalizacja Żydów i muzułmanów o święte miejsca trzech z czterech największych religii świata dodawała dodatkowej motywacji różnym fundamentalistom religijnym, do stosowania wielorakich form przemocy.

Niniejsza dysertacja doktorska została poświęcona przedstawieniu zjawiska terroryzmu o motywacji religijnej występującego na obszarze Izraela w II połowie XX wieku.

Celem tej pracy jest przedstawienie historii terroryzmu na obszarze Izraela, jego genezy, powiązań ideologicznych, metod i motywacji działań, konkretnych zamachów, struktury organizacji, oraz przybliżenie w skróconej formie sylwetek ich liderów. Wyżej wymienione składniki charakteryzujące niniejszą dysertację przedstawiłem w historycznej perspektywie, gdzie takie wydarzenia jak wojna sześciodniowa, wojna Jom Kippur czy rewolucja islamska w Iranie determinowały ekstremistyczne działania fundamentalistów na obszarze Izraela.

Rok 1948 jest najważniejszą datą w XX wiecznej historii Bliskiego Wschodu. Powstanie państwa Izrael zmieniło całkowicie oblicze polityczne, społeczne i gospodarcze tego regionu. Data ta kończy okres terroryzmu świeckich żydowskich organizacji nacjonalistycznych (Irgun, Lehi), a rozpoczyna przemoc fundamentalistów żydowskich, którzy właśnie w państwie izraelskim opartym na nie-religijnej podstawie widzieli zagrożenie dla żydowskiej tożsamości. Przemoc ta w późniejszym czasie została rozciągnięta na arabskich mieszkańców. Dla terroryzmu palestyńskiego rok 1948 stanowi praprzyczynę wszelkiej działalności zbrojnej, zarówno nacjonalistów jak i fundamentalistów. Przegranie wojny palestyńsko-żydowskiej, a następnie arabsko-

izraelskiej, oraz ustanowienie państwa Izrael, połączone z masową ekspulsją było dla arabskich mieszkańców tych terytoriów „katastrofą” (*al-Nakba*). Wszystkie późniejsze zamachy terrorystów palestyńskich są skutkiem wydarzeń związanych z 1948 rokiem. Był to rok powstania pierwszych grup terrorystów arabskich na badanym terenie – tzw. ruchów fedainów.

Data kończąca tę dysertację jest rok 2000. Trzeba stwierdzić, iż był to rok przełomowy w najnowszej historii Bliskiego Wschodu. Była to najlepsza cezura dla zakończenia analizy badawczej i oceny przemocy fundamentalistów żydowskich i islamskich na obszarze Izraela. Oznaczała ona koniec okresu historycznego charakteryzującego się próbami dialogu izraelsko-palestyńskiego.

Od 2000 roku mogliśmy zaobserwować całkowitą zmianę konstelacji politycznej zarówno w Izraelu, jak również w Autonomii Palestyńskiej. Był to rok przejścia władzy przez izraelską prawicę (Likud) po upadku rządu Ehuda Baraka z Izraelskiej Partii Pracy. Premierem został Ariel Szaron, który zapoczątkował nową politykę względem Palestyńczyków i Terytoriów Okupowanych.

W 2000 roku po raz pierwszy w historii Izrael wycofał się bez podpisania traktatu pokojowego, czy nawet gwarancji bezpieczeństwa z okupowanego terytorium (Południowy Liban) - na co miały wpływ akty terroryzmu fundamentalistycznej organizacji Hezbollah.

Jedną z najważniejszych cezur dla historii terroryzmu na Bliskim Wschodzie jest wybuch II powstania palestyńskiego (tzw. intifady Al-Aksa), która rozpoczęła się właśnie w 2000 roku. Jest to największy oraz najbardziej krwawy zryw palestyński, którego skutki były i są widoczne do dnia dzisiejszego. Prezentowana dysertacja doktorska ukazuje historię przemocy pozapaństwowej, oraz ewolucję zjawiska terroryzmu od powstania państwa Izrael do intifady Al-Aksa, wybuch tego powstania stanowił koniec pewnego okresu historycznego i mógł stanowić również kres badania historycznego. Sama II intifada nie stanowi przedmiotu badania niniejszej dysertacji.

Wytyczenie końcowej cezury czasowej na 2000 r., za zasadne gdyż umożliwia ona badanie historyczne, ukazanie przyczyn, przebiegu oraz skutków działalności organizacji terrorystycznych na badanym obszarze, co w przypadku rozszerzenia bądź ograniczenia cezury czasowej nie byłoby możliwe.

Próby badania działalności islamskich organizacji terrorystycznych w okresie krótszym nie dawały wyobrażenia o skali ich działalności, oraz o sile oddziaływania na społeczeństwo palestyńskie. Za początek kampanii terrorystycznej (palestyńskich)

fanatyków religijnych można dopiero uznać rok 1993. Był to moment, w którym organizacja Hamas rozpoczęła zamachy na izraelskie cele, oddziałując na toczący się bliskowschodni proces pokojowy. Nie można było badania działalności religijnych terrorystów palestyńskich rozciągnąć na okres po 2000 roku. Rozpoczęcie intifady Al-Aksa przez Palestyńczyków rozpoczęło wypieranie świeckiej organizacji al-Fatah z palestyńskiej sceny politycznej i zastąpienie jej przez organizacje fundamentalistyczne (które ostatecznie przejęły władzę w Autonomii Palestyńskiej w wyniku wyborów w 2006 r). Skutkiem II intifady jest obserwowany obecnie proces polityzacji fundamentalistycznych grup palestyńskich, który jest procesem ewolucyjnym i nadawałby się na badania naukowe prowadzone bardziej przez politologów niż historyków, dla których musi zostać jasno określona dolna i górna cezura czasowa. Rok 2000 dla terroryzmu judaistycznego na badanym terenie nie jest tak definitywną cezurą jak w przypadku terroryzmu islamskiego, jednak i tu owa data jest wymowna. W 2000 roku ginie w zamachu rabin Benjamin Kahane syn zastrzelonego wcześniej rabina Meira Kahane - twórcy najbardziej znanej żydowskiej organizacji terrorystycznej Kach. Rabin Benjamin Kahane po śmierci ojca stworzył na bazie organizacji Kach nową grupę terrorystyczną Kahane Żyje (*Kahane Chai*). Po jego śmierci obserwujemy mimo kontynuacji terroryzmu żydowskiego szczególnie na Terytoriach Okupowanych, brak jakiegokolwiek większej organizacji terrorystycznej, oraz rozpad i zmianę struktur organizacyjnych pomniejszych grup. Od 2000 roku akty terroryzmu są autorstwa grup, które były utworzone dla przeprowadzenia jednego-dwóch zamachów, po czym uległy rozpadowi. W tym przypadku próby ustalenia wcześniejszej cezury czasowej uważam również, za nieuzasadnione i trudno znaleźć argumenty za skróceniem analizy badawczej. Uważam, iż nie można zatrzymać się w badaniu na roku 1984 (rozbiecie przez służby bezpieczeństwa grupy *Makhteret*), 1994 (zamach Barucha Goldsteina w Hebronie), ani na zamordowaniu przez żydowskiego fanatyka religijnego premiera Izraela Icchaka Rabina w 1995 roku, gdyż analizowanie zjawiska byłyby wtedy niewystarczające i niepełne.

Uważam, iż dostatecznie udało mi się przedstawić argumenty za wytyczeniem 2000 roku jako końcowej daty dla historycznego badania przemocy religijnej fundamentalistów obu zantagonizowanych stron w konflikcie żydowsko-arabskim.

Terenem, do którego odnosi się niniejsza dysertacja jest obszar państwa Izrael ustalony w rezolucji 181/II Zgromadzenia Ogólnego ONZ, wraz ze zmianami, jakie dokonały się w wyniku wojny 1948 roku, i 1967 roku. Potocznie nazywane „Terytoria

Okupowane”, czyli tereny, które zdobył Izrael w wyniku wojny sześciodniowej, nie stanowią *de iure* części Izraela, jednak *de facto* Izrael w pełni sprawuje nadzór nad tymi terenami. Dodatkowym argumentem za rozciągnięciem badania w niniejszej dysertacji na Terytoria Okupowane jest osadnictwo żydowskie, które tworzy izraelskie enklawy na tych terenach, które podlegają prawodawstwu izraelskiemu.

W niniejszym wstępie został przedstawiony cel pracy, omówione argumenty za wyznaczeniem przyjętych przez autora cezur czasowych i terytorialnych. Wskazane zostały trudności w transkrypcji, przeprowadzono krytykę źródeł, oraz opisano zagadnienia poszczególnych rozdziałów. Obszerna część wstępu została poświęcona na wyjaśnieniu terminu – zjawisko terroryzmu i fundamentalizm – czyli omówienie metodologiczno-deficyjne zwrotów, które stanowią w niniejszej pracy. Podejście, jakie zostało zaprezentowane w dysertacji ma charakter arbitralny i wynika z przyjętych przez autora konwencji.

Tematem, do którego odnosi się pierwszy rozdział dotyczy genezy fundamentalistycznych i ekstremistycznych postaw w izraelskim społeczeństwie. Różnych ideologii, wewnętrznego sporu pomiędzy świeckimi obywatelami Izraela a grupami fundamentalistów religijnych.

W pierwszym podrozdziale została omówiona „żydowska” historia Palestyny. Sam podział na „żydowską” i „palestyńską” historię może być mylący, gdyż jest jedna historia konfliktu żydowsko-arabskiego, natomiast jest ona postrzegana z dwóch odmiennych perspektyw¹. Nie chcąc powielać dziesiątek publikacji opisujących historię Izraela i etapy zmagania izraelsko-arabskich, uwaga została skupiona na historycznych wydarzeniach implikujących radykalne postawy żydowskiego społeczeństwa. W szczególny sposób zostały, wyróżnione, akty przemocy arabskiej (palestyńskiej) wobec Żydów, zarówno przed powstaniem państwa Izrael, jak i po 1948 roku. Właśnie przemoc arabska stała się jedną z przyczyn powstania żydowskich ugrupowań terrorystycznych. Omówiony został wpływ zwycięstwa w wojnie sześciodniowej (1967) na triumfalistyczne postawy Izraelczyków, skutkujących brakiem poszanowania praw mieszkańców podbitych terytoriów. Zaprezentowany został palestyńsko-izraelski proces pokojowy z punktu widzenia izraelskiego establishmentu i izraelskiej opinii publicznej.

---

¹ Taki podział jest często obecny w publikacjach, na przykład: D. Bensimon, E. Errera, *Żydzi i Arabowie. Historia współczesnego Izraela*, Warszawa 2000; D. Cohn-Sherbok, D. El-Alami, *Konflikt palestyńsko-izraelski*, Warszawa 2002.

W drugim podrozdziale przedstawiona została ideologia Erec Israel Haszlema. Była to idea religijnych syjonistów maksymalistów dążących do budowy współczesnych granic państwa Izrael, opierających się na granicach wymienionych w Biblii. W tych granicach zawierał się dzisiejszy Zachodni Brzeg Jordanu, prawie cała Jordania, cały Synaj, Liban, część Iraku, Turcji, Iranu, Kuwejtu i Syrii. Omówione zostały implikacje natury religijnej i politycznej, które były skutkiem przyjęcia tej ideologii przez część społeczeństwa izraelskiego. Ideologia ta stanowiła dla żydowskiego terroryzmu religijnego jedną z teologicznych podstaw działalności, w tym przemocy skierowanej przeciwko Arabom - czyli ludności nieuprawnionej według wielu fundamentalistów żydowskich do zamieszkania na terenach nadanym przez Boga Żydom.

Trzeci podrozdział został poświęcony kształtowaniu się dzisiejszego fundamentalizmu żydowskiego na terenach okupowanych, zwanego syjonistycznym mesjanizmem lub syjonizmem odkupienia. Ideologia ta została zapoczątkowana przez Głównego (aszkenazyjskiego) Rabina Palestyny Abrahama Icchaka Ha Cohena Kooka jeszcze w latach trzydziestych XX wieku, a następnie była kontynuowana przez jego syna Cwi Jehudę Ha Cohena Kooka. Ideologia ta głosiła hasła mesjańskie i milenijne, uznając podbijanie ziem arabskich za etapy odkupienia narodu żydowskiego. Rabin Kook założył jeszybot Merkaz Ha-Rav w Jerozolimie, gdzie studenci zapoznawali się z jego ideologią. Z tych słuchaczy wytworzył się człon organizacji osadników żydowskich Blok Wiernych – ruchu dążącego również za pomocą przemocy do kolonizacji Terytoriów Okupowanych.

Drugi rozdział dotyczy przyczyn powstawania islamskich (palestyńskich) grup fanatyków religijnych na obszarze Izraela i terytoriach kontrolowanych przez Izrael. Przedstawione zostały czynniki, wydarzenia historyczne, nurty ideologiczne, dzięki którym doszło do powstania tych organizacji.

W pierwszym podrozdziale zostały omówione przyczyny kształtowania ekstremistycznych postaw palestyńskiego społeczeństwa będące wynikiem wydarzeń historycznych. W pierwszej kolejności została zaprezentowana: działalność nacjonalistycznych żydowskich organizacji terrorystycznych w latach czterdziestych XX wieku, nie zrealizowanie idei państwa palestyńskiego zgodnie z rezolucją ONZ, uchodźstwo palestyńskie w 1948 roku i pozbawienie setek tysięcy Arabów palestyńskich podstaw egzystencji. W następnej kolejności przedstawione zostały działania izraelskiej armii wymierzone w palestyńskich cywilów w latach pięćdziesiątych, oraz skutki wojny 1967 r., (kolejna ekspulsja Palestyńczyków).

Ukazany został również proces pokojowy z lat dziewięćdziesiątych, który mimo zaangażowania wszystkich stron konfliktu nie wpłynął na polepszenie warunków egzystencji społeczności palestyńskiej. W tych ustaleniach nie rozwiązano ekonomicznych, społecznych i politycznych problemów narodu palestyńskiego. Te wszystkie fakty były determinantami radykalizmu palestyńskiego.

W kolejnej części przedstawiony został fundamentalizm islamski, wraz z ideologią *dżihadu*, czyli świętej wojny prowadzonej przez islamistów. Zostały zaprezentowane radykalne koncepcje takich ideologów jak: Taqire Ad-Din Ahmad ibn Tajmijja, czy Muhammad Abd al-Wahhab, czy Dżamal ad-Din Afghani i innych.

W trzeciej części tego podrozdziału przedstawiona została ideologia i działalność egipskiego Stowarzyszenia Braci Muzułmanów. Była to jedyna fundamentalistyczna organizacja, która po rozbiciu przez rząd Nasera w latach pięćdziesiątych w Egipcie, mimo iż wyrzekła się stosowania przemocy rozwijała się w Strefie Gazy, a po wojnie sześciodniowej na Terytoriach Okupowanych. Zaprezentowany został rys historyczny organizacji, w okresie tworzenia ideologii Stowarzyszenia przez Hasana al-Bannę i Sajjida Kutba w Egipcie. Ich ideologią kierowali się późniejsi liderzy fundamentalistycznych organizacji terrorystycznych na Terytoriach Okupowanych - Hamasu i Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu. Została również opisana historia palestyńskiego skrzydła Braci Muzułmanów.

Kolejny podrozdział dotyczy wzorów *modus operandi*, jakimi dla Palestyńczyków okazała się działalność libańskiej organizacji Hezbollah. W tym miejscu została omówiona geneza organizacji Hezbollah, która powstała głównie w wyniku agresji Izraela na Liban w 1982 roku. Walka tej organizacji z Izraelem, która stała się przykładem dla palestyńskich grup. Palestyńczycy, przejmowali zarówno metody działań fundamentalistów z Hezbollahu, jak również w wielu miejscach ideologię.

Trzeci rozdział został poświęcony historii działalności terrorystycznych żydowskich grup zbrojnych o motywacji religijnej na obszarze Izraela w latach 1948-2000.

W pierwszym podrozdziale zaprezentowana została fundamentalistyczna organizacja żydowska – Blok Wiernych (*Gusz Emunim*). Była to organizacja osadników żydowskich na Terytoriach Okupowanych. Przedstawiona została geneza, ideologia i polityczna działalność grupy. Szczególny nacisk położony został na działalność polityczną ruchu, poprzez którą osadnicy według wielu analityków stali się trzecią

stroną konfliktu bliskowschodniego. Przedstawione zostały sylwetki liderów ruchu: rabinów – Moshe Lavingera, Elizera Waldmana, Gershona Solomona, oraz wpływ, jaki miała głoszona przez nich ideologia nie tylko na eskalację przemocy względem Palestyńczyków, ale również przyczyniła się do zamordowania premiera Icchaka Rabina przez fanatyka religijnego Igala Amira.

Druga organizacja, która została przedstawiona w tym rozdziale to założona przez rabina Meira Kahane grupa Kach. Organizacja ta początkowo miała jedynie nacjonalistyczno-rasistowską ideologię, jednak z czasem, stała się organizacją fundamentalistyczną, co szczególnie było widoczne wśród aktywistów tej grupy w żydowskiej osadzie Kiryat Arba (biblijna nazwa Hebronu) na Zachodnim Brzegu Jordanu. W podrozdziale dotyczącym tej organizacji przedstawiona jest sylwetka ideologa i założyciela ruchu - rabina Meira Kahane. Zaprezentowana została geneza organizacji, sięgająca działalności Żydowskiej Ligi Obrony - terrorystycznej grupy powstałej w 1968 roku w Nowym Jorku. Przedstawiona została ideologia kahanistów, oraz próby modyfikacji prawa izraelskiego i antyarabskie hasła, jakimi się posługiwali.

Trzeci podrozdział prezentuje zamachy terrorystyczne, których autorami były osoby wywodzące się z religijnych kręgów społeczności izraelskiej. Zaprezentowana została działalność organizacji *Makhteret*, – której apogeum działalności przypadało na lata 1979-1984. Następnie omówiona została działalność kilkunastu innych grup ekstremistów żydowskich. W obszerniejszy sposób zostały zaprezentowane najbardziej znane zamachy żydowskich fanatyków religijnych – między innymi zamach Barucha Goldsteina w Hebronie, czy morderstwo premiera Icchaka Rabina w Tel Awiwie

Czwarty rozdział omawia palestyńskie organizacje stosujące przemoc o afiliacji religijnej. Została zaprezentowana ich historia, ideologia, struktura oraz działalność polityczna i terrorystyczna.

W pierwszym podrozdziale została przedstawiona historia organizacji Hamas (Islamski Ruch Oporu) w latach 1987-2000. Jej geneza została zaprezentowana począwszy od działalności różnych organizacji wywodzących się ze Stowarzyszenia Braci Muzułmanów w latach siedemdziesiątych. Omówiona została ideologia tej organizacji, gdzie najważniejszym punktem analizy jest tekst Konwencji (Karty) Islamskiego Ruchu Oporu z 1988 roku. Ukazana została struktura organizacji Hamas, zarówno - wewnętrzna na Terytoriach Okupowanych, jak i zewnętrzna rozszkana po sąsiednich państwach arabskich. Przedstawione zostały sylwetki liderów organizacji,

oraz działalność wszystkich pionów grupy – społecznego-propagandowego, policyjnego, oraz zbrojnego skrzydła - Brygad Męczennika Izz ad-Dina al-Kassama.

Drugą organizacją palestyńską przedstawioną w kolejnym podrozdziale w niniejszej dysertacji jest fundamentalistyczna grupa o nazwie Palestyński Islamski Dżihad. Została ona zaprezentowana jako luźna platforma kilku mniejszych organizacji występujących pod jednym wspólnym szyldem. Przedstawiona została postać współzałożyciela i lidera grupy - Fathi Szikakiego, rozwój organizacji, strukturę, oraz kontakty z libańskim Hezbollahem. Prezentowana ideologia grupy - szyizm był wśród sunnitów ewenement w całym świecie muzułmańskim. Omówiona została działalność terrorystyczna grupy, jak również wykazane zostały różnice pomiędzy Palestyńskim Islamskim Dżihadem a Islamskim Ruchem Oporu.

Trzeci podrozdział opisuje działalność innych (niż wyżej wymienione) grup islamskich stosujących terroryzm lub posługujących się ekstremistyczną ideologią na obszarze Izraela w latach 1948-2000.

Wnioski płynące z niniejszej dysertacji, ocena wpływu terroryzmu fundamentalistycznego na konflikt izraelsko-palestyński, oraz próby zakończenia prawie 60-letniej „wojny na wyczerpanie”, zostały zaprezentowane w zakończeniu niniejszej dysertacji. Zakończenie odnosi się do wszystkich części pracy, dodatkowo prezentuje uproszczoną analizę porównawczą żydowskiego i islamskiego terroryzmu i ekstremizmu na badanym obszarze. Wykazane zostały podobieństwa i wzajemne oddziaływanie dwóch ideologii fundamentalistycznych występujących w judaizmie i islamie. Ideologia Erec Israel Haszlema zakładająca zdobycie wedle przymierza z Bogiem większości terytorium Bliskiego Wschodu została porównana z tożsamym zdobyciem tych terenów w świętej wojnie (*dżihadzie*) przeciwko niewiernym ze strony islamistów. Przedstawione zostały wspólne cechy antywesternizmu w ideologiach organizacji. Stosowanie paraleli w nazwach grup odnoszących się do bohaterów narodowych: u Palestyńczyków – Brygady Męczennika Izz-ad-Dina al-Kassam, u Żydów Brygady Szelmo Ben Josefa. Porównane zostało postrzeganie śmierci w walce (lub zamachu) i uznanie takowej za śmierć męczeńską i wyraz największej świętości, na przykładzie kultu Jahji Ajasza oraz Barucha Goldsteina.

Pisząc dysertację starałem się sprostac wszystkim metodologicznym i językowym trudnościom, które napotkałem realizując jej temat. Uważając, za błąd wprowadzenie przez wielu autorów angielskiej transkrypcji tekstów hebrajskich/arabskich w polskojęzycznych publikacjach naukowych prowadziłem stałą

konsultacje tekstów, odnośnie transkrypcji hebrajskiej z izraelskim oficerem rezerwy - Cwi Rosenblatem z Kfar Savy w Izraelu, oraz na różnym etapie pracy odnośnie transkrypcji arabskiej z dr Rafałem Ożarowskim politologiem z przygotowaniem arabskim z Uniwersytetu Gdańskiego, dr Przemysławem Turkiem arabistą i językoznawcą z Uniwersytetu Jagiellońskiego, oraz ks. dr Adamem Wąsem arabistą, członkiem Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi Rady Episkopatu Polski. Przyjąłem właściwy dla języka polskiego uproszczony zapis spolszczonych form pisowni imion (np. Dżamil, nie Jamil), nazwisk, (np. Meszał nie Meshal) miejsc geograficznych (np. Dżenin nie Jenin), oraz wszelkich wyrazów tego wymagających (np. *dżahilijja* nie *jahilliya*).

Dysertacja opiera się na różnorodnym materiale badawczym. Od dokumentów (manifestów, programów ugrupowań, oficjalnych dokumentów rządów państw i instytucji międzynarodowych, raportów, wyników badań opinii publicznej, itd.) prasy codziennej (polskiej, izraelskiej, amerykańskiej, brytyjskiej), publikacji periodycznych, oraz wszelkich wydawnictw zbiorowych i monografii.

Trzeba podkreślić świadomość zalet i trudności piania pracy naukowej z tematyki bliskowschodniej dotyczącej fundamentalizmu, przemocy, terroryzmu, a co za tym idzie spraw bezpieczeństwa, nawet o ponadnarodowym charakterze. Autor dysertacji świadom jest, iż przeprowadzenie kwerendy archiwalnej dotyczących kwestii bezpieczeństwa narodowego Izraela, czy Autonomii Palestyńskiej jest niemożliwe. Dokumenty dotyczące terroryzmu, spraw bezpieczeństwa, działań kontr i antyterrorystycznych należą w każdym państwie do najpilniej strzeżonych tajemnic, nie wspominając o sytuacji, gdy badany teren stanowi cel permanentnego zagrożenia aktami terrorystycznymi. Dostęp do archiwaliów Szin Bet, Izraelskich Sił Obronnych (Cahal), Mossadu, czy innych jednostek odpowiadających za bezpieczeństwo Izraela jest niemożliwy. Podobnie jest z wewnętrznymi dokumentami Autonomii Palestyńskiej.

Natomiast zaletą tematyki bliskowschodniej jest jej medialność, konflikt izraelsko-palestyński jako (chyba) jedyny na świecie przykuwa uwagę prawie całego globu. To, co charakteryzuje terroryzm jest jego pejoratywny charakter i medialny wydźwięk, dlatego sporym ułatwieniem (oczywiście po przeprowadzeniu krytyki źródła i potwierdzeniu w innych materiałach) jest fakt przedstawiania jak najszerszemu odbiorcy przez każdą ze stron konfliktu, jak największej ilości negatywnych faktów drugiej strony (na przykład aktów terroryzmu). Zainteresowanie światowe i mnogość publikacji rekompensuje w dużej części brak kwerendy archiwalnej, codziennie

podawane są przez środki masowego przekazu dziesiątki, jak nie setki informacji, również działalność wielu instytucji międzynarodowych (w tym z ramienia ONZ-tu) analizujących i publikujących w licznych raportach sytuację w Izraelu jest sporym ułatwieniem.

W dysertacji zostały wykorzystane opublikowane dokumenty, do których należy zaliczyć między innymi.: rezolucje Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa ONZ, raporty organizacji czuwających nad przestrzeganiem praw człowieka (między innymi Human Right Watch, Amnesty International), izraelsko-palestyńskie porozumienia pokojowe, manifesty i odezwy organizacji terrorystycznych, których część została przedstawiona w aneksach niniejszej dysertacji.

Dane sumaryczne i zestawienia tabelaryczne dotyczące aktów terroryzmu poszczególnych grup terrorystycznych zostały oparte w głównej mierze na informacjach przedstawionych przez instytucje zajmujące się badaniami nad terroryzmem, z których najbardziej wiarygodne i rzetelne wydają się: RAND Corporation, Memorial Institute for the Prevention of Terrorism (MIPT), oraz Institute for Counter-Terrorism (ICT).

Wśród polskiej prasy, która została wykorzystana przy dysertacji należy wymienić: „Gazetę Wyborczą”, „Rzeczpospolitą”, „Politykę” oraz „Wprost”, z prasy zagranicznej anglojęzyczne wydania izraelskich dzienników - „Ha’artez” i „Jerusalem Post”, brytyjskiego „The Guardian”, czy amerykańskiego „New York Times”, oczywiście przeprowadzona kwerenda prasowa na potrzeby tej dysertacji jest obszerniejsza.

Ambasada Izraela w Polsce przesłała autorowi niniejszej dysertacji materiały do pracy ukazujące arabską stronę konfliktu w pejoratywnej perspektywie, w wielu miejscach demonizując samych Palestyńczyków (między innymi. „Biuletyn Informacyjny” („Information Bulletin”) wydawany przez Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S.) z lat 2002-2004).

Historia Izraela, jest chyba najbardziej zmitologizowaną częścią historii powszechnej XX wieku. W zależności od położenia geograficznego, a nawet wyznania powstawały w pracach historyków, różne „wersje” historii tego państwa. Powstało kilka „szkół historycznych”, które stosując własne kryteria i ideologie pokazywały historię tego państwa w sposób zupełnie odmienny. W Polsce, głównie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ukazały się publikacje naukowe i popularno-naukowe, w których autorzy dowodzą reakcyjności, imperialistycznego rządu Izraela. Totalną krytykę syjonizmu można odnaleźć w pracy radzieckiej autorki Galiny Nikity

Państwo Izrael i naszych rodzimych twórców: Kazimierza Wilnowskiego (*Zbrodnie jednookiego jastrzębia*), Jerzego Piotrowskiego (*Spór o Palestynę*) i inne. Prace te prześiąknięte ideologią marksistowsko-leninowską, zawierały pewne błędy merytoryczne². Historiografia arabska, która również jest antysyjonistyczna, opiera się na szerszym wykorzystaniu źródeł, relacji, wywiadów, archiwaliów, niż historiografia bloku radzieckiego. Arabscy autorzy również nie są obiektywni, lecz ich „wersja historii”, daleko odbiega od ideologicznej propagandy autorów z państw socjalistycznych. Z prac arabskich historyków należy wymienić (Sami Hadawi, *Bitter Harvest: A Modern History of Palestine*, Walid Khalidi (red.), *The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, czy i artykuły książki Edwarda Saïda. Zupełnie odwrotną wizję historii przedstawiają izraelscy historycy – syjoniści, których wersja o ciągłych planach zepchnięcia Izraela do morza przez państwa arabskie uzyskała aprobatę w państwach zachodnich, w szczególności w Stanach Zjednoczonych. Są to dzieła przedstawiające obraz historii – całkowicie gloryfikujący Izrael, (Efraim Karsh, *Fabricating Israeli History*, Anita Shapira, *Land and Power, The Zionist Resort to Force, 1881-1948*). W latach osiemdziesiątych pracę badawczą nad historią Izraela rozpoczęli żydowscy historycy, niebędący związani z „syjonistyczną szkołą historyczną”. Ich badania na bardzo szerokiej bazie źródłowej, dały zaskakujące rezultaty. Udowodnili oni odmienny obraz historii, od tego, który oficjalnie był dotąd głoszony w Izraelu, szczególnie odnoszący się do genezy państwa żydowskiego. Nazwano ich „nowymi historykami” lub „historykami – rewizjonistami”. Przy tej szkole historycznej należy wymienić: Simha Flapan, *The Birth of Israel: Myth and Realities*; Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949*; Tom Segev, *One Palestine Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*; Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*.

W Polsce nadal literatura dotycząca terroryzmu, fundamentalizmu, czy historii konfliktu bliskowschodniego jest bardzo uboga. Dobrymi publikacjami odnośnie istoty terroryzmu są publikacje: Bartosz Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Robert Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny*, oraz Jarosław Tomaszewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*.

---

² Na przykład praca Grażyny Dziedzińskiej *Korzenie Zdrady*. Autorka przedstawia werdykt sądu nowojorskiego w sprawie Ariela Szarona, który skarżył tygodnik „Time” za kłamliwe artykuły dotyczące jego współudziału w masakrze palestyńskich cywili w Sabrze i Szatili. Autorka pisze, iż wyrok był korzystny dla „Time”, jednak w rzeczywistości wyrok był korzystny dla A. Szarona, a od „Time” nie zasądzono kwoty odszkodowania, gdyż sąd uznał, iż tygodnik kłamał, – lecz nie działał z premedytacją.

Publikacje te nie tylko poddają naukowej analizie zjawisko terroryzmu, ale również w różnym stopniu odnoszą się do przemocy w konflikcie żydowsko-arabskim. Na przełomie roku 2001/2002 ukazało się w polskich księgarniach kilka książek będących nie tyle wynikiem wnikliwej analizy badawczej, co chwilowej koniunktury i zapotrzebowania rynku na publikacje z zakresu terroryzmu po zamachach na World Trade Center. Do takich książek zaliczone zostały: Dominik Duda, *Terroryzm Islamski*, Marek Borucki, *Terroryzm*, czy Robert M. Barnas, *Terroryzm. Od Asasynów do Osamy bin Ladena*. Publikacje te posiadają dużą ilość błędów merytorycznych, odnośnie liderów grup, czy przyporządkowania aktów terroryzmu do konkretnej organizacji. Również obszerna *Encyklopedia terroryzmu* wydawnictwa Bellona posiada dużą ilość błędów, co szczególnie jest widoczne przy omawianiu organizacji - Palestyński Islamski Dżihad, która w wielu miejscach jest identyfikowana z libańską i egipską organizacją o zbieżnej nazwie. *Encyklopedia terroryzmu* Krzysztofa Karolczaka, będąc pierwszą tego rodzaju publikacją w Polsce obecnie wymaga uaktualnienia.

Stowarzyszenie Braci Muzułmanów mimo, iż w polskojęzycznej literaturze jest relatywnie najlepiej opisane, jednak i tu literatura nie jest obszerna. Podstawową publikacją jest wydana ponad dwadzieścia lat temu praca Jerzego Zdanowskiego, *Bracia Muzułmanie inni*, która stanowi źródło informacji na temat ideologii i wczesnych lat działalności Stowarzyszenia, niestety dotyczy głównie egipskiego skrzydła Braci, a opis historyczny, co zrozumiałe kończy się na latach osiemdziesiątych. Drugą pracą jest niepublikowana jeszcze dysertacja doktorska ks. Adama Wąsa, *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*. Jest ona doskonałym źródłem informacji na temat ideologii Stowarzyszenia, jednak praca ma głównie charakter teologiczny, przez co w niedostateczny sposób została uwypuklona polityczna i zbrojna działalność Braci (w tym Hamasu) na Zachodnim Brzegu Jordanu, którzy hierarchicznie podlegają jordańskiemu skrzydłu Stowarzyszenia. Joanna Wronecka opublikowała artykuł *Podstawy filozoficzne fundamentalizmu Sajjida Kutba*, w którym odniosła się do egzegezy islamskiego ideologa akcji bezpośredniej (jak o S. Kutbie pisał J. Zdanowski). Na temat ideologii Sajjida Kutba pisał również Janusz Danecki – *Koncepcja władzy muzułmańskiej w dziele Sayyida Kutba*, w którym to artykule autor przedstawiał zagadnienie postrzegania przez S. Kutba zwierzchnictwa nad państwem. W 2006 roku w publikacji zbiorowej ukazał się artykuł Marcina Kordela *Bractwo Muzułmańskie – kuźnia kadr współczesnego terroryzmu islamskiego*, opisujące radykalizm ugrupowania, jak również ugrupowania terrorystyczne powstałe na bazie

Braci. W zwięzły, syntetyczny sposób opisuje on Stowarzyszenie, prowadząc swój opis do końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Fragment dotyczący organizacji Hamas nie tylko zawiera błędy stylistyczne, językowe, ale również dużą ilość błędów merytorycznych (*Da'wa* to nie Zaplecze, ale Wezwanie, Hamas nie był wspierany przez Izrael, pierwszy zamach samobójczy Hamas przeprowadził w 1993, a nie w 1994 roku i inne). Publikacjami w dużej części prezentującymi Stowarzyszenie są: Emanuel Sivan, *Radykalny islam*, Jansen Johannes J. G., *Podwójna natura fundamentalizmu islamskiego*, Gilles Kepel, *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*. Szczególnie dwie pierwsze publikacje wykazują wysoki poziom merytoryczny, opierając się głównie na tekstach radykalnych islamskich ideologów, szczegółowej analizie została poddana ideologia głoszona przez S. Kutba. Publikacja Gillesa. Kepela nie jest studium ekstremistycznej myśli islamu, a raczej XX wieczna analiza historyczną, w której autor dowodzi kontrowersyjnego założenia, iż apogeum fundamentalizmu islamskiego już przeminęło. Publikacjami zagranicznymi, które należy wyróżnić to oczywiście, Richard. P. Mitchell, *The Society of the Muslim Brothers*. Ta publikacja napisana prawie pół wieku temu stanowi do dzisiaj kanon dla badaczy Stowarzyszenia, mimo, iż autorowi przytrafiają się błędy (między innymi w podawanych datach), jest to najpełniejszy opis wczesnych lat działalności Braci, które jako jedne z nielicznych opiera się na egipskich archiwaliach. Wczesne lata działalności Braci i jego związki z mandatem brytyjskim – Palestyną, przedstawił Abd al - Fattah M. El-Awaisi w *Muslim Brothers i Palestine Question 1928-1947*. Z zagranicznych publikacji analizujących radykalizm S. Kutba najlepszą jest: Ahmed Bouzid, *Man, Society, and Knowledge in the islamist discourse of Sayyid Qutb*. Dobra analizą społecznego oddziaływania Braci jest artykuł: Ziad Munson, *Islamic mobilization: Social movement theory and the Egyptian Muslim Brotherhood*, za wadę publikacji można uznać nie dokońca trafne argumenty porównujące Stowarzyszenie Braci Muzułmanów do organizacji komunistycznej. Artykuł *The Muslim Brotherhood in Jordan*, którego autorem był Samuel Bar jest bardzo trafną analizą politycznej działalności Braci w Jordanii i ich oddziaływania na tereny palestyńskie.

Tylko kilka publikacji w polskojęzycznej literaturze przedmiotu opisuje działalność libańskiej organizacji Hezbollah stanowiącej przykład *modus operandi* dla palestyńskich grup organizacji. Jediną monografią jest: Hala Jaber, *Hezbollah*. Publikacji tej można zarzucić pewien brak obiektywizmu na rzecz Hezbollahu (np. autorka uważa, iż porwania obywateli amerykańskich w Libanie, mimo że Partia Boga o

nich wiedziały nie były jej autorstwa), oraz niedostateczną naukowość, gdzie wiele faktów nie jest popartych odpowiednimi źródłami.

Rafał Ożarowski na temat Partii Boga opublikował dwa artykuły: *Hezbollah: polityczna ewolucja organizacji*; oraz *Hezbollah wobec Izraela na początku XXI wieku*, w których analizuje polityzację organizacji na przełomie XX i XXI wieku, oba artykuły opierają się na bogatej bazie źródłowej. Wojciech Stankiewicz, *Terroryzm a fundamentalizm islamski w ujęciu Partii Boga*, autor w wielu miejscach błędnie kwalifikuje Hezbollah jako organizację palestyńską, a 1200 oddział Pasdranów elitarnego oddziału Strażników Rewolucji Islamskiej, kwalifikuje jako ochotników wywodzących się z partii szyickich i milicji Amal. Dobrą analizą ideologii Hezbollahu jest artykuł Andrzeja Waśkiewicza, *Libańska partia Boga. Od ekstremizmu do parlamentaryzmu*, który jako jedyny analizuje statut Hezbollahu z 1985 roku.

Zbigniew Marcin Kowalewski w artykule *Hezbollah – szyicki „islam rewolucyjny”*.

„Wyzwolenie” południowego Libanu, prezentuje organizację jako ruch narodowowyzwoleńczy i społeczny w wielu miejscach gloryfikując jego walkę i demonizując stronę izraelską. Organizacji Hezbollah poświęcony jest rozdział książki: Reuter Christoph, *Zamachowcy-samobójcy. Współczesność i historia*. Jest to jedna z lepszych pozycji polskojęzycznych, w której autor analizuje motywację zamachowców i metodę eksplozji samobójczej, z której wielokrotnie korzystał Hezbollah. Z zagranicznych publikacji w dysertacji zostały wykorzystane: S. C. Pelletiere, *Hamas and Hizballah: the radical challenge to Israel in the occupied territories*. Augustus. R. Norton, *Hizballah: From Radicalism to Pragmatism?*. Obie te publikacje postrzegają Hezbollah jako organizację działającą na wielu płaszczyznach, wykazującą wiele pragmatyzmu w działaniach politycznych i prospołecznych. Duża ilość artykułów pisanych głównie przez izraelskich analityków, między innymi z ICT, postrzega Partię Boga tylko w negatywnej perspektywie jako zagrożenie nie tylko dla Izraela, ale dla bezpieczeństwa światowego (przez co dochodzi do wielu błędnych analiz). Należą do nich: Eyal Zisser, *Hizballah in Lebanon: at The Crossroads*, Kritzman Tally, *Arrest of Hizballah Supporters in the U.S.A: Successful anti-terrorist action or a drop in the bucket?*, Gordon Shmuel L., *The Vulture and the Snake Counter-Guerrilla Air Warfare: The War in Southern Lebanon*.

W Polsce na temat terroryzmu fanatyków żydowskich i fundamentalizmu judaistycznego w Izraelu, ukazało się bardzo mało publikacji. Można tu wspomnieć

jedynie następujące: Uri Huppert, *Izrael. Rabini i heretycy*³, Izrael Szahak *Żydowski dzieje i religia. Żydzi i goje – XXX wieków historii, Tel Awiw za zamkniętymi drzwiami*, artykuł *Syjonistyczny mesjanizm*, artykuły: Piotr Paziński, *Kapelusze i jarmulki*, Bożena Iwasiów-Pardus, *Ziemia Izraela dla Ludu Izraela zgodnie z Torą Izraela*, Jarosław Tomaszewicz, *Kahane: Anatomia ekstremizmu*, Adam Krawczyk, *Terroryzm żydowski w Izraelu w latach 80. i 90. XX wieku*, Bartosz Bolechów, *Żydowski fundamentalizm i radykalizm religijny w Izraelu i na Terytoriach Okupowanych*. Publikacja Uri Hupperta wyraża krytyczne poglądy na działania ortodoksów i ultraortodoksów w Izraelu zmierzające do „zawłaszczenia państwa”. Publikacje Izraela Szahaka są bardzo krytyczne w stosunku do Izraela i form judaizmu praktykowanego w tym państwie. W wielu miejscach I. Szahak nadinterpretuje fakty, a stwierdzenia i osady, których się dopuszcza względem polityki Izraela, są zbyt daleko idące i nie w pełni odpowiadają rzeczywistości (mimo, dużych wpływów syjonistycznego mesjanizmu i Bloku Wiernych izraelski rząd wbrew kręgom religijnym zdołał przeprowadzić ewakuację osad z Synaju, Strefy Gazy i wycofać się z północnego Libanu). Artykuł Bożeny Iwasiów-Pardus omawia fundamentalistyczną ideologię ruchu Blok Wiernych, zawiera on wiele celnych uwag i analiz, jednak to, co zostało u I. Szahaka przejawione w artykule B. Iwasiów-Pardus zostało zmarginalizowane (np. postawy ksenofobiczne, rasistowskie, ekstremizm, terroryzm). Jarosław Tomaszewicz w artykule *Kahane: Anatomia ekstremizmu*, jako pierwszy z polskich badaczy podejmuje temat terroryzmu i ekstremizmu żydowskiego. Tekst jest przyczynkiem biograficznym rabina Meira Kahane, w którym w rzetelny sposób została ukazana działalność Żydowskiej Ligi Obrony w Stanach Zjednoczonych, jednak w niedostateczny Kachu w Izraelu. Artykuł Piotra Pazińskiego jest politologiczną analizą izraelskiej sceny politycznej odnoszącej się do fundamentalizmu i ekstremizmu, mankamentem publikacji jest jej nienaukowy charakter i skupienie się prawie wyłącznie na ideologii fundamentalistycznej, marginalizując działalność fundamentalistów. W polskojęzycznym periodyku „Frona” ukazał się artykuł *O mesjańskich naukach rabina Cwi Jehudy Kooka*, który nie stanowi analizy ideologii C. J. Kooka, jedynie prezentuje jej fragmenty jego tekstów teologicznych. Anglojęzyczna literatura, chociaż jest o wiele bardziej obszerna niż polskojęzyczna, to w porównaniu do bibliografii na temat islamskiego fundamentalizmu i terroryzmu islamskich fanatyków religijnych jest bardzo skromna. Ideologia

---

³ Publikacja U. Hupperta, ukazała się w Polsce prawie nie zmieniona w trzech wydaniach, pod trzema różnymi tytułami: *Izrael. Rabini i Heretycy*; *Izrael na rozdrożu*; *Izrael w cieniu fundamentalizmów*.

syjonistycznego mesjanizmu reprezentowana przez rabina Abrahama I. Kooka i jego syna została opisana między innymi w artykule Aviezer Ravitzky, *"The Revealed End": Messianic Religious Zionism*. Ta praca opiera się na bardzo bogatym materiale źródłowym, prezentującym teologię mesjanizmu żydowskiego. Autor niestety nie odniósł się do wpływu tej ideologii na politykę Izraela, jak również zbyt wąsko do relacji z Blokiem Wiernych. Lukę tą uzupełnia Uriel Tal w *Foundations of a Political Messianic Trend in Israel*, dodatkowo odnosząc się do ideologii Wielkiego Izraela, jednak mankamentem tej pracy jest brak warsztatu naukowego, co zuboża odbiór artykułu.

Najpełniej została przedstawiona sylwetka rabina M. Kahane i działalność utworzonej przez niego organizacji Kach. W dysertacji został wykorzystany biogram ekstremistycznego rabina. Najlepszą jak się wydaje jest autorstwa Roberta Friedman, *The False Prophet : Rabbi Meir Kahane : from FBI informant to Kneset member*, natomiast w najpełniejszy sposób ekstremistyczną i terrorystyczną działalność opisuje, Yair Kotler, w *Heil Kahane* dostrzegając paralelę w sposobie działań jak i głoszonej ideologii z nazistowskimi Niemcami. Zbieżne zagadnienie podejmuje Ehud Sprinzak, *Kach and Meir Kahane: The Emergence of Jewish Quasi-Fascism*. Autor przychylił się do uznania Kach za grupę faszystowską czy quasi-faszystowską, poprzez jej ideologię i sposób działania. Wadą publikacji jest to, że autor po zaprezentowaniu działalności rabina M. Kahane w Stanach Zjednoczonych i jego ideologii, wybiórczo prezentuje działalność Kach w Izraelu. Podobnie artykuł Aviezer Ravitzky, *Roots of Kahanism: Consciousness and Political Reality*, ogranicza się do opisu ideologii rabina Kahane, upraszczając postrzeganie organizacji jedynie do jej lidera. Obszerny, kilkudziesięciostраниowy wywiad z rabinem M. Kahane został umieszczony w książce: Mergui Raphaël, Simonnot, Philippe, *Meir Kahane, Israel's ayatollahs: Meir Kahane and the far right in Israel*.

Blok Wiernych (Gusz Emunim) mimo, że nie doczekał się jeszcze typowej monografii, to obszernie opisywany jest w kilku książkach i kilkunastu artykułach. Do tych książek należą anglojęzyczne publikacje I. Szahaka (*Jewish Fundamentalism in Israel*), jak również publikacja Iana S. Lusticka, *For the Land and the Lord: Jewish Fundamentalism in Israel*, która obszernie prezentuje polityczną działalność Bloku, w mniejszym stopniu prezentując ekstremistyczną ideologię i działania niezgodne z prawem. Niejako uzupełnieniem tych mankamentów jest artykuł tego samego badacza *Israel's Dangerous Fundamentalists*, w którym mimo, że brakuje działań ekstremistów,

prezentuje on kontrowersyjne i konfrontacyjne wypowiedzi rabinów E. Waldmana, E. Amitala czy M. Levingera. Ehud Sprinzak opublikował na łamach różnych periodyków kilka artykułów dotyczących Bloku Wiernych. Artykuły prezentują w większości wysoki poziom merytoryczny, oparty na bogatej bazie źródłowej. Mankamentem jest wymóg zapoznania się z przynajmniej 4-5 artykułami, aby uzyskać odpowiednio szerokie spektrum wiedzy, gdyż Sprinzak zawęża w artykułach perspektywę badawczą. Dodatkowo jego pierwszy artykuł, o Bloku: *Gush Emunim: The Tip of the Iceberg* gdzie w analizie politologicznej przedstawia strukturę i zaplecze społeczne ruchu jako model „góry lodowej”, kontynuuje i modyfikuje w kolejnych artykułach, natomiast w artykule: *Fundamentalism, Terrorism, and Democracy: The Case of the Gush Emunim Underground*, po trafnej analizie podstaw ideologii ekstremistów nie prezentuje ich działań.

Terroryzm żydowskich fundamentalistów w obszerny sposób opisuje palestyński badacz Issa Nakhleh, *Encyclopedia of the Palestine Problem*, gdzie w chronologiczny sposób zostały wyszczególnione akty żydowskiego terroryzmu. Do weryfikacji tego źródła posłużyły między innymi publikacje: Robert I. Friedman, *Zealots for Zion: Inside Israel's West Bank Settlement Movement*, E. Sprinzak, *The Israeli Radical Right: History, Culture and Politics*, jak również Yehoshafat Harkabi, *Israel's Fateful Hour*, które dodatkowo analizowały fundamentalizm osadników na Terytoriach Okupowanych. Y. Harkabi prezentuje historie przemocy religijnej w Izraelu od jego powstania, czyli od końca lat czterdziestych XX wieku.

Wiele książek (w tym polskich) odnośnie islamskiego fundamentalizmu, pokazuje postać islamu w swojej negatywnej retoryce prezentując błędne (np. Daniel Pipes) i nienaukowe (np. Orianna Fallaci) treści. Wśród polskich badaczy podobną retorykę stosuje ks. Krzysztof Kościelniak w *Dżihad. Święta wojna w islamie*, uważając, na przykład iż winę za holocaust, czyli ludobójstwo, którego niemieccy naziści dokonali na narodzie żydowskim w czasie II wojny światowej ponoszą islamiści (poprzez znieczulenie Europy na zbrodnie tureckie na Ormianach).

Organizacja Hamas jest przedstawiona w kilku monografiach i artykułach, z których najpełniej ten ruch prezentują: Khaled Hroub, *Hamas: Political Thought and Practice*, Saul Mishal, Avraham Sela, *The Palestinian Hamas. Vision, Violence and Coexistence*. Mimo, iż obie są prezentują odmienne spojrzenie na organizację, poprzez perspektywę z jakiej jest pisana - pierwsza autorstwa arabskiego naukowca, druga izraelskich badaczy, to prezentują wysoki poziom merytoryczny. Natomiast publikacja

Yonah Alexander, *Palestinian Religious Terrorism: A Profile of Hamas and Islamic Jihad* *Palestinian Religious Terrorism: A Profile of Hamas and Islamic Jihad*, nie wydaje się przedstawiać podobnego poziomu. W tej opasłej, ponad czterystustronicowej książce, po bardzo pobieżnym, z licznymi brakami faktograficznymi opisie organizacji, autor prezentuje ponad trzysta stron dokumentów i wycinków prasowych dotyczących Hamasu i PID. Natomiast monografia Matthew Levitt, *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*, prezentuje bardzo obszernie społeczno-propagandowe skrzydło Hamasu. Autor w zachamowaniu finansowania tego skrzydła i ograniczeniu jego roli upatruje powodzenie w walce z tym ugrupowaniem. Ciekawym artykuł jest: Hisham Ahmad, *Hamas: from religious salvation to political transformation: the rise of Hamas in Palestinian society*, prezentującym Hamas pod kątem jego związków i zależności z Ba'ami Muzułmanami.

Palestyński Islamski Dżihad mimo, iż jest organizacją często przytaczaną w środkach masowego przekazu, w polskojęzycznej literaturze nie doczekała się nie tylko monografii, ale chociażby najmniejszego artykułu, czy przyczynku. Informacje o tej grupie mają jedynie encyklopedyczną formę i w prawie każdym przypadku zawierają błędne informacje które należy weryfikować. Dla przykładu: D.Duda błędnie pisze o porwaniu przez PID samolotu linii TWA w 1985 (był to zamach Hezbollahu), Bolesław Sprengel w artykule *Terroryzm – historia i teraźniejszość* błędnie wywodzi dzisiejszy PID od palestyńskiej Organizacji Świętej Wojny z lat czterdziestych XX wieku. Jedyną monografią dotyczącą organizacji jest: Meir Hatina, *Islam and Salvation in Palestine: The Islamic Jihad Movement*, jest to studium politologiczne, w którym autor zbyt dużą uwagę poświęcił “ogólnie” radykalnej myśli islamskiej w Palestynie i sytuacji wewnętrznej w Autonomii Palestyńskiej w czasie procesu pokojowego w latach dziewięćdziesiątych, niż samej organizacji dlatego analiza organizacji nie obejmuje pełnego spectrum badawczego. Na uwagę zwraca również artykuł: Yehudit Barsky, *Islamic Jihad Movement in Palestine*, opublikowany przy Komitecie Żydowsko-Amerykańskim (The American Jewish Committee) jest to krytyczna analiza działalności organizacji, które przedstawia dużą ilość faktów, szczególnie, jeśli chodzi o amerykańskie źródła finansowania organizacji, jednak wnioski i sugestie (szczególnie zestawiające PID i al-Kaidę), które autor prezentuje są zbyt daleko idące. PID został również zaprezentowany w publikacjach odnoszących się do Hamasu, jak również fundamentalizmu islamskiego w XX wiecznej Palestynie. Do nich należy Ziad Abu - Amr, *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: Muslim Brotherhood and*

Islamic Jihad. Jest to publikacja Palestyńczyka który jako świecki nacjonalista, członek al-Fatah opisuje ewolucję organizacji fundamentalistycznych; od organizacji elitarnych do ruchu masowego.

Bardzo obszerna literatura tematu musiała zostać zweryfikowana gdyż, wiele publikacji nie spełniało warunku obiektywności będąc wyrazicielami subiektywnych ocen i przekłamań faktograficznych. Z tego powodu autor dołożył wszelkiej możliwej staranności, aby pełna wzajemnych oskarżeń, przeinaczeń, zmitologizowanych faktów, historia konfliktu izraelsko-palestyńskiego i rozwoju terroryzmu na obszarze Izraela została ukazana w sposób obiektywny.

Przed zaprezentowaniem merytorycznej treści dysertacji potrzebne jest odpowiednie zdefiniowanie pojęć, które zostały w niej użyte, a którym brakuje odpowiedniej, jednej, konsensualnej, przyjętej przez wszystkich badaczy i instytucji definicji. Takimi kontrowersyjnymi pojęciami są: terroryzm i fundamentalizm.

Kilka zdań o zjawisku terroryzmu

Metodologia badań nad terroryzmem przez ostatnie lata stawiała przed wieloma trudnościami i dylematami. Większość z nich dotyczy trudności w zdefiniowaniu zjawiska terroryzmu. Poprzez nowe metody i sposoby działań terrorystów, a także zupełnie odmienne postępowanie niż zamachowców sprzed 10, 20, 50 lat trudności już nie dotyczą tylko zdefiniowania samego zjawiska, ale przyporządkowania pojedynczego aktu przemocy do obowiązującej definicji terroryzmu⁴. Większość z definicji powstało w czasach, kiedy terroryzm nie przybierał rozmiarów i form, które są dostrzegane obecnie (na przykład, cyberterroryzm czy superterroryzm).

Wiele definicji terroryzmu przedstawionych przez światowych specjalistów została omówiona w pracach polskich badaczy, dlatego uważam za niepotrzebne powtórna ich prezentację⁵. Wśród polskich naukowców również panują podobne, jak u

---

⁴ Mimo, iż nie ma obowiązującej, jednej, konsensualnej definicji terroryzmu, rozmaite służby czy instytucje posługują się własnymi definicjami terroryzmu.

⁵ Prawie wszyscy (jeśli nie wszyscy) polscy analitycy odwołują się do pracy Bruce Hoffmana, *Inside terrorism*, London 1998, dwa wydania w polskim tłumaczeniu - *Oblicza terroryzmu* 1999, 2001. Popularnymi opracowaniami zagranicznymi które zostały opisane w polskich publikacjach są między innymi: B. Jenkins, *International Terrorism, A New Mode of Conflict*, California Seminar on Arms Control and Foreign Policy, January 1975, Research Paper No 48, Los Angeles, W. Laquer, *Terrorism*, London 1977, *Age of Terrorism*, Boston 1987. A. P. Schmid and A. I. Jongman, *Political Terrorism, A New Guide to Actors, Authors., Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick 1998, G. Wardlaw, *Political Terrorism. Theory, Tactics, Countermeasures*, Cambridge University Press, 1989. P. Wilkinson, *Political Terrorism*, London 1974. *Terrorism and the Liberal State*, London 1977. Do ww.

zagranicznych specjalistów różnice w zdefiniowaniu zjawiska terroryzmu. Jednak już we wstępie pracy należy stwierdzić, iż brak jest jednolitej, konsensualnej definicji terroryzmu, a samo pojęcie „terroryzm” stanowi pewien „termin - klucz” wykorzystywany wielokrotnie w walce politycznej – zarówno przez samych terrorystów, jak również przez podmioty, w które był skierowany.

Bartosz Bolechów w swoim opracowaniu wnikliwie omawia problem zarówno terroryzmu, jak również jego definiowania. Na początku pracy autor analizuje zarówno motywacje sprawców jak również ich cel działania przeważnie o politycznym charakterze⁶, dopiero w następnej części przechodzi do zagadnienia przemocy występującej w zjawisku terroryzmu. Píše on iż, „terroryzm jest formą przemocy politycznej, polegającej na stosowaniu morderstw lub zniszczenia (albo zagrożeniem stosowania takich środków) w celu wywołania szoku i ekstremalnego zastraszenia jednostek, grup, społeczeństw lub rządów, czego efektem mają być wymuszenia pożądanych ustępstw politycznych, sprowokowanie nieprzemyślanych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie politycznych przekonań”. W dalszej części incydentem/zamachem⁷ terrorystycznym autor nazywa: „akt przemocy lub wiarygodnego zagrożenia jej użycia (oparty o typowe metody terrorystyczne) przeprowadzony z pogwałceniem prawa, którego głównym celem jest zastraszenie rządu, społeczeństwa lub jakiegokolwiek jego części, co ma umożliwić realizację założonych celów politycznych”. Jak widać obie te definicje (zjawiska i incydentu/zamachu) są prawie tożsame, jedynym praktycznym zróżnicowaniem jest użyte wyrażenie „forma przemocy”, zamiast „akt przemocy”, sugerujące, iż zjawisko terroryzmu można scharakteryzować jako akt przemocy politycznej, o nie incydentalnym charakterze.

Krzysztof Liedel w jednym z swoich artykułów uznał, iż „wbrew powszechnym opiniom, terroryzm to nie jest odrębna ideologia, filozofia czy samoistne zjawisko na arenie międzynarodowej. W rzeczywistości terroryzm to tylko metoda. Metoda

---

opracowań odwołują się między innymi: T. Białek, *Terroryzm. Manipulacja strachem*, Warszawa 2005, B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2003, K. Karolczak, Warszawa 1995, J. Tomaszewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej – zarys encyklopedyczny*, Katowice 2000.

⁶ B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 25. Jak autor słusznie zaznacza dla zdefiniowania terroryzmu wprowadzenie rozróżnienia między motywacją polityczną czy religijną jest nieuzasadnione.

⁷ Ibidem s. 39. Zamach terrorystyczny autor definiuje jako incydent terrorystyczny, w którym zastosowano przemoc, w incydencie użycie przemocy nie jest wymagane – wystarczy samo zagrożenie jej użycia.

działania, która posłużyć może realizacji dowolnego celu politycznego”⁸. W tym przypadku autor tej definicji patrzy przez wąski pryzmat aktu terrorystycznego – przemocy, która ma posłużyć realizacji dowolnych celów politycznych. Autor pisze, iż terroryzm nie jest samoistnym zjawiskiem, ale działaniem występującym na bazie jakiejś ideologii. W momencie jednak, w którym owa ideologia (filozofia) w swoim założeniu nawołuje do stosowania przemocy staje się częścią związku przyczynowo-skutkowego, pomiędzy nią a aktem terrorystycznym, przez co nie możemy już mówić o terroryzmie jako o akcie terrorystycznym, ale o zjawisku, gdyż to określenie informuje nas o jego niejednorodności i wielopłaszczyznowości.

Odminną definicję terroryzmu zaprezentował Krzysztof Karolczak. W latach dziewięćdziesiątych pisał, iż „terroryzm to metoda walki politycznej zmierzająca poprzez zastraszenie do osiągnięcia pożądanego przez stosującego go celu”⁹. Badacz ten wprowadził wtedy dla potrzeb analizy i stworzenia modelu teoretycznego rozróżnienie na terroryzm pośredni i bezpośredni. Terroryzm w obu przypadkach zaczynał się od zastosowania przemocy przez terrorystę wobec pośredniego lub bezpośredniego podmiotu działania. Terrorysta w takim ujęciu był pierwszą częścią zjawiska. W maju 2002 r. na konferencji naukowej w Krynicy Morskiej K. Karolczak zdefiniował terroryzm jako: „politycznie umotywowane działanie, które przy użyciu dowolnych metod zastraszających, ma doprowadzić do oczekiwanych zachowań obiektu, wobec którego jest zastosowane”¹⁰. W tym przypadku palmę pierwszeństwa ten badacz przyznał działaniu, nie sposób tu określić czy autorowi tej definicji chodziło jedynie o działanie terrorysty na podmiot (obiekt), czy oddziaływanie w szerszym zakresie, (działanie ideologii na terrorystę) jednak rozszerzenie wcześniejszej definicji jest zauważalne.

Wszystkie te definicje, mimo iż różnią się szczegółami, sprowadzają się do uznania za terroryzm przemocy lub groźby jej użycia w politycznie (lub religijnie i innych) umotywowanych celach. Takie definicje należy poddać krytyce, gdyż moim zdaniem odnoszą się jedynie do pojedynczego aktu terrorystycznego, a nie zjawiska terroryzmu jako zespołu czynników sprawczych. Wielu analityków i badaczy na

---

⁸ K. Liedel, *Dbłość o bezpieczeństwo narodowe Polski w kontekście zagrożenia terrorystycznego*, <http://www.terroryzm.com/articles.php?id=220>

⁹ K. Karolczak, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 11.

¹⁰ K. Karolczak, *Terroryzm polityczny – próba redefinicji*, [w:] *Terroryzm w świecie współczesnym*, pod red. E. Halizak, W. Lizak, L. Łukaszuk, E. Śliwka SVD, Warszawa-Pieniężno 2004, s. 16.

pierwszym miejscu stawia przemoc (lub groźbę jej użycia), motywację stawiając na drugim miejscu, jeśli w ogóle wprowadzają ją do definicji. Z racji tego, iż przemoc jest najbardziej charakterystyczna dla zjawiska terroryzmu, jednak to owa motywacja jest cechą definiującą (bez niej akt przemocy uznany zostałby za przestępstwo o charakterze kryminalnym, akt bandytyzmu, wandalizmu, lub pospolitego morderstwa). Definiowanie terroryzmu jako przemocy i późniejsze szukanie odpowiedniego umotywowania politycznego (ideologicznego) jest błędem, gdyż owa przemoc moim zdaniem jest jedynie wypadkową, czyli skutkiem jakiejś ideologii lub motywacji (politycznej – lewicowej, prawicowej; religijnej; społecznej - ekologicznej, antyaborcyjnej; czy innej).

Nie można prowadzić badań nad terroryzmem, ani skutecznie z nim walczyć, nie uznając roli, jaką odgrywa motywacja (ideologia) sprawców aktów przemocy. Nie jest ona czymś odrębnym od zjawiska terroryzmu, ale stanowi najważniejszą część - jego fundament. Wystarczy prześledzić historię terroryzmu, aby zdać sobie sprawę z tego faktu. Począwszy od pierwszych organizacji stosujących akty terrorystyczne, ideologia przemocy charakteryzowała sposób ich działania. Tak dla przykładu utworzona w 1879 r. Wolność Ludu (*Narodnaja Wola*) głosiła: „działalność terrorystyczna (...) ma na celu podważenie fascynacji potęgą władzy, nieustające demonstrowanie możliwości walki przeciw rządowi, podnoszenie w ten sposób rewolucyjnego ducha w narodzie i jego wiary w powodzenie sprawy, a wreszcie zorganizowanie sił zdolnych do prowadzenia walki”¹¹. Dzisiaj przykładów organizacji, które w założeniach ideologicznych zakładają użycie przemocy dla ziszczenia się postawionych sobie celów są dziesiątki. Wystarczy, że przeczytamy Kartę Islamskiego Ruchu Oporu (Hamasu) która głosi: „Nie ma rozwiązania problemu palestyńskiego poza *dżihadem*”¹². Organizacje te niejako „z góry” narzucają sposób (rodzaj, metodę) swojej działalności, dlatego nie sposób oddzielić ideologii od aktu terrorystycznego, w terroryzmie zawsze występują one łącznie, chociaż to ideologia determinuje akt przemocy.

---

¹¹ Cyt za. J. Tomaszewicz, *Nowa faza rozwoju terroryzmu światowego*, Referat wygłoszony na konferencji: From Systems To People. Proceedings, Katowice, 16-21 IX 2001. <http://www.terroryzm.pl/articles.php?id=217> (12.09.2006)

¹² Hamas - przedstawia świętą wojnę (dżihad) jako wojnę z izraelskim wrogiem, przy czym nie chodzi tu o metody walki politycznej czy biernego oporu, a walkę z użyciem aktów terrorystycznych. Przemoc reprezentowana przez Hamas jest odzwierciedleniem ideologicznego programu organizacji – Karty Islamskiego Ruchu Oporu. Patrz: *Hamas Covenant 1988, The Covenant of the Islamic Resistance Movement*, <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm> (12.03.2006)

Terroryzm jest zjawiskiem, z którym walkę nie można prowadzić tylko poprzez działania zbrojne. Taka percepcja rzeczywistości, a zarazem niezrozumienie zjawiska terroryzmu doprowadza do niemożności jego wyeliminowania, a nawet przeciwnie powoduje intensyfikację działań organizacji terrorystycznych. Raczej należałoby się przychylić do stwierdzenia Icchaka Rabina: "Terroru nie można przerwać poprzez wojnę. To kompletna bzdura"¹³. Słowa te wypowiedział w czasie kampanii zbrojnej Izraela przeciwko Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Libanie w 1982 r.

Dzieje się tak, gdyż przemoc jest, jak wcześniej wiele razy podkreślałem jedynie składową częścią zjawiska terroryzmu, ważną – ale nie najważniejszą. Nieskuteczność działań antyterrorystycznych polega na działaniach wymierzonych tylko w jeden obszar zjawiska (i w żaden inny), a mianowicie w terrorystów, co przynosi jedynie krótkotrwałe efekty.

Nie tylko terroryzm ewoluuje, nową strategię w zrozumieniu złożoności tego zjawiska przedstawiają służby odpowiedzialne za jego zwalczanie. 14 lutego 2003 w półtora roku po zamachach na WTC prezydent George W. Bush ogłosił „Narodową strategię walki z terroryzmem” (National Strategy for Combating Terrorism). W strategii tej dwie z czterech naczelnych zasad (tzw. 4D), przyjętych w tym dokumencie nie odnoszą bezpośrednio do aktu przemocy, a właśnie do szeroko pojętego zjawiska.

Zasada - Deny (odmawiać, przeczyć) – polega na odmowie wsparcia finansowego i politycznego organizacji stosującej metody terrorystyczne, braku uznania jej legitymizmu (nawet, jeśli organizacja jako partia polityczna wygrałaby wybory powszechne – np. Hamas w 2006 r.), ta zasada odnosi się również do nacisku i wywarcia presji politycznej na kraje wspierające terroryzm.

Zasada - Diminish (osłabiać) – polega na walce z ideologicznym podłożem działalności terrorystycznej, ma za zadanie wyeliminować szeroko pojęte przyczyny powstawania ekstremizmu, którego skutkiem jest akt terrorystyczny.

Podobne stanowisko po zamachach w Londynie prezentuje rząd Wielkiej Brytanii, który wprowadził pięcioletnią strategię walki z terroryzmem opartą na podobnych zasadach – tutaj nazwanych „4P”, gdzie zasada pierwsza Prevent (zapobieganie) odnosi się do walki z ideologią, czyli umotywowaniem działań terrorystów i korzeniami ekstremizmu.

---

¹³ Cyt za: Ch. Reuter, *Zamachowcy-Samobójcy*, Warszawa 2003, s. 85.

Jak widać, owo podłoże ideologiczne, które nie znalazło się w wielu definicjach, a w tych, w których się znalazło, nie było czynnikiem definiującym zjawisko terroryzmu, zaczyna odgrywać bardzo ważną rolę w działaniach przeciw temu zjawisku. Wynika z tego, że stanowi ono bardzo ważną jego część składową.

Większość badaczy stosuje określenie terroryzm i zjawisko terroryzmu jako synonimy. Jest to słuszne, gdyż nie ma żadnego uzasadnienia, aby traktować te określenia w sposób odmienny. Jednak jestem zdania, iż to określenie powinno mieć jak najszerszy kontekst i dotyczyć wszystkich oddziaływań, motywów, metod, działań, czy skutków tych działań, gdyż jedynie w ten sposób można przedstawić terroryzm, a definicja nie powinna pomijać żadnego aspektu, czy części składowej tego zjawiska. Ukazanie wszystkich tych części powinno ułatwić z nim walkę, a nie pozorować ją w wyniku działań zmierzających jedynie do wyeliminowania tylko jednej części składowej (aktu terrorystycznego)¹⁴. Ścisłe, szczegółowe określenia powinny natomiast prezentować poszczególne części składowe tego zjawiska.

Za zjawisko terroryzmu przyjmuję proces oddziaływania ideologii (światopoglądu) zarówno na sprawcę zamachu, jak również poprzez akty przemocy (lub groźbę ich użycia) zastosowane pośrednio lub bezpośrednio na rozmaite struktury decyzyjne, w celu poddania ich określonego zachowaniu. Zjawisko to występuje często wraz z innymi czynnikami mającymi na niego bezpośredni lub pośredni wpływ.

Definicja ta składa się z następujących zasadniczych elementów:

Ideologia (światopogląd) – nie jest najbardziej charakterystyczną częścią zjawiska, ale jedyną go definiującą, jest to siła sprawcza aktów terrorystycznych, będąca podstawą działalności organizacji terrorystycznej, wyraża się w nawoływaniu za pomocą przemocy do określonego zachowania podmiotu, który jest jej ideologicznym wrogiem. Rodzaje występujących ideologii wyraża typologia terroryzmu, np. terroryzm ekologiczny jest wynikiem proekologicznego światopoglądu członków organizacji stosujących akty terrorystyczne wymierzone w instytucje (koncerny) zanieczyszczające

---

¹⁴ Do takich nieskutecznych działań w walce z terroryzmem, należy zabijanie liderów organizacji terrorystycznych, a nie eliminowanie przyczyn powstawania grup terrorystycznych. „Szaron się przeliczy – mówił dr Zakaria al Qaq, palestyński politolog. - Śmierć Jassina napędzi Hamasowi nowych członków. Zamach na szajcha, który był dla wielu autorytetem religijnym, przerodzi się w wojnę judaizmu i islamu. Świecki Fatah Arafata chyli się w Strefie Gazy ku upadkowi. Ten region nieodwołalnie stanie się zapleczem Hamasu”. Zob. Zakaria al Qaq, wywiad dla „Gazety Wyborczej” 23 marca 2004 r. s. 2.

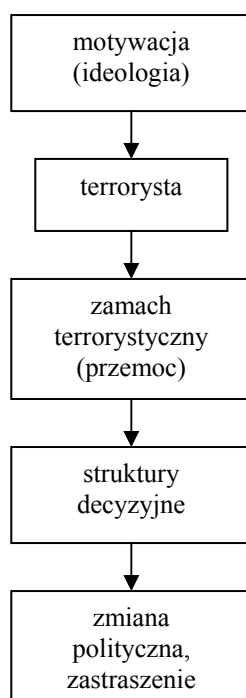
środowisko naturalne, aby wymusić zmianę ich zachowania względem tegoż środowiska.

Akt przemocy – zamach (lub groźbę jego użycia) wymierzony w zdrowie i życie ludzi, oraz mający spowodować zniszczenia materialne.

Struktury decyzyjne – do struktur decyzyjnych zaliczane są przede wszystkim państwa, organy władzy państwowej, społeczeństwa, rozmaite grupy społeczne czy gospodarcze (przedsiębiorstwa, koncerny).

Określone zachowania – do określonych zachowań nie tylko zaliczam wymuszenie pożądanых ustępstw politycznych, ale również religijnych, gospodarczych, również zastraszenie społeczeństwa lub określonych jego części.

Inne czynniki – to takich czynników można zaliczyć np. sponsorowanie i wspieranie terroryzmu przez państwa, również medialność i nagłośnienie sprawy lub organizacji dokonującej zamachu.

W stosunku do ideologii można uznać, iż np. ideologia fundamentalistyczna nawołująca do użycia przemocy jest zarazem ideologią terrorystyczną. Tak dla przykładu ideologia Bracia Muzułmanie w Jordanii jest ideologią fundamentalistyczną,

lecz nie nawołuje ona do stosowania przemocy, więc ideologią terrorystyczną nie jest¹⁵. Fundamentalizm Hamasu taką ideologią jest. Podobną prawidłowość można zauważyć wśród fundamentalistycznych żydowskich terrorystów. Laurencje Hanauer uważa, że typ fundamentalizmu prezentowanego przez środowisko Gusz Emunim prowadzi w zasadzie nieuchronnie do przemocy, zwłaszcza w tak wrażliwym na zakłócenia środowisku i kontekście społecznym i politycznym”¹⁶.

Taka definicja terroryzmu nadaje aktom przemocy, które wcześniej były definiowane odmiennie znamiona zamachu terrorystycznego¹⁷. Należy zauważyć, że w większości przypadków terroryści przyjmują postawę roszczeniową.

Trzeba również dodać, iż terroryzm motywowany religijnie ma specyficzny charakter. Terroryści biorący udział w aktach przemocy są ludźmi przeważnie od lat „nasiąkniętymi” fundamentalizmem religijnym, wychowanymi w środowiskach religijnego konserwatyzmu. Głęboka religijność jest pielęgnowana w tych środowiskach przez pokolenia. Zjawisko terroryzmu nie powstaje, więc *ad hoc*, jest ono wypadkową wielu czynników, które przez lata doprowadzają do radykalizacji metod działania.

Kilka zdań o fundamentalizmie

Fundamentalizm obok terroryzmu stanowi dziś w opinii europejskiej i amerykańskiej społeczności największe zagrożenie i wyzwanie dla porządku międzynarodowego¹⁸. Walka z cywilizacją Zachodu często przy pomocy metod terrorystycznych stanowi główne źródło tychże obaw i lęków opinii międzynarodowej.

---

¹⁵ Więcej o ideologii jordańskiego skrzydła Braci Muzułmanów. Zob. A. Wąs, *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2003, Katolicki Uniwersytet Lubelski, praca doktorska – maszynopis; G. Kapel, *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*, Warszawa 2003, s. 331-338.

¹⁶ B. Bolechów, *Żydowski fundamentalizm i radykalizm religijny w Izraelu i na Terytoriach Okupowanych*, [w:] *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, pod red. B. J. Albina, G. Tokarza, Wrocław 2007, s. 92;

¹⁷ W taki sposób jako akt terroryzmu można zaliczyć zamach na życie Icchaka Rabina w 1995 r. Mimo, iż jak pokazało śledztwo Igal Amir miał działać sam, uznanie ideologii (fundamentalizmu żydowskiego i religijnej zasady *din rodef* – w tym przypadku nawoływała do bezpośredniego zamordowania premiera) która miała wpływ na jego działanie za ideologie terrorystyczną, daje podstawy do uznania zamachu za akt terrorystyczny. Podobnie Ch. Reuter, przytacza przykład młodego Palestyńczyka który dokonuje zamachu samobójczego na cywilny izraelski cel, śledztwo służb specjalnych wykazuje, iż nie należał on do żadnej organizacji, a jedynie stał się gorliwym wyznawcą fundamentalizmu islamskiego głoszącego antyizraelską ideologię przemocy na Terytoriach Okupowanych Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 114-206.

¹⁸ M. Wągrowa, B. Wiśniewski, *Transatlantic trends 2006 – sprawozdanie*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2006, s. 2.

Zdaniem wielu naukowców dotychczasowa zimna wojna ma zostać zastąpiona walką pomiędzy cywilizacjami¹⁹. Starcie bogatej Północy z biednym Południem ma stanowić nowy paradygmat współczesnych stosunków społeczno-politycznych.

Fundamentalizm kojarzony jest z przemocą i fanatyzmem w dużej mierze dzięki mediom, które nie czynią rozróżnienia między fundamentalizmem a terroryzmem²⁰. Zarówno fundamentaliści jak i terroryści chronią swoją religię przed obcą kulturą/cywilizacją, jedni i drudzy uprawiają praktyki religijne mniej lub bardziej podporządkowując życie religii, wreszcie cechuje ich także ekstremizm i radykalizm światopoglądowy gdyż wielu z nich opowiada się za karą śmierci, dominacją religii w życiu codziennym itp, Posiada, zatem słowo fundamentalizm w dzisiejszym znaczeniu przeważnie konotacje negatywne.

Etymologia i znaczenie fundamentalizmu

Najprostsza definicja fundamentalizmu określa go mianem powrotu do źródeł religii i jej fundamentów. Fundamentalisci dążą, zatem do pierwotnej wiary przodków pozbawionej dodatkowych interpretacji, zmian²¹. Fundamentalizm ma jednak nie tylko charakter religijny ale także społeczny i polityczny.

1. Fundamentalizm jako ideologia polityczna – dążenie do zastąpienia porządku sekularnego państwem religijnym, które odrzuca świeckość, mówi się wręcz o polityzacji religii tj. religii, służącej do wyrażania spraw społeczno-politycznych. Wynikiem polityzacji religii jest islamizm, ideologia polityczna stanowiąca zmodernizowany islam. Wielu fundamentalistów, zwłaszcza religijnych odrzuca pluralizm, sekularyzm, liberalną tolerancję. Uznają pierwszeństwo swoich kolektywów wobec jednostki. Wreszcie podział na *wierzących* i *niewierzących*. Ci pierwsi wyznają ideologię zbawienia i uznają prymat władzy Boga nad władzą ludzką, Ci drudzy to heretycy i wrogowie, którymi są osoby, które nie dzielą

---

¹⁹ Najbardziej znana praca na temat konfliktu pomiędzy cywilizacjami jest publikacja: S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 2006.

²⁰ Rozróżnienia między fanatyzmem a fundamentalizmem dokonuje między innymi Jerzy Sielski, *Fanatyzm i fundamentalizm w polityce*, [w:] *Fundamentalizm i kultury* pod red. M. Szulakiewicz, Z. Korpus, Toruń 2005, s. 321-335.

²¹ B. Tibi, *Fundamentalizm religijny*, Warszawa 1997, s. 5.

przekonań fundamentalistów. Fundamentalizm odgrywa, zatem ważną rolę w życiu politycznym.

2. Fundamentalizm jako ruch społeczny – powiązanie fundamentalizmu z religią implikuje podporządkowanie życia społecznego wartościom wyznawanym przez fundamentalistów. Gdy mówimy o religijnym charakterze fundamentalizmu zaciera się wówczas podział między religią, polityką, życiem społecznym.
3. Fundamentalizm jako ruch religijny – fundamentalizm sprzeciwia się świeckiej kulturze *logosu* (kulturze racjonalnej), którą jest kultura Zachodu, zjawiska społeczne powinny być interpretowane i pojmowane w sposób zmitologizowany (tzw. kultura *mythosu*)²², sama nazwa fundamentalizm oznacza powrót do fundamentów religii a jego religijny charakter podkreśla sakralizacja życia a nawet agresji i przemocy. Niekiedy mówi się także o świętej księdze jako koniecznym elemencie składowym fundamentalizmu – fundamentaliści muszą, bowiem odwoływać się do świętej księgi, która jest wolna od błędów, ahistoryczna (prawda nieprzemijająca), nakazuje jak żyć oraz jakie państwo i społeczeństwo zbudować²³. Religia reguluje więc także życie społeczne i polityczne.
4. Fundamentalizm jako ekstremizm – ortodoksyjne przestrzeganie fundamentalnych filarów wiary powiązane ze skrajnymi i radykalnymi metodami działania²⁴, oddanie się bez reszty wierze a nawet poświęcenie dla niej życia, fundamentalista jako ekstremista gotowy jest sięgnąć po środki ostateczne – przemoc, pucz, terroryzm dla osiągnięcia zamierzonych celów²⁵.
5. Fundamentalizm jako ruch ponowoczesny – odrzucający i przeciwstawiający się nowoczesności i westernizacji, obrona religii przed nowoczesnością, odrzucenie społeczeństwa świeckiego i bezbożnego, odwołanie się do tradycji religijnej; nie wszyscy fundamentaliści zgadzają się jednak z tymi postulatami co jest powodem rozłamu w fundamentalizmie na tych, którzy przyjmują wyniki egzegezy historyczno-krytycznej jak i na tych, którzy dopuszczają konfrontację z tą egzegezą. Benjamin Barber pisze o fundamentalizmie jako społecznej reakcji na procesy globalizacji²⁶.

---

²² R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny, studium z antropologii polityki*, Toruń 2006, s. 77.

²³ E. Pace, P. Stefani, *Współczesny fundamentalizm religijny*, Kraków 2002, s. 26-28.

²⁴ J. Karczmarek, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001, s. 72.

²⁵ E. Olszewski, *Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego*, Lublin 2004, s. 15.

²⁶ B. R. Barber, *Dżihad kontra McŚwiat*, Warszawa 1997, s. 322 i dalsze.

Fundamentalizmu nie da się opisać według stałych zależności, gdyż każdy fundamentalizm jest inny i kieruje się swoimi prawami. Według Karen Armstrong jedna cecha jest wspólna wszystkim fundamentalizmom. Tą cechą jest zaangażowanie się w walkę, która wynika z kryzysu wartości duchowych. Coraz większe zeświecczenie i racjonalizacja świata, zanikanie roli religii w życiu stały się głównymi motywami działalności fundamentalistów. Ta walka, postrzegana w kategoriach religijnych, walka dobra i zła, jest odbierana przez fundamentalistów jako walka o przetrwanie ich religii, tożsamości, kultury²⁷.

Wszystkie „wielkie religie” świata mają swoich fundamentalistów, a nawet fanatyków religijnych. Oprócz islamu, fundamentalizm można spotkać w hinduizmie, sikhizmie, katolicyzmie, protestantyzmie czy judaizmie.

Geneza fundamentalizmu

O fundamentalizmie mówi się, że jest zjawiskiem dwudziestowiecznym, mimo, że w każdej epoce możemy znaleźć ludzi niechętnych nowoczesności. Zachód przesiąkł racjonalizmem a *mythos* zostało zastąpione przez *logos*. Rozpoczęto poszukiwanie nowoczesnej formy religii. Jedną z takich form stał się właśnie fundamentalizm. Cechy fundamentalizmu można odnaleźć praktycznie w każdej epoce, jednak słowo fundamentalizm zostało wprowadzone do języka dopiero na początku XX wieku.

W 1908 roku dwóch pastorów baptystycznych Lyman i Milton Stewart założyli w Los Angeles Bible College. Jeden z realizowanych przez szkołę projektów zakładał edukację słuchaczy zgodnie z podstawowymi prawdami wiary. W latach 1910-1915 wydali oni serię dwunastu broszur o nazwie „The Fundamentals” (Podstawowe zasady). Znalazły się w nich tłumaczenia dogmatów wiary, których dokonywali teologowie. Broszury były wysyłane bezpłatnie do profesorów, studentów, pastorów. Fundamentalisci uznali te fakty za początek swojego ruchu. W 1917 roku spotkali się Bell Riley, A.C. Nixon i Reuben Torrey aby dwa lata później założyć World’s Christian Fundamentals Association (Światowe Chrześcijańskie Centrum Fundamentalistyczne). Stowarzyszenie to miało promować dosłowną interpretację Pisma świętego. Riley

---

²⁷ K. Armstrong, *W imię Boga. Fundamentalizm w judaizmie, chrześcijaństwie i islamie*, Warszawa 2005, s. 17.

wierzył, że zapoczątkował Reformację²⁸ a słownictwo wojskowe, jakim się posługiwali mówcy stowarzyszenia powodowało, że kampanię fundamentalistów postrzegano jako walkę. Po raz pierwszy terminu fundamentalista użył Curtis Lee Laws²⁹ na Konwencji Baptystów Północy w 1920 roku w odniesieniu do tych „którzy są gotowi odzyskać terytorium, utracone na rzecz Antychrysta i stoczyć wspaniałą bitwę w obronie fundamentów wiary”³⁰. B. Riley w odpowiedzi uznał, że nie jest pojedyncza bitwa, ale „wojna, od której nie ma odwrotu”³¹. Im bardziej społeczeństwa się laicyzowały, tym bardziej postawy fundamentalistów się radykalizowały. Tak, jak to określił Nietzsche *Śmierć Boga* przypieczętowała II wojna światowa, zrzucenie bomby atomowej na Hiroszimę i holokaust. Fundamentalisci podkreślali jak zła i arogancka jest nowoczesność. Około połowy XX wieku fundamentalisci postanowili wyjść z ukrycia i stawić opór biedzie i złu, jakie niektórym grupom społecznym przyniosła nowoczesność. Ruchy fundamentalistyczne zaczęły rosnąć w siłę i mobilizować się. Bunt i protesty, jakie miały miejsce w Europie i Ameryce w tym czasie skierowane były przeciwko imperializmowi i materializmowi swoich rządów. Niezadowoleni Żydzi, muzułmanie, chrześcijanie wypracowali własną ideologię – opozycyjną w stosunku do powszechnie panującej. Aby jednak pociągnąć masy za sobą fundamentalisci musieli ideologię religijną tak zmienić, aby stanowiła ona plan działania i skłoniła lud do walki o ocalenie religii.

Demarkacja fundamentalizmu od terroryzmu

Problem zasadności i wagi rozróżnienia między fundamentalizmem, a terroryzmem w literaturze przedmiotu nie został jednoznacznie rozstrzygnięty. Podejście, jakie prezentuje autor pracy ma charakter arbitralny i wynika z przyjętych przez badacza konwencji. Fundamentalizm dąży do oddolnego zreformowania społeczeństwa poprzez odnowę każdej jednostki³². Reformy dotyczą zwłaszcza oświaty i moralności społecznej.

---

²⁸ Ibidem. s. 91.

²⁹ J. Kracik, *Chrześcijaństwo wobec pokusy fundamentalizmu*, „Znak” 1998, nr 3, s. 5.

³⁰ K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 253.

³¹ G. M. Marsden, *Fundamentalizm and American Culture: The Shaping of Twentieth Century Evangelicism, 1870-1925*, New York-Oksford 1980, s. 171-174.

³² E. Sivan, *Radical Islam Medieval Theology and Modern Politics*, Londyn 1985, s. 69.

Według Charlesa Stroziera jedną z cech fundamentalizmu jest przemoc³³. Strozier argumentuje, że tylko poprzez przemoc można dokonać zmian we współczesnym świecie. Jeśli przyjmiemy, że terroryzm jest bronią słabszych wobec silniejszych oraz mniejszości wobec większości to ponownie zauważymy, że fundamentalizm i terroryzm mogą się przenikać jednak nie są tożsame. Fundamentalizm jest ideologią, która nie koniecznie musi mieć charakter działań radykalnych, a terroryzm jest natomiast działaniem radykalnym, którego jedną z motywacji może stanowić fundamentalizm. Fundamentalizm jest ruchem religijnym, który nie tylko usprawiedliwia przemoc w imię Najwyższego, ale w wielu miejscach nawołuje do jej użycia. Wprowadzając do typologii terroryzmu kategorię terroryzmu religijnego trzeba, zatem stwierdzić, iż fundamentalizm religijny jest jego nieodłączną częścią składową.

---

³³ Ch. B. Strozier, *Apocalypse. – On the psychology of fundamentalism In America*, Boston 1994, s. 250-251.

1.1 Żydowska historia Palestyny w XX wieku.

„Według naszej oceny i w świetle rezultatów nasza akcja stanowi największy sukces działań palestyńskich komando. Bomba w Białym Domu, mina w Watykanie [...] nie mogłyby się odbić takim echem w świadomości każdego człowieka na świecie jak operacja w Monachium”³⁴.

W XIX wieku powstała wśród europejskich Żydów ideologia zakładająca powrót Ludu Izraela do Ziemi Izraela – zwana syjonizmem. Uważany za jego twórcę Teodor Herze w książce opublikowanej w Wiedniu w lutym 1896r. *Der Judenstaat (Państwo Żydowskie)*, zawarł idee, kształtujące nowe spojrzenie Żydów. Pisał on, „jesteśmy narodem. Wrogowie czynią nas takimi niezależnie od naszej woli, jak to było zawsze w historii. W ucisku jednoczymy się i wówczas nieoczekiwanie przejawiamy naszą siłę. Tak mamy siłę aby stworzyć państwo, wzorowe nawet. Rozporządzamy wszystkimi nieodzownymi do tego moralnymi i materialnymi środkami”³⁵. Koniec XIX i początek XX wieku przyniósł już konkretną wizję żydowskiej przyszłości – tą wizją była idea żydowskiego państwa. Jednym z możliwych miejsc, w którym miał się ziścić ten cel była Palestyna³⁶.

Ruch syjonistyczny w miarę swojego rozwoju i zwiększającej się liczby przybywających Żydów do Palestyny, zaczął budzić obawy i wrogość w miejscowej ludności arabskiej. Pierwsze ataki na Żydów rozpoczęły się w 1908r. i były kontynuowane w latach następnych.

W 1917 r., roku lord Artur James Balfour w liście do znanego finansisty Waltera Rotschilda obiecał utworzenie w Palestynie siedziby narodowej dla Żydów. Ataki, do

---

³⁴ Fragment komunikatu organizacji Czarny Wrzesień opublikowanej w bejruckim dzienniku, cyt za. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 71.

³⁵ E. Wójcik, *Konflikt bliskowschodni*, Warszawa 1979, s. 25.

³⁶ W Były plany takiego państwa w Rwandzie, Kenii, Argentynie, Madagaskarze, a były także sugestie o wydzieleniu osobnego stanu dla Żydów w Stanach Zjednoczonych. Patrz: P. Paźński, *Uwaga: antysyjonizm*, „Midrasz”, czerwiec 2001, http://www.midrasz.pl/2001/cze/cze01_2.html (12.05.2006)

1920 r. nie miały charakteru pogromów, lecz incydentów wymierzonych w pojedynczych Żydów, jednak ich liczba budziła poważne zaniepokojenie w *jiszuw*³⁷.

Mimo podpisania porozumienia między żydowskimi i arabskimi przywódcami (Fajsal - Weizman)³⁸ nieporozumienia między mieszkańcami Palestyny zakończyły się wybuchem walk w północnej części kraju w marcu 1920 r., które przeniosły się także do Jerozolimy. Zamieszki w Jerozolimie rozpoczęły się 4 kwietnia 1920 r., i trwały przez cztery dni. Burmistrz Jerozolimy Musa Kazim al-Hussejni wezwał Arabów przybyłych na święto *Nebi Musa* do ataków na Żydów mówiąc - '*Itbah al-Jahud*' (Zabić Żyda)³⁹. Tłum Arabów z okrzykami „Mahomet, Mahomet, nasza religia narodziła się w walce”⁴⁰, atakował przypadkowych Żydów, grabił sklepy i domy w żydowskiej dzielnicy Jerozolimy. W tych wydarzeniach zginęło 5 Żydów, a 216 zostało rannych (w tym 18 ciężko), zginęło również 4 Arabów, natomiast 23 zostało rannych (w tym 1 ciężko)⁴¹. W tym samym miesiącu w czasie obrony osady Tel Chaj w Górnej Galilei zginął Józef Trumpeldor – współzałożyciel Legionu Żydowskiego który stanowił część wojska brytyjskiego w I wojnie światowej.

Społeczność żydowska postanowiła się bronić. W celu ochrony kibuców przed atakami Arabów palestyńskich została utworzona w 1920 r. organizacja Hagana (Obrona) - jako zbrojna grupa żydowskiej samoobrony. Organizacja w swojej działalności kierowała się zasadą *havlaga* (opanowania), która zabraniała akcji zaczepnych i odwetowych, skupiając się jedynie na obronie atakowanych kibuców, wiosek czy dróg, którymi podróżowali Żydzi⁴².

---

³⁷ jiszuw - (osadnictwo) społeczność żydowska zamieszkała w Palestynie przed powstaniem państwa Izrael.

³⁸ D. Bensimon, E. Errera, *Żydzi i Arabowie. Historia współczesnego Izraela*, Warszawa 2000, s. 380–381.

³⁹ B. Morris, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001*, Vintage 2001, s. 95.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Report by His Majesty's Government in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Council of the League of Nations on the Administration of Palestine and Trans-Jordan for the year 1938, <http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/0/cc68bab76ec42e79052565d0006f2df4?OpenDocument> (23.02.2007)

⁴² Dopiero w późniejszym czasie powstały radykalnie organizacje zbrojne. W kwietniu 1937 r. powstał Irgun Cwai Leumi w grudniu 1940 r., powstała Lehi (*Lohamei Herut Yisrael* – Bojownicy o Wolność Izraela) znana również jako Banda Sterna. Więcej na ich temat: J. Bowyer Bell, *Terror Out of Zion*, New York 1977; Brenner Lenni, *The iron wall: Zionist revisionism from Jabotinsky to Shamir*, London 1984; S. Hadawi, *Bitter harvest: Palestine between 1914-1967*, New York, 1990; J. Heller, *The Stern Gang: ideology, politics and terror, 1940-1949*, London 1995.

W dniach 1-7 maja 1921 r., doszło do ataków na Żydów w Jaffie i w osadach Petah Tikva, Kfar Saba, Hadera i Rehovot, śmierć poniosło 45 Żydów i 48 Arabów⁴³.

Nowe anty-syjonistyczne zamieszki wybuchły w dniu 24 sierpnia 1929 r., w Hebronie⁴⁴, w proteście dla rosnącego znaczenia żydowskiej społeczności, następnie przeniosły się na inne miasta Palestyny (Jerozolimia, Jaffa, Gaza, Safad) i trwały do 29 sierpnia. W żydowskim pogromie w starciach zginęło 133 Żydów (w tym 7 studentów szkół religijnych ze Stanów Zjednoczonych i Kanady), głównie byli to antysyjonistyczni chasydzi. W trakcie arabskich ataków zostało zgwałconych i okaleczonych kilka żydowskich kobiet⁴⁵. Rodziny żydowskie zostały ewakuowane z Hebronu, część z nich powróciła w 1931 r., by znowu w czasie Wielkiej Rewolty opuścić swoje domy.

Arabowie sprzeciwiając się masowemu napływowi Żydów rozpoczęli w 1936 r., powstanie (Wielką Rewoltę), które trwało do 1939 r. W trakcie tych zamieszek w latach 1936-1939 zostało zabitych prawie 500 Żydów⁴⁶.

Okres II wojny światowej był dla narodu żydowskiego wielką tragedią, ludobójstwem, które się dokonało nie miało sobie równych w przeszłości. Holocaust stał się również katalizatorem do emigracji, uciekający z Europy Żydzi zasilali *jiszuw*. Palestyna była dla nich nie tylko ratunkiem przed wojenną pożogą, ale również wyśnionym domem sprzed 2 tysięcy lat.

22 lutego 1948 r. na ulicy Ben Jehudy w żydowskiej dzielnicy Jerozolimy eksplodowały trzy ładunki wybuchowe umieszczone w „samochodach-pułapkach”. W wyniku eksplozji zginęło 52 żydowskich cywilów, a 123 zostało rannych. Cztery budynki uległy zawaleniu. Odpowiedzialna za tą zbrodnię była organizacja Arabów palestyńskich pod dowództwem Abd Al-Kadera Husseini’ego - Armia Świętej Wojny (*Dżaisz al-Dżihad al-Muqaddas*)⁴⁷.

---

⁴³ D. Cohn-Sherbok, D. El-Alami, *Konflikt palestyński-izraelski*, Warszawa 2002, s. 38-39.

⁴⁴ Pogrom w Hebronie jest szeroko opisany w literaturze, patrz: Morris, B., *Righteous Victims...*, op.cit., s. 111-120; T. Segev, *Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*, Metropolitan Books, s. 314-327; D. Cohn-Sherbok, D. El-Alami, *Konflikt* ..., op. cit., s. 45-46; J. Piotrowski, *Spór o Palestynę*, Warszawa 1983, s. 57-58.

⁴⁵ T. Segev, *One Palestine...*, op.cit., s. 324.

⁴⁶ Jedną z masakr ludności żydowskiej były wydarzenia z 2 października 1938 r., gdy w mieście Tyberias palestyńscy Arabowie zamordowali 20 Żydów w tym kobiety i dzieci. Inną - bomba podłożona w żydowskiej szkole religijnej zabiła 9 dzieci. Patrz: K. Armstrong, *Jerozolima. Miasto trzech religii*, Warszawa 2000, s. 444.

⁴⁷ Y. Sheleg, *Short history of terror*, „Ha’aretz”, 03/12/2001, wydanie internetowe <http://www.haaretz.com/hasen/pages/ShArt.jhtml?itemNo=101419> (12.02.2007)

Cztery dni po masakrze w Deir Jassin palestyńscy Arabowie zaatakowali konwój medyczny zdążający do szpitala Hadassa w Jerozolimie. W skład konwoju wchodziły: dwa samochody ochrony, trzy ciężarówki z lekami, dwa ambulanse, oraz trzy autobusy⁴⁸. W karetkach jechali członkowie Irgunu i Lehi ranni w Dejr Jassin, w autobusach głównie lekarze i pielęgniarki. Po unieruchomieniu pierwszego pojazdu poprzez eksplozję podłożonego na drodze ładunku wybuchowego, rozpoczęło się ostrzeliwanie konwoju, oraz obrzucenie „koktajlami mołotowa” autobusów i ambulansów. Zabitych zostało wówczas 75 osób, głównie z personelu medycznego⁴⁹. Większość spłonęła żywcem w autobusach. W dniu 12 maja 1948 r. oddział żołnierzy Legionu Arabskiego i palestyńskich ochotników po dwudniowych walkach zajął żydowską kolonię Kfar Etzion, po czym pozostali przy życiu osadnicy (50 osób), w tym kobiety i dzieci, zostali rozstrzelani lub zakłuci bagnetami, przy okrzykach “Dejr Jassin”.

Dzięki nieustępliwości, koordynacji działań, a także umiejętności zbierania funduszy na zakup broni⁵⁰ wojna żydowsko-palestyńska, jak również I wojna izraelsko-arabska, zwana również Wojną o niepodległość Izraela została wygrana przez stronę żydowską. Dnia 14 maja 1948 r., Dawid Ben Gurion proklamował powstanie niepodległego państwa Izrael. Ziszcza się idea głoszona przez Teodora Herzla i Leona Pinskera. Państwo żydowskie swój ustrój państwowy stworzyło na wzór europejski - była to demokracja parlamentarna. Izrael rozpoczął inwestycje w rolnictwo i przemysł, głównie zbrojeniowy. Dzięki francuskim specjalistom z zakresu energetyki jądrowej Izraela pod koniec lat sześćdziesiątych posiadał własny reaktor atomowy. Inwestycje w przemysł zbrojeniowy musiały mieć miejsce ze względu na politykę państw arabskich, które nie pogodziły się z powstaniem państwa żydowskiego w Palestynie. Izrael w rejonie Bliskiego Wschodu stał się mocarstwem militarnym, a kolejne wygrane wojny z

---

⁴⁸ *The Convoy*, http://www.hadassah.org/education/content/StudyGuides/Convoy_ITAD.pdf. (22.03.2007)

⁴⁹ U. Milstein, *History of Israel's War of Independence*, Vol. IV, Lanham: University Press of America, s. 387; D.Lapierre, L. Collins, *O Jeruzalem! Dramatyczna Opowieść o Powstaniu Państwa Izrael*, Wrocław 1998, s. 273-282.

⁵⁰ Hagana i inne żydowskie organizacje zbrojne miała własne fabryczki broni, a dodatkowo kupowała uzbrojenie we Francji, jak również w Czechosłowacji, gdzie broń wartości kilku milionów dolarów podając się za przedstawiciela Etiopii zakupił Ehud Avriel, a broń (tysiące sztuk karabinów i amunicji) z fabryki Zbrojovka Brno przetransportowano do Palestyny poprzez most powietrzny z czechosłowackiego Hradcu. Zakupy broni były finansowane z różnych źródeł. Podziemne oddziały żydowskie zostały zasilone 130 milionami funtów (około 164 milionami dolarów). Były to funty które fałszowali naziści w czasie II wojny światowej (miedzy innymi w Sachenhausen), następnie te fałszywe banknoty przejęło żydowskie podziemie, wykorzystując między innymi na zakup broni. Patrz: Lawrence Malkin, *Krueger's Men - The Secret Nazi Counterfeit Plot And the Prisoners of Block 19*. Audio Book CD.

państwami arabskimi potwierdzały wysoką sprawność wojska i umiejętności dowódcze sztabu. Rozmiary zwycięstwa w czerwcu 1967 r., gdzie w ciągu niespełna tygodnia wojska izraelskie rozbiły armię egipską, syryjską i jordańską były ogromne. Izrael rozciągnął władzę nad Synajem, Zachodnim Brzegiem Jordanu, Strefą Gazy, Wzgórzami Golan, a przede wszystkim nad Jerozolimą.

Jeśli w społecznościach arabskich przegrana wojna sześciodniowa prowadziła do frustracji, tak w społeczności żydowskiej do triumfalizmu i kształtowania się przepełnionych arogancją postaw absolutystycznych⁵¹.

Pod koniec lat czterdziestych Palestyńczycy rozpoczęli kampanię zamachów terrorystycznych na jego instytucje i społeczność Izraela. Początkowo były to ataki luźno powiązanych jednostek arabskich - tak zwanych fedainów.

Działania tego rodzaju zostały zinstytucjonowane w momencie powstania niezależnej organizacji al-Fatah z Jaserem Arafatem, oraz powstałej pod egipskim naciskiem Organizacji Wyzwolenia Palestyny (*Munathamāt Tahrir Filistin*) z Ahmedem Szukerim⁵².

Palestyńczycy do walki z Izraelem utworzyli organizacje, które w większości posługiwały się metodami terrorystycznymi obierając za cel żydowskich cywilów. Do najbardziej aktywnych należały⁵³:

al-Fatah (*Harakat al-Tahrir al-Watani al-Filistini*)

- Czarny Wrzesień (*Munathamāt Sabtambir al-Aswad*)

Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (*Dżibhat al-Sza'bija lil-Tahrir Filistyn*)

Rada Rewolucyjna Fatah (*Majdżis al-Thawiri al-Fatah*)

Front Wyzwolenia Palestyny (*Dżimhat Tahrir Filistin*)

Organizacja zbrojnej walki arabskiej (*Munathamāt an-Nidal al-Musallah*)

Jedną z metod, dzięki którym „sprawa palestyńska” miała zostać zauważona przez świat był terroryzm. Niektórzy z badaczy nadają pojawieniu się antyizraelskiemu

---

⁵¹ B. Bolechów, *Żydowski fundamentalizm i radykalizm religijny w Izraelu na Terytoriach Okupowanych*, [w:] *Izrael i Autonomia Palestyńska. Wybrane aspekty polityczne i prawne*, pod red. B. J. Albina, G. Tokarza, Wrocław 2007, s. 85-87.

⁵² Zob. J. J. Wallach, *Arafat w oczach przyjaciół i wrogów*, Warszawa 1991, s. 42-46; T. Walkers, A. Gowers, *Arafat*, Warszawa 2005, s. 92.

⁵³ Palestyńskie organizacje zbrojne, ich liderzy i działania zostały przedstawione w: J. Tomasiewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, s. 310-317. K. Karolczak, *Encyklopedia...*, op.cit. s.21 i dalsze.

terroryzmu palestyńskiemu, znaczenie przełomowe dla współczesnego terroryzmu⁵⁴. Bruce Hoffman o współczesnym terroryzmie międzynarodowym wypowiada się w sposób następujący. „Początek tego, co nazywamy nowoczesnym, międzynarodowym terroryzmem datuje się od 22 lipca 1968 roku. Tego dnia trzech uzbrojonych palestyńskich terrorystów należących do Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny (LFWP), jednego z sześciu ugrupowań tworzących wówczas OWP porwało rejsowy samolot izraelskich linii El Al lecących z Rzymu do Tel Awiwu”. Jednak ta cezura czasowa nie jest przez wszystkich badaczy przyjmowana jednogłośnie⁵⁵.

W latach siedemdziesiątych z palestyńską kampanią terrorystyczną mieliśmy szczególnie do czynienia na terenie Europy. Najśłynniejszym zamachem był atak palestyńskiego komanda Czarnego Września na sportowców i ekipę reprezentacji Izraela podczas igrzysk olimpijskich w Monachium w 1972 r. W pierwszych akcie tego krwawego spektaklu zginął izraelski trener drużyny zapaśników Mosze Weinberg, a izraelscy sportowcy zostali zakładnikami zamachowców. Drugi akt rozegrał się na płycie lotniska Fürstenfeldbruck, gdzie nieudana akcja niemieckich policjantów doprowadziła do sytuacji, iż zamachowcy zdążyli zamordować wszystkich zakładników. Łączny bilans tego aktu terrorystycznego to śmierć: 9 zakładników, jednego niemieckiego policjanta i 5 zamachowców⁵⁶.

---

⁵⁴Patrz: B. Hoffman, *Oblicza...*, s. 64.

⁵⁵ Słusznie krytykuje tę cezurę czasową Krzysztof Karolczak: „Zastanawiające przecież powinno wydawać się to, dlaczego właśnie ten zamach został tak nagłośniony [...] Odpowiedź, choć być może niezgodna z obowiązującą w tej chwili „poprawnością polityczną”, nasuwa się jedna: wydarzenie to zostało wybrane, bo po raz pierwszy bezpośrednio został zaatakowany Izrael [...] W tym miejscu warto zresztą zwrócić uwagę, że w latach 1968-1971 odnotowano w sumie ok. 250 uprowadzeń statków powietrznych, przy czym prawie trzy-czwarte przypadków miało miejsce w obu Amerykach. A po mimo tego, to właśnie Palestyńczycy dostąpili wątpliwego zaszczytu bycia pierwszymi „międzynarodowymi terrorystami”. Patrz: K. Karolczak, *Terroryzm polityczny...*, op.cit., s. 15.

⁵⁶ Więcej na temat zamachu w Monachium zob. G. Jonas, *Monachium. Zemsta*, Warszawa 2006; J. J. Wallach, *Arafat...*, s. 121, N. Patrick, *Organizacja Czarny Wrzesień* [w:] *Encyklopedia Terroryzmu*, s. 299-303.

Tabela 2. Palestyński terroryzm lotniczy (wybrane zamachy)

Data zamachu	Miejsce zamachu	Grupa terrorystyczna	Cel zamachu
23.07.1968	Rzym	LFWP	Urowadzenie samolotu linii El Al
26.12.1968	Ateny	LFWP	Próba uprowadzenia samolotu linii El Al
18.02.1969	Zurych	LFWP	Próba uprowadzenia samolotu linii EL Al
29.07.1969	Rzym	LFWP	Urowadzenie samolotu lini TWA, zakładnikami zostali pasażerowie żydowskiego pochodzenia
29.08.1969	Rzym	LFWP	Urowadzenie samolotu lini TWA, zakładnikami zostali pasażerowie żydowskiego pochodzenia
18.02.1970	Zurych	LFWP	Próba uprowadzenia samolotu linii El Al
06.09.1970	Amsterdam, Frankfurt, Zurych, Bruksela,	LFWP	Urowadzenie 4 samolotów i skierowanie ich jordańskie na lotnisko Dawson's Fidel. Po zwolnieniu Palestyńczyków z europejskich więzień (Szwajcaria, W.B., RFN) zakładników uwolniono, samoloty wysadzono w powietrze.
28.07.1971	Tel Awiw	LFWP-GD	próba wysadzenia samolotu linii El Al
01.09.1971	Londyn	LFWP-GD	próba wysadzenia samolotu linii El Al
22.02.1972	New Delhi -Ateny	LFWP	uprowadzenie samolotu linii Lufthansa, lądowanie w Jemenie
08.05.1972	Bruksela - Tel Awiw	Czarny Wrzesień	uprowadzenie samolotu belgijskich linii lotniczych Sabina, odbicie zakładników przez oddział AT.
29.10.1972	Bejrut -Ankara	Czarny Wrzesień	uprowadzenie samolotu linii Lufthansa, zwolnienie zakładników po wypuszczeniu przez rząd RFN sprawców zamachu w czasie igrzysk w Monachium
04.04.1973	Rzym	LFWP	próba wysadzenia samolotu linii El Al
05.09.1973	Rzym	Czarny Wrzesień	próba zestrzelenia samolotu linii El Al
27.06.1976	Paryż-Untebbe	LFWP-RAF	uprowadzenie samolotu linii AirFrance, zakładnikami zostali pasażerowie żydowskiego pochodzenia
20.05.1978	Paryż	LFWP	próba zamachu na pasażerów samolotu linii El Al

Źródło: opracowanie własne. OAN – Organizacja Abu Nidala; FWP – Front Wyzwolenia Palestyna; AO 15 Maja – Arabska Organizacja 15 Maja; RAF – Frakcja Czerwonej Armii; LFWP – Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny.

Wielkim sprzymierzeńcem terrorystów palestyńskich stały się środki masowego przekazu, dzięki nim ich przesłanie było słyszalne w każdym zakątku świata. „Terrorysty palestyńscy mogli przykuć uwagę telewidzów całego świata, którzy włączyli telewizory, by oglądać Igrzyska”⁵⁷. Przez całe lata siedemdziesiąte trwała kampania terrorystyczna LFWP, w której seryjnie stosowano terroryzm lotniczy (patrz tabela 2). Uprawdzano (lub próbowano uprawdzić) samoloty izraelskich linii lotniczych El Al. Jeżeli w wyniku akcji terrorystycznej, zamachowcy zostali aresztowani przez władze państwa (europejskiego) na którego terenie doszło do zamachu, dokonywano następnie uprawdzienia samolotu linii tego państwa. Zmuszało to rządy państw europejskich do zwalniania aresztowanych zamachowców, pozostawiając terrorystów bezkarnymi.

Przykładem terroryzmu palestyńskiego wymierzonego w cywilną ludność Izraela był zamach 4 lipca 1975 r. w Jerozolimie, gdy kolejny raz ulica Ben Jehudy stała się miejscem zbrodni. Arabski terrorysta umieścił ładunki wybuchowe w lodówce, która została przetransportowana do dzielnicy żydowskiej. Jej eksplozja zabiła 15 osób i zraniła 77. Innym sławnym zamachem palestyńskim było uprawdzenie statku pasażerskiego Achille Lauro na wodach Morza Śródziemnego i zamordowanie na jego pokładzie Leona Klinghoffer Żyda pochodzenia amerykańskiego.

---

⁵⁷ B. Hoffman, *Oblicza...*op.cit., s. 131.

1.2 Erec Israel Haszlema – biblijne granice Królestwa Izraela

„Wtedy właśnie Pan zawarł przymierze z Abrahamem mówiąc: „Potomstwu twemu daje ten kraj, od Rzeki Egipskiej aż do rzeki wielkiej, rzeki Eufrat”⁵⁸.

Zgodnie z powyższym biblijnym wersem Wielki Izrael powinien składać się z dzisiejszych ziem Izraela, Zachodniego Brzegu Jordanu, Strefy Gazy, Jordanii, Libanu, dużej części Syrii, Iraku, Kuwejt, Arabii Saudyjskiej, Egiptu i Turcji. Jest to maksymalistyczny pogląd na obszar Ziemi Obiecanej, minimalistyczny mówi o dzisiejszym Izraelu, Jordanii, Synaju i Południowym Libanie jako terenie w przeszłości zamieszkałej przez plemiona żydowskie.

To, co było wyróżnikiem dla ideologii Wielkiego Izraela to próby jej propagatorów realnego wpływu na obecną sytuację polityczną w Izraelu, a nawet w całym bliskowschodnim regionie. Postrzeganie geopolityki poprzez historyczne i religijne resentymenty, może być groźne w każdym miejscu na świecie. Ze względu na szczególną rolę Bliskiego Wschodu, jako kolebki głównych światowych religii monoteistycznych budzi ono uzasadnione obawy o zachowanie bezpieczeństwa regionalnego.

Niektórzy z badaczy przedstawiali ideologię Erec Izrael Haszlema (Całości Ziemi Izraela lub Wielkiego Izraela) jako wymysł antysemitów i antagonistów Izraela, która nie ma związku z rzeczywistością, a jest jedynie materializacją obaw i strachów arabskich mieszkańców Bliskiego Wschodu. Jednym z nich był Daniel Pipes, który przedstawiał liczne dowody, na poparcie tego twierdzenia, jednak pomijał wiele kwestii szczególnie odnośnie roli ugrupowań religijnych⁵⁹.

---

⁵⁸ Patrz: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Ks. Rodzaju* 15,18, (Biblia Tysiąclecia, wydanie IV) Poznań 1991, s. 35. Drugim wersem biblijnym, do którego odwołują się ideolodzy Wielkiego Izraela jest fragment: „Każde miejsce, po którym będzie chodzić stopa waszej nogi, będzie wasze. Granice wasze sięgać będą od pustyni aż do Libanu, od rzeki Eufrat, aż do Morza Zachodniego”. Ibidem, (*Księga Powtórzonego Prawa* 11,24) s. 185.

⁵⁹ Za przykłady wykorzystywania ideologii Wielkiego Izraela w propagandzie antyizraelskiej może służyć odniesienie się do niej w Karcie Islamskiego Ruchu Oporu (Hamas) czy mapa biblijnych granic w irańskim wydaniu *Protokołów Mędrców Syjonu*. Patrz: D. Pipes, *Imperial Israel: The Nile-to-Euphrates Calumny*, „Middle East Quarterly”, March 1994, wydanie elektroniczne, <http://www.danielpipes.org/article/247> (18.02.2007)

Wiele jest jednak przesłanek, aby uznać Erec Izrael Haszlema nie tyle za dominującą motywację działań izraelskiego establishmentu (bo o tym nie może być mowy), ale za ideologię która funkcjonowała głównie wśród środowisk prawicowo-religijnych. Była ona dla nich prawdziwą „boską obietnicą”, w wielu miejscach pociągająca za sobą konkretne działania polityczne. Takimi działaniami była decyzja o kolonizacji Zachodniego Brzegu Jordanu – biblijnej Judei i Samarii. Osadnictwo żydowskie od lat siedemdziesiątych nie ma znaczenia wojskowo-strategicznego, ale religijnego postrzegania Ziemi Izraela. Izraelskie bezpieczeństwo w latach siedemdziesiątych XX wieku miała zapewnić obecność wojskowa bez działalności osadniczej (tzw. plan Allona⁶⁰) proponowana przez Partię Pracy. Likud (Zjednoczenie), po przejęciu władzy w 1977 r. w koalicji z partiami religijnymi rozpoczęła kampanię osadniczą na Zachodnim Brzegu Jordnu⁶¹.

Do dzisiejszego dnia w Izraelu biblijne granice stanowią przedmiot badania naukowego⁶². Ideologia Całości Ziem Izraela była propagowana wieloma symbolami, na przykład przez wiele lat przy wejściu do izraelskiego parlamentu (Knesetu) wmurowana była tablica z napisem - „to jest nasza ziemia, od Nilu do Eufratu”⁶³

Od początku idei syjonizmu, trwała dyskusja o granice przyszłej państwowości żydowskiej. Teodor Herzl widział je jako granice nakreślone w Biblii⁶⁴. Jednak dopiero po I wojnie światowej idea syjonizmu – żydowskiej państwowości, mogła liczyć na realizację.

Rabin Fishmann – członek Agencji Żydowskiej w Palestynie oświadczył 9 lipca 1947 r. na Specjalnej Komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych, iż „Ziemia

---

⁶⁰ 26 lipca 1967 r. minister obrony Izraela Jigal Allon zaprezentował plan dotyczący przyszłości Zach. Brzegu zdobytego w wyniku wojny sześciodniowej. Plan zakładał utrzymanie przez Izrael kontroli nad doliną Jordanu i rozlokowanie izraelskiej armii na wzgórzach. Izrael zaanektowałby tereny w pobliżu Jerozolimy. Mimo, iż wschodnia granica Izraela miała opierać się na rzece Jordan, to Palestyńczycy mieli zachować kontrolę nad trzema enklawami, północna (Nablus, Dżenin, Tulkarm, Ramallah), południowa (Hebron, Betlejem) i enklawa zawierająca Jerycho – miały być połączone drogami. Istotą planu Allona była wojskowa kontrola nad Zach. Brzegiem, a nie ekspansja osadnicza. Plan był lansowany przez Partię Pracy aż do przegranych wyborów w 1977 r. Patrz: *Allon Plan Map of the West Bank - 1967*, <http://www.mideastweb.org/alonplan.htm> (17.02.2007)

⁶¹ A. Krawczyk, *Terroryzm żydowski w Izraelu w latach 80. i 90. XX w.* [w:] *Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, pod red. K. Liedla, J. Marszałek-Kawy, S. Wudarskiego, Toruń 2006, s. 113.

⁶² Na temat „biblijnych granic” prowadzi się w Izraelu mnóstwo studiów i uczonych dyskusji, których owocem są publikacje, atlasy, książki, artykuły i inne materiały propagandowe. Patrz. I. Szahak *Żydowski dzieje i religia. Żydzi i goje – XXX wieków historii*, Warszawa-Chicago 1997, s. 18

⁶³ D. Pipes, Tablica została usunięta po spotkaniu Gorbaczowa z Bushem na Malcie w grudniu 1989 r. Patrz: D. Pipes, *Imperial...*, op.cit.

⁶⁴ T. Herzl, *Complete Diaries*, Vol. II. p. 711, cyt.za: L. Brenner, *Zionism in the Age of Dictators*, 1983, wydanie elektroniczne, <http://www.marxists.de/middleeast/brenner/index.htm> (23.08.2004)

Obiecana rozciąga się od Nilu do Eufratu, zawierając część Syrii i Liban”⁶⁵. Włodzimierz Żabotyński czołowy przedstawiciel idei syjonizmu (twórca rewizjonizmu) w 1935 r. stwierdził: „chcemy żydowskiego imperium”. Moshe Dayan po wojnie sześciodniowej miał powiedzieć: „przeszłe pokolenie założyło Izrael w granicach z 1948 r., myśmy założyli Izrael w granicach z 1967 r. Teraz wy założcie Wielki Izrael od Nilu do Eufratu”⁶⁶. W latach czterdziestych XX wieku grupa Lehi (akronim od *Lohamei Herut Israel*) druga obok Irgunu główna organizacja syjonistów – rewizjonistów, (z których w późniejszym okresie wyłoniła się izraelska prawica) w drugim punkcie swojego manifestu pisała, że „ojczyzna w Ziemi Izraela w granicach naszkicowanych w Biblii. [...] To jest ziemia życia, gdzie cały naród będzie żył w bezpieczeństwie”⁶⁷. Po decyzji o podziale Palestyny w 1947 r. Dawid Ben Gurion mówił: „akceptacja dla podziału nie zmusza nas, by wyrzec się Transjordanii. Nie wymagamy od nikogo rezygnacji z tej wizji. Przyjmiemy państwo w dzisiejszych granicach, ale granice syjonistycznych pragnień i zainteresowań żydowskich ludzi nie będą ograniczone przez żaden zewnętrzny czynnik”⁶⁸. Ekspansywne plany Ben Guriona zostały wyrażone już w 1938 r., gdy mówił: „granice syjonistycznych pragnień zawierają południowy Liban, południową Syrię, całą Cis-Jordanę i Synaj”⁶⁹. Ben Gurion był świeckim syjonistą w wielu momentach stając na czele społeczności żydowskiej przyjmował pragmatyczną postawę wobec terytoriów arabskich. Mimo to jak pisał Izrael Szahak, że Ben Gurion w oświadczył Knesecie, iż powodem kampanii sueskiej w 1956 r. była „odbudowa królestwa Dawida i Salomona” w jego biblijnych granicach”⁷⁰.

Od końca lat sześćdziesiątych XX wieku można zaobserwować rosnący napływ osób do nowoutworzonych organizacji opowiadających się za rozszerzeniem granic przez Izrael (lub aneksją już zdobytych), to rozszerzenie nie dla każdego ugrupowania, czy partii oznaczało takie same terytorium. Jak pisze David Newman poparcie dla idei Erec Izrael Haszlema było odnalezione praktycznie w każdej prawicowej partii Izraela,

---

⁶⁵ R. Schoenman, *The Hidden History of Zionism*, London 1988, wydanie elektroniczne, <http://www.marxists.de/middleeast/schoenman/index.htm> (15.06.205)

⁶⁶ D. Pipes, *Imperial ...*, op.cit.

⁶⁷ A. (Yair) Stren, *The Ideology of the Lehi*, <http://www.csuohio.edu/tagar/lechi.htm>. (14.02.2007)

⁶⁸ S. Flapman, *The Birth of Israel: Myth and Realities*, Pantheon 1987, s. 53.

⁶⁹ Cyt za. N. Mashala, *Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer" in Zionist Political Thought, 1882-1948*, Institute for Palestine Studies, Washington 1992, s. 87.

⁷⁰ I. Szahak, *Żydowskie...*, op.cit., s. 19.

od maksymalistów w Likudzie, po nacjonalistów w Tehiji (Ruch Odrodzenia Syjonistycznego), czy krótkotrwałej partii Kach⁷¹.

Przymierze pomiędzy maksymalistycznym nacjonalizmem, a religijnym fundamentalizmem objawiało się najpełniej w żądaniu biblijnych Ziemi Izraela. Narodowa Partia Religijna (*Mafdal – Mifleget Datit Leumit*, dalej - NPR) uważała realizację maksymalizmu terytorialnego za „boskie przykazanie”, przywódca Likudu – Ariel Szaron w 1993 r. na konwencji swojej partii zaproponował, ideologię Erec Izrael Haszlema jako oficjalną politykę państwową⁷².

Ugrupowania religijne, w których obecna była ideologia Wielkiego Izraela:

- ⇒ Truat Eretz Izrael Haszlema (Ruch Całości Ziemi Izraela)
- ⇒ Gusz Eminum (Blok Wiernych)
- ⇒ Bead Artcejnu (Za nasz Kraj)
- ⇒ Zu Artcejnu (To jest Nasza Ziemia)
- ⇒ Dor Hahemshech (Następne Pokolenie)

Partie polityczne, w których obecna była ideologia Wielkiego Izraela:

- ⇒ Likud (Herut)
- ⇒ Morasha
- ⇒ Tehija
- ⇒ Matzed
- ⇒ Ihud Leumi
- ⇒ Kach
- ⇒ Narodowa Partia Religijna (NPR)

Bead Artcejnu został założony przez historyka i rabina z Hebronu - Arona Szmulewicza. Ruch zorganizował we wrześniu 2001 r. demonstrację w Jerozolimie.

---

⁷¹ D. Newman, *Gush Emunim Between Fundamentalism and Pragmatism*, “The Jerusalem Quarterly”, Number 39, Spring 1986, wydanie elektroniczne http://www.geocities.com/alabasters_archive/gush_pragmatism.html (27.11.2006)

⁷² L. Watzal, *Peace Enemies. The Past and Present Conflict between Israel and Palestine*, http://www.passia.org/publications/research_studies/peace/content.html (11.10.2006)

Lider organizacji wyjaśniał: „proces narodowego ożywienia żydowskiego Ludu jest nieodwracalny i ma swoją wewnętrzną logikę [...] Nie będziemy mieli żadnego pokoju tak długo aż cały teren Ziemi Izraela nie wróci pod żydowską kontrolę. To może mocno brzmieć, ale taka jest logika historii [...] prawdziwy pokój będzie dopiero wtedy, gdy Izrael posiadać wszelkie historyczne ziemie i będzie kontrolował Suez i kanał Ormuz [...] Musimy pamiętać, że irackie pola naftowe są na żydowskiej ziemi”⁷³.

Hanan Porat członek Knesetu z ramienia prawicowej Tehiji o terenach Wielkiego Izraela po wycofaniu się Izraela z Synaju mówił: „Synaj jest częścią Ziemi Izraela [...] Według wszystkich opinii żydowskiego prawa i tradycji, Synaj jest nierozłączną częścią Ziemi Izraela [...] Otwórz Biblię, spójrz w Talmud, albo do Encyklopedii Hebrajskiej pod hasło Ziemie Izraela, to cię przekona”⁷⁴.

Obóz religijnych nacjonalistów usprawiedliwienie dla aneksji zdobytych terytoriów, a przynajmniej zakaz wycofania się z już zajęty odnalazł w pismach religijnych uczonych sprzed setek lat⁷⁵.

Takie podejście może tłumaczyć gwałtowne fale sprzeciwu wobec wycofania się Izraela z Synaju i nadania Palestyńczykom autonomii, jak również entuzjazm w czasie operacji wojskowej w Libanie w 1982 r., gdy Izrael wszedł w posiadanie jego południowej części.

Południowy Liban jako części Wielkiego Izraela – przykład oddziaływania ideologii

Zgodnie z boską obietnicą zapisaną w Biblii teren Libanu był według wielu fundamentalistów żydowskich terenem Ziemi Izraela. Próby włączenia tych terytoriów do państwa żydowskiego, a przynajmniej Południowego Libanu miały miejsce jeszcze przed określeniem granic jego samego, a także po 1948 r., kiedy państwowość żydowska stała się faktem. Pierwsi syjoniści (Teodor Herzl, Leon Pinsker) opowiadali

---

⁷³ *Eretz Israel HaShlema / Greater Israel*, www.globalsecurity.org/military/world/israel/greater-israel-maps.htm (07.01.2007)

⁷⁴ J. Aviad, *The Contemporary Israeli Pursuit of the Millennium*, „Religion”, Volume 14, 1984, s. 208.

⁷⁵ Miedzy innymi komentarze Nachmanidesa z XIII i Majmonidesa z XII i XIII w. Na przykład, Nachmanides pisał: „My mamy rozkaz, aby dziedziczyć ziemię którą Bóg dał Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi i nie powinniśmy zostawiać jej w rękach jakiegoś innego narodu [...] Nie wolno zostawiać Ziemi w rękach (siedmiu narodów Kannanejskich) ani w żadnym innym ludzom w jakimkolwiek pokoleniu”. Cyt. za. Y. Harkabi, *Israel's Fateful Hour*, Chapter 5 (Nationalistic Judaism), http://www.geocities.com/alabasters_archive/nationalistic_judaism.html. (23.02.2007)

się za wyznaczeniem granic „siedziby żydowskiej” zawierającej Liban. 6 listopada 1918 syjonistyczni liderzy zasugerowali oficerom brytyjskiego mandatariusza granice państwa izraelskiego „na północy od rzeki Litani aż do Baniass (miasto w Syrii - przyp. A. K.)”. Na konferencji paryskiej (1919) przekonywali na włączenie do terytorium mandatu brytyjskiego wszystkich terenów do rzeki Litani⁷⁶. Podczas tej konferencji Dawid Ben Gurion i Chaim Waizman usiłował przekonać reprezentanta Libanu na konferencji o przekazanie Południowego Libanu pod żydowskie osadnictwo w zamian za pomoc techniczną i finansową w rozwoju północnej części państwa.

W 1948 r. w czasie I wojny izraelsko-arabskiej⁷⁷ wojska Hagany przemianowanej na Cahal, zajęły libańskie miasto Marjayun; lecz w wyniku mediacji międzynarodowej wycofały się. W latach pięćdziesiątych Ben Gurion chciał uzależnić Liban i stworzyć tam państwo chrześcijańskie powiązane sojuszem z Izraelem. Państwo żydowskie miało uzyskać według tego planu nabytki terytorialne w Południowym Libanie, a z reszty miało zostać ustanowione państwo maronickie. Opublikowane pamiętniki premiera Izraela Mosze Szertoka (Szaretta) ujawniły, iż w 1954 r. Ben Gurion chciał przekazać duże sumy pieniędzy na przekupienie chrześcijańskich liderów w Libanie, którzy mieliby zwrócić się do Izraela o pomoc wobec muzułmańskiego zagrożenia. Według tego planu wojska izraelskie miały wkroczyć do Libanu i ustanowić państwo z marionetkowym rządem maronitów⁷⁸. Działania Ben Guriona nie były wynikiem ideologii Wielkiego Izraela, ani maksymalistycznych planów ekspansji izraelskiej. Była to kalkulacja sfery bezpieczeństwa militarnego, a przede wszystkim gospodarki wodnej (przejęcie wód rzeki Litani).

W skład rządu izraelskiego w trakcie operacji wojskowych na terytorium Libanu zawsze wchodziła koalicja prawicowo-religijna. Za tymi interwencjami stały partie nacjonalistów i fundamentalistów religijnych, w których ideologia Wielkiego Izraela była w różnym stopniu obecna (patrz tab. 2).

Izrael wspierał maronitów jeszcze przed wybuchem wojny domowej w Libanie (1975). W latach 1974-1977, milicje maronickie otrzymały około 150 milionów dolarów

---

⁷⁶ L. Rokach, *Israel's Sacred Terrorism*, Massachusetts 1996, wydanie elektroniczne http://www.geocities.com/alabasters_archive/sacred_terror.html (11.12.2005)

⁷⁷ Zwanej również – wojną o niepodległość Izraela.

⁷⁸ Patrz. B. Morris, *Righteous Victims, 1881-1999*, (Alfred A. Knopf, 1999), s. 497.

od izraelskiego rządu Icchaka Rabina. W 1977 r. w czasie premierostwa Menachema Begina, pomoc jeszcze wzrosła (głównie dostawy broni)⁷⁹.

Tab. 2 Główne operacje militarne Izraela na terytorium Libanu w latach 1978-1982⁸⁰.

Data	Nazwa operacji	Partia rządząca	Afiliacja polityczna
1978	„Operacja Litani”	Likud, Partia Religijno-Narodowa, Agudat Israel, Demokratyczny Ruch na Rzecz Zmian	prawica partie religijne
1982	„Pokój dla Galilei”	Likud, Partia Religijno-Narodowa, Agudat Israel, Tami, Telem, Tehija	prawica partie religijne

Opracowanie własne.

W trakcie operacji militarnej „Pokój dla Galilei” izraelski rabinat wojskowy opublikował mapę Libanu, w której współczesnym libańskim nazwom miast zostały przywrócone hebrajskie nazwy zaczerpnięte z Biblii. Owa mapa wyznaczała teren Libanu jako terytorium dwóch starożytnych izraelskich plemion Aszer i Naftali. Jeden z rabinów należących do Bloku Wiernych – Izrael Ariel, opublikował atlas Izraela zawierający ziemie od półwyspu Synaj, poprzez Liban aż do Eufratu. Uważał on, iż ziemie przedstawione w tym atlasie powinny zostać zdobyte przez wojsko izraelskie gdyż należą do narodu żydowskiego⁸¹.

Fundamentalisci w szczególności syjonistyczni mesjaniści niepowodzenia w wojnie w Libanie tłumaczyli jako, „bóle narodzin Mesjasza”⁸². W ten sposób zarówno sukcesy jak i porażki były tłumaczone poprzez pryzmat mesjanizmu. Aprobata fundamentalistów dla wojny w Libanie składała się z dwóch elementów. Pierwszym było rozciągnięcie żydowskiego panowania na terytorium z biblijnej obietnicy. Drugim było pokazanie światu siły, w odparciu każdej krytyki, zarówno zewnętrznej i wewnętrznej. Rabin Eliazer Waldman z jeszybotu (szkoły religijnej) z osady Kiryat Arba (przedmieścia Hebronu) o tym elemencie mówił: „w wojnie „Pokój dla Galilei”

⁷⁹ Patrz: H. Jaber, *Hezbollah*, Warszawa 2001, s. 23.

⁸⁰ Kolejną dużą operację militarną Izrael przeprowadził w Libanie dopiero w 2006 r. Była to tzw. „wojna lipcowa”, gdy na czele izraelskiego rządu stała koalicja partii Kadima, (utworzona głównie przez byłych członków Likudu z Arielem Szaronem na czele) wraz z fundamentalistami głównie z partii Szas (*Shomrej Tora Sfaradijim* – Sefrajdyjscy Strażnicy Tory).

⁸¹ Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit.; B. Bolechów, *Żydowski...*, op.cit., s. 92; I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism in Israel*, (rozdział V, *The National Religious Party and the Religious Settlers*), Pluto Press 1999, wersja elektroniczna, http://www.geocities.com/alabasters_archive/jewish_fundamentalism.html (28.02.2007).

⁸² Ibidem

nasza władza ponownie została ukazana, wojskowa siła została zademonstrowana między narodami [...] udowodniliśmy, że możemy podejmować autonomiczne decyzje, bez uważania na to, co myślą goje”⁸³. Dalej ten były członek Knesetu w czasie debaty o wojnie w Libanie mówił: „nasz kraj i nasze państwo, piedestał tronu Boga na tym świecie” – to był prawdziwy cel, dla którego państwo Izrael zostało założone [...] Kiedy w Libanie wybuchła wojna znaleźli się tacy którzy mówili, iż nie przyszliśmy narzucić ładu w Libanie, ale aby uratować Galileę. Zwracaliśmy uwagę, iż izraelskim zadaniem jest przywrócenie ładu na świecie. To stwierdzenie rozdrażniło wielu uczonych Żydów [...] ale nie wolno nam cofać się, albo wzbraniać się przed tą odpowiedzialnością. Jest to naszym obowiązkiem, by ustanowić porządek wiary i świętości”⁸⁴. Sam rabin jeszcze wielokrotnie wypowiadał się na temat Libanu⁸⁵. Rabin Dov Lior o izraelskiej interwencji w Libanie mówił: „wojna (w Libanie) udowodniła całemu światu, że są na Bliskim Wschodzie jedyni wojskowi wystarczająco silni, by rozciągnąć prawdziwą władzę [...] Wykorzenienie nory niesprawiedliwości (terrorystów) jest jedynie występem do wykorzenienia całego zła na tym świecie”⁸⁶.

Wojna w Libanie wybuchła dokładnie trzy miesiące po wycofaniu się Izraela z Synaju, jeśli nie starła goryczy opuszczenia Synaju to odwróciła od niego uwagę i wprowadziła nowe znaczenie teorii mesjańskiej do izraelskiej polityki. W tym kontekście wyrażał się rabin Haim Druckman, który o terytorialnych ustępstwach i burzeniu żydowskich osad mówił, iż jest to jak: „wrywanie kończyn z żywego ciała”⁸⁷.

---

⁸³ J. Aviad, *The Contemporary...*, op.cit., s. 206.

⁸⁴ A. Ravitzky, *"The Revealed End": Messianic Religious Zionism* [w:] *Messianism, Zionism, and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996, s. 79-144, wersja elektroniczna: http://www.geocities.com/alabasters_archive/revealed_end.html (12.14.2006)

⁸⁵ Dalej rabin Waldman kontynuował: „Musimy pamiętać, że celem jest zniszczenie zła. Nie spoczniemy aż tego nie dokonamy. To jest siła narodowego ożywienia i dopiero zaczęliśmy swoją pracę. Nasi wrogowie nie będą w stanie już podnieść się przeciwko nam, nigdy więcej. Bóg daje nam nie tylko fizyczną władzę, ale też duchową siłę, braterstwo i stanowczość by dokończyć naszą pracę” Cyt za: J. Aviad, *The Contemporary...*, op.cit.

⁸⁶ A. Ravitzky, *"The Revealed..."*, op.cit.

⁸⁷ Cyt za: I. Lustick, *Israel's Dangerous Fundamentalist: Gush Emunim*, "Foreign Policy" 68 (Fall 1987). Po wojnie w Libanie powstała mała partia rabina Chaim'a Druckman'a - Matzad o ideologii religijno-nacjonalistycznej opowiadająca się za maksymalistycznymi dążeniami terytorialnymi.

1.3 Fundamentalistyczna podstawa ekstremizmu – „kookiści”

„Sprawiedliwi są wyjątkowi. Rabi Abraham Icchak Ha Cohen Kook i jego syn Cwi Jehuda, są Sprawiedliwymi odkupienia. Duch Jedyne, który unosi się nad światem i kieruje historią, wcielił się w ich dusze”⁸⁸

1.3.1 Abraham Izaak Kook (1864-1935) – religizacja syjonizmu

Abraham Izaak Kook urodził się w Rosji w łotewskim mieście Griva w 1865 r. Od 1886 r. był studentem jeszybotu⁸⁹ Volozhin. Po ukończeniu w nim edukacji został rabinem w Zaumel (Litwa), następnie w Bausku. W 1904 r. przeniósł się do Palestyny, gdzie został rabinem Jaffy. Pierwsza wojna światowa zastała rabina A. I. Kooka w Europie, gdzie włączył się w lobbing sprawy żydowskiej w Londynie - przyczyniając się do podpisania tzw. Deklaracji Balfoura. Po wojnie wrócił do Palestyny (wtedy już mandatu brytyjskiego) i został wybrany rabinem Jerozolimy⁹⁰. 23 lutego 1921 r. został pierwszym aszkenazyjskim Naczelnym Rabinem Palestyny, którego głównym zadaniem była pomoc żydowskim imigrantom z Europy. 28 maja 1922 r. powstała młodzieżowa organizacja Synowie Akivy (*Bnei Akiva*), której A. I. Kook został duchowym przywódcą.

W licznych pracach teologicznych interpretował pisma on XII wiecznego żydowskiego myśliciela Majmonidesa (zwanego również Rambamem), oraz tworzył własne koncepcje dotyczące ortodoksji i syjonizmu. Celem wielu działań, jakie podejmował były próby przekonania żydowskich ortodoksów, aby zaprzestali krytyki syjonizmu. Oni właśnie, tak jak wielu religijnych Żydów postrzegało syjonizm jako świecką, a przez to nie – żydowską, bezbożną ideologię.

Początkowo A. I. Kook (jak inni ortodoksyjni rabini europejscy) przeciwny był syjonizmowi i zakładaniu państwa Izrael „ludzką ręką”. Dopiero po przybyciu do

---

⁸⁸ Rabin Szlomo Aviner, cyt. za. *O mesjańskich naukach rabina Cwi Jehudy Kooka*, „Frona” 19/20, lato 2000, s. 108

⁸⁹ jeszybot – religijna ortodoksyjna wyższa uczelnia dla młodzieży męskiej, w której studiuje się Talmud. Patrz: U. Huppert, *Rabini i Heretycy*, Łódź 1994, s. 12.

⁹⁰ Wybór na stanowisko Naczelnego Rabina Jerozolimy odbył się z poparciem kręgów syjonistycznych, które wcześniej okrzyknęły go Naczelnym Rabinem Europy. Patrz: P. Johnson, *Historia Żydów*, Kraków 2004, s. 402, 543.

Palestyny widząc poświęcenie i zaangażowanie Żydów (syjonistów), którzy pragnęli państwa dla Ludu Izraela zmienił zdanie odnośnie „żydowskiej siedziby”⁹¹. Ci pionierzy, których obserwował - codziennym trudem i pracą konsekwentnie realizowali kolejne etapy ziszczenia się syjonistycznych marzeń – państwa i ziemi. Nie oznaczało to, iż przyjmował on ideologię syjonizmu bez zastrzeżeń – krytykował między innymi nieposzanowanie szabatu, koszerności jedzenia i podziału społecznego.

W 1920 r. opublikował swoją najważniejszą książkę - *Światła (Orot)*. W 1922 r. A. I. Kook założył jeszybot Merkasit Olami, szkołę religijną w Izraelu, a w dwa lata później jeszybot Merkaz Ha-Rav który miał dostarczać nowych kadr ideologów głoszących syjonistyczny mesjanizm – połączenie wizji Teodora Herzla w szerszej religijnej perspektywie. Syjonizm nie stanowił przeszkody dla odkupienia, ale był instrumentem przyspieszającym nadejście Mesjasza⁹². Rabin A. I. Kook do świeckiego syjonizmu miał unikalne kabalistyczne podejście, uważając, iż syjonizm ma zewnętrzną i wewnętrzną powłokę. Zewnętrzną, która stanowiła tylko fragment kosmicznej układanki, reprezentowali świeccy Żydzi. Wewnętrzna polegała na działaniach Boga, który nieświadomych swojej historycznej roli syjonistów prowadził własną drogą do odkupienia⁹³.

A. I. Kook rozpoczął proces religizacji syjonizmu, czyli postrzegania sekularnego prądu ideologicznego poprzez religijny pryzmat, a także dodawaniu działaniom świeckim wymiaru sakralnego. Syjonizm mimo swojej laicyzacji prowadził do powrotu Żydów do Syjonu, a zatem do przywrócenia panowania Boga (Izraela) na Ziemi Izraela. Uważał, że niezamierzonym przez syjonistów skutkiem działania będzie utworzenie Królestwa Izraela (*Malchut Israel*), gdzie Tora będzie stanowić jedyne prawo. Religijny wymiar Ziemi Izraela opisywał słowami: „Tutaj stoi Świątynia na swoich podwalinach, zaszczyt i chwała wszystkich ludów i królestw, tutaj też radośnie składamy snopy, które urodziła nasza cudowna ziemia, niebawem nasze prasy do wina

---

⁹¹ Karen Armstrong pisała, iż A. I. Kook nadawał działaniom transcendentalny wymiar: „Bóg działa w tych pionierach, boskie „iskry” uwięzione są w owych plewach ciemności, czekając na wybawienie. Niezależnie od tego, co im się wydaje, Żydzi z istoty swej są nierozdzielnie złączeni z Bogiem i, nawet nieświadomie, realizują boski plan. Podczas wygnania Duch Święty opuścił swój lud. Żydzi ukryli Szechinę w synagogach i domach nauki, lecz niebawem Izrael stanie się duchowym ośrodkiem świata i objawi poganom prawdziwą ideę Boga”. Patrz: K. Armstrong, *W imię Boga. Fundamentalizm w judaizmie, chrześcijaństwie i islamie*, Warszawa 2005, s. 388

⁹² L. Watzał, *Peace...*, op.cit

⁹³ E. Sprinzak, *The Iceberg Model of Political Extremism*, [w:] *The Impact of Gush Emunim. Politics and Settlement in the West Bank*, pod red. D. Newman’a, Croom Helm Publishers 1985, s. 29.

pełne wytłoczyn i szlachetnego trunku, nasze serca ucieszą się szlachetnością tej cudownej ziemi, tutaj także pojawią się przed nami kapłani, świeci mężowie, słudzy ze Świątyni Pana Naszego, Boga Izraela”⁹⁴.

Rabin A. I. Kook uważał, iż Ludzie Izraela zostali mistycznie ocaleni z licznych pogromów i prób asymilacji przez Boga, gdyż byli jednostkami naznaczonymi boską mocą. Uważał, iż misją narodu żydowskiego, jest uratowanie świata od zagłady, zarówno fizycznej jak i moralnej. W czasie I wojny światowej pisał: „zabezpieczenie struktury świata, która obecnie chwieje się w krwawych burzach wojny, wymaga podniesienia narodu żydowskiego [...] Wszystkie cywilizacje świata zostaną odnowione poprzez odrodzenie naszego ducha”⁹⁵. Owa boska moc nie była uzależniona tym czy Żyd jest ortodoksem czy syjonistą, gdyż syjoniści wywodzą się z Ludu Izraela, a sam syjonizm jest ideologią żydowską i nie może być uważany za obcy implant⁹⁶. Syjonistów widział w kategorii narodów, które są „złe na, zewnątrz, ale dobre wewnątrz”⁹⁷, torujących drogę do Ery Odkupienia. Uważał, iż mimo laicyzmu należy uznać ich działania za pozytywne. Pisał on: „te ogniste dusze domagają się dla siebie szacunku, nie zgadzają się na żadne ograniczenia [...] Mocni ludzie wiedzą, że ich siła poprawi świat, wzmocni naród, ludzkość i świat. Tylko na początku (siła ta) przejawia się jako chaos”⁹⁸.

Nie można zapominać, iż A. I. Kook był kabalistą i wiele jego koncepcji teologicznych zostało zainspirowanych kabałą⁹⁹. Najważniejszą z nich była teoria kontynuowana w późniejszym czasie przez jego syna (rabina Cwi Jehudę Kooka) i ideologów Bloku Wiernych mówiąca o nadejściu dwóch Mesjaszów. Zadaniem

---

⁹⁴ K. Armstrong, *Jerozolima - Miasto Trzech Religii*, Warszawa 2002, s. 439.

⁹⁵ A. Hertzberg, A. Hirt-Manheimer, *Żydzi. Istota i charakter narodu*, Warszawa 2001, s. 226.

⁹⁶ „Jako zjawisko żydowski syjonizm nie może przybierać cech „bezbożności”; jeśli Bóg wybrał naród żydowski na swój lud, to każdy, kto do niego należy z jakiegokolwiek tytułu, nie może być strukturalnie uważany za obcego względem niego”. Patrz: E. Pace, P. Stefani, *Współczesny...*, op.cit., s. 106 i 107.

⁹⁷ Ibidem s. 107.

⁹⁸ A. I. Kook, cyt za: K. Armstrong, *W imię...* op.cit, s. 270. Rabin A. I. Kook wielokrotnie brał w obronę syjonizm, widząc w nim pozytywne (żydowskie) cechy. Mówił między innymi: „Bezczelowe jest prowadzenie zaciętej i pełnej złej woli wojny przeciw tym, którzy są lojalni wobec jednego aspektu żydowskiej natury. Bez względu na to co myślą, ten szczególnie element żydowskiego ducha, który uczynili swoim własnym [...] musi w nieunikniony sposób zawierać w sobie każdy element jego etosu”. Cyt za: A. Hertzberg, A. Hirt-Manheimer, *Żydzi...*, op.cit., s. 226.

⁹⁹ kabała - [hebr. *qabbālā* ‘tradycja’], *rel.* teozoficzny nurt w judaizmie, oparty na neoplatonńskiej teorii emanacji i elementach doktryn gnostyckich; kabaliści doszukiwali się ezoterycznego sensu *Biblii*, głosili wiarę w magiczną siłę liter tekstu biblijnego i kombinacji liter imienia boskiego; rozwój kabały przypada na XII–XIV wieku. Patrz: *Wielka Encyklopedia Wydawnictwa Naukowego PWN*, tom 13, 2003.

pierwszego, którym będzie Mesjasz syn Józefa (*Masziach ben Josef*) będzie ponowne utworzenie narodu na Ziemi Pana. Rabin A. I. Kook z tym Odkupicielem identyfikował syjonistów, a w szczególności Teodora Herzla¹⁰⁰. Era mesjańska rozpoczęła się z ponowną obecnością Żydów w Ziemi Świętej zapoczątkowaną przez syjonistów i jest kontynuowana. Zadaniem drugiego, którym będzie Mesjasz syn Dawida (*Masziach ben David*) będzie prawdziwe odkupienie narodu żydowskiego i całego świata. Rabin A. I. Kook uważał, iż pierwszy Mesjasz zapoczątkuje proces mesjański drugi go zakończy.

1.3.2 Cwi Jehuda Kook (1891-1982) – nowe pokolenie mesjanistów

Po śmierci rabina A. I. Kooka na czele jeszybotu Merkaz Ha-Rav stanął urodzony w jego 1891 r. w Zimel (nieдалеко Kowna), jego najstarszy syn - Cwi Jehuda Kook. Interpretował on i rozwijał tezy swojego ojca dopasowując je do aktualnej sytuacji w Izraelu. W 2005 r. w zestawieniu zaprezentowanym przez izraelski dziennik „Ha'aretz” rabin Cwi Jehuda Kook był jednym z 10 Izraelczyków mających największy wpływ na współczesny Izrael¹⁰¹. Przez wielu swoich zwolenników był nazywany „Prorokiem Wielkiego Izraela”¹⁰². Podobnie jak jego ojciec „nadał wyraźnie świeckiej teorii syjonistycznej konotację religijną”¹⁰³. Mimo, iż nie stworzył nowych koncepcji teologicznych, to jego charyzma i talent oratorski przyciągał do jeszybotu nowych uczniów, którzy stali się propagatorami syjonizmu odkupienia¹⁰⁴. To pokolenie wykształcone przez rabina C. J. Kooka dopiero po wojnie sześciodniowej było

---

¹⁰⁰ K. Armstrong, *W Imię...*, op.cit., s. 269. „Kook wygłosił pochwałę zmarłego bardzo młodo Teodora Herzla. [...] Kook przedstawił Herzla jako Mesjasza z domu Józefa, skazanego na zgubę w popularnej żydowskiej eschatologii, którego przyjścia oczekiwano na początku ery mesjańskiej. Ów Mesjasz miał stoczyć bój z wrogami Żydów i umrzeć przed bramami Jerozolimy”.

¹⁰¹ *The 10 who made Israel what it is*, „Ha'aretz”, <http://www.haaretz.com/hasen/pages/Flash3.jhtml?itemNo=572826&contrassID=100&subContrassID=4&sbSubContrassID=0> (12.01.2007)

¹⁰² Ibidem

¹⁰³ B. Iwasiów-Pardus, *Ziemia ...*, op.cit., s. 73.

¹⁰⁴ Jednym z uczniów rabina Cwi Jehudy Kooka był rabin Haim Druckma, który o swoim mentorze mówił: „On był jednym z niewielu w swoim pokoleniu – twierdzimy nawet, iż jedynym, który w pojął pełni mesjańskie objawienie reprezentowane przez państwo Izrael [...] On był jedynym, który nauczył nas jak poznać prawdę, że to państwo ze wszystkich jego problemami jest boże”. Cyt za. A. Ravitzky, *„The Revealed End”: Messianic Religious Zionism* [w:] *Messianism, Zionism, and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996, s. 79-144. wydanie elektroniczne: http://www.geocities.com/alabasters_archive/revealed_end.html (23.11.2006)

odpowiednio przygotowane na odegranie ważnej roli w państwie. Do dnia dzisiejszego rabin C. J. Kook jest uważany za głównego mentora fundamentalizmu żydowskiego wśród osadników na terenach okupowanych.

Ideologia

Rabin C. J. Kook uznawał Ziemię Izraela za świętą, za uświęconą przez Boga terytorium, do którego mimo setek lat diaspory Żydzi nie utracili praw. C. J. Kook mówił: „oświadczam tobie otwarcie, że Tora zabrania nam oddać nawet jeden cel odzyskanej ziemi. Tutaj nie ma żadnego podboju, ani okupacji obcych ziem, my powracamy do naszego domu, do spuścizny naszych przodków. Tutaj nie ma żadnej arabskiej ziemi, tylko dziedzictwo naszego Boga, i jeszcze niech świat przyzwyczaja się do tej myśli”¹⁰⁵.

Wojna, oraz ekspansjonizm terytorialny w ideologii rabina C. J. Kooka był zawsze postrzegany kategoriami mesjańskimi¹⁰⁶. Ekspansjonizm nie był postrzegany jako agresja, ale jako spełnienie przymierza z Bogiem – powrót Ludu Izraela w granice Królestwa Izraela. Każda najmniejsza część Erec Izrael (Ziemi Izraela) została uznana przez C. J. Kooka za świętą, sakramentalny charakter miała nie tylko ziemia, ale również ludzie i przedmioty należące do Żydów¹⁰⁷.

W pierwszym oddziale izraelskiego wojska, który w 1967 r. przybył pod Ścianę Płaczu było wielu studentów C. J. Kooka. Żołnierze posłali po rabina, który po przybyciu pod Ścianę, na prośbę dowódcy jednostki wygłosił mowę, której fragment brzmiał następująco: „niniejszym ogłaszamy ludziom Izraela i wszystkim na świecie,

---

¹⁰⁵ Tego rodzaju wypowiedzi odnośnie praw do ziem pomiędzy Nilem i Eufratem były wielokrotnie powtarzane przez rabina. „Znajdujemy się tutaj na mocy dziedzictwa naszych przodków, podstawy w Biblii i historii i nikt nie może zmienić tego faktu. Do czego to jest podobne? Człowiek zostawił swój dom a inni przyszli i go najechali. To jest dokładnie, co stało się nam. Niektórzy próbują dowieść, że to są arabskie ziemie. To są wszystko kłamstwa i oszustwa. Tutaj absolutnie nie ma żadnych arabskich ziem”. Cyt. za. Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit.

¹⁰⁶ Cwi Jehuda Kook na temat wojny wypowiadał się następująco: „Każda wojna jest krokiem ku odkupieniu Izraela”, twierdził rabin Cwi Jehuda Kook. „Każda kolejna wojna odkrywa kolejne etapy Odkupienia. Każda z wojen, których doświadczyliśmy, była częścią procesu zbawienia, niezależnie od tego, czy nastąpiła przed, czy po powstaniu państwa, czy nastąpiła przed, czy po podboju Jerozolimy. Wojna Jom Kippur była etapem wyjątkowym. Była bolesna i straszliwa. Im próba większa, tym bardziej uświęcona przez Jedyne. [...] Tora nakazuje nam posiadanie państwa, a jeżeli potrzebny jest podbój i wojna, aby je zbudować, to jesteśmy zobowiązani do nich przystąpić. To jest jeden z 613 przepisów Tory”. Cyt za: *O mesjańskich...*, op.cit., s. 111.

¹⁰⁷ C. J. Kook mówił: „Każdy Żyd, przybywający do Erec Izrael, każde drzewo zasadzone na ziemi izraelskiej, każdy dodatkowy żołnierz w armii Izraela przybliży – dosłownie- o jeszcze jeden duchowy krok, o jeszcze jeden krok czasu odkupienia”. Cyt za: K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 373.

że właśnie wróciliśmy do naszego domu, do naszej niebiańskiej misji na świętej górze, w naszym świętym mieście. Nigdy już nie opuścimy go ponownie”¹⁰⁸.

C. J. Kook domagał się natychmiastowej aneksji i kolonizacji Zachodniego Brzegu Jordanu. Dla realizacji tego postulatu zainicjował potężny ruch (Blok Wiernych), który od 1974 r. wprowadzał w życie ideologię syjonistycznego mesjanizmu. Wszystkie przeszkody stojące na drodze realizacji ustanowienia żydowskiego zwierzchnictwa nad terenami okupowanymi przez Izrael od wojny sześciodniowej (1967) uznawał za bezbożne. Zaraz po wojnie Jom Kippur (1973) skrytykował niechęć Partii Pracy do kolonizacji terenów okupowanych i ekspansji terytorialnej uważał, iż rząd, który nie reprezentuje prawdziwych pragnień narodu nie ma mandatu do sprawowania władzy. Twierdził, iż ministrowie, którzy stracili zaufanie, tracąc odpowiedni kierunek syjonistycznej ekspansji profanują imię Boga Izraela. Tych, którzy mieliby oddać jakąś część Judei lub Samarii nazywa „złodziejami” zapowiadając, iż zostaną przeklęci przez Boga¹⁰⁹.

Integralność Ziemi Izraela była wielokrotnie wyrażana przez rabina C. J. Kook „wszyscy ludzie na ziemi powinni wiedzieć [...] że ta ziemia jest nasza, absolutnie, należy do nas wszystkich i nie może być przekazana innym nawet w części”¹¹⁰. Taka ideologia tłumaczy całkowity sprzeciw Bloku Wiernych wobec likwidacji osad żydowskich na Synaju, Wzgórzach Golan, Strefie Gazy czy Zachodniego Brzegu Jordanu.

Rabin C. J. Kook głosił podobnie jak ojciec nacjonalistyczno-religijną ideologię uważając, że syjoniści są częścią nieuniknionego pełnego procesu mesjańskiego, uwieńczonego prorocstwem, iż: „państwo Izrael będzie spełnieniem biblijnej wizji Odkupienia”¹¹¹. Mimo, że rabin C. J. Kook uważał, iż wielu syjonistów nie potrafiło dostrzec znaków nowej ery, a nawet nie będąc świadomymi religijnych implikacji faktu powrotu Ludu Izraela do Syjonu owym znakom zaprzeczało, to ich dzieło (budowa siedziby żydowskiej) jest naznaczone boskością¹¹². C. J. Kook pisał o

---

¹⁰⁸ L. Watzal, *Peace...*, op.cit.

¹⁰⁹ J. O'Dea, *Gush Emunim: Roots and Ambiguities, The Perspective of the Sociology of Religion*, “Forum on the Jewish People, Zionism and Israel” Volume 25, Number 2, 1976, s. 33.

¹¹⁰ Ibidem

¹¹¹ A. Ravitzky, *The Revealed...*, op.cit.

¹¹² Rabin C. J. Kook, a zanim Blok Wiernych uważał syjonizm pozytywną ideologię sprowadzającą Lud Izraela na Ziemię Izraela. To jednak ideologia ruchu zarzuca syjonizmowi, iż poprzez sekularyzację, która go cechowała, oddzielił Izraelczyków od religii żydowskiej, od ogółu żydów. B. Iwasiów-Pardus, *Ziemia Izraela dla Ludu Izraela zgodnie z Torą Izraela* [w:] *W poszukiwaniu prawdziwej wiary. Współczesne*

syjonizmie w kategoriach mesjańskich. W tych kategoriach każda ideologia, która nie jest sprzeczna z Torą i której autorami byli Żydzi zyskiwała uznanie, pisał między innymi „nasz własny nacjonalizm jest odporny na różnego rodzaju wpływy, ale tylko tak długo jak jest kierowany przez prawdziwą naturę, która jest duchem Pana”¹¹³.

C. J. Kook uważał, iż historyczny początek Nowej Ery nie zdarzył się dzięki działaniom Odkupiciela, ale dzięki zbiorowemu działaniu i zmian, jaki się dokonały wewnątrz żydowskiej społeczności. Pisał on: „koniec ma miejsce przed naszymi oczami, i nie może być żadnej wątpliwości i zastrzeżeń, które umniejszyłyby naszą radość i wdzięczność Odkupicielowi Izraela [...] Koniec już tu jest”¹¹⁴.

Jednym z najważniejszych punktów w ideologii rabina C. J. Kooka było państwo. Uważał on żydowskie państwo za świętość, a ludziom, którzy reprezentują władzę należy się posłuszeństwo i szacunek, ale tylko do momentu, aż ich działania nie stałyby w sprzeczności z zasadami żydowskiej religii¹¹⁵. Dostrzegał problemy, jakie miały miejsce w państwie Izrael, problemy, które spotykały również wszystkie inne państwa, jednak tylko przewyciężenie tych kłopotów w Izraelu doprowadzi do nadejścia Mesjasza¹¹⁶.

W wielu miejscach zdarzenia historyczne implikowały postawy i teorie C. J. Kooka. Pierwszym takim wydarzeniem, które rabin postrzegał poprzez syjonizm odkupienia było powstanie państwa Izrael, kolejnymi wojna sześciodniowa i wojna Jom Kippur¹¹⁷. Właśnie po tej ostatniej wojnie połączenie religizacji syjonizmu, uświęcenia państwa, mesjanizmu i działań zmierzających do nadejścia Mesjasza

---

ruchy odnowy religijnej w krajach pozaeuropejskich, pod red. Anny Mrozek-Dumanowskiej, Warszawa 1995, s. 72.

¹¹³ Ibidem

¹¹⁴ Ibidem

¹¹⁵ C. J. Kook o państwie Izrael wyrażał się w następujący sposób: „Królestwo Boże (*Malchut*) odnosi się do każdego żydowskiego przywództwa, które rządzi narodem za przyzwoleniem ludu, tak długo, jak otwarcie nie odrzuci Tory. Taki rodzaj przywództwa zawiera pewne cechy Królestwa Niebieskiego. Chociaż potrzeba wiele czasu, aby osiągnęło ono przeznaczoną sobie doskonałość [...] Państwowość Izraela jest absolutnie Święta (*Kadosh*), jest bez żadnej zmały”. Cyt za: *O mesjańskich...*, op.cit., s. 112

¹¹⁶ C. J. Kook mówił: „Odbudowa Izraela dokonuje się każdego dnia. Pan Wszechświata nie jest beczynny, broń Boże. Dziś, mimo problemów, które musimy rozwiązać, jesteśmy w połowie drogi. jesteśmy na etapie niezawisłości wojskowej, rolniczej, państwowej. jest to państwowość dnia mesjańskiego, który objawił się widomymi wydarzeniami, a zakończy się ukrytymi, takimi jak powstanie z martwych. Nie ma przeciwieństwa między tymi dwoma obliczami Wygnania, objawionym i ukrytym. [...] Państwo Izraela jest zwykłym państwem, które musi przejść wiele prób, w wyniku których stanie się państwem nawoływań proroków”. Ibidem s. 110.

¹¹⁷ Wielu rabinów wzorowało się na naukach obu Kooków. Rabin Shlomo Aviner pisał, iż „Proces mesjański jest faktem, boską rzeczywistością, historycznym działaniem potężnego Odkupiciela (Boga), Skały Izraela, żyjącego w naszej historii”. Cyt za: A. Ravitzky, *"The Revealed..."*, op.cit.

C. J. Kook, wyraził słowami: „jesteśmy już w pokoju tronowym, nie tylko w przedsionku. Rozpoczęcie miało miejsce ponad wiek temu, kiedy odnowione zostało żydowskie osadnictwo w Ziemi Izraela [...] Prawdziwe społeczeństwo i państwo nie podążają jeszcze w pełnej zgodzie z Torą. My musimy nauczyć się rozdzielać pszenicę od plew, między cenną istotą ucieleśnioną w fakcie żydowskiej suwerenności w Ziemi Izraela i nieistotnych skazach. „Mocodawca, wszystkie rzeczy są państwem. Są one z natury święte i bez wad. To jest nieziemska, niebiańska realizacja [modlitw] On przywraca Swoją obecność w Syjonie”. [...] Naturalnie czekamy z niecierpliwością, na czas, kiedy cały naród będzie należał do Tory i przykazań, w każdym razie to państwo już jest święte”¹¹⁸.

Podobnie jak ojciec również i C. J. Kook widział odkupienie Izraela i całego świata w nadejściu dwóch Mesjaszów. Tych dwóch Odkupicieli będzie różniło się w swojej istocie. Mesjasz syn Józefa miał być bytem zbiorowym identyfikowanym jako postać walcząca¹¹⁹. Rabin C. J. Kook uważał, iż proces mesjański zakończy się wraz z nadejściem Mesjasza syna Dawida. O tym Mesjaszu mówił: „zawiera on w sobie wszystkie stopnie *Clal Israel*. Jest najdoskonalszym wyrazem *Clal Israel*. Jak Król Dawid, którego istnienie jest uniwersalnym wcieleniem narodu, Mesjasz, syn Dawida, będzie osobą wyjątkową, wewnątrz której dojdzie do głębokiej identyfikacji z całym narodem izraelskim”¹²⁰. Wyrażeniem *Clal* rabin określał niepowtarzalność narodu żydowskiego, ahistoryczny byt „psycho – fizyczno – duchową całość, która jest czymś więcej niż sumą jednostek”¹²¹.

C. J. Kook uważał, iż Blok Wiernych miał boski mandat do walki z moralnymi zanieczyszczeniami występującymi w Izraelu, walka z izraelską lewicą stała się walką przeciwko hellenizacji (*hityavnut*), zgubnemu procesowi, który dzisiaj uosabiany jest przez westernizację¹²². Oprócz izraelskiej lewicy, z niechęcią odnosił się do wszelkich nie-żydowskich elementów uważając je za obce i wrogie. W taki właśnie sposób postrzegał chrześcijaństwo i islam. Fałszywość ideologii tych dwóch religii wyraził słowami: „królestwa ciemności, które są przeznaczone ku przyszłemu upadkowi już

---

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ I. Shahak, N. Mezvinsky, *Syjonistyczny Mesjanizm*, „Frona” nr 19/20, 2000 r., s. 71.

¹²⁰ *O mesjańskich...*, op.cit., s. 112.

¹²¹ Ibidem

¹²² K. A. Avruch, *Gush Emunim: Politics, Religion and Ideology in Israel*, „Middle East Review”, Volume XI, No. 2, Winter 1978-79, s. 30.

boją się nieuniknionego, a wstrząsają nimi ostatnie podrygi życia [...] Ci ludzie to naśladowcy Nazarejczyka. Kiedy sztandar Państwa Izraela zostanie podniesiony wszystkie nauki Watykanu o nędznym wyrodnym Żydzie upadły. Powróciliśmy do swojej ziemi stało się jasne, że «Chwała Izraela nie kłamie»¹²³.

Żydowski fundamentalizm religijny reprezentowany przez A. I. Kooka i jego syna to nie jedyny rodzaj fundamentalizmu żydowskiego występujący w izraelskiej społeczności¹²⁴. Jednak właśnie fundamentalizm związany z ruchem osadniczym stanowił największe zagrożenie aktami przemocy.

---

¹²³ *O mesjańskich...*, op.cit., s. 110

¹²⁴ Zupełnie inny jest fundamentalizm grupy (sekty) Naturei Karta (więcej zob. U. Huppert, *Izrael...*, op.cit., s. 35), inny „bogobojnych” (*haredim*) (więcej zob. B. Bolechów, *Żydowski fundamentalizm...*, op.cit., s. 92-93) czy fundamentalizm nacjonalistyczny (więcej zob. P. Paźniński, *Kapelusze i jarmulki. Żydowski fundamentalizm religijny i nacjonalistyczny*, „Znak” marzec 1998, nr 514), oraz wiele innych.

2.1. Arabska historia Palestyny w XX wieku

„Oświadczamy otwarcie, Arabowie nie mają żadnego prawa, by dostać nawet jeden centymetr Ziemi Izraela [...] Użyjemy ostatecznej siły, aż Palestyńczycy przyjdą do nas pełzając na czworakach [...] Kiedy posiadziemy ziemię, wszyscy Arabowie będą pędzeni w koło, jak narkotyzowane robaki w butelce”¹²⁵.

Przyrost ludności pochodzenia żydowskiego od początku XX wieku powodował napięcia i antagonizmy pomiędzy zamieszkującymi te tereny palestyńskimi Arabami, a przybywającymi głównie z Europy emigrantami wyznania mojżeszowego. W pierwszej dekadzie tego wieku Palestynę zamieszkiwało 600 tysięcy Arabów i 50 tysięcy Żydów. W trakcie I wojny światowej w 1916 r. rząd Wielkiej Brytanii wydał dokument, w którym obiecał utworzenie suwerennego państwa arabskiego pod rządami króla Fajsala w Palestynie, jeśli do walki przeciw Turcji przyłączą się Arabowie. Był to oficjalny dokument rządowy. W latach, mandatu brytyjskiego (1922-1948) przeprowadzono w Palestynie spisy ludności. Miały one miejsce w 1924 i 1940 r. Spisy wskazywały na wzrost populacji Palestyny z 710 tysięcy do 1478 tysięcy, przy czym liczba ludności muzułmańskiej wzrosła o 128 procent (z 533 do 881 tysięcy), natomiast żydowska o 452 procent (z 95 do 464 tysięcy)¹²⁶.

Żydowscy emigranci nie tylko domagali się możliwości osadnictwa w Palestynie, ale również wysuwali żądania polityczne. Plany budowy przez nich państwa żydowskiego, wzbudzały wrogość Arabów zamieszkujących te tereny od setek lat.

Syjonistyczni przywódcy w Palestynie utworzyli zbrojne organizacje. Spełniały one początkowo jedynie funkcję ochrony kibuców przed arabskimi atakami. Charakter tych grup, zmienił się jednak w połowie lat trzydziestych. Grupa

---

¹²⁵ Rafael Eitan, cytaty za „New York Times” z 14 kwietnia 1983 r.

¹²⁶ A. Bukowska, *Palestyńczycy. Ich życie i walka*, Warszawa 1998, s. 29.

pod nazwą – Narodowa Organizacja Wojskowa (Irgun Cwai Leumi) rozpoczęła kampanię terrorystyczną wymierzoną w arabskich cywilów¹²⁷.

W grudniu 1947 r. rozpoczęła się wojna palestyńska, w czasie, której doszło do wielu zbrodni żydowskich oddziałów wojskowych i paramilitarnych na arabskich cywilach.

18 grudnia 1947 r. oddział Hagany zaatakował wioskę al-Khisas, gdzie zginęło 10 osób, a 5 zostało rannych. Większość były to kobiety i dzieci, które zginęły od eksplozji granatów i karabinów broni maszynowej¹²⁸. 29 grudnia 1947 r., w Jerozolimie członkowie Irgunu wyrzucili ładunek wybuchowy z jadącego samochodu w tłum stojących ludzi - dwóch Brytyjczyków i 13 Arabów zostało zabitych, a 32 było rannych¹²⁹. Terrorysty z połączonych oddziałów (Irgun-Lehi) podłożyli ładunek wybuchowy w arabskim autobusie, w wyniku eksplozji zginęło 27 osób¹³⁰. 30 grudnia 1947 r. w Hajfie (Consolidated Refineries Ltd.) eksplodowały w tłumie Arabów przed C.R.L. dwa granaty rzucone z samochodu przez członków Gangu Sterna, 6 osób zginęło, 42 zostały ranne¹³¹. 4 stycznia 1948 w Jaffie dwóch terrorystów z Gangu Sterna zaparkowało ciężarówkę w pobliżu banku Barclays. Eksplozja ładunku wybuchowego umieszczonego w „samochodzie – pułapce” zniszczyła kilka budynków, w tym centrum pomocy dla niedożywionych dzieci. Śmierć poniosło według różnych źródeł od 15–30 do 100 osób¹³². 7 stycznia 1948 r., Irgun podłożył ładunki

---

¹²⁷ Pierwszy atak Irgunu wymierzony w arabską ludność nastąpił 14 listopada 1937 r., kolejny 28 marca 1938 r. 6 czerwca członkowie Irgunu podłożyli ładunki wybuchowe na rynku w Hajfie, w wyniku eksplozji zginęło 21 Arabów, ponad 50 zostało rannych. Kolejna bomba została umieszczona pod jednym z jerozolimskich meczetów, eksplozja zabiła ośmiu Arabów, ponad trzydziestu zostało rannych. 25 czerwca w następnym zamachu w Hajfie zostało zabitych 35 cywili i ponad 70 zostało rannych. 26 października 1938 w terrorystycznym zamachu bombowym zginęło 24 Arabów, ponad 35 odniosło ranny. W samym 1938 r., w aktach przemocy zginęło 486 arabskich cywilów, a 636 zostało rannych. Te liczby nie odnoszą się do powstańców Arabów zabitych w czasie trwającej wtedy Wielkiej Rewolty (1138 zabitych). Patrz: J. Bowyer Bell, *Terror Out of Zion*, New York 1977, s. 292.

¹²⁸ W. Khalidi, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, „The Institute for Palestine Studies”, 1992. s. 465 – 466.

¹²⁹ U. Milstein, *History of Israel's War of Independence*, vol II, University Press of America 1999, s. 51,

¹³⁰ Database of Terrorist Incidents 1940-1949, Centere for Defence and International Security Studiemi, http://www.cdiss.org/pages/Programmes/terrorism_and_counter-insurgency/Publications.asp (22.03.2007)

¹³¹ Po tym zamachu, arabscy pracownicy rafinerii w zemście za atak Gangu Sterna dokonali „samosądu” na żydowskich robotnikach, zostało zamordowanych 17 Żydów (pracowników rafinerii).

¹³² Palumbo Michael, *The Palestinian Catastrophe: the 1948 Expulsion of a People from Their Homeland*, Quartet 1987, s. 83-84.

wybuchowe przy jednej z bram wjazdowych do Jerozolimy (Jaffa Gate), wybuch zabił 20 osób¹³³.

15–20 lutego 1948 r. Czwarty Batalion Palmach – oddziału izraelskiego wojska, pod dowództwem Josefa Tabenkina wkroczył do wioski Qisarja. Wszyscy wieśniacy, którzy nie zdążyli uciec zostali zamordowani¹³⁴. W dniach 1–4 maja 1948 w Ajn al-Zajntun oraz w pobliskich wsiach, w ciągu 3–4 dni zdarzyło się pięć osobnych mordów. Trzeci Batalion Palmachu i batalion obrony cywilnej pod dowództwem Moshe Kelmana wrzucał granaty do domów arabskich wieśniaków, siedemdziesięciu pojmanych Arabów Palestyńskich z rękami związanymi zostało rozstrzelanych¹³⁵. W nocy z 13 na 14 maja 1948 r. w Abu Susa oddział izraelski pojmał 12 mieszkańców, 10 mężczyzn i 2 kobiety. Mężczyźni i jedna z kobiet zostali zastrzeleni. Druga kobieta została zgwałcona, a następnie zabita¹³⁶. W dniach 22–23 maja 1948 r. we wsi Tantura ponad 200 wieśniaków, głównie młodych ludzi zostało rozstrzelanych przez Brygadę Alexanronii¹³⁷. Atakiem na miasto Lydda w dniach 11–12 czerwca 1948 r. dowodził major Mosze Dajan. Przez megafon nawoływano ludność miasta do stawienia się w meczecie. Gdy ponad 80 ludzi przybyło na wezwanie, zostali w meczecie rozstrzelani, a następnie 20–50 osób zostało zmuszonych do uprzątnięcia ciał, a następnie również zostali zabici. Mieszkańcy Lydda i sąsiadującego z nim miasteczkiem Ramle zostali wypędzeni. Icchak Rabin, późniejszy premier Izraela w swoich pamiętnikach napisał, iż w trakcie spotkania z Ben Gurionem i Jigalem Allonem, ten ostatni spytał Ben Guriona: „Co zrobimy z ludnością Lydda?”, ten mu odparł: „Wypędzić ich”¹³⁸. Podczas marszu w pustynnym upale zmarło ponad 100 osób głównie starców i dzieci. W historiografii, jak i w pamięci wielu Palestyńczyków, to wydarzenie zostało nazwane „marszem

---

¹³³ U. Milstein, *History of Israel's War of Independence*, vol III, University Press of America. 1998, s. 95-96.

¹³⁴ B. Morris, *Birth...* op. cit., s.54

¹³⁵ B. Morris, *Birth...*, op. cit., s. 102

¹³⁶ Ibidem s. 127.

¹³⁷ I. Pappe, *The Tantura case In Israel: The Katz research and the trial*, „Journal of Palestine Studies”, Vol XXX. nr 3, Spring 2001.

¹³⁸ Pamiętniki Icchaka Rabina wydane w Izraelu zostały ocenzurowane, komitet cenzurujący nie dopuścił do opublikowania fragmentów opisujących wygnanie mieszkańców Lydda i Rumle. Dopiero po kilku latach „New York Times” opublikował wycięte fragmenty, a do izraelskiej społeczności dotarły dzięki audycji radiowej w okrojonej formie i z komentarzem zaprzeczającym faktom podanym przez Rabina. Patrz: David Shipler, *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003, s.51.

śmierci z Lydda”¹³⁹. Pod koniec czerwca 1948 r. w Elot (okolice Nazaretu) izraelska armia zatrzymała czterdziestu sześciu młodych ludzi i wywiozła w nieznanym kierunku. 3 sierpnia zostali odnalezieni martwi w rowie w pobliżu wioski¹⁴⁰. 29 października 1948 r. izraelskie wojsko zaatakowało wieś al-Dawayima. Żołnierz, biorący udział w masakrze - Shabatai Kaplan opisał mające miejsce wydarzenia słowami: „wieś została zajęta bez walki przez 89 brygadę (8 batalion). Najpierw zostało zabitych od 80 do 100 osób, mężczyźni, kobiety i dzieci. Dzieci zabijane były przez rozbijanie ich głów kijami. Nie było domu bez zwłok. Mieszkańcy zostali zamknięci w swoich domach, z nich wywleczono kilka kobiet, które zostały zgwałcone i zastrzelone. Jeden z dowódców wezwał saperów do podłożenia ładunków wybuchowych pod arabskie domy, które wraz z mieszkańcami zostały wysadzone. Łącznie liczba zabitych wynosiła około 200”¹⁴¹. 30 października 1948 r. w wiosce Safsaf wojsko izraelskie skierowało całą jej ludność na plac między dwoma budynkami, 70 osobom zawiązano oczy i rozstrzelano¹⁴².

W kwietniu 1948 r. miała miejsce jedna z najgłośniejszych masakr w Palestynie¹⁴³. Oddział Irgunu wraz z oddziałem Gangu Sterna zamordował 254 wieśniaków we wsi Deir Jassin. W tej masakrze prawdopodobny jest również udział członków Hagany, którzy mieli dać artyleryjskie wsparcie¹⁴⁴. Wieś została zaatakowana 9 kwietnia, po krótkiej wymianie ognia, w której śmierć poniosło czterech Żydów, a kilkunastu zostało rannych - wieś poddała się. Aktywiści Irgunu i Lehi

---

¹³⁹ *The Lydda Death March*, „The Link”, Volume 33, July-August 2000. M. Palumbo, *Palestinian...*, op. cit., s. 126-138. Patrz także: S. Hadawi, *Bitter Harvest...*, op.cit., s. 88. B. Morris, *Birth ...*, op.cit., s. 205-206.

¹⁴⁰ S. Jiryis, *Arabs in Israel*, New York, 1976, s. 154

¹⁴¹ B. Morris, *Birth...*, op. cit, s. 222-223. Patrz także: S. Flapan, *The Birth of Israel: Myths and Realities*, New York 1987, s. 94.

¹⁴² B. Morris, *Birth...* op. cit., s. 350.

¹⁴³ Masakra w Deir Yassin jako jedna z nielicznych doczekała się szerokiego ujęcia w literaturze. Do najważniejszych pozycji należą: S. Hadawi, *Bitter Harvest: A Modern History of Palestine*, New York, 1990; *The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, pod red. Walid Khalidi, Washington, D.C.: Institute for Palestine Studies, 1992, s. 636. B. Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949*, Cambridge, 1987. N. Nazzari, *The Palestinian Exodus from Galilee 1948*, Beirut: The Institute for Palestine Studies, 1978. M. Palumbo, *The Palestinian Catastrophe: The 1948 Expulsion of a People from Their Homeland*, London 1987. U. Milstein, *History of the War of Independence IV*, Rozdział 16 “Deir Yassin”, University Press of America. 1999 s. 377. Obok tych pozycji pojawiają się prace zaprzeczające masakrze w Deir Yassin: E. Karsh, *Fabricating Israeli History: The „New Historians”*, Jeruzalem 2000.

¹⁴⁴ N. Weinstock, *Zionism: False Messiah*, London 1979, s. 213.

dokonałi mordu na mieszkańcach wioski, część wieśniaków rozstrzelali, część została zamordowana z użyciem noży i tasaków.

W czasie wojny żydowsko-palestyńskiej i I wojny arabsko-izraelskiej (zwanej również wojną o niepodległość Izraela) miała miejsce czystka etniczna 750 tysięcy Arabów palestyńskich (patrz tab. 2). Większość palestyńskich Arabów została siłą wypędzona ze swoich domów, niektórzy w obawie przed masakrami żydowskich oddziałów sama decydowała się na ucieczkę¹⁴⁵.

Wbrew temu, co przedstawiała syjonistyczna historiografia nie było żadnego oficjalnego wezwania do ewakuacji palestyńskiej ludności ze strony prowizorycznych władz arabskich (Wysokiego Komitetu Arabskiego, z muftim Jerozolimy Hadżdż Amin al-Husejnim na czele), ani kampanii mediów na rzecz exodusu. Wysoki Komitet Arabski domagał się, by arabskie formacje wojskowe zawracały siłą mężczyzn wszystkich mogących brać udział w wojnie. Jak pisał Ilan Pappé „nie było pojedynczego rozkazu, czy nawet sugestii o ewakuacji Palestyńczyków przez jakąś stację radiową zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz Palestyny w 1948 r.”¹⁴⁶.

Tab. 2. Zmiana populacji w wybranych miastach w latach 1947-1948.

Lokalizacja	populacja Arabów palestyńskich przed wojną 1947-1948	populacja Arabów palestyńskich po wojnie 1947-48
Hajfa	70,000	2900
Jaffa	70,000	3600
Jerozolima	70,000	3500
Lydda-Ramla	34,920	2000
Acre	15,000	3000

Źródło: B. Morris, *The Birth...*, s. 239-242

Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1948 r. przyjęło rezolucję o prawie powrotu Palestyńczyków do ich siedzib, oraz do odszkodowań, odpowiedzią rządu Ben Guriona był dekret w sprawie dóbr i domów opuszczonych przez uchodźców od listopada 1947 do września 1948 r. Poprzez ten dekret władze izraelskie powołały Straż Własności Osób Nieobecnych, która w ciągu następnych trzech lat przekazała cały majątek

¹⁴⁵ Neim Giladi pisał o użyciu broni biologicznej przez oddziały Hagany. Studnie z wodą w wioskach palestyńskich miałyby być zatrutowane bakteriami czerwionki i duru brzuszego. Informacja ta nie została przez autora dysertacji potwierdzona w innych źródłach, jest mało prawdopodobna, gdyż taka „rewelacja” zostałaby z pewnością odpowiednio nagłośniona przez stronę arabską. Patrz: Ben Gurion's scandals: How the Haganah & the Mossad eliminated Jews, New York 1992, s. 10, 26.

¹⁴⁶ I. Pappé, (bez tytułu), <http://www.middleeast.org/1999-01-29.htm>. (12.02.2003)

należący uprzednio do Palestyńczyków – emigrantom żydowskim, zarówno z Europy, jak i krajów arabskich¹⁴⁷. Palestyńskie mieszkania w Jerozolimie zostały przekazane urzędnikom rządowym¹⁴⁸. W wielu miastach między innymi (Hajfa, Karmel, Jaffa) palestyńskie domy zostały przekazane żydowskim emigrantom¹⁴⁹. Wiele tysięcy Palestyńczyków było uchodźcami wewnątrz Izraela, mieszkali w prowizorycznych barakach nieopodal swoich dawnych domostw. W sprawie powrotu Arabów palestyńskich do swoich domów istniała możliwość odwołania się do izraelskiego sądu. Nawet po pozytywnej decyzji sądu w wielu przypadkach nie było możliwości takiego powrotu¹⁵⁰. Pomiedzy 1948 a 1953 r. izraelski rząd założył 370 nowych osad na ziemiach skonfiskowanych Palestyńczykom¹⁵¹. Rozbiór ten przyspieszył napływ Żydów z zagranicy i umożliwił liczebny wzrost ludności Izraela do 1952 r. o blisko 700 tys. osób. Zamieszkujący te tereny Arabowie nie tylko zostali pozbawieni miejsc zamieszkania, ale również stada bydła i owiec, które przejęli członkowie kibuców i moszawów¹⁵². W 1954 r. wartość skonfiskowanej ziemi została wyceniona na ponad 100 milionów funtów palestyńskich, ta kwota zawierała wycenę zagarniętych

---

¹⁴⁷ W początku lat pięćdziesiątych do Izraela przybyło 125 tysięcy irackich Żydów, którzy uciekali przed zamachami bombowymi w nich wymierzonymi. Miał być to rodzaj arabskiego terroryzmu i antysemityzmu, jednak okazało się, iż za zamachami w wyniku, których ginęli Żydzi stały izraelskie służby specjalne. Kilka lat po atakach w Iraku, została wydana w Iraku książka zatytułowana *Venom Zionist Viper*. Autorem był jeden z irackich oficerów śledczych, który wskazał jako emisariusza Bena Guriona do Iraku organizującego wszelkimi sposobami sprowadzenie irackich Żydów - Mordechaia Ben - Porata. Skoro tylko książka wyszła, wszystkie kopie zniknęły, nawet z bibliotek. Agenci Mossadu, pracujący w amerykańskiej ambasadzie skupowali wszystkie książki i niszczyli. Szesnaście lat później czasopismo izraelskie „Haolam Hazeh”, w publikacji autorstwa Uri Avneri oskarżyło Mordechaia Ben – Porata, który nie zaprzeczył oskarżeniom. N. Giladi: *Ben Gurion Scandals: How Haganah & Mossad Eliminated Jews*, <http://www.solargeneral.com/library/bengurionscandals.rtf> (12.04.2005). Patrz również: W. C. Eveland, *Ropes of Sand: America's Failure in the Middle East*, NY; Norton, 1980, s. 48-49. D. Raviv, Y. Melman, *...A każdy szpieg to książę. Pełna historia wywiadu izraelskiego*, Warszawa 1993, s. 15, 45-52. *The Jews of Iraq*, „The Link”, Volume 31, Issue 2, April-May 1998. http://www.ameu.org/uploads/vol31_issue2_1998.pdf. (23.05.2006)

Patrz: N. Giladi, *Ben Gurion's...*, *op.cit.*, s. 59-167.

¹⁴⁸ T. Segev, *1949: First Israelis*, New York 1986, s. 78.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 52-56, 74-76; B. Morris, *The Brith...*, *op.cit.*, s. 191.

¹⁵⁰ Dla przykładu, palestyńscy rolnicy ze wsi Ikrit i Biram wygrali sprawy sądowe w izraelskich sądach o odzyskanie swojego mienia i powrót do poprzedniego miejsca zamieszkania. Po wyroku sądu izraelski minister obrony wydał rozkaz wojsku zrównania z ziemią wszystkich zabudowań w tych wsiach uniemożliwiając powrót uchodźcom. W miejsce arabskich osad powstały żydowskie kibuce. H. Dib Nakkara, *Israeli Seizure Land Under Various Defense and Regulations Emergency*, „Journal of Palestine Studies”, vol. 14, no. 2, Winter 1985, s. 13, 28-30; T. Segev, *1949...*, *op.cit.*, s. 31-59. U. Davis, N. Mezvinsky, *Documents from Israel, 1967-1973: Readings for a Critique of Zionism*, Londyn 1975, s. 32-33

¹⁵¹ I. Lustick, *Arabs in the Jewish State : Israel's Control of a National Minority Arabs w Jewish State*, University of Texas Press 1980, s. 57.

¹⁵² T. Segev, *1949...*, *op.cit.*, s. 73-74.

kamieniołomów, 10 tysięcy akrów winnic, 25 tysięcy gajów drzewek cytrusowych, 10 tysięcy sklepów, 50 tysięcy domów mieszkalnych itd.¹⁵³.

W latach pięćdziesiątych również dochodziło do masakr palestyńskiej ludności cywilnej, których autorami były oddziały izraelskiego wojska¹⁵⁴. Do najbardziej znanych należą zbrodnie w Qibya i Kfar Kassem.

Masakra w Qibya miała miejsce w nocy z 14 na 15 października 1953 r., była to operacja wojskową elitarniej jednostki 101, pod dowództwem Ariela Szarona. Wioska została otoczona. Następnie pod część zabudowań mieszkalnych podłożono ładunki wybuchowe, inne zostały obrzucone granatami. Pod gruzami własnych domów zginęło od 60 do 70 palestyńskich cywilów, większość kobiet i dzieci¹⁵⁵. Zbrodnia ta została usprawiedliwiona przez niektórych izraelskich rabinów¹⁵⁶.

29 października 1956 r., w przededniu izraelskiej kampanii zbrojnej na Synaju, dowództwo izraelskiej armii wydało rozkaz wprowadzenia godziny policyjnej od piątej po południu do szóstej rano następnego dnia. Każdy „Arab nieprzebywający we własnym domu miał zostać zastrzelony”¹⁵⁷. Wiadomość ta nie została przekazana

---

¹⁵³ Don Peretz, *Problems of Arab Refugee Compensation*, „Middle East Journal”, vol. 8, (1954) s. 403-404. Można się w literaturze spotkać z innymi danymi: dotyczącymi zagarniętej ziemi i dobrobytu palestyńskich Arabów. Miało to być 299 tyś. ha ziemi uprawnej, 73 tyś. izb mieszkalnych w domach należących przedtem do palestyńskich Arabów, 8700 magazynów, warsztatów itp. Adam Rapacki, *Dyktatura prastarych kamieni*, „Gazeta Wyborcza”, 5-6 X 2002, s.8-9. Donald Neff w pisał, „Podboje Izraela nie zawierały tylko główne miasta: Jaffę, Zyd i Acre, ale również 418 palestyńskich wsi, które zostały zniszczone i 100 następnych, które zostały zajęte przez Żydów. W wszystkich nich Żydzi przejęli 50 tysięcy domów, 10 tysięcy sklepów i 1000 magazynów. Patrz: Donald Neff, *Fallen Pillars*, Washington 1995, s. 72. Oprócz wywłaszczenia z ziemi, Palestyńczycy zostali pozbawieni również ekonomicznej infrastruktury. Arabom odebrano zakłady przemysłowe, sklepy, itd. W Lydda, odebrano fabrykę guzików, napojów gazowanych, masarnię, zakład włókienniczy, fabrykę makaronu, Patrz: Ch. S. Kamen, *The Arab Population in Palesitne and Israel, 1946-1951*, „New Outlook” (October and Novemebr 1984), s. 36-39; T. Segev, 1949..., op.cit., s. 69-79.

¹⁵⁴ Oprócz Qibya i Kfar Kassem do takiego rodzaju zbrodni doszło, 22 kwietnia 1953 r. w Jerozolimie, gdy wojsko ostrzelało palestyńskich cywilów, zginęło 10 osób. 5 kwietnia 1953 r. wojsko ostrzelało móżdziejami centrum Gazy, zginęły 56 osoby. 12 listopada 1956 r. w wyniku izraelskiej operacji wojskowej w oenzetowskim obozie uchodźców w Rafah zginęło ponad 100 cywilów. Akcja Cahalu miała być wymierzona w fedainów organizujących ataki na izraelskie kibuce. Patrz: Michael Palumbo, *Imperial Israel: The History of the Occupation of the West Bank and Gaza*, Londyn 1992, s. 30-32; TimeLine of Zionism, Israeli and Palestinian History and the Conflict, http://www.zionism-israel.com/zionism_timeline.htm (14.02.2007); UN Documents, Security Council, Provisional agenda(S/Agenda/630), S/PV.630.27 October 1953, <http://domino.un.org/unispal.nsf/52b7d0e66142a40e85256dc70072b982/017eeefb458011c9d05256722005e5499!OpenDocument>. (12.02.2007)

¹⁵⁵ Patrz: B. Morris, *Righteous Victims*, s. 278. Tenże, *Israel's Border Wars, 1949-1956*, Oxford, U.K.: Oxford University Press, 1993. s. 257-276. ONZ także wyraziła swoje zaniepokojenie wydarzeniami w Qibya: United Nations, Security Council, S/636/Rev.1, op.cit.

¹⁵⁶ I. Shahak, *Żydowskie dzieje i religia. Żydzi i goje – XXX wieków historii*, Warszawa-Chicago 1997. s. 129.

¹⁵⁷ D. K. Shipler, *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003, s. 59.

wszystkim Palestyńczykom pracującym na polach. Nieświadomych wprowadzenia godziny policyjnej powracających z roli wieśniaków izraelska straż graniczna rozstrzeliwała, zamordowano 47 osób. Ośmiu funkcjonariuszy odpowiedzialnych za tą zbrodnię stanęło przed izraelskim sądem. Najdłuższy czas w więzieniu (3,5 roku) za zamordowanie ponad czterdziestu osób spędziło dwóch funkcjonariuszy, wydających bezpośredni rozkaz strzelania do wieśniaków¹⁵⁸.

Wojna pomiędzy Izraelem a otaczającymi go państwami arabskimi tak zwana wojna sześciodniowa, która wybuchła w czerwcu 1967 r., była całkowitą klęską państw arabskich. Okazała się ogromnym wstrząsem dla nieprzygotowanych społeczeństw i ich przywódców. Jej skutkiem były ogromne straty militarne, ludzkie i terytorialne po stronie arabskiej. Najbardziej poszkodowana w tej wojnie została palestyńska ludność cywilna, z której kolejne setki tysięcy stały się uchodźcami, pozbawionymi własnych domów.

22 listopada 1967 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję numer 242. Najważniejsze decyzje odnosiły się do wycofania izraelskich sił zbrojnych z terenów w posiadanie których wszedł Izrael w wyniku zwycięskiej wojny sześciodniowej. Rezolucja postulowała o uznanie suwerenności i integralności państw Bliskiego Wschodu, rozwiązanie problemu uchodźców palestyńskich, zagwarantowanie swobodnej żeglugi na wodach międzynarodowych. Zawarte w rezolucji sformułowanie „withdrawal from the territories”, okazało się na tyle nieściśle, iż strona izraelska rozumiała go jako nakaz do jedynie częściowego opuszczenia zajmowanych terenów¹⁵⁹.

W październiku 1967 roku izraelski premier Levi Eszkol w czasie przemówienia w Knesecie mówił o prawach Izraela do zajętych terenów, wzywał do przeznaczenia ich pod żydowskie osadnictwo, oraz rozbudowy wschodniej Jerozolimy¹⁶⁰. 27 czerwca 1967 r. izraelski parlament uchwalił ustawę zwiększającą obszar Jerozolimy z 38 do 108 km². Oenzetowska Rada Bezpieczeństwa przegłosowała w dniu 21 maja 1968 r., rezolucję numer 252 sprzeciwiającą się zmianom terytorialnym i prawnym w sprawie Terytoriów Okupowanych. Rezolucja

---

¹⁵⁸ Ibidem.

¹⁵⁹ J. Świeca, *Bliskowschodni proces pokojowy*, Katowice 1996, s. 51

¹⁶⁰ J. H. Davis, *Złudny Pokój*, Warszawa 1970, s. 113, 114

miała nie dopuścić do wcielenia Jerozolimy Wschodniej do Izraela, co i tak zostało kilkanaście lat później dokonane¹⁶¹.

W czerwcu i lipcu 1967 r. ok. 300 tys. Palestyńczyków z Terytoriów Okupowanych zostało zmuszonych do uchodźstwa, w ciągu dwóch lat liczba wynosiła 800 tysięcy¹⁶². Jak pisała Anna Bukowska rejestry UNRWA¹⁶³ w 1972 r. wykazały 1 506 540 Palestyńczyków przebywających w obozach uchodźców¹⁶⁴.

Sytuacja ta dodatkowo skomplikowała sytuację Palestyńczyków. Wojna sześciodniowa oprócz rzeszy nowych uchodźców, pauperyzacji społeczeństwa i rozciągnięcia okupacji izraelskiej na terytoria władane dotąd przez Jordanię, Syrię i Egipt, stanowiła również zwrot ideologiczny dla wielu Palestyńczyków. Arabski nacjonalizm prezentowany przez pobliskie reżimy stał się symbolem porażki, coraz więcej Arabów zwracało się w stronę religii i tradycji islamskiej.

Dialog, który rozpoczął się na początku lat dziewięćdziesiątych pomiędzy rządem izraelskim, a Organizacją Wyzwolenia Palestyny budził wśród wielu Palestyńczyków obawy. Po podpisaniu porozumień pokojowych w dalszym ciągu obserwowany był brak poprawy warunków bytowych, dalsza pauperyzacja społeczeństwa. Życie w warunkach okupacji, doprowadziły do społecznej frustracji, radykalizacji postaw, a w końcu do terroryzmu. Wszystkie ustalenia pokojowe pomiędzy J. Arafatem, z jednej, a Ehudem Barakiem, I, Rabinem, czy późniejsze z Beniaminem Netaniahu z drugiej strony, pomijały najistotniejsze kwestie dla Palestyńczyków¹⁶⁵, a były nimi:

---

¹⁶¹ Dwanaście lat później - 14 lipca 1980 r. Kneset zdecydował o anektowaniu wschodniej Jerozolimy, a w grudniu 1981 r. Patrz: *Ustawa Zasadnicza o Jerozolimie, Stolicy Izraela*, [w:] *Konstytucja Izraela*, Warszawa 2001, s. 93

¹⁶² J. Świeca, *Regionalne i globalne oddziaływania międzynarodowe w kryzysie bliskowschodnim (1947 – 1992)*, Katowice 1993, s. 54, 55 i dalsze

¹⁶³ Agencja Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Zatrudnienia Uchodźców Palestyńskich na Bliskim Wschodzie (United Nations Relief and Work Agency for Palestine Refugees in the Near East - UNRWA). Agencja powstała w 1950 r. i działa do dziś. Do jej zadań należała głównie pomoc humanitarna i oświatowa Palestyńczykom przebywającym w obozach uchodźców w w Jordanii, Syrii, Libanie, Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu Jordanu, Egipcie (i Izraelu w latach 1950-52). Patrz: <http://www.un.org/unrwa/>, (13.04.2007)

¹⁶⁴ A. Bukowska, *Palestyńczycy...*, op.cit., s. 146.

¹⁶⁵ Po podpisaniu porozumienia pokojowego w Waszyngtonie 28 września 1995 r. (tzw. Oslo II) Icchak Rabin zwracając się do izraelskiego społeczeństwa mówił, „Cała zjednoczona Jerozolima znajdzie się poza granicami Autonomii. [...] Osiedla żydowskie zostaną objęte wyłączną jurysdykcją Izraela; Rada Autonomii nie będzie miała nad nimi żadnej władzy. Oddziały armii izraelskiej zostaną przemieszczone na pozycje wyznaczone tylko przez nas. [...] Nie wyraziliśmy zgody, by w tekście porozumienia pojawiło się sformułowanie o "wycofaniu izraelskich sił zbrojnych". Patrz: I. Shahak, *Tel Awiw za zamkniętymi drzwiami*, Chicago-Warszawa s. 221.

1. Sprawa powrotu uchodźców palestyńskich
2. Ewakuacja osadników żydowskich z terytoriów okupowanych
3. Niepodległość państwa palestyńskiego
4. Kwestia statusu Jerozolimy

W tych najistotniejszych kwestiach strona palestyńska nie uzyskiwała żadnego korzystnego dla siebie rozwiązania. Izrael nie zgodził się na powrót uchodźców, nawet na wypłacenie im odszkodowań¹⁶⁶. Sprawa osadników żydowskich na terenach okupowanych również nie została pozytywnie rozpatrzona dla Palestyńczyków. Nawet w trakcie tak zwanego procesu pokojowego, trwała wzmożona akcja kolonizacyjna Zachodniego Brzegu Jordanu, która wiązała się z imigracją Żydów z dawnego Związku Radzieckiego. Sprawa niepodległego państwa również nie zyskiwała akceptacji.

Kolejną kwestią, która dała asumpt do powstania radykalnych postaw w palestyńskim społeczeństwie (szczególnie jego religijnej części), była sprawa świętego miasta dla trzech największych religii monoteistycznych - Jerozolimy. Dla Palestyńczyków działania Izraela w kolejnych konferencjach pokojowych zmierzało w tej kwestii do braku konkretnych rozstrzygnięć, w sprawie jej statusu. Do uczynienia z Jerozolimy narzędzia do przejmowania ziemi Terytorium Okupowanych pod osadnictwo żydowskie. Zachodnia część miasta była w posiadaniu Izraela w latach 1948-67 i było to 38 kilometrów kwadratowych. Obecnie Jerozolima Zachodnia jest prawie wyłącznie żydowska (wyjątek stanowi część Bejt Safafa), przed rokiem 1948 ta część Jerozolimy była w 40 procentach w posiadaniu Palestyńczyków. Co do Jerozolimy Wschodniej, to 70 kilometrów kwadratowych zaanektowano w 1967 r., jednak Arabów pozostawiono na 6,5 kilometrów kwadratowych, a z pozostałych 63,5 kilometrów utworzono żydowską Jerozolimę Wschodnią. W jej skład wchodziło 28 palestyńskich wsi Zachodniego Brzegu Jordanu, które znalazły się częścią niepodzielnego, żydowskiego miasta. Arabskie wsie (między innymi Wallejeh, Sawakhreh, Kafr) stały się ścianą wschodnią żydowskiej Jerozolimy¹⁶⁷. Dotychczasowych mieszkańców wywłaszczono, a teren stał się miejscem budowy osad

---

¹⁶⁶ A. Rapacki, *Dyktatura...*, op.cit.

¹⁶⁷ J. Halper, *The 94 Percent Solution: A Matrix of Control* [w:] *Losing Ground? The Politics of Environment and Space*, „Middle East Report” 216 - Fall 2000. wydanie elektroniczne <http://www.merip.org/mer/mer216/mer216.html> (23.03.2006)

żydowskich. Pierścień osad wokół Jerozolimy Wschodniej został zbudowany w taki sposób by zaanektować następne połacie palestyńskiej ziemi, służyła temu budowa osad-satelickich wewnątrz Jerozolimy Wschodniej: Ramot, Rekhes, Shuafat, Pigat Ze'ev, Neveh Ya'akov, Talipot East, Har Homa, Gilo¹⁶⁸. Obszar miejski i status Jerozolimy nie był przedmiotem rokowań z Palestyńczykami (jedynie możliwość autonomii Wzgórza Świątynnego). W żadnej z toczących się konferencji pokojowych „Wielka Jerozolima”, która została utworzona obecnie w zdecydowanej większości jest miastem żydowskim, co dla wielu religijnych Palestyńczyków stanowi powód frustracji, poczucia niesprawiedliwości, oraz poczucie zagrożenia ekspansji nie-muzułmanów na tereny dotąd arabskie.

---

¹⁶⁸ Ibidem

2.2 Fundamentalizm islamski i dżihad

„Allach jest wielki! Pobłogosławił swym synom w chwili, gdy ojczyzna zarzuciła zgubne i fałszywe nauki niedowiarków, przekładających obce wzory ponad Koran”¹⁶⁹.

Fundamentalizm islamski

Termin fundamentalizm islamski¹⁷⁰ jest określeniem, powrotu do korzeni, czystych podstawowych form islamu, budowy „nowego” społeczeństwa i państwa opartego na Koranie, oraz obrony tożsamości cywilizacji islamu przed dekadencją wpływem innych kultur. Fundamentalizm islamski jest pojęciem europejskim, a raczej zachodnim¹⁷¹, niż wywodzącym się z kręgu kulturowego, którego bezpośrednio dotyczy.

W języku arabskim brak jest odpowiednika dla słowa fundamentalizm. Początkowo w odniesieniu do tradycjonalizmu używano określenia *salafijja*. Jednak, mimo iż pierwotnie słowo *usul* posiadało odmienne znaczenie¹⁷² najbardziej właściwe, zaakceptowane przez badaczy wydaje się słowo *usuli* i *usulijja* oznaczające „fundamentalistę” i „fundamentalizm”¹⁷³. W dzisiejszym znaczeniu na słowo fundamentalizm istniał w przeszłości wśród muzułmanów inny termin, a mianowicie – tradycjonalizm.

Enzo Pace i Piero Stefani przedstawiają fundamentalizm islamski jako renesans religii, swoistą formę odrodzenia islamskiego, gdzie termin *nahda* oddaje rzeczywisty

---

¹⁶⁹ Cyt. za: J. Kaczmarek, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001, s. 68.

¹⁷⁰ Autor zdaje sobie sprawę z problemów jakie wynikły współcześnie, używanie takich terminów jak fundamentalizm islamski, islamizm, radykalny islam czy polityczny islam.

¹⁷¹ Praktycznie we wszystkich językach europejskich operuje się terminem „fundamentalizm”, jedynym wyjątkiem jest język francuski, w którym dla określenia „fundamentalizmu”, używa się terminów: „integryzm”, oraz „islamizm”. Patrz: J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 1997, tom 2, s. 126.

¹⁷² *Usul* używano dla określenia reformatorskiego ruchu w szyizmie, przeciwstawiającego się tradycjonalizmowi achrybitów. Osoby zajmujące się *usul Ad-din* to teolodzy, zajmujący się fundamentami religii a *usul Al-fiqh* to prawnicy zajmujący się fundamentami religii. E. Wnuk-Lisowska, *Fundamentalizm i dżihad. Groźna twarz islamu?* [w:] *Religie a wojna i terroryzm*, pod red. J. Drabina, Kraków 2003, s. 111.

¹⁷³ J. Danecki, *Podstawowe...*, op. cit., tom 2, s. 126.

sens temu zjawisku¹⁷⁴. Z tym poglądem nie zgodził się między innymi Bassam Tibi pisząc: „fundamentalizm w większym stopniu odzwierciedla ideologię polityczną niż renesans religijności. Przez upolitycznienie religii dąży do ustanowienia władzy Boga, która powinna zastąpić współczesny zsekularyzowany porządek”¹⁷⁵, podobne zdanie wyraża Julian Karczmarek pisząc: „fundamentalizm jest, więc polityzacją wiary, a nie renesansem religijności”¹⁷⁶.

Należy zaznaczyć, że fundamentalizm islamski nie jest odkryciem dzisiejszych czasów. Po raz pierwszy z fundamentalizmem islamskim rozumianym jako powrót do źródeł mieliśmy do czynienia już w VII wieku, gdy ruch charydżytów¹⁷⁷ w trakcie walki o władzę pomiędzy Ummajjadami a Haszymitami, utworzył własną wspólnotę. Charydżytyowie poprzez swoje rygorystyczne przestrzeganie postu, modlitwę, recytację Koranu, prowadząc bardzo surowe, wręcz ascetyczne życie byli przez późniejszych badaczy nazywani „purytanami islamu”¹⁷⁸. Charydżytyowie za podstawy organizacji państwa i społeczeństwa uważali zasady, które wprowadził Mahomet, a które stały się fundamentem pierwszych społeczności islamskich. Uważali się oni za jedynych wyznawców prawdziwego islamu, traktując pozostałych muzułmanów w kategoriach niewiernych, politeistów i apostatów. Mieli oni również jak pisze Magdalena Lewicka podnieść dżihad „do rangi jednego z filarów islamu”¹⁷⁹. Następnym przedstawicielem islamskiego fundamentalizmu był Ahmad ibn Hanbal (780–855) prawnik, teolog, który był twórcą ortodoksyjnej szkoły prawa muzułmańskiego (szkoła hanbalicka), w której w rozstrzyganiu kwestii prawnych uznawano wyłącznie dosłowną interpretację Koranu oraz sunny. Szkołę tą cechował również rygoryzm w sprawach kultu. Kolejnym przedstawicielem fundamentalizmu islamskiego, na którego nauki powołują się dzisiejsi fanatycy religijni jest Taqire Al-Din Ahmad ibn Tajmijja (1263-1328). Wprowadził on pojęcie „*salaf*” jako uznanie dla dorobku przodków. Celem jego nauk był powrót do pierwotnych zasad islamu poprzez oczyszczenie go z wszelkich interpretacji i naleciałości. Jego myśl odrodziła się w XIX wieku w ruchu „*salafiji*”.

---

¹⁷⁴ E. Pace, P. Stefani, *Współczesny fundamentalizm religijny*, Warszawa 2002, s. 57.

¹⁷⁵ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 24

¹⁷⁶ J. Kaczmarek, *Terroryzm...*, op.cit., s. 74.

¹⁷⁷ Więcej o ruch charydżytów patrz: B. Składanek, *Charydżyci – heretycy czy obrońcy wartości islamu*, [w:] „As-Sadaka” 39-40, 1984, s. 23.

¹⁷⁸ M. Lewicka, *Fundamentalizm islamski – odkrycie naszych czasów*, s. 55.

¹⁷⁹ Ibidem, s. 56.

Z nauk Hanbala i ibn Tajmijji korzystał Muhammad Ibn Abd al-Wahhab (1703 – 1787). Opowiadał się on za ortodoksyjnym monoteizmem, oczyszczeniem islamu z wszelkich późniejszych naleciałości, głosząc, że jedyna podstawa wiary to Koran oraz hadisy. Z czasem zwolennicy wahhabizmu wypowiedzieli świętą wojnę (*dżihad*) wszystkim, którzy nie przyjmowali zasad ich kierunku¹⁸⁰. Dżamal ad-Din Afghani (1839-1897), który był reformatorem islamu, uważany był również za ojca panislamizmu. Dążył do pogodzenia nowoczesności i warunków współczesnego świata z tradycyjnymi wartościami islamu. Odrzucał on cywilizację zachodu w kwestii duchowej czy moralności, jednak akceptował jego zdobycze naukowe i cywilizacyjne. Współczesny fundamentalizm islamski został zapoczątkowany przez Syryjczyka Raszida Ridę (1865–1935) – który początkowo współtworzył nurt reformistyczny w teologii muzułmańskiej, jednak z czasem odszedł on od modernizmu. Został najwybitniejszym teologiem ruchu *salafija*. Rida skupił się na oczyszczeniu religii z wszelkich „nowości”, oraz bezwarunkowego powrotu do Koranu. Dążył do stworzenia państwa arabskiego funkcjonującego w oparciu o szariat. Abu al-Ala al-Maududi (1903–1979) – Pakistańczyk, był propagatorem koncepcji utożsamiającej cywilizację Zachodu z *dżahiliją*, - czyli ze stanem oznaczającym nieświadomość świata wobec objawionych prawd islamu. Uważał, że walka z *dżahiliją* powinna być obowiązkiem każdego muzułmanina. Z myśli powyżej zaprezentowanych ideologów islamskich czerpali XX wieczni fundamentaliści, tacy jak Hasan al-Banna czy Sajjid Kutb.

W drugiej połowie XX wieku doszło do wydarzeń historycznych, których źródłem był w dużej mierze islam. Do nich należy obalenie rządów szacha Muhammada Rezy Pahlawiego przez ajatollaha Ruhollaha Chomeiniego, konflikt radziecko-afgański, przejęcie władzy przez Hasana al-Turabiego w Sudanie, czy radykalizacja nastrojów wśród fundamentalistów egipskich, których kulminacją było zamordowanie prezydenta Anwara Sadata przez wywodzącą się z Braci Muzułmanów organizację Tanzim al-Dżihad. Wszystkie te wydarzenia w dużym stopniu wpływały na aktywizację środowisk religijnych na Terytoriach Okupowanych przez Izrael. Do lat osiemdziesiątych XX wieku antyizraelskie działania Palestyńczyków miały charakter separatystyczny, jednak od tego okresu nabierały cech separatystyczno-religijnych, wzmacniając polityczne i zbrojne działania sakralną motywacją.

---

¹⁸⁰ K. Kościelniak, *Dżihad...*, op.cit., s. 55 - 57. Autor zauważa, że wiele z dzisiejszych zamachów terrorystycznych dokonywanych przez muzułmanów przeciwko innym muzułmanom, jest autorstwa zwolenników wahhabizmu.

Dla terrorystów, których impulsem do działania był fundamentalizm religijny akt przemocy stawał się aktem sakramentalnym, wypełnieniem boskiego imperatywu, który oni jako gorliwie wierzący zobowiązani byli wykonać. Kuba Jałoszyński podkreślił, że „terroryzm nabiera w ten sposób wymiaru transcendentalnego, a jego sprawców nie obowiązują żadne polityczne, moralne czy też praktyczne ograniczenia”¹⁸¹. Fundamentalisci postrzegają siebie jako „bojowników Boga”, którzy walczą z zepsuciem doczesnego świata. Bruce Hoffman pisał, że „terroryści religijni są zarazem aktywistami zaangażowanymi w walkę, którą traktują jak wojnę totalną. Nie starają się odwoływać do żadnych innych grup społecznych. Toteż ograniczenia przemocy, jakie narzuca świeckim terrorystom pragnienie przekonania milczącego lub obojętnego elektoratu, nie mają żadnego znaczenia dla terrorysty religijnego”¹⁸². Nie wszyscy badacze przyjęli jednak bezgranicznie poglądy Bruce’a Hoffmana¹⁸³. Terroryści religijni domagają się namaszczenia swojej misji przez duchownych, swoistego błogosławieństwa, dzięki któremu ich akcja staje się boską misją¹⁸⁴. Fundamentalisci nie tylko dążą do nadania zbrojnym działaniom sakralnego charakteru, ale również w momencie objęcia władzy nadają jej religijny wymiar¹⁸⁵.

Dla fundamentalistów islamskich pierwszą, podstawową zasadą było żądanie wprowadzenia prawa religijnego – szari’atu (*tatbik asz szari’a*), mimo iż nigdy nie był on

---

¹⁸¹ K. Jałoszyński, *Terroryzm fundamentalistów islamskich*, Warszawa 2001, s. 18.

¹⁸² B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 90-91.

¹⁸³ „Autor nie dostrzega funkcjonujących nadal silnych organizacji terrorystycznych, motywowanych, jak to nazwał etnonarodowymi i separatystycznymi argumentami. Nie docenia też roli czynników ekonomicznych w pełnej determinacji postawie terrorystów religijnie motywowanych. Nie można bowiem przeoczyć faktu, że pogłębiająca się na naszych oczach przepaść między bogatą Północą (identyfikowaną ze światem chrześcijańskim) a coraz biedniejszym Południem (zamieszkiwanym w większości przez wyznawców islamu) [...] A dalej próbując uchwycić główne cechy terroryzmu religijnego, poprzestał w zasadzie na wyliczeniu różnic między nim a terroryzmem świeckim. Zauważył, że uczestnicy tego drugiego odwołują się do poszczególnych grup społecznych, sygnalizując, że występują w ich obronie, podczas gdy terroryści religijni tego nie czynią. Podkreślił, że terroryści świeccy chcą doprowadzić do zmian systemu, a religijni dystansują się od przynależności do systemu i dążą do zmian istniejącego porządku”. Patrz: Jan Drabina, *Religia i terroryzm w ujęciu Bruce’a Hoffmana* [w:] *Religia a wojna i terroryzm*, op.cit., s. 190.

¹⁸⁴ „Religia i jej wartości zapisane na stronach świętych ksiąg, przekazywane za pośrednictwem duchownych, którzy przemawiają w imieniu Boga, służą jako legitymizacja działania. Stanowi to wyjaśnienie, dlaczego sankcja duchownych jest tak ważna dla terrorystów religijnych i dlaczego duchowni tak często proszeni są o "pobłogosławienie" (tzn. zaakceptowanie czy też usankcjonowanie) działań terrorystycznych, zanim zostaną one podjęte”. K. Jałoszyński, *Terroryzm...*, s. 18.

¹⁸⁵ Ch. Reuter pisał, iż nieposłuszeństwo wobec władzy reprezentowanej przez „namiestników Boga”, dla fundamentalistów jest przestępstwem, które powinno być surowo karane. Nadanie tytułu - *emir al-mu'minin*, czyli „najwyższego zwierzchnika wiernych” powoduje nietykalność takiej osoby. Patrz: Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, s. 30-31.

„państwowym porządkiem prawnym”¹⁸⁶. Były również inne wspólne cechy, które można odnaleźć we wszystkich odmianach fundamentalizmu islamskiego, były nimi: Koran jako podstawa życia społeczno-politycznego, polityzacja religii, duma z tradycji, oraz antyokcydentalizm. Zagrożenia ze strony fundamentalistów islamskich wynikają z ich alternatywnej propozycji systemu społecznego w stosunku do zachodniej koncepcji politycznej i moralnej. Tą propozycją było połączenie nowoczesności i dzisiejszego systemu politycznego, z tradycją islamską i uniwersalizmem wiary, co prowadziło do upolitycznienia religii. Podobnie uważa Robert Borkowski, który pisze, iż „fundamentalizm islamski jest ideologią, która wywiera wpływ na życie polityczne, władze państwową oraz ustrój, bowiem islam to nie tylko religia, ale także całociowy system filozofii społeczno-politycznej”¹⁸⁷.

Poprzez narzucenie swoich reguł i zasad fundamentaliści próbowali zbudować nowe społeczeństwo i państwo, które zostanie podporządkowane religijnym nakazom i zakazom¹⁸⁸. Bassam Tibi pisał, że fundamentaliści, „swoją koncepcję państwa nazywają *hakimijjat Allah* (panowanie Boga). Pojęcie to nie wywodzi się z Koranu, a jego bliższa analiza wskazuje, że chodzi tutaj o ideologię nowego totalitaryzmu”¹⁸⁹. Fundamentalisci buntowali się przeciwko państwu, w którym żyli, które nie odpowiadało ich wyobrażeniu o *hakimijjat Allah*, jak również przeciwko łaadowi globalnemu¹⁹⁰. W państwie teokratycznych, którego budowy się domagali jedynym suwerenem miał być Bóg. Odrzucali oni wszelkie wartości nieislamskie, jak również sprzeciwiają się globalnej moralności i uzurpacji przez Zachód uniwersalizmu norm takich jak: prawa człowieka, czy demokracja.

---

¹⁸⁶ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, s. 77.

¹⁸⁷ R. Borkowski, *Terroryzm...*, op.cit., s. 159

¹⁸⁸ R. Borkowski podkreśla, iż „fundamentalisci dążą do realizacji utopijnej wizji totalitarnego, hierarchicznie zorganizowanego, ascetycznego społeczeństwa poddanego wymogom islamskich norm i rytuałów (w tym między innymi segregacji płci, negacji sfery życia prywatnego, omnipotencji islamskiego państwa)”. Ibidem s. 150

¹⁸⁹ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, s.77. R. Borkowski porównuje fundamentalizm islamski do rewolucyjnego komunizmu. Patrz: R. Borkowski, *Terroryzm...*, 151-152.

¹⁹⁰ Program ten wyróżnia islam spośród wszystkich religii świata, gdyż jest zorientowany globalnie i w wersji fundamentalistycznej głosi to w sposób agresywny. Swą wersję zbawienia fundamentalizm muzułmański pragnie narzucić całej ludzkości jako metodę wyjścia z kryzysu moralnego. Ani fundamentalizm hinduski, ani sikhijski, choć są agresywne, ani tym bardziej chrześcijański, nie są zorientowane globalnie, zwracają się jedynie do własnych społeczności”. Cyt. za: J. Czaja, *Fundamentalizm religijny*, [w:] *Terroryzm w świecie współczesnym*, pod red. E. Halizak, W. Lizak, L. Łukaszuk, E. Śliwa, Warszawa-Pieniężno 2004, s. 100.

Większość badaczy zajmujących się islamem podkreślała fakt niezadowolenia, oraz marginalizacji dużej części społeczności muzułmańskiej jako czynników doprowadzających do powstania fundamentalizmu islamskiego. Poprzez religijną ideologię fundamentaliści potrafili pobudzić masy społeczne głosząc w wielu przypadkach populistyczne hasła odnoszące się do spraw społeczno-politycznych, ekonomicznych czy kulturowych. Robert Borkowski pisał, że: „ideologia fundamentalizmu islamskiego zawiera silny ładunek protestu społecznego i niesie sfrustrowanym nadzieję na lepszą przyszłość. Hasła walki z korupcją, idea sprawiedliwości społecznej, postulat stosowania wysokich standardów moralnych oraz żądania wobec świata szacunku dla islamu są akceptowane przez wielu muzułmanów jako ideologia nadająca poczucie wspólnoty i sensu życia”¹⁹¹.

Dżihad

Poprzez działania fundamentalistów stosujących metody terrorystyczne, jak również ogólnosiwiatowe media, które wydarzenia z państw muzułmańskich komentują jedynie w kategoriach wojny religijnej, termin *dżihad* stał się synonimem zła, okrucieństwa, przemocy.

Podobnie jak fundamentalizm także i *dżihad* nie jest „wynałazkiem” XX wieku, także on sięga klasycznych źródeł islamu. Obecnie do utylitarnych interpretacji *dżihadu* obecnie sięgają jednak fundamentaliści. W drugiej połowie XX wieku wiele organizacji islamskich dla podkreślenia swoich związków z działaniem zbrojnym prowadzonym w religijnym kontekście wprowadziło do nazw swoich grup wyrażenie *dżihad* lub *takfir wa-hidżra* – termin, którym posługiwali się chardżytywie oznaczający zadeklarowanie niewierności i wywędrowanie.

Słowo *dżihad* jest imieniem odczasownikowym czasownika *dżahada* (*ğahada*), co oznacza „dokładanie starań”, „wysilanie się”. W taki sposób przedstawiany był w Koranie, na przykład, „ktokolwiek dokłada starań, dokłada starań dla siebie” (29:5)¹⁹². Oznaczał on walkę z własnymi słabościami, z pokusami życia – po prostu walkę z samym sobą. *Dżihad* początkowo był interpretowany jako praca dla islamu, poprzez wszelkie wysiłki prowadzące do rozszerzenia muzułmańskiej *ummy*, nie był natomiast

---

¹⁹¹ R. Borkowski, *Terroryzm...*, op.cit. s. 155

¹⁹² J. Danecki, *Kłopoty z dżihadem*, [w:] *Islam a terroryzm*, pod red. A. Parzymies, Warszawa 2001, s. 46.

terminem oznaczającym wyprawy łupieżcze, czy walkę zbrojną. Najazdy połączone z grabieżami określane były wyrazami *ghazaw* i *maghazi*, natomiast walka zbrojna terminem *qitāl*. Z biegiem czasu zakres znaczeniowy terminu *qitāl* przechodził na *dżihad*, aż do momentu, w którym słowem *dżihad* określano już każdą walkę zbrojną. Wprowadzono również rozróżnienia na - wielki i mały *dżihad*. Wielki *dżihad* miał oznaczać walkę wewnątrz człowieka, natomiast mały *dżihad* to walka zbrojna w obronie wartości islamu, lub muzułmańskiej *ummy*. Ten obronny *dżihad* określany był jako *dżihad al-daf'*. *Dżihad* w nielicznych przypadkach miał również znaczenie agresywne, utożsamiane z prowadzeniem ofensywnych działań zbrojnych, wtedy taka walka określana była terminem *dżihad talab*. Krzysztof Kościelniak uważa, że znaczenie *dżihadu* jako walki zbrojnej o rozszerzenie Domu Islamu (*Dar al-Islam*) jest zakorzenione wśród społeczności muzułmańskiej od samej genezy islamu¹⁹³.

Trzeba jednak dodać, iż w islamie istnieją ruchy i ugrupowania, które całkowicie odrzucają *dżihad* – rozumiany jako walka zbrojna. Jednym z takich ruchów było indyjskie bractwo Ahmadijja – było to ugrupowanie, które nawoływało do pokoju, a wobec najazdu Brytyjczyków na Indie, do nie stawiania zbrojnego oporu okupantowi¹⁹⁴.

Reguły prowadzenia świętej wojny (*dżihadu*) przedstawiła Elżbieta Wnuk-Lisowska¹⁹⁵, w skróconej formie prezentowały się one następująco:

1. Prowadzenie wojny dopuszczalne było tylko w obronie „sprawy Bożej”, natomiast zabronione były działania militarne z pobudek egoistycznych.
2. Wojna mogł być prowadzona jedynie w obronie własnej i tylko na własnym terytorium.

---

¹⁹³ K. Kościelniak, *Dżihad. Święta wojna w islamie*, Kraków 2002, s. 31. „Mahomet uważał, iż święta wojna wymaga mobilizacji ze strony wszystkich muzułmanów, którzy są zdolni do noszenia broni. Zdobyć Mekki nie wyeliminowało idei świętej wojny z programu Proroka”.

¹⁹⁴ Hazrat Mirza Gulam Ahmad (1835-1908) założył ruch Ahmadijja w Pendżabie (Indie) w 1889 r. Głównym ideologią ruchu jest rozpowszechnienie ogólnoświatowego pokoju pod islamskim patronatem. Wdrożenie w życie tego założenia ma się odbywać tylko poprzez przekonywanie, wytrwałość i cierpliwość, a nie w walce zbrojnej. Więcej zob: Z. Igielski, Ahmadijja, „Wiedza i Życie” nr 2/1997; A. Gualtieri: *The Ahmadiis. Community, Gender, and Politics in a Muslim Society*, Montreal 2004; Y. Friedmann: *Prophecy Continuous: Aspects of Ahmadi Religious Thought and Its Medieval Background*, Oxford University Press India 2003.

¹⁹⁵ E. Wnuk-Lisowska, *Fundamentalizm i dżihad. Groźna twarz islamu?* [w:] *Religie a wojna...*, op.cit., 115.

3. Walka dopuszczalna była tylko przeciwko regularnym wojskom, natomiast nie dopuszczalne było atakowanie cywili.

4. Zabronione były działania zbrojne w obrębie miejsc kultu, jak również ich grabież i dewastacja.

5. Działania zbrojne powinny być prowadzone do momentu, aż islam przestanie być zagrożony.

W historii islamu *dżihad* nie dotyczył pojedynczego wiernego, ale był obowiązkiem całej gminy muzułmańskiej (*fard kifaja*). Powołani pod broń mogli być tylko dorośli mężczyźni, którzy otrzymywali specjalne uprawnienia w sprawach kultu (na przykład: nie przestrzegać rygorystycznie postu, czy ograniczyć obowiązek modlitwy). Mężczyźni, którzy uczestniczyli w *dżihadzie* nazywani byli *Mudżahidami* - świętymi wojownikami. *Mudżahid*, który zginął w trakcie *dżihadu* określany był mianem męczennika (*szahid*). Jedynie w trakcie wojny obronnej, a więc bezpośredniego zagrożenia dla gminy muzułmańskiej dopuszczalne było prowadzenie *dżihadu* przez indywidualnego wiernego (*fard ajn*).

W czasach nam współczesnych *dżihad* stosują głównie fundamentalistyczne ugrupowania terrorystyczne nie tyle w stosunku do państw zachodnich, czy nawet Izraela, ale przeciwko rodzimej klasie rządzącej w ich własnych państwach. Obszar zamieszkujący przez Palestyńczyków stanowi tu wyjątek¹⁹⁶. W tym miejscu hasło świętej wojny prowadzonej przeciwko Izraelowi od końca lat osiemdziesiątych XX wieku odegrało przemożną rolę w czasie palestyńskich powstań i procesu pokojowego¹⁹⁷. Analitycy podkreślają, że stosowanie przemocy przez religijnych ekstremistów może stanowić potencjalnie większe zagrożenie niż zamachy przeprowadzane przez tradycyjnych terrorystów¹⁹⁸.

Palestyńskie organizacje terrorystyczne o afiliacji religijnej, postrzegają *dżihad* za indywidualny obowiązek wiernego. Islamski Ruch Oporu czy Palestyński Islamski Dżihad podejmowały zbrojny *dżihad* niezależnie od władz Autonomii Palestyńskiej.

---

¹⁹⁶ P. Parker, *Wojownicy Boga*, Warszawa 2000, s. 17-18. Palestyńskie intifady przybrały właśnie charakter wojen religijnych, a przynajmniej tak były prezentowane przez grupy fundamentalistów. Organizacje te w nawet swoich nazwach same odwołują się do konotacji religijnej, np: Islamski Ruch Oporu, Palestyński Islamski Dżihad (jakby istniał jakiś inny „dżihad” niż islamski), czy Brygady Męczenników Al-Aksa (na cześć świętego meczetu w Jerozolimie).

¹⁹⁷ Patrz: Wykres 1, 2, 3.

¹⁹⁸ B. Hoffman, *Ekstremizm religijny*, [w:] *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004, s. 212-214.

Janusz Danecki pisał: „w Palestynie każdy może podjąć *dżihad* według własnego uznania. Takie podejście leży u podstaw samobójczych ataków palestyńskich przeciwko Izraelczykom podejmowanych w imię wyzwolenia politycznego w duchu islamu”¹⁹⁹. Oczywiście podjęcie *dżihadu*, a co dopiero przeprowadzenie zamachu samobójczego musi być zatwierdzone w tych organizacjach przez specjalne organy (przeważnie była to *Majdżis asz-szura*), a także poprzedzane specjalną selekcją i szkoleniem kandydata na męczennika (zamachowcę-samobójcę).

---

¹⁹⁹ J. Danecki, *Kłopoty...*, op.cit., s. 59.

2.3 Fundamentalistyczna podstawa ekstremizmu – Bractwo Muzułmańskie

„Jesteśmy Braćmi w służbie islamu.
Będziemy, więc Braćmi
Muzułmanami”²⁰⁰.

2.3.1 Przesłanie Hasana al-Banny (1906-1949)

Hasan al-Banna urodził się 14 października 1906 r., w Al-Muhmudijja, małym miasteczku w pobliżu Aleksandrii. Głębokie poczucie religijności i poszanowania dla tradycji było wpajane mu od pierwszych lat życia. Ojciec Hasana – szajch Ahmad Abd ar-Rahman al-Banna absolwent uniwersytetu al-Azharu był miejscowym imamem, nauczycielem w szkole koranicznej, autorytetem w sprawach religijnych, autorem licznych komentarzy do Koranu i hadisów. H. al-Banna w trakcie uczęszczania do szkoły podstawowej, był związany z wieloma organizacjami o charakterze religijnym²⁰¹. W 1923 r. przeniósł się do Kairu i rozpoczął naukę w Studium Nauczycielskim Dar al-‘Ulum (Dom Nauki). Rzeczywistość, z jaką H. al-Banna zderzył się w Kairze - postępująca sekularyzacja, odejście od zasad wiary, niechęć społeczeństwa w okazywaniu przywiązania do tradycyjnych wartości, odbiła się na wszystkich jego późniejszych działaniach. Ten stan rzeczywistości według H. al-Banny wywołała postępująca okcydentalizacja zarówno w wymiarze kulturowym jak i politycznym, mająca przede wszystkim wpływ na stosunek ludzi do religii. W czasie studiów związany był z organizacjami islamskimi (na przykład Stowarzyszenie Zalet Etyki Islamskiej - *Makarim al-Achlak al-Islamijja*), jak również spotykał się z licznymi przedstawicielami tradycjonalistów islamskich (na przykład z Faridem Wadżdim czy Raszidem Ridą).

Emblemat Stowarzyszenia Braci Muzułmanów: brązowy kwadrat, w środku zielony okrąg z białym obwodem. Wewnątrz okręgu dwie szable, oraz święta księga islamu na której jest umieszczony napis: „Zaprawdę, jest to wspaniałomyślny Koran”. Na dole koraniczne wezwanie – „Bądźcie gotowi”.

²⁰⁰ H. al-Banna, cyt.za., J. Zdanowski, *Bracia Muzułmanie i inni*, Szczecin 1986, s. 49.

²⁰¹ Między innymi: Towarzystwo Moralnego Zachowania (*Dżam'ijjat al-Achlak al-Adabijja*), Stowarzyszenie Przecistawiania się Złu (*Dżam'ijjat Man al-Muharramat*), czy sufiicka organizacja Charytatywne Towarzystwo Hasafijja (*Dżam'ijjat al-Hussafijja al-Charidżija*). Patrz: A. Wąs, *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2003, Katolicki Uniwersytet Lubelski, praca doktorska – maszynopis, op. cit., s. 74-75; J. Zdanowski, *Bracia...*, op. cit., s. 48.

W 1927 r. H. al-Banna z wyróżnieniem ukończył Dar al-‘Ulum, po czym przeniósł się do Isma’ilijskiej – miasta, w którym mieściło się symbolizujące westernizację Egiptu - Towarzystwo Kanału Sueskiego. Objął tam posadę nauczyciela języka arabskiego w szkole podstawowej. Jego działalność w Isma’ilijskiej nie sprowadzała się jedynie do edukacji najmłodszej części społeczeństwa. Dla dorosłych prowadził w szkole i w miejscowym meczecie wykłady i dyskusje na temat islamu. Współpracował z magazynem „al-Manar” („Latarnia Morska”) i „Madżallat al-Fath” („Początek”), wspierał także utworzenie kairskiego Stowarzyszenia Młodzieży Muzułmańskiej (*Dżam’iyyat asz-Szabab al-Islamiyya*)²⁰².

Najprawdopodobniej w maju 1929 r.²⁰³ Hasan al-Banna wraz z szóstką podobnych do siebie gorliwych wyznawców islamu założył Stowarzyszenie Braci Muzułmanów (*Dżam’iyyat al-Ichwan al-Muslimin*)²⁰⁴, organizacji której celem miała być reislamizacja i walka z wpływami obcych kultur (szczególnie zachodnich) na islamską społeczność. Mottem Braci stało się wyrażenie: „Allah jest naszym Bogiem, Prorok jest naszym przywódcą, Koran jest naszą konstytucją, *dżihad* jest naszą drogą, a śmierć w imię Boga jest naszym pragnieniem”²⁰⁵.

Hasan al-Banna zakładając Stowarzyszenie wezwał współwyznawców do budowy społeczeństwa opartego na wartościach islamu. Domagał się usunięcia z arabskiej kultury wszelkich naleciałości zachodniej cywilizacji. Głęboka niechęć do zachodnich wzorców, wykształciła się u H. al-Banny wskutek działań imperializmu europejskiego, z którym wiązała się okupacja części Egiptu przez wojska brytyjskie,

---

²⁰² A. Wąs, *Bracia...*, op. cit., s. 80.

²⁰³ H. al-Banna pisał, iż Stowarzyszenie Braci Muzułmanów zostało utworzone: „W miesiącu zu al-kada 1347 roku, czyli w marcu 1928 roku”. Większość publikacji odnoszących się do Braci Muzułmanów wskazuje (za samym al-Banną) jako datę powstania – marzec 1928 r. (np. R. P. Mitchell, *The Society of the Muslim Brothers*, Londyn 1969, s. 8). Jak wskazują między innymi J. Zdanowski i A. Wąs jest to ewidentna pomyłka w przeliczaniu daty z kalendarza muzułmańskiego na gregoriański, gdyż miesiąc zu al-kada 1347 r., (o którym pisał al-Banna o dacie powstania Braci Muzułmanów) przypadał na kwiecień-maj 1929 r. Dodatkowo jak pisze J. J. G. Jansen za majem 1929 r. przemawia fakt, iż w broszurce wydanej przez H. al-Bannę i jego przyjaciół, *Memorandum na temat kształcenia religijnego* cytowane jest przemówienie Benito Mussoliniego we włoskim parlamencie z 16 maja 1929 r., jednak nie wspomina ona nic o nowopowstałym Stowarzyszeniu, jak sugeruje ten badacz Stowarzyszenie Braci Muzułmanów miało powstać już po tej dacie. J. Zdanowski, *Bracia...*, op. cit., s. 173; A. Wąs, *Bracia...*, s. 81; J. J. G. Jansen, *Podwójna natura fundamentalizmu islamskiego*, Kraków 2005, s. 63. Obecnie Bracia Muzułmanie posługują się marcem 1928 r. jako datą założenia Stowarzyszenia i ta data widnieje w oficjalnych dokumentach Braci. Patrz: www.ikhwanWeb.com

²⁰⁴ Ową szóstkę stanowili: Hafiz Abd al-Hamid, Ahmad al-Husri, Fu’ad Ibrahim, Abd ar-Rahman, Hasab Allah, Isma’il Izz, Zaki al-Maghribi. Zob. H. al-Banna, *Wspomnienia o powołaniu i głoszących słowo* [w:] J. Zdanowski, *Bracia...*, op. cit., s. 173.

²⁰⁵ Cyt za. J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, t. II, Warszawa 1998, s. 129.

oraz kontrola nad Kanałem Sueskim. Istotnym elementem, wpływającym na antagonistyczne postrzeganie rzeczywistości przez młodego ideologa był również fakt, iż H. al-Banna był wychowawcą i nauczycielem, który codziennie oglądał, jak bardzo egipska młodzież oddaliła się od nauk islamu i zwróciła ku konsumpcyjnemu modelowi życia²⁰⁶.

Założyciel Braci Muzułmanów „nawoływał do wytrwałej pracy na rzecz ojczyzny, głosił idee państwa opiekuńczego (w dzisiejszym rozumieniu), propagował gospodarczy nacjonalizm i pobudzał przedsiębiorczość, która nie mogła wszakże kłócić się ze wskazówkami islamu w sprawach gospodarowania”²⁰⁷.

Dżihad (święta wojna), zgodnie z poglądami założyciela Braci Muzułmanów miał również odegrać ważną rolę w reislamizacji społeczeństwa²⁰⁸. Jego słowa stały się natchnieniem dla przyszłych ideologów różnych organizacji fundamentalistycznych (w tym stosujących terroryzm), którzy wielokrotnie wzywali członków swojego ugrupowania do śmierci męczeńskiej (na przykład Abdullah Azzam czy Usama ibn Ladin). Hasan al-Banna pisał: „Bracia! Społeczność, która uznaje śmierć za dobrą i wie, jak umiera się szlachetnie, Bóg obdarza wspaniałym życiem na tym świecie i daje wieczny pobyt na tamtym. Mrzonką jest miłość świata doczesnego i obawa przed śmiercią. Gotujcie się do wspaniałego dzieła i poświęćcie śmierci, która obdarzy was życiem”²⁰⁹. Jednak al-Banna rozumiał *dżihad* wielopłaszczyznowo; *dżihad*, rozumiany jako walka zbrojna, był ostatecznością, gdy inne metody zawiodą, lub stosowany

---

²⁰⁶ „Al-Banna początkowo wychodzi od czysto religijnego postulatu: domaga się reislamizacji społeczeństwa egipskiego, które jawi mu się jako skostniałe, pozbawione żarliwości religijnej i - co dla niego wydawało się rzeczą najpoważniejszą, ponieważ był wychowawcą, a zatem miał liczne kontakty ze światem szkoły - charakteryzujące się utratą pamięci religijnej wśród nowych pokoleń, objawem głębszego i niepokojącego zagubienia zbiorowej tożsamości”. E. Pace, P. Stefani, *Współczesny...*, op.cit., s. 75-76

²⁰⁷ A. Mrozek-Dumanowska, J. Zdanowski, *Islam a globalizacja*, Warszawa 2005, s. 49.

²⁰⁸ „Bóg nałożył na każdego muzułmanina bezwzględny obowiązek *dżihadu*, od spełnienia, którego nikt nie może się uchylić. [...] Obowiązek *dżihadu* i akceptowanie przez islam walki zbrojnej (*al-kital*) jest stale przedmiotem ataków i niesłusznych wobec islamu zarzutów. I oto ci sami ludzie przyznają teraz, że właściwe przygotowanie się jest najpewniejszą gwarancją pokoju. Bóg nałożył na muzułmanina obowiązek *dżihadu* nie jako instrumentu agresji lub środka zaspakajania ambicji osobistych, lecz jako środka ochrony misji islamu, gwarancji pokoju i wypełnienia wielkiego posłannictwa, które spoczywa na muzułmanach i polega na wskazywaniu ludziom drogi prawdy i sprawiedliwości”. H. al-Banna, *List o dżihadzie (Risalat al-dżihad)* [w:] J. Zdanowski, *Bracia...* op.cit, s. 181.

²⁰⁹ Cyt. za: J. Danecki, *Kłopoty z dżihadem*, [w:] *Islam a terroryzm*, red. A. Parzymies, Warszawa 2003, s. 57.

jedynie w obronie islamu²¹⁰. Analizując ideologię al.-Banny Anna Mrozek-Dumanowska pisała: „al-Banna opowiadał się - ogólnie rzecz biorąc – za pokojowymi formami wprowadzenia w życie swojej wizji rozwoju”²¹¹.

Józef Bielawski pisał, iż H. al-Banna „podkreślał bardzo mocno konieczność działalności politycznej, społecznej i ekonomicznej, która miała być przepełniona naukami islamu”²¹². H. al.-Banna rozpropagowanie islamu poprzez działalność społeczną i informacyjną miał osiągnąć dzięki *da'wa*. Jest to koraniczne określenie misji szerzenia wiary, zaproszenie zwrócone do ludzi przez Boga i proroków by uwierzyli w prawdziwą religię – islam. *Da'wa* [arab. „wezwanie”] oznacza głoszenie słowa islamu wśród

niemuzułmanów, a samym muzułmanom przypominanie o jego przesłaniu i samej jego istocie, jest używane w islamie do określania prozelityzmu. Natomiast dla Stowarzyszenia Braci Muzułmanów jak napisał Adam Wąs: „*da'wa* stanowi istotny obowiązek religijny, którego źródłem jest sam Bóg. Jest wewnętrznym imperatywem, mobilizującym Braci do głoszenia w otaczającym ich świecie prawdy o Bogu. [...] Gwarantem urzeczywistnienia muzułmańskiego porządku jest właściwie ukształtowane społeczeństwo, które bractwo formuje przez swą działalność na płaszczyźnie religijnej, społecznej i politycznej. Zasadniczy cel – islamizację społeczeństwa – Bracia Muzułmanie realizowali przez tzw. „pracę u podstaw”, która obejmowała programy edukacyjne, działalność charytatywną i zaangażowanie w pomoc socjalną”²¹³. Hasła fundamentalizmu muzułmańskiego głoszonego przez H. al-Bannę, miały zostać zaakceptowane przez społeczeństwa islamskie właśnie poprzez sieć szeroko rozbudowanych ośrodków pomocy społecznej, skierowanych do najliczniejszej warstwy społeczeństwa – biedoty.

H. al-Banna uważał iż Koran powinien być dla krajów islamskich obowiązującym zbiorem wszelkich unormowań prawnych, czymś w rodzaju

²¹⁰ „To My jesteśmy głosem za prawdą i za pokojem [...] Gdy ktoś walczy przeciwko nam lub zwalcza dobre wieści, które niesiemy, to Bóg zezwala nam na obronę przed taką niesprawiedliwością”. H al-Banna, Cyt. za P. Parker, *Wojownicy...*, op.cit., s. 256.

²¹¹ A. Mrozek-Dumanowska, J. Zdanowski, *Islam...*, op.cit., s. 49.

²¹² J. Bielawski, *Islam*, Warszawa 1980, s. 273.

²¹³ A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 212.

„Konstytucji”²¹⁴. W polityce jak i w żadnej dziedzinie życia nie uznawał rozdziału na sacrum i profanum. Rozdział taki uważał za naleciałość zachodnich wzorców ustrojowych i kulturowych. Uważał, iż władza powinna uznawać boskie zwierzchnictwo²¹⁵. Mimo, że uznawał demokrację jako nie sprzeczną z przesłaniem Koranu, to miała ona być jedynie narzędziem w budowie społeczeństwa islamskiego, na czele którego miała stać szura – rada starszych, złożona ze znawców prawa muzułmańskiego. Uważał, iż należy stworzyć kadrę żarliwych kaznodziejów, którzy „rozumieliby potrzeby, uczucia, zwyczaje [...] wielkich mas robotników”²¹⁶. Najważniejsze poglądy H. al-Banny znalazły potwierdzenie w dokumencie programowym Braci Muzułmanów – „Akidatuna” z 1934 r.²¹⁷.

---

²¹⁴ Zob. J - L. Schlegel, *Prawo boskie a wolność człowieka. O integryzmach i fundamentalizmach*, Warszawa 2005, s. 39.

²¹⁵ „Polityka jest częścią religii. Cesarz i to co cesarskie należy się wyłącznie Bogu Wszechmogącemu”. H. al-Banna, cyt. za S. Bruce, *Fundamentalizm*, Wydawnictwo SIC, Warszawa 2006, s. 135.

²¹⁶ R. P. Mitchell, *The Society...*, op. cit., s. 190.

²¹⁷ „Wierzę głęboko, że prawosć religijna, cnota i wiedza należą do filarów islamu. [...] Wierzę głęboko, że obowiązkiem muzułmanina jest powtórne przywrócenie islamu do życia i jego ożywienie, a to poprzez renesans ludów muzułmańskich i przywrócenie prawodawstwa muzułmańskiego. Wierzę też głęboko, że sztandar islamu musi zapanować nad światem i że obowiązkiem każdego muzułmanina jest wpajanie temu światu zasad islamu. Zobowiązuję się też, że będę walczył na rzecz wypełnienia tego posłannictwa przez całe moje życie i poświęcę na rzecz tej walki wszystko co posiadam. Wierzę głęboko, że wszyscy muzułmanie stanowią jedną nację (umma) związaną z wiarą muzułmańską. Wierzę też głęboko, że islam nakazuje swym wyznawcom okazywanie dobra wszystkim ludziom. [...] Wierzę głęboko, że przyczyną zacofania muzułmanów jest ich odejście od wiary oraz że podstawę poprawy sytuacji może stanowić tylko powrót do nauk islamu i jego postanowień”. *Nasza Doktryna* (Akidatuna) – dokument programowy Braci opublikowany w „Gazecie Braci Muzułmanów” („Dżaridat al-Ichwan al-Muslimin”), cyt. za., J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 175-176.

2.3.2 Bracia Muzułmanie w okresie kształtowania się ideologii – 1929-1966

Założone pod koniec lat dwudziestych XX wieku Stowarzyszenie miało stanowić formę protestu wobec nowej rzeczywistości, która powstała po I wojnie światowej. Upadek imperium osmańskiego, likwidacja kalifatu, podział ziem zdominowanych przez ludność muzułmańską na państwa narodowe, w których rozprzestrzeniały się zachodnie ideologie (głównie nacjonalizm i socjalizm), doprowadzające do sekularyzacji życia społecznego wzbudzało sprzeciw wielu muzułmanów przywiązanych do tradycyjnych wartości islamskich.

Przez całe lata trzydzieste Stowarzyszenie zabiegało o poparcie społeczne i zaktywizowanie wszystkich grup społecznych, szczególnie oddziaływano na biedną społeczność miast. W latach trzydziestych liczba członków organizacji zaczęła szybko rosnąć. W 1930 r. posiadała ona 5 oddziałów, w 1932 r. -15, a w 1938 r. już ponad 300. W tych trzystu oddziałach na listy członkowskie miało być wpisanych od 50 tysięcy do 150 tysięcy Braci²¹⁸.

Pierwszych 10 lat działalności Braci zdominowane było przez zakrojoną na szeroką skalę akcję propagandowo-informacyjną, która również przez kolejne lata była jedną z ważniejszych sfer działalności Stowarzyszenia²¹⁹.

Od początków 1935 r. struktura hierarchiczna w Braciach Muzułmanach została określona i dzieliła się na cztery stopnie, którymi były: asystent (*musa'id*), członek (*muntasib*), aktywista (*'amil*) i bojownik (*mudżahid*)²²⁰. Jak pisze R. Mitchell w

---

²¹⁸ Takie liczby podaje: Z. Munson, *Islamic mobilization: Social movement theory and the Egyptian Muslim Brotherhood*, "Sociological quarterly", 2001, vol. 42, no.4, s. 488, <http://www.lehigh.edu/~zim2/p487.pdf>; R. Mitchell, *The Society...*, op.cit., s. 183.

²¹⁹ Jeszcze w latach trzydziestych została utworzona Sekcja Publikacji (Qism al-Nasr wa'l-Da'wa) która miała autoryzować i publikować wydawnictwa Stowarzyszenia Braci Muzułmanów. Następnie powstała Sekcja Prasoznawcza (Qism al-Sahafa wal-Tardżama) która oprócz nadzoru nad periodykami Braci, miała również monitorować arabską i zachodnią prasę. Stowarzyszenie utworzyło także kompanię wydawniczą (Szarikat al-Matba'a al-Islamijja) z licznymi z licznymi pomniejszymi przedsiębiorstwami np. Sharikat al-Ikhwān lil-Tiba'a, Sharikat al-Ikhwān lis-Sihafa, czy utworzone później Szarikat al-'Ilanat al-'Arabijja. Patrz: Uri M. Kupferschmidt, *Literacy, illiteracy and censorship in the tradition of the Muslim Brotherhood*, referat odczytany na 2nd International Symposium History of Printing and Publishing in the Languages and Countries of the Middle East, 2-4 November 2005, <http://perso.orange.fr/colloque.imprimes.mo/pdf/UKT0.pdf> (17.12.2006)

²²⁰ J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 58–84. Autor podaje strukturę organizacyjną Stowarzyszenia, podział na organy główne: Główny Przewodnik, Zgromadzenie Ogólne, Główne Biuro Orientacji,

szczytowym momencie swojej popularności w Egipcie, do Stowarzyszenia należało od 300 do 600 tysięcy zwolenników, aktywnymi członkami było około 500 tysięcy, drugie tyle można zaliczyć jako sympatyków Bractwa²²¹. Do 1946 r. miało powstać w samym Egipcie 5 tysięcy oddziałów Stowarzyszenia, każdy z własnym meczetem, szkołą i klubem²²². W tych filiach członkowie reprezentowali praktycznie każdą warstwę społeczną. Na policyjnej liście poszukiwanych członków Stowarzyszenia w 1954 r., można odnaleźć przekrój całego egipskiego społeczeństwa, od studentów, rolników, prawników, po duchownych i policjantów²²³.

W 1937 r. powstały Bataliony Stronników Boga (*Kata'ib Ansar al-Allah*) składające się z trzech czterdziestoosobowych oddziałów – robotników, studentów i pracowników służby cywilnej - był to załączek zbrojnego, ekstremistycznego skrzydła Braci²²⁴. Na przełomie 1942 i 1943 r. powstała Sekcja Specjalna (*al - Nizam al - Chass*)²²⁵. W jej skład do 1948 r. wchodziło kilkuset bojowników. W literaturze pojawia się kilka hipotez dotyczącej genezy powstania Sekcji Specjalnej. Richard Mitchell uważał, iż skrzydło powstało w celu ochrony przywódców Stowarzyszenia przed wrogami i rywalami politycznymi, a dopiero późniejsza rzeczywistość zmusiła grupę do zmiany *modus operandi*²²⁶. Pojawiają się również twierdzenia, iż utworzenie Sekcji Specjalnej było nie do uniknięcia po powrocie dobrze uzbrojonych członków Braci Muzułmanów z wojny 1947/1948 r. w Palestynie.

Jednym z pierwszych zamachów zorganizowanych przez zbrojną komórkę Braci Muzułmanów było zamordowanie 4 lutego 1945 r w egipskim parlamencie premiera

---

Zastępca Głównego przewodnika, Główny Ośrodek, oraz organy terenowe: Sekcje, Komitety, Gałęzie, Grupy, Klany, Rodziny, Bataliony.

²²¹ R. P. Mitchell, *Society...*, op.cit., s. 328.

²²² M. Ranstorp, *Fundamentalistyczny terroryzm islamski w Egipcie* [w:] *Encyklopedia terroryzmu...*, op.cit., s. 400.

²²³ Zob. J. Zdanowski, *Bracia...* op.cit., s. 82; R. Mitchell, *The Society...* op.cit., s. 328-329; Z. Munson, *Islamic...*, op. cit., s. 492.

²²⁴ Więcej na temat Batalionów Stronników Boga, zob. Abd Al-Fattah M. El-Awaisi, *Jihadia Education and the Society of the Egyptian Muslim Brothers: 1928–49*, *Journal of Beliefs and Values*, Volume 21, Number 2, 1 October 2000, s. 213-225, J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 72.

²²⁵ W literaturze można spotkać inne nazwy: Tajna Organizacja (G. Kepell, *Święta...* op.cit., s. 34) Podziemna Organizacja (S. Bar, *The Muslim...*, op.cit., s. 7), Tajny Aparat (Z. Munson, *Islamic...* op. cit., s. 489), Tajne Narzędzie (K. Armstrong, *W Imię...* op.cit., s. 321) dlatego że, występuje zarówno różnica w tłumaczeniu jak i fakt używania przez zbrojne skrzydło dwóch nazw: Sekcja Specjalna (*an-Nizam al-Chass*) oraz Tajny Aparat (*al-Dżihaz as-Sirri*).

²²⁶ R. Mitchell, s. 52 – 54. Patrz: *From Society to Political Party: An Interview with Mustafa Kamal Said*, „Middle East Roundtable”, 2, 4 no. 9 (March 2004), <http://www.bitterlemons-international.org/previous.php?opt=1&id=30> (27.02.2007)

Ahmada Mahira Paszy. Szczytowym punktem w eskalacji przemocy był rok 1948²²⁷. W marcu zamordowano sędziego Ahmada al-Chazindara, następnie w lecie tegoż roku zdemolowano dzielnicę żydowską w Kairze, gdzie w starciach nie obyło się bez ofiar śmiertelnych. 28 grudnia 1948 r. Sekcja Specjalna zamordowała premiera Muhammada an-Nikraszego. Mimo, że Stowarzyszenie z H. al-Banną oficjalnie odcinało się od stosowania przemocy, po tym zamachu zostało poddane surowym represjom. Nowy premier Ibrahim Abd al-Hadi dążył do pełnej neutralizacji działalności Braci. 11 lutego 1949 r. z rąk tajnej policji, został zastrzelony założyciel Braci Muzułmanów – H. Al-Banna, stowarzyszenie zdelegalizowano, tysiące Braci trafiło do więzień, gdzie zostali poddani torturom.

Miejsce Głównego Przewodnika (*Al Murszid al-Amm*) najwyższego organu Braci, zajął umiarkowany Hasan al-Hudajbi. Nowy przywódca Braci zawarł sojusz z grupą Wolnych Oficerów, jednak nie potrafił zapanować nad Sekcją Specjalną. Po udanym dla Nasera i Radżiba przewrocie i ucieczce króla Faruka, Bracia stali się zagrożeniem dla Wolnych Oficerów. Główną przyczyną antagonizmu między tymi dwiema grupami, była niezgoda Nasera na utworzenia państwa islamskiego w Egipcie.

26 października 1964 r. doszło do tzw. „incydentu w Mansziji”, czyli zamachu na życie G. Nasera. Miał tego dokonać członek Braci Muzułmanów - Mahmud al-Latif. Sześciu członków Braci zostało powieszonych, inni skazani na długoletni pobyt w więzieniu. Bractwo zostało rozbite i jedynie w ograniczonej formie działało konspiracyjnie.

Ponowne odrodzenie Braci nastąpiło w latach siedemdziesiątych po złagodzeniu represji przez kolejnego prezydenta Egiptu – Anwara Sadata. On sam zginął w październiku 1981 r. w zamachu przygotowanym przez fundamentalistów z Tanzim al-Dżihad - grupy wywodzącej się z Braci Muzułmanów.

Przez lata swojej działalności Bracia Muzułmanie założyły swoje oddziały w większości państw muzułmańskich, do najbardziej aktywnych należały grupy w Syrii, Jordanii, Palestynie, Sudanie, Libanie, Kuwejcie, Katarze, Jemenie Północnym, Algierii, Maroku oraz Arabii Saudyjskiej.

---

²²⁷ Oprócz Braci Muzułmanów do przemocy uciekała się faszyzująca organizacja Młody Egipt (*Misr al-Fatat*). Ugrupowanie to powstało w 1933 r. będąc początkowo jedynie stowarzyszeniem, w 1938 r., przyjęło nazwę Młody Egipt a od 1940 r. Muzułmańska Partia Narodowa. W 1948 r. przemoc stosowały również organizacje komunistyczne: Egipski Ruch Wyzwolenia Narodowego, Demokratyczny Ruch Wyzwolenia Narodowego (*Hadetu*). Patrz: *Historia krajów arabskich 1917-1966*, Warszawa 1974, s. 397.

2.3.3 Ideologia Sajjida Kutba (1906-1966)

Nowe horyzonty ideologiczne dla islamskich fundamentalistów religijnych stworzył Sajjid Kutb. Był on obok H. al-Banny głównym teoretykiem radykalnej myśli islamskiej wśród Braci Muzułmanów, jak również jest wymieniany obok takich postaci jak: Muhammad ibn Abd al-Wahhab, Dżamal ad-Din al-Afghani, Muhammad Abduh, Muhammad Raszid Rida, Abu al-Ali al-Maududi jako protoplasta dzisiejszego radykalizmu sunnickiego. Ich dzieła były w różnym stopniu inspirowane przez poprzedników, z których najważniejszy był średniowieczny prawnik i teolog muzułmański Ahmad ibn Tajmijja.

Ibrahim Husajn Szadhili Sajjid Kutb urodził się 9 października 1906 r. w małej wiosce Musza w pobliżu miasta Asjut w Górnym Egipcie. Po ukończeniu szkoły podstawowej w rodzinnej miejscowości, w wieku 14 lat kontynuował edukację w jednym z kairskich liceów. W stolicy Egiptu zamieszkał u wujka – zwolennika partii Wafd. W latach 1929 – 1933 studiował w Dar al-‘Ulum (w tym samym studium nauczycielskim, co H. al-Banna), uzyskując specjalizację z zakresu edukacji, języka arabskiego i literatury. Z Ministerstwem Edukacji Publicznej związał się na 16 lat. Przez 6 lat pracował jako nauczyciel w szkole podstawowej, następnie jako inspektor szkolny przygotowywał reformę edukacji. W latach czterdziestych dał się poznać jako poeta, powieściopisarz i krytyk literacki²²⁸. Od 1946 r. następowała zmiana poglądów S. Kutba, powoli odwracał się od nacjonalizmu reprezentowanego przez Wafd (której był zwolennikiem a nie rzeczywistym członkiem), a skierował swoje zainteresowanie na tradycję islamską. Wynikiem tej zmiany było przyjęcie przez S. Kutba konkretnej postawy politycznej i wydanie pierwszych publikacji, odnoszących się do socjologii, filozofii i teologii islamskiej²²⁹. Wzbudziły one zaniepokojenie rządzącego

---

²²⁸ Do wczesnych dzieł literackich S. Kutba (głównie autobiograficznych) należą między innymi: *Rola poety i poezji we współczesnej generacji* (*Mahammat al-Sza'ir fi'l-Hajah wa Shi'r al-Jil al-Hadir*), *Nieznana Plaża* (*al-Shati al-Majhul*), *Cztery widma* (*Al-Atjaf al-Arba'a*), *Dziecko ze wsi* (*Tifl min al-karja*), *Ciernie* (*Aszwak*). Patrz: J. Wronecka, *Podstawy filozoficzne fundamentalizmu Sajjida Kutba* [w:] *W poszukiwaniu prawdziwej wiary. Współczesne ruchy odnowy religijnej w krajach pozaeuropejskich*, pod red. A. Mrozek-Dumanowskiej, Warszawa 1995, s. 42.

²²⁹ Np. wydane w 1946 i 1947 r.: *Aspekty wskrzeszenia w Koranie* (*Maszhid al-kijama fi'l-Kur'an*) czy *Sprawiedliwość społeczna w Islamie* (*Al-'Adala al-Idtima'ijja fi-l Islam*). Zob. Sayyid Qutb, http://en.wikipedia.org/wiki/Sayyid_Qutb (28.02.2007)

establishmentu z królem Farukiem włącznie. S. Kutb uniknął aresztowania, jednak prewencyjnie został wysłany przez ministerstwo w listopadzie 1948 r. na stypendium do Nowego Jorku. Tam miał zapoznać się z zachodnimi systemami edukacyjnymi, oraz stać się po powrocie ze Stanów Zjednoczonych propagatorem zachodnich wartości i zdobyczy cywilizacyjnych w egipskim społeczeństwie. Stało się odwrotnie. S. Kutb ocenił subiektywnie w Stanach Zjednoczonych upadek moralności, konsumpcyjny styl życia nastawiony jedynie na dobra materialne, deprawację społeczeństwa, egoizm i rozwiązłość seksualną. To duchowe bankructwo Zachodu i postępująca sekularyzacja zmusiły S. Kutba (poprzez Anglię, Szwajcarię i Włochy) do powrotu do Egiptu w sierpniu 1950 r. Ten prawie dwuletni pobyt S. Kutba w państwach zachodnich utwierdził go w przekonaniu, iż jedynym systemem, w którym może dokonać się ład i społeczna sprawiedliwość jest islam. Ponownie został zatrudniony w szkolnictwie jako nauczyciel, jednak w wyniku nieporozumień z przełożonymi już w 1951 r. zrezygnował z pracy. W tym samym roku wstąpił w szeregi Braci Muzułmanów. Został redaktorem naczelnym tygodnika Stowarzyszenia Braci Muzułmanów „Wezwanie” („*Da'wa*”), następnie stanął na czele Sekcji Propagandy Stowarzyszenia, by w końcu zostać członkiem Zarządu Głównego Braci i prowadzić rozmowy między Braćmi a Wolnymi Oficerami²³⁰. Z czasem stał się jednym z największych krytyków reżimu G. Nasera i ideologii nacjonalizmu arabskiego. Po raz pierwszy został aresztowany w 1954 r. W tym samym roku po straceniu sześciu osób ze ścisłego kierownictwa Stowarzyszenia stanął na jego czele²³¹. Kolejne aresztowanie nastąpiło po zamachu na życie prezydenta Egiptu na aleksandryjskim placu Manszijja. W 1955 r. został skazany na wieloletni pobyt w więzieniu²³². Dzięki wstawiennictwu przebywającego z oficjalną wizytą w Kairze w 1964 r. prezydenta Iraku Abd as-Salama ‘Arifa, został zwolniony po 9 latach aresztu. Oskarżony o zdradę państwową i zamach stanu, został ponownie aresztowany 9 sierpnia 1965 r. i po pokazowym procesie 21 sierpnia 1966 r. skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 29 sierpnia przez powieszenie. S. Kutb był autorem 24 książek, z których większość powstała w więziennej celi, gdzie spędził prawie 12 lat życia i gdzie był poddawany wielokrotnie przesłuchaniom i torturom. Dwie

---

²³⁰ A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 145-146

²³¹ J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 109-110

²³² W literaturze można spotkać różną surowość wyroku S. Kutba z 1955 r. J. J. G. Jahnsen podaje 15 lat, J. Wronecka 25 lat pozbawienia wolności. J. J. G. Jahnsen, *Podwójna...* op.cit., s. 72; J. Wronecka, *Podstawy...*, op.cit., s. 42.

najważniejsze publikacje S. Kutba prezentujące sedno jego ideologii a do których odnoszą się dzisiejsi fundamentaliści islamscy to: *W cieniu Koranu (Fi zilal al-Kur'an)*²³³ i *Znaki na drodze (Ma'alim fit-tarik)*²³⁴.

W cieniu Koranu jest komentarzem do Świętej Księgi islamu, który początkowo krążył w obiegu podziemnym w formie zeszytów, a następnie dzięki bratu Sajjida Muhammadowi został wydany pełny jego tekst w 1978 r. *Znaki na drodze* zostały wydrukowane w 1964 r. i przedstawiają najbardziej radykalne poglądy „ideologa akcji bezpośredniej”. S. Kutb w swoich publikacjach głównie operował trzema koranicznymi pojęciami: *dżahilijja* (niewiedza, nieświadomość), *hakimijja* (panowanie Boga na ziemi) i *dżihad* (święta wojna).

Dżahilijja – jest terminem określającym stan nieświadomości, w jakim żyła ludność arabska przed pojawieniem się islamu. Dla S. Kutba wyrażenie to nie odnosi się tylko do przeszłości, nadaje on temu terminowi ponadczasowy wymiar. Pisał on „*Dżahilijja* oznacza dominację człowieka nad człowiekiem lub raczej służalczość wobec człowieka, a nie Allaha. Oznacza odrzucenie boskości Boga i schlebianie śmiertelnikom. W tym sensie *dżahilijja* jest nie tylko konkretnym okresem historycznym [...] lecz stanem rzeczy”²³⁵. Według S. Kutba *dżahilijja* nie jest więc epoką, ale stanem ludzkiej świadomości, stanem, w którym ludzkość oddala się w sposobie życia od przesłania zawartego w wersach Koranu. Każdy moment, w którym ludzie zaprzeczają wszechwładzy Boga, czy miał, ma, czy dopiero będzie mieć miejsce, jest według S. Kutba *dżahilijja*²³⁶. Ten stan świadomości widział on przede wszystkim w czasach mu współczesnych, zarówno w krajach muzułmańskich jak i na Zachodzie²³⁷. W Egipcie S. Kutb zło widział zarówno w nacjonalizmie, jak i we wprowadzanym przez G. A. Namera socjalizmie. Uważał, iż prawdziwi muzułmanie oddalili się od islamu, coraz bardziej zwracając się ku nieislamskim ideologiom.

---

²³³ W niektórych polskich tłumaczeniach występuje tytuł *Drogowskazy*.

²³⁴ Najlepszą analizą ideologii Sajjida Kutba jest najprawdopodobniej dysertacja doktorska - Ahmed Bouzid, *Man, Society, and Knowledge in the islamist discourse of Sayyid Qutb*, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia April 1998, <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-3398-184043/unrestricted/Final.pdf> (14.12.2006)

²³⁵ Sajjid Kutb w *Fi Zilal al Qur'an*, cyt. za. E. Sivan, *Radykalny...*, op.cit., s. 40.

²³⁶ K. Armstrong, *W imię Boga...*, op.cit., s. 346.

²³⁷ S. Kutb uważał iż, „Współcześnie ludzkość żyje niczym w wielkim domu publicznym! Ludzi interesują tylko gazety, filmy, pokazy mody, konkursy piękności, sale balowe, winiarnie i audycje radiowe! Popatrzcie na to obłąkańcze pożądanie nagiego ciała, prowokujące pozy i przyprawiające o mdłości, dwuznaczne wypowiedzi w literaturze, sztuce i w mass mediach!” Cyt. Za. K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 345.

Gilles Kepel pisał, iż dla S. Kutba „przedmuzułmańska *dżahilijja* panuje również wtedy, gdy władzę sprawuje „bałwan” (naród, partia, armia, lud itd.) i jest on przedmiotem „adoracji” tłumów (co potrafiła świetnie aranżować propaganda reżimów autorytarnych), panuje zło, niesprawiedliwość i fałsz”²³⁸. W tak scharakteryzowany przez S. Kutba system wpisywał się rządony przez G. A. Nasera Egipt. Według S. Kutba termin *dżahilijja* w przeważającym stopniu odnosi się do kultury Zachodu, którą przecież znał z autopsji, spędziwszy miesiące w Stanach Zjednoczonych na stypendium. Była to jednak powierzchowna znajomość. Uważał, iż cywilizacja Zachodu jest w stanie całkowitej demoralizacji i upadku²³⁹. Jerzy Zdanowski pisał, że S. Kutb krytykuje kapitalizm głównie w wewnętrznej strefie moralności, pisał on: „dominujący w niej indywidualizm prowadzi do egoizmu, obojętności, wrogości jednostki do jednostki oraz klasy do klasy. W połączeniu z szaleńczym wyścigiem za dobrami materialnymi rodzi przestępczość, zepsucie, osłabia więzy rodzinne. Demokracja zachodnia nie potrafiła rozwiązać konfliktów społecznych, narodowościowych i rasowych”²⁴⁰. S. Kutb ogłosił zatem iż: „prowadzenie ludzkości przez Zachód zbliża się ku końcowi [...]. Rola przywódcza zachodniego systemu przeminęła [...] Jedynie islam i tylko islam proponuje normatywne podstawy przejęcia przewodnictwa [...] Nadszedł czas islamu w czasach najgorętszego kryzysu”²⁴¹. O samych Amerykanach S. Kutb pisał, iż są to: „bezdennie głupi ludzie, nie zainteresowani życiem duchowym”²⁴². Również drugi system rządów w ówczesnym świecie bipolarnym był według S. Kutba złem. Uważał on, iż komunizm i socjalizm odrzucają wiarę i stanowi jedynie kolejną wersję zepsutego świata materialistycznego. Zdaniem S. Kutba „wielki światowy spór toczy się pomiędzy kulturą islamu, która pozostaje wierna Bogu, a kulturą *dżahilijji*, która zaprzedała się cielesnym pragnieniom degradującym istoty ludzkie do poziomu dzikich bestii. Kultura *dżahilijji* ceni tylko jedzenie, picie, seks i wygody – sprawy dobre dla zwierząt [...] Ba, *dżahilijja* jest czymś jeszcze gorszym: to kultura zwierząt skrajnie aroganckich, które starają się zająć miejsce Boga”²⁴³. Podstawowym zarzutem S. Kutba wobec obcych ideologii,

---

²³⁸ G. Kepel, *Święta...*, op.cit., s. 32.

²³⁹ A. Mrozek-Dumanowska, J. Zdanowski, *Islam...*, op.cit., s. 50.

²⁴⁰ J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 112.

²⁴¹ S. Kutb w *Ma'alim fi at-tarik* (Drogowskazy) cyt. za. B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 67.

²⁴² S. Kutb, <http://www.nwe.ufl.edu/~jdouglas/F02finalart9.pdf> (04.12.2006)

²⁴³ I. Buruma, A. Margalit, *Okcydentalizm. Zachód w oczach wrogów*, Kraków 2004, s. 122.

systemów i cywilizacji był fakt stworzenia ich przez człowieka, natomiast islam, który ogarnia wszystkie aspekty życia ludzkiego jest stworzony według niego ręką Boga i jako taki nie tylko nie podlega krytyce, ale stanowi istotę systemu idealnego.

Drugi termin, do którego odnosi się S. Kutb, to *hakimijja* – oznaczająca panowanie Boga na ziemi. *Hakimijja* jest zaprzeczeniem *dżahilijji*, i dopóki panuje ta druga nie można mówić o boskim panowaniu, a jedynie o fałszywej władzy uzurpatorów. S. Kutb uczynił z pojęcia *hakimijji* narzędzie walki z otaczającym światem, dzięki niemu dokonywał rozróżnienia dobra i zła, prawdy i fałszu, sprawiedliwości i niesprawiedliwości, w końcu islamu i nie-islam²⁴⁴.

Adam Wąs analizując poglądy ideologa islamskiej „akcji bezpośredniej” pisał: „*Hakimijja* zapewnia, według S. Kutba, właściwe kierowanie muzułmańskim społeczeństwem, a także kontroluje sprawiedliwy podział dóbr. *Hakimijja* nie oznacza rządów teokratycznych, ponieważ Bóg nie przekazuje nikomu władzy, lecz obliguje do wykonania Jego nakazów zawartych w muzułmańskim prawie²⁴⁵. S. Kutb uważał, że prawdziwą władzę posiada jedynie Bóg, a człowiek sprawujący władzę może zostać uznany za prawowitego władcę, jeżeli jego władza opiera się na boskich zasadach objawionych w Koranie. W momencie, gdy panujący odchodzi w sprawowaniu władzy od wprowadzania boskiego prawa w życie a jego postępowanie jest niezgodne z szariatem, budziło ono według S. Kutba poważne konsekwencje²⁴⁶. S. Kutb przedstawił uzasadnienie dla wypowiedzenia posłuszeństwa władcy. Nigdy wcześniej w głównym nurcie sunnizmu nie było tak otwartego wezwania do buntu przeciwko władzy państwowej lub jego instytucjom.

S. Kutb uważał, iż do przeprowadzenia odnowy społeczeństwa potrzebne jest stworzenie starannie wyselekcjonowanej elity. Mieli nią stanowić jedynie prawdziwie sprawiedliwi i religijni mnisi (misjonarze)-wojownicy. Ta awangarda rewolucyjna miałaby stanowić trzon moralny przyszłego państwa islamskiego. Jak pisze Gilles Kepel: „awangarda powinna zniszczyć bezbożne państwo, zerwać z nim całkowicie,

---

²⁴⁴ G. Kepel, *Święta...*, op.cit., s. 40-41.

²⁴⁵ A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 150.

²⁴⁶ Tak jak w żydowskim fundamentalizmie występującą zasadę *din rodef* stosuje się do uprawomocnienia zgładzenia przywódcy oskarżonego o odejście od wiary (tak jak w przypadku zamachu na I. Rabina), tak w islamie występuje oskarżenie o *takfir* – czyli oskarżenie o odstępstwo od wiary, bezbożność. Według radykalnych fundamentalistów taki człowiek nie należy już do muzułmańskiej ummy i można przelać jego krew. Patrz: G. Kepel, *Święta...*, op. cit., s. 37.

nie plamić się kontaktami z systemem politycznym, od którego nie może niczego oczekiwać”²⁴⁷.

Sprzeciw wobec bezbożnego państwa przez S. Kutba był rozumiany wielopłaszczyznowo, jedną z tych płaszczyzn był *dżihad* – również rozumiany nie spójnie²⁴⁸. *Dżihad* w rozumieniu walki zewnętrznej był podzielony, na ten odnoszący się do państw muzułmańskich i ten odnoszący się do państw nie-muzułmańskich. S. Kutb przede wszystkim uważał, że należy rozpocząć walkę z wrogiem wewnętrznym, jakim byli niestosując się do przesłań Koranu przywódcy państw muzułmańskich. Walka z nimi staje się automatycznie *dżihadem* – świętą wojną (*al-harb al-muqadasa*) prowadzoną z boskim namaszczeniem. Pisał on, „naiwnością byłoby sądzić, że wyzwolenie człowieka w świecie, w którym panują tylko wartości materialne, może się dokonać jedynie dzięki deklaracjom i głoszeniu haseł. Świat trzeba wyzwolić siłą”²⁴⁹. Zastosowanie „świętej wojny” również do państw nieislamskich, głównie zachodnich stanowi novum w radykalnej myśli islamskiej. S. Kutb uważa, iż Zachód również stanowi, *dżahillię* którą należy zwalczać na drodze *dżihadu*. Pisał on: „użycie siły w takiej sytuacji oznacza sprawiedliwą wojnę, w przeciwieństwie do wojen, o podłożu nacjonalistycznym, rasowym, „zaborczym czy ekonomicznym, które islam potępia jako wojny niesprawiedliwe”²⁵⁰.

S. Kutb wysuwał również hasła panislamizmu, podkreślając jego uniwersalny charakter, równocześnie krytykował panarabizm, którego apogeum popularności przypadła na lata sześćdziesiąte. „Cudowna [islamska] cywilizacja nigdy nie była cywilizacją arabską”, pisał S. Kutb, „nawet w przeciągu jednego dnia nigdy nie była to narodowość, zawsze była to społeczność wiary”²⁵¹. Organizacji czerpiących z myśli S. Kutba interpretujących w sposób radykalny *dżihad* i odnoszących się do budowy

---

²⁴⁷ Ibidem s. 41.

²⁴⁸ Zgodnie z ujęciem S. Kutba, *dżihad*: ma znaczenie podwójne: walki wewnętrznej i zewnętrznej. [...]. „Głównym zadaniem „dżihad” jest upowszechnianie na ziemi dobrych uczynków w zgodzie z wiarą. „Dżihad” pojmowana jako walka wewnętrzna jest, w przekonaniu S. Kutba, o wiele trudniejsza aniżeli walka na polu bitwy. Wymaga, bowiem ciągłego zwalczania ludzkich namiętności. Walka ta wydaje się zatem nierozłącznym elementem islamu, którego głównym zadaniem jest, w myśl filozofii autora, nawracanie wszystkich ludzi na ziemi. J. Wronecka, *Podstawy...*, op.cit., s. 44.

²⁴⁹ Sajjid Kutb, cyt. za. J. Danecki, *Polityczne funkcje islamu*, Warszawa 1991, s. 126.

²⁵⁰ A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 150.

²⁵¹ S. Kutb w *Ma'alim fi-l tarik* cyt za. P. Brykczynski, *Radical Islam and the Nation: The Relationship between Religion and Nationalism in the Political Thought of Hassan al-Banna and Sayyid Qutb*, „History of Intellectual Culture” 2005 • Vol. 5, No. 1, s. 12,

<http://www.ucalgary.ca/hic/website/2005/papers/pdf/pbrykczynski.pdf> (09.08.2006)

„nowego” społeczeństwa opartego na prawach islamu, a w obecnych warunkach stanowiących awangardę, będącą swego rodzaju antyspołeczeństwem było w XX wieku więcej²⁵².

W najkrótszych słowach najważniejsze aspekty ideologii Sajjida Kutba można przedstawić w jednym zdaniu. Grzeszna *dżahilijja* musi zostać zniszczona za pomocą *dżihadu*, a na jej gruzach powinien powstać jedyny prawdziwy, sprawiedliwy system społeczny – boska *hakimijja*.

---

²⁵² Stowarzyszenie Muzułmanów (*Dżama'at al-Muslimin*), Islamskie Wyzwolenie (*Tahrir Islami*), Stowarzyszenie na rzecz nakazywania tego, co dobre i zakazywania tego, co naganne (*al-Amr bi-l-Ma'ruf wa-l-Nahy 'an al-Munkar* w Egipcie, Falangi Mahometa (*Kata'ib Muhammad*), al-Mudżahidun w Syrii, Islamska Jedność (*at-Tawhid al-Islami*), Żołnierze Boga (*Dżund Allah*) w Libanie. Patrz: E. Sivan, *Radykalny...*, op.cit., s. 107-108.

2.3.4 Bracia Muzułmanie w Palestynie – od Wielkiej Rewolty (1936-39) do wojny sześciodniowej (1967)

Pierwszy kontakt będącego w trakcie tworzenia się Stowarzyszenia Braci Muzułmanów z przedstawicielami społeczności palestyńskiej miał miejsce już w 1927 r. Wtedy to, w Kairze H. al-Banna spotkał się z al-Hadżdż Aminem al-Hussajnim. Tematem rozmowy z wielkim muftim Jerozolimy było poparcie ze strony egipskich środowisk religijnych udzielone „braciom w wierze”. Egipcscy fundamentaliści mieli poprzeć Palestyńczyków w trakcie ich konfliktu z Żydami o zwierzchność nad Wzgórzem Świątynnym w Jerozolimie. Stosunek Braci do Palestyny w swojej publikacji przedstawił Abd al - Fattah M. al-Awaisi: „Bracia Muzułmanie widzieli poparcie dla Palestyny jako wstępny krok do budowania islamskiej jedności [...] Palestyna zajmuje święte, duchowe miejsce, które jest ponad abstrakcyjnymi nacjonalistycznymi dążeniami”²⁵³.

Wcześniej niż w Palestynie ruch zakorzenił się w pobliskiej Transjordanii. Tam właśnie z inicjatywy szajcha Abd al - Latifa Abu Qury powstało skrzydło transjordańskie²⁵⁴, a w 1935 r., zostało ono wpisane na listę stowarzyszeń dobroczynnych. W późniejszym czasie skrzydło to stało się zwierzchnikiem komórek Braci Muzułmanów w Palestynie.

Ruch Braci Muzułmanów był obecny na terytorium Palestyny już w latach trzydziestych. W latach 1936-1937 wspierał antybrytyjskie strajki²⁵⁵, a w czasie Wielkiej Rewolty (1936-1939) z Egiptu do Palestyny przybył Abd ar-Rahman al-Banna (brat Hasana), który przekazywał fundusze dla powstańców²⁵⁶. To był początek zakorzenienia się ruchu Braci Muzułmanów w Palestynie, który w latach czterdziestych założył już struktury organizacyjne.

---

²⁵³ Abd al - Fattah M. El-Awaisi, *Muslim Brothers i Palestine Question 1928-1947*, New York 1998, s. 9-10.

²⁵⁴ Skrzydło transjordańskie powstało w 1934 r. Oprócz szajcha Abu Qury jego założycielami byli: Muhammad ‘Abd al-Rahman Chalifa, Ahmad al-Chatib, Jusuf al-Barqawi, szajch Dżamil Barqawi, Mamduh al-Sarajira, Muflih as-Sa’d i Muslim al-Nabulsi. Patrz: S. Bar *The Muslim Brotherhood in Jordan*, s. 10, <http://www.tau.ac.il/dayancenter/d&a-jordan-bar.pdf> (19.07.2006)

²⁵⁵ J. Zdanowski, *Bracia...*, op.cit., s. 71.

²⁵⁶ Z. Abu-Amr, *Hamas: A Historical and Political Background*, „Journal of Palestine Studies”. Volume XXII. Number 4. Summer 1993.

W 1945 r. Hasan al-Banna wysłał do Jerozolimy swojego zięcia Sa'ida Ramadana w celu założenia oficjalnego skrzydła Braci, które zostało wpisane do rejestru stowarzyszeń 26 października 1945 r. Kolejnymi miejscami gdzie Bracia założyli swoje przedstawicielstwa były: Lydda, Jaffa i Hajfa. Centrala organizacji w Palestynie, która była w Jerozolimie, miała za zadanie sprawować opiekę i nadzór nad pozostałymi przedstawicielstwami. Do początku 1947 r., zostało utworzonych 25 komórek Bractwa w Palestynie, między innymi w: Jaffie, Ramallah, Tulkarem, Dżeninie, Nablusie, Gazie, Chan Junis, Beerszewie, Nazarecie i innych, a liczba członków miała wynosić około 12 tysięcy²⁵⁷. Pierwsza duża konferencja zorganizowana przez palestyńskie skrzydło Braci, miała miejsce w październiku 1946 r., w Hajfie. Wzięli w niej udział przedstawiciele transjordańskiego, egipskiego, syryjskiego i libańskiego Stowarzyszenia Braci Muzułmanów. Konferencja została zwołana w celu przedstawienia konfliktu palestyńsko-żydowskiego Radzie Bezpieczeństwa ONZ, którą miano nakłonić do wysiedlenia z terenów Palestyny syjonistów (pozwalając pozostać „palestyńskim Żydom”), oraz rozciągnięcia na teren Palestyny dobroczynnej działalności Braci – *da'wy*. W 1947 r. Bracia zaangażowali się w wojnę arabsko-żydowską. Zostały utworzone trzy oddziały (egipski, syryjski, transjordański) składające się łącznie z ok. 8 – 10 tysięcy ochotników. Egipski oddział przybył pierwszy do Gazy w kwietniu 1948 r. biorąc udział w natarciu na Kfar Darom, Nitsanę (‘Uja) Maszawej-Sadeh (Bir ‘Asludż) oraz w późniejszym starciu w Betlejem. Połączony oddział egipski i syryjski brał udział w walkach na pustyni Negew i w Jerozolimie. Transjordański oddział Braci pod formalnym dowództwem szajcha Abu Qury, (podlegało generalnemu dowódcy wojsk transjordańskich ‘Abd al-Kadir Baszy al-Dżundiemu) brał udział w walkach o Ramat Rachel (Sur-Bahr). Połączenie większości oddziałów Braci w Jerozolimie zbiegło się z ich nieoczekiwanym wycofaniem z obszaru walk²⁵⁸. Ogólnie bilans udziału Braci w walkach 1947 – 1949 był znikomy²⁵⁹. Niewyszkoleni i źle uzbrojeni ochotnicy nie byli w stanie osiągnąć znaczącego wpływu na toczące się walki. Palestyńskie skrzydło Braci jako osobna grupa nie wzięło udziału w walkach, a jedynie

---

²⁵⁷ S. Bar, *The Muslim...*, op.cit., s. 9. Liczba 10 tysięcy jest podawana przez: S. Mishal, A.Sela, *The Palestinian Hamas: Vision, Violence, and Coexistence*, Columbia University Press 2000, s. 10.

²⁵⁸ W lipcu 1948 r. nadszedł rozkaz z transjordańskich kręgów rządowych o wycofaniu całego oddziału do Ammanu i zakończeniu udziału jordańskiego skrzydła Braci Muzułmanów w wojnie 1948 r. Patrz: S. Bar, *The Muslim...*, op.cit., s. 11.

²⁵⁹ Egipski oddział Braci muzułmanów nie mogąc pogodzić się z porażką wycofał się w rejon Kanału Sueskiego i aż do 1952 r., pod dowództwem szajcha Faraghali prowadził operacje militarne przeciwko stacjonującym w Egipcie wojskom brytyjskim. Patrz: A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 90.

zostało przyłączone do oddziału transjordańskiego. Również udział Braci w zbrojnym ruchu fedainów utworzonych po II wojnie izraelsko-arabskiej atakujących żydowskie kibuce był jak pisze Samuel Bar, co „najwyżej marginalny”²⁶⁰.

W następstwie wojny 1947/1948 r. szeregi palestyńskiego odłamu Braci stale się rozszerzały. W 1949 r., gdy rząd Wolnych Oficerów w Egipcie zakazał działalności Braci Muzułmanów, jego odłam w Strefie Gazy dalej funkcjonował. Stowarzyszenie przyjęło nazwę Stowarzyszenie Boskiej Jedności (*Dżamijjat at-Tawhid*). Początkowo organizacja zajmowała się jedynie wsparciem społecznym i działalnością edukacyjną. Po 1954 r., naserowskie represje dotknęły również aktywistów Braci Muzułmanów w Strefie Gazy. W momencie wycofania się Izraela w 1957 r. ze Strefy Gazy (po zajęciu jej rok wcześniej w wyniku „wojny o kanał sueski” (1956)) postawy członków Stowarzyszenia radykalizowały się. Wielu Braci Muzułmanów chciało utworzenia grup fedainów, którzy walczyliby metodami partyzanckimi z Izraelem. Utworzenie takich oddziałów ze względu na sprzeciw kierownictwa Stowarzyszenia nie był możliwy. Wielu młodych aktywistów Braci Muzułmanów rozpoczęło wtedy działalność w organizacjach świeckich o nacjonalistycznym charakterze, takich jak al-Fatah.

Na Zachodnim Brzegu Jordanu wytworzyła się odwrotna sytuacja niż w Strefie Gazy - brak zorganizowania grup zbrojnych przyniósł organizacji wiele korzyści. Stowarzyszenie rozpoczęło współpracę z rządem haszymidzkim.

W późniejszym okresie Stowarzyszenie Braci Muzułmanów było największą organizacją, w której w skład wchodził Palestyńczycy w Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu Jordanu. Mimo że w tym okresie, szczególnie na Zachodnim Brzegu organizacja ta nie nawoływała bezpośrednio do antyizraelskiej przemocy (nie posiadając zbrojnego skrzydła), lecz do odnowy życia zgodnie z zasadami islamu. Wielu fundamentalistów podobnie jak w Strefie Gazy przechodziło do stosowania różnego rodzaju form terroryzmu, w ramach innych organizacji (gdzie na przykład, w OWP zajmowali wysokie stanowiska dowódcze). Dopiero po wojnie sześciodniowej na terenach Palestyny miały powstać pierwsze islamskie organizacje zbrojne, sprzeciwiające się izraelskiej okupacji, utworzone przez Braci Muzułmanów. Według jednego z późniejszych członków Hamasu Dżamila Hamamy²⁶¹, w 1967 r. Bracia mieli utworzyć Bataliony Szajchów (*Kata'ib asz-Szujuch*)²⁶².

---

²⁶⁰ S. Bar, *The Muslim...*, op.cit., s. 12

²⁶¹ Dżamil Hamama

Oddziaływanie ideologii H. al-Banny, jak i S. Kutba, jak również całego Bractwa na terytorium Palestyny było ułatwione ze względu na:

- bliskość terytorialną z Egiptem i Transjordanią (później z Jordanią);
- kształcenie palestyńskich elit intelektualnych i politycznych na uniwersytetach egipskich, gdzie mieli oni kontakty z fundamentalizmem Bractwa;
- fakt, że do 1967 r. Strefa Gazy stanowiła część Egiptu, przez co kontakty pomiędzy członkami Bractwa (mimo, represji Nasera) były ułatwione;
- tworzenie od lat czterdziestych XX wieku komórek Braci Muzułmanów w Palestynie;
- przychylność władz izraelskich w kwestii tworzenia organizacji religijnych na Terytoriach Okupowanych po 1967 r.;
- przebywanie większości przywódców palestyńskich organizacji nacjonalistycznych poza obszarem Palestyny;
- przeniesienie wzorów organizacyjnych z Egiptu do Palestyny, nacisk na akcje pomocy humanitarnej i wsparcia społecznego, budowę ośrodków pomocowych, edukacyjnych i religijnych, co w rzeczywistości żydowskiej okupacji było nie do przecenienia.
- egipscy fundamentaliści wielokrotnie domagali się reakcji państwa na okupację Palestyny przez Izrael, ogłoszone zostały nawet fatwy na porozumienia egipsko-izraelskie z 1956 i 1979 r.²⁶³.

Urodził się w miasteczku Ma'an w Jordanii, jego rodzina pochodziła z Nablusu. Swoją edukację rozpoczął od szkoły religijnej przy meczecie Al-Aksa w Jerozolimie, następnie ukończył prawo religijne na Uniwersytecie al-Azhar w Gazie. Po ukończeniu uniwersytetu rozpoczął pracę w islamskim departamencie Waqf w Jerozolimie. Był dyrektorem szkoły przy Meczecie Al-Aksa, dyrektorem i jednym z pomysłodawców Domu Szlachetnej Tradycji (*Dar al-Hadith asz-Szarif*) – , dyrektorem Waqfu w Betlejem, dyrektorem Islamskiego Kolegium Nauk i Technologii w Jerozolimie, dyrektorem wykonawczym Islamskiej Komisji Nauk, członkiem Wysokiej Rady Islamskiej. W czasie I intifady więziony dwukrotnie (zatrzymany na 8 i 12 miesięcy). Uważany za zastępcę dowódcy Hamasu na Zachodnim Brzegu Jordanu. Patrz: [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.pna.gov.ps/>; <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders. (16.07.2006)

²⁶² Wypowiedź Dżamil Hamamy z 1 sierpnia 1993 r., w wywiadzie z Hiszamem Ahmadem. Według Hamamy, organizacja al-Fatah blokowała powstawanie i działalność organizacji islamskich chcąc „uczynić ludzi nieświadomymi islamskiego ruchu” i przekreślić jego wkład w historię palestyńskiego ruchu oporu. Patrz: H. Ahmad, *Hamas: from religious salvation to political transformation: the rise of Hamas in Palestinian society*. Jerusalem, Israel: „Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs”(PASSIA) 1994, http://www.passia.org/publications/research_studies/Hamas-Text/intro.htm. (12.12.2006). Trzeba jednak pokreślić, że pod koniec lat sześćdziesiątych XX wieku wśród fundamentalistów islamskich (szczególnie związanych z Braćmi Muzułmanami), propagowano koncepcję „bliższego wroga” – czyli walki z arabskimi reżimami, odmawiając walki z Izraelem.

²⁶³ Patrz. J. J. G. Jansen, *Podwójna...*, op.cit., s. 161-162.

2.4 Import wzorców - Hezbollah - wzorzec modus operandi

„Dla poszczególnego terrorysty czy zwolennika terroryzmu morderstwo może być wyrazem obrony wolności; bomba w samochodzie-pułapce, która zabija cywili, może być ciosem w wojnie o wyzwolenie; porwanie i morderstwo mogą stanowić krok w drodze do sprawiedliwości”²⁶⁴.

Trzeba od razu stwierdzić, iż geneza tej islamskiej organizacji nie jest prosta do ustalenia. Trzeba się cofnąć o kilkanaście lat. Praktycznie przez cały czas od zakończenia II wojny światowej, zrzucenia bezpośredniej zależności od Francji, władza w Libanie należała do Chrześcijan (maronitów) i sunnitów, skazując szyitów na polityczny i społeczny niebyt. Pierwsze symptomy zmiany sytuacji wiązały się z przybyciem do Libanu w 1959 r. irańskiego duchownego Musy al-Sadra, który stał się niekwestionowanym przywódcą libańskich szyitów. Rozpoczął on walkę o społeczno-polityczne równouprawnienie szyitów, tworząc struktury organizacyjne, dzięki którym mógłby osiągnąć ten cel. Założył Libańską Naczelną Radę Szyicką (*Madżlis al-Szi‘i al-A ‘la*) w 1967 r., w 1974 r. Ruch Poniżonych (*Harakat al-Mahrumin*), a także szyicką milicję AMAL (akronim od *Afwadz al-Mukawama al-Lubnanijja*) – Libańskie Oddziały Oporu.

Wewnętrzna sytuacja w Libanie dodatkowo skomplikowała się po 1967 roku, kiedy już do zdomowionych uchodźców palestyńskich (z 1948) przybyły tysiące nowych. Południowy Liban stał się bazą szkoleniową dla Organizacji Wyzwolenia Palestyny, oraz miejscem z którego przeprowadzano antyizraelskie operacje militarne. W wyniku nasilających się izraelskich akcji odwetowych, ludność szyicka południowego Libanu masowo opuszczała swoje domy i emigrowała w głąb kraju. Ten stan dodatkowo

Nazwa organizacji - Partia Boga - została wypisana zielonymi literami na żółtym tle, na symbolu widoczna jest jeszcze święta księga – Koran, kula ziemską, oraz karabin AK-47 mający symbolizować walkę zbrojną organizacji. Na samej górze czerwonymi literami koraniczny werset: ” Partia Boga – zaprawdę oni będą zwycięzcami” (cytat z sury *Stół zastawiony* (werset 56), cyt za. A. Waśkiewicz, *Libańska partia Boga. Od ekstremizmu do parlamentaryzmu* [w:] *W poszukiwaniu prawdziwej wiary. Współczesne ruchy odnowy religijnej w krajach pozaeuropejskich*, pod red. A. Mrozek-Dumanowskiej, Warszawa 1995, s.53.

²⁶⁴ Ajatollah Muhammad Husajn Fadlallah, cyt. za: B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 214.

skomplikował wybuch wojny domowej w Libanie w 1975 r. Chaos w państwie spowodowany jej eskalacją, spowodował wmieszanie się państw ościennych. W 1976 r. interweniowała Syria, a w 1978 r. Izrael.

W wyniku rewolucji islamskiej w 1979 r. rządy w Iranie objął ajatollah Ruhollah Chomeini. Ten fakt nie pozostał bez znaczenia dla Libanu. Wielu libańskich szyitów przyjęło głoszone przez ajatollaha hasła, wzywające do przywrócenia podstawowych nauk Koranu, oporu wobec zachodnich wpływów – głównie amerykańskich, jak również powołania „prawdziwie” islamskiego rządu i wprowadzenia islamskiego prawa.

Interwencja izraelska znana jako „Pokój dla Galilei”, doprowadziła do okupacji części terytorium libańskiego, oraz do interwencji ONZ i wysłania sił międzynarodowych UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon). Komentatorzy sytuacji w Południowym Libanie podkreślali często, że pierwszych kilka miesięcy po inwazji Izraela w 1982 roku było stosunkowo spokojnym okresem i istniał niewielki opór przeciw izraelskiej okupacji²⁶⁵. Amal, organizacja, która się stała główną siłą i reprezentantem ludności szyickiej, zajęła raczej umiarkowane stanowisko wobec najeźdźców, a mieszkańcy południa kraju czuli nawet z nimi pewną wspólnotę interesów. Byli wdzięczni wojskom inwazyjnym za uwolnienie ich od władzy i przemocy Palestyńczyków, którzy terroryzowali wioski i ludność przez wiele lat. Organizacja Wyzwolenia Palestyny była w tej części kraju swoistym państwem w państwie i często zarzucano członkom tej organizacji gwałty, grabieże i wymuszenia. Przed izraelską inwazją dochodziło do starć bojowników Amalu, któremu przewodził Nabih Berri, z oddziałami OWP Jasera Arafata. Większość społeczeństwa libańskiego wierzyło, że siły izraelskie opuszczą Liban w ciągu kilku miesięcy.

Izraelska okupacja przyniosła odwrotny skutek do zamierzonego, nie tylko nie zlikwidowano groźby ataków terrorystycznych wymierzonych w państwo żydowskie, również w chwili rozpoczęcia okupacji Libanu doszło do powstania jednej z najgroźniejszych organizacji stosujących antyizraelską przemoc. Zmiana w postawie szyitów zaczęła następować, gdy zaczęli zdawać sobie sprawę, iż Izrael z niechęcią odnosił się do jakichkolwiek planów opuszczenia Libanu i przygotowywał się do

---

²⁶⁵ Jak się wydaje okupacja izraelska w Libanie miała więcej przeciwników w pierwszych miesiącach operacji wojskowej w 1982 r., w samym Izraelu niż w Libanie. Skrytykowano dopuszczenie przez izraelską armię do masakry dokonanej przez falangistów w palestyńskich obozach w Sabra i Szatila (w wyniku czego doszło do największej (300 tysięcy ludzi) manifestacji ulicznej w Izraelu, jak również do powołania specjalnej komisji mającej na celu zbadanie możliwości powstrzymania przez wojsko izraelskie libańskich falangistów – komisja Kahana).

pozostania w tym miejscu na długi czas i to nawet mimo osiągnięcia głównego celu, jakim było zlikwidowanie obecności palestyńskiej. Na początku 1983 roku Izraelskie Siły Obronne (hebr - *Cahal*) przedstawiły projekt planu, który miał na celu stworzenie Organizacji dla Zjednoczonego Południa²⁶⁶. Od tego właśnie momentu, w opinii większości szyitów, stało się jasne, że ci sami Izraelczycy, których wcześniej postrzegano jako wyzwoliciele, teraz stali się okupantami.

Społeczność szyicka, zdała sobie sprawę, że sytuacja mocno się komplikowała i stała się coraz trudniejsza. Przymykanie oczu na działania Izraela, które miały na celu likwidację baz i bojowników Organizacji Wyzwolenia Palestyny, była jedną kwestią, ale drugą było to, że miejsce jednych okupantów zajęli kolejni. Ten brak zaufania do nowych okupantów został jeszcze zwiększony przez obawy, że Izrael może mieć takie same plany w stosunku do Libanu, jakie miał do jordańskiego Zachodniego Brzegu i syryjskich Wzgórz Golan, które to obszary zostały zajęte przez Izrael w czasie wojny 1967 roku. Izraelskie ambicje polityczne w stosunku do Libanu mają dość długą historię²⁶⁷. Wielu obserwatorów sytuacji bliskowschodniej z ubolewaniem przyznało, iż wejście izraelskiego wojska, a przede wszystkim okupacja Południowego Libanu była błędem zarówno militarnym, jak i politycznym. „Dzisiaj z perspektywy czasu wojskowi historycy coraz głośniejsz twierdzą, że Izrael powinien wycofać się z Libanu natychmiast po osiągnięciu wyznaczonego celu, a więc po rozbiciu stacjonujących w tym kraju oddziałów Organizacji Wyzwolenia Palestyny. Zdaniem tych historyków na izraelskiej okupacji południowego Libanu zyskiwała przede wszystkim Syria”²⁶⁸. Dopiero brutalne zachowania Izraelczyków, w tym masowe profanowanie symboli szyickich, zmieniały pozytywne początkowo nastawienie ludności, tworząc podatny grunt pod powstanie organizacji, która za cel postanowiłaby sobie uwolnienie Libanu od izraelskiego wojska.

Ostatnim wydarzeniem, które uświadomiło Libańczykom, iż jedynym rozwiązaniem jest zbrojny opór wobec izraelskiej okupacji był przejazd 16 października 1983 r. (podczas jednego z najważniejszych szyickich świąt – Aszura) izraelskiego konwoju wojskowego przez miasto En-Nabatija. Mieszkańcy miasta uznali przejazd wojska za profanację święta. W wyniku starcia zginęło dwóch szyitów, a kilkunastu

---

²⁶⁶ Wykorzystany w tym planie schemat działania był podobny do zastosowanego już na Zachodnim Brzegu, gdzie popierano organizację komitetów w głównych miastach i wioskach, które miały administrować określonym obszarem. Patrz: Christoph Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 85. Patrz także: H. Jaber, *Hezbollah*, op.cit., s. 22.

²⁶⁷ Patrz podrozdział: Erec Israel Haszlema – biblijne granice Królestwa Izraela.

²⁶⁸ R. Fister, *Hezbollahland*, „Polityka”, nr 24/2000 (2249).

zostało rannych. Akcjom izraelskim towarzyszyły w czasie zbrojnych operacji typowe dla okupacji działania, takie jak; konfiskaty, deportacje, aresztowania (między innymi zatrzymanie w osławionym więzieniu Ansar), patrole, blokady dróg, wprowadzono w wielu miejscach godzinę policyjną.

Do walki z izraelską okupacją stanął Libański Ruch Oporu składający się głównie z członków Amalu. Właśnie w tym okresie (1983 r.) zauważalne były pierwsze oznaki pojawienia się nowej siły wśród libańskich szyitów. Nowa organizacja przyjęła nazwę Hezbollah (Partia Boga) głosiła hasła zaczerpnięte z pobliskiego Iranu, odznaczając się od świeckiego Amalu. Zbrojne skrzydło Partii Boga przyjęło nazwę – Ruchu Oporu Islamskiego (*al Mukawama al-Islamija*), który jeszcze do końca 1985 r. walczył w ramach Libańskiego Ruchu Oporu.

Hezbollah zawdzięczał swoje powstanie kilku czynnikom, z których najważniejsze były: przebudzenie polityczno-społeczne libańskich szyitów, wojna domowa (od 1975), rewolucja islamska w Iranie (1979), inwazja i okupacja izraelska (1982-2000). Nie bez znaczenia był także wzrost populacji szyickiej w Libanie z 19 procent w 1950 r. do ponad 40 procent w końcu lat dziewięćdziesiątych XX wieku²⁶⁹.

W 1982 r. w chwili, gdy, izraelskie oddziały rozpoczynały okupację Libanu, Iran wysłał do doliny Bekaa w Libanie 1,5-tysięczny paramilitarny oddział Korpusu Gwardii Rewolucyjnej, którego zadaniem miało być wyszkolenie kadr nowej organizacji i ideologiczne związanie jej z Iranem.

Struktury Hezbollahu zaczęli tworzyć duchowni muzułmańscy, którzy nauki pobierali od irańskich mentorów. Od początku powstania organizacji tajne służby Stanów Zjednoczonych i Izraela szukały osób odpowiedzialnych za przeprowadzanie zamachów terrorystycznych. Państwa te uważały, iż wystarczy zlikwidować przywódców organizacji, aby ona sama nie była w stanie skutecznie działać, dlatego celem ich ataków miały być osoby, które kierowały śmiałymi i niejednokrotnie skutecznymi akcjami²⁷⁰. W tym czasie nie udało się żadnemu z tych państw ustalić struktury i systemu kierowania nową organizacją. Struktura kierownictwa Hezbollahu była skonstruowana w ten sposób, że zapewniała nawet w wypadku wyeliminowania

---

²⁶⁹ E. Zisser, *Hizballah in Lebanon: at The Crossroads*, „Middle East Review of International Affairs (MERIA)”, Volume 1, No.3 – September 1997.

²⁷⁰ Działaniom izraelskiej armii przypisano między innymi zastrzelenie 12 lutego 1984 r. szajcha Raghiba Harba lub eksplozję ładunku wybuchowego w Maaraka 4 marca 1985 r., w którym zginęło 12 osób, w tym przywódca organizacji w tym mieście Chalil Dżarradi; 16 lutego 1992 r. w wyniku ostrzału izraelskiego lotnictwa zginął sekretarz generalny organizacji Abbas Musawi wraz z żoną i rocznym dzieckiem.

któregoś z przywódców, prowadzenie z powodzeniem dalszej działalności przez grupę, a za podejmowanie ważnych decyzji nigdy nie była odpowiedzialna tylko jedna osoba. Na czele organizacji stało kolegialne ciało zwane – *Majdzis asz-szura*, czyli radą konsultacyjną. Pierwsza *szura* została uformowana już w 1983 r. Do obowiązków rady należało podejmowanie wszystkich ważniejszych decyzji w zakresie spraw wojskowych, politycznych i społecznych. Duchowym przywódcą Hezbollahu był Muhammad Husajn Fadlallah, mimo iż sam nie był członkiem Hezbollahu to cieszył się wielkim autorytetem i poważaniem wśród jego członków. Militarna struktura Partii Boga składała się z ośmiu pionów wojskowych, razem z własną służbą medyczną, oddziałami saperów, bateriami katiusz, miotaczy min, mobilnymi jednostkami, odpalającymi różnego rodzaju rakiety, oraz szeroko rozbudowanym wywiadem²⁷¹.

Środki na działalność organizacji pochodziły z wielu źródeł. Najważniejszym z nich były fundusze przekazywane przez Iran, które wynosiły od 80 do 100 milionów dolarów rocznie. Iran był głównym dostarczycielem broni dla Partii Boga. Większość jej przekazywana była za pośrednictwem Syrii przez port lotniczy w Damaszku. Również wykorzystywane były inne drogi transportu. W styczniu 1996 roku trzy irańskie ciężarówki wyładowane bronią zostały przejęte przez tureckie władze w czasie transportu z Iranu przez Turcję i Syrię do Libanu²⁷².

Hezbollah poprzez swoją legalną działalność (na przykład inwestycje w libańskie budownictwo, czy budowę centrów handlowych) i nielegalne²⁷³ operacje zbierał fundusze, które tylko częściowo pokrywały wydatki organizacji. Środki finansowe i broń Hezbollah otrzymywał głównie z Iranu, wsparcie logistyczne zawdzięczał Syrii, natomiast poparcie polityczne (w różnych okresach) obu tym państwom.

---

²⁷¹ R. Frister, *Dwa szatany i Allah*, "Polityka", nr 11/2000 (2236).

²⁷² Y. Schweitzer, *Suicide Bombings, The Ultimate Weapon?*, <http://www.ict.org.il/articles/articleDet.cfm?articleid=452> (14.12.2005)

²⁷³ Libańczycy przebywający w Stanach Zjednoczonych kupowali papierosy w stanie Północna Karolina i przemycali je do stanu Michigan, sprzedając je miejscowej arabskiej społeczności i uzyskując w ten sposób dochód „wolny” od różnicy podatkowej. Pranie „brudnych pieniędzy” odbywało się poprzez inwestowanie w majątek grupy. Federalne Biuro Śledcze uważało, iż następnie majątek ten został przeniesiony, wraz z darami do Libanu i trafił w ręce Hezbollahu. Według wywiadu kanadyjskiego (CSIS) dzięki nielegalnej działalności Partia Boga była w stanie zakupić noktowizory i wykorzystywany przez siebie sprzęt elektroniczny. Patrz: T. Kritzman, *Arrest of Hizballah Supporters in the U.S.A: Successful anti-terrorist action or a drop in the bucket?*, <http://www.ict.org.il/articles/articleDet.cfm?articleid=129> (15.12.2005)

Ideologia Partii Boga została po raz pierwszy oficjalnie zaprezentowana 16 lutego 1985, w momencie, gdy szajch Ibrahim al-Amin, rzecznik prasowy organizacji, ogłosił dwudziestopięciopunktowy manifest. Wtedy dopiero świat dowiedział się o przesłaniu Hezbollahu. Główne punkty manifestu mówiły o walce z zachodnim imperializmem, reprezentowanym przez Stany Zjednoczone, oswobodzeniu Libanu z obecności wojsk izraelskich i wprowadzenie w Libanie systemu państwa wzorowanego na ustroju Iranu. Ahmad Nizar Hamzeh wskazując na antyzachodni stosunek Hezbollahu wprowadził termin „zachodotoksykacji” (westoxication) - czyli zatrucia społeczności muzułmańskich zachodnimi ideami takimi jak liberalizm, socjalizm, nacjonalizm, prawa kobiet, demokracja, które były według Partii Boga wrogiem islamowi²⁷⁴. Ten system rządów nie powinien być narzucony, a wprowadzony za zgodą obywateli. W manifestie tym znalazł się punkt mówiący o oswobodzeniu Palestyny, wraz z jerozolimskim Wzgórzem Świątynnym, z rąk syjonistycznych okupantów. Walka z Izraelem powinna być traktowana jako obowiązek narodowy i religijny. W kilka lat później szajch Nassrallah mówił: „nie będzie pokoju tak długo, jak żydowski wróg okupuje Palestynę. Żydowskie państwo jest państwem terrorystycznym. Palestyna należy do Palestyńczyków, a nie do Żydów. Tylko nasza broń i nasi męczennicy przyniosą pokój temu obszarowi”²⁷⁵. Członek Hezbollahu Husajn al-Mussawi²⁷⁶ scharakteryzował izraelskie społeczeństwo słowami: „izraelski żołnierz ma misję rozszerzenia okupacji, izraelski cywil w Izraelu jest potwierdzeniem tej okupacji. Obaj służą jednemu celowi i oboje są uważani za wrogów”²⁷⁷. Podstawową motywacją w działaniu Hezbollahu było połączenie religii, nacjonalizmu i patriotyzmu²⁷⁸. Cele Hezbollahu dobitnie przedstawił sekretarz generalny Abbas al-Musawi: „nie walczymy

---

²⁷⁴ A. Nizar Hamzeh, *In The Path Of Hizbullah*, Syracuse 2004, s. 83.

²⁷⁵ S. L. Gordon Shmuel, *The Vulture and the Snake Counter-Guerrilla Air Warfare: The War in Southern Lebanon*, „Mideast Security and Policy Studies”, No. 39, July 1998.

²⁷⁶ Postać Husajna al-Mussawiego często mylona była z sekretarzem generalnym Hezbollahu Abbasem al-Mussawim. Takiego błędu dopuszcza się na przykład: B. Hoffman, *Oblicza...* op. cit., s. 92.

²⁷⁷ Cyt za: A. Saad-Ghorayeb *Hizbu'llah: Politics and Religion*, Londyn 2002, s. 144-145. A. Saad-Ghorayeb pisał o uzasadnieniu zamachów Hezbollahu na izraelskich cywilów, iż „pomimo faktu, iż to izraelscy żołnierze, a nie izraelscy cywile okupują Południowy Liban, to z faktu, iż izraelscy cywile okupują palestyńskie domy wynika, że są również agresorami. W taki sposób izraelscy cywile będą uważani za legalny cel ataków, gdyż ich syjonistyczna ideologia domaga się okupacji palestyńskich domów”. Patrz: Ibidem, s. 145.

²⁷⁸ S. L. Gordon Shmuel, *The Vulture...*, op.cit.

po to, żeby nieprzyjaciół uznał nasze istnienie i coś nam zaoferował. Walczymy, by wyeliminować nieprzyjaciół”²⁷⁹.

Posługiwanie się różnymi metodami działania przez Partię Boga nastęcza wiele trudności w zdefiniowaniu tej organizacji. Jednak, co do posługiwania się terroryzmem przez tę organizację nie można mieć żadnych obiekcji. Zagrożenie jakie spowodowało pojawienie się Hezbollahu w Libanie i stosowanie przez tę organizację nowych metod działań podkreślał między innymi Icchak Rabin²⁸⁰. Ten rodzaj terroryzmu to ataki zamachowców – samobójców, po raz pierwszy dokonane na Bliskim Wschodzie właśnie przez organizację Hezbollah. Zamachowiec – samobójca nosił materiały wybuchowe na swoim ciele, lub przewoził w samochodzie, z własnego wyboru i z pełną świadomością zbliżał się do wcześniej wybranego celu, w odpowiedniej chwili wysadzając się w powietrze. Zamachowiec – samobójca, uwzględniając okoliczności, wybierał miejsce i cel eksplozji, tak, aby spowodowała ona jak największe zniszczenie²⁸¹.

Poprzez zastosowanie metody zamachów samobójczych Hezbollah zyskał szacunek wśród ekstremistów i fundamentalistów na całym świecie, grupa stała się symbolem ofiary i źródłem inspiracji dla innych organizacji terrorystycznych²⁸². Takie postrzeganie organizacji było to wypadkową wielu posunięć Partii Boga. Ch. Reuter pisał: „jeśli określić na trzeźwo samobójczy zamach jako konkretną metodę, to Hezbollah nadał tej metodzie reguły, uporządkowane ramy, oparł ją na stabilnym

---

²⁷⁹ B. Hoffman, *Oblicza...* op. cit., s. 92

²⁸⁰ Icchak Rabin mówił, „sądzę, że wśród wielu niespodzianek najgroźniejsza jest ta, że wojna wypuściła z butelki szczytów. Nikt tego nie przewidział. Nie znalazłem tego w żadnym raporcie tajnych służb. Terroru nie można przerwać poprzez wojnę. To kompletna bzdura, to była iluzja. Jeśli w wyniku wojny libańskiej zastąpiliśmy terroryzm OWP w Libanie Południowym terroryzmem szyickim, zrobiliśmy najgorszą rzecz, jaką mogliśmy uczynić w walce z terroryzmem. W poprzednich dwudziestu latach żaden terrorysta z OWP nie zrobił z siebie żywej bomby. Moim zdaniem szyici mają predyspozycje do pewnego rodzaju terroryzmu, jakiego jeszcze nie znamy”. Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 86-87.

²⁸¹ Dla potrzeb niniejszej dysertacji zostaje przytoczona definicja, „nowoczesnego” ataku samobójczego, jako „gwałtownego, politycznie umotywowanego ataku, który jest przeprowadzany przez osobę z pełną świadomością, wysadzającą siebie wraz z celem. [...] Pewna śmierć sprawcy jest warunkiem powodzenia ataku”. Y. Schweitzer, *Suicide...*, op.cit. Na temat metody zamachów samobójczych patrz: M. Zimny, *Terroryzm samobójczy*, Warszawa 2006; Ch. Reuter, *Zamachowcy-samobójcy*, op.cit.; B. Bolechów, *Terroryzm samobójczy. Psychologia, ideologia, strategia* [w:] *Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego*, pod red. E. Olszewskiego, Lublin 2004, s. 145-168.

²⁸² Na Sri Lance, w Turcji, Egipcie, Czeczenii i innych krajach, bojownicy zaadoptowali tę metodę, a nawet ją rozwinęli wzorując się na samobójczych zamachach Hezbollahu. Największą z tych organizacji była LTTE (Tygrysy Wyzwoliciele Tamilskiego Ilamu). Organizacja ta od 1987 r. przeprowadziła ponad 200 ataków. Zamachy te były szczególnie krwawe i pochłonęły setki ofiar. Więcej o LTTE: D. Austin, A. Gupta, *Lions and tigers: the crisis in Sri Lanka*, The Centre for Security and Conflict Studie, „Conflict Studies”; 211, London 1988; M. R. Narayan Swamy, *Tigers of Sri Lanka, from boys to guerrillas*. Dehi, 1994; B. Bolechów, *Terroryzm...* op.cit., s. 433; J. Tomaszewicz, *Terroryzm...*, op.cit., s. 332-333.

fundamencie, a następnie zadbał o marketing.”²⁸³. Dzięki własnym mediom²⁸⁴, organizacja prezentowała szyckiej społeczności Libanu obraz śmierci zamachowca-samobójcy, który był gloryfikacją jego męczeńskiej śmierci, wyrazem patriotyzmu i religijności. Sami przedstawiciele organizacji nie mówili o sobie jako o terrorystach, gdyż samo słowo terrorysta niesie za sobą negatywną konotację. Starali się, aby wizerunek organizacji i celów, o które walczyli, był zawsze słuszny. Muhammad Hasajn Fadlallah mówił: „nie postrzegamy siebie jako terrorystów, ponieważ nie wierzymy w terrorizm. Widzimy siebie jako mudżahedinów (świętych wojowników), którzy prowadzą świętą wojnę w imieniu ludu”²⁸⁵.

11 listopada 1982 r. w rejonie Bliskiego Wschodu po raz pierwszy doszło do przeprowadzenia ataku przez zamachowca-samobójcę. 17-letni Ahmad Kasir wjechał samochodem wyładowanym materiałami wybuchowymi w ośmiopiętrowy budynek – siedzibę armii izraelskiej w libańskim mieście Tyr. W wyniku eksplozji śmierć poniosło 141 osób. Był to pierwszy atak samobójczy o takim rozmiarze. 18 kwietnia 1983 r., w wyniku ataku zamachowca-samobójcy, część amerykańskiej ambasady w Bejrucie uległa zniszczeniu. Zginęły 63 osoby, w tym wielu przedstawicieli Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA). Jednak największy cios dla Amerykanów przebywających w Libanie miał dopiero nastąpić. 23 września 1983 r. ciężarówka wypełniona materiałami wybuchowymi wjechała na teren koszar amerykańskich *marines* w Bejrucie, po czym eksplodowała. Śmierć poniosło 241 amerykańskich żołnierzy. Minęło zaledwie kilkanaście sekund i Libanem wstrząsnęła kolejna eksplozja. Tym razem celem zamachowca-samobójcy stały się koszary francuskich spadochroniarzy, było tam 58 ofiar śmiertelnych. 9 kwietnia 1985 r. miał miejsce pierwszy w historii Libanu zamach z wykorzystaniem kobiety jako zamachowca-samobójcy. 16-letnia Sanaa Muhajdili wysadziła się w powietrze, przejeżdżając obok izraelskiego posterunku. Oprócz zamachowczyni zginęło dwóch izraelskich żołnierzy²⁸⁶. Od początku swego istnienia do

---

²⁸³ Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 92.

²⁸⁴ Organizacja posiada między innymi: rozgłośnię radiową „An-Nur” (Światło), oraz stację telewizyjną „Al-Manar” (Latarnia), wydaje również własny tygodnik „Al-Ahd”(Obietnica). H. Jaber, *Hezbollah...*, op.cit., s. 42.

²⁸⁵ B. Hoffman, *Terroryzm...*, op.cit., s. 29

²⁸⁶ Sanaa Muhajdili nie należała do Hezbollahu, ale do Syryjskiej Narodowej Partii Socjalistycznej. Była sunnitką, a raczej bardziej nacjonalistką, jednak typ i sposób przeprowadzenia zamachu był inspirowany zamachami Hezbollahu. Patrz: M. Zimny, *Terroryzm samobójczy*, Warszawa 2006, s. 104; D.B.Zedalis, *Female Suicide Bombers*, June 2004, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB408.pdf> (17.02.2007)

dnia dzisiejszego Hezbollah przeprowadził ponad 40 zamachów terrorystycznych z wykorzystaniem terrorystów-samobójców. W skali obecnego rozwoju terroryzmu nie jest to imponujący wynik dla tak dużej organizacji. Jednak zamachy dokonywane przez Partię Boga były nie tylko spektakularne, dodatkowo sama organizacja dbała o odpowiednie ich nagłośnienie w mediach. Po śmierci sekretarza generalnego Hezbollahu Abbasa Mussawiego (jego miejsce zajął szajch Nassralla) w lutym 1994 r., organizacja dokonała najprawdopodobniej, (brak jednoznacznych dowodów) odwetowych zamachów na żydowskie placówki w Ameryce Południowej. W ataku na izraelską ambasadę w 1992 r. w Buenos Aires zginęło 29 osób a ponad 200 zostało rannych, podobny scenariusz miał zamach 18 czerwca 1994 r. na Argentine Israeli Mutual Association (AMIA) – żydowski dom kultury w Buenos Aires - 86 osób poniosło śmierć a ponad 200 zostało rannych²⁸⁷. Z biegiem czasu Hezbollah coraz rzadziej wykorzystywał zamachowców-samobójców. „Pod względem statystycznym samobójcze zamachy w latach dziewięćdziesiątych nie stanowiły nawet promila aktywności wojskowej Hezbollahu. Na przykład w roku 1999 armia izraelska doliczyła się 1500 operacji wojskowych Hezbollahu – w tym tylko jednego zamachu samobójczego: 30 grudnia w pobliżu miejscowości Klea w Libanie Południowym wysadził się w powietrze kierowca chevroleta, gdy znalazł się na wysokości izraelskiego konwoju. Był to pierwszy atak tego rodzaju od 1995 roku – i jak dotąd ostatni”²⁸⁸. Militarne działania organizacji nie tylko przejawiały się w organizowaniu zamachów – samobójczych. Hezbollah miał „na swoim koncie” również porwania (między innymi Beniamina Weira, czy szefa CIA w Bejrucie Williama Buckleya), a także terroryzm lotniczy.

Od 1995 roku stosunek ofiar po stronie Hezbollahu do IDF był mniejszy niż 2:1, podczas gdy w przeszłości wynosił ponad 5:1, możliwe to było dzięki uzbrojeniu Partii Boga w najnowocześniejszą broń (noktowizory, detektory ruchu, systemy komunikacji).

Beneficjentem izraelskiego wycofania się z Libanu w 2000 r. stał się właśnie Hezbollah. Nie tylko zajął on teren południowego Libanu, tworząc tam swoje państewko – „Hezbollahland”. Po raz pierwszy w historii arabsko – żydowskich

---

²⁸⁷ Y. Schweitzer, *The Search for Justice: The Lessons of AMIA*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=370> (15.12.2005). Patrz również: Shahr Yael, *A Tragedy of Errors. The Investigation into the AMIA Bombing*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=371> (15.12.2005). W literaturze przedmiotu można również odnaleźć informacje jakoby za zamachami w Argentynie stał irański wywiad.

²⁸⁸ Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 93.

konfliktów organizacja stała się sprawcą wycofania się (bez warunkowego, bez podpisania pokoju, czy nawet rozejmu) Izraela z zajętych arabskich terenów. Wycofujący się Izrael nie zapewnił sobie żadnych gwarancji bezpieczeństwa, „wręcz przeciwnie zarówno Damaszek jak i Bejrut zapowiedziały [...], iż walka będzie kontynuowana”²⁸⁹.

Organizacja Hezbollah to nie tylko walka zbrojna. Partia Boga budowała centra medyczne, przychodnie, szpitale, sieci szkół, przedsiębiorstwa, domy kultury i budynki pomocy publicznej (na przykład centra dystrybucji żywności dla potrzebujących) dla najbiedniejszych mieszkańców Libanu. Organizacja utrzymywała swoje własne przedsiębiorstwa budowlane, które pomagały w odbudowie domów zniszczonych w wyniku izraelskich ataków.

Według wielu obserwatorów synchronizacja działań Hezbollahu z palestyńskimi ugrupowaniami w czasie powstania palestyńskiego – intifady, mogłaby zakończyć się otwarciem „drugiego frontu”, przeciwko wojsku izraelskiemu. Jednak mimo haseł głoszonych przez Hezbollah w latach osiemdziesiątych XX wieku, iż organizacja będzie prowadziła wojnę z Izraelem, aż do uwolnienia całej Palestyny od żydowskiego państwa, sekretarz generalny szajch H. Nasrallah powiedział: „wyzwolenie Jerozolimy i terenów całej Palestyny jest w rękach Palestyńczyków, a nie Hezbollahu”²⁹⁰, tym samym odżegnując się do bezpośredniego zaangażowania w konflikt izraelsko - palestyński.

Partia Boga rozpoczęła przekształcanie się w partię polityczną, wykazując pomimo ideologicznej podstawy praktyczną elastyczność. W lipcu 1996 roku S. Fadlallah podkreślił potrzebę specjalnego dialogu z izraelskim wrogiem. Hezbollah za pośrednictwem państw trzecich (głównie Niemiec), wielokrotnie prowadził rozmowy z Izraelem na temat wymian ciał poległych bojowników, wymiany więźniów (jeńców), czy nawet zawieszenia broni. Również ze Stanami Zjednoczonymi prowadzone były rozmowy, mogące poprawić wizerunek Hezbollahu w Ameryce. Po zamachach z 11 września 2001, rząd amerykański zaproponował Partii Boga skreślenie z amerykańskiej listy organizacji terrorystycznych w zamian za przyłączenie się do koalicji antyterrorystycznej. Hezbollah ofertę odrzucił.

---

²⁸⁹ E. Zisser, *The Return of Hizbullah*, „The Middle East Quarterly”, Volume 9, No. 4, 2002.

²⁹⁰ S. Hecker, *The Hizballah Kidnapping and The Potential for a “Second Front”*, „Analysis of Near East Policy from the scholars and associates of the Washington Institute”, Number 493, October 12, 2000

Wiedząc, iż nie da się zaprowadzić rewolucji islamskiej w Libanie, ze względu na rozwarstwienie etniczne i wyznaniowe, przywódcy postanowili, że Partia Boga przyłączy się do struktur władzy (w manifestie z 1985 r. zapowiadała, iż nie jest możliwy jej udział w świeckich rządach). Hezbollah posiadał kilka mandatów w parlamencie, zarówno w 1992 r. (siedem), 1996 (osiem), jak i w 2000 (dziewięć)²⁹¹. Potrafił tam umiejętnie tworzyć krótkotrwałe koalicje z innymi partiami, szczególnie w sprawach socjalnych²⁹².

Partia Boga miała przemożne oddziaływanie na palestyńskie organizacje terrorystyczne, szczególnie te o afiliacji religijnej. Na palestyński grunt nie tylko została przeniesiona metoda zamachu samobójczego, ale również umiejętność przekształcenia tego aktu terrorystycznego w sukces medialny²⁹³. Z Libanu przeniesiono również metody wsparcia finansowego i materialnego rodzin zamachowców – samobójców i członków organizacji. Podobieństw można się doszukać również w strukturze organizacji.

---

²⁹¹ W 2000 r. tymi parlamentarzystami byli: Hajj Muhammad Ra'ad, Hajj Muhammad Fneish, Hajj Abdullah Qasir, Hajj Nazih Mansour, Sajjid Ammar al-Musawi, Hajj Husajn al-Hajj Hasan, Hajj Muhammad Yaghi, Hajj 'Ali 'Ammar i Hajj Muhammad Berjawi. Patrz: A. Nizar Hamzeh, *In The Path...*, op.cit., s. 83.

²⁹² Libańscy parlamentarzyści, w których skład wchodził zarówno Moronici, sunnici, jak i Ormianie w prywatnych wywiadach (1995 i 1996) podkreślali, iż delegaci Hezbollahu w trakcie głosowań zachowywali się odpowiedzialnie i spółdzielczo. To oni często budowali polityczne, pragmatyczne przymierza w libańskim parlamencie służące poprawie życia najbiedniejszym mieszkańcom. Patrz: A. R. Norton, *Hizballah: From Radicalism to Pragmatism?*, "Middle East Policy Council Journal", Volume V, Numer 4, January 1998. Partia Boga występowała również przeciwko nadużyciom i korupcji. Jeden z przywódców Hezbollahu szajch Na'im Qasim mówił, „nie chcemy wnosić o wotum zaufania dla rządu, który nie reprezentuje interesu ludzi, lub którego programu my nie akceptujemy. Nasza lojalność jest dla rządu, który reprezentuje i służy ludziom, nie dla gabinetu łupieżców”. Cyt.za: A. Nizar Hamzeh, *In The Path Of...*, op.cit., s. 120.

²⁹³ Judith Palmer Harik pisała, iż w telewizji al-Manar emitowane były sceny przedstawiające młodzież palestyńską, stawiającą opór izraelskim czołgom i żołnierzom w Ramallah. Całość ukazana była w taki sposób jakby to Partia Boga walczyła z intifadą. Film był zmontowany, aby pokazać iż tylko prawdziwi mudżahedini walczą z Izraelem, nie ważne czy są z Hezbollahu czy organizacji palestyńskich. J. Palmer Harik, *Hezbollah the changing face of terrorism*, New York 2004, s. 188.

III. Żydowskie organizacje terrorystyczne w Izraelu i Terytoriach Okupowanych

3.1 Blok Wiernych – osadnicy czy terroryści

„Dlatego teraz idź, podbijesz Amaleka i obłożysz klątwą wszystko co jest jego własnością; nie lituj się nad nim, lecz zabijaj tak mężczyzn, jak i kobiety, młodzież i dzieci...”²⁹⁴

3.1.1 Geneza - odkupienie wojny Jom Kippur (1973)

W dniu poprzedzającym izraelskie święto niepodległości w 1967 r., w jeszybocie Merkaz ha - Rav w czasie spotkania ze swoimi uczniami rabin Cwi Jehuda Kook wygłosił specjalną mowę. W czasie tej przemowy mówił o swojej tęsknocie za terenami, które w biblii przypisane były Królestwu Izraela, uważając iż z tych ziem Żydzi nigdy nie powinni zrezygnować²⁹⁵. Trzy tygodnie później w wyniku wojny sześciodniowej Izrael rozszerzył swoje terytorium. Absolwenci jeszybotu uważali, iż rabin Kook został natchniony duchem prorocstwa przeddzień święta niepodległości.

Przebudzenie syjonistycznego mesjanizmu było powolnym, rozwijającym się procesem zapoczątkowanym jeszcze przed powstaniem państwa Izrael (A. I. Kook). Największy wpływ na ten proces miała wygrana wojna 1967 r., której skutkiem było przejście nowych terytoriów dotąd należących o państw arabskich. Wielu zwolenników tego procesu traktowało tą wojnę jako interwencję Boga oczekującego odzyskania ziem przez naród wybrany. Rząd, który stał w tym czasie na czele państwa izraelskiego nie

---

²⁹⁴ *Pismo Święte...*, op.cit., *Pierwsza Księga Samuela* 15,3, s. 271.

²⁹⁵ Odnosny fragment wystąpienia rabina Kooka brzmiał następująco: „Dziewiętnaście lat temu, w nocy, gdy wiadomość o decyzji Narodów Zjednoczonych która przychylnie rozpatrzyła sprawę ustanowienia państwa Izrael dotarła do nas, , gdy ludzie wyszli na ulice by cieszyć się i świętować. Ja nie mogłem iść i przyłączyć się do tej radości. Usiadłem sam, wyciszony, to brzemie mnie przygniatało. Podczas tamtych pierwszych godzin ja nie mogłem pogodzić się z tym co zostało zrobione. Nie mogłem przyjąć faktu że „oni [...] podzielili Moją ziemię”! I teraz po dziewiętnastu latach gdzie jest nasz Hebron – zapomnieliśmy o nim. Gdzie jest nasz Szechem (Nablus – przyp. A. K.), nasze Jerycho – gdzie? Czy zapomnieliśmy o nich? [...] I to wszystko leży dalej w Jordani, każda grudka ziemi, każdy region, wzgórze, dolina, każdy kawałek ziemi który jest częścią Eretz Izrael [Ziemi Izraela] czy mamy prawo zrezygnować chociażby z jednego ziarnka Ziemi Boga”. Ed Snitkoff, *Land of Israel, Settling All the Land, The birth and growth of Gush Emunim*, http://www.myjewishlearning.com/ideas_belief/LandIsrael/modern_landisrael/ReligiousZionism/GushEmunim.htm (11.19.2006)

opowiadał się za natychmiastową budową żydowskich osad na terenach podbitych. Taka polityka wywołała niezadowolenie w kręgach religijnych maksymalistów, którzy utworzyli ruch Całość Ziem Wielkiego Izraela (*HaTnuah Eretz Israel HaShlema*) – opowiadający się za natychmiastową aneksją zdobytych terenów. Pierwszym sukcesem ludzi związanych z jeszybotem Merkaz Ha-Rav, oraz hasłami budowy Wielkiego Izraela było utworzenie kolonii żydowskiej w okolicach Hebronu. W 1968 r. rabin Mosze Levinger²⁹⁶ jeden z najlepszych studentów rabina C. J. Kooka został wysłany do Hebronu, aby rozpocząć proces judaizacji zdobytych terenów przez Izrael w roku wcześniejszym. W tym przypadku miał być to powrót do tragicznie zakończonej w 1929 r., obecności żydowskiej w Hebronie. Trzydziestoosobowa grupa podająca się za turystów z Australii wynajęła pokoje w małych hoteliku - Park Hotel w Hebronie, aby uczcić tam święto paschy. Po zakończeniu święta nie zamierzali jednak opuścić hotelu, mając nadzieję na wymuszenie na rządzie rozpoczęcia osadnictwa żydowskiego w Hebronie. Rabin M. Levinger, ogłosił wtedy: „to miasto stanie się znów miastem żydowskim. Dziesiątki tysięcy Żydów będą tam żyły przez następne dziesięć, dwadzieścia lat”. Po pertraktacjach z rządem, minister obrony Mosze Dajan nakazał przesiedlenie „dzikich lokatorów” z tego miejsca do pobliskiego specjalnie utworzonego w 1970 r. osiedla żydowskiego. Miejsce to nosi nazwę Kiryat Arba, co jest biblijną nazwą Hebronu. W późniejszym czasie M. Dajan uznał swoją decyzję o pozwoleniu na budowę tego osiedla za swój największy błąd w karierze²⁹⁷. M. Levinger zakładając osadę w wyniku bezprawnej działalności osadniczej i presji politycznej wobec izraelskiego rząd był autorem pierwszego precedensu wywierania presji na rządzie, oraz pozaprawnych działań osadniczych. Ten precedens stanowił w późniejszym czasie załączek metody tak zwanych, „faktów dokonanych” sposobu, jakim posługiwali się wielokrotnie członkowie Bloku.

W latach 1967 – 1973 r. powstało kilkanaście organizacji, które można nazwać grupami buntu (na przykład Czarne Pantery Izraela – *Panterim Shchorim*). Były to

---

²⁹⁶ **Rabin Mosze Levinger**

ur. W 1935 r. w Jerozolimie. Jeden z założycieli i głównych postaci Bloku Wiernych.. Studiował w jeszybocie Merkaz Ha-Rav. Był rabinem w kibucu Lavie. W czasie wojny sześciodniowej był rabinem w Nehalim - religijnym moszawie w pobliżu Petah Tikva. Po śmierci rabina C. J. Kooka stał się najważniejszą postacią w ruchu osadniczym. W 1992 r. założył partię Tora i Ziemia Izraela (Tora Ve'erez Yisrael), jednak nie dostał się do 13 Knesetu. Kilkunastokrotnie aresztowany i kilkakrotnie skazany za akty antyarabskiej przemocy. Zob. http://en.wikipedia.org/wiki/Moshe_Levinger. (27.12.2006)

²⁹⁷ Zob. A. Johal, *Hebron: the Street*, „The Palestine Monitor – The Voice of Civil Society”, November 17, 2004, http://www.palestinemonitor.org/new_web/hebron_am_johal.htm. (22.11.2006)

grupy organizujące różnego rodzaju manifestacje, od protestów przeciwko niskiemu poziomowi życia, dyskryminacji niektórych grup społecznych, czy polityki rządu odnośnie terenów okupowanych – jednak żadne z tych grup nie przeistoczyły się w ruch masowy²⁹⁸. Największa manifestacja zorganizowana przez te grupy odbyła się 24 marca 1974 r. przed biurem izraelskiego premiera. Manifestację, w której wzięło udział 5 – 6 tysięcy osób zorganizowała grupa Nasz Izrael (Izrael Shelanu) – ale i ta organizacja rozpadła się. Po wojnie Jom Kippur protesty przybrały na sile. Antyrządowe wystąpienia rozpoczęły się od protestu kapitana Izraelskich Sił Zbrojnych Motti Aszkenazy, który dowodził oddziałem na wschodnim brzegu Kanału Sueskiego w wojnie Jom Kippur. Był to oddział, który jako jedyny odparł niespodziewany egipski atak. W czasie wojny M. Aszkenazi złożył przysięgę, iż jeżeli przeżyje wojnę rozpocznie strajk okupacyjny przed biurem Prezesa Rady Ministrów, aż minister obrony M. Dajan poda się do dymisji. M. Aszkenazi oskarżył ministra o błąd (*mehdal*) w wyniku którego armia nie była przygotowana na atak, czego skutkiem była śmierć którą poniosło wielu izraelskich żołnierzy. M. Ashkenazi zdobył sympatie społeczeństwa, a jego strajk przekształcił się w masowy ruch antyrządowy z licznymi demonstracjami, petycjami, strajkami. Mimo, iż specjalna komisja śledcza Agranat oczyściła rząd od zarzutu nieprzygotowania państwa do wojny, większość ministrów, wraz z premierem podało się do dymisji²⁹⁹.

Masowym ruchem okazał się dopiero Blok Wiernych (Gusz Emunim). Założycielskie spotkanie tej organizacji miało miejsce w marcu 1974 r. w Kfar Etzion - kibucu na Zachodnim Brzegu Jordanu. Był to kibuc przejęty przez Transjordanię w pierwszej wojnie izraelsko – arabskiej w 1948 r., a odzyskany przez Izrael w 1967 r. W tym spotkaniu uczestniczyło prawie 200 osób, które zostało poprzedzone wieloma spotkaniami uczniów rabina Kooka. Wśród założycieli Bloku Wiernych czołowymi postaciami byli rabini: M. Levinger, Hanan Porat³⁰⁰, Chaim Druckman³⁰¹, Eliezer

---

²⁹⁸ Zob. E. Sprinzak, *Extreme...*, op.cit.

²⁹⁹ Ibidem

³⁰⁰ **Rabin Hanan Porat**

ur. 12.12.1943 w Kfar Pines w Izraelu. Ukończył między innymi Bnei Akiva Yeshiva High School, oraz Merkaz HaRav Talmudic College. Jeden z założycieli Gusz Etzion po wojnie sześciodniowej i Gusz Emunim po wojnie Jom Kippur. Nauczyciel w wielu szkołach religijnych. Wybrany do 10, 12, 13, 14, 15 z list NPR, Tehiji, Ichud Leumi. Działał w wielu komitetach w Knesecie. Patrz: http://www.knesset.gov.il/mk/eng/mkmain_eng.asp (17.01.2007)

³⁰¹ **Rabin Haim Meir Druckman**

Waldman³⁰², Yohanan Fried³⁰³, Yoel Ben Nun³⁰⁴ i inni. Za rdzeń organizacji uważa się również grupę osób która od początku lat siedemdziesiątych ośmiokrotnie próbowała założyć w Nablusie *garin*³⁰⁵ Elon Moreh. Na czele tej grupy stali: Benny Katzover³⁰⁶ i Menachem Felix. Niekwestionowanym liderem i mentorem ruchu był rabin C. J. Kook. Przez lata swojej działalności wykształcił on rzeszę rabinów ideowo związanych z jeszybotem Merkaz Ha – Rav. Jego śmierć w 1982 r. nie miała wpływu na funkcjonowanie organizacji, ponieważ każda nowoutworzona żydowska osada miała swojego rabina, który głosił doktrynę syjonistycznego mesjanizmu.

Mimo, iż ruch pojawił się poprzez nauki rabina C. J. Kooka w jeszybocie Merkaz Ha – Rav, to również inne organizacje były wyrazicielami zbliżonych poglądów do grupy związanej z jeszybotem. Takim ruchem była młodzieżowa organizacja Synowie Akivy (*Bnei Akiva*), partia Hapoel Mizrahi (Robotnik Mizrahi), czy Tora va – Avodah (religijny ruch kibucowy), które dzięki działalności edukacyjnej przygotowały grunt wśród religijnej społeczności do stworzenia Bloku Wiernych. W wyniku dualistycznego charakteru edukacji w Izraelu, obok szkół świeckich powstawały szkoły religijne, czy to akademie dla mężczyzn (jeszybot) czy szkoły dla dziewczyn (*ulpana*). Między 1967 a 1973 r. duża część izraelskiego społeczeństwa

---

ur.15.11.1932 w Polsce. Wybrany do Knesetu w 9,10,11 i 15 Knesecie z list NPR. Przewodniczący Izraelskiego Centrum Bnei Akiva, dyrektor Mercaz Shapira Yeshiva, emisariusz Bnei Akiva w Stanach Zjednoczonych w latach 1955-56, założyciel Obozu Syjonistyczno-Religijnego i Morasha. W 10 Knesecie wiceminister spraw religijnych. Patrz: http://www.knesset.gov.il/mk/eng/mkmain_eng.asp (17.01.2007)

³⁰² **Rabin Eliezer Walkman**

ur. 11.02.1937 w Petach Tikvah w Izraelu. Członek Narodowego Kierownictwa Bnei Akiva 1980-1986, szef jeszybotu w Hebronie. Jeden z założycieli Gusz Emunim i Tehiji, członek Komitetu Centralnego i Sekretariatu Tehiji, z list tej partii dostał się do 11 i 12 Knesetu. Patrz: http://www.knesset.gov.il/mk/eng/mkmain_eng.asp (17.01.2007)

³⁰³ **Rabin Yohanan Fried**

studiował w jeszybocie Merkaz Ha-Rav, współzałożyciel Bloku Wiernych, minister Edukacji i religii. Zob. E. Spinzak, *Gush Emunim: The Tip...*, op.cit.

³⁰⁴ **Rabin Yoel Ben Nun.**

Członek Bnei Akiva, następnie student jeszybotu Merkaz Ha-Rav. Współzałożyciel Bloku Wiernych, nauczyciel w szkole religijnej Hat Etzion w osadzie Gusz Etzion, uczestniczył w założeniu osady Alon Shvut. Administrował Yesha w Ofra, redaktor fundamentalistycznych czasopism - „Nekudy”, „Artzi” i „Megadim”. Zob. I. S. Lustick, *For the Land...*(Appendix 3: *Biographies of Selected Gush Emunim activists*), op.cit.

³⁰⁵ *Garin* oznacza rdzeń, jądro osady.

³⁰⁶ **Rabin Beni Katzover.**

Jeden z założycieli Bloku Wiernych i osady w Sebastii, lider osadników w Nablusie, członek Tehiji. Patrz: I. S. Lustick, *For the Land...*(Appendix I: *Glossary*), op.cit.

przeszła proces „judaizacji Ziemi Izraela”³⁰⁷. Poznanie tego procesu pozwala na zrozumienie zarówno przyczyn powstania Bloku Wiernych, jak i skuteczności jego działania. Był to przełom w całej strukturze izraelskiego społeczeństwa. Religijna ideologia zyskiwała coraz więcej zwolenników w kibucach i moszawach będących od czasów Ben Guriona ostoją świeckości Izraela³⁰⁸.

---

³⁰⁷ E. Sprinzak, *Gush Emunim The Tip of the Iceberg*, „The Jerusalem Quarterly”, Number 21, Fall 1981. „Ta ideologiczna maksymalizacja nie była wykonywana tylko przez członków Yeshivat Merkaz ha –Rav. Dużą rolę odegrała również „Młoda Gwardia” NPR, oraz Ruch Wielkiego Izraela”.

³⁰⁸ Tenże, *Extreme...*, op.cit.

3.1.2 Ideologia – Ziemia, Tora, Lud

W przypadku Bloku Wiernych większość założeń, na których opierała się ideologia organizacji została wyartykułowana jeszcze przed jej powstaniem. Ruch czerpał inspiracje z teologicznych tekstów Abrahama Icchaka Kooka, jak również z ich interpretacji przeprowadzanych przez jego syna. – Cwi Jehudy Kooka. Prawie wszyscy liderzy ruchu studiowali w jeszybocie Markaz Ha-Rav, na czele którego stał C. J. Kook, gdzie mieli możliwość zapoznania się z hasłami Wielkiego Izraela i syjonizmu odkupienia.

Bogusława Iwasiów-Pardus uważa, iż ideologia Bloku Wiernych odnosi się głównie (ale nie wyłącznie) do trzech podstawowych wartości: Ziemi, Ludu i Tory zgodnie z hasłem – „Ziemia Izraela, dla Ludu Izraela, zgodnie z Torą Izraela”. Jest to uzasadnione jednak należy uzupełnić wymienioną „świętą triadę” o kilka innych ważnych składników. Najważniejszym z tych składników jest mesjanizm. Wszystkie części składowe ideologii Bloku Wiernych trzeba rozpatrywać właśnie z perspektywy mesjanizmu. Tymi składnikami były: odkupienie, wojna, antywesternizm, stosunek do syjonizmu, ziemi Izraela i nieżydowskich mieszkańców ją zamieszkujących, czy świeckiego państwa Izrael, wszystkie one rozpatrywane były przez ideologów ruchu jako części składowe procesu mesjańskiego. Skutkiem działalności Bloku Wiernych była nie tyle polityzacja religii, co „religizacja polityki”. Cytowana powyżej badaczka fundamentalizmów wyraża się w podobny sposób pisząc, iż „pogodzenie przez Gusz Emunim świeckiego syjonizmu – nie zrywającego wszak z judaizmem – z fundamentalistycznymi założeniami religijnymi nastąpiło przez sakralizację tego pierwszego. Ruch nie powinien być traktowany jako „latorośl świeckiego ruchu syjonistycznego, lecz bardzo udana inwazja do serca świeckiego Izraela”, mająca na celu jego judaizację”³⁰⁹.

W jedynym dokumencie, w którym Blok Wiernych przedstawił swoją ideologię, określił siebie jako „ruch dla odnowienia żydowskiego odkupienia”³¹⁰.

---

³⁰⁹ B. Iwasiów-Pardus, *Ziemia Izraela dla Ludu Izraela zgodnie z Torą Izraela* [w:] *W poszukiwaniu...*, op.cit., s. 73.

³¹⁰ „Zadaniem naszym jest powołać olbrzymi ruch ponownego przebudzenia ludu żydowskiego w celu pełnej realizacji syjonistycznych wizji [...] Źródłem wizji jest żydowska tradycja i korzenie, a jej

Syjonistyczny mesjanizm

Najważniejszym punktem w ideologii Bloku Wiernych, wyróżniającym go spośród fundamentalistycznych organizacji żydowskich był syjonistyczny mesjanizm³¹¹. Ten punkt brał swoją inspirację z mesjańskich nauk A. I. Kooka.

Biblia zapowiadała nadejście jednego Mesjasza, według kabały na Ziemie miało zstąpić dwóch Zbawicieli, Kook (starszy) rozwinął tę myśl formułując ideę zbiorowego bytu Mesjasza. Drugi Odkupiciel zwany „Synem Dawida” miałby moc czynienia cudów i siłę zbawienia świata. Jego przyjście byłoby poprzedzone nadejściem Mesjasza – „Syna Józefa”, który przygotowałby warunki na nadejście „Syna Dawida”. Według ruchu pierwszym z Odkupicieli był bytem zbiorowym, z którym utożsamiani byli syjoniści kończący okres diaspory Ludu Izraela, lub sami (członkowie Bloku Wiernych) zakładając żydowskie osady na terenach okupowanych urzeczywistniając boską obietnicę. Mesjaniści z Bloku Wiernych uważali, że Era Odkupienia nie będzie zainicjowana przez wielki kosmiczny przełom, ale poprzez zwykłą, naturalną codzienną działalność. Ten fakt implikował w ich przeświadczenie, iż „Dni Ostateczne” już mają miejsce, wszystkie biblijne i halachiczne reguły zachowają jednak swoją ważność. Końcowym etapem procesu ma być ponowne rozciągnięcie władzy „Domu Dawida” na całą Ziemi Izraela, co ma oznaczać utworzenie Królestwa Izraela (*Malchut Izrael*).

Israel Eldad (Scheib) uważał, iż „Królestwo Izraela” łączy ze sobą trzy funkcje:

- Powrót całej Diaspory, ponowne zjednoczenie żydowskiego ludu.
- Uwolnienie całej Ziemi Izraela, w granicach Boskiej Obietnicy, która zawiera geopolityczne granice od Nilu do Eufratu.
- Odrodzenie wszystkich zasad judaizmu – wiary i prorocत्व³¹².

Wzorując się na ideologii Kooków członkowie Bloku nadejście okresu mesjańskiego postrzegali nie jako wielkie jednostkowe wydarzenie, ale jako długi

---

ostatecznym celem jest pełne zbawienie zarówno ludu żydowskiego jak i całego świata” Cyt za. E. Sprinzak, *Gush Emunim: The Tip...*, op.cit, Tenże, *Gush Emunim, The Politics...*, op.cit., Pardus, *Ziemia...*, op.cit., s. 73.

³¹¹ W literaturze można również spotkać określenie „syjonizm odkupienia”. Patrz: B. Bolechów, *Terroryzm...* dz.cyt., s. 321.

³¹² Y. Elam, *Gush Emunim - A False Messianism*, “The Jerusalem Quarterly”, Number 1, Fall 1976.

proces. Miał być to łańcuch powiązanych ze sobą zdarzeń, rozpoczęty Deklaracją Balfoura, poprzez ustanowienie państwa Izrael, wojnę sześciodniową, założenie osady w Elon Moreh czy Kiryat Arba. Zakładanie żydowskich w Judei i Samarii osad dla aktywistów z Bloku nie było tylko regionalną historią pewnego miejsca, ale historią ludzkości prowadzącej finalnie do nadejścia Zbawiciela. Dla studentów rabina Kooka rzeczywistość jaka nastąpiła w wyniku wojny sześciodniowej nie była zwykłym momentem dziejowym, gdyż wszystkie wydarzenia mają swój teologiczny wymiar, będący cechą historycznego odkupienia.

Blok Wiernych uważał, że tylko aktywność jego członków może przyspieszyć proces odkupienia, którego nadejście i tak jest nieuniknione³¹³. Ład światowy jest możliwy tylko w symbiozie z procesem odkupienia. Hanan Porat członek ruchu mówił: „bez mesjańskiej naprawy świata nie będzie żadnego pokoju”³¹⁴.

Takie postrzeganie rzeczywistości przez fundamentalistów religijnych budziło coraz większe obawy w izraelskim społeczeństwie i wśród analityków konfliktu bliskowschodniego. Ralf Balke o zagrożeniu ze strony Gusz Emunim wypowiadał się następująco: „ponieważ jednak większość osadników myśli wyłącznie w kategoriach mesjanizmu, Ziemi Świętej i *halachy* (praw religijnych) – są oni pionierami ekstremizmu i największym zagrożeniem dla procesu pokojowego. [...] Taka postawa sprawia, że osadnicy ci uznają użycie przemocy wobec Palestyńczyków za prawomocne”³¹⁵.

---

³¹³ Rabin Shlomo Aviner pisał: „Wszystkie próby gojów, by zatrzymać proces naszego Odkupienia są daremne, niczego nie osiągną. Wszystkie ich plany, ich daremne rozmowy zaprzeczające dziedzictwa naszych przodków, cięcia naszej świętej ziemi i krzywdzenia ludzi Pana, są próżne. Cyt za: A. Ravitzky, *"The Revealed End": Messianic Religious Zionism* [w:] *Messianism, Zionism, and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996, s. 79-144, wersja elektroniczna: http://www.geocities.com/alabasters_archive/revealed_end.html (17.02.2007).

³¹⁴ Ibidem.

³¹⁵ Ralf Balke, *Izrael...*, op.cit., s. 122. Takie opinie nie są jednostkowymi przypadkami, Uri Huppert cytuje prezesa Akademii Nauk, profesora Ephraim'a Urbach'a który mówił: „należy mocno przeciwstawić się Blokowi Wiernych – Gusz Emunim, ze względu na jej szowinistyczne, nacjonalistyczne przekonania, zamaskowane religijnym retuszem. Ludzie z Gusz Emunim zwracają się do nas tak, jakby znali wolę Opatrzności i mieli nakaz wypełniania jej. Wierzą oni, iż stoją ponad prawem i że prawo, które ich nie popiera, nie jest prawem godnym posłuchu” Cyt za. U. Huppert, *Rabini...*, op.cit., s. 113.

Ziemia Izraela

Genezą ruchu powstałego po wojnie Jom Kippur było przebudzenie żydowskiej tożsamości, które miało być siłą napędową spełnienia pełnej syjonistycznej idei. Według Bloku w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych doszło do apatii społecznej, spowodowanej ziszczeniem się wizji państwowości izraelskiej i odrzuceniem syjonizmu jako permanentnej misji rozciągnięcia władztwa żydowskiego na tereny Królestwa Izraela. Jak pisze Y. Harkabi „przebudzenie nacjonalistycznego judaizmu było powolnym rozwijającym się procesem, idącym po zwycięstwie w wojnie sześciodniowej, które zostało zinterpretowane jako manifestacja interwencji Boga. Dla religijnych Żydów, podbój historycznych części Ziemi Izraela w tej wojnie dał impuls syjonistycznemu przedsięwzięciu. Syjonizm został spostrzeżony jako zwiastun nowego wieku, pełnego religijnych i narodowych wzlotów”³¹⁶. Podbite tereny określano biblijnymi nazwami, dla podkreślenia ich żydowskich korzeni – dotychczasowy Zachodni Brzeg Jordanu stał się Judeą i Samarią. Termin państwo Izrael zostało zastąpione biblijnym zwrotem Ziemia Izraela (*Erec Israel*). Od tego momentu, członkowie Bloku uwierzyli, iż są przedstawicielami Boga na ziemi. Pobudzenie do aktywnego działania narodu żydowskiego i rozciągnięcie żydowskiego panowania „od Nilu do Eufratu” miałyby przynieść odkupienie zarówno Ludu Izraela, jak i całej ludzkości.

Rozciągnięcie żydowskiego prymatu nad całością Ziemi Izraela stanowiło jedna z głównych doktryn w ideologii Bloku Wiernych. Przyjęcie ideologii Wielkiego Izraela nie jest, jednak takie same u wszystkich fundamentalistów z tego ruchu – można wyodrębnić podejście minimalistyczne i maksymalistyczne. Minimalizm terytorialny w tym przypadku oznacza rozciągnięcie władztwa żydowskiego na Półwysep Synaj, Południowy Liban, i Zachodni Brzeg Jordanu, zgodnie z terytorium zamieszkałym przez plemiona żydowskie w starożytności³¹⁷. Maksymaliści opowiadali się za granicami „od Nilu do Eufratu” zgodnie z biblijną obietnicą³¹⁸.

---

³¹⁶ Y. Harkabi, *Israel's Fateful...*, op.cit.

³¹⁷ Hanan Porat – jeden z liderów Bloku mówił: „nawet według minimalistów Południowy Liban jest częścią Ziemi Izraela włączoną do biblijnej obietnicy [...] Ziemia Izraela jest organiczną częścią bytu Ludu Izraela. Związek między ludźmi i ziemią jest analogiczny do związku ciała i duszy. Negujemy terytorialne ustępstwa w Libanie, co najmniej na Południu, który został potwierdzony jako święta ziemia, jako serce Ziemi Izraela”. J. Aviad, *The Contemporary Israeli Pursuit of the Millennium*, „Religion”, Volume 14 1984, s. 207 – 208. Podobnie wyrażał się rabin Haim Druckman który o terytorialnych ustępstwach i burzeniu żydowskich osad mówił, iż jest to jak: „wrywanie kończyn z

Analizując tę ideologię Uriel Tal pisał, że dla członków Bloku każde ziarno ziemi Izraela jest święte, jednak ta świętość nie zastępowała fizycznej substancji, odwrotnie - fizyczna substancja została uświęcona. Pisał on: „w ten sposób każda ziemia, każde miejsce, na którym postawiona zostanie żydowska stopa jest święte. Historyczne symbole są przekształcone w namacalne świętości. Święte są drzewa, kamienie, ściany, domy – gdyż nie chodziło o symbolikę, ale o materialistyczny byt”³¹⁹. Takie podejście tłumaczy gwałtowne fale sprzeciwu wobec wycofania się Izraela z Synaju i nadania Palestyńczykom autonomii, jak również entuzjizm w czasie wojskowej operacji w Libanie w 1982 r., gdy Izrael wszedł w posiadanie jego południowej części.

Rabin Ioel Bin Nun na łamach „Nekudy” określił stosunek do ustaleń pokojowych, zawieranych przez rząd Likudu z Egiptem w Camp Dawid: „Pan Begin jako polityczny syjonista, myśli, że Ziemia Izraela jest zdefiniowana na arenie międzynarodowej poprzez granice Mandatu (Brytyjskiego – A. K.), podczas gdy ludzi wiary granica jest określona w Torze”³²⁰.

Dla liderów Bloku Wiernych uderzenie na Liban było demonstracją kontynuacji procesu odkupienia. Wojna rozpoczęła się trzy miesiące po ewakuacji z Synaju. Aktywiści Bloku czuli, że Lud Izraela powraca na terytorium, na którym zamieszkiwały w starożytności żydowskie plemiona Aszer i Naphali. Blok Wiernych domagał się aneksji Libanu: „jako części dziedzictwa przodków, plemion Aszer i Naftali”. W 1982 r. sprzeciwił się przymierzowi Ariela Szarona z chrześcijańskim falangistom, określając chrześcijan jako „bałwochwalców”.³²¹

żywego ciała”. Cyt za. I. Lustick, *Israel's Dangerous Fundamentalist: Gush Emunim*, “Foreign Policy” 68 (Fall 1987).

³¹⁸ Chodzi tu głównie o dwa fragmenty biblijne. Pierwszy, do którego odnosi się pierwszy cytat z podrödziału *Ideologia Wielkiego Izraela*. Tekst drugiego brzmi następująco: „Wtedy właśnie Pan zawarł przymierze z Abrahamem mówiąc: „Potomstwu twemu daje ten kraj, od Rzeki Egipskiej aż do rzeki wielkiej, rzeki Eufrat”. Patrz: *Pismo Święte...*, op.cit., *Ks. Rodzaju* 15,18, s. 35.

³¹⁹ U. Tal, *Foundations of a Political Messianic Trend in Israel*, “The Jerusalem Quarterly”, Number 35, Spring 1985, wydanie elektroniczne: http://www.geocities.com/alabasters_archive/messianic_trend.html (19.01.2007).

³²⁰ Wobec niemożności zablokowania decyzji o wycofaniu się Izraela z Synaju, liderzy Bloku Wiernych sformułowali przysięgę która została wydrukowana na łamach „Nekudy”, a brzmiała ona następująco: „w imię Boga Izraela, tego dnia 12-tego lutego Iyar, 5742 roku po stworzeniu świata, na ruinach pomnika poświęconego żołnierzom, którzy oddali życie na Synaju (1967 – A. K.), w świętym mieście Yamit, które będzie ponownie zbudowane, niniejszym składamy przysięgę przed Bogiem i Izraelem, że nie odeszliśmy i nie odejdziemy. Nie zapomnieliśmy i nie zapomnimy, Yamit, Sodom [...] Ten kawałek ziemi jest częścią ziemi Izraela, o której jest powiedziane w Torze, że nie zostawimy jej w rękach innych narodów dla spustoszenia”. Cyt za. J. Aviad, *The Contemporary...*, op.cit., s. 209.

³²¹ I. Shahak *The Ideology...*, op.cit., s. 85.

Izrael Szahak wyraził opinię, iż nie względy bezpieczeństwa Izraela, ale „ideologia elity, narodu wybranego” doprowadziła do aneksji arabskich terytoriów w latach pięćdziesiątych, po wojnie sześciodniowej, jak również do wojny w Libanie w 1982 r.³²². Naciski Bloku Wiernych na najwyższe organy religijne państwa, odniosły skutek w wielu decyzjach potwierdzających niezbywalne żydowskie prawa do Ziemi Izraela³²³.

Jednym z elementów ideologii żydowskiej jest męczeństwo, oraz mit Masady – twierdzy, w której w czasie powstania przeciwko Rzymowi w starożytności Żydzi woleli popełnić samobójstwo, niż się poddać. Blok Wiernych uważa, iż Ziemia Izraela jest wartością, która może usprawiedliwić wszystkie sposoby działań jak również śmierć w jej imię. Rabin C. J. Kook uważał, iż ostateczna wartość odkupienia wymaga całkowitego poświęcenia z męczeństwem włącznie³²⁴. Członek Bloku – rabin Menachem Kasher mówił: „żołnierze, którzy zginęli w armii Izraela podczas wojen, zginęli jako męczennicy „uświęcając imię Pana”³²⁵. Bruce Hoffman cytuje rabina z osiedla Tapuah na Zachodnim Brzegu Jordanu, który w 1997 r., wzywał Żydów do rozpoczęcia zamachów samobójczych, których celem mieli być Palestyńczycy. W artykule *Poświęcając dla Boga siebie samego* rabin pisał: „samobójstwo w czasie wojny dla zwycięstwa Izraela jest dozwolone. [...] Człowiek, który zgłosi się do takiej operacji na ochotnika, zostanie uznany za bohatera i męczennika”³²⁶.

---

³²² I. Szahak *Żydowskie...*, op.cit., s. 18.

³²³ W 1976 roku główny rabinat Izraela ustanowił halachiczne orzeczenie sądowe dotyczące świętości terenów, ich granic i politycznej suwerenności: „Wzgórze Świątynne, które jest górą Moria, miejscem Świątyni świętych świętości, miejscem gdzie Pan Bóg Izraela wybrał dom Jego Imienia, który został uświęcony przez 10 świętych błogosławieństw Dawida, króla Izraela: prawo żydowskich ludzi do Wzgórz Świątynnego miejsca Świątyń jest wieczne i niezbywalne prawo boskie, wobec którego nie może być żadnych ustępstw”. Inna decyzją był zakaz przekazywania jakiegokolwiek części Ziemi Izraela nie-Żydom. W 1979 roku wobec porozumienia z Egiptem Główny Rabinat wydał oświadczenie w którym napisał: „według naszej świętej Tory jasnego autorytatywnego prawa jest ścisły zakaz publiczny do przenoszenia, posiadania do gojów jakiegokolwiek części ziemi Izraela, odkąd została ona uświęcona przez *brit bein ha-betarim* (przymierze Abrahama) i żaden argument, oszczędności życia (*pikach nefesh*) nie może unieważnić tego surowego zakazu”. Cyt za.: Tal, *Foundations...*, op.cit.; E. Sprinzak, *Gush Emunim, The Politics...*, op.cit.

³²⁴ J. O'Dea Janet, *Gush Emunim: Roots and Ambiguities, The Perspective of the Sociology of Religion*, “Forum on the Jewish People, Zionism and Israel” Volume 25, Number 2, 1976, s. 43.

³²⁵ I. Lustick, *Israel's...*, op.cit.

³²⁶ B. Hoffman. *Oblicza...* op. cit., s. 100. Rabinem wzywając Żydów do zamachów samobójczych był Elitsur Segel. Patrz: B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 332.

Lud Izraela

Blok Wiernych wyjątkowość narodu żydowskiego, która wynika z zawartego przymierza między Abrahamem i Bogiem traktuje jako imperatyw kategoryczny - regułę niepodlegającą zmianom. Ideolodzy ruchu przedstawiają Lud Izraela jako *Am Segula* (wybrańcy), gdyż stoi on ponad wszystkimi nacjami z racji wybrania go do bożej misji. Jeden z liderów Bloku Wiernych, profesor z uniwersytetu Bar-Ilan rabin Harold Fish w swojej książce *Syjonistyczna Rewolucja (The Zionist Revolution)* sprzeciwia się porównywaniu Żydów ze zwykłym narodem. W swojej książce pisał, iż według świeckich syjonistów Żydzi mieli stać się *am ke kolha amim* – czyli narodem takim samym jak wszystkie inne. Rabin skomentował ten pomysł następująco: „to, że naród żydowski jest zwykłym narodem i w taki sposób powinien być traktowany przez społeczność międzynarodową [...] jest oryginalnym urojeniem świeckiego syjonizmu”³²⁷. Rabin H. Fish określa sprzeciw Arabów wobec panowania żydowskiego na Ziemi Izraela jako „samobójczy”, uważając iż nie są oni w stanie pojąć boskiej misji jego narodu. Rabin Shlomo Aviner o hierarchii ludzkości wyrażał się podobnie do rabina H. Fish’a, pisząc: „choć Bóg wymaga od innych normalnych narodów przestrzegania abstrakcyjnych przepisów sprawiedliwości i prawości, to te przepisy nie obowiązują Żydów”³²⁸.

Wyjątkowość Ludu Izraela została podkreślona również przez Icchaka Ginsburga z Nablusu. W sposób ksenofobiczny i szowinistyczny wyrażał się on o wszystkich nie-żydach, pisząc między innymi: „jeżeli każda najprostsza cząstka w ciele Żyda pociąga za sobą boskość, jest częścią Boga, zatem każdy zwój DNA jest częścią Boga. Wobec tego DNA Żyda jest szczególne. [...] Życie żydowskie jest nieskończenie świętsze i bardziej wyjątkowe niż życie nie-żydowskie”³²⁹. Mówił także, iż: „krew żydowskich ludzi jest ukochana przez Pana, dlatego jest czerwiejsza, a ich życie ważniejsze”³³⁰.

Izrael Szahak i Norton Mezvinsky pisali, iż takie poglądy są szczególnie obecne wśród wielu chasydów na Terytoriach Okupowanych, którzy opierali je na naukach i

---

³²⁷ I. Lustick, *Israel's...*, op.cit.

³²⁸ Ibidem.

³²⁹ I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism...*, (rozdział IV, *The National Religious Party and the Religious Settlers*), op.cit.

³³⁰ Cyt. za. <http://www.hoffman-info.com/talmudtruth.html> (14.12.2005)

pismach jednego z ostatnich rabinów z Lubowicza, Menachema Mendela Schneersona. Autorzy ci komentując postawy opierającego się na Talmudzie M. M. Schneersona zauważyli rozróżnienie, jakiego dokonują fundamentaliści żydowscy w stosunku do ciała żydowskiego i nie-żydowskiego. Cytują M. M. Schneersona, który pisał, że „jeszcze większą różnica dotyczy duszy. Istnieją dwa przeciwstawne rodzaje duszy. Dusza nie-żydowska pochodzi z trzech sfer szatańskich, natomiast dusza żydowska wyrasta z świętości”³³¹.

Nie-żydowscy mieszkańcy Ziemi Izraela

W literaturze opisującej ideologię Bloku Wiernych można spotkać kilka opinii członków ruchu na temat statusu nie-Żydów (głównie Arabów, ale nie tylko) zamieszkujących Ziemię Izraela. Przedstawiając kilka z nich trzeba stwierdzić, iż żadna propozycja nie zrównywała w prawach Arabów w stosunku do Żydów. Wszystkie one odmawiają prawa Palestyńczykom do samostanowienia, a oni sami mają stanowić współczesne uosobienie Kananejczyków, Ismaelitów, Medianitów a przede wszystkim Amalekitów, czyli wrogich plemion z którymi według Biblii Żydzi walczyli w starożytności. Główny kapelan armii izraelskiej Samuel Drelich po wojnie sześciodniowej, określił swój stosunek do Arabów pisząc do żołnierzy, iż „zniszczenie Amaleka” jest micwą, czyli obowiązkiem religijnym zapisanym w Biblii³³². To założenie zostało rozwinięte przez rabina S. Avinera który wyjaśniał, iż pierwszy Arab który zamieszkał w Palestynie musiał być złodziejem, bo ta ziemia zawsze należała do „narodu wybranego”. Implikuje to poważne następstwa, gdyż jak stwierdza rabin wszystkie kolejne pokolenia Arabów miałyby być potomkami tego złodzieja, przez ten fakt nie mają praw do tej ziemi³³³.

W 1982 r. ruch sprzeciwił się przymierzowi zawartemu przez Ariela Szarona z libańskimi falangistami. I. Szahak pisał, iż był to sprzeciw wobec paktowania z „bałwochwalcami”, czyli chrześcijanami - przymierze z nimi na Ziemi Izraela (Liban

---

³³¹ I. Szahak, N. Mezevitsky, *Jewish Fundamentalism...*, op.cit (rozdział IV).

³³² Zob. F. Halliday, *Islam i mit konfrontacji*, Warszawa 2002, s. 191.

³³³ Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit. Rabin S.Aviner pisał również: „zaprzeczamy ich wartości. Jeśli mamy rację to znaczy, że ich podstawy zostały zniszczone. Nie mamy żadnego zamiaru ich krzywdzić, ale zaprzeczamy sposobowi ich życia, ten fakt powoduje w nas wewnętrzne poczucie sprzeciwu”. Patrz: I. Lustick, *Israel's...*, op.cit.

stanowi część żydowskiej ziemi w ideologii Wielkiego Izraela) może spowodować według członków ruchu boską zemstę³³⁴.

Wśród członków ruchu w kwestii statusu nie-Żydów na Ziemi Izraela brak było jednoznacznego stanowiska, dlatego członkowie Bloku Wiernych przedstawiali różne rozstrzygnięcia w uregulowaniu tej kwestii, były nimi:

1. Nadanie praw pod pewnymi warunkami – status obcego-mieszkańca (*ger toszav*). Nie-żydowscy mieszkańcy otrzymaliby obywatelstwo izraelskie i prawa polityczne, mimo iż nie należeliby do żydowskiego narodu, wchodziliby w skład izraelskiego społeczeństwa, jednak musieliby zaakceptować jak to ujęła Bogusława Iwasiów-Pardus „imperatywy wynikające z ideologii syjonistycznej”³³⁵. Dla Palestyńczyków oznaczałoby to porzucenie idei własnego państwa
2. Ograniczenie praw – status Bnej Noach Nie-żydowscy mieszkańcy otrzymaliby pozwolenie na zamieszkanie w Ziemi Izraela, pod warunkiem przyjęcia siedmiu Praw Noachidów (*Szwa Micwot Bnej Noach*). Y. Harkabi opisując propozycje Bloku nadania statusu Bnej Noach nie-Żydom pisze iż, nie mieliby oni żadnych praw politycznych, płaciliby podatki, cierpieli upokorzenie oraz służalczość. Nie mogliby zajmować jakichkolwiek funkcji publicznych, stawiających ich w hierarchii pracy wyżej od jakiegokolwiek Żyda³³⁶.
3. Deportacja Palestyńczycy, którzy zamieszkują Ziemię Izraela powinni zostać jak najszybciej deportowani do sąsiednich państw arabskich. Rabin Mosze Levinger wyrażając ten pogląd, uznał je za jedyne właściwe rozwiązanie, gwarantujące odrodzenie „Królestwa Izraela”, zaprzeczając praw narodowych Palestyńczyków³³⁷. Owa deportacja Arabów mogłaby się odbyć nawet za „ekonomiczną zachętą” z strony rządu izraelskiego³³⁸.
4. Eksterminacja Rabin Szlomo Aviner w jednym z artykułów pisał, iż względem moralnym nie podlegają zachowania wobec „obcych”, uważał, iż w czasie wojny nie powinno być

---

³³⁴ I. Shahak *The Ideology...*, op.cit., s. 85.

³³⁵ B. Iwasiów-Pardus, *Ziemia...*, op.cit., s. 72.

³³⁶ Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit.

³³⁷ R. I. Friedman, *Zealots for Zion: Inside Israel's West Bank Settlement Movement*, New York 1992, s. 9.

³³⁸ B. Iwasiów-Pardus, *Ziemia...*, op.cit., s. 72.

rozdzielenia między personelem wojskowym a cywilami, gdyż jedni i drudzy nie należą do tej ziemi³³⁹. W 1980 r. w artykule opublikowanym w czasopiśmie „Bat Koll” na Uniwersytecie Bar-Ilan rabin Izrael Hess wyraził się jeszcze bardziej dobitnie. W publikacji *Ludobójstwo: przykazanie Tory*, uważał on, iż dzisiejsi Arabowie są potomkami Amaleka (biblijnego wroga Żydów), i stają po stronie ciemności. Jedynym dobrym rozwiązaniem według Izraela Hessa jest w takim przypadku eksterminacja Arabów mieszkających w Izraelu³⁴⁰. Tak ekstremalne poglądy jak rabina I. Hessa domagającego się eksterminacji Palestyńczyków wśród członków Bloku Wiernych należą do rzadkości. Hess uważał, że eksterminacja powinna zostać przeprowadzona do końca, do ostatniej kobiety i ostatniego dziecka. W tym samym roku Haim Tzuria, aktywista Bloku Wiernych, wyraził pogląd, iż nienawiść jest „naturalna i zdrowa”³⁴¹. Kontrowersyjny pogląd, szczególnie w odniesieniu do XX wiecznej historii żydostwa prezentują I. Szahak N. Mezwinsky, stwierdzając, iż „Goje są dla mesjanistów tym, czym Żydzi dla nazistów”³⁴².

Tora Izraela

Przedstawiając stosunek Bloku Wiernych do Świętej Księgi, nie sposób nie odnieść wrażenia paraleli występującej pomiędzy fundamentalizmem żydowskim Gusz Emunim, a fundamentalizmem islamskim na przykład Braci Muzułmanów. Oba te fundamentalizmy stawiają Świętą Księgę (Biblię czy Koran) jako jedyne, słuszne i sprawiedliwe zapisy prawne, którym podporządkowane powinny być wszystkie sfery życia i świeckie prawa. Fundamentalisci Bloku, uznają jedną zasadę – „nie ma prawa ponad Torę”³⁴³, bo to ona ma być wyznacznikiem wszystkiego, co dobre i prawe. Ze względu na kompromis (tzw. status quo) ustanowiony jeszcze przez Ben Guriona, a środowiskami religijnymi w latach czterdziestych, Izrael nie ma konstytucji. E. Pace i P. Stefani autorzy publikacji *Fundamentalizm religijny* prezentują pogląd, iż dla

---

³³⁹ E. Sprinzak, Gush Emunim, *The Politics...*, op.cit.

³⁴⁰ Ibidem; L. Watzal, *Peace...*, op.cit.

³⁴¹ Karen Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 489.

³⁴² I. Szahak, N. Mezwinsky, *Syjonistyczny mesjanizm*, „Frona” numer 19/20, 2000, s. 69.

³⁴³ R. Balke, *Izrael*, op.cit., s. 118.

fundamentalistów żydowskich świeckie prawa stanowione przez izraelskie rządy i parlamenty, powinny być jedynie praktycznym stosowaniem prawa boskiego³⁴⁴.

Wszystkie działania, w tym decyzje izraelskiego rządu, będące w sprzeczności z prawem boskim nie mają zastosowania dla członków Bloku. Decyzje polityczne, pełne pragmatyzmu i kompromisowych rozwiązań, są jawnie kontestowane przez ruch. Rabin Ya'akov Izrael o podpisaniu porozumienia izraelsko-egipskiego mówił: „to co zostało zrobione dzisiaj, jest kpina światowego pokoju. Prawdziwy pokój, do którego dążymy i na który musimy przygotować naszych ludzi polega na zjednoczeniu rodzaju ludzkiego wokół jednej Tory. Dzisiejszy pokój nie jest biblijnym pokojem. Ten pokój nie jest „pokojem” Żyda podnoszącego wzrok w modlitwie. Prawdziwy pokój powoduje duchową rewolucję [...] Idea pokoju zawiera absolutne zwierzchnictwo Pana”³⁴⁵.

Podobny stosunek jak do Tory, fundamentaliści mają do Talmudu³⁴⁶ i halachy³⁴⁷. W wielu przypadkach na podstawie teologicznych zapisów, ideolodzy ruchu usprawiedliwiali różne formy przemocy wymierzone w nie-żydowską ludność zamieszkującą Ziemię Izraela³⁴⁸.

Antyokcydentalizm

Antywesternizm fundamentalistów z Bloku Wiernych wywodził się z ortodoksyjnej krytyki idei oświeceniowych z XVIII wieku, które podzieliły żydowską diasporę. Wszystkie elementy zachodnich myśli były negowane jako zanieczyszczające duszę i umysł Ludu Izraela.

Dla ideologów Bloku lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte stanowiły wewnętrzny

---

³⁴⁴ E. Pace, P. Stefani, *Współczesny...*, op.cit., s. 101-102.

³⁴⁵ A. Ravitzky, „*The Revealed...*”, op.cit.

³⁴⁶ Talmud (*talmud* - nauka) – jedna z podstawowych ksiąg judaizmu. Talmud jest komentarzem do biblijnej Tory, w którym wyjaśniono jak przestrzegać prawa zawartego w Torze w warunkach diaspery. Po ich wypędzeniu z Palestyny II w. n.e.

³⁴⁷ Halacha często jest tłumaczona jako „Żydowskie Prawo” (dosłownie znaczy ścieżka, droga). Słowo Halacha pochodzi od *Heh-Lamed-Kaf* oznaczającego udawać się w podróż. Jest zbiorem żydowskich praw, nakazów.

³⁴⁸ Y. Harkabi cytuje między innymi rabina Izraela Ariela który o morderstwie nie-Żydów wypowiadał się następująco: „Każdy, kto przegląda kodeks Majmonidesa, który jest filarem halachy w żydowskim świecie i będzie tam szukał pojęcia „ty nie jesteś mordercą” lub do pojęcia „święta krew” co do zabójstwa nie-Żydów będzie szukał na próżno, ponieważ tego nie znajdzie [...] To następuje od słów Majmonidesa, iż Żyd który zabił nie-Żyda jest zwolniony od ludzkiego sądu i nie naruszył prawa o morderstwie. Jak Majmonides pisze w prawie o morderstwie: „Żyd który zabił zamieszkałego-obcego nie może być skazany przez sąd na śmierć(Zeffiyya)”. Izrael Ariel, cyt za. Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit.

kryzys żydowskiej społeczności w Izraelu. Ogólnonarodowy marazm został spowodowany „zarażeniem się” żydowskiej społeczności zachodnią kulturą, doczesnością i dobrami materialnymi. Blok uważał się za ideologiczną straż przednią pobudzając ponownie syjonizm z tradycyjnymi żydowskimi wartościami³⁴⁹.

Kompromisy, jakie był Izrael zmuszony zawierać z państwami arabskimi według ideologów Bloku, były sprzeczne z żydowskim prawem i tradycją. Układy pokojowe miały być wynikiem „zdegenerowanych zachodnich ideałów ucieleśniających zdegenerowaną zachodnią kulturę”³⁵⁰.

W ideologii Gusz Emunim nie było miejsca na pragmatyzm w stosunku do Ziemi, czy nie-Żydów. W tym przypadku ten pragmatyzm był obcym implantem wszczepionym w naród izraelski, który trzeba odrzucić. Przy czym nie chodziło tu o całkowite pozbycie się dorobku kultur cywilizacji zachodniej, a jedynie o odrzucenie tych wartości, które stoją w sprzeczności z Torą, Talmudem czy halachą, lub mają zgubny wpływ na jedność narodu.

Blok krytykuje świeckich Żydów, których emancypacja doprowadziła do oddalenia od prawdy zawartej w Torze i niemożności zrozumienia procesu odkupienia. Fundamentalisci ci, uważają że świeccy Żydzi zostali „skażeni” zachodnimi wartościami i ideologiami, takimi jak demokracja czy liberalizm. Najpełniej stosunek Bloku Wiernych do Zachodu określił rabin Jehuda Amital w *Znaczeniu wojny Jom Kippur* - artykule opublikowanym w zbiorze kazań zatytułowanym *ha-Ma'alot mi-Ma'ama-kim*. Rabin J. Amital pisał: „wojna wybuchła przeciw nastrojom odbudowy królestwa Izraela, które w metafizycznym (nie tylko symbolicznym) sensie są dowodem splugawienia ducha świata zachodniego. Goje walczą o przetrwanie jako goje, jako rytualnie nieczyści. Niegodziwość toczy bój o przetrwanie. Wie, że w Wojnach Boga nie będzie miejsca dla szatana, dla ducha nieczystości czy dla pozostałości zachodniej kultury, której zwolennikami są świeccy Żydzi [...] (Świat Zachodu - A. K) walczy o przetrwanie i wobec tego nasza wojna jest skierowana przeciwko nieczystości zachodniej kultury i przeciwko racjonalności jako takiej [...] wszystko, co obce zbliża nas do obcego i obcy powoduje obcość, tak jak się dzieje z tymi, którzy ciągle wyznają

---

³⁴⁹ E. Sprinzak, Gush Emunim, *The Politics...*, op.cit.

³⁵⁰ Izraelscy urzędnicy, którzy „opiekowali się” amerykańskimi przedstawicielami dyplomatycznymi, reprezentowali według Bloku Wiernych pragmatyczne świeckie wartości, są krytykowani jako anty-Żydzi. Według C. Y. Kooka „każdy kto paktował z Henrym Kissinger'em – który jest symbolem diabła – wciela zachodni pragmatyzm, zachodnią kulturę, jest „mężem goja” i zdrajcą swojego ludu”. J. O'Dea Janet, *Gush Emunim: Roots...*, op.cit., s. 40.

zachodnią kulturę i próbują połączyć judaizm z racjonalistyczną, empiryczną i demokratyczną kulturą"³⁵¹. Uriel Tal analizując wywody rabina J. Amitala stwierdził, iż konflikt pomiędzy fundamentalizmem Bloku Wiernych a kulturą Zachodu ma charakter transcedentalnej świętej wojny – „mesjańskiej wojny” w której zwycięstwa przyspieszają proces odkupienia³⁵². Wrogość w stosunku do Zachodu Bloku Wiernych był skutkiem ideologii głoszonej przez mentora ruchu C. J. Kooka. Uważał on, że Blok ma boski mandat do walki z moralnymi zanieczyszczeniami występującymi w Izraelu, walka z izraelską lewicą stała się walką przeciwko hellenizacji (hityavnut), zgubnemu procesowi, który dzisiaj uosabiany jest przez westernizację³⁵³.

Wojna

Podejście Bloku do wojny jest ściśle związane z fundamentalizmem ruchu. Wojna nie była czymś złym, wprost przeciwnie dla syjonistycznych mesjanistów miała ona zawsze pozytywne konotacje. Wygrana w niej zawsze była odbierana jako boski znak i kolejny etap spełnienia mesjańskiej ery. Nawet porażki (za taką traktowana była sytuacja w trakcie wojny Jom Kippur, czy interwencja w Libanie w latach 1982-1985) były przedstawiane jako pozytywne znaki od Boga, który w ten sposób przywoływał grzesznych Żydów do podporządkowania się nakazom Tory. W ten sposób tłumaczone były niepowodzenia w wojnie w Libanie jako kara za porozumienia pokojowe z Egiptem, na mocy, którego Izrael wycofał się z Synaju. Karen Armstrong dostrzega jeszcze jeden sposób postrzegania wojny przez Blok. Pisała ona analizując ideologię ruchu, iż: „zamiast traktować wojnę jako jeszcze jedno katastrofalne dla Żydów wydarzenie, należy przyjąć ją jako akt oczyszczający”³⁵⁴. Rabin Jechuda Amital stwierdził na temat wojny Jom Kippur: „jest zabronione by patrzeć na tą wojnę w sposób, w jaki patrzyliśmy na nieszczęścia w czasie wygnania. Powinniśmy rozpoznać wielkość momentu w jego biblijnym wymiarze i może to zostać zobaczone jedynie w perspektywie mesjańskiej [...] tylko poprzez światło mesjańskie”³⁵⁵. Blok Wiernych

---

³⁵¹ Cyt za U. Tal, *Foundations...*, op.cit.

³⁵² Ibidem

³⁵³ A. Avrukh, *Gush Emunim: Politics, Religion, and Ideology in Israel*, „Middle East Review”, The American Academic Association for Peace in the Middle East, Volume XI, No. 2, Winter 1978-79, s. 29.

³⁵⁴ K. Armstrong, *W imię...*, op. cit., s. 379.

³⁵⁵ U. Tal, *Foundations...*, op.cit.

swoj stosunek do zbrojnej konfrontacji czerpał z poglądów swojego mentora rabina C. J. Kooka. Rabin E. Waldman opisując rezultaty wojny w Libanie w 1982 roku pisał: „to jest niemożliwe by odkupienie było uzupełnione w jakiś inny sposób niż wojna”. Według tego rabina przez walkę z Arabami Izrael przeprowadza misję „jako serce świata w kontakcie z każdym organem i światowym zrozumieniem, które musi otrzymać krew życia z serca”³⁵⁶. Uriel Tal analizując trendy mesjańskie w wypowiedziach aktywistów Bloku na łamach „Nekudy”, stwierdził, iż uważali oni że operacja „Pokój dla Galilei” była świętą wojną - wojną religijnego obowiązku a wojskowa obecność Izraela w Libanie potwierdziła boską obietnicę z Księgi Rodzaju³⁵⁷.

Rabin Shlomo Aviner napisał: „musimy żyć w tej ziemi nawet za cenę wojny. Ponadto, nawet jeśli jest pokój, musimy wszcząć wojnę dla odzyskania tego, co nam się należy”³⁵⁸. Zgodnie z tymi słowami wojna stanowić by miała jedynie narzędzie w procesie budowy „Królestwa Izraela”. Racjonalizacja wojny jak pisze Janet Ariad demonstruje siłę motywu mesjańskiego i daje przykład siły syjonistycznego mesjanizmu w implikowaniu zdarzeń historycznych³⁵⁹.

Państwo i syjonizm

Stosunek Gusz Emunim do świeckiego charakteru państwa wynikał z podejścia A. I. Kooka do syjonizmu. Ruch - jako spadkobierca ideologii Kooka (starszego) uważa, że nawet świeckie państwo, z rządem, wojskiem, zasługuje na uznanie, gdyż jest państwem żydowskim z żydowskimi organami władzy. Syjonizm był postrzegany przez organizację, (mimo swojej świeckiej formy), jako ideologia pozytywnie aktywizująca żydowską społeczność w przeszłości. Współczesny syjonizm jednak nie był „syjonizmem pionierów”, gdyż zatracił swoją pierwotną formę, a społeczeństwo uległo wpływom degenerujących, egoistycznych wartości³⁶⁰.

Blok nie był mimo częstej działalności antyrządowej ruchem antydemokratycznym. Organizacja akceptowała demokratyczny system prawny, jaki istnieje

---

³⁵⁶ I. Lustick, *Israeli's...*, op.cit.

³⁵⁷ U. Tal, *Foundations...*, op.cit.

³⁵⁸ I. Shahak., N. Mevinsky, *Syjonistyczny...*, op.cit., s. 77.

³⁵⁹ J. Aviad, *The Contemporary...*, op.cit., s. 220.

³⁶⁰ Fragment manifestu Bloku Wiernych brzmiał: „Jesteśmy świadkami procesu zanikania idei syjonizmu i odwrotu od [prób] wcielania jej w życie, tak w słowach, jak w czynach”. Cyt za. K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 399.

w Izraelu, ale tylko do momentu, gdy rząd lub parlament swoją działalnością nie zaprzeczali zapisom biblijnym. W momencie kolizji demokracji z Torą lub Talmudem, akceptacja przechodziła w negację, gdyż zgodnie z *credo* fundamentalistów (nie tylko żydowskich), prawo boskie stoi ponad prawem ludzkim. W momencie, w którym rząd lub Kneset próbował ograniczyć osadnictwo żydowskie na terenach okupowanych lub przekazać Arabom jakiś skrawek Ziemi Izraela, nie reprezentował według Bloku ducha państwa Izrael, ani jego Ludu. Negacja państwa, przez Gusz Emunim występowała również według Ehuda Sprinzaka, gdy polityka rządu nie była ukierunkowana na maksymalizm terytorialny³⁶¹. Poprzez biblijne teksty zaprzeczali oni wtedy reprezentatywnemu charakterowi większości parlamentarnej, a nawet społeczeństwu³⁶². Wielu z rabinów w takim momencie nawoływało nie tylko do obywatelskiego nieposłuszeństwa wobec zdrazieckiego państwa, ale również do otwartej konfrontacji z nim, zakładając nawet walkę zbrojną (można tu przytoczyć na przykład fakt zabójstwa premiera Icchaka Rabina)³⁶³.

Fundamentalizm Bloku Wiernych niosący zagrożenie dla państwa i demokracji, wywołuje sprzeciw izraelskiej lewicy, liberałów i zwolenników świeckiego państwa, którzy obawiają się zawłaszczaniu państwa przez „obóz religijny”. Podając kilka statystyk można przyjrzeć się wzrostowi postaw religijnych wśród izraelskiej społeczności. Jedną z przyczyn jest wzrost liczby urodzeń w rodzinach religijnych w stosunku do średniej występującej w Izraelu pod koniec lat dziewięćdziesiątych³⁶⁴.

---

³⁶¹ E. Sprinzak, *Gush Emunim, The Politics...*, op.cit.

³⁶² Ruch postrzega wtedy takie postawy jako ignorancję boskiego przeznaczenia. Tłumacząc za pomocą biblijnego precedensu, iż większość, która przedstawia stanowisko nie zgodne z ideologia ruchu, jest utożsamiana z ludźmi oddającymi cześć złotemu cielcowi. Tym precedensem posłużył się członek Bloku Wiernych i Yesha, wybrany do 12 Knesetu, aktywista z osady Kiryat Arba Elyakim Ha'etini. Dodatkowo Szymona Peresa w 2000 r. miał nazwać „rehabeam” – jest to jedna z najcięższych obelg oznaczająca człowieka który prowokuje wojnę domową, aby Żydzi walczyli przeciwko Żydom. Patrz: L. Watzal, *Peace ...*, op.cit.

³⁶³ Za przykład negacji i wrogości wobec państwa który podpisał porozumienia pokojowe z Palestyńczykami w 1993 r., mogą posłużyć słowa rabina Yair'a Dreyfus'a który pisał: „apostaza dnia porozumienia z OWP doszło do skutku. Tamten dzień oznacza koniec żydowsko – syjonistycznej ery w historii Ziemi Izraela. Historycy stwierdzają, iż żydowsko – syjonistyczna era trwała od 1948 do 1993 i zakończyła się, kiedy większość żydów zamieniła się w Kananejczyków”. Rabin dalej wypowiadał się na temat świeckich Żydów: „chcą oni [...] zniszczyć autentyczny Judaizm przez zmieszanie go z elementami obcymi, które by zakończyły żydowsko – syjonistyczną motywację”. Izrael określiłby jako: „nowe grzeszne kananejsko – palestyńskie państwo [...] to nie będzie założenie boskiego tronu na ziemi [...] Bóg może nawet wypowiedzieć wojnę przeciw temu grzesznemu tronowi. Żydzi, którzy prowadzą nas do grzechu nie zasługują na żadną boską ochronę [...] Oni wypowiedzieli wojnę przeciwko nam, przedstawicielom Słowa Bożego [...] powinniśmy prowadzić bezlitosną walkę przeciwko kananejsko – palestyńskiemu państwu”. Cyt za: I. Shahak, *The Temporary...*, op.cit., s. 84.

³⁶⁴ Jak podaje L. Watzal średnia urodzeń w izraelskich rodzinach po koniec lat dziewięćdziesiątych wynosiła w 2.9, ale w ortodoksyjnych rodzinach 5.9. Patrz: L. Watzal, *Peace...*, op.cit.

Badanie opinii publicznej przeprowadzone w 1997 r. przez dziennik „Yediot Aharonot”, obrazowało tendencję zmian w izraelskiej społeczności, według tego badania 17 procent izraelskiego społeczeństwa w ciągu sześciu lat zasililo „obóz religijny”, 13000 *chiloni* stało się *haredi*, 24000 stało się *dati*, 130000 *masorti*. Równocześnie 175000 *masorti* stało się *dati* a 24000 *dati* stało się *haredi*³⁶⁵.

Żydowska społeczność Izraela i jej przynależność religijna³⁶⁶. W połowie lat dziewięćdziesiątych podział żydowskiego społeczeństwa Izraela wyglądał następująco:

1. Ultra - ortodoksi (<i>haredim</i>)	3.9 %
2. Religijni (<i>datim</i>)	11.0 %
3. Tradycjoniści (<i>masortim</i>)	26.8 %
4. Świeccy podtrzymujący niektóre tradycje religijne (<i>masoret hamekayem chilonim</i>)	23.4 %
5. Świeccy (<i>chilonim</i>)	30.3 %
6. Anty - religijni	4.4 %

Analizując ten wzrost znaczenia Bloku Wiernych i innych ruchów religijnych I. Szahak doszedł do wniosku, iż: „celem osad założonych przez Blok Wiernych jest wchłonięcie świeckiej części populacji Izraela i przekształcenie jej w religijną etnocentryczną anty-liberalną i anty-universálną społeczność”³⁶⁷.

³⁶⁵ W tym samym badaniu 44 procent badanych odpowiedziało, iż są bardziej religijni niż ich rodzice, 33 procent tak samo jak rodzice, a 22 procent mniej niż rodzice. Dane te przytacza: I. Lustick, *Fundamentalizm...*, op.cit. Inne badania również potwierdzają stały wzrost liczby fundamentalistów żydowskich. Jeżeli 1984 roku tylko kilka tysięcy mieszkańców Izraela przejawiało skrajnie religijne postawy, to w roku 2000 ich liczba sięgała już 10 procent, „Ponadto z uwagi na wysoki przyrost naturalny liczba ludności ortodoksyjnej podwaja się, co siedemnaście lat”³⁶⁵. R. Balke, *Izrael*, Warszawa 2005, s. 119.

³⁶⁶ D. Moore, B. Kimmerling, *Individual Strategies of Adopting Collective Identities: The Israeli Case*, „International Sociology”, 1995, s. 385.

³⁶⁷ I. Shahak, *The Ideology of Jewish Messianism*, „Race & Class”. A Journal on Racism, Empire and Globalisation” Volume 37, Number 2, 1995 s. 81-91. Jak pisze Alice Shalvi dodatkowym czynnikiem stymulującym żydowski fundamentalizm jest tradycja, która wyznacza współczesną ideę żydowskiego fundamentalizmu wskazując iż jest ona przede wszystkim androcentryczna i patriarchalna. Patrz: A. Shalvi, *Renew our Days as of Old. Religious fundamentalism and social change in the modern Jewish state*, [w:] *The Freedom to do God's Will. Religious Fundamentalism and Social Change*, pod red. G. Haar, J. J. Busuttil, London 2003, s. 75-88.

Prawna i pozaprawna działalność polityczna i osadnicza Bloku Wiernych

Blok Wiernych nie prowadzi ewidencji członków, ani nie wydaje kart czy legitymacji członkowskich, z tego powodu początkowo nie można było ustalić liczebności członków ruchu. Blok Wiernych dzięki czemu mógł głosić, że był wielką prężną organizacją, natomiast jego przeciwnicy mogli go marginalizować. W momencie przerodzenia się organizacji z grupy osób związanej z jeszybotem Merkaz Ha-Rav w ruch masowy, Blok Wiernych przestał być monolitem. W skład Gusz Emunim oprócz ludzi utożsamiających się z syjonistycznym mesjanizmem, wchodziły osoby świeckie, które zostały przyciągnięte bardziej przez idealizm i nacjonalizm, niż wiarę w zbliżające się „Dni Ostateczne”.

Ruchem zarządzał trzynastoosobowy sekretariat, z czego dziewięciu członków zostało wybranych na specjalnej konferencji z udziałem L. I. Kooka, a następnie „dokooptowano” czterech członków z organizacji afiliowanych przy Bloku Wiernych.

Codziennymi sprawami osadników zajmowali się czterej liderzy ruchu, byli nimi: rabin M. Lavinger, H. Porat, Uri Elitzur³⁶⁸ – sekretarz generalny organizacji Amana, oraz Daniella Weiss³⁶⁹ - sekretarz generalny ruchu w latach 1984 -1988 (zastąpiona przez Icchak’a Armoni’ego).

W latach dziewięćdziesiątych ścisły rdzeń Bloku Wiernych stanowiła grupa 10 - 20 tysięcy aktywistów w prawie 150 osadach rozrzuconych na Terytoriach Okupowanych. Swoje poparcie ruch budował na szerokiej podstawie społecznej, zwolennikami ruchu byli członkowie ruchu młodzieżowego Synowie Akivy, szkół paramilitarnych (*Hesder Yeshivot*), ale również liczni przedstawiciele klasy średniej zarówno z lewicy jak i prawicy izraelskiej.

---

³⁶⁸ **Uri Elitzur**. Syn historyka prof. Yehudy Elitzura. Aktywista w Bani Akiva a następnie student jeszybotu Merkaz Ha-Rav. Współzałożyciel Bloku Wiernych. Z list NPR i Tehiji bez powodzenia próbował dostać się do Knesetu. Jeden z założycieli Ruchu na Rzecz Powstrzymania Wycofania z Synaju. Był Sekretarzem Generalnym Amana, w latach osiemdziesiątych w NPR odpowiedzialny za prasę i informację, pod koniec lat dziewięćdziesiątych został szefem biura premiera Benjamina Netaniahu. Zob. I. S. Lustick, *For the Land...* (Appendix 3: *Biographies of Selected Gush Emunim activists*), op.cit.

³⁶⁹ **Daniela Weiss** Urodzona w polsko-amerykańskiej rodzinie w Palestynie. Wyrosła w ortodoksyjnym środowisku, była jedną z osób zakładających osadę Elon Moreh. Wieleletnia burmistrz Kedumin, członkini Tehiji i Ruchu na Rzecz Powstrzymania Wycofania z Synaju. W czasie przewodniczenia Blokowi z powodu częstego przebywania w Knesecie i nieformalnych kontaktów z członkami parlamentu była nazywana „królową stołówki Knesetu”. Zob. Ibidem.

Reprezentatywnym organem Bloku Wiernych był Yesha (skrót od Jehuda i Szomron – czyli Judea i Samaria), który przerodził się w główną państwową jednostkę zarządzającą na Terytoriach Okupowanych. Jego głównym organem był Moetzet Yesha (Rada Yesha) w skład, której wchodziło Stowarzyszenie Lokalnych Rad Judei, Samarii i Strefy Gazy. W skład Rady Yesha wchodziło 24 przedstawicieli Lokalnych Rad, oraz 5-10 wpływowych osadników cieszących się autorytetem na Terytoriach Okupowanych. Rada odpowiadała za kontakty pomiędzy rządem a osadnikami, do jej zadań należało między innymi nabywanie ziemi, inwestycje ekonomiczne, budowa domów, utylizacja śmieci, doprowadzenie wody, kontakty z personelem wojskowym, sprawy bezpieczeństwa czy kultury na Terytoriach Okupowanych. To ona opracowywała plany stref ekspansji osadniczej. Główna siedziba Yesha mieściła się w osadzie Gush Ofra na Zachodnim Brzegu. Na swoją działalność corocznie Yesha otrzymywała wysokie subwencje z budżetu państwa. Utworzyła ona powiązania pomiędzy Partią Pracy, NPR i młodzieżowym ruchem Betar. Struktura Rady składała się z pięciu lokalnych komórek w Izraelu i sześciu na terenach okupowanych. Dzięki powołaniu do życia Yesha, organizacje osadnicze z luźnego stowarzyszenia przekształciły się w silny ruch ze ściśle zorganizowaną strukturą.

Już na początku lat osiemdziesiątych XX wieku Blok Wiernych wprowadził sprawny system zarządzania organizacją życia osadników, posiadając regionalne i miejskie rady na Terytoriach Okupowanych, oraz różnego rodzaju przedsiębiorstwa dochodowe³⁷⁰. Rady zarządzają specjalnymi przedsiębiorstwami poprawiającymi życie osadników i przygotowujące dalszą ekspansję na tereny okupowane. Należy do nich między innymi: przedsiębiorstwo Chevrat Sheva które ma za zadanie zbiórkę funduszy na inwestycje ekonomiczne na terenach okupowanych, czy Keren Legeulat Ha'adamot który stara się nabyć jak największą ilość terenów za „zieloną linią” i rozciągnąć nad nimi żydowską kontrolę³⁷¹.

---

³⁷⁰ Grupa „założyła korporacje finansowe, przedsiębiorstwa transportowe, zdrowotne i edukacyjne organizacje. Zatrudniają one setki ludzi, posiadając znaczny majątek. Na przykład, założone przez regionalną radę w Samarii - Przedsiębiorstwo Rozbudowy Samarii posiada 22 autobusy, ciężarówki, buldożery i mikrobusy.[...] Dyrektorzy przedsiębiorstwa są dumni, iż potrafią sfinansować budowę nowych osad bez pomocy rządu”. Patrz: E. Sprinzak, *Gush Emunim. The Politics of Zionist Fundamentalism in Israel*, Institute of Human Relations 1986, http://www.geocities.com/alabasters_archive/zionist_fundamentalism.html (19.01.2007)

³⁷¹ D. Newman, *Gush Emunim Between Fundamentalism and Pragmatism*, “The Jerusalem Quarterly”, Number 39, Spring 1986. http://www.geocities.com/alabasters_archive/gush_pragmatism.html (17.01.2007)

Wszystkie rady miejskie, które wchodziły w skład Yesha były zdominowane przez członków Bloku. Rada Yesha była podzielona na specjalne komitety (polityczny, finansowy, informacji, bezpieczeństwa, relacji z innymi społecznościami), które według dziennikarza Danny'ego Rubinstain'a wyglądały jak małe ministerstwa stając się alternatywnym systemem rządów dla izraelskiego państwa³⁷².

Blok Wiernych przez wiele lat nie prowadził żadnego organu prasowego, nawet nie wydawał biuletynu. W 1979 r. Yesha zaczęła wydawać czasopismo „Sens” („Nekuda”), które stało się głównym organem prasowym osadników, na łamach którego publikowali członkowie Bloku Wiernych. Jego redaktorem został dziennikarz i aktywista Bloku Wiernych - Israel Harel³⁷³. W latach osiemdziesiątych Gusz Emunim był również łączony z organem prasowym Ruchu Wielkiego Izraela „To jest Ziemia” („Zot ha – Aretz”).

Światowa Organizacja Syjonistyczna (ŚOS) uznała Blok Wiernych za oficjalny żydowski ruch osadniczy przyznając organizacji fundusze, które spływały szerokim strumieniem do wszystkich osad żydowskich na Terytoriach Okupowanych. Transport, jak i środki finansowe i materialne na pierwsze osadnicze „operacje” organizacji przekazywane były przez instytucje państwowe, jeszyboty, centra młodzieżowe i osady, które wliczały te wydatki do swoich oficjalnych budżetów. Konwencja (Amana) była osadniczym odłamek Bloku Wiernych powstałym w 1978 r., pozytywnie została zaopiniowana przez ŚOS. W odróżnieniu od organizacji dotychczasowych nielegalnych protestów, demonstracji i działań osadniczych, w których się ruch specjalizował, nowy organ miał to być ukierunkowany na prawną, polityczną i społeczną działalność, w celu podtrzymania ekspansji osadniczej i wszelkiej pomocy kolonizatorom. W 1981 r. Amana odegrała szczególną rolę występując przeciwko Partii Pracy i opowiadając się za Likudem w obawie, że laburzyści powróciliby do lansowanego przez nich w latach siedemdziesiątych Planu Allona. Amana nie była już wtedy organem dbającym jedynie o codzienne sprawy na Terytoriach Okupowanych, ale prężnie działającą grupą interesu i nacisku na izraelski rząd. Amana posiadała również strukturę poza Bliskim

---

³⁷² I. S. Lustick, *Israel's Dangerous Fundamentalists*, „Foreign Policy”, Number 68, Fall 1987, s. 126.

³⁷³ **Israel Harel**. Członek Hartmann Institute in Jerusalem, przewodniczący Institute for Religious Zionism, współzałożyciel Bloku Wiernych, Sekretarz Generalny Yesha, redaktor „Nekudy”, założył The Forum for National Responsibility, członek Public Committee to Create a Constitution at the Israel Democracy Institute i Israeli-American Forum. Patrz: *Good Fences, Good Neighbors? Israel Eleven Years After Oslo*, Sunday, November 14, 2004, Arizona State University, <http://www.asu.edu/clas/jewishstudies/Press%20Release1.pdf> (23.01.2007)

Wschodem, dziesięciu pełnoetatowych pracowników reprezentowało ją w Europie i Stanach Zjednoczonych z budżetem 2 milionów dolarów.

Dzięki Amana na terenach okupowanych rozprzestrzenił się nowy typ osad, tzw. *yeszuvim kehilatiyim*, czyli - małe miejsca zamieszkania ludzi tej samej wiary. Nie przypominały już one kibuców i moszawów z lat pięćdziesiątych. Osadnicy byli wyselekcjonowani i przydzieleni do poszczególnych zadań, jednak osady te zawsze podkreślały swój religijno-nacjonalistyczny i ortodoksyjny wizerunek³⁷⁴.

Ze względu na dużą ilość członków Bloku, którzy należeli do NPR, cała organizacja była początkowo związana i utożsamiana z tą partią, w szczególności z jej młodzieżówką. Taki stan trwał zaledwie przez kilka miesięcy. W połowie 1974 r. NPR weszła do koalicji z Partią Pracy, z którą ze względu na odmienne stanowisko, co do przyszłości Terytoriów Okupowanych Blok był silnie zantagonizowany. Oficjalne drogi Bloku i NPR rozeszły się, w dalszym ciągu jednak utrzymywana była współpraca. Od tego momentu Gusz Emunim był ruchem całkowicie autonomicznym, nie był bezpośrednio i oficjalnie związany z żadną partią polityczną. Przez wszystkie lata swojej działalności wywarł on jednak bardzo silne piętno na scenie politycznej Izraela. Członkowie Bloku startując z list wyborczych innych partii politycznych, głównie religijnych lub religijno-nacjonalistycznych stawali się przysłowiowym „języckiem u wagi”. Miało to miejsce poprzez fakt, iż przez wiele lat partii, która wygrała wybory (czy to Partii Pracy czy też Likudowi) do samodzielnego rządzenia brakowało paru głosów, zawsze szukała ona koalicjantów w partiach religijnych. Wiązało się to „małymi” wymaganiami koalicjantów, którzy godzili się na politykę partii rządzącej w prawie wszystkich kwestiach, w zamian za odpowiedni stosunek jedynie do spraw religijnych i statusu Terytoriów Okupowanych.

Już od początku swojego działania Blok Wiernych, mimo oficjalnie legalnej działalności wielokrotnie działał niezgodnie z prawem organizując demonstracje, protesty, czy zakładając nielegalne kolonie. Ruch organizował spotkania w kawiarniach, szkołach powszechnych i jeszybotach, w których objaśniał ideologię i cel organizacji.

Gdy w Izraelu rozpoczęła się dyskusja na temat oddania Egiptowi Synaju, Blok Wiernych z poparciem Ruchu Wielkiego Izraela zorganizował pierwszą demonstrację, wraz ze strajkiem głodowym przed domem premiera I. Rabina już w maju 1974 r.

---

³⁷⁴ O. Yiftachel, *'Etnocracy': The Politics of Judaizing Israel/Palestine*, „Constellations” Vol.6, Issue 3, September 1999, s. 364.

Następny strajk głodowy był protestem wobec planów porozumienia z Syrią i wycofania się Izraela z Kuneiry na Wzgórzach Golan. Aktywiści Gusz Emunim zablokowali drogę w czasie przejazdu amerykańskiego sekretarza stanu Henry'ego Kissingera, oraz zorganizowali demonstrację przed Hotelem King David w Jerozolimie, w którym przebywał. Na transparentach widniały hasła; „rząd Rabina prowadzi nas jak jagnięta na rzeź”, „Kissi, nie dawaj nam mleka, nie jesteśmy krowami”³⁷⁵. Pod petycją, w której sprzeciwiano się oddaniu Egiptowi Synaju ruch zebrał 460 tysięcy podpisów. Od października 1974 r. ruch rozpoczął „Operację Krążyć”, w której 2 tysiące religijnych Żydów przechodząc przez punkty kontrolne wchodziło na tereny Zachodniego Brzegu Jordanu wyznaczając wzgórza, na których w przyszłości mają być zbudowane izraelskie osady. W grudniu 1975 r. doszło do kolejnej konferencji Bloku w moszawie Ein Vered, która okazała się wielkim sukcesem organizacji. Do ruchu przyłączyły się tysiące osób dotąd związanych z lewicą i organizacjami robotniczymi. W 1976 r. w „wędrownicy po Ziemi Izraela” jak odtąd nazywano masowe marsze Żydów po Terytoriach Okupowanych wzięło udział ponad 20 tysięcy ludzi, między innymi czołowe postaci ówczesnej izraelskiej polityki: Menachem Begin, Yigal Hurwitz, Geula Cohen³⁷⁶. Tego rodzaju działalność była prowokacją dla zamieszkujących te tereny Palestyńczyków i stanowiła presję na rząd izraelski w celu zainicjowania polityki kolonizacyjnej.

Negocjacje w sprawie oddania ziem zajętych w 1967 r. prowadzone były pod naciskiem Stanów Zjednoczonych, rząd izraelski zgadzając się na ewakuację z Synaju równocześnie, pod wpływem Bloku Wiernych uznał prawomocność osady Keshet na Wzgórzach Golan, oraz obozów wojskowych w Tekoa, Kochav ha-Shahar. Największy nacisk na rząd kładła grupa Elon Moreh – rdzeń Bloku Wiernych. Ta grupa siedmiokrotnie próbowała założyć osadę w Nablusie, dopiero ósma próba zakończyła się powodzeniem. W czasie święta Hanuka w grudniu 1975 r. dwa tysiące członków grupy i studentów jeszybotów wkroczyło do Nablusu, po dwudniowych starciach z wojskiem izraelskim, doszło do kompromisu. Aktywiści Elon Moreh tymczasowo przeniosą się do obozu wojskowego w Kadum do momentu, aż rząd wyznaczy teren

---

³⁷⁵ E. Sprinzak, *Gush Emunim The Tip of the Iceberg*, „The Jerusalem Quarterly”, Number 21, Fall 1981.

³⁷⁶ **Geula Cohen**

ur. 25.12.1925 w Tel Awiwie. Członkini terrorystycznej organizacji Irgun Cwai Leumi od 1942 r., a następnie przeszła do innej rewizjonistycznej grupy Lehi. Redaktorka gazety młodzieżówki Lehi „Młody Front”. W latach 1948-1960 r. współredaktorka czasopisma byłych członków Lehi „Sulam”. Jedna z współzałożycieli Tehiji. Patrz: http://www.knesset.gov.il/mk/eng/mkmain_eng.asp (17.01.2007)

pod budowę żydowskiej osady. Nowa osada przyjęła nazwę Elon Moreh, a całe wydarzenie przeszło do historii jako tzw. „Kompromis Kadum”³⁷⁷. Od tego momentu radykalne środowiska religijne rozpoczynały proces judaizacji terenów okupowanych.

Pierwszą osobą, którą odwiedził M. Begin po wyborze na premiera Izraela w 1977 r. był C. J. Kook, w jeszybocie Merkaz Ha-Rav. Sytuację tą opisuje następująco Ben Kimon - jeden z absolwentów jeszybotu. „Kiedy Begin został wybrany na Prezesa Rady Ministrów przyszedł odwiedzić Cwi Jehudę. On przyszedł tak jak do Canossy, jak gdyby ten człowiek, Cwi Jehuda był reprezentantem Boga. Nagle Prezes Rady Ministrów klęka i kłania się Cwi Jehudzie”³⁷⁸. To zdarzenie ilustruje, na jakie poparcie mógł liczyć Blok Wiernych ze strony rządu Likudu. Na miejsce swojego pierwszego wystąpienia M. Begin wybrał żydowską osadę Gusz Kaddum gdzie ogłosił, iż „Judea i Samaria są częścią Izraela”³⁷⁹. W innej wypowiedzi z pierwszego okresu rządów M. Begin izraelskie społeczeństwo usłyszało: „będziemy mieć dużo więcej takich osad jak Elon Morah”. Do lipca 1977 r. rząd ogłosił utworzenie 16 nowych osad, a w całym okresie sprawowania władzy przez Likud (1977-1984) rząd przekazał ponad miliard dolarów na budowę i rozbudowę żydowskich osad. Plan zasiedlania terenów okupowanych przeprowadzał minister rolnictwa Ariel Szaron. Plan zakładał skolonizowanie Zachodniego Brzegu Jordanu ponad milionem Żydów w przeciągu 20 lat. Plan przewidywał inwestycje w infrastrukturę dojazdową, budowę domów, kupno ziemi. Plan został opracowany pod kierownictwem członka Bloku Wiernych Mattitياهو Droblea – przewodniczącego Departamentu Ziemi Osadników Agencji Żydowskiej, nosił nazwę – Główny Plan dla Judei i Samarii. Pomiędzy 1977 r. a 1981 r. Likud wydał na plany osadnicze 400 milionów dolarów, przy czym po reelekcji ta liczba wzrosła, a osadnictwo zostało przyśpieszone. Od 1977 r. do końca drugiej kadencji Likudu zostało wybudowanych 113 osad na Zachodnim Brzegu Jordanu (nie wliczając nowych osad w powiększonej Jerozolimie) gdzie żyło 46 tysięcy osadników. Plan zakładał co roczne osiedlania się 15 tysięcy nowych osadników³⁸⁰.

Budowa osady Elon Moreh została zaskarżona przez Palestyńczyków o izraelskiego sądu, gdyż tereny pod budowę nie były własnością izraelskiego państwa.

---

³⁷⁷ Ibidem.

³⁷⁸ Cyt za. I. S. Lustick, *For the Land...*, rozdział I (*The Emergence of Jewish Fundamentalism in Historical Perspective*), op.cit.

³⁷⁹ Cyt za. K. A. Avruch, *Gush Emunim: Politics...*, op.cit., s. 28.

³⁸⁰ I. S. Lustick, *For the Land...*, rozdział II (*The Evolution of Gush Emunim and Related Groups*), op. cit.

Decyzja izraelskiego Sądu Najwyższego z 22 października 1979 r. o nielegalnym charakterze osady Elon Moreh postawiła w bardzo kłopotliwej sytuacji osadników i izraelski rząd. Niepewna sytuacja prawna osadników mogła według I. Lusticka doprowadzić do wybuchu wojny domowej. Mimo rządowego kryzysu sytuacja została rozwiązana przychylnie dla Bloku Wiernych, rząd opracował plan zmiany statusu prawnego osad, nowy pięcioletni plan przewidywał budowę 59 osad na Zachodnim Brzegu Jordanu, minister obrony, który był odpowiedzialny za ewentualną ewakuację osad żydowskich Ezer Weizman podał się do dymisji³⁸¹.

20 marca 1979 r. na sześć dni przed podpisaniem egipsko-izraelskiego porozumienia wojskowy zarząd na Zachodnim Brzegu Jordanu, aby chociaż częściowo spacyfikować nastroje wśród osadników podpisał „Rozkaz 783”, w którym wydał zezwolenie na powstanie trzech nowych rad osadniczych, kolejne dwie powstały kilka miesięcy później. W marcu 1981 r. pięć rad miejskich zostało założonych na mocy „Rozkazu 982”³⁸². Rady zlokalizowane na Terytoriach Okupowanych miały prawie wszystkie uprawnienia rad miejskich na terytorium Izraela. Nielegalni urzędnicy na mocy tych dyrektyw otrzymali status urzędników państwowych, z wysokim budżetem i władzą polityczną. Rady ugruntowały żydowską kontrolę nad terenami im podległymi i zapewniały trwałość osad.

Po podpisaniu przez rząd umowy w Camp David w 1978 r., Gusz Emunim skrytykował Likud i NPR, partie które dotąd popierał. Doprowadziło to do utworzenia nowej partii Tehija przez religijnych Żydów i świeckich ultranacjonalistów izraelskich. Nowa partia w marcu 1979 r. została utworzona na spotkaniu z C. J. Kookiem kilku członków Bloku Wiernych i Ruchu dla Całości Ziemi Izraela. Tehija w wyborach w 1981 r. otrzymała 44,5 tysiąca głosów i wprowadziła trzech reprezentantów do Knesetu (Yuvala Neemana³⁸³, Geula Cohena i Hanan Porat), w wyborach w 1984 r. otrzymała

---

³⁸¹ Sąd Najwyższy zgodził się z arabskimi petentami, iż osada Elon Moreh powinna zostać rozebrana gdyż została wybudowana na wyłączonej ziemi palestyńskiej. Blok Wiernych oskarżył rząd o zdradę praw Żydów do całości Ziemi Izraela. Z przedstawicielami rządu i Knesetu spotkała się delegacja Bloku z rabinem M. Levingerem na czele. W tym czasie osadnicy z Elon Moreh werbowali tysiące ludzi do obrony przed ewakuacją. Minister edukacji Zevulun Hammer członek NPR – koalicjanta partii rządzącej ostrzegł Likud, że jeżeli doszłoby do konfrontacji wojska z osadnikami, jego partia wystąpi z rządu, co równałoby się z jego upadkiem. Rząd wielokrotnie spotykał się w sprawie reakcji na decyzję Sądu Najwyższego. Osada Elon Moreh została przeniesiona w pobliskie miejsce, a rząd zobowiązał się do wyznaczenia nowych miejsc pod osady żydowskie i przyspieszenia kolonizacji. Sześciu członków Bloku wiernych rozpoczęło strajk głodowy protestując za ich zdaniem zbyt wolnym przekazywaniem dodatkowej ziemi dla osadników, o co oskarżyli ministra obrony. Zob. Ibidem.

³⁸² E. Sprinzak, *Gush Emunim. The Politics...*, op.cit.

³⁸³ Yuval Neeman

83 tysiące głosów i miała już 5 miejsc w parlamencie. Mimo, iż Tehiya jest ugrupowaniem świeckim to jej program polityczny jest zgodny z ideologią Bloku Wiernych.

Blok Wiernych powołał (wraz z Kach) w 1982 r. organizację Ruchu na Rzecz Powstrzymania Wycofania z Synaju, jednak organizacja po zgodzie osadników na wycofanie w zamian za wysokie odszkodowanie, rozwiązała się. Część osadników z Yamit (zlikwidowanej osady na Synaju) utworzyło wraz z liderami Bloku (Beni Katzoverem, M. Levingerem, H. Druckamem) organizację Powrót na Synaj (*Shvut Sinai*). Po zakończeniu wycofywania organizacja działała w osadach w Strefie Gazy³⁸⁴.

Gusz Emunim cieszył się szerokim poparciem wśród członków prawicowej partii Likud, gdzie głównymi zwolennikami ruchu byli A. Szaron i M. Begin. Narodowa Partia Religijna została zdominowana przez ludzi powiązanych z Gusz Emunim i przesiąknięta ideologią kookistów. W 1983 r. Chaim Druckam który brał udział w powoływaniu organizacji: Ruchu na Rzecz Powstrzymania Wycofania z Synaju jak i Powrót na Synaj utworzył własne stronnictwo Matzad (Obóz Religijno-Syjonistyczny), następnie wraz z Hanan Porat który opuścił szeregi Tehiji założył krótko działającą kookistowską organizację Światła (*Orot*). W wyniku jej rozpadu Matzad połączył się z skrajnie ortodoksyjnym, anty-arabskim Poalei Agudat Israel (*Pagi*). Nowa partia weszła do Knesetu pod nazwą Tradycja (Morasha), podkreślając silne przywiązanie do Bloku Wiernych i „izraelskości” terenów okupowanych.

Mimo, iż Blok był ruchem oficjalnie pozaparlamentarnym udało mu się stworzyć w każdym Knesecie od swojego powstania szerokie zaplecze parlamentarne. W 1985 r. do tzw. „Lobby” należało 5 partii i w różnych konstelacjach politycznych 23 a nawet 38 procent całego Knesetu, ilość posłów wyrażających poparcie dla Bloku w 1985 r., wynosiła ponad 50 parlamentarzystów i ministrów³⁸⁵.

W 1986 r. grupa zorganizowała ogólno-krajową kampanię w celu wypuszczenia z więzienia członków Żydowskiego Podziemia Terrorystycznego skazanych za akty

---

ur.14.05.1925 w Tel Awiwie. W wieku 15 lat przyłączył się do Hagany, brał udział w wojnie 1948 r. w Batalionie Givati. Wojskowy attache w Wielkiej Brytanii w latach 1958 – 1960. Przeniesiony do rezerwy w randze pułkownika. Członek Izraelskiego Komitetu Energii Atomowej 1960 – 1961. Profesor Theoretical Physics at California Institute of Technology, Department of Physics and Astronomy at Tel Aviv University. Jeden z założycieli Tehiji, z list tej partii wybrany do 10,11 i 12 Knesetu. Minister Energii i Infrastruktury oraz Nauki i Technologii w 12 Knesecie. Patrz: http://www.knesset.gov.il/mk/eng/mkmain_eng.asp (23.01.2007)

³⁸⁴I. S. Lustick, *For The Land...*, op.cit.

³⁸⁵Ibidem.

antypalestyńskiej przemocy. Wystosowano petycję do prezydenta o udzielenie amnestii skazanym, które podpisało ponad 300 tysięcy osób, w tym 50 członków Knesetu, premier (Icchak Szamir), oraz ministrowie (Ariel Szaron, Haim Corfu). Akcja ta przyniosła zakładane przez Blok efekty. Większość skazanych (20) została zwolniona z aresztu we wrześniu 1986 r., ostanich trzech terrorystów skazanych za potrójne morderstwo (college w Hebronie) osiadujących karę dożywotniego pozbawienia wolności po wielokrotnym zmniejszaniu kary, wyszła na wolność w 1990 r. po odbyciu kary 6 lat więzienia.³⁸⁶ Jeden ze skazanych – Jehuda Etzion przez kilka miesięcy na łamach „Nekudy” publikował pisane w więzieniu artykuły wyjaśniające motywacje i usprawiedliwiając czyny grupy terrorystycznej³⁸⁷.

Praktycznie przez cały okres po 1977 r. trwał nieprzerwanie proces kolonizacji Zachodniego Brzegu, nawet porozumienia z Oslo, nie były w stanie wymusić na izraelskim rządzie jego zahamowania. W 1992 r., premier I. Rabin zapowiedział wstrzymanie finansowania dla nowych osad na Terytoriach Okupowanych. Decyzja ta została skrytykowana przez fundamentalistów z NPR słowami, „to zdecydowane przez rząd zamrożenie jest równoznaczne z bluźnierstwem. Jest gorsze niż dekrety rzymskiego cesarza Tytusa. Nawet Biała księga rządu brytyjskiego z 1939 roku błędnie w porównaniu z tym zamrożeniem”³⁸⁸. Rząd uległ naciskom kół religijnych. W 1993 r. I. Rabin przekazał z budżetu między innymi 200 tysięcy dolarów na budowę fundamentów pod nowe zabudowania w osadzie Beit Romano, we wrześniu 1998 r. kolejny rząd przeznaczył 3 mln. dolarów na rozbudowę osiedla w Tel Rumeijda dla nowych 75 osadników.³⁸⁹

Działalność Bloku nie tylko polegała na zakładaniu osad żydowskich na terenach zdobytych przez Izrael w 1967 r., ale również na próbach ich prawnej legitymizacji, jeżeli nie od strony prawa międzynarodowego to przynajmniej państwa Izrael.

Na symptomatyczny stosunek państwa Izrael do Bloku Wiernych wskazywały działania izraelskiego rządu po zamordowaniu premiera Icchaka Rabina. Po tej tragicznej śmierci nie zrobiono nic, by pozbawić fundamentalistów z możliwości oddziaływania zarówno na politykę państwa jak i społeczeństwo. Środowisko

---

³⁸⁶ Patrz: D. K. Shipler, *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003, s. 143 – 148.

³⁸⁷ I. S. Lustick, *For The Land...*, op.cit.

³⁸⁸ Cyt za. G. S. Mahler, *Kneset. Parlament w systemie politycznym Izraela*, Warszawa 1996, s. 200.

³⁸⁹ Patrz: Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit.

radykałnych osadników żydowskich było odpowiedzialne za stworzenie atmosfery wrogości i podżeganie do zbrodni. Mimo, iż Partia Pracy (*Mifletet HaAvodah*) przez cały okres rywalizowała z Blokiem Wiernych, następca Rabina Szymon Peres, wyznaczył jednego z liderów Gusz Emunim rabina Amita na ministra bez teki, aby spacyfikować nastroje fundamentalistów.

Członkowie Bloku Wiernych dla izraelskiego społeczeństwa i Palestyńczyków nie byli nierozpoznawalni. Osadnicy żydowscy odznaczali się od reszty izraelskiego społeczeństwa poprzez ubiór, nosząc duże kolorowe włóczkowe jarmułki, przez co nazywani byli *Kipot Srugot* – co oznacza „dziergane jarmułki”³⁹⁰.

---

³⁹⁰ E. Barbur, K. Urbański, *Właśnie Izrael. „Gadany” przewodnik po teraźniejszości i historii Izraela*, Warszawa 2006, s. 127.

3.2 Kach, Kahanne Chaj – ekstremizm, rasizm, terroryzm

Nie mam zamiaru przyglądać się spokojnie, jak Arabowie likwidują mój kraj - albo za pomocą kul, albo rodzenia dzieci. Musicie wiedzieć, co dla Arabów znaczy słowo 'kahane'. Znaczy ono terror³⁹¹.

3.2.1 Meir Kahanne – „izraelski ajatollah”

David Meir Kahane urodził się 1 sierpnia 1932 r. w Brooklinie w ortodoksyjnej rodzinie żydowskiej. Jego ojciec rabin Charles Kahane był zwolennikiem rewizjonizmu, a w jego domu często gościli czołowi rewizjoniści włącznie z Włodzimierzem (Zeev'em) Żabotyńskim. Meir Kahane związał się w młodości z tą opcją polityczną, przystępując do rewizjonistycznej młodzieżówki – Betar. Po raz pierwszy został aresztowany jako piętnastolatek za zorganizowanie protestów przeciwko Ernestowi Bevinowi – brytyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych. Zdobył dwukierunkowe wykształcenie - dyplom ukończenia Uniwersytetu Nowojorskiego (kierunek - prawo międzynarodowe), oraz jeszybotu Mir w Brooklinie. Został redaktorem żydowskiego czasopisma „Prasa Żydowska” („Jewish Press”), gdzie wykazał się talentem pisarskim³⁹².

W latach sześćdziesiątych był entuzjastą amerykańskiego zaangażowania w Wietnamie. Został zwerbowany przez Federalne Biuro Śledcze (dalej - FBI), gdzie przydzielono mu zadanie inwigilacji lewicowych (uniwersyteckich) środowisk antywojennych, oraz przeniknięcie i rozpracowanie prawicowej grupy John Birch Society³⁹³.

W 1968 r. założył Żydowską Ligę Obrony (Jewish Defense League –dalej JDL), której zadaniem była ochrona żydowskiej społeczności przed wszelkimi aktami nietolerancji (neonazistów, skrajnej prawicy, antysemitów itd. ...) i skończenie z rozpropagowanym w świecie obrazem słabego Żyda. Sloganem Ligi było hasło „Nigdy

---

³⁹¹ M. Kahane cyt. za. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 97.

³⁹² Rabin M. Kahane był płodnym pisarzem. Napisał 12 książek i kilkadziesiąt różnego rodzaju artykułów i komentarzy.

³⁹³ R. Friedman, *The False Prophet : Rabbi Meir Kahane : from FBI informant to Knesset member*, New York 1990, s. 61 – 63.

Więcej” (*Never Again*). Żydzi nie mieli stać bez czynnie, ale bronić się przed atakami antysemitycznego świata³⁹⁴.

Struktura składała się z JDL dwóch komórek, pierwsza to tak zwani „uczeni”, zajmowali się oni ideologią organizacji. Druga to oddziały tak zwanych Zwierząt (*Chaya*) których zadaniem było siłowa rozprawa z przeciwnikami Ligi³⁹⁵. Początkowo były to działania anty-murzyńskie, gdzie JDL występowała przeciwko dwóm organizacjom afroamerykańskim Black Power i Black Panthers. Pierwszym atakiem JDL, za który zostali aresztowani aktywiści grupy był zamach na antysemityczną stację radiową.

Pomiędzy grudniem 1969 a sierpniem 1972 r. JDL przeprowadziła zamachy terrorystyczne których celem były organizacje i dyplomaci radzieccy. Te akty przemocy były zorganizowane z namaszczeniem M. Begin lidera partii Herut (Wolność), oficerów Mossadu, oraz bogatych żydowskich biznesmenów w USA. Celem tych ataków miało być zwrócenie uwagi na sytuację Żydów w ZSRR oraz pogorszenie relacji pomiędzy USA i ZSRR³⁹⁶.

Rabin M. Kahane na początku lat siedemdziesiątych cieszył się uznaniem w „wysokich” kręgach politycznych USA. Podczas wyborów prezydenckich został zaproszony do udziału w nowojorskiej kampanii senatora Henrego Jacksona kandydata demokratów do Białego Domu³⁹⁷.

Finansowe wsparcie dla organizacji JDL mieli przekazywać bogaci żydowscy przedsiębiorcy w USA³⁹⁸, a liczba ludzi wspierających organizację w 1971 r. sięgała 10 tysięcy. Finansowo rabina M. Kahane wspierała również nowojorska mafia³⁹⁹.

---

³⁹⁴ Rabin M. Kahane uważał, iż cały świat jest antysemityczny i wrogo nastawiony do Żydów. Mówił: „Przede wszystkim musimy zrozumieć, że ludzie, nawet w najlepszych okolicznościach nie lubią Żydów”. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 96

³⁹⁵ E. Sprinzak, *Kach and Meir Kahane: The Emergence of Jewish Quasi-Fascism*, “Patterns of Prejudice”, Volume 19, Numbers 3 and 4, 1985, wydanie elektroniczne http://www.geocities.com/alabasters_archive/kach_and_kahane.html (17.02.2007)

³⁹⁶ W grudniu 1969 r. do Stanów Zjednoczonych udał się Gehula Cohen, członek Knesetu z ramienia prawicowej partii Geħal, przekonał on rabina M. Kahane o zmianę celu ataków, (z organizacji afroamerykańskich na radzieckie). R. Friedman, *The False...*, op.cit., s. 105-107.

³⁹⁷ Innym zwolennikiem JDL był kongresman Mario Biaggi. Patrz: R. I. Friedman, *The False...*, op.cit., s. 125.

³⁹⁸ Kwoty przekazywane miały obejmować miliony dolarów. Jednym z darczyńców był np. Reuben Mattus – właściciel Häagen-Dazs ice cream. Patrz. Ibidem, s. 115-116, 222-224.

Jak pisze R. I. Friedman rabin M. Kahane współpracował z Włosko-Amerykańską Liga Praw Obywatelskich (Italian American Civil Rights League - IACRL) – prawicowym ugrupowaniem założonym przez włoską mafię⁴⁰⁰. Po wyjeździe rabina M. Kahane ze Stanów Zjednoczonych do Izraela w 1971 r. zamachy terrorystyczne JDL nie ustały⁴⁰¹.

---

³⁹⁹ Y. Kotler, *Heil Kahane*, New York 1986, s. 46-51.; R. Friedman, *The False...*, op.cit., s. 121-127.

⁴⁰⁰ Stojący na czele nowojorskiej mafii, oraz IACRL – Joseph Colombo miał wpłacić kaucję 25 tysięcy za aresztowanego, za podłożenie ładunków wybuchowych Rabina M. Kahane. Patrz: R. I. Friedman, *The False...*, op.cit., s. 121 – 123.

⁴⁰¹ Pomiędzy 1975 a 1976 rokiem JDL używając nazwy Żydowski Zbrojny Opór przeprowadził w Nowym Yorku zamachy bombowe między innymi na: Iracką Delegację w ONZecie, Konsulat Polski i biura radzieckiego przedsiębiorstwa Amtorg. Ostrzelano radzieckie mieszkania w Bronx'ie, strzelano do radzieckich dyplomatów w Maryland, oraz do radzieckiej dyplomacji w ONZ-ecie uszkadzając pomieszczenia sekcji ukraińskiej. 2-go maja 1976 roku podłożono ładunki wybuchowe pod siedzibę Amerykańskiej Partii Komunistycznej, oraz dwóch banków robiących interesy ze Związkiem Radzieckim. 23 czerwca 1976 roku podpalono samochody należące do Pan American Airlines. Bomba również wybuchła w siedzibie Ministerstwa Stanu Waszyngtonie, a rzecznik JDL ogłosił iż eksplozja była wynikiem „wyprzedania Izraela Sadatowi”. Ogółem Od 1968 r. w atakach JDL zginęło 7 osób a rannych zostało co najmniej 22. Patrz: R. I. Friedman, *The False...* op.cit., s. 182; D.Neff, *Jewish Defense League Unleashes Campaign of Violence in America*, „Washington Report on Middle East Affairs”, July/August 1999, <http://www.ifamericansknew.org/download/jdl-booklet.pdf>.

3.2.2 Ideologia – „Oni muszą odejść”⁴⁰²

Rasizm

To, co stanowiło sedno ideologii rabina M. Kahane to jej rasistowski charakter, a sam Kach był określany mianem organizacji quasi-faszystowskiej⁴⁰³. Takie postrzeganie rabina M. Kahane i organizacji Kach jest wynikiem wywyższania narodu żydowskiego ponad inne nacje. W wywiadzie z Y. Kotlerem rabin M. Kahane stwierdził, iż naród żydowski jest „wyjątkowy, wybrany, Święty i najwyższy”⁴⁰⁴. W stosunku do Arabów często używał obraźliwych zwrotów, mających podtekst rasistowski, mówił między innymi, iż są „psami” i że „mnożą się jak pchły”, a jedyne możliwe rozwiązanie jest ich przepędzenie lub fizyczna eliminacja⁴⁰⁵, gdyż jak mówił „żaden Arab nie jest niewinny”⁴⁰⁶. Właśnie fizyczna eliminacja Arabów jest często podkreślana w ideologii rabina M. Kahane, który mówił: „Arabowie to rak, rak wśród nas. Ale nikt nie wstanie i nie powie tego

[...] Mówię to, co każdy z was czuje głęboko w sercu: jest tylko jedno rozwiązanie, żadne inne, nie ma rozwiązania częściowego: Arabowie won! Won! [...] Nie pytajcie mnie jak [...] Zróbcie mnie ministrem obrony na dwa miesiące i nie zobaczycie tu ani jednego karalucha! Obiecuję wam czysty Erec Israel! Dajcie mi władzę, abym się z nimi rozprawił!⁴⁰⁷ Raphael Mergui i Philippe Simonnot w swojej książce *Israel's Ayatollahs: Meir Kahane and the Far Right in Israel*, przeprowadzili obszerny wywiad z rabinem M. Kahane. Wyjaśnił on w tej rozmowie jak należy postąpić, aby pozbyć się nieżydowskich mieszkańców z Izraela. Na pytanie czy użyłby wojska do wypędzenia

⁴⁰² Tytuł podrozdziału jest zaczerpnięty z tytułu najradykałniejszej książki rabina M. Kahane - *They Must Go*.

⁴⁰³ E. Sprinzak, *Kach...*, op.cit.

⁴⁰⁴ Y. Kotler, *Heil...*, op.cit., s. 195.

⁴⁰⁵ B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 97.

⁴⁰⁶ R. Mergui, P. Simonnot, *Meir Kahane, Israel's ayatollahs: Meir Kahane and the far right in Israel*. London 1987, s. 51.

⁴⁰⁷ F. Holliday, *Islam...*, op.cit., s. 192.

Palestyńczyków odpowiedział: „Tak, oczywiście, ale w większości nie będzie to konieczne. Zaoferowałbym finansowe wynagrodzenie dla tych którzy chcą opuścić kraj dobrowolnie. Użyłbym siły tylko dla tych, którzy by nie chcieli odejść. Użyłbym wszystkich sposobów i oni o tym wiedzą”⁴⁰⁸. Jego autorstwa był pomysł siłowej ekspulsji Arabów poprzez przymusowy transport w ciężarówkach i przerzut przez mosty na Jordanie. Celem jaki stawiał sobie założyciel Kach było pozbycie się Arabów i dominacja narodu żydowskiego który z powodu swojego przymierza z Bogiem stoi ponad innymi narodami. Jego antyarabizm (czy antyislamizm) był jedynie wypadkową postrzegania Żydów jako narodu wybranego. W takiej percepcji nie tylko Arabowie stawali się jego wrogami, wcześniej byli nimi afroamerykanie, amerykańska prawica, Sowietci, a także ogólnie cały świat nieżydowski, włączając wszystkich chrześcijan. Rabin M. Kahane w trakcie wywiadu na zadane pytanie, co zamierzałby zrobić z chrześcijanami zamieszkującymi Izrael odpowiedział: „Część nie-Żydów w tym Arabów, mogłaby dostać status „obcego mieszkańca” jeśli przyjmą prawo halachy. Nie robię rozróżnienia między Arabami i nie-Arabami. Jedyne rozróżnienie, które robię to pomiędzy Żydami i nie-Żydami. Jeśli nie-Żydzi chcą żyć w tym miejscu, muszą się zgodzić na status „obcego mieszkańca”, obojętnie czy jest Arabem. Nie może mieć jednak praw obywatelskich”⁴⁰⁹.

Jak pisze E. Sprinzak rabin M. Kahane nigdy nie opowiadał się za świeckim faszyzmem „jego system ideologiczny był zawsze religijny i bardzo żydowski. Specjalna ideologia, którą rozpropagował nie wywodziła się z Betaru, ale z rabinackich studiów z brooklińskim doświadczeniem, które było zawsze mieszaniną fundamentalistycznego przekazywania Tory, ogromnego sentymentu antynieżydowskiemu i podziwu dla siły fizycznej”⁴¹⁰. Sam siebie postrzegał jako religijnego przewodnika narodu, który wskazuje najlepszą drogę do Zbawienia, którym było ściśle podporządkowanie się prawom boskim. W wywiadzie rabin M. Kahane mówił: „Ja mogę powiedzieć, że w pewnych warunkach Chomeini i islam jest bliższy dla judaizmu niż Jan Jakub Rousseau, Jon Locke czy Thomas Jefferson. Według mnie, nie ma żadnej wątpliwości że tak jest. Jeśli znasz podstawowe pojęcie, że to Bóg

---

⁴⁰⁸ R. Mergui, P. Simonnot, *Meïr...*, op.cit., s. 48

⁴⁰⁹ Ibidem, s. 52.

⁴¹⁰ E. Sprinzak, *The Israeli Radical Right: History, Culture and Politics* [w:] *Encounters with the Contemporary Radical Right*, pod red. P. Merkl, L. Weinberg, Boulder 1993, wydanie elektroniczne: http://www.geocities.com/alabasters_archive/israeli_radical_right.html, (27.01.2007).

stworzył człowieka i że on musi słuchać boskich praw, wtedy ja jestem jak Chomeini albo papież, albo inny duchowy przywódca”⁴¹¹.

Szowinistyczna ideologia rabina M. Kahane objawiała się w całkowitym zakazie związków mieszanych (arabsko-żydowskich). Żydowska „czystość rasy” była jednym z głównych punktów jego programu⁴¹². Rabin sprzeciwiał się związkom seksualnym Żydów i nie-Żydów⁴¹³. W 1979 r. aktywiści Kach utworzyli „żydowskie straże honoru” których zadaniem była identyfikacja par mieszanych, a następnie poprzez szykany i zastraszania doprowadzenie do rozpadu tych związków. Rabin M. Kahane proponował sankcję karną w postaci 5 lat więzienia za związek mieszany. W jednym z wywiadów rabin M. Kahane mówił: „To nie jest ważne czy oni dostaną pół roku, czy 100 szekli grzywny. Najważniejszą sprawą jest uznanie małżeństw mieszanych za zbrodnię”⁴¹⁴. Po pomyślnych wyborach do Knesetu w 1982 r. rabin próbował przełożyć swoją ideologię na konkretne przepisy prawne. Rok wcześniej w czasie rozprawy sądowej rabina M. Kahane reprezentujący państwo Izrael Renato Yarak porównał ideologię rabina do nazistowskich ustaw norymberskich⁴¹⁵.

---

⁴¹¹ R. Mergui, P. Simonnot, *Meïr...*, op.cit., s. 48.

⁴¹² Jedną z odezwow ruchu Kach brzmiała: „Córy Izraela! Jesteście córami wielkiego, wybranego i wspaniałego narodu. Nie kalajcie się. Nie poddawajcie hańbie. Nie nawiązujcie kontaktów z Arabami i innymi gojami. Nie trzeba być osobą szczególnie wierzącą, aby zrozumieć, jak wielką i ważną rzeczą jest być dumną żydowską kobietą. Nie musicie być specjalnie wierzącymi, aby zrozumieć, że wasze dzieci i ich dzieci muszą stanowić kontynuację pokoleń Ludu Żydowskiego. Strzeżcie się Arabów, którzy chcą was zhańbić i znieważyć. Córy Izraela, kontaktujcie się tylko z Synami Izraela! Synowie Izraela, jesteście powołani do włączenia się w szeregi „obrońców honoru żydowskiego”, do świadczenia pomocy. Obrońcy honoru wezmą na siebie rolę zapobieżenia roztopieniu się i asymilacji Żydów. Działalność taka będzie legalna i zgodna z przepisami policyjnymi. Wstępujcie więc...”. Cyt za: U. Huppr, *Rabini...*, op.cit., s. 195.

⁴¹³ Ideologia „czystości rasy” żydowskiej nie przeszkadzała rabinowi M. Kahane w związkach z nie-żydowskimi partnerkami. Głośny był romans rabina Meira Kahane który pod zmienionym nazwiskiem (Michael King) umawiał się z nie-żydowską 22-letnią modelką Glorią Jean D’Argenio proponując jej małżeństwo (będąc w ciąży rzuciła się do East River gdy dowiedziała się, że rabin jest żonaty i ma 4 dzieci). Zob. Yair Kotler, *Heil Kahane...*, op.cit., s. 27-29; Większości bibliografii M. Kahane podkreśla jego fobie na temat związków seksualnych i podmiotowego traktowania kobiet. R. Friedman używa nawet zwrotu „seksualny drapieżnik” (sexual predator) i pisze: „Uderzyło mnie już to na pierwszym spotkaniu, Kahane był człowiekiem nawiedzonym jeśli chodzi o seks i przemoc. Ciągłe mówił o Arabach śpiących z żydowskimi kobietami” R. Friedman, *False...*, op.cit., s. 1, 71-75.

⁴¹⁴ R. Mergui, P. Simonnot, *Meïr...*, op.cit., s. 82.

⁴¹⁵ E. Sprinzak, *Kach...*, op.cit.

Kult Siły

Kolejną cechą ideologii rabina M. Kahane był kult siły i uznanie przemocy jako narzędzia sprawiedliwości i naprawy świata. Jest to widoczne między innymi na emblematach wszystkich organizacji powiązanych z rabinem M. Kahane (zaciśnięta pięść). Kult siły jest wynikiem nasiąknięcia już od wczesnych lat etosem Żabotyńskiego i tradycjami rewizjonistycznymi praktykowanymi w Betarze. Tak jak w poglądach rasistowskich, również i tutaj odwoływał się on do religii, gdzie przemoc była traktowana kategoriami sakralnymi. Karen Armstrong o postrzeganiu przemocy kategoriami religijnymi przez rabina M. Kahane pisała: „Imię Boga było bezczeszczone za każdym razem, gdy, nie – Żydzi dopuszczali się pobicia lub gwałtu na Żydzie; „Kiedy Żyd zaznaje poniżenia, Bóg doznaje hańby! Kiedy Żyd jest atakowany – jest to napaść na Imię Boga!” Słuszne zaś było działanie przeciwne. Gwałtowny odwet był *kiddusz ha-Szem*, uświęceniem imienia Bożego: „Żydowskie uderzenie w twarz zdumionego nieżydowskiego świata, uderzenie, jakiego nie widziano od dwóch tysiącleci, to jest *kiddusz ha –Szem*.⁴¹⁶

Rabin M. Kahane starał się zerwać ze stereotypem Żyda ofiary, który bez sprzeciwu poddawał się prześladowaniom. Rabin mówił: „Właśnie, dlatego utworzyłem Żydowską Ligę Obrony i nasze motto „nigdy więcej” nie oznacza, że „to” (holocaust – przyp. A.K.) nie powtórzy się nigdy więcej. To jest nonsens. To znaczy, że jeśli się powtórzy, to nie będzie już tak samo. Ostatni raz Żydzi zachowali się jak owce”⁴¹⁷.

Stosunek do państwa, ziemi i demokracji

Jak większość religijnych nacjonalistów rabin M. Kahane był maksymalistą terytorialnym uznając za granice państwa Izrael granice na Nilu i Eufracie. Samo państwo według rabina nie było tylko polityczno – materialnym bytem, ale jego istota była transcendentna, i stanowiła symbol boskiej mocy. M. Kahane mówił o powstaniu państwa Izrael, iż powstało: „ponieważ Bóg w swoim strasznym gniewie zdecydował się wymierzyć karę światu, który zadrwił, wzgardził i zdegradował Wszechmogącego Boga Izraela [...] Państwo Izrael nie jest tworem politycznym. Jest ono religijna kreacja.

---

⁴¹⁶ K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 494 – 495.

⁴¹⁷ Rabin M. Kahane [w:] R.Mergui, P.Simonnot, *Meir...*, op.cit., s. 69.

Żadna siła na świecie nie mogłaby zapobiec jego powstaniu ani żadna władza nie może go zniszczyć. To jest początek Boskiego gniewu, Jego zemsty przeciwko narodom, które zignorowały Jego istnienie, wzgardziły i zniesławiły Go”⁴¹⁸. Państwo jednak nie zajmowało priorytetowego miejsca w ideologii Kach. Rabin M. Kahane uważał państwo żydowskie za realizację boskiego przykazania. Było ono jednak równie ważne jak wszystkie inne boskie nakazy na przykład o przestrzeganiu szabatu⁴¹⁹.

Zachodni system demokratyczny według rabina M. Kahane jest niedopuszczalny w Izraelu. Demokracja, która uznaje *a priori* równe prawa dla wszystkich nie może być systemem prawnym w Izraelu. Dlatego rabin skrytykował między innymi Deklarację państwa Izrael z 1948 r. uważając, iż jest to „schizofreniczny dokument”, który z jednej strony mówił o żydowskim państwie, z drugiej zakłada nadanie praw wszystkim mieszkańcom, również miejscowym Arabom. Zachodni model demokracji i syjonizm jako idea państwa żydowskiego były, według rabina samo wykluczającymi się pojęciami. „Jeśli przyjmie przykazania Tory, wtedy demokracja jest możliwa w ramach tych przykazań. Oczywiście nikt nie mógłby głosować przeciwko tym przykazaniom. Nikt nie mógłby zaprzeczyć faktu, że rząd musi przestrzegać Tory. Nie może być żadnego zapytania o pozwalanie ludziom na głosowanie za lub przeciwko przykazaniom Tory”⁴²⁰.

Modelem, jaki uznawał rabin M. Kahane za odpowiedni dla państwa Izrael była teokracja, rządzona według nakazów Tory. Państwo to nie miałoby spisanej konstytucji, jedynymi nadrzędnymi aktami prawodawczymi byłyby religijne księgi. Uważał, iż w „religijnym państwie nie ma miejsca na wolność słowa”⁴²¹.

Rabin M. Kahane nakreślił idealny model państwa mówiąc: „W państwie rządzonym przez Torę, musi być król, jeśli nie król, to prezydent. Najwyższa władza jednak musi spoczywać na rabinniczym sądzie. Najwyższe prawa w państwie muszą być ustanawiane przez ten sąd. Mógłbym przyjąć, że istniałby również parlament, który troszczyłby się o takie rzeczy jak armia czy więzienia. [...] Jednakże, najwyższym prawem byłaby halacha która byłaby interpretowana przez Najwyższy Sąd Rabinniczy,

---

⁴¹⁸ rabin M. Kahane [w:] A. Ravitzky, *Roots of Kahanism: Consciousness and Political Reality*, “The Jerusalem Quarterly”, Thirty Nine 1986, s. 93.

⁴¹⁹ rabin M. Kahane [w:] R. Mergui, P. Simonnot, *Meïr...*, op.cit., s. 44.

⁴²⁰ Cyt za: Ibidem, s. 31.

⁴²¹ rabin M. Kahane [w:] R. Mergui, P. Simonnot, *Meïr...*, op.cit., s. 32-33

czyli Sanhedryn. [...] Poszanowanie szabatu byłoby przymusowe [...] koszerne jedzenie byłoby przymusowe we wszystkich publicznych restauracjach”⁴²².

Mesjanizm

Od momentu przyjazdu do Izraela ideologia rabina M. Kahane w wielu punktach została nasiąknięta syjonizmem odkupienia reprezentowanym dotąd jedynie przez środowisko Bloku Wiernych. Rabin także rozpoczął identyfikować rzeczywistość i politykę Izraela jako fakty przyspieszające lub opóźniające nadejście Mesjasza.

Swojej szowinistycznej ideologii często nadawał religijne konotacje, odwołując się do mesjanizmu, pisząc między innymi: „Arabowie w Izraelu są profanacją imienia Boga. Ich brak akceptacji dla żydowskiej suwerenności w Ziemi Izraela jest odrzuceniem suwerenności Boga Izraela i jego królestwa. Usunięcie ich z tej ziemi jest czymś więcej niż tylko sprawą polityki. To jest sprawa religijna, religijny nakaz, aby zetrzeć profanację imienia Boga [...] Tragedia może się wydarzyć, jeśli nie usuniemy Arabów z tej ziemi, czas odkupienia może nie nadejść w pełnym blasku [...] Wyrzucimy Arabów i przyspieszymy proces odkupienia”⁴²³. Uważał, iż błędem izraelskiego establishmentu było nie wyczyszczenie Izraela z nie-Żydów w trakcie wojny sześciodniowej. W maju rabin M. Kahane pisał: „Kiedy Izrael wyzwolił swą ziemię w 1967 r., rozsądną rzeczą, jaką należało uczynić było wyrzucenie stąd tych szumowin. Jednak my nie jesteśmy normalni. Nie jesteśmy rozumni. Pozwoliliśmy im wszystkim pozostać – morderczym Izmaelitom, którzy nie mogą żyć z Żydami ani sami ze sobą”⁴²⁴.

---

⁴²² Ibidem, s. 31-32.

⁴²³ rabin M. Kahane. [w:] Ravitzky Aviezer, *Roots...*, op.cit., s. 96

⁴²⁴ Cyt za: B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 324 – 325.

3.3.3 Geneza i działalność Kach i Kahane Chaj – od JDL do TNT

Aktywizacja izraelskiej nacjonalistycznej prawicy została pobudzona po zwycięskiej wojnie sześciodniowej ulegając znacznej politycznej i ideologicznej transformacji. Ten właśnie moment do pojawienia się na politycznej scenie Izraela wykorzystał rabin M. Kahane. Wyemigrował on do Izraela w 1971 r., a jego przyjazd był w dużej mierze spowodowany toczącymi się przeciwko niemu sprawami karnymi w Stanach Zjednoczonych. Rabin M. Kahane przed wyjazdem do Izraela został skazany na 5 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, za anty – radzieckie akty przemocy. FBI była gotowa przedstawić kolejne dowody na powiązanie rabina M. Kahane z działaniami terrorystycznymi JDL⁴²⁵.

Utworzył on w Izraelu nową organizację - Kach, która stanowiła połączenie partii politycznej i grupy terrorystycznej. Kach („tylko tak”, „tylko w ten sposób”) – było określeniem, w jaki sposób według rabina M. Kahane powinno się postępować z Palestyńczykami doprowadzając do oczyszczenia Erec Izraela z nie – żydowskich mieszkańców. „Tylko w ten sposób” - czyli tylko poprzez siłę. Slogan był zaczerpnięty z hasła (*Rak Kach*), używanego przez rewizjonistów z Irgunu, z którymi M. Kahane miał kontakt działając w Betarze.

Postać rabina M. Kahane przez izraelską opinię publiczną została dostrzeżona już w 1971, gdy rozpoczął on medialną nagonkę przeciwko chrześcijańskiej misji w Izraelu, oraz małej sekcie (czarnych Żydów) w Dimonie. W sierpniu 1972 r. rozpuścił w Hebronie pamflety antyarabskie, oskarżając arabskiego burmistrza, Jaabari Ali Muchamada o udział w masakrze Żydów w 1929 r. W 1972 r. po krwawych wydarzeniach na płycie lotniska Fürstenfeldbruck w trakcie igrzysk olimpijskich w Monachium powstał Ruch Akcji i Obrony Masada (związany z JDL) który dokonał serii ataków na przedstawicieli

Emblemat Kach, używany również przez inne organizacje kahanistów. Zaciśnięta pięść (symbol siły), wpisana w Gwiazdę Dawida - podkreślającą żydowski charakter organizacji. Ten symbol jest obecny na wszystkich emblematkach JDL, Kach, Kahane Żyje oraz większości innych organizacji kahanistów

⁴²⁵ Zob. R. I. Friedman, *Rabbi Kahane*, <http://www.aliciapatterson.org/APF1004/Friedman/Friedman.html>, (16.12.2006)

diaspory palestyńskiej⁴²⁶. Rabin M. Kahane planował uczestniczyć w tego rodzaju aktach. Z pomocą byłego szefa komórki Irgunu Amichar'a Paglin'a planował wysadzić libijski konsulat w Rzymie⁴²⁷.

Organizacja Kach była w głównej mierze ponsorowana przez diasporę żydowską w Stanach Zjednoczonych. Ważnym faktem, którego nie można pominąć badając działalność tej grupy są jej amerykańskie korzenie. Kadry Kach były zasilane przez aktywistów JDL, oraz przez ortodoksyjnych amerykańskich Żydów, którzy wybierali emigrację do Izraela w poszukiwaniu korzeni swojej wiary. Członkami Kachu w Izraelu, a wcześniej JDL w Stanach Zjednoczonych byli między innymi: Jad Srougan (asystent M. Kahane), Yuval Lerner, Baruch Green, Alan Goodman i wielu innych.

Po raz pierwszy rabin M. Kahane startował w 1973 r. wyborach do Knesetu uzyskując poparcie 12,811 głosów, zabrakło mu kilkuset głosów aby zasiadł w parlamencie. Kolejne wybory przyniosły spadek popularności rabina (w 1977 r. – 4,369 głosów, w 1981 – 5,128). W 1975 r. Kahane domagał się od izraelskiego rządu wydalenia wszystkich Arabów z Hebronu.

Kach organizował w latach siedemdziesiątych protesty przeciw izraelskiemu rządowi i zdobył w wyniku wyborów mandaty w radzie miejskiej w Kiryat Arba, w osadzie która stanowiła centrum organizacji. W 1974 r. rabin M. Kahane zorganizował ekstremistyczne (zbrojne) skrzydło Kach – grupę Terror Przeciwko Terrorowi (*Terror Neged Terror* – dalej TNT). Sam będąc pod pilną obserwacją izraelskich służb bezpieczeństwa nie brał udziału w jej operacjach. Jednak w 1980 r. spędził sześć miesięcy w więzieniu za czyn „zagrożający bezpieczeństwu państwa”⁴²⁸. Mimo, iż nie było oficjalnego komunikatu, za jaki czyn został rabin M. Kahane zatrzymany, pojawiła się nie do końca potwierdzona informacja o jego przygotowaniach do wysadzenia meczetów na Wzgórzu Świątynnym, którego miał dokonać z innym członkiem Kachu – Baruch'em Green'em. Organizacja Kach, a w szczególności zbrojne skrzydło TNT, było

⁴²⁶ R. Borkowski, *Terroryzm...*, op.cit., s. 105.

⁴²⁷ E. Sprinzak, *Kach...*, op.cit.

⁴²⁸ Patrz: E. Sprinzak, *Kach...*, op.cit.

inwigilowane przez agentów Szin Bet, które to, służby dokonywały co pewien czas aresztowań aktywistów grupy wiedząc o przygotowaniach do przeprowadzenia ataków terrorystycznych. Wolną rękę do przeprowadzenia operacji wywiadowczych przeciwko Kach otrzymał od premiera M. Begin szef Szin Bet - Abraham Ahituw. Premier nie wyraził natomiast zgody na jakiegokolwiek działania operacyjne (na przykład pozyskiwania informatorów) wobec ruchu Blok Wiernych i osadników żydowskich na Terytoriach Okupowanych. W Gusz Emunim służby bezpieczeństwa miały swoich agentów posiadały dopiero od 1984 r., (gdy szefem Szin Bet został Abraham Szalom) co doprowadziło do rozbitcia organizacji *Makhteret*⁴²⁹.

W kwietniu 1982 r. w trakcie ewakuacji żydowskich osad z Synaju. Część zwolenników rabina M. Kahane, wraz z członkami Bloku Wiernych utworzyło Ruch Przeciwko Wycofania z Synaju. Przy ewakuacji osady Yamit aktywiści tej organizacji zabarykadowali się i ogłosili, iż wcześniej popełnią zbiorowe samobójstwo niż pozwolą na opuszczenie Yamit. Izraelski rząd poprosił rabina M. Kahane przebywającego wtedy w Nowym Jorku o mediację pomiędzy nim a osadnikami. Sam rabin wykorzystał nadarzającą się okazję do zwiększenia swojej popularności. Pertraktacje były prowadzone w obecności dziesiątek kamer telewizyjnych z całego świata i zakończyły się sukcesem rabina. W późniejszym czasie członkowie tego ruchu uczestniczyli w ostrzelaniu autobusu na Zachodnim Brzegu Jordanu z Palestyńczykami, rabin M. Kahane sfinansował ich obronę w sądzie, a młody żołnierz, który ostrzelał inny palestyński autobus w Jerozolimie został honorowym członkiem Kach⁴³⁰.

Po sukcesie w Yamit na fali popularności rabin M. Kahane wystartował w kolejnych wyborach parlamentarnych. W trakcie kampanii wyborczej zapowiadał arabskim mieszkańcom: „Ktokolwiek podpisze się na tej liście, że jest gotów opuścić dobrowolnie Izrael, w zamian dostanie finansową rekompensatę. Jeżeli ktoś nie złoży podpisu na tej liście zostanie zmuszony siłą do opuszczenia Izraela i w zamian nie dostanie nic”⁴³¹. Jego popularność przełożyła się na wybory do Knesetu, gdzie jego ugrupowanie zdobyło w 1984 r. – 25,907, a M. Kahane został parlamentarzystą.

Poprzez rasistowski program Kach, organizacja została wcześniej usunięta z list wyborczych do Knesetu przez Centralny Komitet Wyborczy w 1984 r., jednak w

---

⁴²⁹ Patrz: D.Raviv, Y.Melman, ...*A każdy...*, op.cit. s. 289.

⁴³⁰ Ibidem

⁴³¹ Rabin M. Kahane cyt. za., J. Tomaszewicz, *Kahane: Anatomia ekstremizmu*, <http://www.teroryzm.com/article/270/Kahane-anatomia-ekstremizmu.html> (12.03.2007)

wyniku odwołania się do Sądu Najwyższego i pozytywnego jego rozpatrzenia organizacja Kach wzięła udział w wyborach. Zdaniem Sądu Najwyższego izraelskie prawo nie przewidywało (w 1984 r.) nie dopuszczenia do wyborów organizacji rasistowskich. Dzień po wyborach rabin M. Kahane i jego zwolennicy zorganizowali „paradę zwycięstwa” w dzielnicach starej Jerozolimy. Przechodząc przez arabskie dzielnice rozbijali arabskie stragany, atakowali Palestyńczyków ogłaszając mieszkańcom „wasz koniec na Ziemi Świętej już się zbliża”⁴³². W lipcu 1985 r. po przybyciu rabina M. Kahane do miasta Afula, rozpoczęły się zamieszki, które opisał Y. Kotler: „Jego pojawienie wystarczyło by podgrzać atmosferę i pobudzić młode osoby z kręconymi włosami na ulicach, które widzą każdego Araba jako potencjalną groźbę ich pozycji społecznej. Krzyczeli oni na ulicach „Kahane zbawiciel!”. Atakowali Arabów [...] rzucali kamieniami w arabskie samochody. Grabili sklepy. Tłum ciągle krzychał: „Kahane, Kahane, Śmierć Arabom”⁴³³. Po wyborach z 1984 r. poparcie dla Kach stale rosło. W maju 1985 r. The Jerusalem Van Leer Foundation przeprowadził badania statystyczne w izraelskich szkołach, w grupie (15–18-sto letnich) uczniów, 60 procent uważało że Arabowie nie zasługują na równouprawnienie, 42 procent było za ograniczeniem ich praw, 40 procent popierało poglądy rabina M. Kahane, a 11 procent było gotowe zagłosować na niego⁴³⁴. Jak podaje E. Sprinzak, gdyby Kach został dopuszczony do kolejnych wyborów mógłby zdobyć 3-4 miejsca w parlamencie⁴³⁵. Nie była znana liczba członków organizacji, na żadnym etapie jej działalności. Rabin M. Kahane w połowie lat osiemdziesiątych twierdził, iż wynosiła ona 5 – 6 tysięcy⁴³⁶, jednak większość badaczy, czy instytutów naukowych badających działalność Kach pisze o kilkuset członkach i kilku tysiącach zwolenników.

Kahane wymagał legislacji, która wprowadzałaby kary wieloletniego więzienia dla Arabów mających kontakty seksualne z żydowską kobietą. Jego ideologia

⁴³² E. Sprinzak, *The Israeli Radical...*, op.cit.

⁴³³ Y. Kotler, *Heil...*, op.cit, s. 10-11.

⁴³⁴ E. Sprinzak, *The Israeli Radical...*, op.cit.

⁴³⁵ Ibidem.

⁴³⁶ R. Mergui, P. Simonnot, *Meir...*, op.cit., s. 63.

przekładała się na konkretne inicjatywy ustawodawcze, gdzie Zapobieganie Asymilacji Między Żydami i Nie-Żydami (*The Prevention of Assimilation Between Jews and Non-Jews*) oraz Świętość Żydowskiego Ludu (*Sanctity of the Jewish People*), postulowały między innymi utworzenie osobnych plaż dla Żydów i nie-Żydów, a także zamknięcie mieszanych obozów letnich i domów kultury⁴³⁷.

W październiku 1985 r., Kneset wydał poprawkę do Prawa Zasadniczego (*Basic Law*) która była wymierzona we wcześniejszy wyrok Sądu Najwyższego. Poprawka mówiła, że partia, która w swoim programie zawiera hasła rasistowskie nie może brać udziału w wyborach. Na podstawie tego przepisu organizacji Kach odmówiono udziału w wyborach parlamentarnych w 1988 roku. Poprawka odnosiła się jedynie do wyborów do Knesetu, w dalszym ciągu Kach startował w wyborach municypalnych.

5 listopada 1990 r. w Nowym Jorku rabin M. Kahane został zastrzelony przez Egipcjanina Sajjida El A. Nosaira. W pogrzebie, który odbył się w dniu następnym w Brooklinie, 30 tysięcy żałobników niosło afisze „Śmierć wszystkim Arabom”, „Zemsta”. 7 listopada w Jerozolimie kondukt żałobny krzyczał „Śmierć Arabom”. Członek Kach Yoel Ben-David groził: „Obiecuję wam rzekę arabskiej krwi”⁴³⁸. Po niecałych 2 tygodniach dziesięciu czołowych arabskich intelektualistów otrzymało pogróżki, iż staną się celem zemsty za śmierć rabina M. Kahane (między innymi Edward E. Said).

Kach był od samego początku organizacją wodzowską, opierającą się na charyzmie i autorytecie rabina M. Kahane. Nie wykształcił on drugiego pokolenia przywódców, ani nie wyznaczył swojego następcy. To właśnie było powodem podziału jaki się dokonał zaraz po jego śmierci. Organizacja Kach uległa rozbiciu na dwie frakcje: dalej kontynuował działalność Kach prowadzony przez Barucha Marzela w Kiryat Arba, powstała także druga organizacja Kahane Chai (Kahane Żyje)⁴³⁹ prowadzona przez syna rabina Kahane - Benjamina Kahane, z siedzibą w osadzie Tapuah.

Kilkanaście dni po terrorystycznym zamachu Baruch’a Goldstein’a 13 marca 1994 rząd Izraela zgodnie z klauzulą o Przeciwdziałaniu Terroryzmowi z 1948

---

⁴³⁷ A. Brownfeld, *Extremism in Israel Is Fueled by a Growing Ultra-Orthodox Movement in the U.S.*, „Washington Report pm. Middle East Affairs”, January/February 2001 s. 71.

⁴³⁸ D. Neff, *Jewish...*, op.cit.

⁴³⁹ W literaturze anglojęzycznej znana również pod nazwami: Kahane Lives, Kfar Tapuah Fund, Judea Voice, Judea Legion, Way Torah, Yeshiva Jewish Idea, KOACH.

zdelegalizował obydwie grupy uznając je za organizacje terrorystyczne: Kach (której przywódcami byli: Baruch Marzel, Noam Federman⁴⁴⁰ i Tiran Polak), Kahane Żyje (na czele której stali: Benjamin Kahane, David Axelrod i Yekutiel Ben – Yaakov)⁴⁴¹. 31 grudnia 2000 r. w pobliżu osady Tapuah lider Kahane Żyje rabin Benjamin Kahane został zastrzelony przez palestyńskich terrorystów. W zamachu ginie również żona, a pięcioro dzieci zostaje rannych. Śledztwo wykazało, iż zamach nie był aktem terrorystycznym przygotowywanym specjalnie wobec rabina B. Kahane, ale typowym aktem terroryzmu palestyńskiego, którego podają „przypadkowe” żydowskie ofiary na Terytoriach Okupowanych⁴⁴².

Od lat dziewięćdziesiątych nowe organizacje zrzeszające kahaniastów, w Izraelu jak i w Ameryce Północnej tworzyły nowe grupy. Zwolennicy rabina M. Kahane utworzyli organizację, która przyjęła nazwę Niepodległe Państwo Judei, zwana również - Sykariuszami⁴⁴³. Powstawały również inne formacje związane z Kach czy Kahane Chai, do nich należał między innymi – Komitet Bezpieczeństwa na Drogach, odpowiedzialny za wiele aktów terrorystycznych. Na bazie ideologii rabina M. Kahane powstała zbrojna bojówka – Żydowski Front Narodowy (*Hazit Yehudit Leumit* – akronim *Hayil* co oznacza: męstwo, odwaga).

W 2001 odkryto źródła finansowania Kach i Kahane Żyje – pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Izraelem (w obu państwach od 1994 r. organizacje te uznane są za terrorystyczne). FBI prowadził od dłuższego czasu obserwację Hatikvah Jewish Center Identity w Brooklynie. W styczniu 2001 r. dokonał przeszukania i skonfiskował wiele dokumentów, kaset wideo oraz komputerów⁴⁴⁴.

Już po rozpoczęciu II intifady w wyniku kolejnych podziałów i po śmierci rabina Benjamina Kahane organizacja Kahane Żyje ulegała kolejnym podziałom. Dotychczasowi liderzy Mike Guzofsky i David Halviri utworzyli własne frakcje. M.

---

⁴⁴⁰ Noam Federman miał być jednym z informatorów Szin Bet inwigilujących organizację Kach. Patrz: D. Raviv, Y. Melman, ...*A każdy...*, op.cit. s. 289.

⁴⁴¹ *Cabinet Decision outlawing Kach and Kahane Chai, Cabinet Communique - March 13, 1994*, http://www.ict.org.il/counter_ter/law/lawdet.cfm?lawid=2 . (17.01.2007) Patrz: aneks nr 4.

⁴⁴² Patrz: *Binyamin Zeev Kahane*, Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism-%20Obstacle%20to%20Peace/Memorial/2000/Binyamin%20Zeev%20Kahane>, (14.02.2007)

⁴⁴³ E. Sprinzak, *The Israeli Radical...* op.cit. Patrz również podrozdział – Zamachy żydowskiego podziemia terrorystycznego.

⁴⁴⁴ *Raids Jewish Center Suspected of Links with Extremists*, January 6, 2001. http://www.ict.org.il/organizations/mideast_org_frame.htm (17.02.2005)

Guzofsky - Legion Żydowski (*Gedud Haviri*)⁴⁴⁵ i Głos Judei, a D. Halviri *Revava* i *HaMeir L'David*.

W tym czasie powstało również afrykańskie skrzydło Kach - MIYAD. Organizacje te utrzymują kontakty z grupami kahanistów w Stanach Zjednoczonych - z JDL i nowopowstałymi organizacjami: Synami Wszechmogącego (*B'nai Elim*), Żydowską Grupą Wojskową, oraz w Kanadzie – Nowym Kach'em – Żydowską Siłą Obrony. Na Zachodnim Brzegu Jordanu powstała młodzieżowa organizacja kahanistów o nazwie Młode Wzgórze (*Noar Ha'Gvaot*) której celem stała się zbrojna ochrona żydowskich osad.

Szkolenie aktywistów Kach i Kahane Żyje rozpoczyna się już w wieku 10 lat, w tym wieku dzieci przechodzą 3 letni kurs. Następnie podzieleni na 3-5 osobowe zespoły, które w szkole uczą się w jednej klasie. W wieku 12-15 lat, gdy przejdą ósmy stopień szkolenia przenoszą się do szkoły, w której nie ma założonej komórki organizacji i tam ją zakładają. Dzieci składają przysięgę na Torę i pistolet. Między 13-15 rokiem życia szkolący się młodzi aktywiści przechodzą kilka prób lojalności⁴⁴⁶.

Przeważnie było to podpalenie samochodu należącego do palestyńskiej rodziny (adept otrzymuje tylko jego numer rejestracyjny samochodu). Inna próba polega na zatrzymaniu i przesłuchaniu adepta. „Zatrzymania” dokonują dorośli członkowie organizacji podając się za Szin-Bet, następnie zastraszaniem i groźbami sprawdzają wytrzymałość psychiczną młodzieńca. Działalność zorganizowanych młodzieżowych bojówek Kahane Żyje jest bardzo szeroka, od rysunków sprayem

⁴⁴⁵ Nazwa - Legion Żydowski (*Gedud Haviri*) jest zaczerpnięta z nazwy żydowskiego oddziału w czasie I wojny światowej. Oddział służył pod komendom wojsk brytyjskich, dowódcami i zarazem inspiratorami jego utworzenia byli: Włodzimierz Żabotyński i Józef Trumpeldor. *Kahane Movement*, http://www.adl.org/terrorism/symbols/kahane_1.asp. Obecnie taką samą nazwę (Legion Żydowski) ma jednostka IDF w skład, której wchodzi specjalnie szkolone psy do wykrywania ładunków wybuchowych.

⁴⁴⁶ Avishai Raviv członek tajnej policji Szin Bet od 1987. Znany był z swojej „obsesyjnej nienawiści do Arabów i lewicowych zdrajców”. Przedmiotem dochodzenia izraelskiej prokuratury były jego powiązania z Igalem Amirem zabójcą premiera I. Rabina. A. Raviv już w wieku 14 został członkiem Kach. Patr: Y. Harkabi, *Israel, s...*, op.cit.

emblemu organizacji w palestyńskich dzielnicach, poprzez różnego rodzaju akty wandalizmu, podpalenia domów i samochodów, a nawet porwania⁴⁴⁷.

W czasie szkoleń uczą się kodowania i rozkodowywania systemów bezpieczeństwa, podrabiania dokumentów, produkcji i umieszczania ładunków wybuchowych, zachowania podczas ewentualnego śledztwa, używania różnego rodzaju broni - od kamieni po pistolety.

Szczególną uwagę zwraca się na zastraszanie i szykanowanie par mieszanych, „w celu ochrony czystości żydowskiej rasy”⁴⁴⁸. Jeden z liderów Kahane Chai w Jerozolimie Itamar Ben – Gvir w 2001 r. przyznał iż organizacja prowadzi 5 obozów szkoleniowych⁴⁴⁹.

W Izraelu od lat osiemdziesiątych według socjologów i badaczy ekstremizmu politycznego można było zaobserwować „syndrom Kahane”, czy „fenomen Kahane” który przerodził się kahanizm – ruch młodych ludzi identyfikujących się z ideologią rabina M. Kahane, którego *modus operandi* stanowiła przemoc i chuligaństwo.

Odnosnie zjawiska kahanizmu Aviezer Ravitzky wyróżnił kilka charakterystycznych cech:

➤ „Poparcie dla zaprzeczenia praw obywatelskich izraelskich Arabów; domaganie się usunięcia ich z terenów Wielkiego Izraela; namawianie do przemocy i działalności terrorystycznej przeciw nim.

➤ Przychylność wobec odseparowania Żydów i nie – Żydów na terenach mieszkalnych, ośrodkach wychowawczych, plażach publicznych itd.; żądanie prawnego zakazu (pod karą więzienia) kontaktów seksualnych pomiędzy Żydami i nie – Żydami.

➤ Negacja demokratycznego systemu państwa.

➤ Odrzucenie w państwie żydowskim świeckich, lewicowych, liberalnych Żydów (uznanych za „Hellenistów”) jako partnerów w dialogu”⁴⁵⁰.

Zarówno Kach i Kahane Żyje występują przeciw procesowi pokojowemu, prowokując przemoc i organizując zamachy przeciwko Palestyńczykom. Mimo, iż obie

---

⁴⁴⁷ Amir Givol, Neta Rotem, Sergei Sandler, *The New Profile Report on Child Recruitment in Israel*, 29 July 2004, http://www.iansa.org/regions/nafrica/documents/child_recruitment_israel_en2004.pdf (22.01.2007)

⁴⁴⁸ Ibidem

⁴⁴⁹ Ibidem

⁴⁵⁰ Rabin M. Kahane. [w:] Ravitzky Aviezer, *Roots...*, op.cit., s. 91.

grupy zostały zdelegalizowane po zamachu Barucha Goldsteina, kontynuowały nadal swoją działalność⁴⁵¹. Największą „zasługą” jaką odniósł rabin M. Kahane była zmiana politycznego krajobrazu Izraela.

---

⁴⁵¹ Y. Harkabi, *Israel, s...*, op.cit.

3.3 Akty przemocy żydowskiego podziemia terrorystycznego.

„Niech święta zemsta w imię Pana spadnie na arabskie głowy i spowoduje, że ich nasienie zginie, unicestwiając ich [...] To jest zabronione by mieć litość dla nich. Musimy dać im poczuć „smak naszych pocisków”, unicestwić ich. Są źli i niegodziwi”⁴⁵².

Terminem – Żydowskie Podziemie Terrorystyczne (ŻPT) określa się łącznie wszystkie grupy stosujące antyarabską przemoc związane z osadnictwem żydowskim począwszy od lat osiemdziesiątych XX wieku. Jak napisał Myron Aronoff jedną z możliwości zaistnienia ŻPT, była akceptacja przemocy antyarabskiej po 1967 r., oraz erozja systemu prawnego objawiająca się tolerancją władz na ekstremizm osadników. Od tego momentu zaistniały odpowiednie warunki do politycznego i społecznego wzrostu przemocy⁴⁵³. Sam termin (ŻPT) został po raz pierwszy oficjalnie użyty w Specjalnym Raporcie Komisji Narodów Zjednoczonych Powołanej do Zbadania Izraelskich Działań Mających Wpływ na Prawa Człowieka Ludności Terytoriów Okupowanych w 1984 r.⁴⁵⁴. Raport wyróżnił organizację Kach, grupy Wzgórza Świątynnego, organizację „Ein-Kerem”, oraz pozostałe „grupy Podziemia”, którymi zostały określone organizacje wywodzące się lub będące częścią osadniczego ruchu Blok Wiernych. Raport dotyczył jedynie roku 1984, jednak terroryzm żydowskich fundamentalistów religijnych rozpoczął się dużo wcześniej przed tą datą. Przemoc nie rozpoczęła się również w 1974 r., gdy powstała zbrojna przybudówka Kach – Terror Przeciwko Terrorowi, lecz przynajmniej od wojny 1948 r.

W 1949 r. powstała pierwsza ekstremistyczna grupa *Chug Sulam* pod dowództwem byłego członka Lehi – Israela Eldada. On sam nie ukrywał swojego

---

⁴⁵² Rabin Ovadia Josef (podczas kazania w 2001) cyt.za: „Ha’aretz”, 12 kwietnia 2001.

⁴⁵³ Jak pisał M. Aronoff jedną z takich cech było odczłowieczenie wroga, które zawsze jest początkiem prześladowań, przemocy i terroru – premier M. Begin nazwał Palestyńczyków „dwunożnymi zwierzętami” a szef sztabu Rafael Eitan „karaluchami”, rabin M. Kahane „psami” i „pchłami”. M. Aronoff [w:] E. Sprinzak, *Fundamentalism, Terrorism, and Democracy: The Case of the Gush Emunim Underground*, http://www.geocities.com/alabaster_archive/gush_underground.html, (11.02.2007)

⁴⁵⁴ *Report of the United Nations Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories*, z 29 października 1984, United Nations Document A/59/591, s. 58 – 66.

podziwu zarówno dla rabina A. I. Kooka, jak również dla jego syna. Była to grupa dążąca do powstania Królestwa Izraela, utworzenia wojskowej dyktatury i wszczęcia wojny z arabskimi sąsiadami. Organem prasowym tej grupy było czasopismo „Sulam”. W późniejszym czasie aktywiści związali się z organizacjami pravicowymi, I. Eldad związał się z Ruchem Wielkiego Izraela i był obecny na konferencjach Bloku Wiernych.

W latach pięćdziesiątych na izraelskiej arenie ekstremizmu politycznego pojawiły się dwie małe grupy: w 1951 r. skrajnie ortodoksyjne Porozumienie Żelotów (*Brit ha-Kana'im*) będące formą sprzeciwu wobec świeckiego państwa, oraz w 1953 r. grupa Podziemie z Tzifin (*Mahteret Tzrifin*)⁴⁵⁵ będąca mieszaniną skrajnego nacjonalizmu z fundamentalizmem religijnym, domagająca się powstania narodowego w celu powiększenia terytoriów i ustanowienia Królestwa Wielkiego Izraela⁴⁵⁶. Pierwsza była odpowiedzialna za podpalenie sklepu z niekoszernym mięsem, oraz podpalenia samochodów w celu zablokowania dróg w czasie szabasu. Druga wysadziła w powietrze radziecki i czechosłowacki konsulat w Tel-Awivie, oraz przeprowadziła serię ataków na niemieckich artystów i muzyków. Zamach na konsulat ZSRR był protestem przeciwko procesowi lekarzy w Moskwie oskarżonych o zamordowanie Stalina, natomiast wysadzenie konsulatu Czechosłowacji było protestem przeciwko procesowi komunistów czechosłowackich pochodzenia żydowskiego – w którym 12 stracono w tym Rudolfa Slansky'ego. Zamachy na artystów niemieckich były wynikiem sprzeciwu grupy na toczące się próby normalizacji stosunków RFN-Izrael⁴⁵⁷. Obie organizacje zostały rozbite przez Szin Bet. W latach pięćdziesiątych XX wieku lider ortodoksyjnej antysyjonistycznej organizacji Naturei Karta rabin Amram Blau ogłosił, iż jeżeli rząd Ben Guriona, nie wycofa swojej decyzji o poborze do wojska kobiet, należące do tej grupy kobiety popełnią zbiorowe samobójstwo. Niechęc grupy

---

⁴⁵⁵ W literaturze można odnaleźć również nazwę: Podziemne Królestwo Izraela (*Machteret Malchut Yisrael*). Patrz: E. Sprinzak, *The Israeli Radical Right: History, Culture and Politics* [w:] *Encounters with the Contemporary Radical Right*, pod red. P. Merkl, L. Weinberg, 1993, wersja elektroniczna: http://www.geocities.com/alabasters_archive/israeli_radical_right.html, (27.12.2007)

⁴⁵⁶ W latach pięćdziesiątych pojawiały się również grupy buntu przeciwko dyskryminacji Żydów pochodzących z krajów arabskich, np. w wyniku postrzelenia przez policję w 1959 r. Wadi Saliba - Żyda marokańskiego pochodzenia, doszło do protestów i starć z policją. Patrz: E. Sprinzak, *Extreme Politics in Israel*, „The Jerusalem Quarterly” Number 5, Fall 1977, http://www.geocities.com/alabasters_archive/extreme_politics.html. (12.01.2007). Na początku lat siedemdziesiątych podobna grupa sprzeciwu organizująca manifestacje, protesty, bojkoty przyjęła nazwę – Czarne Pantery Izraela. Patrz: J. Tomasiewicz, *Terroryzm...*, op.cit, s. 264; E. Sprinzak, *Extreme...*, op. cit.

⁴⁵⁷ Patrz: E. Sprinzak, *The Israeli Radical...*, op.cit.

(często definiowanej jako sekta) do państwa Izrael stworzonego przez syjonistów była tak głęboka, iż mieli oni wspierać finansowo Organizację Wyzwolenia Palestyny⁴⁵⁸. W tym okresie przeciwko rządowi Izraela grupy antysyjonistyczne nie tylko stosowały groźby, policja zatrzymała grupę fanatyków religijnych, którzy będąc w posiadaniu dużej ilości broni i materiałów wybuchowych przygotowywali się do wysadzenia Knesetu⁴⁵⁹.

Innym rodzajem żydowskiej przemocy fundamentalistów, są ataki na osoby nie przestrzegające szabasu. Grupy ortodoksów niszczyły żydowskie kawiarnie, restauracje, sklepy, kioski, w których profanowano szabas. 10 marca 1984 r., zdemolowano kawiarnię „Ogród rajski” w Petach Tikva, następnie podpalono sklep w Geruli, łaźnię turecką w Jerozolimie, oddziały Banku Leumi, spalono kilka sklepów z tekstyliami i kiosków sprzedających „świeckie czasopisma”. W Mea Shearim ortodoksyjnej dzielnicy Jerozolimy w początkach lat osiemdziesiątych odnotowano trzydzieści dwa przypadki podpażeń w przeciągu osiemnastu miesięcy⁴⁶⁰. Z tych samych powodów dochodziło do atakowania „świeckich” Żydów i obrzucania ich samochodów kamieniami. Wiele z tych aktów przemocy kończyło się odniesieniem poważnych ran a nawet śmiercią⁴⁶¹. Grupy religijnych fanatyków dokonały profanacji grobów chrześcijańskich i żydowskich, między innymi: grobu drugiego prezydenta Izraela Icchaka Ben-Cwi i jego żony, Elizea Ben-Yehudy (wskrzesiciela języka hebrajskiego) oraz Teodora Herzla.

Największa jednak część zamachów żydowskich fanatyków religijnych była wymierzona w arabskie cele, szczególnie po wygranej wojnie sześciodniowej, gdzie kolonizacja dotąd arabskich terytoriów przez „żydowskich pionierów”, i głoszona przez nich ideologia nie mogłaby się rozwijać bez stosowania różnego rodzaju form przemocy.

---

⁴⁵⁸ Patrz: P. Paziński, *Kapelusze i jarmulki. Żydowski fundamentalizm religijny i nacjonalistyczny*, „Znak”, marzec 1998, nr. 514, s. 52.

⁴⁵⁹ N. L. Zucker, *Religious Orthodoxy and the Military in Israel* [w:] *The Coming Crisis in Israel*. „Private Faith and Public Policy”, 1973, s. 149.

⁴⁶⁰ U. Huppert, *Rabini...*, op.cit., s. 79-84.

⁴⁶¹ Po obrzuceniu kamieniami samochodu przez ortodoksów w ciężkim stanie był hospitalizowany dr Uzi Ritta wykładowca Uniwersytetu Hebrajskiego. David Palombo – znany rzeźbiarz, autor między innymi kutej w żelazie bramy zdobiącej fasadę Knesetu, zginął jadąc motocyklem ze swojej pracowni na Górze Syjon w Jerozolimie, gdy ustawione przez ortodoksów w niewidocznym miejscu łańcuchy odcięły mu głowę. Ibidem s. 54-55, 82-83.

Zamachy żydowskich fanatyków religijnych na Terytoriach Okupowanych można podzielić na kilka kategorii:

- morderstwa - wszystkie akty przemocy kończące się śmiercią osób, przeciw którym przemoc ta była zastosowana.
- okaleczenia – częsty skutek stosowania przemocy z użyciem broni palnej, granatów, oraz pobić.
- porwania – większość uprowadzeń kończyło się pobiciem, jednak były przypadki morderstw.
- zastraszanie – stosowanie gróźb, upokorzeń, nielegalnych przeszukań.
- niszczenie własności - najczęstsza forma przemocy osadników: niszczenie zbiorów rolnych, drzewek oliwnych, kradzież i zabijanie żywego inwentarza, wandalizm, podpalenia, używanie granatów i bomb zapalających w celu zniszczenia zabudowań palestyńskich.
- zamachy na miejsca publiczne i instytucje – zamachy na szkoły, place targowe, kościoły, meczety, redakcje gazet itd...

Radykalne organizacje rozpoczynając stosowanie przemocy stawiały sobie cztery cele⁴⁶²:

- zastraszyć palestyńską społeczność w celu zmuszenia jej do opuszczenia terenów i przejęcia jej ziemi;
- zmusić rząd izraelski do wsparcia wszelkimi środkami osadnictwa żydowskiego;
- zahamować jakąkolwiek próbę terytorialnego kompromisu z Arabami, mającą na celu oddanie terytorium;
- utworzyć środowisko strachu w Izraelu i na Terytoriach Okupowanych sprzyjającemu ich aneksji.

Początek kampanii przeciwko meczetom wzniesionym na Wzgórzu Świątynnym w Jerozolimie można datować na rok 1967 r. (patrz tabela 4). Był to moment częściowego urzeczywistnienia dążeń budowy Wielkiego Izraela prezentowanych przez kookistów, w wyniku rozszerzenia terytoriów przez Izrael po wojnie sześciodniowej. Od

---

⁴⁶² I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 705-707.

lat osiemdziesiątych można było zauważyć powstanie nowych fundamentalistycznych i ekstremistycznych grup, mających za cel zniszczenie meczetów i budowę Żydowskiej Trzeciej Świątyni Salomona.

Tabela 4. Wybrane przykłady dewastacji, profanacji oraz prób zniszczenia arabskich meczetów na Wzgórzu Świątynnym

data	przebieg zdarzenia
21.08.1967	meczet al-Aksa został podpalony, spłonął między innymi bezcenny ołtarz wysłany z Aleppo przez Saladyna. Sprawa pożaru znalazła swój finał w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, która wezwała Izrael do zapobieżenia podobnym aktom w przyszłości
19.12.1969	grupa żydowskich ortodoksów wchodzi na wzgórze Świątynne aby “prowadzić modlitwy Hanukah”
03.03.1971	Gershon Solomon wraz ze swoimi zwolennikami próbuje siłą wdrzeć się do meczetów, zostają oni odparci.
03.03.1974	Gershon Solomon wraz ze swoimi zwolennikami próbuje siłą wdrzeć się do meczetów, zostają oni odparci.
14.07.1978	Gershon Solomon wraz ze swoimi zwolennikami próbuje siłą wdrzeć się do meczetów, zostają odparci.
10.08.1980	ponad trzystu zwolenników Bloku Wiernych będących w posiadaniu różnego rodzaju broni, szturmują arabskie meczety, zostają odparci
15.09.1980	ponowna próba wdarcia się aktywistów Bloku Wiernych i Wiernych Wzgórza Świątynnego (między innymi Stanley Goldfoot)
11.04.1982	Alan Goodman izraelski obywatel posiadający amerykański paszport, wszedł do meczetu Al-Aksa z karabinem M-16, otworzył ogień do modlących się muzułmanów. 2 Palestyńczyków zginęło, kilka osób zostało rannych.
25.07.1982	Joel Lerner, aktywista Kach, będąc w posiadaniu dużych ilości ładunków wybuchowych próbował dostać na teren meczetów.
10.03.1983	kilkunastu osadników z Bloku Wiernych z dużą ilością broni palnej, granatów, ładunków wybuchowych próbowało dostać się do meczetów.
27.01.1984	Najambitniejszy plan wysadzenia arabskich świątyń. Terrorysty posiadali prawie trzydzieści uprzednio przygotowanych bomb i dziesiątki granatów.
09.1996	członkowie jeszybotu <i>Ateret Cohanim</i> , hojnie sponsorowani przez amerykańską diasporę (głównie przez milionera z Miami – Irvinga Moskowitza) przekopali tunel pod meczet Al-Aksa. W wyniku zdekonspirowania planu i odkrycia tunelu, w kilkudniowych zamieszkach ginie 60 Palestyńczyków i 15 izraelskich żołnierzy.
18.10.1998	Gershon Solomon w towarzystwie swoich zwolenników przy dźwięku rogów baranich starał się dostać na teren meczetów. Ogłosił iż „wybiła chwila budowy Trzeciej Świątyni”. Pod Wzgórze Świątynne wraz z G. Solomonem podjechała ciężarówka wyładowana 4 tonami marmuru, aby aby stał się on „kamieniem węgielnym nowej świątyni.
18.03.1999	Izraelska policja wpadła na trop Herzla Mazuza, który mimo, iż nie należał do żadnej organizacji, planował wysadzenie muzułmańskich świątyń.

Opracowanie własne na podstawie: Halsell Grace, *Jewish Plot to destroy Al Aqsa Mosque*,” The Washington Report on Middle Eastern Affairs”, March 2000 Vol XIX, No.2. s. 16-17.

Początkowo głównym celem religijnych ekstremistów żydowskich stanowiły meczety: Kopuła na Skale i Al-Aksa, znajdujące się na Wzgórzu Świątynnym w Jerozolimie. Zamachy terrorystyczne, w tym profanacje i dewastacje świątych dla muzułmanów miejsc przeprowadzały organizacje zwane „grupami Wzgórza Świątynnego” za którymi ukrywali się w latach siedemdziesiątych aktywiści Bloku Wiernych lub (rzadziej) Korona Kapłanów (*Ateret Cohanim*) – jeszybotu w jerozolimskim Starym Mieście. Zdarzało się również, iż meczety atakowały osoby nie będące członkami żadnej organizacji ale które utożsamiały się z ich ideologią.

Jednym z najbardziej zaskakujących faktów, jest poparcie jakiegoś tym fundamentalistom religijnym od wielu równie fanatycznych, ewangelickich chrześcijan ze Stanów Zjednoczonych. Tysiące amerykańskich ewangelików nie tylko popierało, ale i finansowało operacje terrorystyczne wymierzone w arabskie meczety. Uważali się oni za „Nowonarodzonych Chrześcijan”, którzy zdawali sobie sprawę, iż zniszczenie meczetów mogłoby wywołać wojnę, która zakończyć by się mogła armagedonem. Oni czekali na ów kataklizm. Uważali bowiem, że właśnie im zostanie oszczędzone cierpienie, a oni sami dostąpią zaszczytu wniebowstąpienia, z którego będą obserwować rzeź na ziemi⁴⁶³.

Organizacji żydowskich fundamentalistów dążących do zniszczenia meczetów i zbudowania na ich gruzach III Świątyni Salomona było, co najmniej kilkanaście. Działały one na przeróżnych ekstremistycznych płaszczyznach, od prowokacji, demonstracji, po bezpośrednie akty przemocy. Niektóre grupy nie stosowały przemocy, jednak ich działalność stanowiła prowokację dla muzułmanów, oraz podważała suwerenność i świeckość Izraela. Z czasem grupy zcentralizowały swoją działalność w coraz większym stopniu wywierając presję na izraelski rząd, arabskich mieszkańców Jerozolimy, jak również na Główny Rabinat Izraela – domagając się zmiany orzeczenia na temat wstępu Żydów na Wzgórze Świątynne⁴⁶⁴. Organizacja zrzeszająca wszystkie „grupy Wzgórza Świątynnego” nosiła nazwę Gorliwcy Świątyni (*Shocharey*

---

⁴⁶³ Ibidem. s. 16. W polskojęzycznej literaturze występują również publikacje, amerykańskich ewangelików przedstawiające podobny nurt myślowy. Np.: M. Byers, *Jaser Arafat – postać apokaliptyczna*, Cieszyn 1998. W tej publikacji autor stara się udowodnić podpierając się „odpowiednią” interpretacją cytatów z Biblii, iż J. Arafat był synem diabła.

⁴⁶⁴ Na Wzgórzu Świątynnym stała przed setkami lat I i II świątynia żydowska – Świątynia Salomona. W tej świątyni było miejsce na które miał wstęp tylko arcykapłan i to tylko raz do roku, nawywał się ono *Heyl* – miejsce złożenia w ofierze czerwonej jałówki. Ze względu na doszczętne zburzenie świątyni (pozostała tylko tzw. Ściana Płaczu) i niemożność wyznaczenia dokładnego miejsca *Heyl*, Główny Rabinat Izraela podjął decyzję o zakazie wstępu Żydom na całe Wzgórze Świątynne, aby nie zbeszcześcić *Heyl*.

HaMikdash) (patrz tabela 5). Konferencje organizacji w latach 1998-99 były sponsorowane przez Ministerstwo Spraw Religijnych Izraela. Na jej czele stali: prof. Hillel Weiss, Yehuda Etzion, oraz syn rabina M. Kahane rabin Baruch Kahane.

Oprócz wymienionych organizacji (w tabeli nr.2), swoje poparcie dla organizacji przedstawiał Yesha, Zo Arzeno, Mateh Ma'amatz, oraz wielu rabinów i duża część społeczności⁴⁶⁵. Najbardziej niebezpieczną organizacją była grupa Wierni Wzgórza Świątynnego (*Ne'emaney Har HaBayit*)⁴⁶⁶. Największe obawy może budzić stały, niepowstrzymany przyrost członków i sympatyków, który przerodził marginalną grupę fanatyków religijnych w masowy ruch dążący do zniszczenia meczetów⁴⁶⁷.

Izraelski dziennikarz Doron Rusenblum uważa, iż zniszczenie muzułmańskich świątyń na Wzgórzu Świątynnym jest „tylko sprawą czasu”, a skutki tego czynu byłyby katastrofalne dla całego regionu, nakreślając politykę państw regionu na dziesiątki lat⁴⁶⁸.

W 1978 r. szef sztabu Izraela generał Rafael Eitan zainicjował nową politykę w sprawie bezpieczeństwa osad na Terytoriach Okupowanych. Setki osadników zostały wycofane z regularnej armii i przekazane do ochrony własnych osad, zastali oni wyposażeni w różne rodzaje uzbrojenia. Mieli oni sprawować nadzór zarówno nad osadami, jak również nad drogami dojazdowymi. Każda osada musiała mieć odpowiednią ilość funkcjonariuszy bezpieczeństwa w tym oficerów. Z czasem osadnicy względem miejscowej ludności arabskiej zaczęli nadużywać władzy i siły. Mnożyły się akty wandalizmu wymierzonego we własność arabską, szykany, zastraszania, jak również ostrzeliwania palestyńskich samochodów.

---

⁴⁶⁵ Y. Be'er, *Targeting The Temple Mount. A Current Look AT Threats to the Temple Mount by Extremist and Messianic Groups*, January 2001, The Centem For The Protection of Democracy In Izrael, http://www.keshev.org.il/FileUpload/20010101_Tample_Mount%20_Full_Text_Eng.doc (27.01.2007)

⁴⁶⁶ Patrz: Halsell Grace, *Jewish Plot to destroy Al Aqsa Mosque*, "The Washington Report on Middle Eastern Affairs", March 2000 Vol XIX, No.2. s. 16-17

⁴⁶⁷ W kwietniu 1990 r. odbył się pierwszy publiczny wiec „grup Wzgórza Świątynnego” pod hasłem „Uczta Świątyni” przyciągnął on 60 osób, w lutym 1997 na siódmej „Uczcie Świątyni” było obecnych tysiąc osób, w wrześniu 1998 r. w pierwszej „Świątynnej Konferencji” było 2 tysiące osób, w grudniu 1999 demonstracja w sprawie budowy III Świątyni Salomona zgromadziła 4 tysiące osób, kolejna demonstracja w tym samym celu w sierpniu 2000 r. zgromadziła już 50 tysięcy osób. Patrz: Y. Be'er, *Targeting...*, op.cit.

⁴⁶⁸ W jednym ze swoich esejów Doron Rusenblum przedstawił wizję skutków zburzenia meczetów: porozumienie pokojowe z Egiptem zostałoby zerwane, spontaniczne demonstracje we wszystkich państwach arabskich, wszystkie gazety amerykańskie ogłosiłyby wypowiedzenie wojny przez świat arabski, mobilizacja wszystkich wojsk państw Bliskiego Wschodu, militaryzacja Synaju przez Egipt, walki powietrzne z Iranem, Arabią Saudyjską, Irakiem i Syrią, doniesienia o rzeziach syryjskich Żydów, partyzancka wojna na Terytoriach Okupowanych pomiędzy Arabami i osadnikami, totalna anarchia interwencja super mocarstw i wojna, która będzie trwała miesiące albo lata. Patrz: I. Lustick, *Israel's...*, op.cit.

Rząd Izraela do zbadania tych ataków powołał specjalny komitet, który zapoznał się z nimi, jednak „z powodu interwencji polityków, w tym wysokich członków koalicji rządowej, śledztwo zostało wstrzymane”⁴⁶⁹.

3 maja 1980 r. sześciu żydowskich osadników, zginęło w zamachu terrorystycznym w Hebronie, dzień później grupa 20 osób utworzyła organizację *Makhteret*⁴⁷⁰ - potocznie zwaną Żydowskim Podziemiem (*Jewish Underground*) lub Podziemiem Bloku Wiernych (*Gusz Emunim Underground*). Dowódcami i inspiratorami jej powstania byli: Menachem Livni⁴⁷¹ i Yehuda Etzion⁴⁷². Grupa była radykalną częścią osadniczego ruchu Blok Wiernych. Przeczekali oni 30 dniowy okres żałoby po zamachu w Hebronie, a następnie przeprowadzili odwet. 2 czerwca 1980 r. członkowie grupy Makhteret wprowadzili w życie plan zamachu terrorystycznego którego celem miała stać się piątka palestyńskich burmistrzów na Zachodnim Brzegu Jordanu⁴⁷³. Bomby były przygotowane w taki sposób, aby okaleczyć ofiary, ale nie zabić. W wyniku eksplozji ładunków wybuchowych umieszczonych pod samochodami burmistrz Ramallah Karim Chalaf stracił nogę, a burmistrz Nablusu Bassam Szakaa obie stopy. Trzecia bomba umieszczona w samochodzie burmistrza El Bireh Ibrahima Tawili została zlokalizowana przez eksplozję. Izraelski saper (Druz) przy próbie rozbrojenia stracił wzrok.

---

⁴⁶⁹ M. Benvenisti, *The West Bank Data Project* (Washington: American Enterprise Institute, 1984), s. 41.

⁴⁷⁰ D. Neff, *Middle East History—It Happened in June Jewish Terrorists Try to Assassinate Three Palestinian Mayors*, „Washington Report on Middle East Affairs”, June 1999, s. 87-88, <http://www.washington-report.org/backissues/0699/9906087.html>. (17.09.2006). W niektórych publikacjach grupa Makhteret jest zrównywana z TNT.

⁴⁷¹ **Menachem Livni**

W chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w żydowskiej dzielnicy Hebronu. Dowódca i założyciel grup terrorystycznej. Inżynier - absolwent Techniconu, był dowódcą batalionu inżynierskiego rezerwy. Przyjechał do Hebronu w 1970 r., w 1977 r., wybrany do rady miejskiej Kiryat Arba. Był przewodniczącym Komitetu dla Odnowienia Żydowskiego Osadnictwa w Mieście Patriarchów. I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 714.

⁴⁷² **Yehuda Etzion**

W chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Ofra. Jeden z założycieli i przywódców organizacji terrorystycznej. Jego ojciec - Avraham Mintz, był jednym z założycieli ruchu Gusz Emunim, organizator demonstracji w Sebastii w 1974 – 75, jeden z założycieli osady Ofra, wybrany do komitetu centralnego Gusz Emunim. Ibidem.

⁴⁷³ W wyniku problemów z podłożeniem ładunków wybuchowych zrezygnowano z zamachu na pozostałą dwójkę burmistrzów. E. Sprinzak, *Fundamentalizm...*, op.cit.

Tabela. 5. „Grupy Wzgórza Świątynnego” zrzeszone w *Shocharey HaMikdash*

Organizacja	Działalność, aktywiści
Elita Ruchu Świątyni	Założona przez rabina Yosefa Elbauma. Aktywistą tej organizacji był Yoel Lerner. Grupa przygotowywała naczynia świątynne, ubiory kapłanów i harmonogram służby kapłanów czekając na odtworzenie III Świątyni Salomona na gruzach meczetów.
Instytut Świątyni (<i>Machon HaMikdash</i>)	Założony w 1983 r. przez rabinów Izraela Ariela, Moshe Neimana i Michael'a Ben Horin'a w arabskiej części Jerozolimy. Dwaj ostatni byli aktywistami Kach, a Izrael Ariel startował z listy Kach do Knesetu w 1984 r. Grupa otrzymywała wsparcie ze strony: Ministerstwa Edukacji i Ministerstwa Spraw Religijnych, oraz chrześcijańskich fundamentalistów.
Żyje i Istnieje (<i>Ve Hai Kayam</i>)	Założony na początku lat dziewięćdziesiątych przez członka Żydowskiego Podziemia Terrorystycznego Yehudę Etziona i grupę osób z Bat Ayin. Grupa definiuje się jako mesjański „Ruch Odkupienia i Odnowy Królestwa Izraela”. Członkiem organizacji był między innymi: Moti Karpel, Noam Livnat i John Lerner członek podziemnej grupy Gal – której celem było przekształcenie Izraela w państwo halachiczne. Lerner aresztowany i skazany za trzy próby wysadzenia meczetów.
Do góry Hamor (<i>El Har Hamor</i>)	Grupa nauczycieli akademickich związana z osadą Yitzhar – rabin Icchak Shapira, rabin Dudi Dudakvich, Shaj Dawim, rabin Jossi Plai (syn Menachema Felixa)
Kobiety Świątyni	Organizacja założona przez Michała Aviezera. Zbierała biżuterię i kamienie szlachetne w przygotowaniu na wsparcie budowy III Świątyni Salomona.
Rozpoczęcie (<i>Lechatchila</i>)	Założona przez rabina Mosze Feiglina, koncentruje swoją działalność na terenach wokół Wzgórza Świątynnego.
Straż Kapłanów (<i>Mishmarot HaKohanim</i>)	Organizacja złożona z rodziny Cohen którzy uważali się za potomków rodu Levi. Grupa przygotowywała się do budowy III Świątyni Salomona, podzielona jest na obszary (Mishmeret Yehuda, Mishmeret Benjamin, Mishmeret Menashe itd.) które służą kapłanom. Grupa zamówiła w amerykańskiej fabryce plastikowe owce, krowy, ptactwo aby ćwiczyć rytualne składanie ofiar, próbowała w Mitzpeh Yericho zbudować pełno wymiarowy model świątyni 187 x 187 metrów
Budowniczy Świątyni (<i>Hamikdash Mishnarot</i>)	Założyciele Yehuda Etzion i Mosze Feigin. Ubierają się w białe szaty, jak za czasów istnienia II świątyni, aktywiści kierowani są do miejsc na Wzgórzu Świątynnym gdzie nie jest zabronione przebywanie Żydom.
Wierni Wzgórza Świątynnego (<i>Ne'emaney Har HaBayit</i>)	Założona przez Gershona Salomona, który dokonywał wielu profanacji i ataków na meczety. Zbiera on fundusze na działalność wśród fundamentalistycznych społeczności w Europie i Stanach Zjednoczonych, twierdząc iż budowa III świątyni Salomona jest jedyną szansą na powtórne przyjście Jezusa.
Rabiniczny Sąd Wzgórza Świątynnego	organ sądowy składający się z rabinów różnych organizacji (na przykład D.Lior, Nahman Kahane, I. Ariel) podważający władzę Naczelnego Rabinatu Izraela, między innymi wydając zezwolenie Żydom na przebywanie na Wzgórzu Świątynnym.
Amutot dla posiadania Jerozolimy	Była to organizacja, która wykupywała domy w Starej Dzielnicy Jerozolimy w pobliżu: <i>Beit Orot</i> , <i>Elad</i> , <i>Ateret Cohanim</i> , <i>Ateret L'yoshna</i> .
Korona Kapłanów (<i>Ateret Cohanim</i>)	Założona w 1978 r. przez członków jeszybotu HaGolan. Dwa razy w roku w czasie Paschy i Sukkoth razem z Ministrem Spraw Religijnych członkowie grupy zbierali się, aby poznawać prawa i zwyczaje świątynne. Najważniejszą postacią grupy był rabin Shlomo Aviner.
<i>Beit Orot</i>	Główne postacie – Hanan Porat, Benny Alon, rabinem <i>Beit Orot</i> jest Elhanan Ben Nun – brat założyciela Bloku Wiernych Joel'a Ben Nun'a.
<i>Amutat Elad</i>	Organizacja działała poza Starą Dzielną Jerozolimy w Ir David. Aktywista – David Barry, rabin Tao twierdził, iż organizacja nie podlegała żadnym rabinackim orzeczeniom
Zwrot Korony (<i>Ateret Leyoshna</i>)	Duchowym przywódcą był rabin żydowskiej dzielnicy Jerozolimy Avigdor Nevatsal.
Powrót Synów (<i>Shuvu Banim</i>)	Jest radykalną ekstremistyczną grupą, której przypisuje się wiele aktów przemocy. Przywódca - rabin Eliezer Berland.
Żydowska Idea (<i>Hara'ayon Hayehudi</i>)	Grupa była odłamem organizacji Kach, posiadała 2 szkoły religijne, jej skrzydło ekstremistyczne - Front Ideologiczny (Hazit Hara'ayon), organ prasowy „Młode Żydowskie Zwierzchnictwo”. W jednej z szkół nauczycielem był brat rabina M. Kahane rabin Nahman Kahane.

Opracowanie własne na podstawie: Yizhar Be'er, *Targeting The Temple Mount. A Current Look AT Threats to the Temple Mount by Extremist and Messianic Groups*, January 2001, The Center For The Protection of Democracy In Israel, http://www.keshev.org.il/FileUpload/20010101_Temple_Mount%20_Full_Text_Eng.doc. (12.01.2007)

Apogeum izraelskiego terroryzmu o afiliacji religijnej, rozpatrywane poprzez kryterium ilościowe aktów przemocy przypada na lata 1980-1984 i wynosiło w 1980 - 30 aktów przemocy w 1981 - 48, w 1982 - 69, w 1983 - 119 i w 1984 118. W tych aktach terroryzmu śmierć poniosły 23 osoby a 191 zostało rannych (patrz tabela 6, 7 i 8)⁴⁷⁴. 26 lipca 1983 r. zamaskowani uzbrojeni osadnicy zaatakowali uczelnię islamską w Hebronie. Zastrzelili 3 studentów i ranili 33 osoby. Rabin M. Levinger zamach ten skomentował słowami: „Ktokolwiek to zrobił uświęcił imię Boga publicznie”⁴⁷⁵. 27 stycznia 1984 r. ta sama grupa próbowała wysadzić dwie muzułmańskie świątynie na Wzgórzu Świątynnym. Zamachowcy zostali zauważeni przez arabską straż meczetów. Uciekając pozostawili 18 granatów i ponad 10 kilogramów materiałów wybuchowych. Inspektor policji Yehoshua Caspi stwierdził, iż granaty, które miały zostać użyte w zamachu były na wyposażeniu izraelskiej armii, co dowodziło, iż to właśnie Żydzi byli autorami zamachu. W kwietniu 1984 r. grupa została rozbita przez izraelską policję, w chwili umieszczenia przez członków organizacji ładunków wybuchowych w pięciu arabskich autobusach⁴⁷⁶. Ładunki zostały umieszczone pod zbiornikami paliwa, aby zmaksymalizować siłę wybuchu. Bomby zostały rozbrojone. Zamachy na autobusy były „planem awaryjnym” początkowo grupa planowała wysadzić akademiki Uniwersytetu BirZeit w Ramallah. Z powodu rządowego nakazu zamknięcia uczelni organizacja zmieniła cel ataku⁴⁷⁷. Rabin M. Lavinger nazwał żydowskich terrorystów „życzliwymi” i „dobrotliwymi” (*Gomlei Hasadim*) – zapewne nie tylko, iż oskarżeni działali zgodnie z głoszoną przez niego ideologią, ale również że wielu dobrze znał (wśród aresztowanych był na przykład jego zięć - Uzi Sharabaf). Zamachy na burmistrzów usprawiedliwiał słowami: „to rząd powinien zagrozić życiu burmistrzów, jeżeli on tego nie zrobił, zrobili to członkowie podziemia”, islamski college, w którym dokonano zamachu terrorystycznego określił jako „centrum podżegania”⁴⁷⁸. Łącznie aresztowano 25 osadników⁴⁷⁹ i dwóch oficerów izraelskiej armii. W czasie procesu

---

⁴⁷⁴ I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 715.

⁴⁷⁵ R. I. Friedman, *Zealots...*, op.cit., s. 30-32

⁴⁷⁶ Ibidem s. 29.

⁴⁷⁷ E. Sprinzak, *Fundamentalizm, Terrorism and Democracy: The Case Gush Emunim Underground*, http://www.geocities.com/alabasters_archive/gush_underground.html. (12.01.2007)

⁴⁷⁸ I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 718.

⁴⁷⁹ Oprócz M. Liviniego, Y. Etzion i U. Sharabafa byli to między innymi: Shaul Nir, przydomek „Shauli” W chwili aresztowania zamieszkały w żydowskiej dzielnicy Hebronu. Yeshua Ben Shoshan - w chwili aresztowania zamieszkały w 1984 r. w Jerozolimie, był również oficerem w stopniu kapitana Izraelskich Sił Obronnych (IDF). W latach 1983 – 84 odpowiedzialny za bezpieczeństwo w okolicy Ramallah. Został

wiele osobistości w Izraelu wyraziło swoją solidarność z aresztowanymi, w tym prawie połowa posłów w Knesecie, amnestii domagał się między innymi minister spraw zagranicznych I. Szamir czy główny rabin Izraela. Jak pisał Robert Friedman gdyby nie aresztowanie grupy *Makhteret* stałaby się ona najgroźniejszą terrorystyczną organizacją od początków powstania Izraela⁴⁸⁰. Ehud Sprinzak uważał, iż stałaby się ona „Żydowską IRA”⁴⁸¹.

Tabela 6. Akty terroryzmu osadników żydowskich przeciwko własności w latach 1980-1984

Lata	Ziemia	Zwierzęta	Domy/Sklepy	Pojazdy mechaniczne	Miejsca Publiczne	Szkoły	Miejsca kultu
1980	6	1	7	210	1	4	10
1981	18	1	13	35	3	1	5
1982	7	63	60	260	2	4	2
1983	12	0	75	110	7	14	14
1984	28	18	35	100	11	7	10
Razem	71	83	190	715	24	30	41

Źródło: I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 705-731.

Wiele aktów przemocy było autorstwa ortodoksyjnych żydowskich emigrantów z Ameryki. Jednym z nich był Ezra Rapaport członek Żydowskiego Podziemia

---

poważnie ranny w czasie wojny Jom Kippur, po wyjściu ze szpitala dołączył do Gusz Emunim. Jeden z założycieli osady Eilon Moreh. Uczestniczył w demonstracji w Hawara w 1974 r. (razem z Arielem Szronem i rabinem Cwi Yehudą Kookiem. Yitzhak Ganirum - przydomek „Akale” w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały Ramat Magshimim. Jeden z pierwszych osadników w Kiryat Arba, bliski współpracownik rabina Mosze Lavingera – któremu towarzyszył jako „szwajcarski turysta” w czasie meldowania się w Hotelu Park w Hebronie w 1968 r. Wybrany do komitetu centralnego Gusz Emunim. Benzion Heineman - w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Susiya. Ukończył studia w jeszybie Merkaz Ha-Rav Jeden z pierwszych osadników w Kiryat Arba, bliski współpracownik rabina Mosze Lavingera – któremu towarzyszył jako „szwajcarski turysta” w czasie meldowania się w Hotelu Park w Hebronie w 1968 r. Wybrany do komitetu centralnego Gusz Emunim. Dan Be'eri - w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Jerozolimie. Początkowo francuski katolik. Wyemigrował do Izraela i stał się konwertytą. Został żarliwym wyznawcą judaizmu. Pracował jako nauczyciel i pracownik opieki społecznej, został uznany *talmid haham* - religijnym uczonym. Był dyrektorem Tora Talmud w Kiryat Arba. Gil'ud Puli - w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Keshet. Absolwent Mercaz Harav w Jeruzalem. Jest synem byłego premiera Izraela Icchaka Szamira. Ze'ev Friedman - przydomek „Zambish” w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Kiryat, Arba, oficer rezerwy IDF, był przewodniczącym rady i koordynator bezpieczeństwa w Kiryat Arba. 12. Menachem Neuberger - w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Susiya. Poślubił córkę rabina Eliezera Waldmana, był studentem w jeszybotu w Kiryat Arba. Natun Nathanson - przydomek „Nus” w chwili aresztowania w 1984 r. zamieszkały w Shilo, członek Gusz Emunim. I. Nakhbeh, *Encyklopedia...* op.cit., s. 725-731.

⁴⁸⁰ R. I. Friedman, *Zealots...*, op.cit., s. 23.

⁴⁸¹E. Sprinzak, *Fundamentalism, Terrorism...* op.cit. Podobną wymowę ma wstęp książki *Zealots For Zion* autorstwa R. I. Friedmana w którym autor stwierdza: „Cztery miliony Żydów na trwałe będzie rządziło dwoma milionami wrogich sobie Arabów palestyńskich, Belfast będzie wydawał się jak Disneyland”.

(*Makhteret*) biorący udział w zamachach na burmistrzów. Ci amerykańscy Żydzi tacy jak: Alan Goodman, Yoel Lerner, Baruch Goldstein byli kachanistami – działali w Stanach Zjednoczonych w JDL, a następnie po przybyciu do Izraela w Kach, lub w jednej z grup afiliowanych przy tej organizacji. 11 kwietnia 1982 r. Alan Goodman zastrzelił w meczecie Kopuła na Skale dwóch Palestyńczyków. W listopadzie 1997 r. po opuszczeniu więzienia A. Goodman powiedział: „spełniałem swoją misję”⁴⁸². Trzy miesiące później 25 lipca 1982 r. Yoel Lerner, będąc w posiadaniu materiałów wybuchowych próbował dostać się do meczetów na Wzgórzu Świątynnym.

Kolejną organizacją stosującą terroryzm była „grupa z Ein Kerem”⁴⁸³ (składająca się z *Ba'alei Teszuvah*⁴⁸⁴). Celem jej zamachów były muzułmańskie i chrześcijańskie ośrodki kultu religijnego. Była to organizacja świeckich Żydów, którzy popadli w ortodoksję. Wchodziła ona w skład zbrojnego skrzydła Kach - TNT. Apogeum działalności grupy przypadało na przełom 1983 – 84 r., gdy grupa podłożyła kilkanaście odbezpieczonych granatów pod kościoły i meczety. 9 grudnia 1983 r. podpalono sześć arabskich samochodów należących do arabskich mieszkańców miasteczka Abu-Tor w pobliżu Jerozolimy. W tym samym dniu izraelscy saperzy rozbroili odbezpieczone granaty podłożone pod zakon franciszkanów i kościół p.w. Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny na Górze Syjon w Jerozolimie oraz u wejścia do meczetu w Beit-Safafa. 12 grudnia podłożono 3 odbezpieczone granaty we wsi Husan, jeden eksplodował powodując straty materialne. 20 grudnia 1983 r. Omar Hussein - muezin ze wsi Eizarija otwierając drzwi meczetu w wyniku eksplozji odbezpieczonego granatu został poważnie ranny. 23 grudnia 1983 r. dwa „koktajle Mołotowa” zostały wrzucone do mieszkania Hassina Awadallaha w Szu'fat w Jerozolimie Wschodniej. Kolejne odbezpieczone granaty zostały położone 15 stycznia 1984 r. w klasztorze Rosyjskiego Kościoła Ortodoksyjnego w Ein Kerem. 26 lutego tego samego roku oddano strzały w kierunku pastora baptystycznego kościoła św. Jana w pobliżu Jerozolimy. 4 marca 1984 r. w pobliżu wioski Mazraat esz-Sharkija został ostrzelany z broni automatycznej arabski autobus, sześć osób zostało rannych w tym dwie ciężko.

---

⁴⁸² *Temple Mount Fanatics Foment a New Thirty Year's War*, “Executive Intelligence Review”, November 3, 2000.

⁴⁸³ Nazwa pochodzi od nazwy miejscowości w pobliżu Jerozolimy, w której zamieszkiwali aktywiści tej grupy (9 kwietnia 1984 r. – zostali aresztowani). I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 707.

⁴⁸⁴ *Ba'alei Teszuvah* – jest terminem hebrajskim określającym „powtórnie narodzonego” Żyda, który charakteryzuje się fundamentalizmem religijnym, ścisłym przestrzeganiem prawa religijnego i życiem opartego na nakazach i zakazach Świętych Ksiąg judaizmu. Zob. A. Mrozek – Dumanowska, *U źródeł...*, op.cit., s. 22.

Odpowiedzialność za ten zamach telefonicznie wzięła na siebie - Brygada Imienia Szlomo Ben-Josefa⁴⁸⁵. Za tą organizacją kryła się kilkusobowa grupa emigrantów żydowskich z Ameryki. Terrorystami okazali się członkowie Kach - Meir Leibowitz, Hazan Levy, Yehuda Richter i Mike Gozowsky, którzy zostali oskarżeni o te, oraz o wiele innych zamachów terrorystycznych (między innymi podpalenie budynku redakcyjnego arabskiego dziennika „Al-Fajr” w Jerozolimie Wschodniej, czy podłożenie odbezpieczonego granatu na boisku szkolnym w Hebronie, w wyniku eksplozji rannych zostało kilkoro dzieci)⁴⁸⁶.

Terroryzm stosowało bardzo wiele małych grup, były to przeważanie organizacje kilkusobowe. Ci religijni ekstremiści w przeważającym stopniu pochodzili z tej samej miejscowości, nie wykształcili odmiennej ideologii niż głosił Kahane czy Blok Wiernych.

Tabela 7. Akty terroryzmu przeciwko osobom w latach 1980-1984

Lata	Ofiary śmiertelne	Liczba rannych	uprowadzenia	Drobniejsze incydenty
1980	1	11	2	8
1981	2	35	1	10
1982	7	40	22	22
1983	9	83	8	28
1984	4	22	5	31
Łącznie	23	191	38	99

Źródło: I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 705-731.

Grupa amerykańskich imigrantów utworzyła połączoną z organizacją Kach, terrorystyczną grupę Zemsta Boga (*El-Nakam*), której celem miał być krwawy i szybki odwet po zamachach przeprowadzonych przez Palestyńczyków⁴⁸⁷.

⁴⁸⁵ Najprawdopodobniej za tą nazwą ukrywała się jedna z komórek TNT. I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 711. Nazwa grupy pochodzi od Szlomo Ben-Josefa – pierwszego Żyda powieszonoego przez brytyjskie władze mandatowe w 1938 r. za atak na arabski autobus 21 kwietnia tego samego roku. Pochodził on z Polski, gdzie nosił nazwisko Szlomo Tabacznik. Patrz: K. Karolczak, *Terroryzm żydowski...*, op.cit., s. 87-88.

⁴⁸⁶ Więcej na temat organizacji i Matthew (Meir) Leibowitza, D. K. Shipler, *Arabowie...*, op.cit., s. 115-116.

⁴⁸⁷ I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 707.

Organizacja Obrońcy Górnego Nazaretu (MENA akronim od *Migenim al Nazaret Illit*) – utworzona przez Aleksandra Finkensteina, odpowiedzialna jest za akty terroryzmu, wymierzone głównie we własność palestyńską. Celem organizacji było utworzenie z Nazaretu jedynie żydowskiej enklawy⁴⁸⁸.

W 1983 r. powstała organizacja Tarcza Obronna (*Egrot Magen*)⁴⁸⁹, która w założeniach miała być samoobroną żydowskich osadników. Ta grupa również rozpoczęła stosowanie metod terrorystycznych, począwszy od zwykłych aktów wandalizmu skończywszy na ostrzale z karabinków automatycznych palestyńskich obozów uchodźców, dzieci rzucających kamieniami w izraelskie samochody i arabskich kierowców. Apogeum działalności grupy przypadło na okres palestyńskiego „powstania kamieni”, czyli na lata 1987-1991⁴⁹⁰.

W styczniu 1984 r. arabskie świątynie w Jerozolimie próbowała wysadzić terrorystyczna organizacja nazwana „Grupą z Lifta” (nazwa pochodzi od miejscowości, w której organizacja posiadała magazyn ładunków wybuchowych) - znana również jako Ród Judy (*Bnei Yehuda*). Na jej czele grupy stał Szimon Barda, innymi aktywistami byli: Eliahu Saror, Uzi Mahsia Alon, Yehuda Limai. Organizacja była również podejrzewana o atak na kościół baptystów w Jerozolimie w listopadzie 1982 r.⁴⁹¹.

W 1989 r. ujawniła się nowa organizacja – Sykariusze (*Sicarii*)⁴⁹², która wyznaczyła sobie za cel zastraszenie wszystkich Żydów, jak i przedstawicieli innych państw, którzy próbowali nawiązać kontakty z Arabami. Sykariusze wydali wyrok śmierci na Rolanda Dumana - Ministra Spraw Zagranicznych Francji. Po jego wizycie w

---

⁴⁸⁸ A. Krawczyk, *Terroryzm...*, op.cit., s. 121.

⁴⁸⁹ *Criminal Negligence? Settler Violence and State Inaction During The Al-Aqsa Intifada*, Publication&Reports The Palestinian Human Rights Monitor, A PHRMG Report, Volume 5, Issue # 2, March 2001, <http://www.phrmg.org/monitor2001/apr2001.htm>, (26.01.2007)

⁴⁹⁰ A. Krawczyk, *Terroryzm...*, op. cit., s. 121.

⁴⁹¹ R. Paz, *Threat Jewish Terrorism in the Israel*, ICT, <http://www.ict.org.il>; I. Nakhbeh, *Encyklopedia...* op.cit., s. 716. Przywódca gangu, Shimon Banda, został aresztowany i postawiony w stan oskarżenia. Został skazany przez Sąd Okręgowy w Jerozolimie na osiem lat więzienia. Patrz: U. Huppert, *Izrael...* op. cit., s. 105

⁴⁹² Nazwa pochodzi od radykalnej grupy żydowskich zelotów ze starożytności. Sykariusze mordowali swoich przeciwników politycznych, chcąc doprowadzić do wyzwolenia Izraela z pod rzymskiej władzy. Sykariusz mieszał się z tłumem i za pomocą małego prymitywnego noża zadawał ofierze śmiertelne ciosy - przeważnie podcinając gardło rzymskiemu legionisty lub obywatelowi żydowskiemu kolaborującego z Rzymem. Następnie sykariusz ponownie mieszał się z tłumem, unikając wykrycia. Patrz: B. Górka, *Zeloci wobec wojny i pokoju*, [w:] *Religie a wojna i terroryzm*, pod red. Jana Drabiny, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” MCCLXVI, „Studia Religioologica” Zeszyt 36, Kraków 2003. s. 65-78.; C. Gearty, *Terroryzm*, Warszawa 1998. s. 11.

Jerozolimie wyrwali z korzeniami drzewo, które on zasadził ku czci zmarłego ojca. Sykariusze ostrzegli rząd francuski który gościł J. Arafata w Paryżu, iż nie zgadzają się na próby ewentualnych mediacji francuskich w sprawy pomiędzy OWP a Izraelem⁴⁹³. Organizacja była odpowiedzialna za podłożenie bomby w Jaffa Gate w Jerozolimie w 1989 r. gdzie w wyniku eksplozji zginęło dwóch Palestyńczyków. Organizacja przyznała się do tego aktu terroryzmu stwierdzając w komunikacie dla dziennika „Yediot Ahranot”: „Żydowska krew nie będzie rozlana na próżno, za każde oko żydowskie wyłupiemy 20 oczu arabskich”⁴⁹⁴. Grupa wrzuciła granat do samochodu żony Szymona Peresa, oraz wystosowała groźby wobec czterech członków Knesetu którzy poparli palestyńską demonstrację pokojową⁴⁹⁵. Organizacja była również odpowiedzialna za inne akty przemocy⁴⁹⁶.

W latach dziewięćdziesiątych powstała organizacja Centrala dla Starań (*Mate Ma'amatz*) posługująca się podobną ideologią i działaniami jak Kach⁴⁹⁷.

Ekstremistyczni osadnicy w swoich działaniach nie byli osamotnieni, korzystali z sieci przeróżnych popierających ich działania stowarzyszeń na przykład: organizacja Gamla Ponownie nie Upadnie zrzeszała aktywistów, którzy w koordynacji z innymi grupami osadników przeprowadzali demonstracje, publikowali artykuły i plakaty podkreślające żydowskość całej Palestyny.

W bardzo wielu przypadkach członkowie skrajnych grup porównywali siebie, do postaci biblijnych herosów, lub do izraelskich bohaterów narodowych z czasów mandatu brytyjskiego. Członek TNT Andy Green w wywiadzie z R. I. Friedmanem mówił: „lider Irgunu, David Razieli podłożył bombę na arabskim rynku w 1939 r.,

---

⁴⁹³ E. S. Siman, *Jewish Terrorist Group Murders Arab and Vandalizes Israeli Homes*, „Washington Report on Middle East Affairs”, June 1989, s. 17a, <http://www.wrmea.com/backissues/0689/8906017a.htm>, (13.11.2006)

⁴⁹⁴ Cyt za: Ibidem

⁴⁹⁵ Patrz: A. Rathmell, *Żydowski Terroryzm w latach 90.* [w:] *Encyklopedia...*, op.cit., s. 352.

⁴⁹⁶ Symbolem rozpoznawczym grupy było podpalenie frontowych drzwi mieszkań osób, które organizacja wzięła sobie za cel. W taki sposób spłonęły drzwi członka partii Mapam Yair'a Tsaban'a, który podejmował oficjalne rozmowy z OWP, dziennikarza Dana Margalita który przeprowadził wywiad z Fajsałem al-Hussejnim, oraz ankieterki Miny Zemach, poety Dana Almagor'a, czy wydawcy dziennika Ha'aretz Shukn'a Amos'a. Patrz: *American Jewish Year Book, 1991*, s. 379-384, http://ajcarchives.org/AJC_DATA/Files/1991_11_Israel.pdf. (11.01.2007)

⁴⁹⁷ Więcej na temat tej organizacji: M. J. Aronoff, *Political Violence and Extremism*, „Israel Studies”, Volume 4, Numer 2, Fall 1999, s. 237-246.

zabijając 15 albo 20 osób. Czy wiesz ile ulic w Izraelu nosi jego imię? Jeśli to było dobre dla niego, dlaczego nie miałyby być dobre dla nas?”⁴⁹⁸.

21 maja 1990 r. Amri Popper na rynku w Rishon le Zion otworzył ogień z karabinka do czekających na oferty pracy robotników palestyńskich. Zabił siedmiu i ranił dziesięciu.

Palestyńska organizacja zajmująca się monitorowaniem przestrzegania praw człowieka Al-Haq udokumentowała 17 przypadków morderstw osadników na ludności palestyńskiej na terenach okupowanych w 1990 r.⁴⁹⁹. W przeciągu półtora roku od rozpoczęcia I intifady z rąk osadników miało zginąć ponad 20 Palestyńczyków⁵⁰⁰.

W 1991 r. Kach był odpowiedzialny za zamach bombowy na Amerykańskie Centrum Kulturalne w Jerozolimie. W trakcie Konferencji Pokojowej w Madrycie został aresztowany przez hiszpańską policję syn rabina M. Kahanne – Benjamin, który groził wysadzeniem w powietrze uczestniczących w niej polityków. W 1992 r. Kach był odpowiedzialny za atak na Palestyńczyka Fajsala Hussajniego, w trakcie rozprawy sądowej. W listopadzie tego samego roku organizacja Kach przeprowadziła zamach terrorystyczny przy użyciu granatów w Starym Mieście w Jerozolimie⁵⁰¹. W 1993 r. organizacja była odpowiedzialna za detonację bomby w pobliżu ambasady francuskiej, zamach był wyrazem sprzeciwu wobec wizyty J. Arafata w Paryżu. W tym samym roku aktywista Kach strzelał do Palestyńczyków na Zachodnim Brzegu Jordanu – dwóch ranił⁵⁰².

W styczniu 1994 r. z Kahane Żyje wyodrębniła się organizacja Komitet Bezpieczeństwa na Drogach, która rozpoczęła kolejną kampanię terrorystyczną⁵⁰³.

W czasie prowadzonego przez I. Rabina i J. Arafata procesu pokojowego doszło w Hebronie w 1994 r. do najkrwawszego zamachu terrorystycznego którego autorem

---

⁴⁹⁸ Cyt za: I. Nakhbeh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 709.

⁴⁹⁹ *Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories*, A Bimonthly Publication of the Foundation for Middle East Peace Volume 4 Number 2, March 1994.

⁵⁰⁰ E. S. Siman, *Jewish...*, op.cit.

⁵⁰¹ A. Krawczyk, *Terroryzm...*, op.cit., s. 124.

⁵⁰² Patrz: A. Rathmell, *Żydowski...*, op.cit., s. 352.

⁵⁰³ Jednym z takich przykładów jest zastrzelenie 19 lipca 2001 w Hebronie całej rodziny wracającej z rodzinnej uroczystości. Zginęło młode małżeństwo Etzini i ich trzymiesięczna córka Amira Wael Etzini. Do zamachu przyznał się Komitet Bezpieczeństwa na Drogach. Patrz: http://news.bbc.co.uk/2/middle_east/1447839.stm, (17.12.2006)

był fundamentalista żydowski - doktor Baruch Kapel Goldstein⁵⁰⁴. Urodził się on 9 grudnia 1952 r. w Stanach Zjednoczonych. Początkowo mieszkał na nowojorskim Brooklynie, gdzie związał się z kahanistami i został aktywistą JDL. Po przyjeździe do Izraela wstąpił w szeregi Kach. Jako żydowski fundamentalista, zgodnie z dosłownym traktowaniem halachy B. Goldstein odmówił w czasie operacji wojskowej w Libanie pomocy medycznej wszystkim nie-Żydom, przez co został przeniesiony jako rezerwista do Kiryat Arba⁵⁰⁵. Przeniesienie zostało wykonane po skardze trzech Druzów służących w izraelskiej armii, którzy obawiali się, iż B. Goldstein może nie udzielić im pomocy medycznej gdyby któryś z nich został ranny, w czasie operacji wojskowych. 25 lutego 1994r. w czasie żydowskiego święta Purim dr B. Goldstein wszedł do meczetu Abrahama znajdującego się w Grocie Patriarchów w Hebronie, następnie wystrzelił 119 pocisków w plecy klęczących muzułmanów. 29 osób poniosło śmierć a dziesiątki zostały rannych, sam B. Goldstein zginął pobity przez tłum. Baruch Goldstein miał stwierdzić przed śmiercią, że „Arabowie to zaraza”⁵⁰⁶. Takie poglądy były wynikiem przesiąknięcia B. Goldstaina ideologią twórcy Kach, który stał się dla niego mentorem. Dr B. Goldstein mówił: „uznając tylko dwa religijne autorytety: Majmonidesa i Kahane”⁵⁰⁷. Po jego śmierci pojawiły się plakaty wysławiające ten czyn. Kondukt pogrzebowy stał się manifestacją religijnego fundamentalizmu. B. Goldstein został pochowany w Kiryat Arba w alei Kahane, jednak uroczystości pogrzebowe, w których uczestniczyło ponad 1000 osób odbyły się w Jerozolimie. Żałobnicy krzyczeli „śmierć Arabom”. W czasie pogrzebu rabin Ariel Izrael mówił: „Święty męczennik, Baruch Goldstein, jest naszym orędownikiem w niebie. Goldstein nie zadziałał indywidualnie, on usłyszał płacz Ziemi Izraela, która jest rozkradana codziennie przez muzułmanów. On zadziałał, aby złagodzić ten płacz. Żydzi odziedziczą ziemię nie w żadnym porozumieniu pokojowym, ale jedynie poprzez rozlew krwi”. Na jego pogrzebie rabin Yaacov Perrin oświadczył, że „jeden milion

---

⁵⁰⁴ Nie był to najkrwawszy zamach w historii Palestyny. Zamachem który pociągnął za sobą największą liczbę ofiar śmiertelnych (91) było wysadzenie jednego ze skrzydeł Hotelu King Dawid przez rewizjonistyczną organizację Żydowska Organizację Wojskową (Irgun Cwai Leumi) w lipcu 1946 r. Do dnia dzisiejszego pozostaje on najkrwawszym aktem terrorystycznym w historii Palestyny (wliczając nawet zamachy palestyńskich samobójców). Zob. K. Karolczak, *Terroryzm żydowski przed powstaniem państwa Izrael* [w:] *Polityczne...*, op.cit., s. 89-90.

⁵⁰⁵ Patrz: I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism in Israel*, Chapter Six, (The Real Significance of Baruch Goldstein) http://www.geocities.com/alabasters_archive/goldstein_significance.html (19.12.2006)

⁵⁰⁶ Cyt za: R. J. Nowak, *Zbrodnie i fałsz*, „Tygodnik Głos” nr 31 (889) z 4 sierpnia 2001.

⁵⁰⁷ I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish...*, op.cit., Chapter Six,

Arabów nie jest wart żydowskiego paznokcia”⁵⁰⁸. Miejsce jego pochówku stało się „Mekką” dla żydowskich ekstremistów religijnych⁵⁰⁹. On sam stał się bohaterem dla wielu Izraelczyków. Zbrodnia została potępiona przez rząd izraelski i większość izraelskiego społeczeństwa, jednak w badaniu opinii publicznej 50 procent izraelskich Żydów było skłonnych zaaprobować zamach w Hebronie pod warunkiem, iż nie byłby on nazwany masakrą a „operacją Grota Patriarchów”⁵¹⁰. Miriam – wdowa po Baruchu Goldsteinie nie pozwoliła określać męża jako fanatyka, czy osobę chorą psychicznie, ale jako Żyda miłującego Ziemię i Lud Izraela. Mówiła ona: „nie pozwalam nikomu twierdzić, że był on psychopata [...] On zaplanował zrobić to w taki sposób aby zatrzymać rozmowy pokojowe. On zrobił to dla ludzi Izraela”⁵¹¹.

Ichhak Ginsburg pochodzący z Ameryki chasydzki rabin Nablusu określił Goldsteina jako „świętego”, stwierdzając, iż „Pan, pomści jego krew”⁵¹². Shmuel Hacohen nauczyciel z jerozolimskiego college’u stwierdził: „Baruch Goldstein był największym żyjącym Żydem [...] nie ma tutaj żadnych niewinnych Arabów [...] On nie był szalony [...] Zabijanie nie jest miłe, ale czasem jest konieczne”⁵¹³. Tego rodzaju stwierdzenia były często wypowiedane przez osoby związane z ruchem osadniczym czy religijnym nacjonalizmem⁵¹⁴. Fala anty-arabskiej przemocy trwała od wielu lat

---

⁵⁰⁸ Zob. Ibidem

⁵⁰⁹ W 1995 r. fundamentaliści z Kiryat Arba za pozwoleniem rządowym wybudowali w miejscu pochówku B. Goldsteina małe sanktuarium. Stało on się miejscem pielgrzymek ludzi związanych z żydowskim ekstremizmem i fundamentalizmem. Na płycie nagrobnej umieścili napis: „Tutaj leży święty doktor Baruch Kapel Goldstein, błogosławmy pamięć tego prawego i świętego człowieka. Pan pomści jego krew i jego duszę, którą poświęcił dla Żydów, żydowskiej religii i żydowskiej ziemi. Jego ręce są czyste, a jego serce jasne. On stał się męczennikiem Pana w dniu 14 Adar Purim 5754 roku”. Patrz: D. Neunuebel, a Polish Boy In Palestine, „The Link” Volume 38, Issue 5, December 2005, http://www.ameu.org/uploads/vol38_issue5_2005.pdf. Stało on się miejscem pielgrzymek ludzi związanych z żydowskim ekstremizmem i fundamentalizmem. W 1999 r. miejsce zostało rozebrane przez izraelską armię jako zachęcające i propagujące przemoc i nienawiść. W 2001 r. osadnicy z Kiryat Arba w czasie święta Purim w hołdzie przebierali i upodabniali swoje dzieci do B. Goldsteina. Patrz: *Report on...*, op.cit.

⁵¹⁰ I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish...*, op.cit., Chapter Six,

⁵¹¹ I. S. Lustick, *For the Land and the Lord: Jewish Fundamentalism in Israel*, New York, Council on Foreign Relations, 1994, wersja elektroniczna: <http://www.sas.upenn.edu/penncip/lustick/index.html>, (12.01.2006)

⁵¹² Cyt.za: A. C. Brownfeld, *Extremism in Israel Is Fueled by a Growing Ultra-Orthodox Movement in the U.S.*, „Washington Report pm. Middle East Affairs”, January/February 2001 s. 70.

⁵¹³ Cyt. za: Ibidem

⁵¹⁴ Jeden z głównych przywódców ruchu Gusz Emunim rabin Ichhak Ginsburg napisał specjalną książkę dedykowaną Goldsteinowi (*Baruch Hagever*), w której napisał: „Spełniając rozkazy żydowskiego prawa religijnego [...] spełnił on dobry uczynek [...] eksterminacja nie-żydów, którzy są z nasienia Amaleka uświęca imię Pana”. Allan Brownfeld, *Extremism in Israel Is Fueled by a Growing Ultra-Orthodox Movement in the U.S.*, „Washington Report pm. Middle East Affairs”, January/February 2001 s. 71.

nieprzerwanie. Wystarczy się przyjrzeć policyjnym raportom, z ostatnich 2 miesięcy przed czynem dr B. Goldsteina, aby stwierdzić, iż był on jedynie krwawym apogeum tego rodzaju działalności⁵¹⁵.

Jest wiele przykładów w XX wiecznej historii Palestyny/Izraela na żydowską przemoc wymierzoną z pobudek innym Żydom. Można się posłużyć przykładem zamordowanego prof. DeHaana⁵¹⁶, Haim'a Arlosoroff'a lidera w latach trzydziestych Partii Pracy⁵¹⁷, Israela Kastnera oskarżonego o kolaborację z nazistami⁵¹⁸, czy próbą

Wdowa po B. Goldsteinie – Miriam powiedziała: „Nie pozwalam nikomu mówić o nim, że był psychopata. On starannie to zaplanował, by zatrzymać rozmowy pokojowe, zrobił to dla wszystkich ludzi Izraela”. Patrz: Ian Lustick, *For...*, op.cit., s. 27. Rabin Mosze Levinger spytany czy wyraża żal z powodu śmierci Palestyńczyków odpowiedział: „Jest mi przykro nie tylko z powodu martwych Arabów, ale i martwych much”. Patrz: I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish...*, op.cit., Chapter Six. Osadniczka June Leavitt w swoim pamiętniku napisała: „Baruch Goldstain zmienił świadomość nas wszystkich [...] on stawia nas na nowo z zasadą męczeństwa [...] on działał jak Żydzi w Biblii”. Patrz: Y. Harkabi, *Israel's ...*, op.cit.

⁵¹⁵ 13 grudnia 1993 r. rabin Avraham Toledano z osady Kiryat Arba został aresztowany na lotnisku Ben Guriona w Tel-Awivie, z wyposażeniem wojskowym i instrukcjami konstrukcji ładunków wybuchowych. Został oskarżony o przemyt broni. 18 grudnia 1993 r. 6 kachanistów – 4 Amerykanów i 2 Izraelczyków zostało aresztowanych i oskarżonych o handel i nielegalne posiadanie broni, oraz przygotowanie zamachów terrorystycznych wymierzonych w ludność arabską i tworzenie paramilitarnych oddziałów. 27 grudnia 1993 r. amerykański przedsiębiorca Howard Friedman został aresztowany za przemyt broni i przygotowywanie aktów przemocy wobec Arabów. 3 stycznia 1994 r. przed centralą OWP w Jerozolimie Wschodniej zostały zdewastowane samochody organizacji, do aktów wandalizmu przyznał się Kach. 8 stycznia 1994 r. policja wydała komunikat o utworzeniu grupy dochodzeniowej w sprawie 5 aktów przemocy które miały miejsce w ciągu minionego miesiąca których ofiarami byli Palestyńczycy. Śledztwo dotyczyło organizacji Kach – głównie lidera Barucha Marzela i Norma Federmana. 17 stycznia 1993 r. członkowie Komitetu Bezpieczeństwa na Drogach w trzech różnych incydentach zniszczyli własność arabską. 3 lutego 1994 r. to samo skrzydło Kach wzięło odpowiedzialność za pięć podpałów arabskich budynków w Hebronie. 19 lutego 1994 r. w Hebronie, Halhul, Bidija i Sartah dochodziło do ataków na palestyńską własność, za tymi wydarzeniami stał Komitet Bezpieczeństwa na Drogach, doszło również do pobicia. Patrz: „Ha'aretz” z 7,19,20 grudzień 1993 r., 4,9,18 styczeń 1994, 4,21 luty 1994 r.; „Jerusalem Post” z 7,14,19,21, 28 grudzień 1993 r., 4,9 styczeń 1994, 4 luty 1994 r.

⁵¹⁶ W 1924 prof. Ya'acov Israel DeHaan, znany duński prawnik, który sprawował „de facto” funkcję ministra spraw zagranicznych yishuv w Jerozolimie, został zamordowany w momencie swojej dyskusji z władzami Wielkiej Brytanii na temat przyszłości mandatu brytyjskiego w Palestynie. Przed morderstwem, syjonistyczna prasa oskarżyła DeHaana o zdradę narodu żydowskiego. Oficjalny historyk Hagany Jehuda Slutzky za bezpośredniego sprawcę mordu DeHaana uznał Abrahama Tehomiego późniejszego przywódcę Irgun Cwai Leumi. J. Rosenblum, *Yigal Amir: Religious fanatic or Zionist*, Jerusalem Post, November 6, 1998. Patrz także: E. Marmorstein, *Martys's Message*, London 1975.

⁵¹⁷ Haim Arlosoroff lider Partii Pracy, członek Egzekutywy Agencji Żydowskiej, odpowiedzialny za kontakty z nazistowskimi Niemcami mające na celu transfer Żydów z Niemiec do Palestyny w latach trzydziestych. Został zamordowany w obecności żony na plaży 16 czerwca 1933 r. O mord oskarżono trójkę Żydów związanych z ruchem rewizjonistycznym, byli to członkowie afiliowanej przy Irgun Cwai Leumi organizacji Berit ha-Biryonim. Bezpośrednimi sprawcami mieli być: Abraham Stavsky i Zevi Rosenblatt, a za zaplanowanie zbrodni miał odpowiadać przywódca grupy Abba Ahimer. Dwójka oskarżonych została rozpoznana przez wdowę po Arlosoroffie. I tu można odnaleźć powiązania rewizjonistów z syjonistycznym mesjanizmem (tak jak wcześniej były widoczne u A. Tehomiego i A. Sterna). Za oskarżonymi wstawił się naczelny rabin Palestyny A. I. Kook, który uważając iż oskarżeni są niewinni, a cała sprawa jest prowokacją, zwrócenia Żydów przeciwko Żydom. W marcu 1982 r. został utworzony przez premiera Menachema Begin, byłego rewizjonistę i dowódcę Irgun Cwai Leumi specjalny komitet w celu wyjaśnienia, czy Stavsky i Rosenblatt byli faktycznymi sprawcami mordu. Komitet stwierdził, iż oskarżeni nie mieli nic wspólnego z zbrodnią. L. Brenner, *Zionism in the Age of the Dictators*, rozdział 11 (*Revisionism and Nazism*), 1983, wersja elektroniczna,

morderstwa Meira Vilnera – Sekretarza Generalnego Komunistycznej Partii Izraela (Miflaga Komunistit Izraeli)⁵¹⁹. Autorami tych czynów byli ludzie wywodzący się z środowisk nacjonalistycznych i nacjonalistyczno-religijnych. W drugiej połowie XX wieku do grup stosujących groźby użycia przemocy wobec Izraelczyków opowiadających się za rokowaniami pokojowymi, (których skutkiem miało być oddanie choćby skrawka Ziemi Izraela) zalicza się kilka organizacji. Do najbardziej aktywnych należała grupa Kach, oraz Likwidacja Zdrajców (DOV – *bogdim dikui*)⁵²⁰. Inną grupą buntu przeciwko władzy zmierzającej do przekazania terenów okupowanych Arabom była organizacja To jest Nasz Kraj (*Zu Arcejnu*)⁵²¹. Stanowiły one ekstremistyczną odpowiedź na pojawiające się po wojnie sześciodniowej organizacje lewicowe⁵²² i pacyfistyczne. 10 lutego 1983 r. w stronę aktywistów pacyfistycznej organizacji Pokój Teraz (*Peace Now*) rzucono granat w wyniku eksplozji zginął młody chłopak – Emil Greenzweig. Zamachowcem okazał się ortodoksyjny Żyd - Yonah Avrushi⁵²³.

Sprzeciw organizacji religijno-nacjonalistycznych wobec układu pokojowego z Oslo doprowadził do zamordowania w dniu 4 listopada 1995 r. premiera Izraela Icchaka Rabina. Tego aktu przemocy dokonał religijny fanatyk Jigal Amir⁵²⁴. Zamachowiec – uczył się w paramilitarnym jeszybocie w Herzili, następnie był studentem prawa na Uniwersytecie Bar Ilan. Zetknął się tam z głoszonymi poglądami przez rabina Izraela Hessa, który twierdził, iż wszyscy, którzy wypowiedzieli wojnę

<http://www.marxists.de/middleeast/brenner/ch11.htm> (12.01.2007); 1899-1933: Chaim Arlozoroff, World Zionist Organization, <http://www.wzo.org.il/doingzionism/resources/view.asp?id=1256> (12.01.2007)

⁵¹⁸ 7 marca 1957 r. Israel Kastner zostaje postrzelony w pobliżu swojego domu w Tel Awiwie. Zmarł 15 marca w wyniku odniesionych ran. Aresztowano i oskarżono o ten czyn trzech członków podziemnej nacjonalistycznej grupy - Narodowy Front Młodych. Przywódcą organizacji Yakov Heruti był łączony również z zamachem na Folke Bernadotte. Patrz: *American Jewish Year Book 1956-1957*, s. 381., wydanie elektroniczne, http://ajcarchives.org/AJC_DATA/Files/1958_13_IsraelMidEast.pdf (15.01.2007)

⁵¹⁹ Meir Vilner- był przedstawicielem partii, która jako jedyna w Izraelu potępiła wojnę sześciodniową. 14 października 1967 r. doszło do zamachu na jego życie w którym został ciężko ranny, zamachowcem okazał się redaktor dziennika „Hajom”, organu prasowego prawicowego bloku Gachal (poprzednika Likudu). Patrz: Y.Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5.

⁵²⁰ Ibidem.

⁵²¹ Więcej na temat tej organizacji: Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5

⁵²² Między innymi. Organizacja Izraelskich Socjalistów (*Matzpen*), Nowa Izraelska Lewica (*Siah*) i Yash-grupa studentów z uniwersytetu w Hajfie. Ibidem

⁵²³ Patrz: E. Sprinzak, *Fundamentalism, Terrorism and Democracy: The Case Gush Emunim Underground*, http://www.geocities.com/alabasters_archive/gush_underground.html. (23.08.2006)

⁵²⁴ Więcej informacji o zamachu patrz: M. Karpin, I. Friedman, *Murder in the Name of God: The Plot to Kill Yitzhak Rabin*, New York 1998.

„Ludziom Boga” są Amalekami i Bóg dał rozkaz ich eksterminacji, nie oszczędzając dzieci i kobiet⁵²⁵. Nagonka izraelskiej prawicy i środowisk religijnych na lewicowy rząd I. Rabina trwała od wielu miesięcy - od momentu rozpoczęcia pertraktacji pokojowych prowadzonych przez ministra spraw zagranicznych Szymona Peresa w Oslo. Podpisanie porozumienia przez premiera I. Rabina z J. Arafatem, dla fundamentalistów miało być sygnałem do rozpoczęcia antyrządowej kampanii. W mieście Or Akiva rozkolportowano ulotki z tekstem: „Rabin musi zostać zamordowany”⁵²⁶. Na manifestacjach w wielu miejscach pojawiły się transparenty pokazujące Rabina w mundurze SS lub w „arafatce”, on sam był porównywany do A. Hitlera, czy marszałka Petaina, manifestanci krzyczeli „zdrajca”, „morderca”⁵²⁷. Religijni mistycy odprawili kabalistyczny obrzęd – Ognisty Bicz (*Pulsa De Nura*) w czasie, którego pragnęli śmierci premiera I. Rabina. W czasie tego obrzędu mówili oni „przeciwko jemu, synowi Rosy, znanemu jako Icchak Rabin, pozwalamy sobie, prosić Ciebie Aniele Śmierci, abyś podniósł miecz i zabił tego złego człowieka, który wręcza Ziemię Izraela naszym wrogom, synom Ismaela”⁵²⁸. Dwaj rabini nazwali Rabina „rodef” (prześadowca) i „mosser” (donosiciel). *Rodef* jest prześladowcą, który swoim postępowaniem naraża Żydów na niebezpieczeństwo. *Mosser* jest donosicielem, lub kimś, kto „sprzedaje” Żydów nie-Żydom. Dla fanatyków religijnych I. Rabin jako *rodef mosser* mógł zostać zabity bez orzeczenia sądowego (Sanhedrynu). Po jednym z wieców poparcia dla pokojowej polityki rządu na Skwerze Królów Izraela (dzisiaj Skwer Rabina) w Tel Awiwie premier Izraela I. Rabin został postrzelony. Zmarł na stole operacyjnym w szpitalu Ichilov w Tel-Awivie z powodu odniesionych ran. Zamachowiec Jigal Amir okazał się członkiem mało znanej organizacji Eyal (akronim od *Irgun Yehudi Lochem*) - Żydowska Organizacja Bojowa⁵²⁹. Przed sądem J. Amir zeznał: „jeśli ktoś zostawia swoich ludzi i swoją ziemię wrogowi, tak jak zrobił Rabin, to musi zostać zabity. Studiowałem halachę całe moje życie i wiem, o czym ja mówię.

---

⁵²⁵ Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5,

⁵²⁶ Ibidem

⁵²⁷ Ibidem

⁵²⁸ Ibidem. Obrzęd *Pulsa de Nura* był wykonywany wielokrotnie, między innymi przeciwko Janowi Pawłowi II, przed jego wizytą w Izraelu 2000 r. Patrz: H. Keinon, *Two held for curse ritual against pop*, „Jerusalem Post” March 23, 2000.

⁵²⁹ Organizacja Eyal miała swoją siedzibę na Uniwersytecie Bar Ilan w Tel Awiwie, we wrześniu 1995 r. przyznała się do ataku na wioskę Halhul, w którym zginął jeden Palestyńczyk, a kilku zostało rannych. Zob. B. Bolechów, *Terrorizm...*, op.cit., s. 329.

[...] Kiedy w niego wymierzyłem, to tak jak gdybym strzelał do terrorysty”⁵³⁰. Mówił także: „Być może fizycznie działałem sam jednak nie tylko mój palec przyciskał cyngiel, ale cały naród, który przez dwa tysiące lat marzył o tym kraju i przelewał za niego krew”⁵³¹.

Środowiska prawicowe i religijne po tym zamachu, aby odsunąć podejrzenia o podżeganie do zbrodni i wytworzenie atmosfery nienawiści, o zamach oskarżyły służby specjalne (Szin Bet) oraz lewicę (głównie Szymona Peresa)⁵³². Pojawiły się różne teorie przedstawiające odmienny przebieg zamachu na życia I. Rabina, niektóre według analityków izraelskiej sceny politycznej wydają się bardzo prawdopodobne⁵³³.

Zbrodnia Jigala Amira była szokiem i została potępiona przez większość izraelskiego społeczeństwa i establishmentu politycznego. Środowiska religijne przyjęły bardziej dwuznaczną postawę, w wielu przypadkach pochwalając morderstwa

---

⁵³⁰ cyt za. Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5,

⁵³¹ cyt za.B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 100.

⁵³² Prawie wszystkie izraelskie osobowości, z B. Netanyahu i Sz. Peresem odrzuciły te spekulacje. Jednakże, 9 listopada 1997, izraelski dziennik Ha'aretz doniósł, że wielu Izraelczyków uwierzyło w tą teorię jako inspiratorem spisku na życie I. Rabina był Szin Bet i Sz. Peres. Rabin Icchak Ben Nun, stwierdził: „To nie jest wstyd, że oskarża się pół społeczności izraelskiej o to morderstwo. Czy ja jestem mordercą? Jeśli chcesz wiedzieć, kim jest morderca, powinieneś spytać Szymona Peresa”. Izrael Shahak przyjmuje, że w przybliżeniu 20 procentów Izraelczyków wierzy, że teza jest dotycząca Peresa i wywiadu jest prawdziwa. Te oskarżenia są oparte na dwóch argumentach: działalności Avishai'a Raviva (członka Kach, Szin Bet i założyciela Eyal) i jego związku z Amirem z jednej strony i niedbalstwo ochrony Rabina z drugiej. Patrz: Friedman Thomas, *The Rabbi Who Sentenced Yitzhak Rabin to Death*, "New York Time" October 9, 1995.

⁵³³ Reporter śledczy Barry Chamisz, który badał sprawę zabójstwa premiera I. Rabina, opierając się na relacjach naocznych świadków, ochroniarzy premiera, wdowy po premierze, lekarzy, pielęgniarek, oraz materiałów z zamkniętych posiedzeń sądu, doszedł do odmiennych konkluzji, niż powołana do zbadania tej zbrodni komisja Meira Szamgara. B. Chamisz pisał: „ teoria strzelca [...] jest przykrywką dla sfingowanego, nieudanego zamachu, który miał pobudzić gasnącą popularność Rabina wśród wyborców. Jigal Amir zgodził się odegrać rolę samotnego zamachowca na rozkaz swego mocodawcy czy mocodawców w izraelskim rządzie. Amir wystrzelił ślepy pocisk. I strzelił tylko raz, a nie rzekomo trzy. Testy balistyczne przeprowadzone na łusce, którą znaleziono na miejscu zamachu, potwierdziły, że nie pasowała ona do broni Amira. Nie zauważono by Rabin krwawił. Niewyjaśniona jest też sprawa z samochodem Rabina, który zgubił się na jakieś osiem-dwanaście minut, choć powinien dojechać do szpitala w ciągu czterdziestu pięciu sekund [...] Podczas tej dziwnej jazdy do szpitala samochodem prowadzonym przez bardzo doświadczonego kierowcę Rabin został postrzelony dwiema prawdziwymi kulami, pochodzącymi z broni jego osobistego ochroniarza, Jorama Rubina. Broń ta zginęła w szpitalu i nigdy nie została odnaleziona. Oba pociski wyjęta z ciała premiera, zginęły na dwanaście godzin. Rubin popełnił później samobójstwo”. Cyt. za. G. Thomas, *Szpiedzy Gideona. Mossad: tajna historia*, Warszawa 2005, s. 133.

premiera I. Rabina⁵³⁴. J. Amir podobnie jak wcześniej B. Goldstein stał się idolem dla wielu żydowskich fanatyków religijnych⁵³⁵.

We wrześniu 1995 r. muzułmańska szkoła dziewcząt stała się miejscem ataku osadników żydowskich z pobliskiej osady, pobita została dyrektorka oraz co najmniej cztery uczennice⁵³⁶.

W sierpniu 1998 r. izraelska tajna policja Szin Bet poinformowała opinię publiczną o zamiarach zamordowania przez fanatyków religijnych premiera B. Netaniahu. Groźba miała miejsce po podpisaniu porozumienia przekazującego Palestyńczykom 13 procent Zachodniego Brzegu Jordanu⁵³⁷.

Sprzeciw wobec izraelsko-palestyńskiego porozumienia pokojowego nie dotyczył tylko zamachów żydowskich fanatyków religijnych w samym Izraelu. W ekstremistycznym środowisku ortodoksyjnych amerykańskich Żydów dorastał Harry Shapiro. Nie przynależał on do żadnej terrorystycznej organizacji, był wychowywany w konserwatywnej rodzinie żydowskiej i kształcony w Żydowskim Centrum w Jacksonville. W czasie pobytu w Izraelu zetknął się z mesjanizmem Bloku Wiernych, a w Brooklynie z kahanizmem. W ramach sprzeciwu wobec bliskowschodniego procesu pokojowego podłożył on ładunek wybuchowy pod synagogę w Jacksonville w lutym 1997 r., gdy z wizytą miał się tam udać Szymon Peres, który miał przedstawić społeczności żydowskiej izraelską politykę odnośnie porozumienia w Oslo⁵³⁸. W tym samym roku w styczniu, w półtora roku po zamordowaniu premiera I. Rabina ekstremistyczni osadnicy żydowscy ponownie grozili zamordowaniem premiera B. Netaniahu. Te groźby były wynikiem podpisania przez premiera porozumienia z Palestyńczykami na mocy którego wojska izraelskie miały opuścić Hebron. Grupa, która wysuwała te groźby określała się jako – Odwet Żydowski⁵³⁹.

---

⁵³⁴ Np. ortodoksyjny rabin Abraham Hecht z Brooklynu stwierdził, iż według żydowskiego prawa J. Amir miał pełne prawo zabić I. Rabina. Zob. *The Kahane Movement And Its Offshoots, Extremism In The Name Of Religion*, April 25, 1998, www.ict.org.il. (12.01.2005)

⁵³⁵ 9 sierpnia 1997 r. izraelska telewizja nadała program pokazujący kilkoro młodych dziewczyn, które założyły fan klub Jigala Amira. Patrz: Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5.

⁵³⁶ B. Bolechów, *Żydowski fundamentalizm...*, op.cit., s. 106.

⁵³⁷ I. Shahak, N. Mezvinsky, *Jewish Fundamentalism in Israel*, Chapter Seven, (The Religious Background of Rabin's Assassination) http://www.geocities.com/alabasters_archive/rabin_assassination.html, (12.01.2007)

⁵³⁸ Cyt. za: A. C. Brownfeld, *Extremism in Israel Is Fueled by a Growing Ultra-Orthodox Movement in the U.S.*, „Washington Report”, Jan-Feb 2001, wydanie elektroniczne, <http://www.themodernreligion.com/jihad/us-movement.html>, (14.11.2006)

⁵³⁹ B. Bolechów, *Fundamentalizm żydowski...*, op.cit., s. 108.

1 stycznia 1997 r. młody ortodoksyjny osadnik Noam Friedman strzelał z karabinu do Palestyńczyków na rynku w Hebronie. Ranił 8 osób w tym dwie poważnie. Swoój czyn wyjaśnił słowami: „Ja nie jestem obłąkany [...] Ja chciałem zabić Arabów. Hebron jest nasz na zawsze”⁵⁴⁰.

W grudniu 1997 r. inspektor policji Assaf Hefets ujawnił, że członkowie Gusz Emunim przygotowywali się do wysadzenia meczetów na Wzgórzu Świątynnym⁵⁴¹. Wiosną 1998 r. w szkole córka rabina M. Levingera została zaczepiona przez arabską dziewczynkę. Rabin sam postanowił wymierzyć sprawiedliwość na dziecku, w towarzystwie trzech uzbrojonych osadników wtargnął do domu dziewczynki, skatował jej matkę a ją samą próbował zamordować. Ojciec dziewczynki, który złożył skargę na rabina, kilka dni po rozprawie sądowej został pobity do nieprzytomności przez osadników⁵⁴². 30 września 1998 r. rabin M. Levinger jechał przez arabską dzielnicę Hebronu, jego samochód został uderzony kamieniem rzuconym przez palestyńskie dziecko. Zatrzymał samochód, wyszedł trzymając w ręku pistolet. Krzycząc „jesteście psami” strzelał na oślep do przypadkowych Palestyńczyków. Zastrzelił Chaleda Salaha robiącego zakupy w pobliskim sklepie i ranił drugiego - Ibrahima Bali⁵⁴³. Ariel Szaron nazwał rabina M. Levingera i jego żonę „prawdziwymi bohaterami swojego pokolenia”⁵⁴⁴.

W 1998 r. trzech religijnych fanatyków żydowskich zaatakowało trójkę chrześcijanek ze Szwajcarii. Kobiety zostały oskarżone przez napastników o szerzenie chrześcijaństwa. Mieszkania, w których mieszkały zostały spalone, a one omal nie stały się ofiarami samosądu.⁵⁴⁵

2 grudnia 1998 r., Osama Musa Natche został zaszytyłowany w pobliżu swojego domu w Abu Tor. Oficer izraelskiej policji prowadzący śledztwo Jair Jitzhaki

---

⁵⁴⁰ Cyt. za: *Criminal Negligence? Settler Violence and State Inaction During The Al-Aqsa Intifada*, Publication&Reports The Palestinian Human Rights Monitor, A PHRMG Report, Volume 5, Issue # 2, March 2001, <http://www.phrmg.org/monitor2001/apr2001.htm> (13.12.2006)

⁵⁴¹ Y. Harkabi, *Israel's...*, op.cit., Chapter 5,

⁵⁴² R. I. Friedman, *Zealots...*, op.cit., s. 8.

⁵⁴³ Ibidem, s. 23, 29, 37-38. Rabin M. Levinger po tym morderstwie został skazany na 5 miesięcy więzienia, w areszcie przebywał przez 10 tygodni.

⁵⁴⁴ Ibidem s. 4.

⁵⁴⁵ B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 329.

jako sprawców mordu wskazał Kach, jednak nie udało się postawić zarzutów członkom organizacji⁵⁴⁶.

Po wybuchu intifady w 2000 r. terroryzm żydowskich organizacji nie ustał⁵⁴⁷. Organizacje ewoluowały - zmieniały nazwy, jednak działały dalej. Do takich nowopowstałych organizacji można zaliczyć grupę Zemsta Dzieci Hebronu (*Nikmat Ha'Oleilim*)⁵⁴⁸ czy Brygadę Gilad-Shalhevet⁵⁴⁹, organizującą zamachy na Palestyńczyków i grożącą użyciem przemocy wobec Żydów⁵⁵⁰.

---

⁵⁴⁶ Patrz: http://www.ict.org.il/organizations/mideast_org_frame.htm. (14.11.2004)

⁵⁴⁷ W kwietniu 2002 r. w czasie rutynowego patrolu izraelscy policjanci wylegitymowali w pobliżu Góry Oliwnej dwoje osób, które zaparkowały samochód pomiędzy arabską szkołą dla dziewcząt a głównym palestyńskim ośrodkiem zdrowia – szpitalem Makassed. Podczas przeszukania pojazdu znaleziono dwa pistolety i aktywowana bomba z detonatorem czasowym. Potężny ładunek wybuchowy dodatkowo został wzmocniony butlami z propanem. Zegar bomby był ustawiony na moment opuszczania szkoły przez uczennice. Ta sama grupa według izraelskiej policji jest odpowiedzialna za udaremniony zamach bombowy w męskiej szkole w Jerozolimie Wschodniej sześć tygodni wcześniej. Wśród sześciu aresztowanych znalazł się między innymi: syn rabina Mosze Lavingera – Menasze, oraz N.Federman członek ruchu Kach. Większość aresztowanych mieszkała w barako-przyczepach w nielegalnej osadzie Bat Ajin. Byli znani jako „nowo-religijni” stanowiący mieszaninę konwertytów i Lubawiczaków. Patrz: J. Kifner, *Israel Arrests Settlers It Says Tried to Bomb Palestinians*, „The New York Times”, May 19, 2002, <http://www.nytimes.com>. (14.11.2006)

⁵⁴⁸ Powstała w 2002 r., odpowiedzialna między innymi za zamachy bombowe na szkoły arabskie w marcu i kwietniu 2002 r. w Jerozolimie i na Zach. Brzegu Jordanu. Zob. *Revenge of the Hebrew Babies*, <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID+=4498> (11.12.2006)

⁵⁴⁹ Można spotkać również nazwę Brygady Shalhevet – Zar. W 2005 r. członek tej organizacji Eden Natan-Zada otworzył ogień z karabinu do pasażerów autobusu w arabskim mieście Shfaram. Zabił 5 osób, 13 ranił. Organizacja przybrała nazwę od dwójki osób zabitych w palestyńskim ataku terrorystycznym: W dwóch oddzielnych atakach zginął Gilad Zar i 10 miesięczna Shalhevet Pas. <http://www.tkb.org>. (19.10.2006)

⁵⁵⁰ Symbol Izraela - śpiewaczka operowa Yaffa Yarkoni otrzymała pogróżki, w których grożono jej śmiercią za porównanie działania izraelskiej armii wobec Palestyńczyków do działań nazistów wobec Żydów w czasie II wojny Światowej. Patrz: http://www.salon.com/news/wire/2002/05/20/israeli_singer/index.html (12.12.2006)

Tabela 8. Kalendarium wybranych aktów przemocy żydowskich osadników w latach 1979-1984.

Data	Miejsce	Akt przemocy	Data	Miejsce	Akt przemocy
Marzec 1979	Halhoul (dzielnica Hebronu)	Zastrzelenie 2 Palestyńczyków	04.04.1983	Jerozolima	Fatmeh Salah Ibrahim Abu Mayaleh-ciężko ranny po ataku nożem przez studenta jeszybotu
02.06.1980		Zamachy na 3 burmistrzów	26.06.1983	Hebron	Ostrzelanie uniwersytetu, 3 osoby zabite, blisko 40 rannych
3.08.1980	Jerozolima	Wybuch bomby w budynku arabskiego dziennika Al.-Fujr	26.06.1983	Nablus	Zastrzelenie 20- letniej kobiety
01.02.1982	Hebron	Wrzucenie granatu do domu rodziny Da'na	15.09.1983	Arroub	Pobicie kilkunastu dzieci palestyńskich
01.02.1982	Beni Na'im (dzielnica Hebronu)	Zastrzelenie Palestyńczyka	05.10.1983	Silwan	Zasztyletowanie Yousefa Shabani'ego
10.03.1982	Hebron	Wrzucenie granatu do domu	21.11.1983	Dheisheh	Ostrzelanie obozu uchodźców – 3 osoby ranne
19.03.1982	Sinji (dzielnica Ramallah)	Zastrzelony Abdullah Sehwal, 2 osoby ranne	02.12.1983	Jerozolima	Zastrzelenie 2 Palestyńczyków przez studentów jeszybotu
21.03.1982	Ramallah	Ostrzelanie autobusów arabskich	09.12.1983	Nablus	Palestyńczyk zastrzelony, 4 osoby ranne
27.03.1982	Halhoul	Ostrzelanie demonstracji (ofiary śmiertelne)	20.12.1983	meczeta Azzariya	Eksplzja bomby zraniła imama
05.05.1982	Arroub, dzielnicy Hebron	Zastrzelenie dziewczynki	20.12.1983	Ras al - Amoud	Eksplzja bomby w cerkwi zraniła zakonnice
19.10.1982	Hebron	Podłożenie ładunku wybuchowego pod szkołę.	15.01.1984	Ain Karem	Eksplzja bomby w rosyjskim monastyrze
26.10.1982	Nablus	Zastrzelenie Palestyńczyka	05.02.1984	Wajdi Fuad Rashid	Odkrycie ciała 17letniego Wajdi Fuad Rashid, porwanego tydzień wcześniej
28.10.1982	Szkoła- Hussein Ben Ali, w Hebron	Bomba w szkole-2 osoby ranne, 10 innych odkrytych na placu zabaw	13.03.1984	Nablus	Zastrzelenie 2 Palestyńczyków
26.02.1983	Hebron	Bomba w pobliżu meczetu Kazzazin, 2 osoby ranne	04.03.1984	Ramallah	6 Palestyńczyków rannych po podpaleniu autobusu
26.02.1983	Hebron	Zastrzelenie 4 letniej dziewczynki w jej domu	16.04.1984	Ramallah	Uprowadzenie wykładowcy Bir Zeit, ciało odkryte po 2 tygodniach

Opracowanie własne na podstawie: I. Nakhleh, *Encyklopedia...*, op.cit., s. 723-726.

Rozdział IV

Palestyńskie organizacje terrorystyczne w Izraelu i Terytoriach Okupowanych.

4.1. Hamas - od rewolucji kamieni do powstania Al-Aksa (1987-2000).

„Izrael będzie istniał dopóty, dopóki islam go nie unicestwi, jak unicestwił innych przed nim”⁵⁵¹

4.1.2 Geneza - od Mudżamy do I intifady

Powstanie tej najaktywniejszej w ostatniej dekadzie XX wieku palestyńskiej organizacji stosującej metody terrorystyczne zarówno na terytorium państwa Izrael, jak i na ziemiach Autonomii Palestyńskiej, wiąże się nierozdzielnie z egipskimi Braci Muzułmanami.

W Kairze głównie w środowisku uniwersyteckim ze Stowarzyszeniem Braci Muzułmanów związało się wielu Palestyńczyków. W 1958 r., na kairskim uniwersytecie ‘Ajn Szams rozpoczął naukę częściowo sparaliżowany uchodźca palestyński Ahmed Ismael Jassin. Urodził się on, w 1938 roku (choć na jego palestyńskim paszporcie widniała data urodzenia: 1 stycznia 1929 r.) we wsi Al-Dżoura w pobliżu dzisiejszego miasta Aszkelon. W 1948 r., gdy wojska izraelskie zrównały z ziemią jego wieś, dołączył do grona uchodźców palestyńskich. W 1952 r. w

wyniku wypadku na boisku szkolnym doznał porażenia kończyn, z czasem jego problemy zdrowotne nasiliły się. Poruszał się tylko na wózku inwalidzkim, stracił prawie całkowicie wzrok, miał także problemy z kontaktem werbalnym, gdyż mówił falsetem - przez co jego szept był prawie niesłyszalny. Od 1967 r., już jako duchowny rozpoczął głoszenie słowa islamu w meczetach Strefy Gazy. Ideologia Braci

⁵⁵¹ *Hamas Covenant 1988, The Covenant of the Islamic Resistance Movement, In The Name Of The Most Merciful Allah*, <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm>(12.11.2005)

Muzułmanów, a w szczególności poglądy H. al-Banny, czy późniejsze S. Kutba, które głosił szajch Jassin zyskiwały coraz większą rzeszę zwolenników.

Przegrana państw arabskich w wojnie 1967 r., miała przemożny wpływ na postawę społeczną Palestyńczyków, którzy doświadczyli fiaska polityki tych krajów wobec „sprawy palestyńskiej”. Andrea Nusse pisała, iż ten „moralny kryzys” spowodowany porażką militarną państw arabskich poprowadził do samokrytycyzmu społecznego, oraz poszukiwaniem alternatywnej ideologii⁵⁵². Skierowało to poparcie dużej części Palestyńczyków zniechęconej propagowanemu dotąd nacjonalizmu arabskiemu w stronę tradycji islamskiej i reprezentujących ją ugrupowań. Muhammad Jaradat pisał: „to zniechęcenie dostarczyło doskonałej okazji dla islamskich sił, które rozpowszechniły pogląd, iż islam jest jedyną prawdziwą drogą do zwycięstwa”⁵⁵³. Jak pisze Bassam Tibi: „dopiero po klęsce Arabów podczas wojny sześciodniowej w 1967 roku fundamentalizm zyskał możliwość szerszego działania. Formuła *hall islami* (muzułmańskiego rozwiązania) od tego czasu zdobywała coraz większą popularność jako alternatywa wobec sekularystycznych ideologii nacjonalizmu arabskiego, panarabizmu i socjalizmu”⁵⁵⁴. Mimo, iż całe lata siedemdziesiąte XX wieku to apogeum palestyńskiego terroryzmu nacjonalistycznego, czy nawet nacjonalistyczno-lewicowego, to jednak fundamentaliści w Palestynie i w sąsiednim Egipcie rozpoczynali powolny proces umacniania swojej pozycji w społeczeństwie⁵⁵⁵.

Działalność społeczna Braci, a także głoszona przez nich filozofia samodoskonalenia się w życiu zgodnie z islamem, były alternatywą dla Palestyńczyków wobec nacjonalistycznej ideologii przemocy propagowanej przez OWP i al-Fatah. Fundamentalisci związani z Bractwem zaczęli zagrażać pozycji świeckich nacjonalistów w społeczności palestyńskiej głównie w Strefie Gazy.

W 1973 r., szajch A. Jassin wraz z grupą osób będących tak jak on pod wpływem głoszonego przez Bractwo fundamentalizmu stworzył sieć szkół, meczetów i ośrodków pomocy społecznej, które na okupowanym przez Izrael terytorium były

---

⁵⁵² A. Nusse, *Muslim Palestine: the ideology of Hamas*, Harwood Academic Publishers, Amsterdam 1998, s. 15.

⁵⁵³ M. Jaradat, *Islamic Resistance Movement (Hamas) in the territories occupied in 1967*, „News From Within”, Vol. VIII - No. 8. August 5th 1992. s. 7-11.

⁵⁵⁴ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 77.

⁵⁵⁵ Za przykład zmiany postawy społeczeństwa palestyńskiego może posłużyć postać przywódcy Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu – Fathi Szikakiego, który „zaczął swoją karierę jako zwolennik naseryzmu, ale po porażce Nasera w 1967 roku przyłączył się do Bractwa Muzułmańskiego”. Zob. J. J. G. Jansen. *Podwójna...*, op.cit., s. 91.

niezmiernie potrzebne. Organizacja, która zajmowała się budową i zarządzaniem tą rozrastającą się infrastrukturą powstała w obozie Chan Junis i nosiła nazwę *Mudżama Centrum Islamskie (al-Mudżamma al-Islami)*⁵⁵⁶, formalnie została ona zarejestrowana przez władze izraelskie dopiero w 1978 r. Założycielami *Mudżamy* było jednaście osób. Na jej czele stał szajch A. Jassin, dyrektorem wykonawczym został Abd al-Aziz ar-Rantissi, innymi członkami kierownictwa byli między innymi: Ibrahim Jazouri, Chalil Koka, oraz Mahmoud Zahar.

We Wschodniej Jerozolimie w 1974 r. reaktywowano Stowarzyszenie Młodych Mężczyzn Muzułmanów (*Dżamijjat asz-aszubban al-muslimin*) - organizację islamską do której w latach trzydziestych XX wieku której należał szajch Izz ad-Din al-Kassam.

Od 1976 r. jako ramię Centrum Islamskiego działało Stowarzyszenie Islamskie (*al-Dżamija al-Islamijja*). W 1981 r. szajch A. Jassin założył Stowarzyszenie Młodych Kobiet Muzułmanek (*Dżamijjat asz-szabbat al-muslimat*).

Charytatywny charakter działalności musiał mieć potężne wsparcie pieniężne. Organizacja finansowana była z bardzo wielu różnych źródeł. Pieniądze pochodziły z *zakatu* – religijnego podatku płaconego przez muzułmanów, jałmużny i darowizn prywatnych sponsorów, również od uchodźców palestyńskich ze Stanów Zjednoczonych, z Jordanii i bogatych państw Zatoki Perskiej, głównie z Arabii Saudyjskiej. Dzięki tym funduszom w 1983 r., *Mudżamie* udało się przejąć kontrolę nad Islamskim Uniwersytetem w Gazie, gdy rektorem tej uczelni został pochodzący z Jordanii członek Braci Muzułmanów Muhammad Sakr, wcześniej bo w 1978 r., Chaled Meszal był fundatorem akademika dla studentów uniwersytetu⁵⁵⁷.

Mudżama otrzymywała również pieniądze od Izraela. Generał brygady Icchak Segev w jednym z udzielonych wywiadów przyznał się do przekazywania funduszy dla fundamentalistów islamskich, gdzie rząd Izraela dawał pieniądze, a wojsko (Izraelskie Siły Obronne) udostępniało kontakt z duchownymi w meczetach⁵⁵⁸. Wsparcie pieniężne

---

⁵⁵⁶ H. Jaber, *Hezbollah*, Warszawa 2001, s. 128. Autorka tłumaczy *Al-Mujamma Al Islami* jako Kongres Islamski, podając datę utworzenia tej organizacji na 1973 r., taką samą datę podaje A. Chojnowski, J. Tomaszewski, *Izrael*, Warszawa 2001, s. 367, oraz Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op. cit., s. 130. Można również spotkać jako datę założenia *Al-Mujamma Al Islami* rok 1970 <http://www.mideastweb.org/log/archives/00000230.htm>, (23.08.2006). W literaturze również spotka się pogląd, iż Hamas powstał już w 1978 r. przybierając wtedy nazwę *Al-Mujamma Al Islami* (D. Duda. *Terroryzm islamski*, Kraków 2002, s. 52, także M. Ranstrop, *Hamas*, [w:] *Encyklopedia...*, op cit., s. 396.)

⁵⁵⁷ Patrz: M. Levitt, *Hamas...*, op.cit., s. 25.

⁵⁵⁸ W 1986 r., Były wojskowy gubernator Gazy gen. brygady Icchak Segev powiedział: „ Rozciągamy finansową pomoc dla grup islamskich poprzez meczety i szkoły religijne, wszystko, aby wytworzyć siły, które sprzeciwiłyby się lewicowym siłom popierającym OWP”. Patrz: *Reactionary Hamas and*

rządu Izraela, było spowodowane taktyką umocnienia ruchów islamiskich, aby stały się one naturalną przeciwwagą dla Organizacji Wyzwolenia Palestyny. Trzeba również pamiętać, iż ugrupowanie szajcha A. Jassina było jedynym arabskim ruchem, na którego działalność, wyraził zgodę Izrael. W tym okresie fundamentaliści szajcha uważani byli za zdrajców sprawy palestyńskiej⁵⁵⁹. Organizacja, aby ukryć swoją rosnącą pozycję w społeczeństwie, (która mogłaby wzbudzić zainteresowanie władz okupacyjnych), oraz aby wykorzystać legalnie zarejestrowane instytucje używała kilku nazw, jednak za każdym razem podkreślała swój islamistyczny charakter⁵⁶⁰. W 1985 r. członkami *Mudżamy* było 2 tysiące osób⁵⁶¹. Działalność *Mudżamy* wedle jej założycieli miała być długoterminowa, gdyż celem była zmiana palestyńskiej społeczności w islamską społeczność Palestyny. Do tego projektu stworzono sieć szkół i klas koranicznych w których głoszone boskie przesłanie (*tabligh wa-da`wa*)⁵⁶².

Centrum Islamskie od momentu swojego powstania próbowało przejąć kontrolę nad wszystkimi meczetami w Strefie Gazy, z których większość podlegała Departamentowi Darów Islamskich (*Da'irat al-awqaf al-islamijja*). Członkowie Centrum byli odpowiedzialni za podpalenie biura Palestyńskiego Czerwonego Półksiężyca w 1980 r., - instytucji charytatywnej kojarzonej z poglądami lewicowymi.

Mimo antagonizmów sunnicko – szyickich przeprowadzenie rewolucji islamskiej w Iranie przez ajatollaha Ruhollaha Chomejniego, miało wpływ na radykalizację nastrojów w całym regionie Bliskiego Wschodu, w tym również w Palestynie. W 1979 r., jako przybudówka Centrum Islamskiego powstała nowa organizacja - Duma Wiernych Wojowników (*Madżd al-Mudżahedin*) – która stała się bezpośrednią poprzedniczką Hamasu, a od 1982 r. funkcjonowała zakonspirowana tajna organizacja - Palestyńscy Święci Bojownicy (*al-Madżahadoun al-Falestinoum*)

Bankruptcy of PLO Nationalism. U.S./Israel Tighten Screws on Palestinians Israel Out of the Occupied Territories! For a Socialist Federation of the Near East! „Workers Vanguard” No. 86417 February 2006, <http://www.icl-fi.org/english/wv/864/palestine.html>. (27.01.2006)., D.K. Shippler, *Arabowie i Żydzi w Ziemi Obiecanej*, Warszawa 2003 s.188. Patrz także: F.Gil-White, *Reader Asks: "Doesn't Israel Fund Hamas?"*, <http://www.emperors-clothes.com/letters/cia.htm>, (22.06.2006)

⁵⁵⁹ Ch. Reuter, *Zamachowcy ...*, op.cit., s. 130.

⁵⁶⁰ W nazwach tych organizacji zawsze znalazło się lingwistyczne nawiązanie do islamu: Nurt Islamski (*Al-Tiar Al-Islami*) oraz Trend Islamski (*Al-Athja Al-Islami*).

⁵⁶¹ A. Knudsen, *Crescent and Sword: The Hamas Enigma*, „Third World Quarterly”, vol. 26, nr 8, 2005 r., s. 1376.

⁵⁶² S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian Hamas. Vision, Violence and Coexistence*, New York 2000, s. 20.

poprzedniczka Brygad Imienia Męczennika Izz ad-dina al-Kassama⁵⁶³, która już w 1983 r., miała wykonywać pierwsze działania zbrojne⁵⁶⁴. Szajch A. Jassin został aresztowany przez wojsko izraelskie i oskarżony o tworzenie organizacji zbrojnej i nielegalne gromadzenie broni. W maju 1985 r. w wyniku ustaleń pomiędzy Ludowym Frontem Wyzwolenia Palestyny (LFWP), a rządem Izraela został zwolniony z więzienia w ramach wymiany - za uwolnienie trzech żołnierzy izraelskich wraz z ponad tysiącem więźniów palestyńskich.

W tym momencie zwolennicy islamskiego fundamentalizmu stanowili już liczącą się siłę w palestyńskim społeczeństwie, głównie w biednej i przeludnionej Strefie Gazy, gdyż tam właśnie łatwiej było dotrzeć ze swoimi hasłami religijnym radykałom. Całe Terytoria Okupowane stały się miejscem niespotykanego w innych miejscach wzrostu demograficznego. Pod koniec lat osiemdziesiątych na tym terenie ponad 2/3 ludności stanowiła ludność poniżej trzydziestego, a prawie połowa, poniżej piętnastego roku życia⁵⁶⁵. Rosnące bezrobocie i pogłębiająca się pauperyzacja społeczeństwa, pchała młodych ludzi w ramiona fundamentalizmu. „Czysty” nacjonalizm bez religijnych konotacji, reprezentowany przez OWP i jej frakcje, czy mariaż nacjonalizmu z marksizmem LFWP zyskiwał coraz mniej popleczników. Dodatkowo wydarzenia w Libanie stanowiły przykład zwycięskiej walki religijnych bojowników z okupantem izraelskim za pomocą metod terrorystycznych⁵⁶⁶. Shaul Mishal i Avraham Sela pisali, iż: „żydowska dominacja nad historyczną Palestyną i izraelska okupacja Zachodniego Brzegu Jordanu i Strefy Gazy zwróciły palestyńskich

---

⁵⁶³ Brygady noszą imię Izz ad-Din al-Kassam na cześć charyzmatycznego syryjskiego szajcha, który od 1922 r., głosił nauki islamu w meczetach w Hajfie. Wzywał Arabów palestyńskich do walki z mandatariuszem - Wielką Brytanią, która okupowała ich ziemię. Utworzył zbrojną organizację – Czarną Rękę, która atakowała oddziały brytyjskie. Został zabity w 1935 r. Po śmierci został uznany nie tylko za bohatera, ale również za *shahida* – męczennika.

⁵⁶⁴ Chaled Meszal mówił, iż: „w 1983 r. przeprowadzane były pierwsze operacje wojskowe pod przywództwem szajcha Ahmeda Jassina”. Cyt. za: M. Levitt, *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*, „The Washington Institute for Near East Policy”, 2006, s. 31.

⁵⁶⁵ „W 1991 roku liczba urodzeń na Zachodnim Brzegu Jordanu i w Gazie wynosiła odpowiednio 46,5 procenta i 56,1procenta, średnio na jedną matkę przypadało 8,1 i 9,8 dziecka”. Zob. G. Kepel, *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*, Warszawa 2003, s. 165.

⁵⁶⁶ Po udanych zamachach terrorystycznych organizacji Hezbollah w 1983 r., na siły wielonarodowe stacjonujące w Bejrucie z ramienia ONZ, w lutym 1984 r., rząd Stanów Zjednoczonych rozpoczął wycofanie swoich jednostek z misji w Libanie. W lutym 1985 r., wojska izraelskie wycofały się za rzekę Litani, okupując jedynie tzw. pas bezpieczeństwa - przygraniczny 15 kilometrowy odcinek terytorium Libanu.

islamistów w kierunku rewolucyjnej wersji islamu”⁵⁶⁷. Coraz więcej wydarzeń wskazywało, iż nastroje społeczne się radykalizowały.

Do czynników które miały wpływ na powstanie Hamasu niektórzy analitycy dodają zmiany polityczne na Bliskim Wschodzie. Zbliżający się proces pokojowy i realna wizja powstania w nieokreślonej przyszłości suwerennego państwa palestyńskiego miały dać impuls Stowarzyszeniu Braci Muzułmanów do walki o wpływy polityczne, gdzie Hamas miał być jedynie narzędziem do utworzenia państwa palestyńskiego na islamskiej podstawie⁵⁶⁸.

Muhammad Jaradat wyrażał pogląd, iż od połowy lat osiemdziesiątych XX wieku, w palestyńskim skrzydle Braci Muzułmanów doszło do sporów na temat utworzenia zbrojnego skrzydła⁵⁶⁹. Obawiano się, że powołanie militarnej organizacji może mieć negatywny wpływ na działalność socjalną i religijną Braci. Młodzi aktywiści *Mudżamy* rozpoczęli jej krytykę widząc bierność kierownictwa organizacji w walce z izraelską okupacją, jak również przyłączali się do organizacji Palestyński Islamski Dżihad, która od połowy lat osiemdziesiątych wiodła prym w antyizraelskich działaniach zbrojnych. *Mudżama*, mimo wielu akcji charytatywnych, wśród młodych Palestyńczyków traciła poparcie społeczne. Jak pisze, Shaul Mishal i Avraham Sela, „decyzja *Mudżamy* o wprowadzeniu w życie polityki „natychmiastowego dżihadu” przeciwko „wrogom Allaha” była w gruncie rzeczy kwestią przeżycia”⁵⁷⁰. Natomiast Andrea Nusse pisała, iż według tych fundamentalistów rezultatem pokazania siły, będzie rewolucja duchowa i fizyczna w której muzułmanie „nie zaakceptują dłużej łańcucha niewolnictwa (*qayd al-‘ubudiya*) Zachodu”, następnie zniszczą go i na jego gruzach zbudują własny islamski projekt⁵⁷¹.

W takich warunkach narodziła się nowa organizacja, która swoje bezpośrednie powołanie do życia zawdzięczała dwóm istotnym wydarzeniom.

---

⁵⁶⁷ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 31.

⁵⁶⁸ A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 309; B. Ganor, *Hamas – The Islamic Resistance Movement in the Territories*, <http://www.ict.org.il> (11.12.2005).

⁵⁶⁹ M. Jaradat, *Islamic...* op.cit., s. 8. Podobną opinię wyraził K. Hroub pisząc, iż przywódcy Hamasu „sprzeczekali się, że walka z Izraela za pomocą skorumowanej armii może okazać się bezowocnym wysiłkiem, dlatego najpierw powinni utworzyć lojalną, sumienną i oddaną armię i dopiero wtedy zaangażować się w wojnę z Izraelem”. K. Hroub, *Hamas...*, op.cit., s.15.

⁵⁷⁰ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 39.

⁵⁷¹ A. Nusse, *Muslim Palestine: the ideology of Hamas*, Harwood Academic Publishers, Amsterdam 1998, s. 119-120.

Pierwszym był wypadek samochodowy w Strefie Gazy. 8 grudnia 1987 r. w pobliżu izraelskiego punktu kontrolnego w Erez, izraelska ciężarówka staranowała samochód osobowy z Palestyńczykami, na miejscu zginęły cztery osoby. Następnego dnia pojawiła się plotka, iż nie był to zwykły wypadek drogowy, lecz celowy akt przemocy skierowany przeciwko ludności palestyńskiej. Miał to być odwet za zamordowanie dwa dni wcześniej izraelskiego biznesmena - Szlomo Seklego⁵⁷². Mimo, iż plotka okazała się konfabulacją, nic już nie mogło powstrzymać Palestyńczyków od zainicjowania swojego niezadowolenia. Wojsko izraelskie skierowane do zaprowadzenia spokoju, strzelało ostrą amunicją, zginął 17-letni Palestyńczyk, kilkunastu innych zostało rannych. W tym momencie już było oczywiste, że wybuchu intifady nie da się powstrzymać. W wyniku nieszczęśliwego zdarzenia, nastąpiła reakcja łańcuchowa – ludność palestyńska uzyskała bezpośredni powód do zainicjowania swojego niezadowolenia z izraelskiej okupacji, które przerodziło się w arabskie powstanie (I intifadę), tzw. „rewolucję kamieni”⁵⁷³.

Drugim czynnikiem był brak realnej siły ze strony jakiejkolwiek liczącej się organizacji palestyńskiej, która mogłaby pokierować w pierwszym etapie powstaniem, co więcej organizacje te, (OWP, jej najważniejsze skrzydło al-Fatah, czy LFWP) zostały zaskoczone jego wybuchem, a kierownictwo tych ugrupowań w przeważającej części znajdowało się poza granicami Izraela i Terytoriów Okupowanych (po opuszczeniu Libanu kierownictwo OWP (wraz z liderami al-Fatah) przeniosło się do Tunisu, przywódcy LFWP w tym czasie rezydowali w Damaszku). Minęło kilka tygodni, aż kontrolę nad intifadą przejęli ludzie podlegli J. Arafatowi, (za koordynację intifady na Terytoriach Okupowanych, a dowództwem OWP w Tunisie był odpowiedzialny Abu Dżihad – zamordowany przez izraelskich agentów w kwietniu 1988 r.,⁵⁷⁴) do tego czasu siłą napędową powstania była tworząca się nowa organizacja szajcha A. Jassina. Doskonale tę niszę wypełniła nowopowstała na przełomie 1987/1988 r.,⁵⁷⁵

---

⁵⁷² C. Hoy, V. Ostrovsky, *Wyznania szpiega. Z tajemnic izraelskiego wywiadu*, Warszawa 1991, s. 307; K. Gebert, op.cit, s. 145-146.

⁵⁷³ Nazwa – „rewolucja kamieni” przyjęta została poprzez media, które przykazywały obraz z powstania, w którym główną bronią młodych Palestyńczyków (w tym dzieci), były kamienie rzucone w kierunku izraelskich żołnierzy i czołgów.

⁵⁷⁴ Opis zamachu na życie Chalila el-Wazira (Abu Dżihada) opisuje między innymi: D. Raviv, Y. Melman, ...*A każdy szpieg to książę. Pełna historia wywiadu izraelskiego*, Warszawa 1993, s. 450 – 457; T. Białek, *Terroryzm. Manipulacja strachem*, Warszawa 2005, s. 113 – 114.

⁵⁷⁵ Data powstania organizacji nastrocza badaczom wielu problemów. Część z nich przyjmuje za datę powstania organizacji rok 1987 (B. Bolechów, B. Sprengel) część rok 1988 (K. Karolczak, Ch. Reuter),

fundamentalistyczna organizacja – Islamski Ruch Oporu (*Harakat al-Muqawamah al-Islamijah*), w skróconej wersji nazwę przedstawia się jako Hamas⁵⁷⁶ co po polsku oznacza - “Zapał”, “Gorliwość” lub “Odwaga”. Decyzja o jej założeniu miała zapaść już w pierwszym dniu intifady, w czasie spotkania siedmiu religijnych gorliwców (podobnie jak w przypadku Braci Muzułmanów w 1928 r.), byli nimi: szajch Ahmed Jassin, Saleh Szehada⁵⁷⁷, dr Abd al - Aziz Rantissi⁵⁷⁸, Abdel Fattah Dukhan, Mohammed Shama, dr Ibrahim al-Yazour i Issa an-Najjar. Wszyscy oni związani byli najpierw z Braćmi Muzułmanami, a następnie działali w *Al-Mujamma Al Islami*. Na czele organizacji stanął szajch Ahmed Jassin, który od tego momentu zajmował

---

a inni wymieniają obie te daty (J. Tomasiewicz). Spowodowane jest to faktem, iż organizacja rozpoczęła swoją działalność w grudniu 1987 r., pierwsza ulotka (antyizraelska wzywająca do kontynuowania intifady) ukazała się dopiero 11 lutego 1988r, (niektóre źródła mówią o ukazaniu się pierwszej ulotki już 14 grudnia 1987 r.), a nowa organizacja skupiona wokół szajcha Ahmeda Jasina miałaby się do niej przyznać dopiero w lutym 1998 r. (G. Kepel) jeszcze później bo dopiero wiosną 1988r, świat dowiedział się o Islamskim Ruchu Oporu (Hamas). W publikacjach anglojęzycznych których mnogości nie sposób wymienić również występuje podobny problem.

⁵⁷⁶ Słowo „hamas” pochodzi od arabskiego czasownika *hamisa* – co oznacza ideę żarliwego poświęcenia się jakiejś sprawie.

⁵⁷⁷ **Saleh Szehada**

Urodził się 24 lutego 1954 r., w Bajt Hanun, pochodził z rodziny uchodźców z Jaffy. Studiował socjologię w Kairze, z powodów finansowych zrezygnował ze studiów w ZSRR i Turcji. W Egipcie dołączył do Braci Muzułmanów. Pracował jako pracownik opieki społecznej w Avish na Synaju, następnie jako pracownik działu spraw studenckich na Islamskim Uniwersytecie w Gazie. Kilkukrotnie aresztowany przez Izrael, w więzieniu spędził łącznie 12 lat. Od 2000 r., był twórcą i dowódcą brygad Izz ad-Din al-Kassam w Strefie Gazy. Odpowiedzialny za planowanie zamachów terrorystycznych. Zginął 22 lipca 2002 r., w ataku izraelskiego lotnictwa, a wraz z nim czternastu cywili. Jego następcą na stanowisku dowódcy Brygad Izz ad-Din al-Kassam w Gazie został Mahomet Deif. Patrz: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders. [http://www.palestinebiography.com](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.pna.gov.ps/>; (14.11.2006).

⁵⁷⁸ **Abd al-Aziz Rantissi**

Urodził się w 1947 r., w Jubna w pobliżu Jaffy. Następnie jako uchodźca przebywał w obozie Khan Junis. Na uniwersytecie w Aleksandrii studiował medycynę (specjalizacja pediatria). W 1976 r., powrócił do Gazy, został członkiem Braci Muzułmanów. W Chan Junis pracował w Nasser Hospital, był członkiem Palestyńskiego Stowarzyszenia Czerwonego Półksiężyca i Arabskiego Towarzystwa Medycznego. W 1978 r., został członkiem kadry naukowej Islamskiego Uniwersytetu w Gazie. Był ordynatorem oddziału pediatrii szpitala w Khan Junis. W 1983 r., zatrzymany przez izraelskie władze za odmowę płacenia podatków. Ponownie aresztowany 15 stycznia 1988 r., (21 dni aresztu), znów 4 marca 1988 r., (wypuszczony 4 września 1988 r.) ponownie 14 grudnia 1990 r. W grudniu 1992 r., deportowany do Marj al-Zuhur, gdzie został rzecznikiem zesłańców. Po powrocie z Libanu, zatrzymany w grudniu 1993 r. Następnie wielokrotnie aresztowany przez władze Autonomii. Utworzył zaplecze Hamasu w dzielnicy Szajch Radwan w Gazie. Po śmierci szajcha Jasina, stanął na czele Hamasu. Zginął 17 kwietnia 2004 w wyniku ostrzału raketowego izraelskiego śmigłowca. Wdowa po Abd al Azizie Rantissim – Jamila Shanti, również należała do Hamasu. Posiada doktorat z anglistyki i wykłada na Uniwersytecie Islamskim w Gazie. Izraelskie służby uważają, iż stworzyła „sekcję kobiet” w Hamasie. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; <http://www.palestinebiography.com/biography/palestine/palio20.htm>; <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (14.11.2006).

stanowisko Głównego Przewodniczącego (*al-mas'ul al-'amm*) Islamskiego Ruchu Oporu.

Przejęcie kontroli nad I intifadą przez nacjonalistów związanych z J. Arafatem nie odbyło się tak samo na całych Terytoriach Okupowanych, bardzo szybko przejęli oni kontrolę nad Zachodnim Brzegiem Jordanu, gdzie młodzieżówka al-Fatah - Szabiba, zdominowała ruchy i związki młodzieżowe. Strefa Gazy natomiast pozostawała pod przemożnym wpływem fundamentalistów⁵⁷⁹. Hisham Ahmad o sytuacji jak się wytworzyła w pierwszych dniach intifady pisał: „w momencie, gdy Hamas stał się znaczącą siłą w trakcie intifady, sama intifada stała się rzeczywistością, do której Hamas nie mógł odwrócić się plecami. Przyszłość Hamasu miała zostać uzależniona od intifady, chociaż Hamas szczęśliwie użył intifady, by utrwalić swoją obecność i tym samym przygotować sobie drogę do funkcjonowania nawet po jej zakończeniu”⁵⁸⁰.

Shaul Mishal i Avraham Sela, w swojej książce *The Palestinian Hamas: Vision, Violence, and Coexistence*, dzielą na proces formowania się Hamasu, na cztery etapy:

1. „1967-1976: Radykalizacja postaw działaczy Stowarzyszenia Braci Muzułmanów w wyniku represyjnej polityki Izraela w Strefie Gazy.
2. 1976-1981: Rozszerzenie się obszaru działalności, poprzez aktywność w różnych stowarzyszeniach i organizacjach, budowa instytucji, szczególnie *al-Mudżamma al-Islami* i *al-Dżamija al-Islamijja*, oraz Uniwersytetu Islamskiego w Gazie.
3. 1981-1987: Budowa wpływów politycznych i przygotowanie do walki zbrojnej.
4. 1987: Założenie Hamasu, jako zbrojnego skrzydła Braci Muzułmanów w Palestynie, oraz rozpoczęcie pod hasłami świętej wojny działań zbrojnych”⁵⁸¹.

---

⁵⁷⁹ Więcej na ten temat, patrz: K. Gebert, *Wojna czterdziestoletnia*, Warszawa 2004, s. 149-153.

⁵⁸⁰ H. Ahmad, *Hamas...*, op.cit

⁵⁸¹ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian Hamas: Vision, Violence, and Coexistence*, Columbia University Press 2000, s. 20.

4.1.2 Ideologia - nacjonalizm palestyński z fundamentalizmem islamskim

18 sierpnia 1988 r., Hamas przedstawił swoje ideologiczne *credo* – trzydziestosześcypunktowy dokument nazwany Kartą Islamskiego Ruchu Oporu. Już we wstępie dokumentu został jasno zdefiniowany wróg organizacji. „Nasza walka z Żydami jest bardzo wielka i poważna. Potrzeba jej wszelkiego szczerzego wsparcia. Za tym krokiem nieuchronnie podążą następne.”⁵⁸². Podobnie brzmiał punkt siódmy Karty: „nie nadejdzie Dzień Sądny, aż muzułmanie nie zwalczą Żydów, gdy Żydzi kryć się będą wśród kamieni i drzew. Kamienie i drzewa powiedzą: »O, muzułmanie, o Abdullahu, kryje się w mym cieniu Żyd, przybądź i zabij go«”⁵⁸³.

Organizacja nawoływała wszystkich wyznawców islamu do wspólnej walki, wskazując na zagrożenie, jakie sobą zaniósł ustanowienie państwa żydowskiego w Palestynie. Artykuł trzydziesty drugi ogłaszał, iż „islamski Ruch Oporu wzywa narody arabskie i islamskie do przyjęcia linii poważnego i trwałego działania, by zapobiec urzeczywistnieniu tego potwornego planu, przestrzegania ludów przed niebezpieczeństwem wynikającym z opuszczenia kręgu walki antysyjonistycznej. Dziś

⁵⁸² Ibidem, *In The Name Of The Most Merciful Allah...*, op. cit.

⁵⁸³ Ibidem, *Article seven*, op.cit., Niestety brak jest w publikacjach informacji czy cytowany fragment punktu siódmego Karty powstał jako kontynuacja ideologii Braci Muzułmanów, czy też ogólnie islamskiego fundamentalizmu lub samego islamu. Możliwe że jest to odpowiedź na rozpowszechniony w latach osiemdziesiątych poprzedniego stulecia w Palestynie fundamentalizm żydowski, który głosił w wielu punktach mesjańskie i millenijne przesłania między innymi ruch Gusz Emunim uważał, iż nadejście Mesjasza będzie opóźnione, jeżeli arabska ziemia nie będzie należała do Żydów (a przynajmniej nie powstanie Trzecia Świątynia w miejscu arabskich meczetów na Wzgórzu Świątynnym). Zdaniem autora tej dysertacji występuje bardzo sugestywne oddziaływanie pomiędzy programami przeciwnych sobie grup fundamentalistycznych tych dwóch religii. Za podobny przykład może służyć wezwanie w 1997 r., jednego z rabinów na Zachodnim Brzegu do przeprowadzenia przez Żydów ataków samobójczych i uznanie biorących w nich udział zamachowców-samobójców za męczenników, co do tej pory było jedynie domeną islamskiego fundamentalizmu. Odnosny fragment wypowiedzi brzmiał następująco: „samobójstwo w czasie wojny dla zwycięstwa Izraela jest dozwolone. [...] Człowiek, który zgłosi się do takiej operacji na ochotnika, zostanie uznany za bohatera i męczennika”. Zob. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 100.

Palestyna, jutro jakiś inny kraj. Plan syjonistów nie zna granic. Nie starczy im Palestyna, pragną ekspansji od Nilu po Eufrat”⁵⁸⁴.

Znaczenie Jerozolimy - jednego z trzech najważniejszych dla muzułmanów miejsc na świecie, zostało podkreślone w programie ideowym Hamasu: „Palestyna to ziemia muzułmańska, jedna z dwóch⁵⁸⁵, ku której kierują się muzułmanie wznosząc swe modlitwy (*kiblahs*), trzecie⁵⁸⁶ najświętsze sanktuarium, i punkt, z którego o północy wyruszył Mahomet w podróż ku siedmiu niebiosom (Jerozolima)”⁵⁸⁷. Fundamentalistyczne podejście do sprawy uregulowania statusu Jerozolimy, oznaczało brak jakiegokolwiek zgody, czy nawet dyskusji o włączeniu kwestii tego miejsca do rozmów pokojowych. Islamskie zwierzchnictwo nad Jerozolimą, a w szczególności Wzgórzem Świątynnym z meczetami Kopuła na Skale i Al-Aksa stanowiły dogmat Islamskiego Ruchu Oporu. Islamizacja Palestyny nie będzie mogła mieć miejsca, jeżeli o poranku w całej Jerozolimie nie będzie słychać wzywającego do modlitwy muezina.

Nie tylko, sprzeciw wobec świeckich rządów, ale przede wszystkim stosunek do okupacji izraelskiej, różnego rodzaju inicjatyw pokojowych, oraz sprawa świętego dla wszystkich muzułmanów miejsca – Jerozolimy, musiały zostać przez ruch zdefiniowane. Ruch głosił, iż palestyńska ziemia powinna należeć tylko i wyłącznie do Arabów, takie radykalne hasło przekładało się na stosunek organizacji do wszelkich inicjatyw pokojowych, które zawierały koegzystencję dwóch narodów na jednym terenie. Punkt trzynasty Karty głosił: „inicjatywy, tak zwane rozwiązania pokojowe i konferencje międzynarodowe, stoją w sprzeczności z pryncypiami Islamskiego Ruchu Oporu. [...] Konferencje te stanowią jedynie sposób zapewnienia niewiernym roli sędziów na ziemi muzułmanów. Kiedy niewierni byli sprawiedliwi wobec wiernych? [...] Poza dżihadem nie ma rozwiązania kwestii palestyńskiej”⁵⁸⁸. Wszystkie podpisane dotąd porozumienia pokojowe, pomiędzy OWP, a rządem Izraela (nawet nadające autonomię Palestyńczykom⁵⁸⁹) organizacja uznawała za zdradę, gdyż doprowadziły one

---

⁵⁸⁴ *Hamas Covenant 1988...*, *Article Thirty-Two*, op.cit.

⁵⁸⁵ Pierwszym i najważniejszym takim miejscem jest Mekka.

⁵⁸⁶ Dwa pierwsze to: Mekka i Medyna.

⁵⁸⁷ *Ibidem*, *Article Fourteen*, op.cit.

⁵⁸⁸ Cyt. za. B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 308.

⁵⁸⁹ W styczniu 1993 r. przeprowadzono rozmowy przedstawicieli Izraela i Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Oslo (Norwegia). Zawarte porozumienie otwierało drogę ku palestyńskiej autonomii. 13 września 1993 r. I. Rabin i J. Arafat podpisali w Waszyngtonie (USA) *Deklarację Zasad (Declaration of Principles - Deklaracja Pokojowych Intencji)* wynegocjowaną w Oslo. Przy tej okazji doszło do pierwszego, historycznego spotkania między Premierem Izraela Rabinem a przewodniczącym OWP

do uznania Izraela przez przedstawicieli narodu palestyńskiego, oraz zgodę na rozbiór islamskiego terytorium. Balsam Tiki pisał, że „dla fundamentalistów z Hamasu J. Arafat jest nie tylko *cha'in* (zdrajcą), ale również *kafir* (niewiernym), ponieważ uznając Izrael, gotów jest zrezygnować z części Palestyny”. Jego nazwisko znajdowało się na czele fundamentalistycznej listy osób, które należy zamordować⁵⁹⁰. Ruch nie uznawał żadnego kompromisu w walce z Izraelem, a samą walkę zamiast prowadzić aż do zwycięstwa. Szajch A. Jassin mówił: „przyjmuję granicę z 1967 r. jako scenę walki, ale nie jako ostateczne rozwiązanie, ponieważ nadal mamy prawo do naszej ziemi. Mój dom jest w Aszkelon [teraz jest to południowe wybrzeże Izraela], więc nie w granicach z 1967 r., miliony uchodźców nadal mają domy wewnątrz Izraela”⁵⁹¹.

Mimo, że Hamas początkowo głosił fundamentalistyczne hasła, nie wskazywał na jakiekolwiek powiązania z innymi organizacjami religijnymi. W pierwszych ulotkach Hamas nie przyznawał się do swoich koneksji z Braci Muzułmanami. Dopiero od maja 1988 r., gdy w intifadzie wzięła udział duża część społeczeństwa, w tym popierająca Braci Muzułmanów klasa średnia, Hamas w ulotce przyznał się, iż jest skrzydłem Stowarzyszenia wysuwającym postulaty polityczne i nastawionym na walkę zbrojną⁵⁹².

Emblemat powiązanego z Hamasem Stowarzyszeniem Sierot w Betlejem

Liderzy ugrupowania sami przedstawiali organizację jako kontynuatorkę poglądów H. al-Banny i S. Kutba, będącą palestyńskim odłamek Braci Muzułmanów. Znalazło to odzwierciedlenie w Karcie Islamskiego Ruch Oporu. Odnośny fragment artykułu 2 Karty brzmiał następująco: „Islamski Ruch Oporu stanowi skrzydło Braci Muzułmanów w Palestynie. Ruch Braci Muzułmanów jest uniwersalną organizacją,

J. Arafatem. *Deklaracja Zasad* określiła zasady funkcjonowania Autonomii Palestyńskiej w pięcioletnim okresie przejściowym, zakładając jednocześnie, że po zakończeniu tego okresu wejdzie w życie stały status. Zasady, na jakich opierać się będzie stały status, miały zostać sprecyzowane w drodze osobnych negocjacji dwustronnych. 4 maja 1994 r. w Kairze (W Egipcie) podpisano izraelsko-palestyńskie *Porozumienie Gaza-Jerycho*. Był to *Układ o Utworzeniu Ograniczonej Autonomii Palestyńskiej* w Strefie Gazy i Jerycha, którą miano następnie rozszerzyć na 1/3 Zachodniego Brzegu Jordanu (28 IX 1995 r.). Zob. <http://www.izrael.badacz.org/historia/autonomia.html> (22.01.2006).

⁵⁹⁰ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 121.

⁵⁹¹ *Interviews from Gaza*, „Middle East Policy Council Journal”, Volume IX, December 2002, Number 4, http://www.mepc.org/public_asp/journal_vol9/0212_gaess.asp (23.06.2006).

⁵⁹² M. Jaradat, *Islamic Resistance Movement (Hamas) in the territories occupied in 1967*, „News From Within”, Vol. VIII - No. 8. August 5th 1992. s. 7-11.

tworzącą największy ruch islamski w czasach nowożytnych”⁵⁹³. Związek Braci Muzułmanów i Islamskiego Ruchu Oporu zdefiniował Dżamil Hamameh (członek Hamasu): „ruch Hamas nie jest nową organizacją, ale naturalnym rozszerzeniem wielkiego ruchu, który ma głębokie korzenie na palestyńskiej ziemi. To jest ruch Braci Muzułmanów. Hamas jednoznacznie i oficjalnie ogłasza zarówno w ulotkach i w swoim programie z lipca 1998 r., iż jest politycznym skrzydłem Bractwa, silnym skrzydłem Bractwa. [...] Jest to ruch, który istnieje ponad 50 lat i Hamas został naturalnie zrodzony przez ten ruch, mimo iż jego nazwa i styl różnią się”⁵⁹⁴. S. Mishal i A. Sela próbowali znaleźć paralelę ideologii Braci i Hamasu „kluczem do zrozumienia różnicy myślowej pomiędzy S. Kutbem a Hamasem; wszystko to już wcześniej widzieliśmy, jednak najważniejszą nowością myśli palestyńskich islamistów jest ich nacisk na ojczyznę i nacjonalizm, logicznym skutkiem tego faktu będzie wyzwolenie Palestyny”⁵⁹⁵.

Początkowo organizacja wywodząca się z Braci Muzułmanów (mająca nawet stanowić ich część), była z nim powiązana, zarówno na samych Terytoriach Okupowanych, jak również z oddziałami Braci w państwach ościennych. Adam Wąs pisał, że: „palestyński oddział podlega Braciom w Jordanii, dlatego istnieje szczególna relacja między kierownictwem bractwa i ruchu. Jordański oddział stanowi platformę i miejsce odniesienia Hamasu, mimo iż obie organizacje zachowują autonomię i różnią się w realizowaniu polityki”⁵⁹⁶. Fundamentalizm religijny głoszony przez egipskie ugrupowanie musiał zostać dopasowany do palestyńskich realiów. Był to idiomatyczny dla rodzących się nowoczesnych muzułmańskich ruchów religijnych fundamentalizm bez panislamizmu⁵⁹⁷.

Hamas wskazywał *Dżihad* – świętą wojnę z niewiernymi w obronie własnych wartości i ziemi, jako indywidualny obowiązek każdego muzułmanina. Jego ideolodzy

---

⁵⁹³ Patrz: *Hamas Covenant 1988, Article Two*, op.cit.

⁵⁹⁴ Wypowiedź Jamila Hamameha z 1 sierpnia 1993 r., w wywiadzie z Hisham’em Ahmad’em. Patrz: H. Ahmad, *Hamas: from religious salvation to political transformation: the rise of Hamas in Palestinian society*. Jerusalem, Israel: „Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs” (PASSIA) 1994, http://www.passia.org/publications/research_studies/Hamas-Text/intro.htm (22.11.2005).

⁵⁹⁵ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian ...*, op.cit., s. 71.

⁵⁹⁶ A. Wąs, s. 314. O związkach Hamasu i jordańskiego Bractwa Muzułmańskiego patrz: Z. Abu-Amr, *Fundamentalism...*, op.cit., s. 129.

⁵⁹⁷ „Nowi radykałowie, dążąc do większej jedności, nie hołdują wyznawanemu przez BM ideałowi przywrócenia kalifatu i godzą się z koniecznością działania w granicach – i realizowania potrzeb – swych własnych państw narodowych”. E. Sivan, *Radykalny...*, op.cit., s. 105.

uważali jednak, że konieczne było obudzenie w społeczności „ducha *dżihadu*” za pomocą odpowiedniego procesu kształcenia. Ten obowiązek spoczywał na nauczycielach, wychowawcach, naukowcach, oraz szajchach ruchów islamskich. Była to różnica w ideologii, pomiędzy Hamasem, a Braćmi Muzułmanami, dla których *dżihad* był obowiązkiem zbiorowym, a nie nakazem dla pojedynczego członka społeczności.

Proces kształcenia religijnego według Hamasu powinien być wpisany w program nauczania w szkołach. W 1992 r. Islamski Ruch Oporu opublikował wewnętrzny dokument zatytułowany, *Generalny plan działań w obszarze da'wa*, który zakładał aktywność organizacji na wielu płaszczyznach dotyczących religijnej edukacji dzieci i młodzieży. W tym dokumencie znalazły się zapisy, o organizowaniu konkursów wiedzy religijnej, comiesięcznym wydawaniu publikacji religijno-edukacyjnych, zagospodarowaniu czasu wolnego uczniów (poprzez kluby sportowe, seminaria), werbunku do organizacji nauczycieli związanych ze Stowarzyszeniem Braci Muzułmanów, oraz warsztatach koranicznych - które miały być organizowane przez specjalnie założone przy meczetach Domy Koranu. Hamas powołał do życia Towarzystwo Nauki i Kultury, którego zadaniem było wprowadzenie elementów religijnych do programów nauczania.

W Karcie ruch odnosił się również do nacjonalistów z OWP, w dwunastym jej punkcie głosił: „nacjonalizm, z punktu widzenia Islamskiego Ruchu Oporu, jest częścią religijnego credo. Nacjonalizm nigdy nie jest ważniejszy czy głębszy niż wówczas, gdy wróg depta ziemię muzułmanów ⁵⁹⁸”. Hamas dalej przedstawiał w punkcie dwudziestym siódmym: „Organizacja Wyzwolenia Palestyny jest najbliższa sercu Islamskiego Ruchu Oporu. Jest jak ojciec i brat, krewny i przyjaciel [...] Dlatego, z całym szacunkiem dla OWP - i tego, w co może się rozwinąć - i nie umniejszając jej roli w konflikcie arabsko-izraelskim, nie jesteśmy w stanie zrzec się dzisiejszej i przyszłej islamskiej Palestyny na rzecz świeckiej idei. Islamski charakter Palestyny to część naszej religii, a każdy, kto lekceważy religię, przegra ⁵⁹⁹”.

Tym samym Hamas wzywał do przekształcenia zarówno dzisiejszej Palestyny, jak i przyszłego państwa palestyńskiego, (jeżeli takowe powstanie) w państwo teokratyczne, rządzone przez duchownych, w którym jedynym prawem będzie prawo

---

⁵⁹⁸ *Hamas Covenant 1988, Article Twelve*, op.cit.

⁵⁹⁹ *Ibidem, Article Twenty-Seven*, op.cit.

szariatu⁶⁰⁰. Podstawową różnicę pomiędzy OWP i Hamasem wyraził Meir Litvak z Centrum Moshe Dayana w Tel-Awii słowami „OWP przedstawia konflikt jako walkę pomiędzy Palestyńczykami i syjonistami, Hamas widzi ją jako walkę pomiędzy islamem i judaizmem, albo między muzułmanami i Żydami”⁶⁰¹.

Pozostałe punkty Karty Islamskiego Ruchu Oporu odnosiły się głównie do nakazu życia zgodnie z ideologią islamu mówiły one między innymi, o roli islamskiej kobiety (artykuł 17), o sztuce (artykuł 19), czy pomocy społecznej (artykuł 21).

Stosunek Hamasu do OWP i samego J. Arafata odzwierciedlał pragmatyzm ugrupowania, oraz wyczucie aktualnej sytuacji politycznej w regionie. Właśnie taki pragmatyzm ugrupowanie wykazało, w chwili przejścia przez ludzi J. Arafata przywództwa nad I Intifadą. Hamas zgadzał się na przyłączenie do Zjednoczonego Narodowego Dowództwa Intifady (United National Command – UNC) jednak nie chciał rezygnować z własnych haseł. Postawił trzy warunki przyłączenia się do UNC:

1. OWP wycofa swoje uznanie dla rezolucji ONZ nr 242;
2. Hamas dostanie 40 procent miejsc w Palestyńskiej Radzie Narodowej⁶⁰² (OWP oferowało jedynie 18 miejsc);
3. Hamas domagał się zmian w strukturze działalności OWP, przyjęcia przez tą organizację uchwały, że nie była ona jedynym i wyłącznym reprezentantem Palestyńczyków.

OWP odrzuciło ofertę, uznając propozycję Hamasu za wywrotową. Z jednej strony OWP było określane przez Hamas jako niemający nic do zaoferowania, świecki ruch, który zdradził prawdziwe wartości islamu na rzecz fałszywego nacjonalizmu, którego kontakty i ustalenia z Izraelem w ramach procesu pokojowego określane były jako zdrada – ludzi, ziemi i islamu. Tych świeckich narodowców Hamas określał jako

---

⁶⁰⁰ „Palestyńscy islamiści zastosowali fundamentalistyczną zasadę, iż islam jest jedynym rozwiązaniem dla wszystkich problemów współczesnych muzułmańskich społeczeństw”. Zob. S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 68.

⁶⁰¹ M. Litvak, *Islamization Palestinian Identity: Case Hamas*, [http://www.dayan.org/d &- hamas - litvak.htm](http://www.dayan.org/d%20&-hamas-litvak.htm) (27.04.2006).

⁶⁰² Palestyńska Rada Narodowa (*Al-Madżlis al-Watani al-Filistini*) uważana za parlament palestyński na wyganiu był przez lata zdominowany przez przedstawicieli organizacji al-Fatah. Rada składała się z 315 członków, z których bezpośrednio 33 należało do wojskowego skrzydła Al-Fatahu, 51 do stowarzyszeń społeczno-zawodowych popierających al-Fatah, 62 do członków diaspory z krajów arabskich w większości popierających linię polityczną organizacji J. Arafata. 122 członków Rady wybieranych z Terytoriów Okupowanych ze względu na obostrzenia Izraela bardzo rzadko udziału w jej pracach. Ten schemat miał być powtórzony od 1994 r., w powstałej na mocy porozumień izraelsko-palestyńskich z 1993 r. Palestyńskiej Radzie Ustawodawczej. Patrz: Hassan A. Jamsheer, *Konflikt bliskowschodni. Zbiór dokumentów*, Łódź 1999, s. 78-79.

„pijących wino i jedzących wieprzowinę”⁶⁰³. Z drugiej strony oprócz cytowanego wyżej fragmentu dwudziestego siódmego punktu Karty szajch A. Jassin wielokrotnie uznawał zwierzchnictwo J. Arafata na ziemiach palestyńskich, również kilkumiesięczne zawieszenia broni (zamachów) ogłaszane i przestrzegane przez organizację (na przykład w 1995 r., – do momentu zabicia Jahii Ajasza przez izraelskich agentów) były wynikiem ustaleń ze świeckimi nacjonalistami. Jeszcze w 1993 r., Ziad Abu-Amr pisał, że Hamas mimo szeroko zakrojonych akcji pomocy społecznej, posiadał dość skromne poparcie polityczne: „tak długo, jak islamski ruch nie łączy zdefiniowanego nacjonalistycznego programu, który odpowiadałby pragnieniom Palestyńczyków akcentując ich prawo do samostanowienia i państwowości, ruch ten nie może stać się alternatywą dla OWP, a nawet poważnym kandydatem dla prawowitej reprezentacji palestyńskiej społeczności”⁶⁰⁴. Jednak im większym poparciem społecznym cieszył się Hamas głównie w Strefie Gazy, tym bardziej wykazywał swoją niezależność od władz Autonomii. Poparcie społeczne z czasem przekształcało się na poparcie na płaszczyźnie politycznej.

Głównym, celem Hamasu był *dżihad* z Izraelem, któremu szajch A. Jassin „nie przyznawał prawa do najmniejszego skrawka ziemi między Morzem Śródziemnym a Jordanem”⁶⁰⁵, a o samych Żydach mówił: „sześć milionów potomków małp rządzi teraz wszystkimi narodami świata, ale ich dzień również nadejdzie. Allachu! Zabij ich wszystkich, nie oszczędź ani jednego”⁶⁰⁶. Wojna z Izraelem została uznana za świętą, a wojownicy, którzy w tej walce ponieśli śmierć stali się *szahidami* (męczennikami). Szajch Hamad Bitawi mówił: „opuszczenie ojczyzny jest najtrudniejszą próbą do zniesienia. Jeśli byłby wybór między śmiercią i utratą ojczyzny, wybrałbym śmierć”⁶⁰⁷.

Fundamentalizm ugrupowania objawiał się na wielu płaszczyznach dotyczących codziennego życia Palestyńczyków: w obowiązkach, walce i śmierci. Według ugrupowania nie było sfery życia, która nie znalazłaby odniesienia w Koranie. Hamas tak jak wszystkie inne ruchy fundamentalistów islamskich nie uznawał podziału na *sacrum* i *profanum*, podział taki z samego założenia był występkiem przeciwko istocie

---

⁶⁰³ Cyt za. F. Ajami, *Szejkowie myśliciele terroryści*, Warszawa 2002, s. 154.

⁶⁰⁴ Z. Abu - Amr, *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: Muslim Brotherhood and Islamic Jihad*, Indiana University Press 1994, s. 131.

⁶⁰⁵ Kim był Ahmed Jassin, „Gazeta Wyborcza” z 23 marca 2004, s. 2.

⁶⁰⁶ Cyt za. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 95.

⁶⁰⁷ Szajch Hamad Bitawi w wywiadzie z Hisham'em Ahmed'em. Patrz: H. Ahmad, *Hamas...*, op.cit.

islamu. Organizacja swoich nieprzyjaciół identyfikowała jako wrogów prawdziwego islamu, gdzie Izrael jawił się jako największy wróg, jednak ruch zwracał uwagę, że nieprzyjacielem islamu byli wszyscy, którzy nie żyli w zgodzie z jego zasadami. Wielu Palestyńczyków zginęło (szczególnie w początkowym okresie I intifady), gdy ich sposób życia został uznany przez organizację za niezbyt religijny.

Postrzeganie śmierci i walki szczególnie przez członków zbrojnego skrzydła ugrupowania streścił jeden z jego członków: „My wszyscy nie boimy się już nikogo oprócz Boga. Albo zwyciężymy w swoim *dżihadzie* o wyzwolenie, albo wejdziemy jako męczennicy do raju”⁶⁰⁸. Jeden z aktywistów Hamasu Mushir Al-Masri w czasie wywiadu z dziennikarzem telewizji *Al-Jazeera* w krótkich odpowiedziach, trafnie ujął całą ideologię organizacji⁶⁰⁹:

dziennikarz: "Jaki jest Twój cel?"

Mushir Al-Masri: „Allah”

dz: "Kto jest Twoim przywódcą"

M.A-M.: "Prorok Mahomet”

dz: "Co jest Twoją konstytucją?"

M.A-M: "Koran."

dz: "Jaka jest Twoja droga?"

M.A-M.: "Dżihad."

dz: "Jakie jest Twoje największe pragnienie?"

M.A-M.: "Śmierć w imię Allaha"

dz: "Jaki nazywa twój ruch?"

M.A-M: "Hamas."

dz: "Jaka nazywa się Twoja armia?"

M.A-M.: "Al - Kassam."

Ideologia głoszona przez szajcha A. Jasina, na bardzo niewielkiej płaszczyźnie uległa zmianie w porównaniu z hasłami liderów Braci Muzułmanów, została jedynie

---

⁶⁰⁸ Cyt. za. Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 120

⁶⁰⁹ *Hamas Friday Sermons in Abandoned Gaza Settlements on Al-Jazeera TV: 'We Can Liberate Palestine – From the Mediterranean to the Jordan River. „The Middle East Media Research Institute”, Special Dispatch Series” - No. 99, September 21, 2005, wydanie elektroniczne: <http://memri.org/bin/articles.cgi?Page=archives&Area=sd&ID=SP99105>. (23.01.2006).* Wypowiedź Mushira Al-Masri bez ostatnich dwóch odpowiedzi jest dokładnym wyrecytowaniem creda Braci Muzułmanów.

dostosowana do warunków palestyńskich. Jak pisze Adam Wąs: „uważa się, że Jassin odpowiedział na wyzwanie czasu, ale nie wypracował żadnej koncepcji teologicznej, czy teorii politycznej. Dlatego nie zajmuje tak ważnej pozycji, jak Al-Banna, S. Kutb czy Chomeini”⁶¹⁰.

Hamas podobnie jak wcześniej Hezbollah nadał zamachowcy-samobójcy religijne uprawomocnienie, zgodne z własną interpretacją islamu. Jeden z członków Hamasu wyjaśniał, „ktoś taki nie jest samobójcą. Tylko *szahidem*, męczennikiem, a nawet więcej: *instiszhadim*, męczennikiem poległym z własnej ręki [...] Kimś, kto jest wart więcej niż człowiek zastrzelony podczas walki”⁶¹¹. Szajch A. Jassin wyrażał swój stosunek do ideologii męczeństwa jeszcze bardziej dobitnie⁶¹².

Nieprzejednane stanowisko organizacji w sprawie uznania Izraela, torpedowania procesu pokojowego i *dżihadu* rozumiano jako ciągłej walki z syjonistycznym wrogiem, nawet dziś stawia ruch jako najniebezpieczniejszą palestyńską grupę stosującą przemoc⁶¹³.

Mimo, radykalizmu grupy, wykazywała ona w wielu momentach pragmatyzm, potrafiąc umiejętnie manewrować pomiędzy polityką J. Arafata, działaniami Izraela, naciskami innych państw arabskich i emocjami palestyńskiej ulicy. Organizacja umiała pokazać polityczną elastyczność, bez wyrzekania się swoich haseł i porzucenia ideologicznej wiarygodności. Podobne stanowisko zajmowali izraelscy politolodzy, Shaul Mishal, Avraham Sela pisał: „Hamas nie jest więźniem swego własnego dogmatu! Nie chowa się za absolutnymi prawdami ani nie podporządkowuje swoich działań oficjalnej doktrynie religijnej. Działa raczej jako wypadkowa okazji i ograniczeń,

---

⁶¹⁰ A.Wąs, Bracia..., op.cit., s. 308.

⁶¹¹ Cyt. za. Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 119.

⁶¹² „Miłość męczeństwa tkwi głęboko w sercu. Ale te nagrody nie są same w sobie celem męczenników. Jedynym celem prawdziwego wyznawcy jest zadowolenie Allaha. W najprostszy i najszybszy sposób można to osiągnąć, umierając za Allaha. Nigdy nie zapominamy, że to Allah wybiera męczenników”. Cyt. za. G. Thomas, *Szpiedzy Gideona. Mossad tajna historia*, Warszawa 2005, s. 366.

⁶¹³ O tym, iż Hamas jest przynajmniej od 10 lat najniebezpieczniejszą palestyńską grupą stosującą przemoc, potwierdza nie tylko statystyka stosowanych przez grupę metod terrorystycznych. (Patrz wykresy 1,2,3,4). Sugestie, iż Hamas będzie jedną z najgroźniejszych grup XXIw. przedstawia: Muzułmanów. Alexander, *Palestinian Religious Terrorism: A Profile of Hamas and Islamic Jihad*, New York 2002. Raporty organizacji działających na rzecz pokoju wskazują na największe zagrożenie destabilizacji międzynarodowej od strony terroryzmu fundamentalistycznego Hamasu i metod przemocy, którym się posługuje: *Erased In A Moment: Suicide Bombing Attacks Against Israeli Civilians*, Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/reports/2002/isrl-pa/>. (27.03.2006). Na temat ilości zamachów terrorystycznych i zastosowanych metod patrz tabela 9.

podejmuje zmieniające się życzenia i potrzeby ludności palestyńskiej, bardzo dokładnie rozpoznając przy tym możliwości polityczne i układ sił”⁶¹⁴.

Hamas był na tyle elastycznym ugrupowaniem, iż potrafił zrewidować swoje poglądy zarówno w sposobie działania, jak również kontaktów i mediacji z Izraelem. Mahmoud Al-Zahar mówił: „musimy skalkulować korzyści i straty wynikające z walki zbrojnej. Gdybyśmy mogli osiągnąć nasze cele bez użycia przemocy, z pewnością tak byśmy zrobili. Nigdy nie uznamy istnienia Izraela, ale istnieje możliwość, że rozejm (*muhadana*) między nami, mógłby funkcjonować dniami, miesiącami, latami”⁶¹⁵. W czasie pierwszego powstania palestyńskiego Hamas proponował Izraelowi zawieszenie broni w zamian za wycofanie się do granic sprzed wojny sześciodniowej. Podobną propozycję, (zawieszenie broni miało zostać zastąpione trwałym pokojem) wysunął Mahmud Zahar w rozmowie z Szimonem Peresem w marcu 1998 r., ta propozycja została ona powtórzona w rozmowie z Icchakiem Rabinem w czerwcu 1989 r. W 1999 r., szajch A. Jassin o stosunkach z państwem Izraelem wypowiadał się: „nie chcemy zniszczyć Izraela [...] Chcemy wynegocjować takie porozumienie, aby Palestyńczycy żyjący w Palestynie i poza nią, mogli w niej mieszkać. Wtedy problem zostanie rozwiązany”⁶¹⁶.

---

⁶¹⁴ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 8, cyt za. Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 133.

⁶¹⁵ Cyt. za: S. Mishal, The Pragmatic Dimension of the Palestinian Hamas. Network Perspective, „Armed Forces & Society”, vol. 29 nr 4, summer 2003 r., s. 577..

⁶¹⁶ Cyt. za: *Dealing with Hamas*, „ICG Middle East Report” nr 21, 26 January 2004 r., s. 13

4.1.3 Struktura - wewnętrzne i zewnętrzne przywództwo

Hamas jako kontynuator i jedno z odgałęzień Mudżamy, oraz Dumy Wiernych Wojowników już w chwili swojego powstania na przełomie 1987/1988 r., mógł liczyć na potężne wsparcie infrastrukturalne. Jak piali Andrzej Chojnowski i Jerzy Tomaszewski do Centrum Islamskiego, należało przecież „10 procent palestyńskich nieruchomości (sieć sklepów, mieszkania, garaże, budynki użyteczności publicznej), do 1987 r. wybudowano na Zachodnim Brzegu Jordanu 350 meczetów, w Strefie Gazy zaś – 400”⁶¹⁷. Ta sieć zabudowań, szczególnie meczetów służyła liderom Islamskiego Ruchu Oporu jako miejsce głoszenia swoich idei. Ich hasła padały na podatny grunt. Biedne, uciśnione, zamknięte w przeludnionych miastach, miasteczkach i obozach uchodźców arabskie społeczeństwo Palestyny, coraz bardziej zrażone do bogacącej się grupy J. Arafata i jego popleczników, znajdowało oparcie w islamskim fundamentalizmie głoszonym przez liderów Hamasu. Islamski Ruch Oporu swoją pozycję zawdzięczał prowadzonej polityce wsparcia społecznego i socjalnego, polegającej na budowie różnego rodzaju instytucji użyteczności publicznej i darmowym dostępie do tych placówek wszystkich obywateli.

Palestyńscy analitycy podkreślali społeczne podłoże, z którego wywodzili się liderzy ruchu, gdyż to ono stanowiło o sile organizacji i jej przywódców. Kiedy liderzy palestyńskich organizacji nacjonalistycznych wywodzili się z dużych miast, z bogatej lub, co najwyżej średniej klasy społecznej, to liderzy Hamasu wywodzili się z warstw biedoty, z obozów uchodźców, znali oni doskonale trudy codziennego życia w obozach. Hisham Ahmad pisał: „w wielu przypadkach, przynajmniej w percepcji Palestyńczyków, większość członków Hamasu było mikrokosmosem zbiorowego

⁶¹⁷ Zob. A. Chojnowski, J. Tomaszewski, *Izrael*, op.cit., s. 367. Inni badacze przytaczają odmienne liczby. Od 1967 do 1986 roku, ilość wybudowanych meczetów w Strefie Gazy miała się zwiększyć z 77 do 150. Mishal, A. Sela, *The Palestinian Hamas...*, op.cit., s. 13. A. Knudsen, *Crescend...*, op.cit., s.1377, podaje przyrost z dwustu wybudowanych meczetów do sześciuset w takim samym przedziale czasowym.

cierpienia palestyńskiej społeczności”⁶¹⁸. Przyszły przywódca Hamasu Abd al-Aziz Rantissi mówił: „urodziłem się w Jibna, we wsi pomiędzy Aszdod a Jaffą. Zostaliśmy wyrzuceni z naszej wsi, musieliśmy żyć w namiotach w Chan Junis w straszliwych warunkach. Zostawiłem ten namiot i przenieśliśmy się do obozów UNRWA, gdzie nadal mieszkam. Pochodzę z bardzo biednej rodziny, ale przed 1948 r. byliśmy bogaci. Nasz dom nadal istnieje, ale jest zajęty przez Żydów z Jemenu”⁶¹⁹.

Khaled Hroub podzielił kontakty Hamasu z innymi państwami arabskimi (islamskimi) na dwa okresy. Pierwszy okres był to czas przed 1991 r., a drugi po tej dacie. W tym pierwszym okresie Hamas nie nawiązywał oficjalnych kontaktów z państwami arabskimi, a niektóre z tych państw były nawet krytykowane przez organizacje. W drugim okresie Hamas nawiązał kontakty z państwami arabskimi (głównie z Zatoki Perskiej), także zaprzestał krytyki arabskich reżimów, na przykład w przededniu konferencji w Madrycie w 1991 r., organizacja potępiła konferencję i jej cele, ale nie kraje w niej uczestniczące⁶²⁰.

Fundusze na swoją działalność organizacja otrzymywała z wielu źródeł. Jednym z najważniejszych była diaspora palestyńska, głównie w Stanach Zjednoczonych⁶²¹ i w krajach Europy Zachodniej (Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii i Belgii)⁶²².

---

⁶¹⁸ H. Ahmad, *Hamas...*, op.cit.

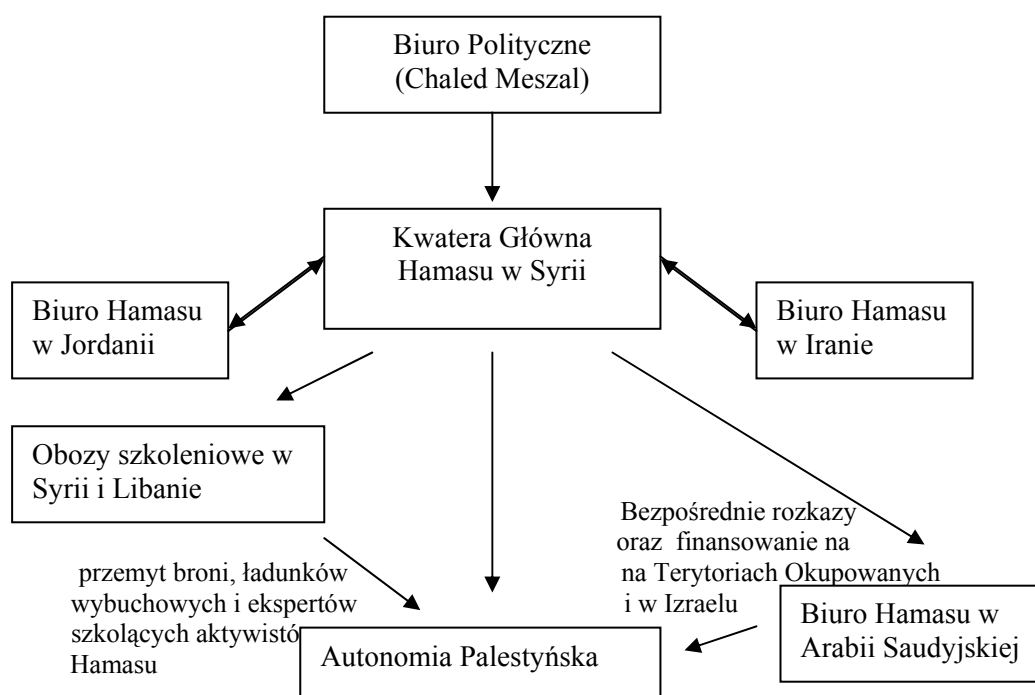
⁶¹⁹ Ibidem.

⁶²⁰ K. Hroub, *Hamas: Political Thought and Practice*, Washington, D. C.: Institute for Palestine Studies, 2000, s. 145.

⁶²¹ *The Holy Land Foundation for Relief and Development*, Anti-Defamation League, <http://www.adl.org/Israel/holyland.asp>. (27.01.2006). Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych sprawiedliwości wystosował 42 zarzuty przeciwko The Holy Land Foundation for Relief and Development, organizacji, która przez długi czas była podejrzewana o popieranie terrorystów przez zbiórkę i przekazywanie pieniędzy dla organizacji Hamas. Federalne oskarżenie zawierało zarówno samą fundację jak i jej liderów. Wg Federalnego Biura Śledczego (FBI) HLF dostarczył nie mniej niż 12.4 miliona dolarów osobom i organizacjom powiązanym z Hamasem pomiędzy 1995 a 2001 r.

⁶²² We Francji organizacja zbierająca fundusze dla Hamasu to: *Comite de et Bienfaisance de aux Secours Palestiniens (CBSP)*, w Szwajcarii *Association de Secours Palestinien (OSIKA)*, powiązana z CBSP, w Wielkiej Brytanii *Palestinian Relief and Fund Development (Interpal)*, w Austrii *Palestinian Association in Austria, (PVOE)*, w krajach beneluksu działa przede wszystkim brytyjski Interpal. Patrz: <http://www.intelligence.org.il/eng/> (14.11.2006). Na temat francuskiego CBSP, patrz: C. Beyler, *The Jihadist Threat in France [w:] Current Trends In Islamst Ideology*, pod red. H. Fradkin, H. Haqqani, E. Brown, „Center on Islam, Democracy, and The Future of the Muslim World”, Volume 3, Hudson Institute, Washington 2006, s. 105, <http://www.hudson.org/files/publications/TRENDS3.pdf>, (14.11.2006), również: *Comité de Bienfaisance et de Secours aux Palestiniens (CBSP): a French Hamas-affiliated fund which provides financial support for Hamas institutions in the PA-administered territories*, „Special Information Bulletin” March 2005, http://www.intelligence.org.il/eng/sib/4_05/cbsp_e.htm (14.11.2006).

Część pieniędzy Hamas otrzymywał z Syrii i Iranu⁶²³, oraz od instytucji pozarządowych, ośrodków pomocowych, czy islamskich instytucji religijnych w ramach „światowego muzułmańskiego ruchu fundamentalistycznego”⁶²⁴. Wojna w Afganistanie również oddziaływała na społeczność Palestyny jak i całego muzułmańskiego świata. Jak pisze Ziad Abu Amr, jednym z bezpośrednich beneficjentów zwycięstwa sił islamskich w Afganistanie był Hamas. „Muzułmanie wskroś całego świata, włączając Europę i Stany Zjednoczone oferują poparcie dla mudżahedinów z Palestyny”⁶²⁵.

Rys.1 Schemat struktur zewnętrznych (*kijadat al-charij*) organizacji Hamas⁶²⁶

⁶²³ Część badaczy przedstawia finansowanie Hamasu ze strony Damaszku i Teheranu, inni wspominają że jest to prawdopodobne, ale brak jest dostatecznych dowodów na potwierdzenie takiego wsparcia. A. Rathmell, *Islamski fundamentalizm w Palestynie* [w:] *Encyklopedia terroryzmu*, warszawa 2004, s. 344. Finansowanie jest jednak więcej niż prawdopodobne: między innymi są dowody na spotkania już na początku lat dziewięćdziesiątych dygnitarzy irańskich z liderami Hamasu, skutkami tych rozmów miałyby być otwarcie biura Islamskiego Ruchu Oporu w Teheranie, a także pomoc irańska przy założeniu stacji radiowej przez Hamas. Według palestyńskich źródeł, Teheran miał obiecać wsparcie dla organizacji w wysokości 30 milionów dolarów. Zob.: A. Kurz, N. Tal, *Hamas: radical Islam in a national struggle*, „Jaffee Center for Strategic Studies”, (*JCSS Memorandum*; 48), Tel Aviv University, July 1997, <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo48su.html> (17.01.2006). Libańskie czasopismo podało, iż Hamas otrzymał w 1994 r., 10 milionów dolarów z Iranu (prawdopodobnie taką sumę miał otrzymywać co roku) ze sprzedaży irańskiej ropy w Rotterdamie. Patrz: K. Katzman, *Hamas's Foreign Benefactors*, „Middle East Quarterly”, Volume II, Number 2, June 1995.

⁶²⁴ B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 119.

⁶²⁵ Z. Abu-Amr, "Hamas: A Historical and Political Background, "Journal of Palestine Studies". Volume XXII. Number 4. Summer 1993, s. 16-17

⁶²⁶ Schemat sporządzony na podstawie materiałów: Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies, <http://www.intelligence.org.il/> (23.04.2006).

Duża część budżetu Hamasu pochodziła ze wsparcia państw Zatoki Perskiej, szczególnie Arabii Saudyjskiej i Kuwejt, które po 1991 r., kilkakrotnie zwiększyły finansowe wsparcie dla palestyńskiej organizacji. Po agresji Iraku na Kuwejt, państwa Zatoki opowiedziały się w tym konflikcie za Kuwejtem, za Irakiem opowiedziało się OWP. Skutkiem tego faktu, było zaprzestanie przez te państwa wsparcia dla organizacji J. Arafata. Dysponentem tych funduszy stał się Islamski Ruch Oporu. Niektórzy badacze pisali o wsparciu finansowym udzielanym Hamasowi w początkowym okresie istnienia przez rząd Izraela, jednak jest to mało prawdopodobne⁶²⁷. Budżet Islamskiego Ruchu oporu wynosił kilkadziesiąt milionów dolarów rocznie (niektóre dane mówią o 70 mln.⁶²⁸).

Mimo, iż Hamas miał swoje przedstawicielstwa w kilku krajach Bliskiego Wschodu, to unikał jakiegokolwiek zaangażowania się w wewnętrzne sprawy tych państw. Khaled Hroub pisał o działalności organizacji w innych państwach, iż „Hamas usiłuje zająć złożoną pozycję pomiędzy oficjalnym i społecznym poziomem, uprawiając w teorii dwie różne rodzaje polityk. Pierwsza przeznaczona była dla społeczeństwa, dążąc do jego zmobilizowania, domagając się od niego materialnego zaopatrzenia, oraz partycypowania w *dżihadzie*. Druga przeznaczona dla miejscowego reżimu charakteryzowała się polityką ustępstw i umiarkowaniem, kładła nacisk na nieingerencję w sprawy wewnętrzne. Faktycznie, te dwie polityki były nie do pogodzenia, dlatego, że działalność Hamasu biorącego w obronę zwykłą arabską ludność stanowiło wielokrotnie konflikt z politycznym reżimem. Dlatego w rzeczywistości Hamas nie działał na publicznej płaszczyźnie polityki w krajach arabskich”⁶²⁹.

Struktura organizacji była bardzo złożona, zbliżona w swojej budowie do libańskiej organizacji Hezbollah⁶³⁰. Tu również na czele stoi rada konsultacyjna

---

⁶²⁷ B. Bolechów pisze o wsparciu Hamasu przez rząd Izraela w pierwszym okresie działalności, we wszystkich innych opracowaniach, z którymi zetknął się autor tej dysertacji badacze podkreślają, iż pomoc Izraela dotyczy jedynie islamskich fundamentalistów przed powstaniem Hamasu, takich jak Mudżama. Generał brygady Icchak Segev – wojskowy gubernator Gazy, który jak wcześniej autor tej publikacji pisał przyznał się do przekazywania funduszy fundamentalistom islamskim, zajmował on funkcję gubernatora w latach 1979-1984, więc przed powstaniem Hamasu. Zob. B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 307. Zob: F. Gil-White, *Reader...*, op.cit.

⁶²⁸ Taką kwotę przytacza: Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 131.

⁶²⁹ K. Hroub, *Hamas...*, op.cit., s. 173.

⁶³⁰ W strukturze Hezbollahu również występuje podział na pion społeczny, polityczny i zbrojny, także na czele organizacji stoi rada konsultacyjna, w skład której wchodzi duchowni szyi (w Hamasie sunniccy).

(*Majdżis szura*), w skład, której wchodził najważniejsi liderzy organizacji, głównie duchowni (zarówno z Terytoriów Okupowanych, jak i z państw stanowiących zaplecze ruchu w regionie Bliskiego Wschodu). *Majdżis szura* zbierała się bardzo rzadko, a nazwiska jej członków były ściśle przestrzegana tajemnicą. Naczelna rada konsultacyjna wybierała regionalnych dowódców Hamasu na Terytoriach Okupowanych (trzech dla Zachodniego Brzegu i jednego dla Strefy Gazy), którym z kolei podlegały miejscowe komórki dowódcze – komitety, koordynowały one działalność organizacji w terenie. W Hamasie bardzo szybko dokonał się podział na pion społeczno-polityczny i wojskowy (zbrojny). Mimo aresztowań większości liderów Hamasu na Terytoriów Okupowanych, dokonanych przez izraelską armię w czasie I intifady łańcuch decyzyjny nie został przerwany, gdyż wiele wytycznych, co do działań organizacji było podejmowanych poza Palestyną, głównie w Damaszku⁶³¹. Mimo pozornej jedności organizacji, na jej strukturę składało się wiele niezależnych komórek. Zewnętrzną (zagraniczną) strukturę decyzyjną tworzyła, zarówno Rada Konsultacyjna (dwunastu członków) jak i Biuro Polityczne (*al-Iktab al-sijasi*). Biuro było organem wykonawczym, nadzorującym działalność lokalnych struktur – poprzez wpływ na komisje finansów, *da'wa* i spraw wewnętrznych.

Zewnętrzną strukturę oraz wsparcie z krajów regionów przedstawia rys.1, na którym można zauważyć, że główne rozkazy wydawane były z Syrii – (Chaled Meszal⁶³², Imad Chalil al-Alami⁶³³) wcześniej również z Jordanii, a wsparciem

---

⁶³¹ Hamas miał założyć podwójne struktury wewnętrzne (*qiyadat al-dakhil*) i zewnętrzne (*qiyadat al-kharif*) wzorując się na podobnie działających strukturach w OWP. Patrz: S. Mishal, A. Sela, *Hamas...*, op.cit., s. 87.

⁶³² **Chalid Meszal**

Urodził się w 1956 r., we wsi Silwad na Zachodnim Brzegu Jordanu, po wojnie sześciodniowej wraz z rodziną przeniósł się do Kuwejtu. Studiował fizykę na Uniwersytecie Kuwejckim, gdzie stanął na czele islamskiego, palestyńskiego ruchu studenckiego. Po agresji Saddama Husajna na Kuwejt wyjechał do Jordanii, gdzie stanął na czele biura politycznego Hamasu. W 1997 r., doszło do nieudanej próby zamordowania go przez izraelskich agentów. Następnie wyjechał do Kataru a z tamąd do Syrii. Po śmierci szajcha Ahmeda Jassina i dr Abdel Aziz al-Rantissi'ego stanął na czele Hamasu. Patrz: [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.pna.gov.ps/>;

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>;
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (14.11.2006).

⁶³³ **Imad Khalil al-Alami**

Jeden z przywódców zewnętrznego skrzydła, członek politycznego biura Hamasu w Damaszku. Kontroluje przepływ finansów do Strefy Gazy i Zachodniego Brzegu Jordanu. Patrz: [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.pna.gov.ps/>;
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>;
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders

logistycznym i finansowym zajmowały się komórki w Libanie (Usama Hamdan⁶³⁴) i Arabii Saudyjskiej. Muhammad Nazzal⁶³⁵ w 1992 r. otworzył biuro Hamasu w Ammanie, jednak już od 1990 r., widoczne były związki działalności politycznej ruchu z Jordanią, oficjalnym rzecznikiem w tym kraju został wtedy Ibrahim Ghawszah⁶³⁶ (ten sam członek Hamasu w 1993 r., założył biuro organizacji w Teheranie, gdzie miał się spotkać z duchowym przywódcą Iranu Hojatoleslamem Ali Chameneim⁶³⁷).

Jordania wiele oferowała organizacji: godziła się na rezydencje liderów organizacji, gdzie bliskość z Terytoriami Okupowanymi była dodatkowym atutem ułatwiającym kontakt pomiędzy strukturami „zagranicznymi” i „wewnętrznymi”. Przez prawie całe lata dziewięćdziesiąte XX wieku, organizacja mogła liczyć na życzliwość ze strony władz tego państwa. Jordański minister informacji Nasir Dżuda mówił: „przedstawiciele Hamasu w Jordanii nie przekraczają granic wolności słowa, które gwarantuje im jordańskie prawo [...] w Jordanii nie działa kierownictwo Hamasu”⁶³⁸. Sytuacja uległa zmianie dopiero po śmierci króla Husajna ibn Abdullaha i przejęciu władzy przez jego syna Abdullaha II. W 1999 r. biura Hamasu w Ammanie zostały zamknięte, a rezydujący tam przywódcy przenieśli się do Damaszku, gdyż w Jordani wydano nakaz ich aresztowania (niektórych aresztowano i deportowano do Kataru).

---

⁶³⁴ **Usama Hamdan**

Jeden z najstarszych członków Hamasu. Rezydował w Libanie, gdzie utrzymywał kontakty z Hezbollahem, organizował przerzut broni, materiałów wybuchowych i personelu. Odpowiedzialny również za operacje finansowe (przekazywanie środków dla rodzin zamachowców-samobójców). Patrz: [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders. [http://www.pna.gov.ps/\(14.11.2006\)](http://www.pna.gov.ps/(14.11.2006)).

⁶³⁵ **Muhammad Nazzal**

Urodził się w 1963 r., w Ammanie, w palestyńskiej rodzinie pochodzącej z Qalqilli, na Zachodnim Brzegu Jordanu. Z Jordanii wyjechał do Kuwejtu, gdzie ukończył szkołę średnią, a następnie studiował na Uniwersytecie Karaczi w Pakistanie, gdzie otrzymał wykształcenie wyższe w dziedzinie chemii. Na tym uniwersytecie został wybrany Sekretarzem Generalnym Muzułmańskiej Unii Studentów w Pakistanie. W 1989 r., przyłączył się do Hamasu, stając się członkiem biura politycznego w Jordanii. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (14.11.2006).

⁶³⁶ **Ibrahim Ghawszah** urodził się w listopadzie 1936 r., w Jerozolimie. W Kairze zdobył wykształcenie inżyniera budownictwa. Pracował w budownictwie w Jordanii (1962-66) i Kuwejcie (1971-72). Od 1992 r., dowódca komórki wywiadu Hamasu w Ammanie. Zatrzymany w sierpniu 1999 r., w Jordanii i deportowany do Kataru, gdzie nie został wpuszczony. Ponownie powraca do Jordanii. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (14.11.2006).

⁶³⁷ Więcej o kontaktach Ibrahima Ghawszah’a z przedstawicielami rządu irańskiego, zob. M. Levitt, *Hammas: Politics ...*, op.cit., s. 97.

⁶³⁸ Cyt.za. A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 315.

Struktura Hamasu na ziemiach okupowanych była jeszcze bardziej rozbudowana, niż poza jej granicami. Można było rozróżnić trzy piony: socjalny, polityczno-policyjny i wojskowy (zob. rys.2). Każdy z nich miał odrębne funkcje i ściśle wyspecjalizowane zadania.

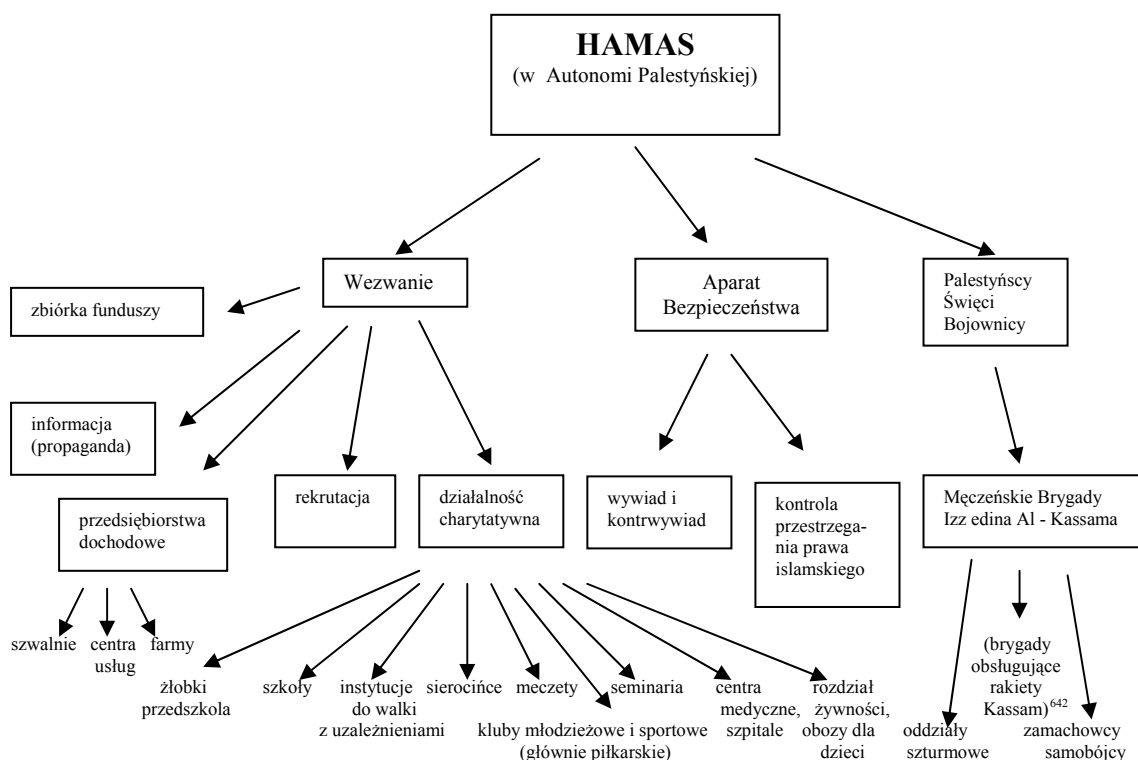
Stowarzyszenia i komitety związane z Hamasem na Terytoriach Okupowanych⁶³⁹.

Towarzystwo Dobroczynne w Tulkarem
Stowarzyszenie Wsparcia w Dżeninie
Stowarzyszenie Uwięzionych w Gazie
Stowarzyszenie Al-Islah w Betlejem
Islamskie Stowarzyszenie w Gazie
Stowarzyszenie Al-Islah w Gazie
Stowarzyszenie Młodych Muzułmanów w Hebronie
Islamskie Towarzystwo Dobroczynne w Hebronie
Komitet Dobroczynności w Dżeninie
Stowarzyszenie Sierot w Betlejem
Stowarzyszenie Al-Islah w Al-Birah
Komitet Dobroczynności w Kalkilji
Komitet Dobroczynności w Salfi
Blok Islamski na Uniwersytecie Najjah w Nablusie
Szpital Dar Al-Islam w Chan Junis
Szpital Al-Ghazi w Rafah
Wydawnictwo dla dzieci Al-Fateh w Gazie
Al Eetilaf Kheir w Gazie
Jerozolimska Agencja Mał Bajt w Dżeninie
Blok Islamski na Uniwersytecie Birzeit

---

⁶³⁹ *Unmasking Hamas'Hydra of Terror*, Simon Wiesenthal Center, August 2003, <http://www.wiesenthal.com/atf/cf/%7BDFD2AAC1-2ADE-428A-9263-35234229D8D8%7D/hydraofterror.pdf>, (14.03.2006).

Pion socjalny nosił nazwę Wezwanie⁶⁴⁰ (*Da'wa*)⁶⁴¹, zajmował się wszystkimi sprawami mającymi wpływ na bezpośrednie, pozytywne oddziaływanie na społeczeństwo palestyńskie. To on był autorem wszystkich akcji humanitarnych i charytatywnych przeprowadzanych przez Hamas. Najbardziej rozbudowana część organizacji to właśnie komórka pomocy społecznej, finansująca system oświaty (na wszystkich poziomach - od żłobków, przedszkoli, sierocińców, szkół podstawowych, po uniwersytety, także w zakresie edukacji religijnej), opieki medycznej (budowa i utrzymywanie centrów medycznych i szpitali), oraz system wsparcia społecznego (rozdział żywności, zapomogi). Organizacja posiadała rozległą sieć stowarzyszeń humanitarnych (*Dżamajat Hirijia*) i komitetów dobroczynności (*Zekath Lejan*) działających na terenach okupowanych.

Rys. 2 Schemat struktur wewnętrznych (*qiyadat al-dakhl*) organizacji Hamas⁶⁴³

⁶⁴⁰ Ten pion Islamskiego Ruchu Oporu bardzo często w literaturze jest błędnie nazywany „Zapleczem”.

⁶⁴¹ Dokładne znaczenie *Da'wa* zostało omówione w podrozdziale dotyczącym Braci Muzułmanów.

⁶⁴² W schemacie zostały umieszczone brygady obsługujące rakiety Kassam, mimo że te oddziały zostały utworzone dopiero w 2004 r., jako osobne jednostki, same rakiety weszły na wyposażenie Hamasu pod koniec 2001 r. Patrz: Y. Fighel, *The Qassam Rockets, Hamas' Next Strategic Weapon in the West Bank*, (13.07.2005), www.ict.org.il, (27.08.2006).

⁶⁴³ Wykres został sprządzony na podstawie: D. Duda, *Terroryzm islamski*, s. 52-55. J. Tomaszewicz, *Terroryzm...*, op.cit., s. 316-317, B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 307-314, portali internetowych:

Islamski Ruch Oporu stworzył szeroką sieć opieki medycznej na Terytoriach Okupowanych. Powstało Medyczne Towarzystwo Naukowe, które miało za zadanie koordynację działalności leczniczej szpitali, klinik, banków krwi, oraz zakładów dentystycznych, których założycielem lub donatariuszem był Hamas. Medyczne Towarzystwo Naukowe w założeniu miało wyprzeć świecki Palestyński Czerwony Półksiężyc. Leczenie we wszystkich ośrodkach związanych z Hamasem było darmowe, lub opłata w nich była symboliczna.

Szczególną rolę w działalności Wezwania stanowiła działalność indoktrynacyjna wśród najmłodszych członków palestyńskiej społeczności. Matthiew Levitt pisał, że „grupy młodzieżowe zwane „Męczennikami” wyśpiewywały imiona zamachowców-samobójców. Organizacja *Da'wa* prowadziła letnie obozy, w których palestyńskie dzieci nasycane były ideologią organizacji, dodatkowo brały udział w quasi-wojskowym szkoleniu”⁶⁴⁴. Pozyskiwanie społeczeństwa obejmowało również dorosłych. Robotników pozyskiwano poprzez działalność powstałego w lipcu 1992 r., Związku Pracowników Islamskich, którego zadaniem była organizacja spotkań i wykładów o tematyce społecznej, oraz z zakresu prawa pracy. Na tych wykładach prowadzono również religijną indoktrynację. Osoby legitymujące się wyższym wykształceniem Hamas próbował pozyskać poprzez utworzone w lecie 1991 r., Stowarzyszenia Islamskich Naukowców Palestyny. Była to osiemdziesięcioosobowa organizacja, która miała stanowić autorytet religijny. Jednak Stowarzyszenie zostało rozwiązane, gdyż obawiali się że wzrost jego znaczenia mógłby zagrozić pozycji Rady Konsultacyjnej - jako jedyne ciało będące wyrocznią dla organizacji w sprawach religijnych.

Wezwanie rekrutowało, nowych członków Hamasu, którzy chcąc działać w pozostałych strukturach organizacji, swoją działalność zaczynali od tego pionu. Dotyczyło to również ochotników zgłaszających się do Hamasu i wyrażających chęć zostania członkami Brygad Im. Izz ad-Din al-Kassama, także oni działalność rozpoczynali w Wezwaniu, biorąc udział w demonstracjach ulicznych i małych akcjach sabotażowych.

<http://www.palestine-info.com>,
<http://www.ict.org.il>, i inne

<http://www.viva.palestyna.pl>,

<http://www.intelligence.org.il>,

⁶⁴⁴ M. Levitt, *Hamas: Politics...*, op.cit., s. 125.

Da'wa zajmowała się również tworzeniem miejsc pracy w licznych centrach usługowych i podziałem otrzymanych z ich działalności zysków. Poprzez tę działalność nawet izraelscy eksperci wielokrotnie stwierdzali, iż „ Hamas zasadniczo jest ruchem społecznym”⁶⁴⁵. Ideologia Islamskiego Ruchu Oporu trafiała do społeczeństwa nie tylko poprzez kazania wygłaszane przez duchownych w meczetach. Na szeroką skalę prowadzona była działalność propagandowa.

Jedna z komórek Wezwania zajmowała się produkcją i kolportowaniem ulotek, (miedzy innymi pomiędzy grudniem 1987 r., a grudniem 1988 r., rozprowadziła najprawdopodobniej 33 ulotki wzywające do kontynuowania intifady, walki zbrojnej i życia zgodnie z prawami islamu) Do maja 1988 r., ukazało się 21 ulotek, (do tego momentu były one numerowane). Wszystkie ulotki rozpropagowane przez Hamas są dostępne w języku arabskim i francuskim na Uniwersytecie BirZeit na Zchodnim Brzegu Jordanu. Przykładowe fragmenty ulotek brzmiały (marzec 1988): „każda ręka zostanie odcięta, będzie to znak do opuszczenia każdego ziarna palestyńskiej ziemi dla wrogów Allacha, którzy uzurpują sobie świętą ziemię”; „nasza wojna jest świętą wojną dla Allacha, do zwycięstwa lub do śmierci” (22 czerwiec 1988)⁶⁴⁶. Oprócz kolportażu ulotek komórka ta zajmowała się rozpowszechnianiem gazetek, plakatów, oraz tworzyła napisy z hasłami organizacji na ścianach zabudowań. Odpowiedzialna była za organ prasowy Hamasu – „Muzułmańską Palestynę” („Falastin al-Muslima”). Mimo, iż końcowym przeznaczeniem „Falastin al-Muslima” była Autonomia Palestyńska, trafiała ona głównie do diaspory palestyńskiej w Europie Zachodniej, gdyż jej druk odbywał się w Wielkiej Brytanii. Inne wydawnictwo Islamskiego Ruchu Oporu „Nida Al-Aksa” wydawane było w Niemczech. Bardzo często zdarzało się, że wśród pionów występowała ścisła współpraca, gdzie za Wezwaniem funkcjonowały Brygady Im. Izz a-Dina al-Kassama⁶⁴⁷. Mimo to, jak pisze M. Levitt: „oczywiście, nie ma niczego

---

⁶⁴⁵ S. Mishal, A. Saul, *The Palestinian...*, op.cit., s. 6.

⁶⁴⁶ Patrz: H. Ahmad, *Hamas...*, op.cit.

⁶⁴⁷ Amerykańskie Federalne Biuro Śledcze (FBI), współpracujące z izraelskimi służbami bezpieczeństwa w opublikowanym memorandum przedstawiło kilka takich przykładów: Fadel Muhammad Salah Hamdan, członek charytatywnego Zakat Committee w Ramallah, jest bezpośrednio łączony z planowaniem i wsparciem dla wielu aktów terroryzmu w tym zamach na bazarze Mahane Yehuda w lipcu 1997. Ahmed Salim (Ahmed Saltana), szef podobnego Zakat Committee w Dżeninie, był odpowiedzialny za transport materiałów wybuchowych i rekrutację członków zbrojnego pionu Hamasu z komitetu dobroczynności, któremu przewodniczył, współodpowiedzialny za podłożenie bomby w samochodzie w 1992 r. Ali Khalil Rashad Dar Rashad, członek stowarzyszenia Orphan Association Care w Betlejem, dostarczał schronienia i pomocy dla ukrywających się członków Hamasu, między innymi konstruktorów bomb: Muhi-Din al-Sharifa i Hassana Salameha, odpowiedzialnych za zamachy samobójcze w lutym i marcu 1996 r. Patrz: Matthew Levitt, *Hamas Blood Money: Mixing Good Works and Terror is No*

właściwego przemocy, ani anty-społecznego w działalności *da'wa*. Faktycznie, [...] organizacja *da'wa* wielokrotnie tworzyła ośrodki dobroczynności, nie były to rządowe organizacje, ale prywatne organizacje wolontariatu – które odgrywają ważną społeczną rolę w islamskiej historii i kulturze”⁶⁴⁸.

Drugim pionem był – Aparat Bezpieczeństwa (*Jehez Aman*) który swoją działalność prowadził na dwóch płaszczyznach. W pierwszej odpowiedzialny był za wywiad, kontrwywiad, oraz za ochronę liderów organizacji, ta komórka nosiła nazwę Chwała (*al-Madżd*). Do działań wywiadowczych i kontrwywiadowczych należała: ochrona przed inwigilacją struktur ugrupowania przez izraelskich agentów, rozpracowanie i karanie kolaborantów. Druga płaszczyzna ściśle wiąże się z fundamentalizmem islamskim głoszonym przez

ugrupowanie. To skrzydło organizacji zajmowało się napiętnowaniem, a nawet fizyczną likwidacją wszystkich jednostek występujących nie tyle przeciwko Hamasowi, co przeciwko doktrynie islamu głoszonej przez ugrupowanie. Każde naruszanie tradycyjnych wartości, życie niezgodne z wersami Koranu było przez Aparat Bezpieczeństwa surowo karane. Największą aktywność ten pion, wykazał w 1987 r. i w kolejnych latach I intifady, gdzie z rąk *Jehez Aman* zginęło, co najmniej kilkadziesiąt osób, a kilka razy więcej zostało poddanych różnym formom przemocy i zastraszania. W Aparacie

Bezpieczeństwa do tego celu została wyodrębniona specjalna komórka. To sprawne skrzydło *Jehez Aman* nosiło nazwę – Święta Wojna i Grupa Pouczająca (Kaznodziejstwa) (*Majmouath Dżihad u-Da'wa*), na jej czele stanął Saleh Szehada. Nie sposób ustalić dokładnej liczby represjonowanych, nawet nie jest wiadoma dokładna liczba osób zamordowanych przez Aparat Bezpieczeństwa (Hamasu). Jak podawał Konstanty Gebert, w czasie czterech lat intifady z rąk Palestyńczyków w bratobójczych aktach przemocy zginęło ponad 800 osób. Nie sposób ustalić ilu z nich padło ofiarą *Jehez Aman* gdyż, na Terytoriach Okupowanych walkę z kolaborantami wypowiedziała również bojówka al-Fatah – Szabiba. Dochodziło również w tym czasie do wielu

---

Formula for Peace, “PeaceWatch” #418, <http://www.washingtoninstitute.org/>, (23.06.2006) Również: M.Levitt, *Hamas: Politics...*, op.cit., s. 77-78, 88 i dalsze.

⁶⁴⁸ M. Levitt, *Hamas: Politics...*, op.cit., s. 19.

mordów zwalczających się klanów arabskich, oraz zwykłych mordów na tle rabunkowym. Jednak jak to ujął Y. Melman grupy fundamentalistów przypominające „gangi”, rozpoczęły „proces oczyszczania” Palestyny⁶⁴⁹. W czerwcu 1992 r., Amnesty International potwierdziło śmierć 172 Palestyńczyków oskarżonych o kolaborację, którzy zginęli z rąk arabskich. Raport mówił dodatkowo o torturach, jakim byli poddawani⁶⁵⁰. Za wrogów uważano dilerów narkotykowych, prostytutki, propagatorów pornografii, odstępców od wiary, również zwykłych bandytów i pospolitych przestępców. Shaul Mishal i Avraham Sela, określają eliminację przez Hamas „wrogich” lub „aspółecznych” jednostek mianem wewnętrznego dżihadu, odróżniając go od dżihadu zewnętrznego (walce z Izraelem). Jednak dla Islamskiego Ruchu Oporu oba rodzaje dżihadu miały być równie ważne. Wewnętrzny dżihad, ma za zadanie wymuszenie na społeczeństwie przestrzegania islamskich norm moralnych⁶⁵¹.

W 1993 r., liderzy Hamasu utworzyli Stowarzyszenie Religijnych Mędrców Palestyny (*Rabtath Alma Falestin*), którzy mieli sprawować nadzór i sądownictwo w sprawach religijnych, zgodnych z głoszoną przez siebie ideologią.

Trzecim pionem Hamasu byli początkowo Palestyńscy Święci Bojownicy. Dowódcą mudżahedinów (Palestyńskich Świętych Bojowników) był Saleh Szehada, który postulował stworzenie dwunastu tajnych komórek grupy, oraz utworzenie pięciu oddziałów odwodowych, które zajęłyby miejsce zdekonspirowanych jednostek. Te oddziały miały być równomiernie utworzone w Strefie Gazy i Zachodnim Brzegu Jordanu. Grupy miały liczyć od trzech do pięciu bojowników. Każda taka jednostka w założeniu miała przeprowadzić jeden zamach terrorystyczny w ciągu roku, każdy w innej części Izraela lub Terytoriów Okupowanych. Taki schemat działań

Emblemat powiązane z Hamsem Bloku Islamskiego na Uniwersytecie Al-Najah. Zielona mapa Palestyny a na niej umieszczony na środku karabin M-16, z przywiązaną czarną flagą po prawej stronie, po lewej napis w języku arabskim oznaczający - Palestyński Blok Islamski. Pod kulą ziemską i Koranem napis w języku arabskim oznaczający - Uniwersytet Narodowy Al-Najah

⁶⁴⁹ Y. Melman, D. Raviv, ... *A każdy* ..., op.cit., s. 440–441.

⁶⁵⁰ Zob. K. Gebert. *Wojna...*, op.cit., s. 153. D. Raviv, Y. Melman, ...*A każdy*..., op.cit., s. 445. Zob: *Hamas: The Organizations, Goals and Tactics of a Militant Palestinian Organization*. „CRS Issue Brief”, October 14, 1993, <http://www.fas.org/irp/crs/931014-hamas.htm> (27.06.2006)

⁶⁵¹ M. Shaul, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 34, 50.

utrudniałby namierzenie przez izraelskie służby bezpieczeństwa centrum dowódczego, oraz poszczególnych jednostek.

Z części struktur Palestyńskich Świętych Bojowników⁶⁵² i Aparatu Bezpieczeństwa powstały cieszące się złą sławą Brygady Im. Męczennika Izz ad-Dina al-Kassama. Ich dowódcą (podobnie jak w Aparacie Bezpieczeństwa) został główny militarysta w organizacji - Saleh Szehada. Obecnie wielu badaczy zajmujących się konfliktem bliskowschodnim, postrzegają Islamski Ruch Oporu, tylko i wyłącznie poprzez działalność jego zbrojnego skrzydła⁶⁵³. Brygady oficjalnie powstałe w 1991 r., to zbrojne ramię Hamasu odpowiedzialne za dokonywane zamachy terrorystyczne i wszelkie inne formy przemocy wymierzone w Żydów. Tu także panował podział na tajne komórki z ustalonym podziałem zadań i kompetencji. Na czele Brygad stał komendant wraz z terenową radą wykonawczą, którzy wybierani byli przez najwyższy organ Hamasu – naczelną radę konsultacyjną. Jedną z kompetencji tego skrzydła była rekrutacja i przeprowadzanie szkoleń nowych bojowników. Odbływały się one z reguły w Strefie Gazy lub w Libanie. Rekrut nabywał w nich umiejętności z zakresu metod walki miejskiej partyzantki, taktyki wojskowej, oraz posługiwania się materiałami wybuchowymi. W programie szkolenia dużą rolę odgrywały zajęcia o charakterze ideologicznym i religijnym. Brygady Im. Izz ad-Din al-Kassam według Ranstorpa Mangusa „tworzą sieć małych, oddzielnych komórek, mających 2 lub 3 członków. Mają one ograniczoną łączność z dowództwem i nie kontaktują się między sobą, co zwiększa bezpieczeństwo operacyjne. Nie jest znanacalkowita liczba członków Brygad ad-Kassam, ale służby izraelskie zakładały, iż na terenie Gazy działało od 15 do 25 agentów i od 25 do 30 na Zachodnim Brzegu Jordanu”⁶⁵⁴. Ich zadaniem było pozyskiwanie aktywistów i tworzenie zbrojnych oddziałów.

Osobną grupę wśród członków Brygad Im. Męczennika Izz ad-Dina al-Kassama stanowili potencjalni zamachowcy-samobójcy. Rekrutacja tych specyficznych terrorystów polegała na selekcji odpowiednich kandydatów. Nie mogli nimi zostać, ani

---

⁶⁵² Zob. Y. H. Aboul-Enein, *Hamas. Understanding the organization*, „Military Review”, May-June 2003, s. 65.

⁶⁵³ „Dla wielu ludzi na Zachodzie aksjomatem jest to, iż Hamas to agresywny, ideologiczny monolit, który bezpośrednio zagraża nie tylko procesowi pokojowemu, ale wszelkim zachodnim interesom w regionie. Amerykańscy politolodzy, jak i całe (amerykańskie – A. K.) społeczeństwo, widzi Hamas wyłącznie poprzez pryzmat ekstremizmu i terroryzmu.[...] Stany Zjednoczone przejawiają taki obraz Hamasu. Hamas nie koniecznie jest antyzachodni, antyamerykański, przeciw pokojowy i przeciw demokracji”. Patrz: M. Muslih, *The Foreign...*, op.cit., s. 1-3.

⁶⁵⁴ M. Ranstorp, *Hamas* [w:] *Encyklopedia...*, op.cit., s. 397.

osoby bardzo młode, ani jedyni żywiciela rodziny. Jeden z członków Brygad Im. Izz ad-Dina al-Kassam powiedział: „jest bardzo trudno, aby wybrać tylko kilku. Ci, którzy nie zostają wybrani wracają do nas raz, za razem, chcąc zostać powołanymi [...] Proces selekcji jest skomplikowany poprzez fakt licznych próśb rozpoczęcia drogi honoru. Kiedy już niektórzy zostaną wybrani, inni czują głęboki zawód. Oni muszą nauczyć się cierpliwości i czekać aż Allah również i ich powoła”⁶⁵⁵. Szajch A. Jassin wypowiadał się podobnie⁶⁵⁶. Ich szkolenie odbywało się inaczej niż członków grup szturmowych. Potencjalny kandydat nie informował o swoich planach rodziny, ani nikogo z najbliższego otoczenia. Jego praktyczne szkolenie przeważnie ograniczone było do nabycia umiejętności spowodowania detonacji ładunku wybuchowego przytwierdzonego do ciała. Przyszły zamachowiec składał przysięgę, że w decydującym momencie nie wycofa się i przeniesie się do rajskiego ogrodu, który jest zarezerwowany dla proroków i męczenników. Ten nakaz *dżihadu* nazywał się *bajt al ridwan*. Nawet po wykonaniu przez zamachowców-samobójców misji, organizacja dbała o ich rodziny. Nie tylko opłacana była uroczystość żałobna i sam pochówek, rodzina otrzymywała również kilka tysięcy dolarów od Hamasu, oraz w różny sposób pomagała, gdy rodzina zamachowca stała się celem represji odwetowych wojsk izraelskich. Jednym z przykładów takich represji była rozpowszechniona przez izraelskie wojsko praktyka burzenia domów zamachowców-samobójców. Brygady mimo bardzo dużej autonomii w sposobie działania, podlegały decyzją politycznym. Dowódca Brygad Saleh Szehada opisał zależność zbrojnego skrzydła od decyzji pionu politycznego słowami: „Generalnie Brygady są małą armią podlegającą decyzjom politycznym, jak każde inne wojsko na świecie. Posiada ono takie podziały i struktury, jakie ma armia. Jesteśmy żołnierzami. Przywództwo polityczne nie mówi nam: „zróbcie tak a tak”, albo: „przeprowadźcie taką, albo inną operację”. Kierownictwo polityczne sprawuje zwierzchnictwo wobec pionu militarnego, jego decyzje mają pierwszeństwo przed decyzjami aparatu wojskowego, jednak bez wtrącania się w działania militarne”⁶⁵⁷.

---

⁶⁵⁵ H. Nasra, *An Arsenal of Believers, Talking to the „human bombs”*, „The New Yorker Fact”, http://www.newyorker.com/fact/content/?011119fa_FACT1 (27.07.2006).

⁶⁵⁶ „Nie chodzimy i szukamy ludzi, to oni przychodzą do nas” – szajch Ahmed Jassin. Cyt. za. M. Levitt, *Hamas: Politics...*, op.cit., s. 120.

⁶⁵⁷ Cyt. za. *A May 2002 Interview with the Hamas Commander of the Al-Qassam Brigades*, „The Middle East Media Research Institute”, Special Dispatch Series – No. 403, July 24, 2002, <http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Area=ia&ID=SP40302> (12.03.2007).

Swoją popularność Hamas zawdzięczał kilku czynnikom, według Ziad Abu Amra należą do nich⁶⁵⁸:

1. Partycypowanie w intifadzie.
2. Duża ilość więźniów i osób zatrzymanych w izraelskich więzieniach wywodzących się z Hamasu.
3. Zmiana w podstawie dialogu narodowego.
4. Powrót do konserwatyzmu
5. Udział wyborach okręgowych

Działalność logistyczną i sposoby komunikacji Hamasu na Zachodnim Brzegu Jordanu przedstawia S. Mishal i A. Sela pisząc: „obszerny wojskowy aparat, utrzymujący bliskie związki z centralą Hamasu w Strefie Gazy, Jordanii i Libanie, używający rozwiniętych metod komunikacji, w tym Internetu. Działalność Brygad Im. Izz ad-Dina al-Kassama została podzielona między kilku starszych dowódców [...] Oni są w stałym ruchu, przemieszczają się z jednej dzielnicy do drugiej, wspierają ich duchowni i personel meczetów. Ci starsi aktywiści organizują nowe wojskowe kadry i czuwają nad ich wyszkoleniem”⁶⁵⁹.

Oprócz podziału wewnętrznego na trzy piony, zewnętrznej i wewnętrznej struktury decyzyjnej, Biura Politycznego i Rady Konsultacyjnej w Hamasie istniały jeszcze trzy dodatkowe instytucje administracyjne koordynujące działalność organizacji – Jednostka Administracyjna, Komitet Kierowniczy Zachodniego Brzegu Jordanu i Strefy Gazy, oraz Kierownictwo Więzienne. Jednostka Administracyjna, która koordynowała działania charytatywne i polityczne, sprawowała nadzór nad Sekcją Bezpieczeństwa, obsadzała stanowiska kierownicze, kontrolowała rekrutację nowych członków. Komitet Kierowniczy Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy koordynował działalność organizacji w dwóch obszarach przedzielonych państwem Izrael. W skład Komitetu wchodził główni przywódcy organizacji na Terytoriach Okupowanych, dzięki czemu mógł on podejmować autonomiczne decyzje w kwestiach lokalnych, bez akceptacji Biura Politycznego. W sprawach ważniejszych (takich jak zawarcie rozejmu, zawarcie koalicji, udział w wyborach) decyzja Biura Politycznego była wiążąca. W

---

⁶⁵⁸ Z. Abu Amr, *Islamic...*, op.cit., s. 85.

⁶⁵⁹ M. Shaul, S. Avraham, *The Palestinian...*, op.cit., s. 78.

Strefie Gazy w skład Komitetu wchodził między innymi: szajch A. Jassin, Abd al-Aziz ar-Rantissi, Mahmoud Zahar, czy Ismail Hanija. Na Zachodnim Brzegu Jordanu w skład Komitetu wchodził: szajch Hasan Jusifa, Dżamal Mansur, Dżamal Salima. Komitet Kierowniczy Zachodniego Brzegu nie odgrywał znaczącej roli ze względu na aresztowania lub zabójstwa liderów Hamasu na tym obszarze, oraz ze względu na problemy logistyczne, jakie były wynikiem budowy dróg dostępnych tylko dla Żydów i izraelskich punktów kontrolnych. Kierownictwo Więzienne, było nieliczne, ale bardzo wpływowe, w jego skład, wchodził wysocy rangą członkowie Hamasu osadzeni w izraelskich więzieniach.

Do tej skomplikowanej struktury dochodzi również podział geograficzny na okręgi, w których działały komisje: edukacji, publikacji, finansów i więźniów. Komisja do spraw więźniów była odpowiedzialna za pomoc rodzinom członków Hamasu osadzonych w izraelskich więzieniach, zorganizowanie obrony prawnej i dostarczenie drobnych kwot pieniężnych osadzonym na zakupy w więziennych kantynach.

Każdy członek organizacji był przypisany do odpowiedniego pionu, okręgu czy jednostki. Tożsamości osób należących do Hamasu były tajne. Nawet osoby, które działały w różnych pionach w tym samym okręgu nie były świadome, iż przynależały do tej samej organizacji. Taka struktura i odpowiednie procedury bezpieczeństwa miały zapewnić Hamasowi brak możliwości inwigilacji przez izraelskie służby, oraz przez siły bezpieczeństwa Autonomii Palestyńskiej. Aviva Shabi i Rony Shaked o strukturze i związanym z nią bezpieczeństwie pisali: „każda osoba, każdy okręg czy jednostka, była identyfikowana poprzez numer i kod. Członek każdej komórki znał tylko swoich towarzyszy i bezpośredniego dowódcę. Członkowie jednostki mogli komunikować się między sobą, ale nie z działaczami w innych okręgach. Komunikacja pomiędzy jednostkami operującymi w różnych dystryktach, odbywała się poprzez członków Sekcji Bezpieczeństwa, którzy służyli za kurierów”⁶⁶⁰.

Ruch Hamas to nie tylko *stricte* określona, zhierarchizowana struktura składająca się ze zdeklarowanych członków. Pomiędzy liderami, a szeregowymi aktywistami zachodziło podobne oddziaływanie, jak pomiędzy samą organizacją, a społeczeństwem palestyńskim, szczególnie na terenach zdominowanych przez fundamentalistów. Islamski Ruch Oporu to również, osoby niebędące członkami organizacji, ale aktywnie ją wspierające, czy osoby nieudzielające jej wsparcia, ale

---

⁶⁶⁰ A. Shabi, R. Shaked, Hamas: me-Emuna be-Allah le-Derekh ha-Terror, cyt. za S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 188.

utożsamiające się z jej ideologią⁶⁶¹. Jak pisze Andrea Nusse: „Islamski Ruch Oporu podkreśla, iż każdy, kto chce islamskiego państwa w Palestynie staje się (automatycznie) częścią Hamasu i jego wysiłku”⁶⁶². Wsparcie to przybiera formy zarówno darowizn przekazywanych organizacji, działalności w społecznych strukturach, wolontariatu, a nawet ukrywaniu osób poszukiwanych przez organy bezpieczeństwa (palestyńskiego lub izraelskiego), czy dostarczaniu środków i materiałów do prowadzenia działań. Właśnie ta społeczna „grupa wsparcia” organizacji to kilkadziesiąt tysięcy jej zwolenników, głównie w Strefie Gazy – centrum palestyńskich fundamentalistów.

---

⁶⁶¹Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 114-206. W rozdziale V (*Kultura śmierci – Izrael i Palestyńczycy*) przytacza przykład młodego człowieka który dokonał zamachu samobójczego na izraelski cel, śledztwo służb specjalnych wykazało, iż nie należał on do żadnej organizacji, a jedynie był gorliwym wyznawcą fundamentalizmu islamskiego głoszonego na Terytoriach Okupowanych.

⁶⁶²A. Nusse, *Muslim...*, op.cit., s. 96.

4.1.4 Terroryzm antyizraelski i selektywny kontratak

Od 1989 r., działalność Islamskiego Ruchu Oporu została zakazana przez Izrael i jako nielegalna była ścigana przez władze tego państwa nad terytoriami, na którym sprawował kontrolę⁶⁶³. Odwrotna sytuacja wytworzyła się w stosunkach wewnątrz palestyńskich, gdzie z inicjatywy jordańskiego skrzydła Braci Muzułmanów Hamas i al-Fatah podpisały we wrześniu 1990 r., tzw. „kartę honoru”, w której al-Fatah „legitymizował” istnienie i działalność Islamskiego Ruchu Oporu. Zdaniem Hisham’a Ahmad’a „Powstanie Hamasu wśród wielu bardzo skomplikowanych politycznych, psychologicznych, ekonomicznych i społecznych warunków, oddziaływało na strukturę palestyńskiego społeczeństwa w tak przemożny sposób, możliwe, iż nawet bardziej niż sama intifada”⁶⁶⁴. Po przejściu przez Terytoria Okupowane bratobójczej fali mordów kolaborantów i odstępców od wiary, ostrze terroru fundamentalisci skierowali w stronę Izraela. Nie było to wynikiem aresztowania szajcha A. Jassina przez Izrael w 1989 r., ale wypadkową głoszonej od lat ideologii i przesunięcia się w stronę struktur zewnętrznych grupy wpływu na podejmowanie decyzji o organizacji akcji zbrojnych⁶⁶⁵. Szajch A. Jassin wydał jeszcze przed aresztowaniem dyspozycję do tworzenia specjalnych grup uderzeniowych (*asl-sawa'id ar-ramija*), których zadaniem były początkowo jedynie akcje sabotażowe i działania zbrojne o ograniczonych charakterze (blokady dróg, rzucanie kamieniami, oraz wypisywanie na murach anty-izraelskich hasel). *Modus operandi* tych grup ewoluował w stronę typowych operacji zbrojnych o charakterze terrorystycznym. Początkowo były to porwania i zabójstwa izraelskich

---

⁶⁶³ Muhammad Jaradat podaje datę uznania przez Izrael Hamasu za organizację nielegalną na sierpień 1989, Gilles Kepel rok 1990. r. Patrz: M. Jaradat, *Islamic...*, op.cit., s. 8. G. Kepel, *Fitna...*, op.cit., s. 325.

⁶⁶⁴ H. Ahmad, *Hamas: from religious salvation to political transformation: the rise of Hamas in Palestinian society*. Jerusalem, Israel: „Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs”(PASSIA) 1994, http://www.passia.org/publications/research_studies/Hamas-Text/intro.htm, (22.11.2005)

⁶⁶⁵ „Aresztowanie przez Izrael w 1989 r. szajka A. Jassina, musiało doprowadzić do reorganizacji struktur Hamasu. Zatrzymania objęły również znaczną część działaczy wyższego i średniego szczebla. Próżnia, jaka powstała w strukturach Hamasu na Terytoriach Okupowanych, doprowadziła do powolnego przesuwania się ośrodków władzy do krajów ościennych”. B. Czudek, *Islamski ruch oporu - Hamas*, praca magisterska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2006, s. 23

żołnierzy⁶⁶⁶. Jak pisze B. Bolechów, metody tych działań były „prymitywne”. W istocie tak było, Hamas w swojej metodzie w niezamierzony sposób przypominał *modus operandi* żydowskich zelotów sprzed setek lat⁶⁶⁷. Bronią był nóż za pomocą którego zadawano śmiertelne ciosy. Pierwszy taki atak, w którym zginął Izraelczyk miał miejsce 2 grudnia 1990 r., w autobusie jadącym z osady Petach Tikva do Tel Awiwu. Następny już w 12 dni później - trzech pracowników fabryki aluminium w Hajfie zostało zadżganych nożami przez dwóch napastników. Islamski Ruch Oporu za pomocą noża zaatakował 27 maja 1992 r. w Gush Katif gdzie zginął rabin Szimon Biran, 25 czerwca 1992 r. w Strefie Gazy zginął Mosze Bino i Ami Zaltzman, w tym samym dniu atak w pobliżu Jerozolimy zakończył się zranieniem jednej osoby. 1 lipca 1993 r. w centralnej części Izraela zginęły dwie osoby, a jedna została ranna. 24 września 1993 r. w miejscowości Basra zamordowano jedną osobę. 14 stycznia 1994 r. w Erez zabito Grigory Ivanova, a kolejną osobę z użyciem noża 20 sierpnia 1998 r. w Tel Rumeijda⁶⁶⁸. W ulotkach organizacji wzywano w ramach intifady do przekształcenia powstania z „rewolucji kamieni” w „rewolucję noży”.

Na początku 1991 r., Zaccaria Walid Akel przywódca pionu wojskowego Hamasu w Strefie Gazy, powołał do życia pierwszy oddział Brygad Im. Męczennika Izz ad-Din al-Kassama (głównym dowódcą był S. Szehada). Pierwszym aktem terrorystycznym Brygad wymierzonym w żydowskiego obywatela Izraela, było morderstwo mieszkańca osiedla Kfar Darom - Doron Shorszana w grudniu 1991 r. Do końca 1992 r. Hamas zabił ponad 20 Izraelczyków, zarówno w wyniku ataków z użyciem noży, ostrzału karabinowego z jadących samochodów, również kilka porwań zakończyło się śmiercią. Pierwsze masowe represje na organizację spadły, gdy w trzech atakach pomiędzy 7 a 12 grudnia 1992 r. śmierć poniosło pięciu żołnierzy izraelskich w

---

⁶⁶⁶ Pierwszym porwanym i zamordowanym 16 lutego 1989r był Avi Sasportas., jego ciało odnaleziono 7 maja 1989 r. w pobliżu Givati, www.ict.org.il Ilan Sa'adon został porwany i zamordowany 4 maja 1989 r., jego ciało zostało odnalezione dopiero 29 lipca 1996 r., wieloletnie poszukiwanie ciała zamordowanego nie przynosiły rezultatu, dopiero informacje uzyskane przez J. Arafata pozwoliły zlokalizować miejsce jego zakopania (przy drodze, w okolicy plaży w Palmiahim), *Headline: IDF Confirms Remains of Missing Soldier Are Sa'adon's*, „The Jerusalem Post”, August 12, 1996.

⁶⁶⁷ Metodą tą posługiwali się zeloci, członkowie żydowskiej sekty, która w latach 66-73 walczyła przeciwko Rzymianom. „Zeloci prowadzili bezlitosną kampanię zabójstw, przeważnie indywidualnych, za pomocą *sica*, czyli prymitywnego sztyletu. Zelota wyłaniał się z anonimowego tłumu na zatłoczonym placu targowym, wyciągał *sica* ukryty pod szatami i na oczach wszystkich podcinał gardło rzymskiego legionisty”. Patrz. B.Hoffman, op.cit., s. 84. Również: B. Górka, *Zeloci wobec wojny i pokoju*, [w:] *Religia a wojna i terroryzm*, pod red. J. Drabiny, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” MCCLXVI, „Studia Religiologica” Zeszyt 36, Kraków 2003, s. 65-76.

⁶⁶⁸ Chronologię zamachów podaje między innymi: Institute of International Counter-Terrorism, www.ict.org.il (27.06.2006).

wyniku ostrzału z karabinów, a funkcjonariusz straży granicznej Nissim Toledano został prawdopodobnie uprowadzony i zamordowany⁶⁶⁹. Rząd Izraela podjął decyzję o deportacji 415 osób mogących mieć powiązania z fundamentalistycznymi terrorystami do Marj al-Zahur do Libanu⁶⁷⁰ (wśród nich byli między innymi: Abdel al-Aziz al-Rantissi, Ismail Hanije⁶⁷¹, Mahmud Abu Hanud⁶⁷²). Wielu z nich nie miało przedstawionych zarzutów, nie przeprowadzono dochodzenia, w czasie transportu wojsko izraelskie użyło wobec zesłańców różnego rodzaju form przemocy⁶⁷³. Zdaniem

---

⁶⁶⁹ Większość opracowań podaje organizację Hamas jako odpowiedzialną za zamach na funkcjonariusza straży granicznej Nissima Toledano w grudniu 1992 r. W odwecie rząd Icchaka Rabina po odnalezieniu jego ciała wydał natychmiastowy rozkaz o deportacji 415 osób. Publikacje nie są jednak zbieżne nawet w opisie metody, jaka miał posłużyć się Hamas mordując N. Toledano. Dan Cohn-Sherbok pisze o zastrzeleniu, Gilles Kepel, Tony Walter / Andrew Gowers o zaszytymowaniu. Patrz: D. Cohn-Sherbok, d. El-Alami, *Konflikt palestyńsko-izraelski*, Warszawa 2002, s. 110; G. Kepel, op.cit., s. 326. T. Walker, A. Gowers, *Arafat*, Warszawa 2005, s. 268. Jak podaje Stephen C. Pelletiere z U.S. Army War College rząd izraelski wykorzystał sytuację do przeprowadzenia przesiedlenia inteligencji palestyńskiej. Kilka tygodni po deportacji izraelska służba bezpieczeństwa ujawniła, iż wydarzenie miały inny od oficjalnego przebieg. Czterech Palestyńczyków przypadkowo potrafiło funkcjonariusza w trakcie patrolu, po stwierdzeniu jego śmierci podrzucili jego ciało w inne miejsce. Rząd izraelski przypisał Hamasowi operację, której on nie wykonał, decyzja rządu jak pisze autor była spowodowana kilkoma powodami: pozbycie się najzłośliwszej grupy Palestyńczyków, presja ze strony osadników i wzrost przemocy anty-arabskiej z ich strony w czasie konferencji madryckiej, a także jak najszybsze zakończenie intifady związane z przybyciem emigrantów żydowskich (po otwarciu granic) ze Związku Radzieckiego. Zob. S. C. Pelletiere, *Hamas and Hizbollah: the radical challenge to Israel in the occupied territories*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, <http://carlisle-www.army.mil/> (27.10.2004)

⁶⁷⁰ Z deportowanych, większość dostała po kilku miesiącach zgodę od Izraela na powrót do swoich domów. 2 sierpnia 1993 r. Izrael zaproponował powrót 121 osobom, z których większość odmówiła. We wrześniu powróciło 181 osób, którzy zostali aresztowani i postawieni przed sądem, 57 z pośród nich została zwolniona. Ostatnia grupa która dostała pozwolenie na powrót, i skorzystała z tej możliwości, powróciła 15 grudnia 1993 r. Patrz: G. Corm, *Bliski Wschód. Oblicza konfliktu 1956-2003*, Warszawa 2003, s. 385.

⁶⁷¹ **Ismail Hanije** urodził się w 1962 r., w obozie uchodźców al-Shati w Strefie Gazy. W 1987 r., ukończył studia na Islamskim Uniwersytecie w Gazie (specjalność - literatura arabska). W grudniu 1992 r., deportowany do Marj al-Zahur, po powrocie w 1993 r. został dziekanem Islamskiego Uniwersytetu w Gazie. Zarządzał biurem szajcha Jassina w 1998 r., reprezentował Hamas w rozmowach z Autonomią Palestyńską. Po wyborach z 25 stycznia 2006 r., stanął na czele rządu Autonomii. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (12.12.2006).

⁶⁷² **Mahmud Abu Hanud** urodził się w 1967 r., ukończył studia na Uniwersytecie Islamskim w Jerozolimie. W czasie I intifady został postrzelony przez izraelskie wojsko. W grudniu 1992 r., deportowany do Marj al-Zahur, gdzie odbył szkolenie wojskowe. Kilukrotnie aresztowany przez organy bezpieczeństwa Autonomii Palestyńskiej. W połowie lat dziewięćdziesiątych został dowódcą Brygad Izz al-dina al-Kassama na Zachodnim Brzegu Jordanu. Zginął 21 listopada 2001 r., gdy izraelski pocisk uderzył w jego furgonetkę w pobliżu Nablusu. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com.](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (12.12.2006).

⁶⁷³ Jeden z zesłańców szajch Hamad Bitawi mówił: „Mój dom został otoczony przez żołnierzy, zostałem zabrany, skuty kajdankami, z obwiązanymi stopami i z zawiązanymi oczyma. Przez 40 godzin byliśmy trzymani bez jedzenia i picia, byliśmy bici i obrażani”. Szajch Hamad Bitawi w wywiadzie z Hisham'em Ahmad'em. Patrz: H. Ahmad, *Hamas...*, op.cit.

Andrea Nusse, „deportacja zwolenników Hamasu umocniła polityczną i moralną pozycję Islamskiego Ruchu Oporu wśród Palestyńczyków na Terytoriach Okupowanych”⁶⁷⁴. Powracających zesłańców z Libanu witano na Terytoriach Okupowanych jak bohaterów narodowych. Wśród zmuszonych do przesiedlenia się większość należała do palestyńskiej inteligencji (wykładowcy akademicki z uniwersytetów al-Azhar, an-Najah, Uniwersytetu Hebrońskiego i Jerozolimskiego (al-Quds), doktorzy, inżynierowie, sędziowie, absolwenci uniwersytetów). Deportowani stworzyli na wygnaniu mikrokosmos społeczności islamskiej, podzielili między siebie funkcje i zadania, stworzyli komitety odpowiedzialne za wszystkie sprawy związane z tą społecznością. Przebywający w Marj al-Zahur zesłańcy palestyńscy utworzyli 15 komitetów, między innymi: komitet prawniczy, komitet do spraw obchodów Ramadanu, do spraw rozdziału wody, komitet do spraw ochrony przed dzikimi zwierzętami, komitet służby medycznej, komitet inżynierski odpowiedzialny za elektryczność, komitet do spraw religijnych, komitet kulturalny, komitet edukacyjny, komitet do spraw budownictwa odpowiedzialny za budowę meczetu i stanu namiotów i inne. W ciągu niespełna roku, na którym przebywali zesłańcy wybudowali oni meczet - wystarczająco duży, aby pomieścić 500 wyznawców. Modlitwy odbywały się codziennie, po których część z zesłańców brała udział w seminariach dotyczących interpretacji Koranu.⁶⁷⁵

Zesłanie członków środowiska religijnego nie tylko nie powstrzymało fali terroru, ale dodatkowo deportowani nawiązali kontakty z libańskim Hezbollahem, co pokazało krótkowzroczność tej decyzji. Aktywiści Hezbollahu dostarczali nie tylko deportowanym kocy i żywności, ale również przeprowadzili „kursy” z zakresu konstrukcji bomb, i szkolenia zamachowców-samobójców⁶⁷⁶. Od tego momentu Hamas próbował rozciągać swoje wpływy w palestyńskich obozach uchodźców Libanie, gdzie wpływ ugrupowania al-Fatah był słaby. W późniejszym czasie uformował tam Stowarzyszenie Religijnych Mędrców Palestyny w Libanie, które zostało zaakceptowane przez duchowego przywódcę Hezbollahu szajcha Fadlallaha, wzmocniono również kontakty z samym Hezbollahem⁶⁷⁷.

---

⁶⁷⁴ A. Nusse, *Muslim...*, op.cit., s. 143.

⁶⁷⁵ Patrz: A. Hisham, *Hamas...*, op.cit.

⁶⁷⁶ Sh. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 66.

⁶⁷⁷ Więcej o kontaktach Hamasu z Hezbollahem pisze: Ely Karmon, *Hamas' Terrorism Strategy: Operational Limitations and Political Constraints*, „Middle East Review of International Affairs Journal”, March 2000, Volume 4, No. 1, (27.04.2006)

4 stycznia 1993 r. OWP i Hamas podpisali w Chartumie umowę mającą postawić tamę wzajemnej wrogości i zapobiegając bratobójczym walkom.

Najbardziej spektakularną metodą, którą posługiwał się Hamas to rozpropagowane w bliskowschodnim regionie przez Hezbollah cieszące się złą sławą, - samobójcze zamachy bombowe. Jak wyjaśniał Magnus Ranstorp, dyrektor Centrum Badania Terroryzmu i Przemocy Politycznej Uniwersytetu St. Andrews w Szkocji: „są one ostateczną bronią asymetryczną”⁶⁷⁸. Same zamachy samobójcze nie są bronią nastawioną na zniszczenie Izraela, czy osłabienie jego zdolności wojskowej. Światowy ekspert zjawiska terroryzmu Walter Laqueur pisał o palestyńskich zamachach samobójczych: „Wojskowy efekt tych ataków jest znikomy, ale wstrząs psychologiczny jest potężny. To one kreują klimat braku bezpieczeństwa wśród cywilnego społeczeństwa Izraela”⁶⁷⁹.

Pierwszy taki zamach organizacja przeprowadziła 16 kwietnia 1993 r. w miejscowości Mekholah, gdzie zostały zniszczone dwa izraelskie autobusy wojskowe, żołnierzom udało się je wcześniej opuścić. Sami członkowie Hamasu doskonale zdają sobie sprawę ze skuteczności ataku samobójczego. Jeden z członków Brygad Im. Męczennika Izz ad-Dina al-Kassama mówił: „nie mamy czołgów, ani rakiet, ale naszą wyższość pokazują eksplodujące islamskie żywe bomby. Zamiast arsenału jądrowego, my możemy być dumni z naszego arsenału męczenników”⁶⁸⁰.

Hamas intensyfikował swoje działania, spowodowane były one sprzeciwem organizacji wobec izraelsko-palestyńskiego procesu pokojowego toczącego się od spotkania madryckiego⁶⁸¹. Islamski Ruch Oporu zdecydowanie sprzeciwiał się jakimkolwiek negocjacjom z syjonistycznym wrogiem, a porozumienia podpisane przez J. Arafata w Oslo uważał za zdradę⁶⁸². Fragment oświadczenia Hamasu brzmiał: „Stany

---

⁶⁷⁸ Cyt. za: D. D. Zedalis, *Female Suicide Bombers*, June 2004, <http://www.carlisle.army.mil>, (27.11.2005).

⁶⁷⁹ W. Laqueur, *No end to war-terrorism in the twenty first century*, continuum, New York 2003, s. 109.

⁶⁸⁰ Cyt. za H. Nasra, *An Arsenal...*, op.cit.

⁶⁸¹ „30 października 1991 r. rozpoczęła się międzynarodowa konferencja pokojowa w Madrycie (Hiszpania), z udziałem prezydenta USA Billa Clintona, prezydenta Rosji Michaiła Gorbaczowa, premiera Izraela Icchaka Szamira oraz ministrów spraw zagranicznych Libanu, Syrii, Jordanii i przedstawicieli Palestyńczyków. Pierwsza runda rozmów odbyła się bez Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP), gdyż udzielnie poparcia dla Saddama Husajna skompromitowało ją. Przedstawiciele Palestyńczyków znajdowali się w delegacji jordańskiej. Negocjacje pokojowe kontynuowano w grudniu w Waszyngtonie, a następnie przez kilka miesięcy w różnych europejskich miastach”. Patrz: <http://www.izrael.badacz.org/historia/1991.html>, (27.11.2005).

⁶⁸² Więcej o negatywnym stosunku Hamasu do porozumienia w Oslo, patrz: A. Kurz, N. Tal, *Hamas...*, op.cit.

Zjednoczone poprzez konferencję pokojową chcą wykorzystać sytuację, jaka wytworzyła się w krajach arabskich i na świecie po wojnie w Zatoce (1991) i wydarzeniach w Związku Radzieckim dla umocnienia swej hegemonii w regionie i potwierdzenia idei nowego porządku światowego. Jednocześnie Stany Zjednoczone pragną zakończyć sprawę palestyńską, uregulować konflikt ze szkodą dla naszego narodu i doprowadzić do legitymizacji bezprawnego istnienia państwa syjonistycznego na naszej palestyńskiej ziemi”⁶⁸³.

W październiku 1993 r. w czasie trzydniowej konferencji w Damaszku, Hamas wraz z dziesięcioma radykalnymi organizacjami palestyńskimi zaprzeczył prawomocności izraelsko-palestyńskich ustaleń z Oslo, ustalając również bojkot instytucji OWP. W konferencji brały udział: Hamas, Palestyński Islamski Dżihad, Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny George Habasza, Demokratyczny Front Wyzwolenia Palestyny Naifa Hawatmy, Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny – Generalne Dowództwo Ahmada Jibrila i pięć mniejszych organizacji. Powołano wtedy do życia Narodowy Front Islamski i Demokratyczny⁶⁸⁴, zwany również Sojuszem Sił Palestyńskich⁶⁸⁵. 24 listopada 1993 r., po dwuletniej operacji wywiadowczej przeprowadzonej przez izraelskie służby bezpieczeństwa, w wymianie ognia z żołnierzami Cahalu został zastrzelony Emad Aqel⁶⁸⁶. Mimo młodego wieku (21 lat) był on twórcą komórek Brygad Im. Męczennika Izz ad-Din al-Kassama na Zachodnim Brzegu.

Sytuacja dodatkowo zaogniła się po masakrze w Hebronie dokonanej przez Barucha Goldsteina 25 lutego 1994 r. A. Nusse pisał: „islamski Ruch Oporu rozumiał zabójstwo nie jako indywidualny czyn Goldsteina, ale jako „obmyśloną z góry” (*qad*

---

⁶⁸³ Cyt za: G. Corm, *Bliski Wschód...*, op.cit., s. 379.

⁶⁸⁴ Więcej: J. Tomaszewicz, *Terroryzm...*, op.cit., s. 318.

⁶⁸⁵ Patrz: *Abbas meets group leaders in Damascus*, „Daily Times”, z 7 grudnia 2004, wydanie elektroniczne, http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=story_7-12-2004_pg7_51, (08.12.2006).

⁶⁸⁶ **Emad Aqel** urodził się 10 lipca 1971 r., w Jabalia w Strefie Gazy, w rodzinie uchodźców pochodzącej z Bar’er w pobliżu Majdal. Dostał się na wydział farmakologii w Al Amal Institute w Gazie. Jednak aresztowany przez władze izraelskie za udział w intifadzie i przynależność do Hamasu, spędził w więzieniu 18 miesięcy. Wypuszczony w marcu 1990 r., miał rozpocząć studia (prawo islamskie) w Hitteen College w Amanie, jednak izraelskie władze nie zezwoliły na wyjazd. W 1991 r., został oficerem łącznikowym pomiędzy terenowymi komórkami zbrojnymi (w tym „męczeńskimi”). 22 maja 1992 r., rozpoczął tworzenie komórek Brygad Izz al-Dina al-Kassama na Zachodnim Brzegu Jordanu. Po stworzeniu zbrojnej podstawy organizacji, powrócił do Strefy Gazy, gdzie został zastrzelony 24 listopada 1993 r. w Shaja’eya w wyniku wymiany ognia z izraelskimi żołnierzami. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (12.12.2006)

chuttita) żydowską konspirację”⁶⁸⁷. Hamas na ten akt przemocy odpowiedział 6 kwietnia atakiem zamachowca-samobójcy w miejscowości Afula (8 ofiar śmiertelnych i 51 rannych). To był dopiero początek terroru fundamentalistów. Tydzień po ataku w Afula, kolejna eksplozja miała miejsce na przystanku autobusowym w Haderze (5 ofiar śmiertelnych, 30 rannych). 9 października 1994 r. członkowie Hamasu uprowadzili żołnierza Izraelskich Sił Obronnych Nachshon’a Waxman’a. Za wypuszczenie zakładnika żądali wypuszczenia z więzienia szajcha A. Jasina i dwustu innych więźniów. Próba odbicia żołnierza przez jednostki specjalne zakończyła się śmiercią zakładnika i dowódcy pododdziału szturmowego kapitana Nira Poraza⁶⁸⁸. 19 października zamachowiec-samobójca wysadził w powietrze autobus w centrum Tel-Awiwu (22 zabitych, 46 rannych). Izrael rozpoczął masowe aresztowania członków Hamasu, poczynił również skuteczne naciski na rząd Stanów Zjednoczonych, w celu aresztowania przebywającego zza oceanem, przywódcy ruchu (którym stał się po aresztowaniu szajcha A. Jassina) - Musę Abd Marzuka⁶⁸⁹, został on zatrzymany na lotnisku im J. F. Kennedy’ego w Waszyngtonie⁶⁹⁰.

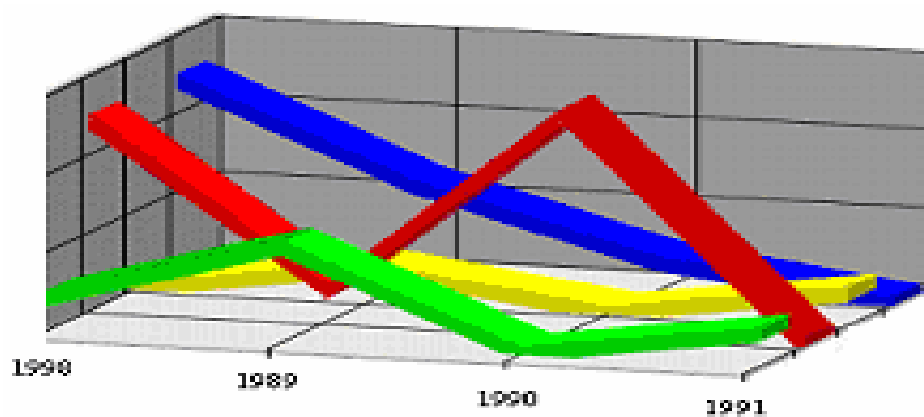
---

⁶⁸⁷ A. Nusse, *Muslim...*, op.cit., s. 157.

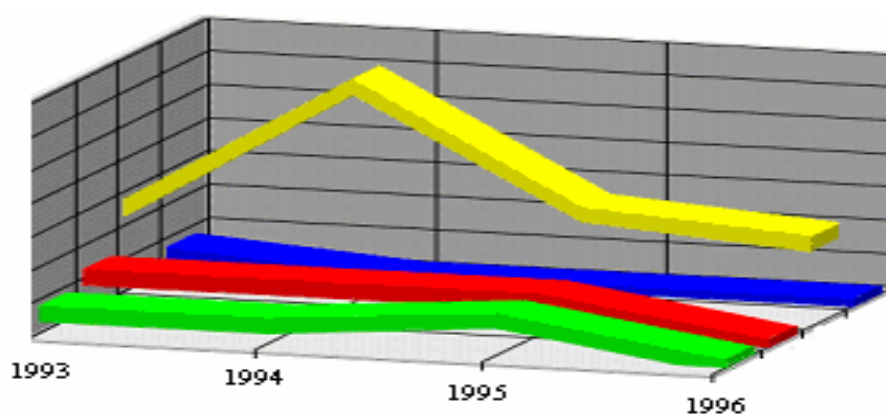
⁶⁸⁸ Przebieg uprowadzenia i operacji odbicia Nachshon’a Waxman’a przedstawia: K. Jałoszyński, *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia i anty i kontr terrorystyczne w Izraelu*, Warszawa 2001, s. 89-93.

⁶⁸⁹ **Musa Mohammed Abu Marzuk** urodził się w Rafah w Strefie Gazy w 1951 r., jego rodzina pochodziła z Jabna (w pobliżu al.-Majdal). Studiował inżynierię na kairskim Uniwersytecie Ajn Shams, ukończył ją w 1977 r. Do 1981 r., był kierownikiem fabryki w Zjednoczonych Emiratach Arabskich. W 1981 r., wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Jako dyrektor Springfield Virginia, która była częścią United Association for Studies and Research (UASR), zbierał i przekazywał środki dla Hamasu. W 1991 roku został członkiem biura politycznego Hamasu w Jordanii rezydując w Ammanie. W 1995 r., aresztowany w USA i deportowany do Jordanii. Po zamknięcia jordańskiego biura w 1999 r., na jemańskim paszporcie wyjeżdża do Syrii. W 2004 r., rząd Stanów Zjednoczonych in absentia oskarża go o finansowanie Hamasu. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>; [http://www.palestinebiography.com](http://www.palestinebiography.com;); <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Terrorism/hamastoc.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (12.12.2006).

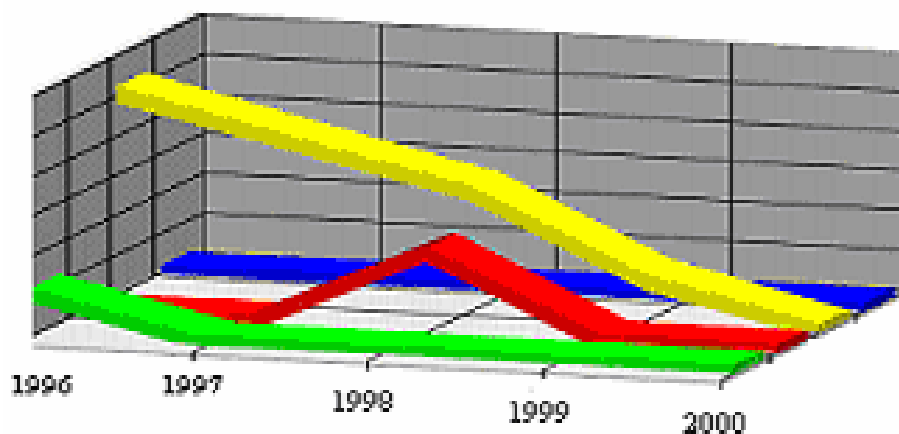
⁶⁹⁰ Y. Barsky, *Focus on Hamas: Terror by Remote Control*, “Middle East Quarterly” 3, no. 2 (June 1996): s. 3-9. Zobacz także: P. Parker, *Wojownicy Boga*, Warszawa 2000, s. 294.

Wykres 1. Aktywność terrorystyczna palestyńskich organizacji w czasie tzw. I intifady 1988-1991.

Wykres 2. Aktywność terrorystyczna palestyńskich organizacji w czasie tzw. procesu pokojowego (1993-1996).

Wykres 3. Aktywność terrorystyczna palestyńskich organizacji w latach 1996-2000.

- al-Fatah
- Hamas
- Palestyński Islamski Dżihad
- Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny

Wykresy sporządzone przy wykorzystaniu materiałów: The National Counterterrorism Center (NCTC), Worldwide Incidents Tracking System (WITS).
<http://www.tkb.org/Home.jsp>

Mimo sygnałów zaostżenia polityki Izraela wobec ludności arabskiej w 1995 r.⁶⁹¹, organizacja zaczęła tracić poparcie społeczne. Badania opinii publicznej przeprowadzone przez Center of Palestinian Studies and Research w kwietniu 1994 r., wykazało poparcie w społeczeństwie palestyńskim rządu 15,9 procenta dla Hamasu i 37,8 procenta dla al-Fatah, w październiku 1994 r., 13,9 procenta dla Hamasu i 39 procent dla al-Fatah, w grudniu 16,6 procent dla Hamasu, 43.1 procenta dla al-Fatah. W listopadzie 1994 r., 44.2 procenta popierało J. Arafata jako przywódcę Palestyńczyków 19,7 procenta popierało szajcha A. Jassina. Badania Jerusalem Institute of Communication wykazało poparcie dla Hamasu rządu, 11 procent co wykazało spadek w stosunku poprzednich badań o 7 procent, to samo badanie wykazało 37 procent poparcie dla J. Arafata i tylko 5,5 procenta dla szajcha Ahmeda Jassina, również 73 procent poparcie dla procesu pokojowego, i 18 procent dla jego przeciwników.

Kolejne badania Center of Palestinian Studies and Research z sierpnia 1995 pokazało wzrost poparcia dla procesu pokojowego i obniżenie poparcia dla grup ekstremistycznych⁶⁹². Palestyńczycy byli zmęczeni nędzą i bezrobociem, które były wynikiem załamania i tak słabej gospodarki po wybuchu intifady w 1987 r. Autonomia negocjowana przez J. Arafata dawała im nadzieje na polepszenie sytuacji, żołnierze izraelscy, chociaż częściowo zaczęli opuszczać tereny okupowane. OWP w ramach ustaleń pokojowych, będąc coraz bardziej naciskana przez Izrael i Stany Zjednoczone rozpoczęła działania zmierzające do zahamowania antyizraelskiej przemocy.

Część Islamskiego Ruchu Oporu z Mahmoudem al - Zaharem⁶⁹³ zaproponowało przekształcenie politycznego skrzydła w partię polityczną - przyjmując nazwę Islamskiej Partii Ocalenia Narodowego. Jednak same wybory w 1996 r. do władz

---

⁶⁹¹ W 1995 r. rząd izraelski zdecydował o rozbudowie osiedli żydowskich wokół Jerozolimy i przyłączeniu ich do niej samej w ramach „Wielkiej Jerozolimy”, arabscy mieszkańcy mieli zostać wywłaszczeni. Pod naciskiem opinii publicznej rząd wycofał się z tej decyzji w maju 1995 r. Zob. B. Tibi, *Fundamentalizm...*, op.cit., s. 122.

⁶⁹² Zob.: „Ha'aretz”, June 16, 1994; November 25, 1995, October 15, 1995, April 7, 1996.

⁶⁹³ **Mahmud al-Zahar**

Urodził się w 1945 r., w dzielnicy Zaytun w Gazie. W 1971 r., ukończył studia na uniwersytecie Ajn Shams w Kairze. W 1976 r., powrócił do Gazy i pracował jako chirurg, oraz jako wykładowca na Islamskim Uniwersytecie w gazie. Był osobistym lekarzem szajcha Ahmeda Jassina. W grudniu 1992 r., deportowany do Mar jaj-Zahur. Po powrocie z wygania wielokrotnie aresztowany, uważany za „twardogłowego”. Patrz: <http://www.pna.gov.ps/>;

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Terrorism/hamastoc.html>;

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders;

(12.12.2006) <http://www.palestinebiography.com>;

Autonomii zostały zbojkotowane⁶⁹⁴ (kilku członków Hamasu zostało wpisanych na listy wyborcze jako niezrzeszeni, lub wpisani na listy al-Fatah)⁶⁹⁵.

Na tym tle doszło do rozłamu w organizacji, na grupę „radykałów” którzy widzieli jedyną drogę spełnienia postulatów organizacji poprzez *dżihad* i „umiarkowanych”, chcących stworzyć oficjalne struktury organizacji i brać czynny udział w życiu politycznym Autonomii⁶⁹⁶. W ramach porozumień z organizacją J. Arafata, Hamas wstrzymał ataki terrorystyczne na cele izraelskie⁶⁹⁷.

Ten nieoficjalny rozejm pomiędzy Hamasem a OWP i Izraelem trwał przez siedem miesięcy. Skończył się 5 stycznia 1996 r. w momencie namierzenia przez Szabak⁶⁹⁸ nieuchwytnego dotąd Jahii Ajasza⁶⁹⁹ (nazywanego „Inżynierem”⁷⁰⁰), konstruktora bomb islamskiego Ruchu Oporu. Zabicie Jahii Ajasza było jedną z

---

⁶⁹⁴ Według Muhammad’a Muslih’a Hamas zbojkotował wybory z kilku powodów, po pierwsze: Hamas nie chciał uznać prawowitości Deklaracji Zasad; po drugie: organizacja obawiała się słabych wyników wyborów, (potwierdzeniem był wybór do Palestyńskiej Rady Ustawodawczej członka Hamasu – Imada al-Faluji, który startował z list ruchu al-Fatah, a który pochodził z bogatej rodziny z Nablusu, swój mandat uzyskać miał jedynie z powodu wysokiego statusu społecznego i z tego powodu nie był uważany za typowego reprezentanta środowiska fundamentalistów); po trzecie: pojęcie „świętości władzy” nie było obecne w politycznym języku Hamasu, ani przed ani w trakcie wyborów. Patrz: M. Muslih, *The Foreign...*, op.cit.

⁶⁹⁵ Z członków Hamasu do Palestyńskiej Rady Ustawodawczej mandat otrzymali: Wajih Yaghi, Musa al-Za’but, Imad al-Faluji, Sulayman al-Rumi, Mu’awiya al-Masri. Imad al-Faluji został nawet ministrem transportu, a szajch Talar Sidr ministrem sportu i młodzieży w rządzie zdominowanym przez OWP i ruch al-Fatah. Patrz: M. Muslih, *The Foreign...*, op.cit., s. 31.

⁶⁹⁶ Na temat podziału, patrz: G. Kepel, *Fitna...*, op.cit., s. 324.

⁶⁹⁷ W okresie II połowy 1995 r. Hamas prowadził rozmowy z ruchem al-Fatah i z rządem Autonomii Palestyńskiej na temat wstrzymania zamachów terrorystycznych na cele izraelskie. 13 grudnia 1995 r., ośmiu członków Hamasu (między innymi Abd al-Khaliq al-Natshe, Muhammad Abu Shama’a, Mahmud al-Zahhar) wyjechało z Gazy do Chartumu na rozmowy z zewnętrznymi strukturami Hamasu w sprawie wstrzymania zamachów,. Następnie w dniach 17-21 grudnia 1995 r., prowadzili oni rozmowy w Kairze z przedstawicielami Autonomii Palestyńskiej. Patrz: Patrz: M. Muslih, *The Foreign...*, op.cit., s. 35.

⁶⁹⁸ Szabak – to potoczna nazwa Szin Bet (*Szerut Ha-Bitachon Ha-Klali*) izraelskiej Służby Bezpieczeństwa Wewnętrznego utworzonej w czerwcu 1948 r. Do jego zadań należy szeroko pojęty kontrwywiad, ochrona izraelskich prominentów i walka z terroryzmem antyizraelskim. Patrz: G. Thomas, *Szpiedzy...*, op.cit., s. 42 i dalsze.

⁶⁹⁹ **Jahia Ajasz** urodził się 6 marca 1966 r., w Rafah w Strefie Gazy. Ukończył elektrotechnikę na Uniwersytecie Bir Zeit w 1988 r. Swoje techniczne umiejętności wykorzystał w konstruowaniu bomb dla Hamasu, dzięki temu nazywany był „inżynierem” (*al-Muhandis*) Był członkiem Brygad Izz al-Din al-Kassam. Uważa się, iż skonstruowane przez niego ładunki wybuchowe spowodowały śmierć ponad 70 Izraelczyków. Zginął 5 stycznia 1996 r., w specjalnej operacji Szin Bet. Wśród jego następców wymienia się: Nadana al-Ghula, Muhiddina al.-Shareefa, Ahmada Awdallaha, Husseina Abayata. Patrz: [http://www.palestinebiography.com](http://www.palestinebiography.com;);; <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Terrorism/hamastoc.html>; <http://www.pna.gov.ps/>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders. (12.12.2006)

⁷⁰⁰ Pseudonim ten został użyty po raz pierwszy przez izraelskiego premiera Icchaka Rabina, a następnie „przejęła” go palestyńska ulica. Patrz: H. Nasra, *An Arsenal...*, op.cit.

najbardziej spektakularnych akcji izraelskich sił bezpieczeństwa⁷⁰¹. Ładunek wybuchowy został umieszczony w telefonie komórkowym, który został dostarczony J. Ajaszowi przez Palestyńczyka współpracującego z Szabakiem, gdy głos Ajasza został rozpoznany, sygnał radiowy z krążącego nad Gazą samolotu izraelskiego aktywował detonator. Wybuch telefonu rozerwał Jahii Ajaszowi głowę. Śmierć Ajasza była impulsem dla organizacji, pogrzeb w Gazie przerodził się w największą palestyńską manifestację w historii (300 tysięcy ludzi), dodatkowo szeregi ugrupowania zasilone zostały setkami nowych członków. J. Arafat skomentował zaistniałą sytuację słowami: „Zawarliśmy pokój dzielnych i jesteśmy przekonani o jego słuszności. Domagamy się, żeby druga strona postępowała tak samo, a nie zabijała i mordowała na terytorium Palestyny, jak to uczyniła z bojownikiem i męczennikiem Jahią Ajaszem”⁷⁰². J. Ajasz stał się nie tylko bohaterem, ale również został uznany za *shahida*, śpiewano pieśni na jego cześć, a jego imię wypisane było na prawie każdym budynku w Strefie Gazy. Oświadczenie Hamasu po śmierci J. Ajasza brzmiało: „Waleczny ludu Palestyny, wasz walczący lud Hamas przynosi wam radosną wiadomość o tym, że przywódca bohater Jahia Ajasz poszedł do nieba, gratuluje swemu przywódcy, że zdobył honor męczennika w imię Boga, wolności, ojczyzny i ludu [...] Męczeństwo było od dawna upragnionym życzeniem Jahii. Bohaterowie Hamasu cały czas żyją taką nadzieją”⁷⁰³.

Odpowiedź Islamskiego Ruchu Oporu była szybka, krwawa, a co najważniejsze całkowicie pogrzebała szanse na zrealizowanie porozumień z Oslo. 25 lutego nastąpiła seria eksplozji. W pierwszej zamachowiec-samobójca wysadził się w autobusie w Jerozolimie (26 zabitych, 80 rannych), w drugiej na przystanku w Aszkelon zabił sierżanta armii izraelskiej Hofita Ajasza (zbieżność nazwisk przypadkowa), do zamachów przyznał się Hamas, a Brygady Im. Męczennika Izz ad-Din al-Kassama ogłosiły powstanie nowej organizacji, która zorganizowały te akty terroryzmu – Brygad Nowych Zwolenników Męczennika Jahii Ajasza⁷⁰⁴. Następny zamachowiec-samobójca

---

⁷⁰¹ Pełny przebieg operacji zabicia Jahii Ajasza przez Shin Bet został przedstawiony w: S. M. Katz, *The Hunt For The Engineer: The Inside Story of How Israel's Counterterrorist Forces Tracked and Killed the Hamas Master Bomber*, New York 1993.

⁷⁰² „New York Times” z 15 marca 1996r, cyt. za. Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 139.

⁷⁰³ Cyt. za. B. Hoffman, *Oblicza...*, op.cit., s. 96.

⁷⁰⁴ Nazwa ta była używana sporadycznie, oprócz niej pojawiły się także określenia: „Uczniowie Ajasza”, „Uczniowie Inżyniera”, lub „Jednostki Jahi Ajasza”. Nie była to (jak sugeruje M. Borucki, *Terroryzm zło naszych czasów*, Warszawa 2002, s. 32) organizacja, która wyodrębniła się w wyniku podziału w Hamasie.

wysadził się po upływie tygodnia - 3 marca ponownie eksplodował autobus w Jerozolimie (19 zabitych, 6 rannych).

Po tych tragicznych wydarzeniach w nowych wyborach w Izraelu zwycięstwo odniosła w maju 1996 r., prawicowa partia Likud, która zapowiedziała szybkie rozprawienie się z osobami odpowiedzialnymi za antyizraelską przemoc. Nowy premier Benjamin Netaniahu rozpoczął swoją walkę z terrorystami od polecenia Mossadowi zabicia Chaleda Meszala rezydującego w Ammanie, jednego z liderów Hamasu. 25 września 1997 r. agenci Mossadu w Jordanii, próbowali zamordować lidera politycznego skrzydła organizacji Ch. Maszala. Dwóm agentom udało się zbliżyć do celu swojej operacji i spryskać okolice ucha Ch. Maszala specjalną trucizną, po czym zbiegli. Osobisty kierowca (ochroniarz) rzucił się w pogoń za zamachowcami, udało mu się zatrzymać agentów po pościgu samochodowym, przy pomocy taksówkarza jordańskiego i policjanta. Król Jordanii zapowiedział, iż po procesie sądowym agenci zostaną powieszeni, jeżeli do przebywającego w szpitalu Ch. Meszala nie zostanie dostarczone antidotum. Do Jordanii przybył zarówno szef Mossadu, jak i kilku ministrów z odtrutką. Po nieudanej akcji, w Izraelu utworzono specjalną komisję, która nie stwierdziła uchybień w działaniach rządu, jak również szefa Mossadu.

Cała sytuacja doprowadziła do kryzysu w stosunkach Izraela z Jordanią (najbardziej prozachodnim państwem w regionie) oraz Kanadą, której paszportami dyplomatycznymi posługiwali się agenci (wezвано nawet na konsultacje do Ottawy ambasadora kanadyjskiego w Izraelu). Dodatkowym upokorzeniem dla Izraela była wymiana schwytanych agentów na kilkudziesięciu Palestyńczyków, w tym szajcha A. Jassina⁷⁰⁵, który otrzymał prawo zamieszkania w Gazie⁷⁰⁶. Po tym wydarzeniu nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w zamachach terrorystycznych Islamskiego Ruchu Oporu.

Było jednak iluzją, uważanie że „ciężka ręka” B. Netaniahu wobec terrorystów powstrzyma śmierć na ulicach. Spirala terroru rozkręciła się na nowo, gdy 21 marca 1997 r., Hamas podłożył bombę w restauracji „Apropo” w Tel-Avivie (3 ofiary śmiertelne, 48 rannych). Cztery miesiące później – 30 lipca dwóch zamachowców-samobójców równocześnie wywołało eksplozję na jerozolimskim bazarze Mehane

---

⁷⁰⁵ Przybywał w Gazie, aż do śmierci 22 marca 2004 r., gdy w momencie opuszczenia głównego meczetu w mieście Gaza, helikoptery izraelskie wystrzeliły w jego kierunku trzy rakiety. Patrz: *Zabili szejka*, „Gazeta Wyborcza” z 23 marca 2004 r., s. 1.

⁷⁰⁶ Dokładny opis zamachu na życie Chaleda Meszala podaje: www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html, (27.03.2006) r. Również: Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 148-150; G. Thomas, *Szpiedzy...*, op.cit., s. 128-132.

Jehuda (16 osób ginie, 178 zostaje rannych), 4 sierpnia na deptaku handlowym Ben Jehuda kolejna „żywa bomba” pociągnęła za sobą śmierć (8 osób, ponad 200 zostaje rannych). Pomiędzy latami 1993-1998, z trzydziestu siedmiu eksplozji wywołanych przez zamachowców-samobójców, dwadzieścia cztery była autorstwa Hamasu. Terroryzm Hamasu nie spowodował zatrzymania negocjacji pokojowych w Wye Plantation pod Waszyngtonem, które zapowiadało dalsze oddanie części Terytoriów Okupowanych pod zarząd Autonomii⁷⁰⁷. OWP zapewniło ze swojej strony, że rozpocznie skuteczną walkę z antyizraelskimi terrorystami⁷⁰⁸. W marcu 1998 r. palestyńska służba bezpieczeństwa odkryła siedem fabryk materiałów wybuchowych w Gazie, zlokalizowano także arsenały złożone z ponad tysiąca granatów, pistolety, oraz pociski przeciwpancerne. 13 kwietnia 1998 r., w bezprecedensowej akcji służby palestyńskie aresztowało wielu aktywistów Hamasu w tym Amada Awadallaha⁷⁰⁹ i Ibrahima Maqadmeha⁷¹⁰. W tej sytuacji Hamas pod pewnymi warunkami zdecydował się na dialog z al-Fatah⁷¹¹, warunków tych J. Arafat nie zaakceptował. Do porozumienia nie doszło.

Mimo, ograniczenia przez Hamas zamachów, szczególnie tych pociągających największą liczbę ofiar – samobójczych zamachów bombowych – terror organizacji trwał nadal. Od zamachu z 4 sierpnia 1997 r., do 30 października 2000 r., gdy zamachowiec-samobójca wysadził się w pizzerii Sbarro (15 zabitych, 130 rannych) zostało przeprowadzonych kilkanaście zamachów z użyciem różnych metod, nie

---

⁷⁰⁷ „W dniach 15-23 października 1998 r. prowadzono rozmowy pokojowe izraelsko-palestyńskie w Wye Plantation w USA. Uczestniczyli w nich prezydent USA Bill Clinton oraz król Jordanii Husajn. Rozmowy zostały zakończone podpisaniem porozumienia. Kalendarz transferu przewidywał przekazanie do 5 IX 1999 r. 7 procent strefy C do A, do 15 IX 1999 r. 2 procent z C do B i 3 procent z B do A oraz do 20 I 2000 r. 1 procent z C do A oraz 5,1 procenta z B do A. Regulacjom objęta została ponadto kwestia więźniów palestyńskich - Izrael zgodził się na uwolnienie 750 więźniów palestyńskich oraz około 2000 w późniejszym terminie. Strona palestyńska zobowiązała się do działań na rzecz położenia kresu terroryzmowi, usunięcia z Karty Palestyńskiej zapisu o dążeniu do zniszczenia państwa izraelskiego oraz do redukcji swoich sił policyjnych z 36 tysięcy do 24 tysięcy osób”. Patrz: <http://www.izrael.badacz.org/historia/autonomia.html>. (17.12.2005).

⁷⁰⁸ Patrz: E. Karmon, *Hamas' Terrorism Strategy: Operational Limitations And Political Constrains*, „Middle East Review of International Affairs Journal”, Volume 4, No. 1- March 2000. Również: Reuven Paz, *Sleeping with the Enemy*, June 25, 1998, www.ict.org.il (27.11.2005).

⁷⁰⁹ **Amad Awadallah** - po śmierci Jahii Ajasza, stał się głównym konstruktorem bomb dla potrzeb organizacji. Patrz: <http://www.palestinebiography.com>. (12.12.2006).

⁷¹⁰ **Ibrahim Maqadmeh** - Jeden z przywódców organizacji, kierował Brygadami Izz ad-Din al-Kassam. Zabity w izraelskim ataku rakietowym 8 marca 2003 r. Patrz: <http://www.palestinebiography.com>; <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Terrorism/hamastoc.html>; <http://www.pna.gov.ps>; http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders. (12.12.2006).

⁷¹¹ Patrz: Aneks 3.

pociągających za sobą dużej ilości ofiar. W przeciągu tych trzech lat Hamas tylko raz użył metody zamachu samobójczego (29 września 1998 r. w Gusz Katif – 1 osoba zginęła, 8 zostało rannych), oraz ataku z użyciem noża (20 sierpnia 1998 r. w Tel Rumeijda, gdzie 1 osoba zginęła). Przeprowadzono także atak z użyciem: „samochodu-pułapki” (19 lipca 1998 r., w Jerozolimie – 1 osoba ranna), granatów (30 września 1998 r., na pojazd wojskowy w Hebronie – 25 rannych, dzień później również w Hebronie – 18 rannych, atak na autobus w Beer Szewie, 19 września 1998 r. – 59 rannych), podłożenia ładunków wybuchowych (24 września 1998 r., w centrum handlowym w Tel-Awivie – 14 rannych, 5 września 1999 r., w Hajfie - 3 zabitych, 4 rannych, 7 listopada 1999 r. w Netanii – 27 rannych) oraz broni palnej (5 sierpnia 1998 r. w Itzhar – 2 zabitych, 13 września 1998 r. w Jerozolimie – 1 zabity, 1 ranny, 7 październik 1999 r., w pobliżu Dżenin – 1 zabity). Za zamach terrorystyczny został uznany atak z użyciem pojazdu mechanicznego, gdy członek Hamasu wjechał samochodem w tłum izraelskich żołnierzy (10 października 1999 r., w Nahshon – 1 ofiara śmiertelna, 6 rannych).

Zmiana metod organizacji mogła być wynikiem częściowego rozłamu w jej łonie, gdzie poczęły konkurować ze sobą dwie frakcje – „zagraniczna” skupiająca przywódców Hamasu spoza Terytoriów Okupowanych (głównie Syrii i Jordanii) i „miejscowa” w skład, której wchodził liderzy na Terytoriach Okupowanych⁷¹². Było to również związane ze skutecznością izraelskich służb bezpieczeństwa i przywództwa Autonomii zobowiązanej do powstrzymywania ekstremistów. Słabość organizacji mogła być również wynikiem prawdopodobnego konfliktu wewnętrznego⁷¹³. Po serii aresztowań członków Hamasu przez palestyńską służbę bezpieczeństwa Islamski Ruch

---

⁷¹² Więcej o podziale w Hamasie można przeczytać: Ely Karmon, *Hamas and the Double Car-Bombing In Israel*, September 5, 1999, www.ict.org.il (27.11.2005).

⁷¹³ Nie jest wyjaśniona sprawa zabójstwa Muhi ad-Din asz-Sharifa, który miał zginąć zamordowany przez członka swojego własnego ugrupowania lub być ofiarą walki Hamasu ze służbami Autonomii Palestyńskiej i Izraela. 29 marca 1998 r. w Ramallah w niewyjaśnionych okolicznościach zginął Muhi ad-Din asz-Sharif, była to jedna z osób, która przejęła obowiązki Jahii Ajasza (konstrukcja bomb), uważana również za dowódcę Brygad na Zachodnim Brzegu Jordanu. Miał on zginąć w wyniku eksplozji ładunku wybuchowego, sekcja zwłok zlecona przez władze Autonomii wykazała jednak, iż zginął wyniku postrzału. O tą śmierć oskarżeni zostali wyżsi członkowie Hamasu - bracia Imad i Abdel Awadallah. Aresztowano oprócz dwójki braci również Abd al-Aziz ar-Rantissi'ego, za akcje medialne oskarżające o zabójstwo Muhi ad-Din asz-Sharifa służby bezpieczeństwa podległe J. Arafatowi. 15 sierpnia 1998 r. z więzienia w Jerychu uciekł Imad Awdallah, okoliczności jego ucieczki nie są znane. 11 września 1998 r., miał on zginąć w swoim domu pod Hebronem w wyniku ostrzału izraelskiej armii. W domu, w którym miał się zabarykadować wraz z grupą członków Hamasu nie odnaleziono ani jednej plamki krwi. Khaled Amayreh, *Who killed the Awadallah brothers?*, „Al-Ahram Weekly”, nr 395. 17-23 September 1998, <http://weekly.ahram.org.eg/1998/395/re1.htm> (23.05.2006). Liderzy Hamasu wydali w tej sprawie specjalne oświadczenie. Patrz: Aneks 2.

Oporu skrytykował te działania słowami: „Allah broni prawdziwych wiernych i nienawidzi niewiernych zdrajców”. Hamas w oświadczeniu wezwał palestyńskie władze do przeprosin ludzi i przelanej krwi męczenników⁷¹⁴. Hamas wielokrotnie w tym czasie podejmował rozmowy z władzami Autonomii. Organizacja w tym dialogu reprezentowana była między innymi przez: Ismaila Abu Shanaba⁷¹⁵, Dżamala Abd al-Rahmana Mansura⁷¹⁶.

J. Arafat z pomocą Stanów Zjednoczonych odniósł sukces neutralizując wojskowe skrzydło Hamasu, odcinając zewnętrzne finansowanie organizacji. Z powodu finansowych trudności ograniczono działalność charytatywną na Terytoriach Okupowanych, w wyniku czego poparcie dla organizacji w tym okresie (1999) spadło do 10 procent⁷¹⁷. W ciągu tych lat Islamski Ruch Oporu cieszył się skromniejszą siłą militarną na terytoriach niż OWP i mniejszym poparciem społecznym, (które nie dotyczyło młodzieży i studentów⁷¹⁸). W tym okresie wypowiedzi szajcha A. Jassina były mniej radykalne i nie wzywały do bezpośredniego stosowania przemocy⁷¹⁹.

---

⁷¹⁴ Zob. *Statement of Hamas for the Negotiations with the Palestinian Authority*, June 25, 1998, www.ict.org.il (22.03.2006).

⁷¹⁵ **Ismail Abu Shanab**

Urodził się w 1995 r., wykształcenie (inżynier budownictwa) zdobył na uniwersytecie stanowym w Kolorado, następnie wykładał na Uniwersytecie Islamskim w Gazie. Reprezentował Hamas w rozmowach z OWP i władzami Autonomii Palestyńskiej. Zabity przez izraelskie wojsko 21 sierpnia 2003 r., w Gazie. Patrz:

[http://www.palestinebiography.com](http://www.palestinebiography.com;);
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; <http://www.pna.gov.ps/>;
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders (12.12.2006).

⁷¹⁶ **Dżamal Abd al-Rahman Mansur**

Urodził się w 1960 r., w obozie Balata. Przywódca islamskiej organizacji studenckiej na uniwersytecie al-Najah, gdzie ukończył studia z zakresu księgowości i administracji biznesu. Delegat Hamasu w rozmowach z przedstawicielami Autonomii Palestyńskiej. Organizował działalność Hamasu na Zachodnim Brzegu Jordanu. Osiem razy aresztowany przez Izrael (5 lat w więzieniu) i kilkakrotnie przez palestyńskie służby bezpieczeństwa. Zginął 31 czerwca 2001 r., gdy izraelski pocisk wystrzelony z izraelskiego helikoptera eksplodował w jego biurze w Nablusie. Patrz:

<http://www.palestinebiography.com>;
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/hamastoc.html>; <http://www.pna.gov.ps/>;
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Palestinian_leaders; (12.12.2006)

⁷¹⁷ Patrz: *Hamas Divided Against Itself*, “Middle East Intelligence Bulletin”, June 1999, <http://www.meib.org>. (27.11.2005)

⁷¹⁸ Poparcie w czasie wyborów do władz uczelnianych w latach 1996-1999 wykazywało, iż w uniwersytetach świeckich (Uniwersytet Al-Najah, Uniwersytet Bir Zeit, Uniwersytet Hebroński) Hamas zdobywał regularnie 40-50 procent głosów, na uniwersytetach religijnych nawet 75 procent (Islamski Uniwersytet w Gazie), Zob: Reuven Paz, *New Tactics of Hamas Terrorism?*, www.ict.org.il (11.12.2005).

⁷¹⁹ W kwietniu 1999 r. szajch Jassin mówił: „Jeśli Izrael uznałby nasze pełne prawa, potwierdzając prawa palestyńskiej społeczności do życia w swojej ojczyźnie w wolności i suwerenności. To ja jestem przeciwny zniszczeniu Izraela. My chcemy negocjować z Izraelem tak, aby Palestyńczycy mieszkający

Przedłużające się pertraktacje pokojowe, nie zmieniające stopy życiowej Palestyńczyków, a przede wszystkim wybuch kolejnej intifady (powstanie Al-Aksa⁷²⁰) – znów odwróciły te proporcje.

---

zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz Palestyny, mogli w niej mieszkać. Wtedy problem przestałby istnieć”. Patrz: Z. Abu-Amr, *Islamic...*, op.cit., s. 76.

⁷²⁰ Powstanie Al-Aksa, zwane również II intifadą wybuchło we wrześniu 2000 r. Bezpośrednim powodem była wizyta Ariela Szarona na Wzgórzu Świątynnym, gdzie znajdują się arabskie meczety, w tym meczet Al-Aksa i meczet Kopuła na Skale. Po raz pierwszy nazwa „intifada Al-Aksa została użyta przez arabskiego deputowanego do Knesetu Ahmeda Tibiego. Patrz: E. Barbur, K. Urbański, *Własnie Izrael. „Gadany” przewodnik po teraźniejszości i historii Izraela*, Warszawa 2006, s. 100.

Tabela 9. Kalendarium wybranych aktów przemocy organizacji Hamas skutkujących ofiarami śmiertelnymi.

Data	Miejsce	Cel	Metoda	Liczba ofiar
21.11.2002	Jerozolima	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 11, rannych 50
15.11.2002	Hebron	wojskowy	wymiana ognia	zabitych 12, rannych 15
19.09.2002	Tel-Awiv	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 6, rannych 59
04.08.2002	Junction-Merron	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 10, rannych 40
31.07.2002	Jerozolima	cywilny, bar uniwersytecki	podłożenie bomby	zabitych 9, rannych 86
16.07.2002	Emmanuel	cywilny, autobus	ostrzał karabinowy	zabitych 9, rannych 17
18.06.2002	Jerozolima	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 20, rannych 52
19.05.2002	Tel-Awiv	cywilny, kregielnia	zamachowiec-samobójca	zabitych 16, rannych 60
10.04.2002	Junction Yagur	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 8, rannych 22
31.03.2002	Hajfa	cywilny, restauracja	zamachowiec-samobójca	zabitych 15, rannych 35
27.03.2002	Netania	cywilny, hotel- restauracja	zamachowiec-samobójca	zabitych 29, rannych 150
09.03.2002	Jerozolima	restauracja	zamachowiec-samobójca	zabitych 11, rannych 50
07.03.2002	Atzmona	cywilny, osada	ostrzał karabinowy	zabitych 5, rannych 24
10.02.2002	Beer Sheva	wojskowy	ostrzał karabinowy	zabitych 2, rannych 4
12.12.2001	Emmanuel	cywilny, autobus	ostrzał karabinowy	zabitych 11, rannych 30
02.12.2001	Hajfa	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 15, rannych 60
01.12.2001	Jerozolima	cywilny, centrum handlowe	dwoje zamachowców-samobójców	zabitych 11, rannych 188
09.08.2001	Jerozolima	cywilny, restauracja	zamachowiec-samobójca	zabitych 15, rannych 130
01.06.2001	Tel-Awiv	cywilny, dyskoteka	zamachowiec-samobójca	zabitych 20, rannych 120
18.05.2001	Netanya	cywilny, centrum handlowe	zamachowiec-samobójca	zabitych 6, rannych 100
04.03.2001	Netanya	cywilny, ulica	zamachowiec-samobójca	zabitych 3, rannych 50
14.02.2001	Azor	wojskowy,	atak przy użyciu pojazdu	zabitych 8, rannych 20
30.10.2000	Jerozolima	cywilny, restauracja	zamachowiec-samobójca	zabitych 15, rannych 130
04.08.1997	Jerozolima	cywilny, centrum handlowe	trzech zamachowców-samobójców	zabitych 8, rannych 200
30.07.1997	Jerozolima	cywilny, rynek	dwoje zamachowców-samobójców	zabitych 16, rannych 178
21.03.1997	Tel-Awiv	cywilny, kawiarnia	podłożenie bomby	zabitych 3, rannych 48
03.03.1997	Jerozolima	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 9, rannych 6
25.02.1996	Jerozolima	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 26, rannych 80
21.08.1995	Jerozolima	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 4, rannych 100
24.07.1995	Ramat Gan	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 6, rannych 31
19.10.1994	Tel-Awiv	cywilny, autobus	zamachowiec-samobójca	zabitych 22, rannych 46
13.04.1994	Hadera	cywilny, dworzec	zamachowiec-samobójca	zabitych 5, rannych 30
06.04.1994	Afula	cywilny, przystanek	bomba w samochodzie	zabitych 8, rannych 51
16.04.1993	Mekholah	wojskowy	zamachowiec-samobójca	zabitych 2, rannych 5
07.12.1992	Strefa Gazy	wojskowy	ostrzał samochodu	zabitych 3, rannych 0

Źródło: opracowanie własne na podstawie zestawień aktów terroryzmu: <http://www.intelligence.org.il>, <http://www.ict.org.il>, www.tkb.org.

4.2 Palestyński Islamski Dżihad - palestyńska awangarda

„Zabij tylu Żydów, aż wreszcie oni
wyniosą się z Palestyny”⁷²¹

4.2.1 Geneza - oddziaływanie islamskiej rewolucji w Iranie 1979/80

Palestyński Islamski Dżihad (*Harakat al-Dżihad al-Islami al-Filastini* - dalej PID)⁷²², był jedną z nielicznych, a na pewno jedyną z palestyńskich organizacji stosujących przemoc, która nie została w sposób dostateczny przedstawiona a której zarówno liczba ataków, jak i ofiar wyraża się w trzycyfrowych liczbach⁷²³ w literaturze przedmiotu⁷²⁴.

Korzenie Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu podobnie jak Islamskiego Ruchu Oporu były związane z oddziaływaniem zarówno fundamentalizmu Braci Muzułmanów, jak i bezpośrednio z nimi samymi.

Historia PID nierozzerwanie wiąże się z jej pierwszym charyzmatycznym przywódcą – Fathi Szikaki. Urodził się on, w Rafah (Strefa Gazy) w 1951 r., pochodził z wielodzietnej rodziny (siedmoro rodzeństwa) o tradycyjnych wartościach islamskich. Jego dziadek był imamem w meczecie w

⁷²¹ Wypowiedź **Ibrahima Serbala** - przywódcy Organizacji Islamskiego Dżihadu-Brygad Al-Aksa, wchodzących w skład Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu. Cyt. za Y. Barsky, *Islamic Jihad Movement in Palestine, Terrorism Briefing*, http://www.ajcseattle.org/announce/IslamicJihadMovement_July2002.pdf (11.08.2006).

⁷²² W anglojęzycznej literaturze można również spotkać następujące określenia dotyczące organizacji lub którejś z jej frakcji z nią utożsamianych: Palestinian Islamic Jihad (PIJ), Palestine Islamic Jihad – Shaqaqi Faction, Abu Ghunaym Squad of the Hizballah Bajt al-Maqdis, Al-Awdah Brigades, Al-Quds Squads, Islamic Jihad in Palestine, Islamic Jihad of Palestine, Palestine Islamic Jihad – Shallah Faction, Sayara al-Quds.

⁷²³ Patrz tabela 10.

⁷²⁴ Brak jest w polskiej literaturze przedmiotu, jakiegokolwiek obszerniejszej informacji na temat tej organizacji. Jeżeli nawet opracowania przedstawiają tą grupę, to tylko w formie encyklopedycznej, bardzo często ta informacja zawiera błędy n.p: B. Sprengel, op.cit., s. 110 pisze, iż PID powstał w 1948 r., (jako Świąta Wojna) założony przez Mohemmeda Amina al-Hussajniego (były to dwie różne organizacje), D. Duda, *Terroryzm...*, op.cit., s. 57 rozpisuje się na temat uprowadzenia samolotu TWA w 1985 r. który był autorstwa Hezbollahu, a nie Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu.

Zarnouga (dzisiaj miasteczko Rehovot w Izraelu). We wczesnych latach życia związał się z lewicowym nurtem palestyńskich nacjonalistów. Wobec rozczarowania porażkami świeckiego ruchu, jego poglądy ewoluowały w stronę radykalizmu religijnego. Fathi Szikaki studiował matematykę na uniwersytecie Birzeit na Zachodnim Brzegu Jordanu, gdzie związał się ze Stowarzyszeniem Braci Muzułmanów. Po wojnie Jom Kippur wyjechał do Egiptu. Od 1974 r. kontynuował naukę na uniwersytecie Kazica (Zaqaziq University) w Kairze, gdzie studiował medycynę (specjalność pediatria). W czasie studiów w Egipcie związał się z grupą podobnych do niego radykalnych studentów. Wśród nich byli między innymi: Abdul Aziz al-Awda⁷²⁵, który studiował podobnie jak H. al-Banna i S. Kutb na Uniwersytecie Dar al-Ulum w Kairze, oraz Bazir Moussa.

Przemienne oddziaływanie rewolucji islamskiej w Iranie w 1979 r., radykalizowało nastroje wśród ludności arabskiej. Ideologia wojowniczego islamu szybko została zaakceptowana wśród studentów uniwersytetów. Pod koniec lat siedemdziesiątych XX wieku w Egipcie powstała organizacja Islamski Dżihad. Prawie jeszcze w 1979 r. równocześnie powstał w Kairze jej palestyński odłam – Palestyński Islamski Dżihad, powołany do życia przez F. Szikaki'ego, A. al-Awdę i B. Mousse. Organizacja mimo, iż powstała w Egipcie nie rozpoczęła, tam swojej działalności⁷²⁶.

W dniu 6 października 1981 r. prezydent Egiptu Anwar Sadat został zamordowany przez fundamentalistów islamskich z (Egipskiego) Islamskiego Dżihadu (organizacja *Tanzim al-Dżihad*). Był to znak protestu przeciwko egipsko-izraelskim porozumieniom pokojowym i tak zwanym represjom wrześnieowym – gdy władze egipskie aresztowały prawie 1600 członków radykalnych organizacji fundamentalistycznych. Na fali represji po zamordowaniu A. Sadata, wielu radykałów trafiło do egipskich więzień, a F. Szikaki, A. al-Awda i B. Moussa zostali deportowani do Strefy Gazy. Po przybyciu na Tereny Okupowane, głosząc hasła chomeinizmu, zaktywizowali wśród członków fundamentalistycznych policji palestyńskich organizację Palestyński Islamski Dżihad, która w 1981 r. rozpoczęła swoją działalność jeszcze .

---

⁷²⁵ **Abdul Aziz al-Awda**

Urodził się 20 grudnia 1950 r., w obozie uchodźców Jabaliyah w Strefie Gazy. Umieszczony na liście Federalnego Biura Śledczego jako jeden z najgroźniejszych terrorystów. W literaturze można spotkać również: Abdel Aziz Odeh, Abd Al Aziz Odeh, Abed al Aziz Odeh, Abu Ahmed, Al-Szajch, Szajch, Mawlana, szajch: al-Awda, al-Auda, al-Odeh, al-Ouda. <http://www.fbi.gov/wanted/terrorists/terawda.htm> (12.03.2006)

⁷²⁶ Więcej na temat genezy PID znaleźć można: D. Pipes, *The World is Political! The Islamic Revival of the Seventies*, „Orbis”, (Fall 1983), s. 24-36, M. Hatina, *Islam and Salvation in Palestine: The Islamic Jihad Movement*, Syracuse, 2001, Z. Abu Amr, *Islamic...*, op.cit. (szczególnie rozdział V)

Już w 1984 r. dr F. Szikaki został po raz pierwszy aresztowany przez izraelskie władze, w 1986 r. ponownie zatrzymany, i skazany na 4 lata więzienia.

Abd Aziz al-Awda po przybyciu z Egiptu, został duchownym (imamem) w obozie uchodźców w Dżabalija w Strefie Gazy, jak był również wykładowcą uniwersyteckim.

F. Szikaki o początkach swojej organizacji mówił: „W połowie lat siedemdziesiątych był intensywny dialog pomiędzy religijną, palestyńską młodzieżą w Egipcie. Ten dialog dotyczył metodologicznej zmiany w islamskich ruchach i strategiach, oraz pozycji Palestyny w tych strategiach, oraz w wielu innych kwestiach. Ta ideologiczna debata szybko dała odpowiedni polityczny klimat, który wyłonił przywództwo ruchu. Ruch Islamskiego Dżihadu jest manifestacją (słowa) *kilemma*, które zaistniało, gdy nacjonaści porzucili Islam [...] Ruch uważa się za niezależny, ludowy ruch islamski”⁷²⁷.

Jak podaje Khaled Hroub Palestyński Islamski Dżihad miał początkowo składać się z renegatów z Braci Muzułmanów, al-Fatahu, oraz z byłych członków różnych ugrupowań nacjonalistycznych i lewicowych⁷²⁸.

---

⁷²⁷ Cyt. za *No peace until Palestine is free, Interview with the General Secretary of the Islamic Jihad Movement in Palestine: Dr.Fathi Shikaki*, January 1993, Posted on AUGUST-14-2001 <http://www.palestineremembered.com/al-Ramla/Zarnuqa/Story455.html> (28.11.2006).

⁷²⁸ K.Hroub, s. 10-11.

4.2.2 Ideologia - chomeinizm u sunnitów

Aktywiści PID uważali odmiennie od Braci Muzułmanów, iż nie należy czekać na zmiany w całym świecie muzułmańskim, które przyczyniłyby się do odzyskania przez islamistów całej Palestyny, lecz odwrotnie – to wyzwolenie Palestyny ma pociągnąć zmiany w świecie muzułmańskim. Konserwatywna polityka Braci została skrytykowana za „brak rewolucyjnego stylu i ducha”⁷²⁹.

Karen Armstrong pisała, iż: „islamski Dżihad tragiczną sytuację Palestyńczyków interpretował w kategoriach religijnych i kierował się ideologią Sajjida Kutba. Obecnie, jak uważali członkowie tej organizacji, świeckie społeczeństwo palestyńskie jest *dżahili* (bezbożne). Sami siebie widzieli jako awangardę toczącą walkę „z siłami arogancji – z wrogimi kolonizatorami na całym świecie”, wyjaśniał ich ideolog szajch A. al-Awda. Toczą oni walkę o przyszłość całej ummy”⁷³⁰. Poprzez szerzenie swoich radykalnych poglądów i namawianie do stosowania antyizraelskiej przemocy szajch A. al-Awda został skazany w 1984 r. na 11 miesięcy aresztu. Akty antyizraelskiej przemocy dokonywane przez PID miały być swoistą formą edukacji. To one właśnie miały przygotować społeczeństwo palestyńskie i świat muzułmański do nadejścia świętej wojny – *dżihadu*, gdzie islam był przedstawiany jako siła prawdy (*al-haq*), a Zachód i Izrael jako siły apostazji (*al-batil*). Według PID, właściwe czytanie Koranu i zrozumienie historii prowadzą do wniosku, że Palestyna była miejscem religijnej i historycznej konfrontacji pomiędzy muzułmanami i ich odwiecznymi wrogami Żydami. Zanegowano ideologię Bractwa Muzułmańskiego odnoszącą się do nie stosowania przemocy. Zamiast podążać tą drogą niektórzy sunniccy, palestyńscy radykałowie, coraz częściej naśladowali szyicką ideologię ajatollaha R. Chomeiniego. Umieściło ich to w opozycji wobec głównego nurtu fundamentalizmu islamskiego w Palestynie, w którym Bracia Muzułmanie, a następnie Islamski Ruch Oporu miał największe poparcie

---

⁷²⁹ Z. Abu-Amer, *Islamic...*, op.cit., s. 93.

⁷³⁰ K. Armstrong, *W imię...*, op.cit., s. 496.

społeczne. Najważniejszym sloganem organizacji stało się wyrażenie: „palestyński problem jest głównym punktem ruchu islamskiego”⁷³¹.

W 1979 r. dr F. Szikaki wydał w Kairze książkę, w której gloryfikował ajatollaha F. Chomeiniego i poglądy przez niego głoszone, nosiła ona tytuł: *Chomeini, Rozwiązanie Islamskie i Alternatywa (Khumajni, al-Hall al-Islami wa-l-Badil)*. Dzięki tej publikacji trafił on po raz drugi do egipskiego więzienia, tym razem na trzy miesiące⁷³². Dr F. Szikaki wydał tą książkę pod pseudonimem Fathi Abd al-Aziz. W ciągu kilku dni w Egipcie sprzedano ponad 10 tysięcy jej egzemplarzy. Szikaki chwalił w niej ajatollaha R. Chomeiniego za to, że był pierwszym muzułmańskim przywódcą, który nadał Palestynie właściwe miejsce zarówno w ideologii, jak i historii islamu. Przywódcy PID uważali teokratyczny Iran za model państwa, który powinien zostać wprowadzony we wszystkich państwach muzułmańskich. Przyjęli oni szyicką zasadę „rządów przywódców religijnych” (*wilajet-i-faqih*). Organizacja tak jak Iran za głównego wroga uważała Stany Zjednoczone i Izrael, przyjmując określenia „Wielkiego” i „Małego Szatana”. Było to skutkiem swoistego postrzegania przez ajatollaha R. Chomeiniego „eskalacji wielkiego konfliktu kulturowego między narodem islamskim i jego historyczną tradycją, wiarą i wzorcową cywilizacją a Zachodem i jego duchem krzyżowców [...]. To była walka między siłami boskimi i szatańskimi [...]. Orężem tych szatańskich sił jest Izrael”⁷³³.

Emanuel Sivan – profesor historii islamskiej z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie analizując poglądy lidera PID pisał: „palestyńczyk Fathi Abd al-Aziz Szikaki umniejsza znaczenie *mahdiego* (Zbawiciela – przyp. A. K.) jako zwykłego symbolu sprawiedliwości „zgodnie z interpretacją Chomeiniego, która wykracza poza wąskie granice przyjętych szyickich koncepcji imamów. Szikaki dodaje, że w każdym razie musimy mieć na względzie wezwanie Chomeiniego do natychmiastowego działania wobec tyranii, nie czekając na okres mesjański przy końcu świata. [...] Szikaki tłumaczy polityczną i aktywistyczną naturę poglądów Chomeiniego jako wywodzącą się z charakteru urzędu, który pełnił jako *mardża*”⁷³⁴. W ten sposób dr F. Szikaki uznawał

---

⁷³¹ Y. Barsky, *Islamic Jihad Movement in Palestine, Terrorism Briefing*, http://www.ajcseattle.org/announce/IslamicJihadMovement_July2002.pdf, (27.12.2005)

⁷³² Patrz: G. Kepel, *Święta...*, op.cit., s. 127.

⁷³³ E. Rekhess, *The Iranian Impact on the Islamic Jihad Movement in the Gaza Strip*, [w:] *The Iranian Revolution and the Muslim World*, ed. D. Menashri, Westview 1990, s. 195, cyt. za: J. J. G. Jansen, *Podwójna...*, op.cit., s. 92.

⁷³⁴ E. Sivan, *Radykalny...*, op.cit., s. 223.

zwierzchnictwo ajatollaha R. Chomeiniego zarówno nad szyitami, jak i sunnitami, co dla tych ostatnich było nie do zaakceptowania. Dr. F. Szikaki podziwiał Chomeiniego za propagowanie działalności ulemów na płaszczyźnie polityki. Związek sunnitów związanych z Palestyńskim Islamskim Dżihadem z szyitami i chomeinizmem spotykał się na ogół z podejrzliwością i niechęcią wśród Palestyńczyków. Podczas I intifady PID próbował nawiązać współpracę z Islamskim Ruchem Oporu, lecz Hamas z podejrzliwością podchodził do możliwości takiej współpracy. Wiązało się to z nieufnością organizacji szajcha A. Jassina do propagowanego wśród Palestyńczyków chomeinizmu przez PID, w wyniku tej odmowy organizacja dr F. Shihakiego zacieśniła stosunki z Iranem i libańskim Hezbollahem.

Dr Fathi Szikaki w wywiadach udzielanych arabskim dziennikarzom powtarzał: „nasze państwo to Palestyna, znana historyczna część arabskiego i islamskiego świata. Co do Żydów, oni żyli pokojowo z nami od wieków, nawet gdy zostali wypędzeni z Europy, witaliśmy ich z otwartymi rękoma i z tolerancją. Oni mogliby żyć między nami swobodnie, ale nie jako polityczny byt”⁷³⁵. Mówił również: „prawdziwy pokój to znaczy, że Izrael przestanie istnieć”⁷³⁶, uważając, iż źródłem moralnej i duchowej korupcji jest samo istnienie Izraela, które powstrzymuje muzułmanów od wyzwolenia społecznego z marazmu.

Bliskim współpracownikiem dr F. Szikakiego, i jedną z głównych postaci w PID był szajch Asad Bajiud At-Tamimi. Urodził się on w Hebronie w 1924 r., ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie al-Azhar w Kairze. W latach pięćdziesiątych związał się ze Stowarzyszeniem Braci Muzułmanów. Był jednym z założycieli Islamskiej Partii Wyzwolenia (*Hizb at-Tahrir al-Islami*), w latach sześćdziesiątych był imamem w meczecie Al-Aksa w Jerozolimie, a od 1980 r. przywódcą jednej z organizacji wchodzących w skład PID. W 1982 r., wydał broszurę: *Wymazanie Izraela: Nakaz Koranu*, w której pisał: „Żydzi muszą wrócić do krajów, z których przyszli. Nie wyraziliśmy zgody na żydowskie państwo na naszej ziemi nawet, gdyby miała być to tylko jedna wieś”⁷³⁷.

---

⁷³⁵ Cyt. za: *No peace until Palestine is free, Interview with the General Secretary of the Islamic Jihad Movement in Palestine: Dr.Fathi Shikaki*, op.cit.

⁷³⁶ Cyt. za: Y. Barsky, *Islamic..*, op.cit.

⁷³⁷ Cyt. za: M. Gutman, *Brotherhood of blood*, Nov. 21, 2002, <http://www.siliconinvestor.com/readmsg.aspx?msgid=18288710> (27.04.2006).

Taktykę organizacji określił członek PID Anwar Aziz, który w grudniu 1993 r. w ambulansie wysadził się w powietrze, mówiąc: „bitwy dla islamu wygrywane są nie poprzez pistolety, ale dzięki zasianiu strachu w sercu wroga”⁷³⁸. Inny wojskowy przywódca PID mówił: „jeśli nasze żony i dzieci nie są bezpieczne od izraelskich czołgów, ich (rodziny) nie będą bezpieczne od naszych żywych bomb”⁷³⁹.

Pod wpływem szyickiej ideologii męczeństwa i metod zamachowców-samobójców używanych przez Hezbollah w walce z Izraelem, dr F. Szikaki w opublikowanej książce w 1988 r. *Dżihad na drodze Boga (Dżihad fi-s-sabil Allah)* pisał: „nie osiągniemy celu tych operacji, jeśli nasz mudżahedin, nasz bojownik, nie będzie w stanie wywołać eksplozji w ciągu kilku sekund i jeśli nie będzie w stanie powstrzymać wroga od zablokowania naszej operacji. Wszystkie te cele można osiągnąć dzięki eksplozji, która nie daje mudżahedinowi żadnej okazji do zawahania się i ucieczki: chodzi o przeprowadzenie skutecznej operacji za *dżihad* i wiarę i zniszczenie morale wroga, o posianie strachu w ludziach”⁷⁴⁰. Męczennicy (zamachowcy-samobójcy) stali się symbolem nie tylko walki o Palestynę, ale przede wszystkim walki o wiarę, mieli być przykładem i inspiracją dla innych. E. Pace i P. Stefani analizując fundamentalizm islamski w Palestynie, doszli do wniosku, że „męczeństwo młodych, radykalnych bojowników, ma ukazać narodowi palestyńskiemu, a także całemu światu muzułmańskiemu, jakie jest zadanie prawdziwych wierzących, kiedy islam znajduje się w niebezpieczeństwie i trzeba poświęcić własne życie, aby go bronić”⁷⁴¹.

Zdaniem Yehudit Barsky’ego, Palestyński Islamski Dżihad w pośredni sposób przyczynił się do powstania Islamskiego Ruchu Oporu⁷⁴². Podobnie zdanie wyrażał Ali Jirbawi, profesor politologii na Uniwersytecie Birzeit który pisał: „to był Islamski Dżihad, który zmusił Hamas do przeprowadzenia operacji w połowie lat osiemdziesiątych. Do tego czasu Hamas ślubował nie używać siły w walce - do momentu, aż społeczeństwo palestyńskie nie zostanie „zislamizowane”. Kiedy Hamas rozszerzał swoją infrastrukturę, poprzez działalność charytatywną - *Da’wa*, PID ze

---

⁷³⁸ H. Nasra, *An Arsenal...*, op.cit.

⁷³⁹ Ibidem.

⁷⁴⁰ Cyt. za: Ch.Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 128.

⁷⁴¹ E. Pace, P. Stefani, *Współczesny...*, op.cit., s. 91.

⁷⁴² Y. Barsky, *Islamic...*, op. cit. „Pierwszy skutek obecności (PID – przyp. A. K.) spowodował utworzenie w palestyńskim Bractwie Muzułmańskim własnej islamistycznej wojującej organizacji – Hamas. Metamorfoza z palestyńskiego Bractwa Muzułmańskiego do Hamasu zapowiadało dalszą islamizację palestyńskiego społeczeństwa”.

swoimi zamachami stanął na czele walki zbrojnej, Hamas, chcąc, nie chcąc próbował ratować twarz przyłączając się⁷⁴³. Khaled Hroub uważał, że PID rzucił wyzwanie Braciom Muzułmanom poprzez antyizraelskie operacje zbrojne⁷⁴⁴. Hamas powstał na bazie byłych członków Braci Muzułmanów, którzy widzieli wśród swoich działaczy przychylność wobec walki zbrojnej (reprezentowanej dotąd przez PID) i utworzenia radykalnej organizacji.

Podstawowe ideologiczne różnice to między PID, a Islamskim Ruchem Oporu określił Ziad Abu Amr który pisał „jedną z podstawowych różnic między Palestyńskim Islamskim Dżihadem, a Hamasem wiąże się ze strategią grup. Hamas wierzył, że islam powinien rozciągnąć się na całe społeczeństwo przed przystąpieniem do walki o Palestynę. W przeciwieństwie do Hamasu - Palestyński Islamski Dżihad, uważa walkę zbrojną za strategię politycznego działania, nie wierzy w islamską transformację społeczeństwa, która miałaby być warunkiem wstępnym do wyzwolenia Palestyny i ustanowienia islamskiego państwa w jej granicach [...] Dla Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu eliminacja Izraela jest natychmiastowym celem i ten cel może być osiągnięty tylko poprzez natychmiastową Świętą Wojnę. Stoi on na czele *dżihadu*, którego ataki nie powinny pod żadnym pozorem zostać powstrzymane, Palestyński Islamski Dżihad widział się jako rewolucyjną islamską straż przednią, zdolną wziąć na siebie decydującą wojnę z Izraelem”⁷⁴⁵. Boaz Ganor uzupełnił tą wypowiedź słowami: „do 1987 r. różnice pomiędzy Hamasem i Palestyńskim Islamskim Dżihadem mogłyby być przedstawione w trzech punktach:

- Hamas twierdził, iż palestyński problem może zostać rozwiązany jedynie, poprzez islamskie państwa z poza Palestyny, według PID odwrotnie.
- Stanowiska Hamasu i Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu stały w sprzeczności w stosunku do oceny i znaczenia islamskiej rewolucji w Iranie.
- Trzecim punktem różnic, była odpowiedź: czy przyszedł już czas na *dżihad* przeciwko Żydom? Bracia Muzułmanie i Hamas argumentowały, że muszą rozwinąć infrastrukturę w Strefie Gazy i Zachodnim Brzegu Jordanu za pomocą islamskiej indoktrynacji, zmiana sposobu działalności i rozpoczęcie walki zbrojnej mogłyby zmniejszyć możliwości prowadzenia działalności organizacji poprzez operacje odwetowe

---

⁷⁴³ Cyt. za: M. Gutman, *Brotherhood...*, op.cit.

⁷⁴⁴ K. Hroub, *Hamas...*op.cit., s.11.

⁷⁴⁵ Z. Abu-Amr, *Islamic...*op.cit., s. 106 i 120.

izraelskich służb bezpieczeństwa. Palestyński Islamski Dżihad argumentował, że walka zbrojna jest boskim nakazem, który musi być wykonany natychmiast”⁷⁴⁶.

Walter Laqueur dostrzegał jeszcze jedną, jego zdaniem najważniejszą różnicę: „dla Dżihadu (Palestyńskiego – przyp. A. K.) nadrzędnym celem jest zbudowanie jednego wielkiego państwa islamskiego sięgającego od Atlantyku po Pacyfik”⁷⁴⁷. Jednak nie można się z tym twierdzeniem zgodzić, iż PID jest organizacją panislamską. Według Josepha Samahy „Hamas i Dżihad nie dążą do ustanowienia na Ziemi kalifatu islamskiego ani nie nawołują czy nie zmuszają tych, którzy nie są muzułmanami, aby nawrócili się na ich wiarę – co nie znaczy, że sobie tego nie życzą lecz to nie figuruje w ich długofalowym programie. Potrafią, więc żyć w takim świecie jaki jest, pod warunkiem, że ten zapewni ich narodowi prawa narodowe”⁷⁴⁸. Palestyński Islamski Dżihad wielokrotnie podkreślał, że jego nadrzędnym celem jest doprowadzenie (głównie za pomocą metod terrorystycznych) do powstania państwa palestyńskiego, a nie budowa ponad narodowej *ummy*.

Po wybuchu I intifady różnice pomiędzy tymi organizacjami zaczęły się zacierać, gdyż obie grupy zaczęły stosować antyizraelską przemoc i używać podobnych metod w zamachach terrorystycznych. Zarówno PID jak i Hamas ataki zamachowców-samobójców nie uznawały za akty samobójcze, ale jako „święte eksplozje”, gdyż samobójstwo w islamie jest zabronione.

W 1987 r. doszło do gwałtownych starć pomiędzy zwolennikami Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, a grupą popierającą Hamas. Powodem do zamieszek, była walka o kontrolę nad Islamskim Uniwersytetem w Gazie, dochodziło do napadów, pobić, w jednym incydencie został użyty kwas.

Ramadan Abdullah Shallah głosząc (później przywódca PID) ideologię przemocy Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu mówił: „to jest konieczne by zasiać terror i przerażenie w sercach wszystkich syjonistów w Palestynie, oni muszą wiedzieć, że Palestyna nie jest bezpiecznym miejscem dla jakiegokolwiek Żyda na świecie”⁷⁴⁹.

---

⁷⁴⁶ Boaz Genor, *The Islamic Jihad: the Imperative of Holy War, A Special Report*, <http://www.ict.org.il/articles/islamic.htm>. (23.11.2005).

⁷⁴⁷ W. Laqueur, *No end...*, op.cit., s. 109.

⁷⁴⁸ J. Samaha, *Dziesięć różnic między palestyńskim Hamasem i Dżihadem a talibami i Al-Kaidą*, „Rewolucja”, nr 2/02, s. 147.

⁷⁴⁹ Ramadan Abdallah Shallah, wypowiedź z 25 października 2001 r., Cyt. za: Y. Barsky, *Islamic...*, op.cit.

Ideolodzy grup zrzeszonych w Palestyńskim Islamskim Dżihadzie akcentują, iż konflikt arabsko-izraelski jest sporem o charakterze religijnym, a nie sporem narodowym. Z tego powodu odrzucają oni jakiegokolwiek inicjatywy pokojowe, czy polityczne próby rozwiązania konfliktu, gdyż cel, jaki sobie stawiają (państwo islamskie na całym terenie Palestyny) nie ma szans na powodzenie w drodze politycznych ustaleń. W ten sposób stawiają państwo Izrael, jako ekspansję imperialistycznego Zachodu, który musi zostać zniszczony, jako pierwszy krok do islamskiego odrodzenia, i ustanowieniu religijnych rządów w pozostałych krajach islamskich⁷⁵⁰.

Ideologię PID w syntetyczny sposób przedstawił Meir Litvak, pisząc: „Ideologia Islamskiego Dżihadu jest mieszanką palestyńskiego nacjonalizmu z ideologią Braci Muzułmanów, działalnością grup wojującego islamu w Egipcie i niespotykanym u sunnitów chomeinizmem”⁷⁵¹.

---

⁷⁵⁰ Cele Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu zostały przedstawione w dokumencie: *Wprowadzenie do ruchu i jego wizji*. Patrz: Aneks 5

⁷⁵¹ M. Litvak, *The Palestine Islamic Jihad*, Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies, „Tel-Aviv Notes”, No. 56. November 28, 2002. Tel-Aviv University (www.tau.ac.il/~jcass/www.dayan.org/) (25.03.2006).

4.2.3 Struktura – enigmatyzm frakcji

Palestyński Islamski Dżihad nie był organizacją o ściśle określonej strukturze. W skład organizacji wchodziło około dziesięciu palestyńskich ugrupowań działających pod wspólnym szyldem - PID⁷⁵².

W przeciwieństwie do Hamasu, organizacja nie podjęła działań, aby rozwinąć odpowiednią socjalną, czy edukacyjną infrastrukturę, która stałaby się społecznym zapleczem grupy. Według Matthew Levitta grupa była tylko w takim stopniu zaangażowana w działalność społeczną, aby móc wypełniać podstawowe logistyczne i finansowe zadania. Autor ten do funkcjonujących pod patronatem PID zaliczył dwa stowarzyszenia charytatywne które działały w Gazie – al-Ansar Charity Association, oraz al-Ihsan Society (znane również jako Birr Elehssan Society)⁷⁵³. Organizacja nie posiadała oficjalnego politycznego skrzydła, które nie dystansowałyby się od działalności zbrojnej.

Podobnie jak u większości organizacji fundamentalistycznych w regionie Bliskiego Wschodu, głównym organem decyzyjnym Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, jest rada konsultatywna (*Majdżis asz-Szura*).

Organizacja swoich zwolenników posiadała zarówno w rejonie Bliskiego Wschodu, w Europie jak i w Stanach Zjednoczonych. Grupa otworzyła swoje biura w Bejrucie, Damaszku, Teheranie i Chartumie.

W 1998 r. dr F. Szikaki z pomocą irańskiej ambasady i członków libańskiego Hezbollahu założył centralę PID w Bejrucie. Mimo że centrala przeniosła się do Damaszku, wciąż jednak utrzymywana była pomoc finansowa i szkolenia dla PID ze strony Iranu za pośrednictwem Hezbollahu. Kilkukrotnie dochodziło do spotkań pomiędzy liderami obu fundamentalistycznych organizacji (Partia PID – Partia Boga). Po raz ostatni dr F. Szikaki - przywódca Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu spotkał się z Sekretarzem Generalnym Hezbollahu - Hasanem Nasrallahem w październiku 1994 r., rok przed swoją śmiercią.

---

⁷⁵² *The Listing of Palestinian Islamic Jihad (PIJ)*, <http://www.aph.gov.au/house/committee/pjcaad/pij/report/chapter3.pdf>, (26.12.2005)

⁷⁵³ Patrz: M.Levitt, *Hamas...*, op.cit., s. 27.

Od 1988 r. organizacja wydawała własną gazetę „al-Istiqlal”, która ukazywała się na Terytoriach Okupowanych, jej redaktorem został Ala Siftawi (Siffawi).

Centrala organizacji w Damaszku wysyłała dyspozycje dla koordynatorów (przywódców lokalnych) na terenach okupowanych (na terenie Zachodniego Brzegu Jordanu byli nimi między innymi Taabat Mardawi, Ala Saftawi, oraz Terek Az Aldin, któremu podlegał obszar Dżenin).

Dr F. Szikaki był charyzmatycznym liderem organizacji, który scentralizował wszystkie decyzje podejmowane przez grupę. Było to zauważalne już w pierwszych latach istnienia organizacji, kiedy główna frakcja nosiła nazwę Palestyński Islamski Dżihad odłam Szikaki/Awda, później tytułowana była tylko Palestyński Islamski Dżihad odłam Szikakiego⁷⁵⁴.

Największa liczba zwolenników PID znajdowała się w Strefie Gazy, Zachodnim Brzegu Jordanu i na Południu Libanu. W miastach palestyńskich wpływy organizacji widoczne są głównie w Hebronie i Dżeninie. Badania opinii publicznej w 1995 r., dawały poparcie społeczne dla PID rzędu 2.6 procent, część z tych zwolenników dostarczała funduszy dla organizacji⁷⁵⁵. W organizacjach studenckich i związkach zawodowych to poparcie wynosiło od 4 do 7 procent⁷⁵⁶. Palestyński Islamski Dżihad miał, stosunkowo małe poparcie społeczne. Organizacja posiadała 200-300 aktywnych członków, oraz od 2000 do 3000 zwolenników na Terytoriach Okupowanych. Grupa cieszyła się większym poparciem wśród studentów, przedstawicieli związków zawodowych, oraz w meczetach.

Iran przez lata stał się głównym sponsorem ugrupowania, a Hezbollah kontynuował szkolenie i pomoc logistyczną dla aktywistów PID. Poprzez ten fakt ugrupowanie dr F. Szikakiego rozciągnęło swoje wpływy na obozy palestyńskie w Libanie. Organizacja często posługiwała się należącymi do Hezbollahu mediami, dr F. Szikaki wypowiadał się na łamach tygodnika „Al-Ahad”, rozgłośni radiowej „An-Nur”, czy stacji telewizyjnej „Al-Manar”. Islamski Ruch Oporu, który był autonomiczną organizacją palestyńską, oskarżał Palestyński Islamski Dżihad o to, że stał się instrumentem w ręku Iranu, który chce wykorzystać eskalację palestyńsko-izraelskiego konfliktu do własnych celów.

---

⁷⁵⁴ M. Litvak, *The Palestine...*, op.cit.

⁷⁵⁵ K. Katzman, *Hamas's...*, op.cit.

⁷⁵⁶ K. Hroub, *Hamas...*, op.cit., s. 13.

Po rewolucji islamskiej w Iranie szajch A. at-Tamimi zakończył działalność w Braciach Muzułmanach i skierował się z „błogosławieństwem” Iranu i wsparciem ze strony organizacji al-Fatah do tworzenia struktur Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu na Zachodnim Brzegu Jordanu. Rekrutował młodych ludzi, przeważnie członków al-Fatah, tworząc organizację Islamski Dżihad – Jerozolima (*al-dżihad al-islami Bajt al-Maqdas*). Organizował również inne komórki fundamentalistów islamskich na tym terenie, które popierały „świętą wojnę”. W taki sposób praktycznie wszystkie grupy Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu na Zachodnim Brzegu były powiązane z osobą szajcha.

Współpraca PID z al-Fatah, szczególnie grup szajcha A. at-Tamimi’ego, była dla obydwu stron bardzo korzystna. Al-Fatah szukał nowych aktywistów, wykorzystując ich religijny zapał do walki zbrojnej, PID wykorzystywał obszerną infrastrukturę al-Fatah, jego związki z Jordanią, czy innymi krajami arabskimi, a także źródła finansowania. Ta współpraca załamała się w latach 1989/1990 z kilku przyczyn:

- brak wypracowanej wspólnej płaszczyzny ideologicznej.
- możliwość uznania przez J. Arafata oenzetowskich rezolucji numer 242 i 338.
- śmierć „opiekuna” Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, w organizacji al-Fatah Chalila al-Wazira (Abu Dżihada).

Skutkiem konfliktu pomiędzy tymi organizacjami było zaprzestanie finansowego i logistycznego wspierania PID przez al-Fatah, oraz zwrócenie się dr Szikakiego w stronę Syrii, wspierającej palestyńską „opcję antyarafatowską”. Dr F. Szikaki na temat J. Arafata miał powiedzieć: „Arafat sprzedał swoją duszę i swoje ciało, a także próbował sprzedać duszę palestyńskich ludzi, w zamian za polityczne przeżycie”⁷⁵⁷.

Wszystkie komórki organizacji były tajne i nie kontaktowały się między sobą. Oddziały zwane *al Istishhadijja al Khalijja*, według analityków i badaczy wywodzących się z zachodniego kręgu kulturowego przedstawiane były jako „oddziały samobójcze”, natomiast w terminologii fundamentalistów islamskich uznawane były za „oddziały męczeńskie”. Składały się one, z opiekuna i dwóch do trzech kandydatów na męczenników. Po miesiącach przygotowań, gdy kandydat był gotowy do swojej misji uzyskiwał status „żyjącego męczennika” (*asz Szahid al hajj*). Tuż przed wyruszeniem zamachowiec-samobójca wykonywał rytualną ablucję (obmycie), nakładał czyste ubranie, był obecny przy wspólnej modlitwie w meczecie, odmawiał tradycyjną

---

⁷⁵⁷ Cyt. za: M. Ranstorp, *Terrorism in the Name of Religion*, „Journal of International Affairs” vol. 50, no.1, Summer 1996, s. 53.

modlitwę przed bitwą i prosił Allaha, aby wybaczył jego grzechy i pobłogosławił jego misję. Wkładał Koran do wewnętrznej lewej kieszeni ponad sercem, przewiązywał pas z materiałami wybuchowymi wokół talii, lub podnosił aktówkę z ładunkiem wybuchowym. Jego opiekun żegna go słowami: „Niech Allah będzie z Tobą. Niech Allah da ci sukces w osiągnięciu raju”. Przyszły męczennik odpowiada: „Inszallah, spotkamy się w raju”⁷⁵⁸. Godzinę później naciska detonator wymawiając słowa: „Allah Akbar” – Allah jest Wielki.

Rzecznik prasowy PID Abdallah asz-Szami mówił: „opór i Święta Wojna będą kontynuowane, jeśli Izraelczycy przestaną zabijać naszych cywilów, my przestaniemy zabijać ich (cywilów – przyp. A.K.), ale jeżeli oni odrzucają tę propozycję, operacje męczeńskie będą kontynuowane”⁷⁵⁹.

Na palestyńskich ulicach często można było spotkać graffiti przedstawiające postać zamachowca, pod którym wznosiło się do lotu stado zielonych ptaków. Właśnie owe ptaki stały się symbolem zamachowców-samobójców, prorok Mahomet mówił, iż dusze męczenników są zanoszone Allahowi w piersiach zielonych, rajskich ptaków. Oni sami (zamachowcy-samobójcy), na ziemi uzyskują status bohaterów-męczenników (*shaheed batal*).

Przedstawiciele władz Autonomii informowali, że koszt zamachu samobójczego jest coraz tańszy. Oprócz człowieka chętnego do poświęcenia się w zamachu samobójczym człowieka, wystarczy proch strzelniczy, bateria, krótki kabel, rtęć (głównie z termometrów), aceton i pas z sześcioma-ośmioma kieszeniami na materiał wybuchowy. Wraz z zapłatą za transport (często taksówka) cena zamachu wynosi około 150 dolarów, do tego doliczane jest przekazanie rodzinie zamachowca od 3 do 5 tysięcy dolarów.

W 1995 r. amerykańska stacja telewizyjna PBS wyemitowała film dokumentalny autorstwa Stevena Emersona – „Dżihad w Ameryce”, który stał się początkiem rozprawy z islamskimi fundamentalistami w Stanach Zjednoczonych. Jednym z głównych oskarżonych był Sami al-Arian, profesor z University of South Florida's College of Engineering, z którego został po emisji filmu natychmiast zwolniony. Miał on, przynależeć do Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu (być nawet członkiem rady *szura*), zbierać dla niego fundusze w USA oraz koordynować jego działalność na

---

⁷⁵⁸ M. Litvak, *The Palestine...*, op.cit.

⁷⁵⁹ J. Fighiel, *Middle Eastern Radical Islamic Terrorism in the aftermath of the terror attacks in the United States*, October 10, 2001, www.ict.org.il, (26.01.2006).

terenach okupowanych. W 1988 r. gdy władze amerykańskie nie znalazły dowodów na powiązanie S. al-Ariana z terroryzmem, został on przywrócony do pracy na uniwersytecie. W kilka lat później S. al-Arian, wraz z innymi prominentnymi aktywistami PID został ponownie postawiony w stan oskarżenia. W 2003 r. oskarżono osiem osób, wśród czterech aresztowanych byli Sami Amin al-Arian, Sameeh Hammoudeh, Natim Naji Fariz, Ghassan Zajed Ballut, pozostali mieszkali poza granicami Stanów Zjednoczonych (Ramadan Abdullah Szallah, Baszir Musa Mohamed Nafi (lider PID w Wielkiej Brytanii), Mohamed Tasir Hassan al-Khatib (skarbnik PID), i szajch Abd Aziz al-Awda). Wszyscy zostali oskarżeni o działalność w organizacji terrorystycznej, zbudowanie struktur organizacji w USA w oparciu o University of South Florida's College of Engineering, popieranie PID na całym świecie, zbieranie funduszy dla PID, przekazywanie bezpośrednich rozkazów dla komórek PID na Terytoriach Okupowanych, i inne⁷⁶⁰.

PID w swojej działalności coraz częściej wykorzystywał nowoczesne techniki informatyczne. Internet służył zarówno do kontaktu pomiędzy poszczególnymi członkami grupy, jak również do rozpropagowania metod i ideologii organizacji. Zostały założone dwie witryny internetowe. Pierwsza – „Droga Jerozolimy” („Quds Way”) prezentowała między innymi sposoby na poradzenie sobie z metodami przesłuchań stosowanymi w izraelskich więzieniach, druga „Dżihad Na linii” („Jihad Online”), często przedstawiała testamenty zamachowców-samobójców, prezentowała artykuły z czasopisma PID – „Al-Mujahid”, oraz deklarowała odpowiedzialność za zamachy dokonane przez zbrojne skrzydło - Brygady Jerozolimskie. Obie witryny zarejestrowane były w Stanach Zjednoczonych. „Dżihad Na linii” była całkowicie arabską stroną posiadającą swoje serwery w Kalifornii, natomiast „Droga Jerozolimy” posiadała angielskojęzyczną sekcję, a serwery znajdowały się w Georgii. „Dżihad Na linii” przedstawiał, w jaki sposób finansowo można było wesprzeć Palestyński Islamski Dżihad, przekazując fundusze na cel charytatywny (*Dżamijat al-Ihsan al-Chajrijja*) poprzez trzy konta w palestyńskich bankach.

---

⁷⁶⁰ Patrz: *Members of the Palestinian Islamic Jihad Arrested, Charged with Racketeering and Conspiracy to Provide Support to Terrorism*, Department of Justice, For Immediate Release, Thursday, February 20, 2003, www.usdoj.gov, (22.02.2005)

FRAKCJE WYSTĘPUJĄCE W PALESTYŃSKIM ISLAMSKIM DŻIHADZIE

Palestyński Islamski Dżihad – odłam Szikakiego, zwany również Grupą Gazan. Organizacja zbudowała sieć kontaktów pomiędzy izraelskimi więzieniami, oraz rozpropagowała przemoc podczas I intifady. W październiku 1986 r. grupa ta zamordowała izraelskiego taksówkarza, a w maju 1987 r., zorganizowała spektakularną ucieczkę swoich aktywistów z izraelskiego więzienia. Organizacja ta rozpowszechniła również zamachy na izraelskie patrole wojskowe za pomocą granatów ręcznych. Aktywiści werbowani byli głównie w palestyńskich obozach uchodźców w Południowym Libanie, szkoleni byli zarówno w Syrii, jak również przez Hezbollah w Dolinie Beka'a. Grupa posiadała dobre kontakty zarówno z Syrią, Iranem jak i Hezbollahem. Wielu zwolenników skupionych było w Strefie Gazy, głównie przy Uniwersytecie Islamskim w Gazie. Odpowiedzialna była między innymi za atak 1 kwietnia 1980 r. w Hebronie na Żydów opuszczających synagogę, czy zamach samobójczy w Beit – Lyd w 1995 r. Po zamordowaniu dr F. Szikakiego grupa nazywana była, od nazwiska jego następcy: Palestyński Islamski Dżihad – odłam Szallaha. Największa i najważniejsza wśród organizacji wchodzących w skład Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu.

Islamski Dżihad – Jerozolima, (*al-dżihad al-islami Bajt al-Maqdas*⁷⁶¹). W literaturze przedmiotu można spotkać inne nazwy: Abu Ghunaym Squad of the HizbAllah Bajt Al-Maqdis, Bajt al-Maqdis (Jerusalem), Ruch Bajt al-Maqdis, HizbAllah Bajt al-Maqdis (HBM), Ruch Islamskiego Dżihadu, Ruch Islamskiego Dżihadu dla Wyzwolenia Palestyny. Grupa założona przez szajcha Asada Bajuda Al-Tamimi'ego, na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Jak podaje Anat Kurz, Maskit Burgin i David Tal, Islamski Dżihad Jerozolima miałby być organizacją fundamentalistów wewnątrz struktur organizacji al-Fatah⁷⁶². Prawdopodobnie była odpowiedzialna za zamordowanie studenta jeziwy Ahrona Grossa w Hebronie w 1983 r., (choć mordercy nigdy nie

---

⁷⁶¹ Najbardziej znany instytut naukowy International Counter-Terrorism (ICT) w Herzlii, tłumaczy Bajt al-Maqdas jako Świątynia, jednak Bajt al-Maqdas oznacza Jerozolimę, gdyż taką właśnie nazwę nosiło to miasto w latach 638-1099, błąd w tłumaczeniu prawdopodobnie wiąże się z żydowsko-arabskim konfliktem o historyczne prawa do miasta. Ten błąd powtarza większość autorów w publikacjach anglojęzycznych.

⁷⁶² A. Kurz, M. Burgin, D. Tal, eds., *Terror Islami v'Yisrael: Hizballah, Jihad Islami Palistini, Hamas* (Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies, and Papyrus Publishing, 1993), s. 129. Cyt. za.: Y. Barsky, *Islamic...*, op. cit.

zostali zidentyfikowani). W 1996 r. szajch A. at-Tamimi w jordańskim dzienniku „al-Hadath” oświadczył, iż Islamski Dżihad – Jerozolima przestał istnieć, chciał powrócić na Terytoria Okupowane, ale władze Izraela nie wyraziły zgody. Po jego śmierci (naturalnej) w dniu 21 marca 1998 r., nie został wybrany jego następca.

Grupa Islamskiego Dżihadu (*Tanzim al-Jihad al-Islami*)⁷⁶³ – zwany również Islamski Dżihad – Odłam Ahmeda Muhanny. Przywódca grupy Ahmed Muhanna urodzony w Chan Junis, początkowo związany był z ruchem al-Fatah, gdzie szybko awansował do stopni oficerskich. Został aresztowany przez izraelskie służby i osadzony w więzieniu gdzie nawiązał kontakty z fundamentalistami. W trakcie wymiany więźniów w 1985 r. został zwolniony. Po wyjściu z więzienia związał się z dr F. Szikakim i jego organizacją, później przeszedł do organizacji Islamski Dżihad – Jerozolima, gdzie został asystentem szajcha A. at-Tamimi’ego. Organizacja posiadała dobre relacje z rządem syryjskim, oraz z licznymi nacjonalistycznymi organizacjami palestyńskimi w tym z: al-Fatah, Ludowym Frontem Wyzwolenia Palestyny (LFWP), oraz Frontem Wyzwolenia Palestyny – Generalne Dowództwo (LFWP-GD) Ahmeda Jibrila, z którego stacji radiowej korzystała w Syrii. W 1990 r., Ahmed Muhanna przeniósł się z Jordanii do Syrii, gdzie utworzył swój oddział.

Brygady Jerozolimskie – (*Saraja al-Quds*), inne nazwy:

Bataliony Jerozolimskie, Bataliony al-Quds. Zbrojne skrzydło Islamskiego Dżihadu - Jerozolima, założone również przez szajcha at-Tamimiego⁷⁶⁴, działało głównie na Zachodniego Brzegu Jordanu w Ramallah, Dżeninie i Hebronie. Z czasem Brygady stały się główną wojskową grupą Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, obejmującą również główną organizację PID – odłam Szikakiego, później PID – odłam Shallaha. Najściślejsze związki z libańskim Hezbollahem.

Członkowie Brygad Jerozolimskich byli rekrutowani poprzez sieć meczetów na Terytoriach Okupowanych. W 2001 r. Ramadan Abdullah Shallah stwierdził: „jest tylko

⁷⁶³ Grupa Islamskiego Dżihadu (*Tanzim al-Jihad al-Islami*)- tej nazwy używa również Egipski Islamski Dżihad. Patrz: Tamra Orr, *Egyptian Islamic Jihad (Inside the World's Most Infamous Terrorist Organizations)*, Rosen Publishing Group, New York 2002.

⁷⁶⁴ Innego fundatora Brygad Jerozolimskich wskazuje M. Levitt który pisał, iż utworzył je dr F. Szikaki. Patrz: M. Levitt, *Hamas: Politics...*, op.cit., s. 26..

jedno wojskowe skrzydło i jeden adres walki Ruchu (Palestyńskiego-przyp. A. K.) Islamskiego Dżihadu. Są to Brygady Jerozolimskie”⁷⁶⁵.

Brygady Islamskiego Dżihadu – (*Sarajat Al-Jihad Al-Islami*) - inne nazwy: Kompania Islamskiego Dżihadu w Palestynie, Brygady Islamu, Szwadrony Islamskiego Dżihadu. Powiązana była z frakcjami bojowymi oddziałów al-Fatah – „Komitetem Studentów” i „Organizacją 77 Komitetów”. Grupa powstała w 1985 r.⁷⁶⁶. Przywódcy (byli członkowie al-Fatah) - Bassam Sultan, Ghazi Al-Husseini, Marwan al-Kiali i Muhammad Hassan Bahes – który zginął w wyniku eksplozji „samochodu-pułapki” w Limassol na Cyprze. Przywódca duchowy - Munir Szafiq, który uważał religijną radę *szura* za najlepszą formę demokracji, o agnostykach i ateistach mówił, iż są ikonoklastami (heretykami) doktryny islamu⁷⁶⁷. Jak pisze Meir Hatina, Brygady Islamskiego Dżihadu były organizacją wewnątrz struktur al-Fatah⁷⁶⁸, założoną pod okiem Chalila Wazira (Abu Dżihada) w tzw. „Sektorze Zachodnim” al-Fatah, (choć bardziej prawdopodobne jest, iż była to całkowicie oderwana od al-Fatahu organizacja, składająca się jedynie z jego byłych członków). Grupa przyjęła odpowiedzialność za zamach w Jerozolimie, w 1986 r. przy Bramie Maurów.

Organizacja Islamskiego Dżihadu - Brygady Al-Aksa⁷⁶⁹ - (*Munazzamat al-Jihad al-Islami - Kata'ib al-Aqsa*) – powstałe w 1990 r. założycielem był Ibrahim Sarbal, były członek *al-dżihad al-islami Bajt al-Maqdas* szajcha A. at-Tamimiego, który miał być także jednym z fundatorów organizacji. W 1990 r. Sarbal opublikował książkę *Harakat al-Jihad al-Islami wa-al-intifadah (Kata'ib al-Aqsa)*. Grupa odpowiedzialna była za

---

⁷⁶⁵ Assaf Moghadam, *Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework*, May 2002, s. 59, <http://www.e-prism.org/images/Suicide%20Terrorism%20Paper%20for%20Eprism.doc> (27.11.2005).

⁷⁶⁶ Hillel Frisch, *Has the Israeli-Palestinian Conflict Become Islamie? Fatah, Islam, and the Al-Aqsa Martyrs' Brigades*, Department of Political Science and BESA Center for Strategic Studies, Bar Ilan University, Ramat Gan, Izrael, 2000, s. 396. Autor za datę powstania Brygad Islamskiego Dżihadu podaje rok 1980, również pisze, iż fundatorem był szajch Asad Bayud Al-Tamimi.

⁷⁶⁷ Zob. E. Sivan, *Why Radical Muslims Aren't Taking Over Governments*, „Middle East Quarterly” December 1997.

⁷⁶⁸ M. Hatina, *Islam...*, op.cit., s. 33

⁷⁶⁹ Więcej można znaleźć w: <http://www.mideastweb.org/palestinianparties.htm>. Instytut International Counter-Terrorism (ICT) (<http://www.ict.il.org>, 22.02.2006) podaje, iż *Munazzamat al-Jihad al-Islami - Kata'ib al-Aqsa* powstało w 1982 r., zaprzeczając temu publikacje: Anat Kurz, Maskit Burgin, and David Tal, eds., *Terror Islami v'Yisrael: Hizballah, Jihad Islami Palistini, Hamas* (Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies, and Papyrus Publishing, 1993), s. 129. Cyt. za.: Y. Barsky, *Islamic...*, op.cit.

kilkanaście ataków głównie na Zachodniego Brzegu Jordanu, w tym między innymi: próbę wysadzenia izraelskiego budynku rządowego w Betlejem w grudniu 1990 r.

Islamski Dżihad - Palestyna – organizacja założona przez Dżamala Amara, który został uwięziony przez władze izraelskie w połowie lat siedemdziesiątych. Utworzył grupę radykałów palestyńskich w izraelskim więzieniu, w 1983 r. odzyskał wolność. Początkowo organizacja działała w Egipcie, skąd za działalność przeciwko egipskiemu rządowi została usunięta. Grupa nasiliła akty antyizraelskiej przemocy po konferencji w Oslo. Posiadała bazy w Sudanie, gdzie mieszkał Dżamal Amar.

Brygady Powrotu (*Kata'ib al-Awda*) - przewodził nimi Ghaleb Abdel Hafiz Abdel Kader Ikbarija, były bliski współpracownik J. Arafata. Brygady Powrotu zostały utworzone przez Irański Korpus Obrońców Rewolucji Islamskiej oraz Hezbollah, w ich skład wchodziło wielu członków al-Fatah. Organizacja składała się z politycznego i zbrojnego skrzydła, grupa była politycznie, finansowo i logistycznie uzależniona od Iranu i Hezbollahu, wchodząc w skład jego oddziałów frontowych. Grupa werbowała aktywistów zarówno w Południowym Libanie, jak również na Terytoriach Okupowanych (w Nablusie, Dżeninie i Tulkarem). Ideologia organizacji jest połączeniem nacjonalizmu i fundamentalizmu. Grupa korzystała ze wsparcia pułkownika Munira al Maqdaha (Abu Hassan) – byłego członka al-Fatah, w obozie uchodźców palestyńskich w Ajn al-Hilweh w Libanie. Podczas II intifady związała się z nowoutworzonymi radykalnymi organizacjami palestyńskimi w Libanie, złożonych z renegatów z al-Fatah: Zwiastunem (*al – Nathir*) i Brygadami Czarneho 13 Września (*kata'ib at - thalith aszar min ajlul al-aswad*) (od daty izraelsko-palestyńskiego porozumienia w Oslo) ⁷⁷⁰.

---

⁷⁷⁰ Więcej informacji o Brygadach Powrotu można znaleźć w: M. A. Levitt, *Hezbollah's West Bank Terror Network*, „Middle East Intelligence Bulletin”, Vol. 5 No. 8–9, August - September 2003, http://www.meib.org/articles/0308_13.htm. 22 kwietnia 2005 r. Część publikacji uznaje *Kata'ib al-Awda* za frakcję PID w Libanie, inne uważają, że jest to zupełnie niezwiązana z PID organizacja, jednak kierująca się podobną ideologią i podkreślająca silne religijne umotywowanie swoich działań. Pojawia się również informacja jakoby Brygady Powrotu (Al-Awdah Brigades) są zbrojnym skrzydłem LFWP – GC. Amerykańskie instytucje rządowe uznają Brygady Powrotu za część PID. Patrz: Department of State, *Office of the Coordinator for Counterterrorism [Public Notice 3947], Designations of Terrorists and Terrorist Organizations Pursuant to Executive Order 13224 of September 23, 2001* <http://www.fas.org/irp/news/2002/03/fr031902s.html>, (22.02.2006); *Terrorism, What You Need To Know About The U.S. Embargo What You Need To Know About U.S. Sanctions*, U.S. Department of the Treasury Office of Foreign Assets Control, <http://www.ustreas.gov/offices/enforcement/ofac/sanctions/t11ter.pdf>. (11.04.2006) Nazwa Al-Awdah Brigade nie pochodzi od imienia jednego z jej przywódców szajcha al-Awdy (teoretycznie taka możliwość istniałaby).

Rodzina Dżihadu (*Unrat al-Dżihad*) – utworzona już w 1980 r., przywódca duchowy – szajch Abdullah Nimr Darwisz z Kfar Kassam, dowódca wojskowy – Ibrahim Abu-Mukh z Baka’a al-Ghaarbijja. Organizacja działała wśród Palestyńczyków z obywatelstwem izraelskim na terytorium państwa żydowskiego. Oficjalny organ prasowy – „Głos Prawdy i Wolność” (*Sawt al-Haq wa-al-Hurijja*). Na początku lat osiemdziesiątych w organizacji dokonał się podział na radykałów i umiarkowanych, którzy zaczęli wydawać własne pismo – „Konwencję” (*al-Mithaq*). Mimo, początkowego zainteresowania przez grupę stosowaniem przemocy, po aresztowaniu 60 członków Rodziny Dżihadu w lutym 1981 r., grupa przeszła do legalnej działalności politycznej, a jej przywódca szajch A. Darwisz został wybrany do Knesetu.

4.2.4 Działalność terrorystyczna

W początkowym okresie działalności organizacja nie przejawiała większej aktywności zbrojnej⁷⁷¹. Z biegiem czasu grupa wykazywała wyraźną eskalację w stosowaniu antyizraelskiej przemocy. Ruch był odpowiedzialny za wiele zamachów terrorystycznych wymierzonych w ludność cywilną, oraz przemoc skierowaną w personel wojskowy. Metody, którymi ta organizacja się posługiwała były bardzo różne: począwszy od porwań, ostrzeliwania pojazdów za pomocą karabinków automatycznych, poprzez ataki z użyciem granatów ręcznych i „samochodów-pułapek”, skończywszy na zamachach bombowych i eksplozjach wywołanych przez zamachowców-samobójców, odpowiedzialna jest również za kilka ataków z użyciem noży.

16 października 1986 r., podczas uroczystości zaprzysiężenia żołnierzy armii izraelskiej przy Ścianie Płaczu na Starym Mieście w Jerozolimie (przy tzw. Bramie Maurów) dwóch młodych aktywistów obrzuciło granatami kadetów składających przysięgę - 68 osób zostało rannych, ojciec jednego z rekrutów zginął⁷⁷². Do zamachu przyznał się zarówno PID (Brygady Islamskiego Dżihadu), jak i współpracujące z nim, małe grupy al-Fatah.

W sierpniu 1987 r., PID – odłam Szikakiego, w Gazie zastrzelił jadącego samochodem funkcjonariusza policji izraelskiej Rona Tala. PID momencie wybuchu I intifady jako pierwsza organizacja, opublikowała w ulotki (już 11 grudnia 1987 r.) wzywające do jej kontynuacji i do jej zinstytucjonalizowania, próbując przejąć nad nim kontrolę. W wyniku pojawienia się organizacji Hamas, która stała się masowym ruchem, PID nie odegrał znaczącej roli w I intifadzie.

Pierwszy atak zamachowcy-samobójcy autorstwa PID miał mieć miejsce w sierpniu 1987 r. Młoda kobieta z Betlejem Atif Aliyan, miała wysadzić się wraz z samochodem obok izraelskiego celu, funkcjonariusze ministerstwa sprawiedliwości Izraela zapobiegli temu zamachowi. W dniu 4 lutego 1990 r. jedna z grup PID zaatakowała w Egipcie autobus z izraelskimi tablicami rejestracyjnymi, jechał on z

---

⁷⁷¹ J. Tomaszewicz, *Terroryzm...*, op.cit., s. 316. Opisując działalność organizacji, przytacza fakt: „[...] w sierpniu 1981 r. wykryto spisek fundamentalistów mający na celu zabicie przywódcy komunistycznego”.

⁷⁷² Więcej: N. Patrick, *Korzenie Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu*, [w:] *Encyklopedia...*, op.cit., s. 332.

przejścia granicznego w Rafah (Strefa Gazy) do Kairu, zginęło wówczas 11 osób w tym 9 Żydów, a 17 osób zostało rannych. 29 marca 1990 r. Islamski Dżihad – Jerozolima, dokonał ataku raketowego (wystrelono dwie rakiety) z terytorium Jordanii, za pomocą pocisków katusza. Nie było ofiar. Pojedynczy palestyński snajper ostrzelał 25 listopada 1990 r. kolumnę pojazdów wojskowych w pobliżu przejścia w Rafah. Zginęło czterech żołnierzy, a 26 zostało rannych. Kolejny ostrzał miał miejsce na Zachodnim Brzegu Jordanu kiedy Palestyński Islamski Dżihad, wraz z Ludowym Frontem Wyzwolenia Palestyny w dniu 28 października 1991 r., zaatakował autobus. Śmierć poniosły dwie osoby, trzy zostały ranne.

Z PID bardzo często łączony był (głównie przez amerykańskich analityków) zamach poza granicami Izraela i Terytoriów Okupowanych. PID wraz z organizacją Usamy ibn Ladina - Al-Ka'ida, miał być współsprawcą zamachu na Światowe Centrum Handlu (World Trade Centem - WTC) w Nowym Jorku w 1993 r. W tym akcie terrorystycznym zginęło ośmiu Amerykanów, a kilkuset zostało rannych, śledztwo prowadzone przez amerykańskie służby wskazują na powiązanie szajcha al-Awdy z zamachem⁷⁷³.

Po podpisaniu izraelsko–palestyńskich porozumień w Oslo wraz z innymi ugrupowaniami palestyńskimi PID wszedł do utworzonego w Damaszku Frontu Odmowy⁷⁷⁴, w którym dr F. Szikaki stał się jedną z głównych postaci. Był to Front sprzeciwiający się porozumieniom z Oslo i samemu J. Arafatowi.

Pod koniec 1993 r. nie można było już mówić o incydentalnym charakterze działań terrorystów z PID, organizacja rozpoczęła, bowiem szeroko zakrojoną kampanię terrorystyczną. Pierwszy skuteczny atak zamachowcy-samobójcy wysłanego przez Palestyński Islamski Dżihad miał miejsce w właśnie w tym roku. „Ala’a Kahlout, członek Islamskiego Dżihadu, goli brodę, zakłada kipe i okulary przeciwsłoneczne, w szortach i T-shircie przechodzi spokojnie przez granicę na stronę izraelską i w Ashdod wsiada do autobusu, w którym wysadza się powietrze”⁷⁷⁵. 4 października 1993 r., w momencie przejazdu autobusu linii 173, wybuchł w jego pobliżu „samochód-pułapka”

---

⁷⁷³ Np.: S. Emerson, "Progress Since 9/11: The Effectiveness of U.S. Anti-Terrorist Financing Efforts", Terrorism Financing & U.S. Financial Institutions, March 11, 2003, <http://financialservices.house.gov/media/pdf/031103se.pdf>, (18.06.2006). Autorowi tego opracowania wydaje się mało prawdopodobne, aby PID miał związek z zamachem na WTC w 1993 r.

⁷⁷⁴ Oficjalna nazwa Frontu Odmowy to: Narodowy Front Demokratyczny i Islamski. Patrz: J. Tomasiewicz, *Terroryzm...*, op.cit., s. 317.

⁷⁷⁵ Ch. Reuter, *Zamachowcy...*, op.cit., s. 132.

(nikt nie zginął, 30 rannych). Islamski Dżihad – Brygady Al-Aksa wraz z LFWP, przeprowadziły atak w Wadi Kelt na Zachodnim Brzegu Jordanu, Dror Forer i Aran Bachar zostali zamordowani. W dniu 17 listopada 1993 r. w kawiarni w Nahal Oz został zasztyletowany sierżant Chaim Darina. Odpowiedzialność za ten mord wzięła na siebie grupa Gazan (PID – odłam Szikakiego). 5 grudnia na przystanku autobusowym w Holon, PID - odłam Szikakiego zastrzeliło rezerwistę Dawida Maskarati'ego. Ta sama grupa w dniu 9 lutego 1994 r., uprowadziła i zamordowała izraelskiego taksówkarza Ilana Sudriego.

2 listopada 1994 r. jeden z przywódców PID Hani Abeda poniósł śmierć w wyniku eksplozji „samochodu-pułapki”, której autorami były izraelskie służby bezpieczeństwa. Po jego zabiciu, w wywiadzie dla libańskiego radia „Nur”, dr F. Szikaki mówił: „kontynuacja świętej wojny przeciwko syjonistycznemu państwu, interesuje nas najbardziej, jest to centrum naszego życia [...] będziemy wznosić ręce przeciwko zbrodniczym Izraelczykom gdziekolwiek oni się znajdują [...] Mamy nowy powód, aby usprawiedliwić kontynuację naszej walki”⁷⁷⁶. Odpowiedź PID nadeszła 9 dni później - 11 listopada 1994 r., do punktu kontrolnego w Netzarim w Strefie Gazy, podjechał na rowerze aktywista PID, po czym dokonał zamachu samobójczego. Zginęły trzy osoby, a dziewięć zostało rannych.

PID był nieliczną organizacją, pewną awangardą wśród organizacji palestyńskich, był on również izolowany z różnych stron, gdyż nie posiadał zaplecza społecznego, na którym mogłaby się oprzeć, tak jak Hamas. Właśnie dlatego PID i Hamas, które do 1994 r. rywalizowały ze sobą o głosy palestyńskiej ulicy, rozpoczęły współpracę. Pierwszy wspólny atak zorganizowały 22 stycznia 1995 r. w Bet Lyd. Pierwszy zamachowiec-samobójca wysadził się w powietrze wśród żołnierzy czekających na przystanku autobusowym, a gdy przypadkowi ludzie rzucili się do pomocy rannym nastąpiła druga eksplozja, autorstwa kolejnego zamachowcy-samobójcy. W tym podwójnym zamachu zginęło 18 osób, a 69 zostało rannych. Po zamachu w Bet Lyd Stany Zjednoczone zażądały od Syrii zamknięcia biur organizacji w Damaszku, prezydent Hafez al-Assad zdecydowanie odmówił. W dniu 9 kwietnia 1995 r. doszło do kolejnej podwójnej eksplozji, wywołanej przez zamachowców-samobójców, członków PID - odłam Szikakiego. Pierwsza „żywa bomba” pochłonęła w Netzarim osiem ofiar śmiertelnych, ponad trzydzieści osób zostało rannych. W kilka

---

⁷⁷⁶ Fathi Szikaki dla radia „Nur”. Cyt za. M. Litvak, *The Palestine...*, op.cit.

godzin później drugi zamachowiec-samobójca wysadził się w Kfar Darom powodując obrażenia u 12 osób. 25 czerwca 1995 r., w pobliżu izraelskiego pojazdu wojskowego, w powietrze wysadził się kolejny aktywista PID. Oprócz zamachowca nie było wówczas ofiar śmiertelnych, trzech żołnierzy zostało rannych.

W dniu 26 października 1995 r., najprawdopodobniej izraelskie tajne służby⁷⁷⁷ zastrzeliły lidera PID, dr F. Szikakiego. W biały dzień do wychodzącego z Howard Johnson Diplomat Hotel w Sliemie na Malcie, podjechało dwoje ludzi na motocyklu, następnie z pistoletów z tłumikiem sześciokrotnie strzelili mu w głowę. Premier Izraela Icchak Rabin komentując śmierć lidera PID powiedział: „nie jest mi przykro”, a izraelski dziennik „Ma’ariv” pisał o „długiej ręce” Izraela „by rozbić głowę palestyńskiej zmi”⁷⁷⁸.

---

⁷⁷⁷ Decyzja o eliminacji Fathi Szikakiego została podjęta na specjalnej komisji izraelskiego Ministerstwa Obrony Narodowej 26 stycznia 1995 r. Operacja otrzymała kryptonim „Caesarea”. Czterdziestu agentów o różnej specjalizacji zostało wyznaczonych do przeprowadzenia tej misji, byli to: egzekutorzy, technicy komunikacji, logistycy, którzy zostali rozmieszczeni na Malcie, Sycylii i w Libii. Operacja rozpoczęła się w momencie, uzyskania źródłami wywiadowczymi informacji, iż F. Szikaki będzie podróżował z Trypolisu przez Maltę do Libii, gdzie miał spotkać się Muammarem Kaddafim. F. Szikaki przybył na Maltę promem „Garnata”, równocześnie na Maltę przypłynęła łódź motorowa z Sycylii, na której znajdowało się dwoje izraelskich agentów - dowódca operacji i wyznaczony egzekutor. Łódź motorowa przybiła do brzegu przed hotelem Fortina w Tigne, gdzie agenci wynajęli dwa samochody. Do przeprowadzenia operacji „Caesarea” agenci Mossadu wynajęli łącznie siedem samochodów przedstawiając się jako turyści lub biznesmeni. F. Szikaki przebywając na Malcie był pod stałą obserwacją agentów Mossadu. Założyciel Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu wynajął pokój numer 616 w Howard Johnson Diplomat Hotel w Sliemie na Malcie, przedstawiając się jako Libańczyk – Ibrahim Darwisz. Izraelscy agenci zostali wcześniej umieszczeni w recepcji hotelu, skąd podsłuchiwali jego rozmowy telefoniczne. Dwoje agentów na motocyklu czekało w pobliżu drzwi hotelowych aż ich cel opuści hotel. Wychodząc z niego na zakupy F. Szikaki zginął od sześciu strzałów, które trafiły w jego głowę. Wszystkie łuski zostały pozbierane. Agent Mossadu, który dokonał tego zamachu wsiadł następnie na motor Yamaha EXT, (którego tablice rejestracyjne zostały skradzione pięć lat wcześniej) prowadzony przez innego agenta, z którym to oddalił się z miejsca zamachu. W San Piju agenci zmienili ubrania i przesiadli się do wynajętych samochodów. Sześciu agentów, którzy obserwowali F. Szikakiego pozostało na miejscu operacji, będąc naocznymi świadkami podało przybyłej na miejsce zamachu policji „odpowiedni” opis zamachowca. Egzekutor wraz z kierowcą motocykla w Tigne wsiadł na łódź motorową, a następnie z Sycylii wraz z dowódcą operacji odleciał prywatnym odrzutowcem do Tel-Awiwu. Premier Izraela Icchak Rabin komentując śmierć lidera PID powiedział: „nie jest mi przykro”, a izraelski dziennik „Ma’ariv” pisał o „długiej ręce” Izraela „by rozbić głowę palestyńskiej zmi”. Cyt za: M. Hoffman, *State-Sponsored Assassinations by Agents of the Israeli Government*, <http://www.revisionisthistory.org/palestine7.html>. Więcej informacji na temat operacji „Caesarea” prezentuje włoska strona internetowa opisująca działania jednostek antyterrorystycznych „Copi d’elite” <http://corpidelite.altervista.org/CAESAREA.html>, (14.07.2006). G. Thomas opisuje odmienną wersję powrotu agentów do Izraela. Mieli oni z portu w Vallettce na pokładzie łodzi rybackiej podpłynąć do czekającego na portowej redzie frachtowca, który następnie popłynął do Hajfy. G. Thomas, *Szpiedzy...*, s. 121-123.

⁷⁷⁸ Cyt za: M. Hoffman, *State-Sponsored Assassinations by Agents of the Israeli Government*, <http://www.revisionisthistory.org/palestine7.html> (19.11.2005).

Trzy dni później 29 października Ramadan Abdullah Szallah⁷⁷⁹ urodzony w Saja'ijah (obozie dla uchodźców palestyńskich w Strefie Gazy) został wyznaczony na nowego przywódcę organizacji. W latach osiemdziesiątych XX wieku był jednym z pierwszych aktywistów Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu, osobą blisko związaną z dr F. Szikakim. R. A. Szallah spędził pięć lat w Północnej Anglii, gdzie uzyskał tytuł naukowy doktora, a następnie prowadził wykłady w Durham University. Stamtąd według danych wywiadowczych miał koordynować działalność tajnych struktur organizacji w Strefie Gazy i Zachodnim Brzegu Jordanu⁷⁸⁰. Kolejne pięć lat (1990-1995) spędził w Stanach Zjednoczonych, prowadząc zajęcia ze studentami w South Florida University w Tampa, był dyrektorem World and Islam Studies Enterprise (WISE). Stał na czele Islamic Concern Project (ICP), zwanym również Islamskim Komitetem dla Palestyny, który rozprawdzał poprzez skrytki pocztowe w Tampa Bay na Florydzie między innymi oficjalne czasopisma PID: „Al-Mujahid” i „Al-Islam wa al-Filistin” wśród palestyńskiej diaspory w Stanach Zjednoczonych. ICP organizowała również konferencje, na które zapraszani byli liderzy ekstremistycznych organizacji z całego świata⁷⁸¹. Po raz pierwszy jako nowo wybrany sekretarz generalny ugrupowania R. A. Szallah pojawił się 1 listopada prowadząc kondukt pogrzebowy dr F. Szikakiego przez ulice Damaszku do obozu uchodźców Jarmuk. R. A. Szallah „za śmierć Szikakiego obwinił Izrael odgrażając się, że „zapłaci on wysoką cenę”, uczestnicy konduktu śpiewali – „śmierć, śmierć Izraelowi”⁷⁸². Zastępcą R. A. Shallaha został Zijad Nahala, który nadzorował działalność PID w Libanie, w skład kierownictwa wchodził jeszcze między innymi Ibrahim Shihada, Ahmad Muhana. W odwecie za śmierć dr F. Szikakiego jeszcze w 1995 r., w powietrze wysadził się Muhammad Abu Hashem, pociągając za sobą kilkanaście ofiar śmiertelnych.

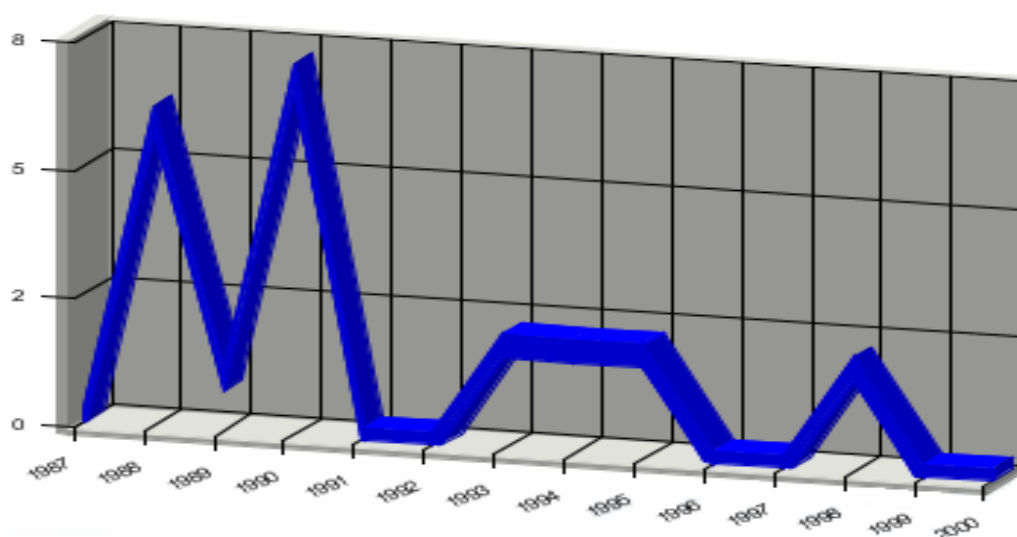
⁷⁷⁹ W literaturze można odnaleźć również pseudonimy Ramadana Abdullaha Shallaha: Ramadan Shallah, Rashad, Mohamad El - Fatih, Mahmoud, Radwan, Al - Shaer, Abu Abdullah, Ramadan Abdullah

⁷⁸⁰ Y. Barsky, *Islamic...*, op.cit.

⁷⁸¹ Ibidem. Jedna z takich konferencji odbyła się w Chicago w dniach 22-25 grudnia 1989 r., jej hasłem przewodnim było: „Palestyna, Intifada i horyzonty islamskiego odrodzenia”. Wśród mówców byli: Abd al Aziz al-Awda (duchowy lider Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu), szajch Rashid Ghanushi (przywódca organizacji Al-Nahda, Islamskiego Ruchu Odrodzenia Religijnego w Tunezji, Muhammad ‘Umar z Hizb Al-Tahrir al-Islami – Islamskiej Partii Wyzwolenia, Abel Hussein – fundamentalistyczny pisarz z Egiptu i inni. Podobna konferencja odbyła się również w Chicago 28-31 grudnia 1990 r. pod hasłem „Islam, droga do zwycięstwa”, tam przemawiał również Abd al Aziz al-Awda i szajch Rashid Ghanushi, a także: Hassan Al-Turabi – lider Narodowego Frontu w Sudanie, Layth Shbilat – aktywista Bractwa Muzułmańskiego, szajch Sa'id Sha'aban z Ruchu Jedności Islamskiej w Libanie (*Harakat Al-Tawheed*).

⁷⁸² Cyt za. Y. Barsky, *Islamic...*, op.cit.

Wykres 5. Aktywność terrorystyczna organizacji Palestyński Islamski Dżihad (ilość zamachów terrorystycznych na przestrzeni lat)⁷⁸³

W Damaszku Palestyński Islamski Dżihad, zorganizował tajne więzienie dla domniemanych kolaborantów. Jednym z osadzonych był były współpracownik dr F. Szikakiego – Abel Qadir Salih, oskarżany o poinformowanie Mossadu o miejscu przebywania dr F. Szikakiego⁷⁸⁴.

Śmierć dr F. Szikakiego, charyzmatycznego przywódcy dodatkowo osłabiła organizację, która nie była w stanie rywalizować z Hamasem o wpływy wśród fundamentalistów palestyńskich. R. A. Szallahowi, który objął po nim schedę, brak było zarówno charyzmy, jak również zdolności organizacyjnych. Wynikiem tego było coraz większe uzależnienie PID na zewnątrz Terytoriów Okupowanych od Syrii i Iranu, wewnątrz od Hamasu.

W pierwszą rocznicę śmierci dr F. Szikaiego, R. A. Szallah w obozie uchodźców Yarmuk w Damaszku, w obecności przedstawicieli Hamasu, Hezbollahu, oraz dyplomatów z krajów arabskich wygłosił mowę, w której stwierdził między innymi: „będziemy mścić rozlaną krew Szikakiego i zamienimy życie wrogich przywódców i ich sojuszników w piekło eksplozji i ognia [...] Zbrojna walka jest naszym strategicznym rozwiązaniem, jak również obowiązkiem, nasz ruch zdecydował się na

⁷⁸³ Wykres sporządzony przy wykorzystaniu materiałów: The National Counterterrorism Center (NCTC), Worldwide Incidents Tracking System (WITS). <http://www.tkb.org/Home.jsp>

⁷⁸⁴ Zob. *Islamic Jihad Executed, Three Who Allegedly Spied for Mossad*, „Middle East Intelligence Bulletin”, Vol. 1 No. 6, June 1999, www.meib.org/issues/9906.htm, (30.04.2006)

kontynuację *dżihadu*. Sprzeciwiamy się ustanowieniu fałszywego pokoju. Jesteśmy wrogami pokoju Stanów Zjednoczonych i syjonistów, nasz wróg rozumie tylko język siły”⁷⁸⁵.

W dniu 4 marca 1996 r. Centrum Handlowym Dizengroffa w Tel-Awivie wstrząsnęła potężna eksplozja. Wybuch wywołany przez zamachowca-samobójcę wysłanego przez PID pochłonął 20 ofiar śmiertelnych, około 75 osób zostało rannych. 6 listopada 1998 r. przy centrum handlowym Mehane Yehuda, dwóch terrorystów z PID, dokonało zamachu terrorystycznego. Zamachowcy – Josef Ali Mohammed Zughajar z obozu uchodźców Anata, oraz Sulejman Musa Dahajneh z Silat al-Hartijeh zgineli na miejscu, a 20 osób zostało rannych. Początkowo za sprawców zamachu uznano organizację Hamas, jednak PID wysłał faks do jerozolimskiego biura agencji Reutera, biorąc na siebie odpowiedzialność za zamach: „ten bohaterski atak, który nie był ani pierwszym ani ostatnim, został wykonany [...] aby pokazać wielki spisek, który ma na celu likwidację palestyńskiej sprawy na skutek porozumień z Oslo i Wye Plantation”⁷⁸⁶.

Podobnie jak Hamas, również PID odrzucił izraelsko-palestyńskie porozumienia z Oslo, zapowiadając ataki, mające na celu powstrzymanie procesu pokojowego. Organizacja odmówiła uznania prawowitości rządu J. Arafata, nie wzięła również udziału w wyborach do władz Autonomii w 1996 r. J. Arafat podejmował działania przeciwko PID, gdyż organizacja ta nie miała poparcia społecznego. Rząd Autonomii Palestyńskiej wystąpił przeciwko PID, aresztując kilkunastu aktywistów niższego szczebla organizacji, nakazał zamknięcie wydawnictwa publikującego czasopismo organizacji wydawane w Gazie – „al-Istiqlal”. Pomiedzy latami 1993-1998, z trzydziestu siedmiu eksplozji wywołanych przez zamachowców-samobójców, trzynaście było autorstwa Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu.

Meir Hatina wyrażał opinię, iż zamachy samobójcze służyły neutralizacji przytłaczającej wojskowej przewagi Izraela, poprzez wyrównanie „bilansu strachu”⁷⁸⁷. Trzeba się zgodzić z analitykami sytuacji bliskowschodniej, że palestyńska przemoc, nawet ta islamska nie był „ślepyim fanatyzmem”⁷⁸⁸, ale skuteczną metodą służącą określonym celom. W tym przypadku zarówno chwilowym, takim jak zemsta po zabiciu

---

⁷⁸⁵ Cyt. za: „Muslim World Daily News Briefs”, Vol. 1 No. 13, October 28, 1996 <http://msanews.mynet.net/MSANEWS/199610/19961028.1.html>, (11.11.2005)

⁷⁸⁶ Cyt. za: *The Palestine Islamic Jihad*, <http://www.ict.org.il>, (26.04.2006).

⁷⁸⁷ M. Hatina, *Islam...*, op.cit., s. 88.

⁷⁸⁸ Ibidem s. 123.

jednego z przywódców, czy wzrost notowań na palestyńskiej ulicy, jak i długotrwałym: walka o niepodległą Palestynę na religijnej, islamskiej podstawie.

Już na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Ziad Abu Amr zauważał, że istniało niebezpieczeństwo eskalacji przemocy w przyszłości, gdyż „Bracia Muzułmanie, wraz z Palestyńskim Islamskim Dżihadem, pokazały dowód islamskiego oporu, który może stać się podstawą do zbudowania tradycji, która może zostać użyta jako źródło inspiracji dla przyszłych pokoleń”⁷⁸⁹. Historycznie Palestyński Islamski Dżihad był palestyńską organizacją wojującego islamu, która jako pierwsza przeniosła ideologię radykalnego islamskiego fundamentalizmu na płaszczyznę konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

---

⁷⁸⁹ Z. Abu Amr, *Islamic...*, op.cit., s. 89.

Tabela 10. Kalendarium wybranych aktów przemocy organizacji Palestyński Islamski Dżihad.

Data	Miejsce	Cel	Metoda	Liczba ofiar
.07.1987	Gaza	policjant – Ron Tal	ostrzał karabinowy	zabitych 1, rannych 0
04.02.1990	Kair. Egipt	cywilny, autobus	ostrzał karabinowy	zabitych 11, rannych 17
20.05.1990	Jerozolima	cywilny	ostrzał karabinowy	zabitych 1, rannych 0
28.05.1990	Jerozolima	cywilny, bar	podłożenie bomby	zabitych 1, rannych 12
29.05.1990		cywilny	atak rakietowy	zabitych 0, rannych 0
07.06.1990	Jerozolima	cywilny, centrum handlowe	podłożenie bomby	zabitych 1, rannych 9
03.10.1990	Jerozolima	komisariat policji	atak z użyciem granatów	zabitych 0, rannych 7
21.10.1990	Jerozolima	cywilny	ostrzał karabinowy	zabity 3, rannych 1
25.11.1990	Egipt	cywilny	ostrzał karabinowy	zabitych 4, rannych 26
15.01.1993	Tel-Aviv	przystanek autobusowy	ostrzał karabinowy	zabitych 1, rannych 4
09.10.1993	Wadi Kelt	cywilny	ostrzał karabinowy	zabitych 2, rannych 0
17.11.1993	Nahal Oz	wojskowy	atak przy użyciu noża	zabitych 1, rannych 0
05.12.1993	Holon	wojskowy	ostrzał karabinowy	zabitych 1, rannych 0
09.02.1994	nieznane	cywilny, taksówkarz	porwanie-morderstwo	zabitych 1, rannych 0
07.04.1994	Aszdod	przystanek autobusowy	ostrzał karabinowy	zabitych 1, rannych 4
11.11.1994	Netzarim	wojskowy	zamachowiec-samobójca	zabitych 3, rannych 9
22.01.1995	Bet Lid	cywilny, przystanek autobusowy	zamachowiec-samobójca	zabitych 22, rannych 69
09.04.1995	Kfar-Darom Netzarim	cywilny, wojskowy	dwóch zamachowców samobójców	zabitych 8, rannych 50
25.06.1995	Neve Dekalim	wojskowy	podłożenie bomby	zabitych 1, rannych 3
04.03.1996	Tel-Aviv	cywilny, centrum handlowe	zamachowiec-samobójca	zabitych 20, rannych 75
06.11.1996	Jerozolima	cywilny, centrum handlowe	dwóch zamachowców samobójców	zabitych 2, rannych 20
26.10.2000	Kisufim	wojskowy	zamachowiec-samobójca	zabitych 1, rannych 0

Źródło: opracowanie własne na podstawie zestawień aktów terroryzmu: <http://www.intelligence.org.il>, <http://www.ict.org.il>, www.tkb.org.

4.3 Inne organizacje

„[Partia] stara się także przywrócić ludzkość pod rządy islamskie i chce poprowadzić *Ummę* ku walce z *kufr* (niewiernymi – przyp. A.K.), jego systemem i filozofią, by islam ponownie obejmował w sobie cały świat”⁷⁹⁰.

Obecnie Islamski Ruch Oporu i Palestyński Islamski Dżihad prawie całkowicie zdominowały zbrojną działalność antyizraelską wśród organizacji palestyńskich o motywacji religijnej. Jeżeli nawet pojawiają się informacje w literaturze przedmiotu, czy prasie codziennej o nazwach nowo utworzonych organizacjach fundamentalistycznych stosujących metody terrorystyczne w Palestynie, to po kilkunastu dniach lub tygodniach, okazuje się, iż za taką organizacją stoi Hamas lub PID⁷⁹¹.

Organizacje o religijnych korzeniach, nie stały się u zarania konfliktu izraelsko – palestyńskiego dominującym ruchem wśród grup palestyńskich. Można się zgodzić z Bartoszem Bolechowem że, „ewolucja z raczej świeckich pozycji zajmowanych przez OWP i „tradycyjne” palestyńskie ugrupowania terrorystyczne, do „ideologicznego islamu” stała się zjawiskiem charakterystycznym szczególnie od lat osiemdziesiątych”⁷⁹². Wtedy właśnie można mówić o zaktywizowaniu społeczności islamskiej, jednak nie można zapominać, iż sama ideologia fundamentalizmu islamskiego jak i grupy ją głoszące były obecne na terytoriach palestyńskich od dziesiątków lat.

Pierwszą taką palestyńską organizacją była utworzona w 1931 r. przez Abd Al-Kadera Hussejni’ego - to Armia Świętej Wojny (*Dżaisz al-Dżihad al-Muqaddas*)⁷⁹³,

---

⁷⁹⁰ Fragment broszury Islamskiej Partii Wyzwolenia (*Hizb ut-Tahriri-l-Islami*), cyt. za. M. Łabenda, *Hizb ut-Tahrir, czyli Partia Wyzwolenia*, [w:] *Islam a terrorizm*, op.cit., s. 172.

⁷⁹¹ Takimi organizacjami powiązanymi z Hamasem i PID, lub stanowiące jedynie „zasłonę” dla tych organizacji, są między innymi: Brygady Męczenników Dżenin, Wolny Lud Galilei.

⁷⁹² B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 306.

⁷⁹³ Zarówno J. Tomasiewicz, *Terroryzm...*, op. cit. s. 110, 308, jak również za nim B. Sprengel, *Terroryzm – historia i teraźniejszość* [w:] *Od blokad ulicznych do World Trade Center*, Toruń 2002., s. 110, podają daty powstania *Jaysh al-Dżihad al-Muqaddas* na rok 1948. Organizacja została założona w 1931 r., a jej twórcą nie był Wielki Mufti Jerozolimy Mohamed Amin Hadżdż al-Husajni, tylko Abd Al-Kader Hussajni, bliski członek jego rodziny, który zginął w bitwie o Kastel 8 kwietnia 1948 r. Obaj opuścili Palestynę przed II wojną światową i związali się z III Rzeszą, wcześniej do niej powrócił Wielki Mufti, który 29 maja 1946 r. był w Kairze, od tej chwili obejmował bezpośrednie przywództwo nad palestyńskimi Arabami (w tym nad Armią Świętej Wojny), Abd Al-Kader Hussajni powrócił dopiero w

druga - utworzona w 1933 r. o tajnym charakterze - Organizacja Świętej Walki (*Munazzamat al-Dżihad al-Muqaddas*), inne jej nazwy to: Organizacja Świętej Wojny, Święta Wojna. Były one (wraz z oddziałami zabitego w 1935 r. szajcha Izz ad-Dina al-Kassama) siłą napędową Wielkiej Rewolty w Palestynie w latach 1936-39 r., oraz brały udział w przegranej dla palestyńskich Arabów wojnie palestyńsko-żydowskiej (1947-48). Nie były to organizacje fundamentalistyczne w dzisiejszym znaczeniu tego słowa, lecz odwołujące się w swoim działaniu do ideologii islamu. Sam szajch Izz ad-Din al-Kassam prowadził w Hajfie oddziałom Stowarzyszenia Młodych Mężczyzn Muzułmanów, które organizowały pierwsze akcje militarne przeciwko Żydom i oddziałom brytyjskim. Szajch I. al-Kassam prezentował swoją walkę jako *dżihad* o wyzwolenie Palestyny

Najwyższy duchowny islamski w Palestynie Wielki Mufti Jerozolimy Mohammed Hadżdż Amin al-Husajni, przez lata mandatu brytyjskiego widział odmiennność pomiędzy Żydami i Palestyńczykami (Arabami) głównie poprzez wiarę, gdyż narodowość palestyńska nie została jeszcze wtedy całkowicie zdefiniowana przez zamieszkujących te tereny arabskich mieszkańców. Nadawał on walce Arabów z Żydami i Brytyjczykami znaczenie *dżihadu*, czyli religijnego umotywowania charakterystycznego dla późniejszego programu Hamasu czy PID. W 1941 r. ogłosił fatwę, której odnośne fragmenty brzmiały: „zapraszam wszystkich moich muzułmańskich braci na całym świecie, by przyłączyli się do Świętej Wojny w Imię Boga, dla obrony islamu i jego ziem, przeciwko jego wrogom [...] Dumny Irak umieścił się w awangardzie Świętej Walki i rzucił się przeciwko największemu wrogowi islamu, pewne jest, że Bóg przyzna mu zwycięstwo. Brytyjczycy próbowali zdobyć arabsko-muzułmańską ziemię, ale ona podniosła się”⁷⁹⁴. Niektóre opracowania wprost pokazują, iż Hamas nie jest nową (w sensie ideowym) organizacją, a jedynie spadkobiercą

---

grudniu 1947 r., otrzymując dowództwo nad „Bojownikami Świętej Wojny” jak palestyńskie oddziały nazywał jego wuj. Zob. D. Lapierre, L. Collins, *O Jerozalem! Dramatyczna Opowieść o Powstaniu Państwa Izrael*, Wrocław 1998 r., s. 60 i dalsze. Również: http://en.wikipedia.org/wiki/Abd_al-Qadir_al-Husayni, (22.12.2005), J. Ross-Nazzari, *The (Unverified) Life of Yasser Arafat*, Faculty Forum, January 2005, University of Maryland College, http://www.umuc.edu/fyionline/january_05/fyionline3.html (13.11.2005).

⁷⁹⁴ Zob. *Summons to a Intifada Against Britain*, A "Fatwa " Issued by Haj Amin al-Husseini, May, 1941, <http://www.eretzisrael.org/~jkatz/fatwa.html> (22.02.2006).

islamskich wartości głoszonych wcześniej przez szajcha Izz ad-Dina al-Kassama, czy Hadżdż Amina al-Husseiniego⁷⁹⁵.

Od lat czterdziestych XX wieku na terenach mandatu brytyjskiego w Palestynie swoją działalność rozpoczęło Stowarzyszenie Braci Muzułmanów⁷⁹⁶. Największa organizacja wchodząca obecnie w skład Organizacji Wyzwolenia Palestyny ruch al-Fatah, swoje powstanie zawdzięcza pośrednio egipskim fundamentalistom z Braci Muzułmanów. J. Arafat studiując w Kairze nie krył w latach pięćdziesiątych swojej fascynacji ideologią Braci⁷⁹⁷, dzięki propagowaniu haseł organizacji spędził nawet dwa miesiące w egipskim więzieniu. W biografii J. Arafata Tony Walkers i Andrew Gowers pisali, że w czasie studiów na kairskim Uniwersytecie Króla

W centrum emblematu jerozolimski meczet Al-Aksa. Dwa karabiny i granat wskazują wojowniczość grupy. Cytat z Koranu który jest umieszczony ponad kopułą meczetu, pokazuje religijną motywację grupy. Cytat brzmi: „Walcz z nimi i niech Allah ukarze ich przez twoje ręce, przykryje ich wstydem, pomoże ci zwyciężyć nad nimi, wyleczy piersi Wiernych”. Na dole poniżej palestyńskich flag napis: Brygady Męczenników al-Aksa”.

Fu'ada I (dzisiaj Uniwersytet Kairski) „było nieuniknione, że J. Arafata przyciągną bojowe doktryny bractwa, mówiące o antyimperializmie i odnowie narodowej przez islam. Nie jest pewne, czy J. Arafat był członkiem, czy tylko zwykłym sympatykiem stowarzyszenia”⁷⁹⁸. Już po założeniu al-Fatah, ruch werbował swoich członków wśród fundamentalistów palestyńskich w innych państwach, w taki sposób została wcielona w 1956 r. „grupa katarska”. Jeden z przywódców al-Fatah Salaf Chalaf (Abu Ijjad) był zdeklarowanym członkiem fundamentalistycznego Stowarzyszenia Braci Muzułmanów i ideologicznym przywódcą al-Fatah. Początkowo al-Fatah był uważany jedynie za odłam Braci Muzułmanów, czego wynikiem był brak poparcia ze strony prezydenta Egiptu Gamela Abdel Nasera dla organizacji. W styczniu 1964 r. na zaproszenie prezydenta Egiptu doszło do spotkania trzynastu przywódców arabskich w Kairze.

⁷⁹⁵ Zob. *The Legitimacy of Palestinian Resistance An Islamist Perspective*, Paper presented to the 7th Annual Conference of the Centre for Policy Analysis on Palestine, Washington D.C., 11 September 1998. <http://www.ii-pt.com/web/papers/legitimacy.htm> (18.02.2006).

⁷⁹⁶ Działalność Stowarzyszenia Braci Muzułmanów na terenie mandatu brytyjskiego została omówiona w podrozdziale - *Bracia Muzułmanie w Palestynie – od Wielkiej Rewolty (1936-39) do wojny sześciodniowej (1967)*.

⁷⁹⁷ Zob. J. J. Wallach, *Arafat w oczach przyjaciół i wrogów*, Warszawa 1991 r., s. 88. Również: T. Walkers, A. Gowers, *Arafat*, Warszawa 2005, s. 28.

⁷⁹⁸ T. Walkers, A. Gowers, *Arafat*, op.cit., s. 28.

Zadecydowano tam (z inicjatywy wysokiego urzędnika Stanów Zjednoczonych – George’a Balla) o utworzeniu antyizraelskiego ugrupowania palestyńskiego, które zostało nazwane – Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP) pod przywództwem Ahmeda Szukariego, organizacja miała być uzależniona od Kairu. Ugrupowanie J. Arafata nie weszło w jej skład, gdyż G. A. Naser uważał al-Fatah za „przedmurze” Braci Muzułmanów, wrogiej organizacji, próbującej go zamordować kilkanaście lat wcześniej⁷⁹⁹.

Świecki nacjonalizm prezentowany przez OWP był akceptowany przez wąską elitę wykształconych Palestyńczyków, większość natomiast utożsamiała się z ideą islamskiej Palestyny poprzez pryzmat wiary. Dodatkowym argumentem na zwrócenie się społeczeństwa w stronę religii był fakt, iż przywództwo świeckiego ruchu przebywało przez lata poza Terytoriami Okupowanymi, w których swoją agitację prowadzić mogli bez skrepowania duchowni islamscy.

W 1953 r. w Jordanii powstała z inicjatywy Taqi ad-din al-Nabhani’ego (byłego członka Braci Muzułmanów) Islamska Partia Wyzwolenia (*Hizb ut-Tahriri-l-Islami*), fundamentalistyczne ugrupowanie składające się z Jordańczyków i Palestyńczyków głoszące hasła przywrócenia kalifatu. Wzywała ona również do *dżihadu*, jako do walki z własnymi słabościami i samo udoskonalaniem się w imię Boga, jednak nie odżegnywała się zupełnie od *dżihadu*, rozumianego jako walki zbrojnej - ale tylko pod pewnymi warunkami (jeżeli państwo islamskie zostanie zaatakowane przez „niewiernych”, a także po ustanowieniu kalifatu w celu rozszerzenia jego granic)⁸⁰⁰. Taqi ad-din al-Nabhani’ będąc jeszcze członkiem Braci Muzułmanów w swojej pierwszej publikacji z 1950 r. *Zachowując Palestynę* (*Ingadh Filastin*) podawał konkretne pomysły mające doprowadzić do odzyskania przez muzułmanów całości Palestyny, ale nie domagał się w niej utworzenia islamskiego państwa.

Drugi emblemat Brygad Męczenników al-Aksa. Na środku tarczy mapa Palestyny, po bokach dwie dłonie trzymają karabiny. Czerwony napis przy mapie Palestyny oznacza: „Burza”, na środku napis „Al-Fatah”, biały napis na dole oznacza: „Palestyński Narodowy Ruch Wyzwolenia”, czarny poniżej oznacza: „rewolucja aż do zwycięstwa”.

⁷⁹⁹ Patrz: T. Walkers, A. Gowers, *Arafat*, op. cit., s. 42-46. Również: J. J. Wallach, *Arafat*, op.cit., s. 92.

⁸⁰⁰ D. Commings, *Taqi al-Din al-Nabhani and the Islamic Liberation Party*, “The Muslim World” 81:3-4 (1991), <http://users.dickinson.edu/~commings/TaqiAl-dinAl-Nabhani.pdf> (16.02.2006).

Na początku 1969 r. z inicjatywy muftiego Mohammeda Hadżdż Amina al-Husajni'ego powstał Islamski Fatah (*Fatah Islami*). Była to jednak mało znacząca organizacja, która już w czerwcu 1969 r., została spacyfikowana przez oddziały al-Fatah J. Arafata, gdy doszło do krwawego ataku tych oddziałów na obóz uchodźców Wahdat w Jordanii, w którym przebywali aktywiści Islamskiego Fatahu⁸⁰¹.

Na Zachodnim Brzegu Jordanu od lat siedemdziesiątych aktywność wykazywał głównie ruch *salafija* – konserwatywny ruch islamski odwołujący się w swojej ideologii do przekazów jedynie trzech pierwszych pokoleń muzułmanów⁸⁰², oraz negujący jakikolwiek modernizm w doktrynie islamu. Salafici przenikali na ten teren z Jordanii, gdzie ruch ten pod koniec lat siedemdziesiątych stał się dość licząca organizacją. Spowodowane było to przybyciem do Jordanii lidera syryjskiego odłamu *salafiji* szajcha Muhammada Nasira al-Din al-Albani'ego, oraz pojawieniem się w ruchu radykalnego odłamu – *dżihadi* (tzw. dżihadyści). W przyległym terytorium Jordanii „do akcji podjętych przez tę grupę zalicza się zamachy na osobistości zaangażowane w proces pokojowy z Izraelem oraz ataki na kina i sklepy monopolowe”⁸⁰³.

Fundamentalizm Braci Muzułmanów, mimo iż nie nawoływał bezpośrednio do stosowania przemocy, stanowił fundament dla dzisiejszych organizacji terrorystycznych, począwszy od Hamasu i PID, skończywszy na al-Kaidzie Usamy bin Ladina, którego mentorem przez lata był palestyński duchowny szajch Abdallah Azzam, członek Braci Muzułmanów i współzałożyciel z szajchem A. at-Tamimim *al-dżihad al-islami Bajt al-Maqdas*. Szajch A. Azzam był autorem publikacji, która stała się swoistym vademecum dla radykałów. Po przenosinach do Peszawaru rozpoczął on *dżihad* przeciwko niewiernym (*kafir*). Dzięki jego działalności zwербowano dziesiątki ochotników palestyńskich (w mniejszym stopniu jordańskich) do wojny w Afganistanie

⁸⁰¹ Zob. S. Bar, *The Muslim Brotherhood In Jordan*, The Moshe Dayan Center, <http://www.tau.ac.il/dayancenter/d&a-jordan-bar.pdf> (18.03.2006)

⁸⁰² „Termin *salaf*, oznacza „przodka” i odnosi się w tym kontekście do trzech pierwszych pokoleń muzułmanów (*as-salaf as-sahih*), do których zalicza się: 1) towarzyszy Proroka (*as-sahab*), 2) uczniów towarzyszy Proroka (*at-tabi'in*) i 3) następców uczniów Proroka (*tab'i at-tab'in*). Te trzy pokolenia normatywne źródła muzułmańskiej doktryny (*'akida*) i teorii prawa (*fikh*)”. A. Wąs, *Bracia...*, op.cit., s. 287.

⁸⁰³ Ibidem, s. 297.

przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Na bazie Braci powstało także Stowarzyszenie na rzecz Nauki Koranu (*Dżamijjat tahfiz al-Quran*) – konserwatywna grupa szacha Mohameda Awwada.

Hasła rewolucji islamskiej Chomeiniego wywarły wpływ na społeczność palestyńską w obozach uchodźców w Libanie. Jak pisała Hala Jaber powstało wówczas islamistyczne skrzydło Organizacji Wyzwolenia Palestyny w Libanie czyli tak zwani „Islamiści Fatah Chomeiniego”⁸⁰⁴ którego założycielem miał być jeden z najniebezpieczniejszych terrorystów na świecie Imad Fajez Mugnijeh⁸⁰⁵.

Wielu członków al-Fatah zaadoptowało hasła rewolucji ajatollaha R. Chomeiniego zakładając islamistyczne odłamy ruchu, powiązane zarówno z Iranem, jak również z Palestyńskim Islamskim Dżihadem. Największą z tych grup to wspomniane już Brygady Powrotu (*Kata'ib al-Awda*), jednak ugrupowań o motywacji religijnej, w których służyli Palestyńczycy było więcej, między innymi afiliowana przy Hezbollahu Organizacja Męczenników w Libanie.

Na przełomie 1986/1987 r., wśród młodzieży palestyńskiej powstała organizacja Strażnicy Granic Ziemi Wniebowstąpienia (*al-Murabitun `ala ard al-isra'*), która domagała się działań zbrojnych przeciwko Izraelowi. Po wybuchu I Intifady przyłączyła się do Hamasu⁸⁰⁶.

---

⁸⁰⁴ H. Jaber, *Hezbollah...*, op.cit., s. 97-99. Autorka przytacza nazwę: „Islamiści Fatah Chomeiniego”, jako określenie potoczne, niestety w żadnej innej publikacji nie udało się autorowi tej dysertacji odnaleźć takiej nazwy.

⁸⁰⁵ **Imad Fajez Mugnijeh** (pseud. Hajj)

W latach siedemdziesiątych XX w. początkowo związany z palestyńskim ruchem al-Fatah i Oddziałem 17, następnie po rewolucji islamskiej i inwazji Izraela na Liban w 1982 r., przyłącza się do tworzącej się libańskiej organizacji Hezbollah, w której zostaje szefem pionu wojskowego. Zarówno władze izraelskie jak i amerykańskie (Federalne Biuro Śledcze za pomoc w jego schwytaniu wyznaczyło nagrodę w wysokości 5 milionów dolarów) obarczają go odpowiedzialnością między innymi za: zaplanowanie ataków samobójczych na ambasadę amerykańską w Bejrucie w (67 ofiar śmiertelnych), koszary amerykańskiej piechoty w Bejrucie (241 ofiar śmiertelnych), koszary oddziałów międzynarodowych w Bejrucie, w 1983 r. (56 ofiar śmiertelnych – francuscy spadochroniarze), uprowadzenie samolotu TWA w 1985 r., atak bombowy na ambasadę Izraela w Buenos Aires w 1992 r. (29 ofiar śmiertelnych), podobny atak w dwa lata później na Argentine Israeli Mutual Association (AMIA) – żydowski dom kultury w Buenos Aires (86 ofiar śmiertelnych), oraz wiele innych aktów przemocy, powiązania zarówno z Al-Kaidą, Hamasem i Palestyńskim Islamskim Dżihadem. Zob: <http://www.fbi.gov/mostwanted/terrorists/termugnyiah.htm>, Także: Y. Schweitzer, *The Search for Justice: The Lessons of AMIA*, <http://www.ict.org.il/articles/articleid=370> (18.03.2006), Patrz również: Y. Shahr, *A Tragedy of Errors. The Investigation into the AMIA Bombing*, <http://www.ict.org.il/articles/articleid=370> (23.04.2006).

⁸⁰⁶ S. Mishal, A. Sela, *The Palestinian...*, op.cit., s. 35.

Z początkiem II intifady Marwan Barghouti⁸⁰⁷ założył Brygady Męczenników Al-Aksa (*Kata'ib Shuhada' al-Aqsa*)⁸⁰⁸, zbrojne skrzydło al-Fatah głoszące połączenie nacjonalizmu z islamską ideologią i wzorujące się na metodach Hamasu i Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu. Z inicjatywy Marwana Barghouti'ego powstała również platforma prawie wszystkich palestyńskich organizacji (w tym Hamas i PID) o nazwie Palestyńskie Siły Narodowe i Islamskie⁸⁰⁹. W tym czasie zostały powołane do życia Ludowe Komitety Oporu⁸¹⁰ (*lajan al-muqawamah al-sh'abiah*), których

---

⁸⁰⁷ **Marwan Barghouti**

Urodził się 6 czerwca 1959 r. w Ramallah. Już w wieku 15 lat był aktywistą al-Fatah. W wieku 18 lat po raz pierwszy aresztowany przez władze izraelskie. Po opuszczeniu więzienia był przewodniczącym stowarzyszenia studenckiego na Uniwersytecie BirZeit, gdzie ukończył studia na kierunku politologia. Był jednym z przywódców I intifady na Zachodnim Brzegu Jordanu, zatrzymany przez Izrael i deportowany do Jordanii, skąd pozwolono mu powrócić po 7 latach. W 1996 r. wybrany do Palestyńskiej Rady Ustawodawczej. W II połowie lat dziewięćdziesiątych był Sekretarzem Generalnym al-Fatah na Zachodnim Brzegu Jordanu. W 2000 r., skrytykował J. Arafata i służbę bezpieczeństwa Autonomii o korupcję i łamanie praw człowieka. Utworzył Brygady Męczenników al-Aksa. Jeden z najbardziej poszukiwanych Palestyńczyków przez Izrael, który organizował na niego zamachy. Ostatecznie aresztowany 15 kwietnia 2002 r. i skazany na pięciokrotne dożywocie (za 5 zabójstw) i 40 lat więzienia (za usiłowanie zabójstwa).

⁸⁰⁸ Brygady Męczenników Al-Aksa są zbrojnym ramieniem ruchu Fatah, na którego czele stoi obecny palestyński prezydent Mahmud Abbas. Powstały w 2000 i od tego czasu okazały się najbardziej agresywnym ugrupowaniem walczącym o utworzenie niepodległej Palestyny. Ataki kierowane są w cywilne i wojskowe cele izraelskie oraz Palestyńczyków uznanych za zdrajców. Organizacja przeprowadza ataki głównie w Izraelu na Terytoriach Okupowanych. Posiada zwolenników w palestyńskich obozach dla uchodźców w południowym Libanie. W ostatnich latach oskarża się Iran i Hezbollah o udzielanie grupie pomocy, jednak rozmiary zewnętrznej infiltracji organizacji pozostają nieznanne. Brygady Męczenników Al-Aksa uznane zostały przez Unię Europejską i Stany Zjednoczone za organizację terrorystyczną. Patrz: *Brygady Męczenników Al-Aksa*, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), oficjalna witryna internetowa, http://www.abw.gov.pl/Terrorizm/organizacje/Brygady_al_Aksa.htm (11.12.2006).

⁸⁰⁹ Palestyńskie Siły Narodowe i Islamskie powstałe po wybuchy II intifady już w 2000 r. koordynowały akty przemocy podczas powstania. Składały się głównie z aktywistów Brygad Męczenników Al-Aksa, Hamasu, PID i ugrupowań lewicowych (oświadczenia podpisywało 14 organizacji - pierwszy tekst ukazał się 5 listopada 2000). Pozycja tego „wspólnego frontu” organizacji palestyńskich była na tyle silna, iż rywalizowała z oficjalną władzą (Arafat) o wpływy podczas intifady Al-Aksa. Inne opracowania wskazują, iż była to organizacja autoryzowana przez J. Arafata i działająca za jego zgodą. Patrz: *Palestinian National and Islamic Forces*, Anty-Defamation League, http://www.adl.org/terrorism/symbols/palestinian_national_islamic_front.asp, 25 czerwca 2006 r., *Statements A statement issued by the National and Islamic Forces November 5, 2000*, „Jerusalem Media & Communications Center, Al-Aksa Intifada”, <http://www.jmcc.org/banner/banner1/bayan/aqsbayan3.htm>, (25.06.2006). *Palestinian National and Islamic Forces*, http://en.wikipedia.org/wiki/Palestinian_National_and_Islamic_Forces (12.07.2006)

⁸¹⁰ Ludowe Komitety Oporu utworzył Jamal Abu Samhadan we wrześniu 2000 r. Jest to organizacja składająca się według różnych informacji z byłych aktywistów Hamasu, al-Fatah, PID, Palestyńskich Służb Bezpieczeństwa, a nawet Hezbollahu. Ideologia grupy to połączenie nacjonalizmu i fundamentalizmu. Patrz: *The Leading Palestinian Terrorist Organizations* (August 2004), Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S.), http://www.intelligence.org.il/Eng/sib/8_04/pto.htm, 26 czerwca 2006; *The Popular Resistance Committees*, grup profile, National Memorial Institute for the Prevention of Terrorism (MIPT), <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=4211>, (26.06.2006); *The Popular Resistance Committees group's origins lie in local militias that were set up in the early days of the second Palestinian uprising, or intifada*, BBC News, Wednesday, 7 September 2005,

zbrojnym skrzydłem były Brygady Salah al-Din składające się z aktywistów LFWP, al-Fatah, Hamasu i PID. Brygady Męczenników Al-Aksa, jak również Ludowe Komitety Oporu nie były organizacjami fundamentalistycznymi, jednak bardzo często posługiwały się religijną retoryką. Grupy te według analityków uznaje się za nacjonalistów nieodżegnujących się od islamskich korzeni, przez co głównie amerykańscy i izraelscy analitycy błędnie zaliczają je do fundamentalistycznych ekstremistów.

---

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3196602.stm, (26.06.2006); *The Popular Resistance Committees*, http://en.wikipedia.org/wiki/Popular_Resistance_Committees, (26.06.2006).

Zakończenie

Terroryzm nigdy nie pojawiał się spontanicznie, był wyrazem buntu i frustracji społeczeństwa, który narastał przez lata. Wiele różnych czynników sprawczych musiało dodatkowo wystąpić w tym samym momencie, aby doszło do radykalizacji części społeczności i zastosowania metod terrorystycznych. W konflikcie izraelsko-palestyńskim, nie mieliśmy do czynienia z wystąpieniem pojedynczego czynnika, ale z zespołem determinantów. Efektem wystąpienia tych faktorów radykalizacji społeczeństwa była trwająca z różnym nasileniem kampania terrorystyczna obu stron konfliktu.

Pierwszym czynnikiem mającym wpływ na aktywizację judaistycznych grup zbrojnych, była historia Żydów - ofiar aktów przemocy arabskiej na Bliskim Wschodzie. Historia państwa Izrael, jego militarnych zmagania z państwami arabskimi i terroryzmu palestyńskiego przez lata konfliktu dała głębokie poczucie zagrożenia żydowskiej społeczności, oraz konieczność militaryzacji państwa, stałych szkoleń wojskowych i powołań rezerwistów. Euforia części izraelskiego społeczeństwa, która nastąpiła po wojnie sześciodniowej stała się nieoczekiwane przyczyną radykalizacji jego postaw wobec arabskich mieszkańców terenów okupowanych. Osadnicy żydowscy, którzy byli głównym celem palestyńskich aktów przemocy oskarżali rząd i izraelskie wojsko o niedostateczne zapewnienie im bezpieczeństwa. Arabskie zamachy terrorystyczne wzbudziły chęć odwetu ze strony cywilów izraelskich na Palestyńczykach.

Drugim faktorem radykalizacji izraelskiego społeczeństwa była Ideologia Wielkiego Izraela, chociaż była ona obecna w izraelskiej społeczności to nie zajmowała w niej dominującej roli. Wiązało się to zarówno z sytuacją geopolityczną w regionie Bliskiego Wschodu, jak również z samym izraelskim społeczeństwem, które w dużej mierze jest społeczeństwem świeckim. Ideologia ta funkcjonowała głównie w żydowskiej podświadomości fundamentalistów, nie stanowiła jednak podstawy polityki państwa Izrael. Kolonizacja Zachodniego Brzegu Jordanu, czy Wzgórz Golan, próby

kolonizacji Synaju czy okupacja Południowego Libanu były przykładami żądań absorpcji terenów arabskich przez środowiska religijno-nacjonalistyczne, które mogą być zdefiniowane jako przykłady oddziaływania ideologii Całości Ziemi Izraela. Założenia tej ideologii nie znajdowały jednak pokrycia w decyzjach władz izraelskich o oddaniu Egiptowi Synaju, wycofaniu się z Południowego Libanu w 2000 r., czy opuszczeniu Strefy Gazy przez osadników żydowskich w 2005 r. Jednak ponad czterysta tysięcy osadników na Zachodnim Brzegu Jordanu (Judea i Samaria oraz Jerozolima Wschodnia) stanowił rdzeń religijnego ruchu osadniczego, gdzie próba ewakuacji takich osad jak Kiryat Arba mogłaby się skończyć otwartą wojną domową.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na wzrost radykalizmu wśród społeczności żydowskiej Izraela była ideologia syjonistycznego mesjanizmu propagowana przez A. I. Kooka i jego syna C. J. Kooka. Była to ideologia zakładająca przejęcie pod osadnictwo żydowskie terenów Zachodniego Brzegu Jordanu, oraz wywyższająca społeczność żydowską nad arabską nację doprowadziła do stworzenia atmosfery wrogości, uprzedzeń, a w konsekwencji aktów przemocy osadników. Wpływ fundamentalistów żydowskich na społeczeństwo i ośrodki władzy w Izraelu ulegał stałemu wzrostowi. Od 30 lat nie było w Izraelu rządzącej koalicji parlamentarnej, w skład której nie wchodziłyby partie religijne. Wpływ fundamentalistów żydowskich widoczny jest między innymi w kolonizacji Zachodniego Brzegu Jordanu. Od 1977 r. liczba osadników stale rośnie, nawet w czasie procesu pokojowego (Rabin-Arafat) nie zaprzestano procesu kolonizacji. Eliminacja ekstremistycznych postaw żydowskich fundamentalistów jest jedynie możliwa poprzez liberalizację ideologii, którą się posługują, a która powinna zakładać koegzystencję i zrównanie praw Palestyńczyków z Żydami.

Podobnie jak w przypadku genezy fundamentalistycznych ugrupowań żydowskich, również w powstaniu religijnych ugrupowań palestyńskich pierwszym zaprezentowanym faktorem była historia regionu, postrzegana jednak przez pryzmat palestyński. Na przyczynę terroryzmu fundamentalistów islamskich w głównej mierze miały wpływ wydarzenia historyczne i ich konsekwencje polityczne, społeczne i ekonomiczne. Celowym działaniem autora dysertacji jest ograniczenie opisu wydarzeń historycznych, do faktów historycznych, które w przyszłości mogły stać się przyczyną z jednej strony frustracji, z drugiej rewanżyzmu i nienawiści⁸¹¹. Ekspulsja Arabów

---

⁸¹¹ Z tego właśnie powodu autor zrezygnował z przedstawiania wszystkich etapów zmagania arabsko-izraelskich, szczegółowego opisywania przyczyn, przebiegów i skutków wojen na badanym terenie.

palestyńskich rozpoczęła się wraz z wybuchem wojny żydowsko-palestyńskiej, zaraz po ogłoszeniu wyników głosowania Zgromadzenia Ogólnego ONZ nad rezolucją 181/II. W 1948 r. setki tysięcy Palestyńczyków zostały zmuszone do opuszczenia swoich domostw. Sprawa palestyńska od momentu powstania państwa Izrael była wykorzystywana przez arabskie państwa ościennie (głównie Egipt i Jordania), które same do 1967 r. nie wykazywały zainteresowania utworzeniem państwa palestyńskiego. Wojna sześciodniowa stanowiła kolejny etap martyrologii narodu palestyńskiego. Również poprzez te zmagania militarne kolejni Palestyńczycy zostali wypędzeni ze swoich mieszkań. Na radykalizację nastrojów Palestyńczyków miała wpływ postępująca pauperyzacja, będąca wynikiem zapaści gospodarczej. Życie w przeludnionych obozach uchodźców, pod izraelską okupacją prowadziło do powstania pejoratywnych cech osobowości wśród społeczności. Proces pokojowy, który miał miejsce pomiędzy Izraelem a Palestyńczykami od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, nie spełnił nadziei na polepszenie warunków bytowych ani rozwiązanie kwestii politycznych tych ostatnich. Historia konfliktu a w szczególności skutki zmagania zbrojnych przyczyniły się do radykalizacji postaw Palestyńczyków i wytworzenia przeświadczenia, iż rozwiązanie ich problemów może być przeprowadzone tylko przez działalność zbrojną.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na powstanie palestyńskich organizacji terrorystycznych był fundamentalizm islamski. Ideologia odwołująca się do religii, oraz tradycji islamskiej z łatwością pozyskiwała zwolenników wśród palestyńskiej młodzieży zawiedzionej ideologią nacjonalizmu arabskiego. Oparcie ustroju państwa o *szariat*, jak również święta wojna (*dżihad*) przyciągały radykałów do skrajnych ugrupowań islamskich. *Dżihad* i ideologia męczeństwa stały się nieodzownym orężem walki fundamentalistów, które trudno było wyeliminować. Zamachy samobójcze dawały palestyńskiej społeczności poczucie zarówno odwetu na mieszkańcach Izraela wobec działań Cahalu na Terytoriach Okupowanych. Mimo proporcji arsenału militarnego charakterystycznego wojnie asymetrycznej występowało również przeświadczenia o zrównoważeniu potencjału militarnego państwa żydowskiego⁸¹². Należy jednak podkreślić, iż na rozwój i postać fundamentalizmu mają wpływ lokalne uwarunkowania.

Ograniczony został opis historyczny do relacji żydowsko/izraelsko-palestyńskich i wydarzeń które odcisnęły piętno na tych relacjach, do nich należą wzajemne mordy, masakry, czy wywłaszczenia.

⁸¹² Bassam as-Sadim członek PID mówił: „ Ż względu na syjonistyczną supremację wojskową, palestyński ruch oporu nie ma wyboru i musi uderzać w głębi izraelskich terytoriów. Nie mamy innego wyjścia – musimy wynajdować nowe metody oporu, które doprowadzają do równowagi terroru. Ci, którzy nawołują do zaprzestania tych operacji, są wrogami naszego narodu i reprezentują interesy syjonistyczne i zachodnie”. Cyt. za., *Dynamika klasowa intifady*, [w:] „Rewolucja...”, op.cit., s. 112.

Mimo wielu wspólnych haseł, fundamentalizm islamski prezentuje inną postać w Palestynie, a inną na przykład w Indonezji. Wpływ na to zróżnicowanie ma: położenie geograficzne, uwarunkowania kulturowe, społeczne czy ekonomiczne, a także czynniki zewnętrzne (okupacja innego państwa, itp.).

Następnym determinatem wpływającym na radykalizację nastrojów i przyjęcie przez Palestyńczyków fundamentalistycznej postawy było oddziaływanie radykalnej egipskiej organizacji Braci Muzułmanów. Ideologia głoszona przez H. al-Bannę, jak również S. Kutba stała się inspiracją dla islamskich fundamentalistów z Palestyny. Z Egiptu zostały również przeniesione wzorce pozyskiwania zwolenników, poprzez szeroko zakrojone akcje edukacyjne i socjalne. Bracia Muzułmanie rozpoczęli działalność na terytorium Palestyny już w latach trzydziestych XX wieku. Przez lata Stowarzyszenie wybudowało sieć ośrodków pomocy socjalnej, szpitali, szkół, meczetów, które w latach osiemdziesiątych stały się materialnym zapleczem organizacji Hamas.

Taktyka organizacji Hezbollah stała się wzorem *modus operandi* palestyńskich organizacji terrorystycznych o motywacji religijnej. Z libańskiej organizacji zaczerpnięto wzorce organizacyjne – na czele palestyńskich i libańskiej organizacji stała rada konsultacyjna, sposobów pozyskiwania przychylności społeczeństwa przez akcje socjalne, oraz umiejętność wykorzystywania środków masowego przekazu. Największe oddziaływanie Hezbollahu na palestyńskie organizacje terrorystyczne można było zaobserwować w używanych przez tą grupę metodach terroryzmu antyizraelskiego. Tym *modus operandi* były metody zamachów samobójczych, a obecnie również ostrzał Izraela rakietami ziemia-ziemia (Hezbollah używa rakiet katiusza, Hamas rakiet Kassam).

Badacze zajmujący się terroryzmem bliskowschodnim zgodnie przyznają, iż żydowski fundamentalizm i judaistyczny terroryzm religijny odgrywały znaczącą rolę w braku stabilizacji regionu, szczególnie było widoczne negatywne oddziaływanie na konflikt izraelsko-palestyński⁸¹³. Fundamentalisci żydowscy sprzeciwiali się bliskowschodniemu procesowi pokojowemu, uważając jego kontynuację za zdradę nie tylko państwa, narodu, ale również i religii. Porozumienia z Palestyńczykami oznaczałyby najprawdopodobniej wycofanie części osadników z Zachodniego Brzegu

---

⁸¹³ R. Borkowski, *Terroryzm...*, op.cit., s.114; B. Bolechów, *Terroryzm...*, op.cit., s. 320.

Jordanu, czyli części Ziemi Obiecanej, na co fundamentaliści nie wyrażali zgody⁸¹⁴. Antagonistyczne wobec fundamentalistów działania izraelskiego rządu, oraz poglądy wielu członków izraelskich partii politycznych stawiają ich w szerokiej definicji wroga religijnych żydowskich ekstremistów. Przykłady aktów przemocy i zastraszania świeckiego, izraelskiego establishmentu zostały licznie przedstawione w dysertacji. Te wydarzenia potwierdzają pęknięcie wewnątrz izraelskiego społeczeństwa, które wraz ze wzrostem liczebności żydowskich fundamentalistów może przerodzić się w stały konflikt na tle religijnym.

Stosowanie metod terrorystycznych przez żydowskich osadników wobec Palestyńczyków stanowi krwawy etap historii Bliskiego Wschodu. Przemoc antypalestyńska na Terytoriach Okupowanych jest często marginalizowana przez analityków i środki masowego przekazu, gdzie większość wiadomości, analiz i raportów dotyczy jedynie terroryzmu palestyńskiego i działań izraelskiej armii, omijając ekstremizm osadników. Niebezpieczeństwo przejęcia kontroli przez żydowskich fundamentalistów nad izraelską bronią jądrową⁸¹⁵, wraz z planami zburzenia meczetów na Wzgórzu Świątynnym stanowi największe zagrożenie dla pokoju w tamtej części świata.

Po śmierci rabinów Meira i Benjamina Kahane żydowskie grupy terrorystyczne nie posiadały ściśle określonej struktury, dlatego ich eliminacja sprawiała wiele kłopotów służbom bezpieczeństwa Izraela. Grupy często były organizowane przez osadników *ad hoc* - dla przeprowadzenia jednego-dwóch zamachów, a następnie ulegały rozwiązaniu. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na trudności w zwalczaniu żydowskich grup ekstremistycznych był status Terytoriów Okupowanych, gdzie osadnicy tworzyli homogeniczną społeczność, a kontrolę nad tymi terytoriami nie sprawowała policja (która odpowiada za prowadzenie dochodzenia) ale wojsko.

Powstała na przełomie 1987/1988 r. organizacja Hamas, stała się przez kilkanaście lat działalnością główną siłą polityczną wśród Palestyńczyków. Przejęła ona zaplecze materialne Braci Muzułmanów na Terenach Okupowanych. Szeroka zakrojona działalność socjalna i informacyjno-propagandowa przyciągała nowych aktywistów do organizacji. Hamas zdobył uznanie nie tylko w samej Autonomii, ale również wśród

---

⁸¹⁴ Organizacja Żyjący Kahane przeprowadziła szkolenia wojskowe dla osadników żydowskich ze Strefy Gazy przed wycofaniem osad żydowskich w 2004 r. Celem ataków osadników miało być izraelskie wojsko przeprowadzające ewakuację. Zob. A. Krawczyk, *Terroryzm...*, op.cit., s. 126.

⁸¹⁵ R. Borkowski, *Terroryzm...*, op.cit., s. 115.

wielu fundamentalistów islamskich i państw arabskich. Organizacja w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, jak i po 2001 roku, była główną siłą sprawczą aktów terroryzmu z wykorzystaniem zamachowców-samobójców. Szczególnie ta metoda przyniosła organizacji rozgłos, gdyż budziła ona przede wszystkim lęk, przerażenie i strach. OWP ze swoim skorumpowanym, archaicznym systemem sprawowania władzy nie potrafiła odpowiednio przeciwdziałać temu zjawisku. Od 2000 r., czyli od rozpoczęcia intifady al-Aksa Hamas zwiększał swoje wpływy wśród palestyńskiej społeczności. Eliminacja (zabójstwa) przywódców organizacji, jakie miały miejsce w 2004 r., dodatkowo zwiększyły popularność grupy⁸¹⁶. Mimo, śmierci szajcha Ahmeda Jassina i dr Abd al - Aziz Rantissi'ego organizacja wygrała wybory parlamentarne w Autonomii Palestyńskiej w styczniu 2006 r. Od tego momentu rozpoczął się proces odchodzenia od stosowania terroryzmu na rzecz politycznych metod działania. Daleko jest jednak jeszcze organizacji do wyrzeczenia się ekstremizmu zarówno w ideologii i jak działaniu.

Palestyński Islamski Dżihad obecnie (oprócz FWP) jest jedyną liczącą się kilkuprocentowym poparciem palestyńskiej społeczności pozostającą poza procesem przekształcania się grup terrorystycznych w partie polityczne. Skromne poparcie społeczne organizacja zawdzięcza ideologii chomeinizmu, która nie jest popularna wśród Palestyńczyków. Brak zaplecza społecznego był również wynikiem nie prowadzenia przez organizację działalności socjalnej. PID w odróżnieniu od Hamasu nie musiał ponosić odpowiedzialności za politykę Autonomii i codzienne sprawy Palestyńczyków. PID był organizacją nieliczną, z dużą ilością ograniczeń w autonomicznym działaniu. Takim ograniczeniem była dominacja Hamasu w palestyńskim quasi-państwie, oraz uzależnienie działalności od zaopatrzenia udzielanego przez libański Hezbollah i Iran. Z tych faktów, wyłaniał się raczej nieprzesadzony pogląd, iż działalność terrorystyczna (lub jej brak) PID uzależniona była od aktualnej polityki Iranu. Trudność wyeliminowania działalności tej organizacji polega na braku typowych dla organizacji terrorystycznych struktur. PID tak jak w przypadku Hamasu zakładał obozy szkoleniowe (głównie Liban) i ośrodki dowodzenia (głównie Syria i Iran) poza terytorium Autonomii.

---

⁸¹⁶ „Szaron się przeliczy – mówił dr Zakaria al Qaq, palestyński politolog. - Śmierć Jassina napędzi Hamasowi nowych członków. Zamach na szejka, który był dla wielu autorytetem religijnym, przerodzi się w wojnę judaizmu i islamu. Świecki Fatah Arafata chyli się w Strefie Gazy ku upadkowi. Ten region nieodwołalnie stanie się zapleczem Hamasu”. Zakaria al Qaq, wywiad dla „Gazety Wyborczej” 23 marca 2004 r.

Od 1948 r. na terenie Izraela i Terytoriach Okupowanych działało kilka organizacji fundamentalistycznych, z których część stosowała metody terrorystyczne. Grupy te początkowo były marginalizowane przez społeczeństwo palestyńskie, jak również zwalczane przez grupy nacjonalistów głównie z al-Fatah. Tak jak na terenie całego Bliskiego Wschodu, również na Terytoriach Okupowanych przebudzenie fundamentalistów nastąpiło na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Hamas i PID obecnie całkowicie zdominowały terroryzm inspirowany religijnie wśród Palestyńczyków. Niebezpieczeństwo, jakie obecnie występuje na Terytoriach Okupowanych wiąże się z przyjmowaniem ideologii religijnej przez grupy świeckich nacjonalistów. Wielokrotnie do terminologii fundamentalistycznej odwoływała się między innymi powiązane z al-Fatah – Brygady Męczenników al-Aksa, jak również Ludowe Komitety Oporu.

Przedstawiając zarówno żydowski jak i islamski fundamentalizm i terroryzm nie sposób nie dostrzec podobieństw, jakie występują pomiędzy tymi zjawiskami. Jak zostało wykazane w tej dysertacji zarówno w judaistycznym jak i muzułmańskim fundamentalizmie występuje wiele cech wspólnych. Jedną z takich cech jest antyokcydentalizm, polegający na sprzeciwie islamskich i żydowskich fundamentalistów wobec ingerencji wartości i norm zachodnich zarówno w ich ortodoksyjne środowiska, jak również w naród, z którego się wywodzą. Westernizacja jest postrzegana przez fundamentalistów jako zagrożenie dla tradycyjnych wartości religijnych, zanieczyszczająca swym konsumpcjonizmem i materializmem społeczeństwo. Według fundamentalistów okcydentalizm zmienia sposób życia dużej części społeczeństwa doprowadzająca go do sekularyzacji⁸¹⁷.

Kolejną wspólną cechą obu fundamentalizmów są próby budowy państwa religijnego opartego na prawie boskim. W przypadku Żydów państwo swoją legislację powinno czerpać z halachy, w przypadku muzułmanów obowiązujące prawo ma stanowić szariat. Walka o powstanie państwa teokratycznego przybiera realne wymiary, gdyż wiele norm prawnych jest uchwalanych przez parlamenty (izraelski i palestyński) w zgodności z prawem religijnym. Centralnym punktem dla tych fundamentalistów jest święta księga, w której szukają oni odpowiedzi na wszelkie problemy dzisiejszego

---

⁸¹⁷ Jeden z aktywistów Bloku Wiernych i członek NPR Abraham B. Yoshua pisał, iż założenie państwa opartego na Talmudzie, zburzenie meczetów na Wzgórzu Świątynnym, oraz wybudowanie Trzeciej Świątyni, jest jedynym, odpowiednim działaniem, które jest w stanie oprzeć się westernizacji. Uważał, iż gdyby nie ekstremistyczne metody i fundamentalistyczne ideologia to żydowska społeczność „zostałaby starta przez amerykańską tożsamość CNN”. L. Watzal, *Peace...*, op.cit.

świata, poczynawszy od społecznych i politycznych a na ekonomicznych skończywszy. Tymi świętymi księgami są oczywiście Koran, oraz Biblia (głównie Tora). Co zastanawiające, mimo iż zarówno fundamentalizm żydowski jak i islamski odwołuje się do tradycji, nie zanieczyszczonej późniejszymi naleciałościami to dużą rolę w kształtowaniu ideologii przywiązuje się do późniejszych interpretatorów świętych ksiąg. Fundamentalisci żydowscy odwołują się między innymi do średniowiecznych, teologicznych pism Majmonidesa, Nachmanides czy Judaha Halewiego, natomiast islamscy do protoplastów fundamentalizmu islamskiego (Muhammada Ibn Abd al-Wahhaba, czy Sajjida Kutba).

Podobieństwa można również odnaleźć w religijnym imperatywie nakazującym walkę i podbój terytorialny. Ideologia *dżihadu*, czyli świętej wojny prezentowana przez islamskich fundamentalistów mówi o budowie państwa islamskiego (*hall islami*) na terenach, które powinny zostać zdobyte. Już samej walce fundamentalisci nadawali charakter religijny. Terytorium Palestyny jest przez fundamentalistów muzułmańskich traktowane jako terytorium islamskie, którego wyzwolenie spod izraelskiej okupacji jest boskim nakazem. Podobnie wśród fundamentalistów żydowskich funkcjonuje ideologia Całości Ziemi Izraela. Powołując się na przymierze narodu wybranego z Bogiem zakłada ona władztwo żydowskie nad większością terytorium Bliskiego Wschodu. Walka o powiększenie terytorium Izraela ma wedle fundamentalistów judaistycznych (tak jak w przypadku fundamentalistów islamskich) charakter świętej wojny i religijnego obowiązku⁸¹⁸.

Ideologia mesjanizmu i nadejścia Zbawiciela jest obecna u żydowskich i islamskich ekstremistów. Tą ideologią posługują się głównie fundamentalistyczni osadnicy żydowscy z Bloku Wiernych, gdzie mesjanizm stanowi jedną z najważniejszych doktryn. Propagatorem mesjanizmu był główny teolog Gusz Emunim C. J. Kook. Elementy mesjanizmu można dostrzec również w ideologii fundamentalistów palestyńskich. Takie elementy zawiera między innymi artykuł siódmy Karty Hamasu, mówiący o nadejściu Dniu Sądu, również przywódca PID – dr F. Szikaki wzorując się na szyizmie wielokrotnie w swoim mowach nawiązywał do mesjanizmu.

---

⁸¹⁸ Rabin Ariel Izrael rabin jeszybotu w ewakuowanym osiedlu w Yamit odniósł się do biblijnego orzeczenia sądowego, uważając, iż wobec świętej wojny nie może być dyskusji o ewentualnych ludzkich ofiarach (nawet po stronie żydowskiej). E. Sprinzak, *Gush Emunim, the politics...*, op.cit.

Fundamentalisci po obu stronach konfliktu izraelsko-palestyńskiego posiadali przemożny wpływ na społeczeństwo, jak również na ośrodki władzy. Palestyńscy ekstremiści z Hamasu, a wcześniej z Braci Muzułmanów poprzez swoją działalność charytatywną mogli liczyć na szerokie poparcie społeczne. Hamas dzięki swojej zbrojnej działalności stał się dla wielu Palestyńczyków substytutem palestyńskiej armii. Był jedyną organizacją potrafiącą w wielu przypadkach odeprzeć ataki izraelskiej armii. Poparcie, jakim cieszył się Hamas zostało potwierdzone w zwycięskich wyborach parlamentarnych w 2006 roku. Fundamentalisci żydowscy również cieszyli się szerokim poparciem kół rządzących. Koalicje parlamentarne zawierane były z partiami religijnymi, które wykorzystując fakt bycia „języczkiem u wagi” forsowały religijną ideologię, domagając się przyspieszenia kolonizacji Zachodniego Brzegu Jordanu.

Żydowscy i islamscy ekstremiści w Palestynie nadali nazwy organizacji terrorystycznych wywodzące się od bohaterów narodowych. W taki sposób militarne skrzydło Hamasu zostało nazwane: Brygady Im. Męczennika Izz ad-Dina al-Kassama. Szajch al-Kassam stał na czele pierwszych oddziałów zbrojnych atakujących Żydów i Brytyjczyków w czasie mandatu brytyjskiego. Podobna paralela została zastosowana po stronie żydowskiej, gdzie grupa terrorystów powiązana z Kachem utworzyła organizację - Brygada Im. Josefa Ben-Szeloma. J. Ben Szelom był pierwszym Żydem powieszonym w czasie mandatu brytyjskiego przez mandatariusza za zorganizowanie aktu terrorystycznego na arabski autobus.

Śmierć męczeńska jest postrzegana jako wyraz największej świętości przez obie strony konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Jest obojętne czy śmierć nastąpiła w walce, czy zamachu terrorystycznym. Imię konstruktora bomb w Hamasie – Jahii Ajasza osławionego „inżyniera”, zabitego przez izraelską tajną policję Szin Bet, było wypisane na prawie wszystkich ścianach budynków w Strefie Gazy w 1996 r. Kalendarze Hamasu przedstawiały śmierć w zamachu samobójczym jako wielki bohaterski czyn. W palestyńskiej społeczności można dostrzec idiomatyczny kult śmierci, gdzie zamachowcy-samobójcy są traktowani jak bohaterowie narodowi. Męczennik (zamachowiec), który w ten sposób poświęcił swoje życie w imię Allacha i dla wyzwolenia Palestyny, przedstawiony jest na kartach kalendarza wydanego przez Hamas w odpowiednim miejscu – w dniu, w którym przeprowadził męczeńską operację. On sam staje się w kalendarzu „męczennikiem miesiąca”⁸¹⁹. W wielu przypadkach

---

⁸¹⁹ H. Nasra, *An Arsenal of Believers, Talking to the „human bombs”*, „The New Yorker Fact”, http://www.newyorker.com/fact/content/?011119fa_FACT1, (27.07.2006)

zamachy terrorystyczne były nagrywane na kasety video, a następnie przekazywane miejscowym mediom i organizacjom jako materiał propagandowy. Żydowski religijni ekstremiści również doczekali się kultu. Dysertacja prezentowała fakt założenia fan-klubu mordercy premiera I.Rabina - Igala Amira, który założyły młode izraelskie dziewczyny. Najbardziej znanym przykładem kultu terrorysty judaistycznego była postać Barucha Goldsteina. Został on po zamachu terrorystycznym który przeprowadził i w którym zginął, uznany męczennikiem, a jego grób stał się miejscem pielgrzymek fundamentalistów żydowskich⁸²⁰.

Terrorysti islamscy i żydowscy przeprowadzając zamach terrorystyczny posługiwali się podobnymi metodami. Po obu stronach mieliśmy przykłady podłożenia ładunków wybuchowych, użycia granatów ręcznych, ostrzału karabinowego, oraz ataków nożowników. Mimo, nawoływań jednego z rabinów do żydowskich ataków samobójczych, ta metoda jak na razie jest wyłączną domeną Palestyńczyków, tak jak ostrzał raketowy.

Grupy stosujące metody terrorystyczne usprawiedliwiają swoją przemoc odpowiedzią na atak przeciwnika, uważając, iż stanowią one jedynie odwet za wcześniejsze akty przemocy drugiej strony. Obecnie spirala przemocy osiągnęła takie rozmiary, iż nie sposób określić który akt przemocy stanowił odwet, nawet sama próba takiego postrzegania aktu terrorystycznego zdaniem autora dysertacji jest bezprzedmiotowa⁸²¹.

Likwidacja terroryzmu w konflikcie bliskowschodnim zależy w głównej mierze od reaktywacji procesu pokojowego, ewentualnego powstania państwa palestyńskiego i delimitacji jego granicy z Izraelem. II intifada, która wybuchła w 2000 roku, niosła ze sobą apogeum terroryzmu religijnych fundamentalistów palestyńskich. Obecnie widoczna jest polityzacja terrorystycznych ugrupowań palestyńskich, gdzie Hamas stał

---

⁸²⁰ W ciągu dwóch dni po masakrze mury religijnych dzielnic zachodniej Jerozolimy były obwieszone hasłami wychwalającymi cnoty Goldsteina i ubolewającymi, iż nie udało mu się zabić więcej Arabów. [...] Wiele dzieci osadników religijnych nosiło po masakrze znaczki z napisem „Dr Goldstein uleczył choroby Izraela”. Liczne koncerty muzyki religijnej i inne wydarzenia były wykorzystywane jako okazja do wychwalania pamięci Goldsteina⁸²⁰. Zob. B. Bolechów, *Żydowski...*, op.cit., s. 105.

⁸²¹ Klasyfikacja zamachów terrorystycznych na nieusprawiedliwione i usprawiedliwione (jako odwet na przemoc drugiej strony) zdaniem autora dysertacji nie powinna mieć miejsca, gdyż terroryzm jest działaniem bezprawnym, a taka klasyfikacja powodowałaby subiektywizację jego oceny. Nie istnieje terroryzm sprawiedliwy, czy sprawiedliwa przemoc.

się w 2006 roku główną siłą na palestyńskiej scenie politycznej⁸²². Mimo, iż Islamski Ruch Oporu nie wyrzekł się terroryzmu, ani nie uznał Izraela, to nie przeprowadził w 2006 roku ani jednego zamachu samobójczego, inne metody walki zbrojnej (oprócz ostrzału rakietami Kassam) również zostały ograniczone. Po ewentualnej utracie władzy przez Hamas ta organizacja najprawdopodobniej powróci do stosowania metod terrorystycznych, jednak nie na taką skalę, jaka miała miejsce podczas intifady al-Aksa. Stale rosnąca liczba żydowskich kolonii na Zachodnim Brzegu Jordanu, powoduje wzrost radykalnych postaw wśród osadników. Próba likwidacji większości osad żydowskich w Judei i Samarii, jak wskazują izraelscy analitycy mogłaby zakończyć się wojna domową. Możliwość potencjalnej konfrontacji w łonie społeczności izraelskiej stanowi jeden z podstawowych problemów izraelskiego establishmentu, doprowadzający do niepowodzenia rozmów pokojowych.

Próby likwidacji terroryzmu palestyńskiego przez izraelskie operacje militarne nie przyniosły dotychczas wymiernych rezultatów. Izrael obecnie nadal zagrożony jest terroryzmem palestyńskim. Jedyną możliwością na ograniczenie terroryzmu w tym regionie świata jest powodzenie izraelsko-palestyńskiego procesu pokojowego. Poprzez polityczne decyzje zadowalające obie strony, (powstanie państwa palestyńskiego, które nie ograniczy zdolności obronnych Izraela) można zmarginalizować ekstremistyczne postawy w tych społeczeństwach. Sukces w osiągnięciu stabilizacji w dużej mierze będzie zależał od rozstrzygnięć w sprawie kontroli nad świętymi miejscami, w Jerozolimie (Wzgórze Świątynne i Ściana Płaczu) i Hebronie (Grota Patriarchów), gdzie jedna „iskra” może doprowadzić do otwartej konfrontacji.

Należy stwierdzić, iż walka z religijnym ekstremizmem stanowi obecnie główny front walki o stabilizację na Bliskim Wschodzie, gdyż nacjonalizm, który przez lata dominował w tym regionie świata stracił na znaczeniu. Ta walka stanowi, wyzwanie nie tylko dla głównych aktorów konfrontacji izraelsko-arabskiej, ale również opinii międzynarodowej, której poparcie dla kolejnych inicjatyw pokojowych może okazać się kluczowe. Zanim jednak gremia międzynarodowe ponownie włączą się w dialog izraelsko-palestyński, obie strony muszą zrozumieć, że bez ustępstw z ich strony nie da się osiągnąć trwałego pokoju. Terroryzmu ekstremistów religijnych nie uda się

---

⁸²² W. Grabowski, *Polityzacja i demilitaryzacja Hamasu. Nowe oblicze Islamskiego Ruchu Oporu. Konsekwencje zwycięskich wyborów parlamentarnych 2006 r.*, referat wygłoszony na konferencji naukowej: "Czy zmierzch terroryzmu", w PWSZ w Oświęcimiu 23 listopada 2006r.

wyeliminować, do momentu, w którym nie zostanie ograniczony wpływ ideologii fundamentalistycznej, którą jest karmiony.

Autor dysertacji jest zdania, że cel pracy, który został założony we wstępie udało mu się zrealizować. Cała dysertacja przedstawia zjawisko terroryzmu na obszarze Izraela w II połowie XX wieku. W sposób szczegółowy odnosi się do warunków politycznych, społecznych i religijnych, poprzez które narodził się ekstremizm na badanym obszarze. Zostały omówione metody działań terrorystów religijnych, struktury organizacyjne grup terrorystycznych, źródła finansowania, sylwetki przywódców, oraz zamachy terrorystyczne. Przedstawiona została ideologia, która leżała u genezy tych skrajnych organizacji, oraz jej ewolucja w trakcie działalności grup. Historyczny aspekt dysertacji nie został pominięty, wszystkie ważne wydarzenia konfliktu bliskowschodniego zostały przedstawione, gdzie takie wydarzenia jak wojna sześciodniowa, rewolucja islamska w Iranie, izraelsko-palestyński proces pokojowy, determinowały ekstremistyczne działania fundamentalistów na obszarze Izraela.

*****

Wyrażam ogromną wdzięczność wszystkim osobom, które na różnych etapach mojej pracy nad niniejszą dysertacją wsparły mnie swoją wiedzą. Dziękuję za wiele cennych uwag, rad i wskazówek, z których miałem możliwość skorzystać, a które nadały tej pracy jej ostateczny kształt. Podziękowania składam: Pawłowi Bartolikowi, Robertowi Borkowskiemu, Krzysztofowi Karolczakowi, Rafałowi Ożarowskiemu, Cwi Rosenblatowi, Jarosławowi Tomasiewiczowi, Przemysławowi Turkowi oraz ks. Adamowi Wąsowi. Chciałbym szczególnie podziękować doc. dr hab. Andrzejowi Topolowi za szansę i zaufanie.

Przede wszystkim jednak dziękuję mojej żonie Agnieszce za wyrozumiałość, wsparcie, wiarę i miłość.

Skróty

AMAL - Afwadż al-Mukawama al-Lubananija (Libańskie Oddziały Oporu)

AMIA - Argentine Israeli Mutual Association

CIA – Central Intelligence Agency (Centralna Agencja Wywiadowcza)

C.S.S. - Center for Special Studies

DNA - Kwas deoksyrybonukleinowy

ETZL – (IZL) Irgun Cwai Leumi (Narodowa Organizacja Wojskowa)

FBI – Federal Bureau of Investigation (Federalne Biuro Śledcze)

IACRL - Italian American Civil Rights League (Włosko-Amerykańska Liga Praw obywatelskich)

ICP - Islamic Concern Projekt

ICT -Institute for Counter-Terrorism

IDF - Israeli Defence Forces (Izraelskie Siły Obronne)

JDL - Jewish Defense League (Żydowska Liga Obrony)

LFWP – Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny

MENA – Migenim al Nazaret Illit (Obróńcy Górnego Nazaretu)

MIPT - Memorial Institute for the Prevention of Terrorism,

NPR – Narodowa Partia Religijna

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

OWP – Organizacja Wyzwolenia Palestyny

PID – *Harakat al-Jihad al-Islami al-Filastini* (Palestyński Islamski Dżihad)

SS – Schutzstaffeln (Sztafety Szturmowe)

TNT – Terror Neged Terror (Terror Przeciwko Terrorowi)

UNC - United National Command (Zjednoczone Narodowe Dowództwo (Intifady))

UNDOF - United Nations Disengagement Observer Force (Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan)

UNEF - United Nations Emergency Force (Doraźne Siły Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie)

UNIFIL - United Nations Interim Force in Lebanon (Tymczasowe Siły Zbrojne Organizacji Narodów Zjednoczonych w Libanie)

UNTSO - United Nations Truce Supervision Organization (Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Nadzoru Zawieszenia Broni dla Palestyny)

USA - United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej)

WISE -World and Islam Studies Enterprise

WTC – World Trade Center (Światowe Centrum Handlu)

ZRA – Zjednoczona Republika Arabska

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

ŻPT -Żydowskie Podziemie Terrorystyczne

Aneksy

Aneks 1

Konwencja (Karta) Islamskiego Ruchu Oporu Hamas

Palestyna:

1 Muharram 1409 od Hidżry

18 sierpień 1988 roku

"Wy jesteście najlepszym narodem, jaki został stworzony dla ludzi: wy nakazujecie to, co jest uznane, a zakazujecie tego, co jest naganne; i wierzycie w Boga. A jeśliby uwierzył lud Księgi, to byłoby dla niego lepiej. Wśród nich są wierzący, lecz większość z nich to ludzie szerzący zepsucie. Oni wam nie przyczynią szkody, oprócz niewielkiej przykrości. A jeśli będą was zwalczać, to odwrócą się plecami; wtedy nie otrzymają oni żadnej pomocy. Udziałem ich będzie poniżenie, gdziekolwiek by się znajdowali, chyba że będą mieli więź z Bogiem i więź z ludźmi. Oni ściągnęli na siebie gniew Boga i ubóstwo będzie ich udziałem. Tak się stanie, ponieważ nie uwierzyli w znaki Boga i zabijali proroków bez żadnego prawa; ponieważ się zbuntowali i byli występny". (Rodzina Imrana, 110-112).

"Izrael będzie istnieć, będzie trwać, aż islam go zmiecie, tak jak zmiotł innych przed nim". (Błogosławiony męczennik imam Hassan al-Banna.)

"Świat islamski jest w ogniu. Każdy z nas winien dolać choć troszkę wody, by ugasić co się da, nie czekając na innych". (Błogosławionej pamięci szejka Amjad al-Zahawi.)

W imię najmiłociwszego Boga

Wstęp

Chwała niech będzie Bogu, do którego zwracamy się o pomoc, i którego wybaczenia, opieki i wsparcia oczekujemy; Bóg błogosławi Proroka i obdarza go zbawieniem, jak

jego towarzyszy i wiernych, i tych, którzy wypełniają jego przesłanie i przyjmują jego prawa - wszechogarniająca modlitwa i zbawienie, póki trwać będą niebo i ziemia.

Odtąd, o Ludu!

Pośród trudów, w morzu cierpienia, z drżenia pobożnych serc i czystych ramion; z poczucia obowiązku, z nakazu Bożego, rozległ się zew, jednocząc ludzi, by podążyli drogami Boga, prowadząc ich ku określeniu ich woli, by wypełnili swą rolę w życiu, przełamali wszelkie tamy, przewyciężyli wszystkie napotkane trudności. Trwa nieustanna mobilizacja, tak jak i gotowość do poświęcenia życia i wszystkiego co drogie w sprawie Bożej.

Było tak, że załazek (ruchu) zaistniał i zaczął torować sobie drogę przez wzburzone morze nadziei i oczekiwań, życzeń i pragnień, problemów i przeszkód, bólu i wyzwań, tak wewnątrz jak i na zewnątrz.

Idea dojrzała, i ziarno wzeszło, na glebie rzeczywistości wzrósł plon, bez przemijających emocji i nienawistnego pośpiechu. Powstał Islamski Ruch Oporu, by wypełnić swą rolę ku chwale Stwórcy, a jego ramiona objęły wszystkich bojowników o wyzwolenie Palestyny. Dusze jego bojowników spotykają się z duszami wszystkich, którzy poświęcili swe życie na palestyńskiej ziemi, odkąd zdobyli ją towarzysze Proroka, którego Bóg błogosławił i obdarzył zbawieniem, po dziś dzień.

Niniejsze Zgromadzenie Islamskiego Ruchu Oporu (Hamasy) czyni jasnym jego obraz, objawia jego tożsamość, przedstawia stanowisko, wyjaśnia cele, mówi o nadziejach, wzywa do poparcia, wyboru i wstąpienia w szeregi Hamasy. Nasza walka z Żydami jest bardzo wielka i poważna. Potrzeba jej wszelkiego szczerzego wsparcia. Za tym krokiem nieuchronnie podążą następne. Ruch jest jedynie szwadronem, któremu potrzeba wsparcia kolejnych szwadronów jak arabski i islamski świat długi i szeroki, aż wróg zostanie pokonany i dokona się zwycięstwo Boga.

Widzimy, więc na horyzoncie, jak przybywają. I odtąd nauczycie się tego. "Napisał Bóg: »Z pewnością zwyciężę ja i moi posłańcy«. Zaprawdę, Bóg jest mocny, potężny" (Dysputa, 21).

"Powiedz: »Oto jest moja droga! Ja wzywam do Boga na podstawie jasnego dowodu - ja i ci, którzy postępują za mną. Chwała niech będzie Bogu! Ja nie należę do bałwochwalców«" (Józef, 108).

Hamas [siła i zapał]

Określenie ruchu

Artykuł 1: Wstępne postanowienia ideologiczne

Islamski Ruch Oporu: programem Ruchu jest islam. Od niego wywodzi swe idee, sposób rozumowania i zrozumienia wszechświata, życia i człowieka. Odwołuje się doń w swych sądach we wszystkich sprawach, jest nim zainspirowany, islam patronuje jego krokom.

Artykuł 2: Stosunek Islamskiego Ruchu Oporu do innych ugrupowań Braci Muzułmanów:

Islamski Ruch Oporu stanowi skrzydło Braci Muzułmanów w Palestynie. Ruch Braci Muzułmanów jest uniwersalną organizacją, tworzącą największy ruch islamski w czasach nowożytnych. Cechuje go głębokie zrozumienie, właściwe pojmowanie i całkowite przyswojenie sobie wszystkich koncepcji islamu w gestii wszelkich aspektów życia, kultury, wiary, polityki, gospodarki, edukacji, społeczeństwa, sprawiedliwości i sądownictwa, rozprzestrzeniania islamu, kształcenia, sztuki, informacji, wiedzy tajemnej i nawracania na islam.

Artykuł 3: Struktura i formacja.

Na podstawową strukturę Islamskiego Ruchu Oporu składają się oddani Bogu muzułmanie, prawdziwie w niego wierzący. Stworzyłem dżinów i ludzi po to tylko, by oddawali cześć - znających obowiązki względem siebie, rodziny i ojczyzny. Przez to boją się Boga i wznoszą sztandar Dżihadu w obliczu ciemnych ludzi, by oczyścić kraj i lud z ich nieczystości, niegodziwości i zła.

"Razimy prawdą fałsz; ona rozbija mu głowę i fałsz zanika" (Prorocy, 18).

Artykuł 4.

Islamski Ruch Oporu przyjmuje każdego muzułmanina oddanego wierze, ideologii, przyjmującego jego program, dochowującego jego tajemnic, pragnącego należeć do jego szeregów i wypełniać obowiązki. Bóg z pewnością go nagrodzi.

Artykuł 5: Czasoprzestrzeń Islamskiego Ruchu Oporu.

Czas Islamskiego Ruchu Oporu: Przyjmując islam i jego drogę życia, Ruch powraca do czasu narodzin przesłania islamu, prawowitego spadkodawcy, gdyż jego celem jest Bóg. Prorok stanowi przykład, Koran konstytucję. Przestrzeń rozpościera się, gdziekolwiek na planecie znajdą się muzułmanie, dla których islam to droga życia. Przeto rozpościera się od czeluści ziemi aż po niebiosy.

"Czy nie widziałeś, jak Bóg przytacza jako przypowieść dobre słowo? - ono jest jak dobre drzewo, którego korzeń jest mocno utwierdzony, a jego gałęzie w niebiosach. Ono przynosi swoje owoce każdego czasu, za pozwoleniem swego Pana. Bóg przytacza przypowieści ludziom - być może, oni się opamiętają!" (Abraham, 24-25).

Artykuł 6: Właściwości i podmiotowość.

Islamski Ruch Oporu jest samodzielnym ruchem palestyńskim, oddanym Bogu, mającym islam za drogę życia. Walczy o wzniesienie Bożego sztandaru na każdej piędzi ziemi w Palestynie, gdyż wyznawcy wszystkich religii mogą współżyć w pokoju i bezpieczeństwie pod skrzydłami islamu, a ich życie, własność i prawa będą poszanowane. Bez islamu powszechne będą niesnaski, wszędzie ucisk, zło zwycięży, wybuchną schizmy i wojny.

Jakże wspaniale napisał muzułmański poeta Mohamed Ikbāl:

"Gdy zanika wiara, dla tego, kto za nic ma religię nie ma bezpieczeństwa i nie ma życia. Kto akceptuje życie bez religii, za towarzysza życia obrał sobie spustoszenie".

Artykuł 7: Uniwersalizm Islamskiego Ruchu Oporu.

Ponieważ muzułmanie, którzy stosują się do zasad Islamskiego Ruchu Oporu, rozproszeni są po całym świecie, wychodzą z poparciem dlań i jego postanowień, walczą o wzniesienie na nowy poziom jego walki, Ruch staje się uniwersalny. Jest po temu dobrze przygotowany dzięki jasności swej ideologii, szlachetności celu i wzniosłości pryncypiów.

Powinno być to podstawą spojrzenia i oceny Ruchu, oraz uznania jego roli. Kto neguje to prawo, wzdraga się przed wsparciem i przymyka oczy na fakty, z rozmysłem czy bez, w końcu obudzi się widząc, że rzeczywistość go przerosła, a żadna logika nie przemówi za jego stanowiskiem. Trzeba rzecz jasna uczyć się na przykładach z przeszłości.

Niesprawiedliwość spadkobierców jest gorsza niż obcy miecz.

"My tobie również zesłaliśmy Księgę z prawdą, potwierdzając prawdziwość Księgi, która była przed nią, i chroniąc ją. Sądź więc między nimi według tego, co zesłał Bóg, i nie idź za ich namiętnościami, odstępując od tego, co otrzymałeś z prawdy. Dla każdego z was uczyniliśmy normę i drogę otwartą. A gdyby Bóg zechciał, to uczyniłby was jednym narodem, lecz... żeby was doświadczyć w tym, co wam dał. Starajcie się więc pilnie czynić dobre dzieła. Do Boga powrócicie wszyscy razem. On obwieści wam to, w czym się różniliście" (Stół zastawiony, 48).

Islamski Ruch oporu stanowi jedno z ogniw łańcucha walki z najeźdźcą syjonistycznym. Jego początki datują się na 1939 r., gdy pojawił się męczennik Izzedin al-Kissam, oraz jego bracia-bojownicy, członkowie Braci Muzułmanów. To wszystko zazębia się, tworząc kolejne ogniwa walki Palestyńczyków i Braci Muzułmanów w 1948 r., oraz operacji dżihadzkich Braci Muzułmanów w 1968 r. i później.

Ponadto, jeśli to odległe powiązanie, a lokaje syjonizmu rzucili bojownikom kłody pod nogi, zakłócając ciągłość walki, Islamski Ruch Oporu pragnie doprowadzić do realizacji obietnicy Boga, bez względu na to, ile zajmie to czasu. Prorok, niech Bóg go błogosławi i obdarzy zbawieniem, powiedział:

"Nie nadejdzie Dzień Sądy, aż muzułmanie nie zwalczą Żydów, gdy Żydzi kryć się będą wśród kamieni i drzew. Kamienie i drzewa powiedzą: »O, muzułmanie, o Abdullahu, kryje się w mym cieniu Żyd, przybądź i zabij go«. Tylko drzewo Gharkad, szczególne drzewo, nie uczyni tego, gdyż jest drzewem Żydów" (Al-Bukhari).

Artykuł 8: Hasło Islamskiego Ruchu Oporu.

Bóg jest celem, Prorok jego wzorem, a Koran konstytucją: Dżihad jest drogą, a śmierć za sprawę Boga najszczytniejszym z pragnień.

Cele

Artykuł 9: Bodźce i cele.

Islamski Ruch Oporu znalazł się w czasie zaniku islamu w życiu publicznym. Nastąpiło załamanie zasad, postawiono na głowie koncepcje, zmieniły się wartości, a źli ludzie przejęli władzę, zwyciężyły ucisk i ciemność, tchórze stali się jak tygrysy: samozwańcy zajęli ojczyznę, rozpędzono lud, który odtąd tuła się po całym świecie, zanikło poczucie sprawiedliwości, a zamiast niego wkroczył fałsz. Nic nie pozostało na swym miejscu. Zatem wszystko zmienia się, gdy islam znika z pola widzenia. Bodźce wywieść można z tego, jak sprawy się mają.

W kwestii celów: Oni są tymi, którzy zwalczają fałsz, pokonują go i rugują, by zwyciężyła sprawiedliwość, a ojczyzna została odzyskana. Z meczetów dochodzi głos muezzina, obwieszczający nadejście państwa islamskiego, by ludzie i sprawy powróciły na swoje miejsce, tak nam dopomóż Bóg.

"I gdyby Bóg nie powstrzymał jednych ludzi przez drugich, to ziemia zostałaby zniszczona. Ale zaprawdę, Bóg jest władcą łaski dla światów" (Krowa, 251).

Artykuł 10.

Islamski Ruch Oporu z całą mocą wypełnia zadanie wsparcia uciśnionych i odepchniętych. Nie oszczędzi sił, by zaprowadzić sprawiedliwość i zwalczyć niesprawiedliwość, słowem i czynem, na miejscu, i wszędzie, dokąd sięgnąć mogą jego wpływy.

Strategie i metody

Artykuł 11: Strategie Islamskiego Ruchu Oporu. Palestyna to islamski waqf [zapis].

Islamski Ruch Oporu uznaje ziemię Palestyny za islamski waqf, uświęcony dla przyszłych pokoleń muzułmanów aż po Dzień Sądy. Ani ona, ani żadna jej część, nie zostanie roztrwoniona; ani ona, ani żadna jej część nie zostanie oddana. Żaden z krajów arabskich ani one wszystkie, żaden król ani prezydent, ani też wszyscy królowie i prezydenci, żadna organizacja ani też one wszystkie, czy palestyńskie, czy arabskie, nie mają po temu prawa. Palestyna to islamski waqf, uświęcony dla pokoleń muzułmanów aż po Dzień Sądy. Skoro tak, kto ma prawo ogłosić się reprezentantem muzułmanów aż po Dzień Sądy?

Oto prawo ziemi Palestyny wedle islamskiego szariatu, to samo tyczy się każdej ziemi, którą zdobyli muzułmanie, gdyż w czasie podbojów islamskich muzułmanie poświęcili je muzułmańskim pokoleniom aż po Dzień Sądy.

Tak to się stało: Gdy dowódcy armii islamskich podbili Syrię i Irak, wysłali kalifowi muzułmanów Umarowi ibn el-Chatabowi zapytanie dotyczące ziem zdobycznych - czy winni podzielić je między żołnierzy, czy pozostawić ich właścicielom, czy jeszcze co innego. Po naradach i debatach między kalifem muzułmanów, Umarem ibn el-Chatabem, a towarzyszami Proroka, niech Bóg go błogosławi i obdarzy zbawieniem, postanowiono zatrzymać ziemię wraz z jej mieszkańcami, którzy będą mogli korzystać z jej owoców. Zaś właściwa własność ziemi i ziemia jako taka ma być poświęcona pokoleniom muzułmanów aż po Dzień Sądy. Ci, którzy na niej są, są po to tylko, by korzystać z jej owoców. Waqf będzie trwać tak długo, jak będą trwać ziemia i niebo. Jakikolwiek dotyczące Palestyny postanowienie sprzeczne z islamskim szariatem jest nieważne.

"Zaprawdę, to jest prawda całkowitej pewności! Wysławiaj więc imię twego Pana, Możliwego!" (Wydarzenie, 95-96).

Artykuł 12: Punkt widzenia Islamskiego Ruchu Oporu w Palestynie na ojczyznę i nacjonalizm.

Nacjonalizm, z punktu widzenia Islamskiego Ruchu Oporu, jest częścią religijnego credo. Nacjonalizm nigdy nie jest ważniejszy czy głębszy niż wówczas, gdy wróg depta ziemię muzułmanów. Opór i zdławienie wroga staje się osobistym obowiązkiem każdego muzułmanina, mężczyzny czy kobiety. Kobieta może wyruszyć na walkę z wrogiem bez pozwolenia męża, tak jak niewolnik bez pozwolenia pana.

W żadnych innych warunkach nie byłoby to do pomyślenia. To fakt bezdyskusyjny. Jeśli inne ruchy nacjonalistyczne walczą o sprawę materializmu, ludzką czy regionalną, nacjonalizm Islamskiego Ruchu Oporu również posiada te elementy, oraz ważniejsze elementy, nadające mu duszę i życie. Łączy się ze źródłem ducha i ofiarodawcą życia, wznosząc na ojczystych niebiosach niebiański sztandar, wiążący silnie ziemię i niebo.

Gdy Mojżesz nadszedł, by odrzucić łaskę, unieważniono magię i czarostwo.

"Prawość wyróżniła się od nieprawości. I ten, kto odrzuca fałszywe bóstwa, a wierzy w Boga, uchwycił za najpewniejszy uchwyt, niemający żadnego pęknięcia. Bóg jest słyszający, wszechwiedzący!" (Krowa, 256).

Artykuł 13. Rozwiązania pokojowe, inicjatywy i konferencje międzynarodowe.

Inicjatywy, tak zwane rozwiązania pokojowe i konferencje międzynarodowe, stoją w sprzeczności z pryncypiami Islamskiego Ruchu Oporu. Naruszenie jakiegokolwiek części Palestyny to naruszenie jakiejś części religii. Nacjonalizm Islamskiego Ruchu Oporu jest częścią jego religii. Jego członkowie stąd biorą siły. Za sprawę wzniesienia sztandaru Boga nad ojczyzną, za którą walczą. "Bóg zostanie wyróżniony, lecz większość ludzi nie wie".

Raz po raz słyhać wezwanie do zorganizowania międzynarodowej konferencji, mającej znaleźć sposób na rozwiązanie kwestii palestyńskiej. Jedni przyjmują to, inni odrzucają, z tych czy innych względów, stawiając takie czy inne warunki uczestnictwa w niej. Znając strony współtworzące konferencje, ich przeszły i obecny stosunek do problemów muzułmanów, Islamski Ruch Oporu nie uważa tych konferencji za zdolne do realizacji żądań, przywrócenia praw i zadośćuczynienia uciśnionym. Konferencje te stanowią jedynie sposób zapewnienia niewiernym roli sędziów na ziemi muzułmanów. Kiedy niewierni byli sprawiedliwy wobec wiernych?

"I nie będą nigdy z ciebie zadowoleni ani wyznawcy judaizmu, ani chrześcijanie, dopóki nie pójdziesz za ich religią. Powiedz: »Zaprawdę droga Boga - to jest droga prawdziwa!«. I zapewne, jeśli ty pójdziesz za ich namiętnościami - po tym, jak przyszła do ciebie wiedza - nie będziesz miał przed Bogiem ani opiekuna, ani pomocnika" (Krowa, 120).

Poza džihadem nie ma rozwiązania kwestii palestyńskiej. Inicjatywy, propozycje i konferencje międzynarodowe stanowią jedynie stratę czasu i trudzenie się na próżno. Palestyńczycy lepiej wiedzą jak rozegrać sprawy ich przyszłości, praw i przeznaczenia. Tak powiedziano w uznanym hadisie:

"Lud Syrii jest na Jego ziemi biczem Bożym. On kieruje zemstę na kogokolwiek pośród sług Jego zechce. Niepodobna, by lepiej niż wierni mieli się ci, którzy mają podwójne oblicze. Z pewnością wymrą z żalości i rozpacz".

Artykuł 14: Trzy kręgi.

Sprawa wyzwolenia Palestyny sprowadza się do trzech kręgów: kręgu palestyńskiego, kręgu arabskiego i kręgu islamskiego. Każdy z nich ma swą rolę w walce z syjonizmem. Każdy ma swe obowiązki, potwornym błędem i znakiem głębokiej niewiedzy jest przeoczenie któregoś z nich. Palestyna to ziemia muzułmańska, jedna z dwóch, ku której kierują się muzułmanie wznosząc swe modlitwy (kiblah), trzecie najświętsze sanktuarium, i punkt, z którego o północy wyruszył Mahomet w podróż ku siedmiu niebiosom (Jerozolima).

"Chwała Temu, który przeniósł Swojego sługę nocą z Meczetu świętego do meczetu dalekiego, którego otoczenie pobłogosławiliśmy, aby mu pokazać niektóre nasze znaki. Zaprawdę, On jest Słyszący, Widzący!" (Podróż nocna, 1).

Ponieważ tak się sprawy mają, wyzwolenie Palestyny staje się osobistym obowiązkiem każdego muzułmanina, gdziekolwiek się znajdzie. Problemy należy rozpatrywać w oparciu o to. Powinno to być jasne dla każdego muzułmanina.

Gdy rozpatrzy się problem w oparciu o to, gdy trzy koła zmobilizują swe siły, obecny stan rzeczy zmieni się, zbliży się dzień wyzwolenia.

Zaprawdę silniejsi jesteście od nich, gdyż zgroza od Boga przepełnia ich piersi. Dlatego, że nie są czystymi (Emigracja, 13).

Artykuł 15: Dżihad o wyzwolenie Palestyny obowiązkiem jednostki.

Gdy wrogowie uroszczą sobie prawa do części ziemi muzułmańskiej, dżihad staje się obowiązkiem każdego muzułmanina. W obliczu żydowskich roszczeń do Palestyny obowiązkiem jest wzniesienie sztandaru dżihadzkiego. W tym celu świadomość islamska musi rozprzestrzenić się wśród mas, na poziomie tak regionalnym, jak arabskim i islamskim. Trzeba wpoić ducha dżihadu w serce narodu, by jego przedstawiciele mogli zetrzeć się z wrogiem i wstąpić w szeregi bojowników.

W dziele przebudzenia mas muszą wziąć udział naukowcy, pedagodzy i nauczyciele, pracownicy mediów, tak jak wyedukowane grupy, szczególnie studenci i szejkwie ruchów islamskich. Ważne, by od podstaw zmienić program nauczania, oczyszczając go ze śladów inwazji ideologicznej, która dotknęła go za sprawą orientalistów i misjonarzy, którzy po pokonaniu krzyżowców przez Saladyna infiltrowali region. Krzyżowcy rozumieli, że niemożliwe jest pokonanie muzułmanów, jeśli wcześniej nie poprowadzi się inwazji ideologicznej, mieszając ich myśli, dezintegrując dziedzictwo i gwałcąc ich ideały. Dopiero potem mogli wkroczyć żołnierze. To z kolei przetrzało ślad inwazji imperialistycznej, która pozwoliła Allenby'emu stwierdzić po wkroczeniu do Jerozolimy: "Dopiero teraz skończyły się krucjaty". Generał Guru stanął nad grobem Saladyna, mówiąc: "Wróciliśmy, Saladynie". Imperializm pomógł umocnić inwazję

ideologiczną, dzięki czemu po dziś dzień coraz głębiej zapuszcza ona korzenie. Otworzyło to drogę ku utracie Palestyny.

Trzeba wpoić w umysły pokoleń muzułmanów, że problem Palestyny to problem religijny, i na tej podstawie powinien być rozwiązany. W Palestynie znajdują się święte miejsca islamu. To tu meczet Al Aksa trwa w więzi z wielkim meczetem w Mekce, i jest to więź nierozwalna, póki niebo i ziemia mówią o Isrze (północnej podróży Mahometa ku siedmiu niebiosom) i Mi'raj (wstąpieniu Mahometa w siedem niebios z Jerozolimy).

"Poświęcenie jednego dnia sprawie Boga jest warte więcej niż świat wraz ze wszystkim, co się na nim znajduje. Miejsce w Raju jest warte więcej niż świat wraz ze wszystkim, co się na nim znajduje. Poświęcenie wiernego dla Boga jest warte więcej niż świat wraz ze wszystkim, co się na nim znajduje" (Al-Bukhari, Muzułmanin, al-Tarmidhi i Ibn Maja).

"Przysięgam przed tym, kto posiadał duszę Mahometa, że gotów jestem do ataku i poświęcenia życia za sprawę Boga, i wówczas znów i znów atakować i poświęcić życie" (Al-Bukhari).

Artykuł 16: Wychowanie pokoleń.

Należy utrzymać islamską linię nauczania pokoleń muzułmanów w naszym regionie, nauczając o obowiązkach religijnych, rozumnym studiowaniu Koranu, studiowaniu Sunny Proroka (tego, co mówił i czynił), lekcjach historii islamu i jego dziedzictwa na podstawie autentycznych źródeł. Powinni to czynić wykształceni specjaliści, wykorzystujący program, który w zdrowy sposób ukształtuje myśli i wiarę studentów-muzułmanów. Wraz z tym, nieodzowne pozostają rozumne studia nad wrogiem, jego potencjałem ludzkim i finansowym, jego atrybutami i słabościami, poznanie sił, które wspierają go i mu pomagają. Należy też poznawać na bieżąco aktualne wydarzenia, śledzić nowe informacje i studiować związane z nimi analizy i komentarze. Planowanie na teraz i na przyszłość, rozpoznawanie każdego formującego się trendu, jest konieczne, by walczący muzułmanin żył ze znajomością celów, środków i własnej drogi w otaczającej rzeczywistości.

"O synu mój! Jeśli to było tylko tyle, co ciężar ziarenka gorzycy, i byłoby w skale, albo w niebiosach, albo na ziemi, to Bóg to wyprowadzi. Zaprawdę, Bóg jest Przenikliwy, Świadomy! O synu mój! Odprawiaj modlitwę, nakazuj to, co jest odpowiednie, i zakazuj tego, co jest godne nagany! Znoś cierpliwie, co cię dosięgnie - to należy do dobrych postanowień. Nie odwracaj z pogardą twarzy od ludzi! Nie chodź po ziemi zadufany w sobie! Zaprawdę, Bóg nie miłuje dumnych pyszałków!" (Lokman, 16-18).

Artykuł 17: Rola kobiety muzułmańskiej.

Rola kobiety muzułmańskiej w walce o wyzwolenie jest nie mniejsza niż muzułmańskiego mężczyzny. Jest stwórczynią mężczyzny. Ma wielką rolę w prowadzeniu i kształceniu nowych pokoleń. Wrogowie pojęli doniosłość jej roli. Uznali, że mogą nią kierować i poprowadzić dokąd zechcą, oddalając od islamu, wygrają bitwę. Dlatego widać, jak z uwagą i bezustannie usiłują tego, przez kampanie informacyjne, filmy, programy szkolne. Wykorzystują w tych celach swych lokajów, za którymi stoją organizacje syjonistyczne, różnie nazwane, różnie ukształtowane, jak Wolnomularze, Kluby Rotarian, jacejki szpiegowskie etc., niebędące niczym innym jak grupy sabotażu i dywersji. Organizacje te posiadają bogate źródła utrzymania, umożliwiające im odgrywanie roli społecznej, służącej osiągnięciu celów syjonistycznych oraz zakorzenianiu koncepcji służących wrogowi. Działają pod nieobecność islamu, w warunkach jego wyobcowania od ludu. Narody muzułmańskie winny wywiązać się z roli walczących ze spiskami tych sabotażystów. Gdy islam będzie drogą rozwiązywania spraw życiowych, te wrogie ludzkości i islamowi organizacje pójda precz.

Artykuł 18.

Kobieta w domu walczącej rodziny, czy jest matką czy siostrą, odgrywa najważniejszą rolę w opiece nad rodziną, wychowywaniu dzieci i wpajaniu im wartości moralnych i sposobu rozumowania opartego o islam. Ma uczyć je wypełniania obowiązków religijnych, by były przygotowane do oczekującej je walki. Oto dlaczego konieczne jest zwracanie bacznej uwagi na program szkolny, któremu poddane zostają dziewczęta muzułmańskie, by wyrosły na dobre matki, świadome swej roli w walce o wyzwolenie.

Kobieta musi zdobyć wystarczającą wiedzę i zrozumienie w sprawach dotyczących utrzymania domu, gdyż gospodarka i unikanie trwonienia funduszy rodzinnych stanowi jedno z wymagań niezbędnych, by posunąć się naprzód w otaczających nas warunkach. Winna baczyć na fakt, że pieniądze, którymi dysponuje, są jak krew, która nie powinna nigdy popłynąć, chyba że w żyłach żyjących dzięki temu dzieci i dorosłych.

"Zaprawdę, muzułmanie każdej płci, i prawdziwi wierni każdej płci, oddani mężczyźni i kobiety, prawdomówni mężczyźni i kobiety, cierpliwi mężczyźni i kobiety, pokorni mężczyźni i kobiety, dający jałmużnę i często wspominający Boga, mają jego przebaczenie i wielką nagrodę" (Konfederaci, 25).

Artykuł 19: Rola sztuki islamskiej w walce o wyzwolenie.

Sztuka posiada reguły i środki, wedle których stwierdzić można, czy jest islamska czy przedislamska (dżahili). Sprawa wyzwolenia islamskiego jest nieodzowna dla sztuki islamskiej, która ma wznosić ducha, bez wynoszenia jednej strony natury ludzkiej ponad inne, lecz raczej wznosząc je w harmonijnej równowadze.

Człowiek to wyjątkowe i piękne stworzenie, ulepione z gliny i oddechu Boga. Sztuka islamska odnosi go do tego, gdy przedislamska do ciała, wznosząc je ponad glinę, z której zostało ulepione.

Jeśli książka, artykuł, biuletyn, kazanie, teza, popularny wiersz, oda poetycka, pieśń, gra etc. Posiadają cechy sztuki islamskiej, są konieczne jako instrumenty mobilizacji ideologicznej, stanowiąc pożywienie i odnowę dla duszy. Droga jest długa i pełna cierpienia. Dusza będzie sterana, lecz sztuka islamska da jej nową energię, wskrzesi ruch, budząc w nich wzniosłe uczucia i właściwie kierując. "Nic nie podniesie jaźni w odwrocie, poza zmianą nastroju".

To najpoważniejsza sprawa, nie żart - bojownicy nie żartują.

Artykuł 20: Wspólna odpowiedzialność społeczna.

Społeczeństwo muzułmańskie ponosi wspólną odpowiedzialność. Prorok, módlmy się do niego i pozdrawiajmy go, rzekł: "Błogosławieni niech będą hojni, czy znajdują się w mieście, czy w podróży, którzy zgromadzili wszystko co mieli i równo to podzielili".

Duch islamu winien zwyciężyć w każdym społeczeństwie muzułmańskim. Społeczeństwo stojące w obliczu wroga, stosującego metody zbliżone do nazistowskich, nierozróżniającego między mężczyzną i kobietą, dzieckiem i starcem, przeznaczone jest duchowi islamu. Nasz wróg opiera się o metody zbiorowej odpowiedzialności. Pozbawił ludzi ojczyzny i własności, posłał na wygnanie w stłoczeniu, łamiąc kości, strzelając do kobiet, dzieci i starców, bez względu na to, czy znalazł jakiś powód. Otworzył obozy koncentracyjne, w których przetrzymuje tysiące ludzi niczym podludzi. Do tego wyburzanie domów, osierocanie dzieci, miotanie okrutnymi wyrokami wobec tysięcy młodych ludzi, posyłanie ich na resztę dni do lochów.

Nazistowskie metody nie pozwalają Żydom rozróżniać kobiet i dzieci. Prowadzą przemyślaną politykę zaszczepiania strachu we wszystkich sercach. Atakują ludzi jak uznają za korzystne, trwoniąc pieniądze i honor. Postępują z ludźmi jak z najgorszymi zbrodniarzami. Wygnanie z ojczyzny to forma mordy.

Wspólna odpowiedzialność społeczna musi zwyciężyć wśród ludzi, by przeciwstawić się tym poczynaniom. Wróg musi stanąć twarzą w twarz z jednym ciałem, w którym wszystkie członki dzielą ból jednego z członków.

Artykuł 21.

Wspólna odpowiedzialność społeczna oznacza rozszerzenie pomocy finansowej i moralnej dla wszystkich potrzebujących, oraz współudział w pracy. Członkowie Islamskiego Ruchu Oporu muszą postrzegać interes mas jako swój własny, nie oszczędzać sił w osiąganiu i zachowywaniu go. Muszą zapobiegać wszelkim brudnym gierkom z przyszłością nowych pokoleń, i wszystkiemu, co przynosi szkodę społeczeństwu. Masy są ich częścią - oni są częścią mas. Siła mas jest ich siłą, przyszłość mas ich przyszłością. Członkowie Islamskiego Ruchu Oporu muszą dzielić radości i troski ludu, dostosowywać się do wymagań opinii publicznej, i

realizować je wszelkimi środkami. Gdy ten duch wygra, pogłębi się braterstwo, umocni współpraca, sympatia i jedność w walce z wrogiem.

Artykuł 22: Wspierający wroga.

Wróg planował od dawna, umiejętnie i precyzyjnie, jak osiągnąć zamierzone cele. Brał pod uwagę to, co wpływało na bieg wydarzeń. Walczyli o zwiększenie ogromnego i niepodważalnego bogactwa materialnego, służącego realizacji jego marzenia. Mając pieniądze, zdobyli kontrolę nad mediami światowymi, agencjami informacyjnymi, prasą, wydawnictwami, stacjami radiowymi etc. Mając pieniądze, wszczynali rewolucje w różnych częściach świata, by zrealizować swe interesy i skonsumować ich owoce. Stali za rewolucją francuską, rewolucją komunistyczną i większością rewolucji, o których słyszeliśmy i do dziś słyszymy. Mając pieniądze, tworzyli stowarzyszenia tajemne, jak wolnomularze, rotarianie itp. w różnych częściach świata, by siać sabotaż wśród społeczeństw i realizować interesy syjonistyczne. Mając pieniądze, mogli kontrolować państwa imperialistyczne i podżegać do kolonizacji wielu krajów, by eksploatować ich surowce i siać zepsucie.

Można gadać do woli o wojnach regionalnych i światowych. Stali za pierwszą wojną światową, która pozwoliła im zniszczyć kalifat islamski, osiąść zdobycze finansowe i kontrolować surowce. Narzucili deklarację Balfoura, stworzyli Ligę Narodów, dzięki której mogli rządzić światem. Stali za drugą wojną światową, dzięki której osiągnęli potężne finansowe zyski handlując uzbrojeniem, oraz przetarli drogę ku ustanowieniu ich państwa. To oni naciskali na zastąpienie Ligi Narodów przez Organizację Narodów Zjednoczonych z jej Radą Bezpieczeństwa, by za ich pomocą rządzić światem. Nie ma wojny, w której nie maczaliby palców.

"Ilekoć rozpalają ogień wojny, Bóg go wygasza. Oni usiłują szerzyć na ziemi zgorszenie, lecz Bóg nie miłuje tych, którzy szerzą zgorszenie" (Stół zastawiony, 64).

Imperialistyczne siły kapitalistycznego Zachodu i komunistycznego Wschodu z całej siły wspierają wroga, pieniędzmi i ludźmi. Robią to na zmianę. Gdy nadejdzie islam, siły niewiernych zjednoczą się w walce z nim, gdyż niewierni to jeden naród.

"O wy, którzy wierzycie! Nie bierzcie sobie bliskich przyjaciół spoza waszego grona; tacy nie omieszkaliby wam szkodzić; chcieliby, abyście się znaleźli w utrapieniu. Zawieść zionie z ich ust, a to, co kryją ich piersi, jest jeszcze gorsze. Wyjaśniliśmy wam znaki, jeśli jesteście rozumni!" (Rodzina Imrana, 118).

Stosunek do innych sił politycznych.

Artykuł 23. Nasz stosunek do ruchów islamskich.

Islamski Ruch oporu szanuje i docenia inne ruchy islamskie. Jeśli w danej sprawie czy poglądzie różnimy się z nimi, co do innych panuje zgoda. Ruchy te, jeśli mają dobre intencje i są oddane Bogu, uznawane są za wykonawców ciężkiej pracy, skoro działają wewnątrz kręgu islamskiego. Dotyczy to każdej aktywnej jednostki.

Islamski Ruch Oporu uznaje wszystkie te ruchy za własny kapitał. Modli się do Boga o opiekę i wskazówki dla wszystkich, nie szczędząc sił, by utrzymać wzniesiony sztandar jedności, zawsze walcząc o jej spełnienie zgodnie z Koranem i wskazaniem Proroka.

"I trzymajcie się razem węzła Boga, i nie rozdzielajcie się! Wspominajcie dobroć Boga nad wami! Oto byliście wrogami, a On uczynił przyjaźń w waszych sercach i staliście się przez Jego dobroć braćmi! Byliście na skraju przepaści ognia, a on Was od niego wyratował. W ten sposób Bóg wyjaśnia wam Swoje znaki. Być może, wy pójdziecie drogą prostą!" (Rodzina Imrana, 102).

Artykuł 24.

Islamski Ruch Oporu nie pozwoli na zniesławianie i obmawianie jednostek i grup, gdyż wierny nie bierze udziału w takim procederze. Trzeba rozróżnić takie zachowanie od kroków podjętych przez konkretne jednostki lub grupy. Gdy są one błędne, Islamski Ruch Oporu pozostawia sobie prawo do naświetlenia błędu i ostrzeżenia przed nim. Będzie walczył o wskazanie właściwej drogi, sądząc sprawę obiektywnie. Mądry przewód to prawdziwy cel wiernego, gdziekolwiek widzi jego potrzebę.

"Bogu nie podoba się rozgłaszanie złych słów, chyba że ktoś doznał niesprawiedliwości. A Bóg jest słyszący, wszechwiedzący! Czy wy czynicie dobro jawnie, czy w skrytości, czy też odpuscicie komuś zło - to zaprawdę, Bóg jest odpuszczający, potężny!" (Kobiety, 148-149).

Artykuł 25. Stosunek do ruchów nacjonalistycznych na ziemi palestyńskiej.

Islamski Ruch Oporu szanuje te ruchy i docenia ich starania we wpływających na nie, otaczających warunkach. Wspomaga je, póki nie poddają się komunistycznemu Wschodowi czy Zachodowi krzyżowców. Islamski Ruch Oporu potwierdza wobec ich członków i sympatyków, że jest ruchem bojowników, posiada moralne i oświecone spojrzenie na życie i na to, jak winien współpracować z innymi ruchami. Odrzuca oportunizm i pragnie jedynie dobra ludzi, czy to jednostek czy grup. Nie pragnie zysków materialnych, osobistej sławy, ani nagrody od innych. Pracuje sam na siebie, zgodnie z posiadanymi środkami: "przygotuj dla nich, co jesteś w stanie", by wypełnić obowiązki i zyskać przychyłność Boga. Nie ma poza tym innych pragnień.

Ruch zapewnia wszystkie nurty nacjonalistyczne działające na ziemi Palestyny i na rzecz wyzwolenia Palestyny, że pragnie je wspierać i wspomagać. Nic ponadto, i w słowach, i czynach, teraz i w przyszłości. Ruch jest, by zbliżać, nie dzielić, zachowywać, nie trwonić, jednoczyć, nie zaś siać niesnaski. Ceni każde dobre słowo, szczere chęci i dobre usługi. Nie obchodzą go niesnaski frakcyjne, plotki i obmowa, w pełni natomiast rozumie prawo do samoobrony.

Nurtom tym sprzeciwia się i jest z nimi sprzeczne kłamstwo rozprzestrzeniane przez wroga i jego lokajów w celu siania zamętu, rozprzężenia szeregów i zajęcia ich sporami frakcyjnymi.

O wy, którzy wierzycie! Jeśli przyjdzie do was jakiś zły człowiek z wieścią, to starajcie się rozeznąć, żebyście nie urazili ludzi nieświadomie i abyście potem nie żałowali tego, co uczyniliście (Komnaty, 6).

Artykuł 26.

Postrzegając palestyńskie ruchy nacjonalistyczne, które nie wysługują się ani Wschodowi ani Zachodowi, w taki przyjazny sposób, Islamski Ruch Oporu nie powstrzymuje się od omawiania nowych sytuacji związanych ze sprawą palestyńską na szczeblach regionalnych i międzynarodowych. Czyni to obiektywnie, wyjaśniając na ile to zgodne, a na ile sprzeczne z interesami narodowymi wedle wykładni islamskiej.

Artykuł 27: Stosunek do Organizacji Wyzwolenia Palestyny.

Organizacja Wyzwolenia Palestyny jest najbliższa sercu Islamskiego Ruchu Oporu. Jest jak ojciec i brat, krewny i przyjaciel. Muzułmanin nie odwraca się od ojca, brata, krewnego, przyjaciela. Mamy jedną ojczyznę, jesteśmy w tej samej sytuacji, mamy jedno przeznaczenie i wspólnego wroga nas wszystkich.

Ze względu na warunki, w jakich znalazła się OWP, ideologiczny zamęt, jaki przeważał w świecie arabskim wskutek obcych wpływów spowodowanych ideologiczną inwazją po klęsce krzyżowców, intensyfikowaną do dziś przez orientalistów, misjonarzy i imperialistów, OWP przyjęła ideę państwa świeckiego. Tak się na to zapatrujemy:

Sekularyzm stoi w całkowitej sprzeczności z ideologią religijną. Postawy, zachowania i decyzje mają podłoże ideologiczne.

Dlatego, z całym szacunkiem dla OWP - i tego, w co może się rozwinąć - i nie umniejszając jej roli w konflikcie arabsko-izraelskim, nie jesteśmy w stanie zrzec się dzisiejszej i przyszłej islamskiej Palestyny na rzecz świeckiej idei. Islamski charakter Palestyny to część naszej religii, a każdy, kto lekceważy religię, przegra.

"A któż odwraca się od religii Abrahama, jeśli nie ten, kto ogłupił swoją duszę? " (Krowa, 130).

Gdy Organizacja Wyzwolenia Palestyny przyjmie islam za swą drogę życia, staniemy się jej żołnierzami, wznecimy jej płomienie, by spaliły wrogów.

Aż po ten dzień, modlimy się do Boga, by nadszedł szybko, Islamski Ruch Oporu odnosi się do OWP jak syn do ojca, brat do brata, krewny do krewnego, podziela jej ból, wspomaga w walce z wrogiem, życzy mądrości i dobrego przewodnictwa.

"Stój przy bracie, gdyż kto nie ma brata, jest jak idący na bitwę bez broni. Kuzyn jest jak skrzydło, a czy ptak wzleci bez skrzydeł?"

Artykuł 28: Stosunek do krajów arabskich i islamskich.

Syjonistyczna inwazja jest ohydna. Nie cofnie się przed sięgnięciem po wszelkie metody, dla osiągnięcia celu wykorzystując diabelskie i niskie środki. W dziele infiltracji i operacji szpiegowskich opiera się w dużej mierze o tajne organizacje, które powołuje, takie jak masoni czy rotarianie, oraz inne grupy sabotażu. Wszystkie one, potajemnie czy jawnie, działają w interesie syjonizmu, przezeń instruowane. Dążą do podkopania społeczności, zniszczenia wartości, zbrukania sumień, zepsucia charakterów i zniszczenia islamu. To kryje się za alkoholizmem i handlem narkotykami, mającymi ułatwić kontrolę i ekspansję.

Otoczające Izrael kraje arabskie zapytujemy o otwarcie granic dla bojowników z narodów arabskich i islamskich, by mogli skonsolidować swe siły z muzułmańskimi braćmi w Palestynie.

Pytamy ich, tak jak resztę państw arabskich i islamskich, o ułatwienie ruchu bojowników w obie strony. Co najmniej to mogliby uczynić.

Nie zapomnimy przypominać każdemu muzułmaninowi, że gdy w 1967 r. Żydzi podbili Święte Miasto, stanęli u progu meczetu Al Aksa i ogłosili, że "Mahomet nie żyje, a wszyscy jego spadkobiercy to kobiety".

Izrael, judaizm i Żydzi stanowią wyzwanie dla islamu i muzułmanów. "Niech tchórze nigdy nie śpią".

Artykuł 29: Stosunek do ugrupowań religijnych, instytucji, intelektualistów, świata arabskiego i islamskiego.

Islamski Ruch Oporu ma nadzieję, że wszystkie te grupy będą go wspierać we wszystkich sferach, przyjmować jego stanowisko i umacniać jego działania i posunięcia, pracować nad dostarczaniem mu pomocy, muzułmanie staną się jego bazą i oparciem, dostarczając mu na skalę strategiczną wszelkiego materiału ludzkiego i informacji, w czasie i przestrzeni. Powinno się to odbywać poprzez organizowanie konferencji solidarnościowych, wydawanie biuletynów wyjaśniających, właściwych książek i broszur, oświecanie mas w sprawie Palestyny, wyjaśnianie, kto staje przeciw niej i jakie tu zawiązują się spiski. Powinni zmobilizować ideologicznie, wychowawczo i kulturowo narody islamskie, by posiadały środki do spełnienia swej roli w decydującej walce wyzwolenczej, tak jak wówczas gdy pobiły krzyżowców i Tatarów, ratując cywilizację ludzką. To doprawdy nietrudne dla Boga.

"»Z pewnością zwycięzę ja i moi posłańcy!« Zaprawdę, Bóg jest mocny, potężny!" (Dysputa, 21).

Artykuł 30.

Pisarze, intelektualiści, ludzie mediów, wykładowcy i nauczyciele, reprezentujący różne sektory świata arabskiego i islamskiego - wzywamy ich wszystkich do wypełnienia swej roli, wykonania obowiązków, gdyż okrucieństwo ucisku syjonistycznego oraz wpływy syjonistyczne w wielu krajach przejawiają się kontrolą finansów i mediów, a konsekwencje tego rozszerzają się na inne części świata.

Dżihad nie sprowadza się do dostarczenia broni i starcia z wrogiem. Skuteczne słowo, dobry artykuł, pożyteczna książka, poparcie i solidarność - wraz ze szczerym pragnieniem wzniesienia coraz wyżej sztandaru Boga - to wszystko elementy dżihadu za sprawę Boga.

"Kto mobilizuje bojownika za sprawę Boga, sam jest bojownikiem. Tak jak ten, kto pomaga bliskim bojownika, sam jest bojownikiem". (Al-Bukhari)

Artykuł 31. Stosunek do wyznawców innych religii. Islamski Ruch Oporu jest ruchem humanistycznym.

Islamski Ruch Oporu jest ruchem humanistycznym. Dbą o prawa człowieka, i wyznaje islamską tolerancję w stosunku do wyznawców innych religii. Nie wchodzi w konflikt z kimkolwiek z nich, chyba że zostanie do tego zmuszony, gdy próbuje się krępować jego ruchy i uniemożliwiać osiągnięcie celów.

Pod panowaniem islamu wyznawcy trzech religii, islamu, chrześcijaństwa i judaizmu, mogą współżyć ze sobą w pokoju i harmonii. Inaczej nie byłyby one możliwe. Najlepszym tego świadectwem jest przeszła i obecna historia.

Wyznawcy innych religii mają obowiązek zaprzestania dysput na temat islamskiego panowania w regionie, gdyż jeśli je przejmą, nie nastąpi nic prócz rzezi, wydziedziczenia i terroru. Każdy z nich spiera się z własnymi współwyznawcami, nie wspominając już o wyznawcach innych religii. Przeszła i obecna historia są pełne przykładów potwierdzających ten fakt.

"Nie będą walczyć z tobą pospołu, lecz w otoczonych miastach, zza murów. Wielka jest ich siła wojenna: myślisz, że są zjednoczeni; lecz ich serca są podzielone. Dlatego, że oni nie rozumieją" (Emigracja, 14).

Islam ofiarowuje każdemu przynależne mu prawa. Islam zapobiega zamachom na prawa innych. Wymierzona w nasz naród działalność syjonazistów nie potrwa długo. "Gdyż stan niesprawiedliwości nie przetrwa dnia, stan sprawiedliwości przetrwa po Dzień Sądny".

"Bóg nie zabrania wam, abyście byli dobrzy i sprawiedliwi względem tych, którzy was nie zwalczyli z powodu religii ani nie wypędzali was z waszych domostw. Zaprawdę, Bóg miłuje ludzi sprawiedliwych!" (Doświadczana, 8).

Artykuł 32: Próba izolacji Palestyńczyków.

Światowy syjonizm, pospołu z siłami imperialistycznymi, z pomocą wystudiowanego planu i inteligentnej strategii usiłuje usuwać kolejne kraje arabskie z kręgu walki antysyjonistycznej, by w końcu mieć przeciwko sobie tylko Palestyńczyków. W

wielkim stopniu z kręgu walki usunięto Egipt, z pomocą zdradzieckiego porozumienia w Camp David. Chcą skłonić inne kraje arabskie do podobnych porozumień, i wypchnąć je z kręgu walki.

Islamski Ruch Oporu wzywa narody arabskie i islamskie do przyjęcia linii poważnego i trwałego działania, by zapobiec urzeczywistnieniu tego potwornego planu, przestrzegania ludów przed niebezpieczeństwem wynikającym z opuszczenia kręgu walki antysyjonistycznej. Dziś Palestyna, jutro jakiś inny kraj. Plan syjonistów nie zna granic. Nie starczy im Palestyna, pragną ekspansji od Nilu po Eufrat. Połkną dany region, zapragną dalszej ekspansji, bez końca. Ich plan ucieleśniają Protokoły Mędrców Syjonu, a ich obecne postępowanie jest najlepszym dowodem prawdziwości naszych słów.

Opuszczenie kręgu walki antysyjonistycznej to najgorsza zdrada, kto tak czyni, niech będzie przeklęty. "Kto tego dnia odwróci się od nich, chyba że do walki, kto opuści innych wiernych, ten ściągnie na siebie oburzenie Boga, i będzie oczekiwał piekła; odbędzie tam bolesną podróż" (Laury, 16). Nie ma innej drogi wyjścia niż skupienie sił i energii, by zmierzyć się z tą wstrętną nazistowską, tatarską inwazją. Alternatywą jest utrata ojczyzny, wydziedziczenie obywateli, rozprzestrzenienie na ziemi występku i upadek wartości religijnych. Niech każdy wie, że jest odpowiedzialny przed Bogiem, gdyż "właściwie nagrodzony zostaje, kto czyni najmniejsze dobro, jak i kto czyni najmniejsze zło".

Islamski Ruch oporu uznaje się za forpocztę kręgu walki antysyjonistycznej, i milowym krokiem na jej drodze. Ruch nie szczędzi wysiłków, by wspomóc wysiłek innych obecnych w teatrze wydarzeń Palestyny. Narody arabskie i islamskie winny nasilić swe starania; ugrupowania islamskie w całym świecie arabskim winny uczynić to samo, gdyż bez wyjątku są najlepiej wyposażone do wypełnienia przyszłej roli walce z żydowskimi podżegaczami wojennymi.

"My rzuciliśmy między nich wrogość i zawiść aż do Dnia Zmartwychwstania. Ilekroć rozpalają ogień wojny, Bóg go wygasza. Oni usiłują szerzyć na ziemi zgorszenie, lecz Bóg nie miłuje tych, którzy sieją zgorszenie" (Stół zastawiony, 64).

Artykuł 33.

Islamski Ruch Oporu, oparty o powszechne, jednolite i niezależne koncepcje praw kosmosu, płynący strumieniem przeznaczenia w starciu i walce z wrogami, w obronie muzułmańskiej, islamskiej cywilizacji i miejsc świętych, pośród których najpierwszym jest meczet Al Aksa, naciska, by narody arabskie i islamskie, ich rządy, ugrupowania ludowe i oficjalne bały się Boga, gdy w grę wchodzi ich stosunek do Islamskiego Ruchu Oporu i jego działań. Winny pomagać mu, wspierać go, gdyż tego pragnie Bóg, zasilając coraz funduszami, aż wypełnią się Boże cele, gdy zewrą się szeregi, bojownicy dołączą do innych bojowników, a masy całego świata islamskiego pójdą naprzód, odpowiadając na zew obowiązku: Niech żyje Dżihad! Ich krzyk dosięgnie niebios, a jego echo trwać będzie, aż nastąpi wyzwolenie, najeźdźcy zostaną pobici, i nadejdzie zwycięstwo Boga.

"Bóg pomoże z pewnością tym, którzy Jemu pomagają. Zaprawdę, Bóg jest Mocny, Potężny!" (Pielgrzymka, 40).

Świadectwo Historii.

Artykuł 34: Poprzez historię starć z najeźdźcami.

Palestyna jest pępkiem świata i skrzyżowaniem kontynentów. Stawała się celem najeźdźców od początku historii. Prorok, niech Bóg go błogosławi i obdarzy zbawieniem, zwrócił na to uwagę w uznanym hadisie, w którym odniósł się do szlachetnego towarzysza Ma'atha ben-Jabala, mówiąc: "O, Ma'ath, Bóg otworzy przed tobą, gdy ja odejdę, Syrię, od Al-Arisz po Eufrat. Jej mężowie, niewiasty i słudzy pewnie tam pozostaną aż po Dzień Sądy. Ktokolwiek z was wybierze wybrzeża Syrii, czy Ziemię Świętą, walczyć będzie bezustannie aż po Dzień Sądy".

Ekspansjoniści niejednokrotnie zwracali wzrok ku Palestynie, atakując ją zbrojnie, by spełnić swe zamierzenia wobec niej. Tak było, gdy nadeszły armie krzyżowców, niosąc swą wiarę, niosąc swój krzyż. Początkowo zdołali pobić muzułmanów, lecz ci okazali się zdolni do odbicia ziemi dopiero, gdy stanęli pod religijnym sztandarem, zjednoczyli się w słowie, uświęcili imię Boże i rozpętali walkę pod przywództwem Saladyna Al-

Ajubiego. Walczyli niemalże 20 lat, aż wreszcie krzyżowcy ponieśli klęskę, a Palestyna stała się wolna.

"Powiedz tym, którzy nie uwierzyli: »Wy niebawem będziecie zwyciężeni i zostaniecie zebrani ku Gehennie«. A jakże to złe miejsce odpoczynku!" (Rodzina Imrana, 12).

To jedyna droga oswobodzenia Palestyny. Świadełstwo historii nie pozostawia wątpliwości. To jedno z praw kosmosu, zasad egzystencji. Poza żelazem nic nie przemoże żelaza. Ich fałszywą, próżną wiarę pokonać może jedynie prawa wiara islamska. Poza wiarą nic nie zwalczy wiary, a w ostatecznym rozrachunku zwycięstwo należy do sprawiedliwych, gdyż sprawiedliwość wygrywa w oczywisty sposób.

"Nasze słowo zostało dane wcześniej naszym sługom posłańcom. Oni z pewnością zostaną wspomóceni. I zaprawdę, nasze zastępy będą zwycięskie!" (Szeregi, 171-172).

Artykuł 35.

Islamski Ruch Oporu traktuje poważnie klęskę krzyżowców z rąk Saladyna Al-Ajubiego i uratowanie Palestyny z ich rąk, jak też klęskę Tatarów w Ein Galot, złamanie ich siły przez Qataza i Ad-Dhahera, i uratowanie świata arabskiego przed zalewem tatarskim, którego celem było zniszczenie ludzkiej cywilizacji w każdym aspekcie. Ruch wyciąga stąd naukę i bierze przykład. Obecny zalew syjonistyczny poprzedziły najazdy krzyżowców z Zachodu i Tatarów ze Wschodu. Muzułmanie stawili im czoła i zaplanowali walkę, która doprowadziła do ich zguby - tak samo zmierzają się z inwazją syjonistyczną i pokonają ją. To w pełni wykonalne dla Boga Wszechmogącego, gdy będzie widział czystość intencji, prawdziwość determinacji i to, że muzulmanie skorzystają z doświadczeń z przeszłości, oczyszczą się z efektów inwazji ideologicznej i wrócą do zwyczajów swych przodków.

Artykuł 36: Islamski Ruch Oporu składa się z żołnierzy.

Wykonując swe zadania, Islamski Ruch Oporu podkreśla raz po raz wszystkim synom naszego narodu, narodom arabskim i islamskim, że nie szuka osobistej sławy, korzyści

materialnych czy społecznego prestiżu. Nie pragnie konkurować z nikim pośród naszego narodu ani zajmować jego miejsca. Nic z tych rzeczy. Nie wykaże wrogości wobec nikogo z synów muzułmanów, czy pokojowo nastawionych wobec nas niemuzułmanów, tu czy gdziekolwiek indziej. Jedynie służyć będzie wsparciem wszystkim ugrupowaniom i organizacjom działającym przeciwko syjonistycznemu wrogowi i jego lokajom.

Islamski Ruch Oporu przyjmuje islam za drogę życia. Islam jest jego wiarą i religią. Ktokolwiek przyjmuje islam za swą drogę życia, organizacja, ugrupowanie, kraj etc., tego Islamski Ruch Oporu uzna za ni mniej ni więcej swoich żołnierzy.

"Prosimy Boga o wskazanie właściwej drogi, uczynienie nas przykładem dla innych. Niech sądzi przez prawdę nas i nasz naród. O Panie, sądz nas i nasz naród przez prawdę; gdyż jesteś najlepszym sędzią" (Al Araf, 89).

Nasza ostatnia modlitwa będzie pochwałą Boga, Pana Wszechświata.

Aneks 2

Oświadczenie Hamasu w związku z aresztowaniem jego członków przez palestyńskie siły bezpieczeństwa, połączonym z zabójstwem Muhi e-dina Szarifa

W imię Boga miłosiernego

„Bóg chroni prawdziwych wiernych i nienawidzi niewiernych zdrajców”

**Rzeczywiste fakty przeczą kłamstwom Autonomii Palestyńskiej
Domagamy się osądzenia wszystkich zamieszanych w zbrodnię
oraz prześladowania ludu i krwi Męczenników**

Nasz ludu palestyński, nasz narodzi arabski i islamski:

Z nadzwyczajną prędkością Autonomia zrzuciła winę na osoby szlachetne, i tak też ujrzały światło dzienne fakty. Jasne jak słońce, że Autonomia kłamie – a prawda wyszła na jaw.

Słowa dowódcy „Adela” Awadallaha oraz rodziny aresztowanego Ghassana 'Adassiego dowodzą ponad wszelką wątpliwość udziału notabli służb bezpieczeństwa Autonomii w likwidacji Męczennika Muhi e-Dina al-Szarifa, na czym skorzystał syjonistyczny wróg. Następnie rozprzestrzeniali pogłoski na temat Bohaterów Qassam, by możliwe stało się ich prześladowanie i likwidacja, na żądanie wrogiego rządu i na jego upokarzających warunkach.

Rodzina aresztowanego Ghassana al 'Adassiego poświadczyla, że nie opuszczał domu, gdy doszło do zbrodniczego zamachu, oraz że jego czterej bracia byli aresztowani i umieszczeni w różnych celach, gdzie zmuszano ich do przyznania się do tego, o co oskarżała ich Autonomia. Grożono im oskarżeniem o współpracę z Izraelem, jeśli odmówią. Rodzina i bracia odrzucili oskarżenia i odmówili współpracy z Autonomią w

tym potoku kłamstw, choć ich torturowano. Autonomii udało się zmusić ich młodszego brata Ghassana 'Adassiego, by rozpuścił fałszywe oskarżenia, przez co ograniczą tortury. Rodzina wskazała Dżibrila Radżuba, Al-Tajiba abd Al-Rahima i Ismaila Dżabra jako uczestniczących w śledztwie, zmuszających ją do uznania linii Autonomii i jej fałszerstw.

By ujawnić prawdę, Autonomia powinna zrobić co następuje:

1. Natychmiast uwolnić wszystkich członków Hamasu aresztowanych w tej sprawie, gdy jasna stała się prawda i ich niewinność.
2. Zdegradować wszystkich zamieszanych w zbrodnicze zabójstwo bojownika Muhi al-Dina al-Szarifa, dokonane na rzecz syjonistycznego wroga, po pierwsze i w szczególności Dżibrila Radżuba.
3. Zdegradować wszystkich zamieszanych w skandal wymyślania oskarżeń przeciw bohaterom ruchu, w szczególności, obok Dżibrila Radżuba, Tajjiba Abd al-Rahima i Ismaila Dżabra.
4. Opublikować list otwarty z przeprosinami za tę podwójną zbrodnię. Nie tylko łaknęli krwi bohaterów, lecz chcieli zafałszować ich Dżihad, by usprawiedliwić dalsze zbrodnie przeciwko nim.

Nasz ludu palestyński, nasz narodzi arabski i islamski:

Nabierzemy wody w usta i nie podamy dalszych dostępnych nam faktów, by chronić jedność i nie pozostawiać furtki wrogowi. Równocześnie podkreślamy wobec Autonomii, że jest nam dostępnych więcej faktów i informacji dotyczących likwidacji Muhi al-Dina al-Szarifa i oskarżeń pod adresem dowódcy i bojownika Adala Awadallaha, niż możecie sobie wyobrazić. Wolimy jednak jedność od zemsty i zachowamy informacje dla siebie, ze względu na krew i interesy ludu. Jeśli Autonomia upierać się będzie przy fałszywych oskarżeniach i zacznie sądzić oskarżonego, to tylko doprowadzi to ją całą do pogrążenia w tym bagnie i utraty reputacji w tej skandalicznej sprawie.

25 czerwca 1998

Oświadczenie Hamasu w sprawie negocjacji z władzami palestyńskimi

Tekst przesłania zgodny z wersją złożoną na ręce Arafata podczas dyskusji w czwartek 18 czerwca 1998.

W imię Boga Miłosiernego

Zwołaliśmy to zebranie by podkreślić podjęcie tej dyskusji przez Islamski Ruch Oporu, Hamas. To żywotne dla bezpieczeństwa naszego zbrojnego Dżihadu dla wprowadzenia w życie narodowego planu wyzwolenia, gdy w tle rozprzestrzenia się złośliwy atak na naszą ziemię, nasze miejsca święte i nasz lud ze strony osiedli syjonistycznych. Jest to również żywotne dla jedności naszego ludu wobec wszelkich wyzwań politycznych i teoretycznych. Naszym celem jest zbudowanie silnego palestyńskiego społeczeństwa obywatelskiego, zdolnego przebrnąć przez wszelkie trudności i zmierzyć się z syjonistycznym tworem na ziemi palestyńskiej, zmuszając go do wycofania.

Podkreślamy, że nasza akceptacja spotkania nie ma jakiegokolwiek związku z konsultacjami nad utworzeniem rady rządowej, która stanowi część diabelskich porozumień z Oslo, odrzuconych tak przez lud, jak przez nasz ruch. Te porozumienia nie mają legitymacji w naszym planie wyzwolenia – wyeliminowania syjonistycznej okupacji Palestyny oraz ustanowienia niepodległego państwa palestyńskiego ze stolicą w Jerozolimie. Podkreślamy przywiązanie do decyzji Ludu Palestyńskiego i Ruchu Oporu, oraz nasze odrzucenie tych porozumień, które nadwężyły naszą jedność narodową i położyły kres powstaniu ludowemu przeciw Okupacji.

Na tej podstawie przedstawiamy, co uznajemy za najbardziej kluczowe kwestie wymagające reformy w działaniach palestyńskich.

a. Sfera polityczna

Ostatnie cztery lata od porozumień z Oslo dowiodły, że to szkodliwa opcja, która nie doprowadzi do osiągnięcia palestyńskiego celu wyzwolenia spod okupacji. Przeciwnie, może ją uwiecznić. Wzywamy więc do podjęcia następujących kroków:

1. Prawdziwego oszacowania na nowo i przewartościowania porozumień z Oslo.
2. Wstrzymania negocjacji i współpracy w kwestiach bezpieczeństwa z wrogiem.
3. Wprowadzenia w życie korzystnej dla ruchu oporu decyzji ludu palestyńskiego poprzez rekrutację i motywację ludzi do konfrontacji z okupacją, by zmusić ją do wycofania.
4. Wszczęcia poważnego i szerokiego dialogu między wszystkimi ugrupowaniami palestyńskimi, zarówno w Palestynie jak za granicą, by ustanowić narodowy plan odpowiedzi na potrzeby i by odpowiedzieć na oczekiwania ludu palestyńskiego na wolność i niepodległość.
5. Podkreślenia arabskiego i islamskiego wymiaru problemu palestyńskiego, wykorzystanie tego pozytywnego elementu dla sprawy naszych uzasadnionych praw.

b. Sytuacja wewnętrzna.

1. Umocnić jedność narodową ludu w wymiarze jego różnych politycznych sfer i różnych sposobów rozumowania.
2. Nadać jednostce palestyńskiej siłę samostanowienia oraz zapewnienia praw człowieka i wolności politycznej.
3. Zabezpieczyć niezawisłość systemu sądowego oraz suwerenność prawa.
4. Skończyć z mieszaniem się aparatu bezpieczeństwa w życie obywatelskie oraz wszelkimi formami nękania i gnębienia ludzi.
5. Uwolnić wszystkich więźniów politycznych z cel Autonomii Palestyńskiej.
6. Uczynić priorytetem kwestię więźniów palestyńskich w więzieniach Okupacji i zbadać wszystkich aspektów dotyczących się ich uwolnienia, równocześnie wspierając ich rodziny, zapewniając im dobrobyt.
7. Przeprowadzić wybory samorządowe we wszystkich częściach ojczyzny, by poprawić administrowanie i włączyć wszystkie koła palestyńskie w walkę o rozwój wewnętrzny.

8. Zreformować administrację i osądzić wszystkich zamieszanych w korupcję; narzucić prawo „Jak-to-posiadłeś?” wszystkim pracownikom rządowym.
9. Zapewnić wszystkim równe szanse zatrudnienia i awansować ludzi wedle ich umiejętności, uczciwości i kompetencji, nie zaś łapówek i “protekcji”.
10. Uczynić priorytetem edukację młodzieży, pomagając jej w potrzebie i ustanawiając taki model edukacji, który najlepiej chroni morale, żywotność i cywilizowaną naturę naszej palestyńskiej tożsamości.
11. Chronić podstawową moralność islamu, broniąc jej przed pogardą i lekceważeniem.

c. Gospodarka.

1. Wzywamy do budowy gospodarki palestyńskiej, opierającej się o silne gałęzi, gwarantujące zachowanie niezależności gospodarczej; zapewniające rozwój gospodarczy i dające każdemu szansę zatrudnienia; oraz efektywnego wykorzystania zasobów ludzkich i skarbu.

d. Społeczeństwo.

1. Odnowić rolę meczetu we właściwej edukacji i wpajania wzniosłej moralności zdrowego społeczeństwa, dobrego obywatelstwa służącego najlepszym interesom narodowym. Uczynić pewnym stanowisko prawych imamów, wolność działalności islamskiej i przywrócenie usuniętych Imamów Ruchu Islamskiego.
2. Zwiększyć liczbę instytucji społecznych w społeczeństwie, dając im możliwość wypełnienia swej roli społecznej – wspierania biednych rodzin i walki z biedą. Umożliwić otwarcie na nowo zamkniętych instytucji islamskich.
3. Nadzorować instytucje zagraniczne, by służyły filozofii społeczeństwa i jego wewnętrznej konstrukcji, dotrzymując jego zwyczajów i spuścizny.
4. Zapewnić opiekę medyczną, rozwijać prywatny i publiczny system opieki zdrowotnej.

Modlimy się do Boga o Jego opiekę i spełnienie pragnień naszego ludu, jak wyzwolenie, uzasadnione prawa oraz ustanowienie naszego niepodległego państwa ze stolicą w Jerozolimie, na całości narodowej ziemi palestyńskiej.

Aneks 4

Decyzja gabinetu o delegalizacji Kach i Kahane Chai

Komunikat rządowy z 13 marca 1994 r.

Na cotygodniowym zebraniu w niedzielę 13 marca 1994 r. gabinet podjął następujące decyzje:

A. Premier i minister obrony, szef Sztabu Generalnego Izraelskich Sił Obronnych, generalny inspektor Policji Izraelskiej i koordynator działań w Judei, Samarii i w Gazie rozpatrzyli bieżące wydarzenia w ramach Komitetu Obrony Ministerialnej i Bezpieczeństwa Narodowego.

B. W związku z wnioskiem premiera i ministra obrony oraz w zgodzie z opinią przedstawioną przez prokuratora generalnego, urzędników wojska i policji, rząd zdecydował co następuje:

“Zgodnie ze swymi uprawnieniami wynikającymi z punktu 8 Rozkazu Zapobiegania Terroryzmowi (1948), rząd stwierdza, że wymienione poniżej grupy stanowią organizacje terrorystyczne:

- (a) Ruch Kach, którego głównymi działaczami są Baruch Marzel, No'am Federman i Tiran Pollak;
- (b) Ruch Kahane Chai, którego czołowymi działaczami są dziś Benjamin Kahane, Dawid Axelrod i Jekutiel Ben-Jaakow.

Oświadczenie to tyczy się wyszczególnionych powyżej organizacji terrorystycznych, jak też każdej grupy ludzi działającej by osiągnąć cele podobnej natury jak w przypadku ugrupowań wyżej wymienionych, środkami podobnymi do stosowanych przez ugrupowania wyżej wymienione, nawet jeśli noszą inne nazwy czy określenia, nieprzerwanie czy tymczasowo. Nadto oświadczenie to tyczy się frakcji czy grup powiązanych z wyżej wymienionymi organizacjami”.

C. Rząd Izraela podjął następujące decyzje:

1. Rząd Izraela podtrzymuje, że teraz, tak jak w przeszłości, ponosi wyłączną odpowiedzialność, za sprawą Izraelskich Sił Obronnych i Policji Izraelskiej, za bezpieczeństwo wszystkich, zarówno żydowskich, jak i arabskich mieszkańców terytoriów Judei, Samarii i Gazy. Rząd Izraela zamierza nadal podejmować wszystkie kroki na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa, w granicach prawa. Podtrzymuje swe oddanie działaniu na rzecz zapewnienia maksimum bezpieczeństwa wszystkim zamieszkującym, działaniu z wykorzystaniem wszystkich środków władzy, by zapobiec powtórzeniu się jakichkolwiek aktów mordu. Będzie również działać, by zapobiec krzywdzie Żydów i Arabów.
2. IDF i siły bezpieczeństwa otrzymały nakaz współmiernego działania przy wykorzystaniu wszystkich środków prawa i bezpieczeństwa.
3. Premier i minister obrony donosić będzie Ministerialnemu Komitetowi Bezpieczeństwa Narodowego o podjętych krokach oraz, jeśli okażą się konieczne, krokach dodatkowych.
4. Wraz z zakończeniem negocjacji w sprawie Gazy i Jerycha utworzone zostaną palestyńskie siły policyjne, które przejmą odpowiedzialność za bezpieczeństwo arabskich mieszkańców tych obszarów. W okresie przejściowym podjęte zostaną niezbędne kroki, by nie powstała próżnia w dziedzinie bezpieczeństwa.
5. Rząd wzywa wszystkich mieszkańców do wykazania czujności i odpowiedzialnego działania, by łatwiej było ustanowić pokój i bezpieczeństwo w kraju.

Aneks 5

Wprowadzenie do ruchu i jego wizji

(Manifest Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu opublikowany (nie datowany) na oficjalnej stronie internetowej <http://www.qudsway.com>)

Utworzenie ruchu:

Ruch powstał wskutek dialogu kulturalnego i demonstracji politycznej palestyńskiego ruchu islamskiego, został utworzony przez grupę młodych studentów z Uniwersytetu Egipskiego z dr Fathim Szikaki jako jego liderem.

- Palestyna od rzeki do morza to arabska, muzułmańska ziemia, z której nie można oddać ani metra, a obecność Izraelczyków jest nieakceptowalna.
- Ruch przestrzegać będzie w walce zasad islamu.
- Izraelczycy stanowią zagrożenie dla świata islamskiego, szczególnie dla Palestyńczyków, to jest główna przyczyna problemów w naszym kraju i pozostanie nieustającym zagrożeniem dla przyszłych pokoleń.
- Palestyna posiada całkowity zapis historii islamu, przez co wspierać musi ją cały świat islamski i każdy, kto popiera uzyskanie przez nas niepodległości.
- Jedność sił islamskich w walce jest bardzo ważna dla osiągnięcia przez ruch sukcesu.
- Nigdy nie zaakceptujemy negocjacji nad jakąkolwiek częścią naszej ziemi.

Cele ruchu.

- Niepodległość całości terytoriów palestyńskich.
- Zorganizowanie naszych oddziałów dla dżihadu.
- Zwrócenie się do muzułmanów o pomoc w walce z najeźdźcami.
- Powiązanie wszystkich ruchów islamskich w Palestynie.

Jak walczyć.

- Atakować wroga i wszystkie jego oddziały z bronią w ręku.
- Przeprowadzać wypadki oraz prowadzić i organizować grupy do bitwy.
- Nawiązać nowe stosunki z innymi organizacjami islamskimi, by lepiej walczyć.
- Usiłować przekonać siły narodowe, by walczyły wraz z ruchem islamskim.
- Wykorzystać wszelkie polityczne, społeczne, kulturowe, ekonomiczne i militarne środki, by umocnić nasz ruch.

Bibliografia

I. Dokumenty opublikowane, raporty, oświadczenia

Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area, May 1994, <http://www.ict.org>

Allon Plan Map of the West Bank - 1967, <http://www.mideastweb.org/alonplan.htm>

Cabinet Decision outlawing Kach and Kahane Chai, Cabinet Communique - March 13, 1994, http://www.ict.org.il/counter_ter/law/lawdet.cfm?lawid=2.

Criminal Negligence? Settler Violence and State Inaction During The Al-Aqsa Intifada, Publication&Reports The Palestinian Human Rights Monitor, A PHRMG Report, Volume 5, Issue # 2, March 2001, <http://www.phrmg.org/monitor2001/apr2001.htm>.

Davis Uri, Mezvinsky Norton, *Documents from Israel, 1967-1973: Readings for a Critique of Zionism*, Londyn 1975

Departament of State, *Office of the Coordinator for Counterterrorism [Public Notice 3947], Designations of Terrorists and Terrorist Organizations Pursuant to Executive Order 13224 of September 23, 2001*
<http://www.fas.org/irp/news/2002/03/fr031902s.html>,

Erased In A Moment: Suicide Bombing Attacks Against Israeli Civilians, Human Rights Watch, New York, Washington, Londyn, Brussels, October 2002.

Excerpts from High Court of Justice Ruling on the Temporary Expulsion of Hamas Operatives, January 28, 1993, www.ict.org.il

Flatow v. Iran: Order, United States District Court, For The District of Columbia, CA No. 97-396 (RCL), Filed March 11, 1999, www.ict.org.il

Hamas Covenant 1988, The Covenant of the Islamic Resistance Movement, In The Name Of The Most Merciful Allah, <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm>

HAMAS – The Islamic Resistance Movement, IDF, Spokesman, January 1993, <http://israel.org/mfa/go.asp?MFAH0cb40>

Israeli Court Declares Jewish Right-Wing Youth Group „Terrorist Grup”, September 18, 1999. http://www.ict.org.il/organizations/mideast_org_frame.htm

Israeli Settlements in the Occupied Territories: A Guide A Special Report of the „Foundation for Middle East” March 2002.

Jamsheer Hassan A., *Konflikt bliskowschodni. Zbiór dokumentów*, Łódź 1999,

K. Katzman, *Terrorism: Middle Eastern Groups and State Sponsors, 1999*, Congressional Research Service (CRS) Report for Congress, Washington 1999, <http://www.fpc.gov/Crsterr3.htm>

Konstytucja Izraela, Warszawa 2001

Moore John Norton, *The Arab – Israeli Conflict*, New Jersey 1977.

Konstytucja Państwa Izrael, Warszawa 2001.

Letter From Yasser Arafat To Prime Minister Rabin, September 9, 1993, <http://www.ict.org.il>

Patterns of Global Terrorism:1998-1989, Office of the Coordinator fo Counter-terrorism, U.S. Departament of State, Washington D.C. 1999-2000.

Report by His Majesty's Government in the Unitek Kingom of Great Britain and Northern Ireland to the Council of the League of Nations on the Administration of Palestine and Trans-Jordan for the year 1938, <http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/0/cc68bab76ec42e79052565d0006f2df4?OpenDocument>

Raids Jewish Center Suspected of Links with Extremists, January 6, 2001. http://www.ict.org.il/organizations/mideast_org_frame.htm

Report of the United Nations Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories, 29 November 1984, United Nations Document A/59/591.

Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, "A Bimonthly Publication of the Foundation for Middle East Peace", Volume 4 Number 2, March 1994.

Statement of Hamas for the Negotiations with the Palestinian Authorities, Test of the message of Hamas as presented to Mr. Yasser Arafat during the discussion of Thursday, 18 June 1998, www.ict.org.il.

Statement of Hamas: Hamas statement on the arrest by the Palestinian security forces of its members in connection with the killing of Muhi e-din Sharif, 9 April 1998, www.ict.org.il.

Summons to a Intifada Against Britain, A "Fatwa" Issued by Haj Amin al-Husseini, May, 1941, <http://www.eretzyisroel.org/~jkatz/fatwa.html>.

The Prophetic Words of Rabbi Meir Kahane, JDL, <http://www.jdl.org/kahane-words.html>.

The Wye River Memorandum of 23 October 1998. Its Indications and Consequences. Memorandum by the Islamic Resustance Movement (Hamas) concerning the Wye River Memorandum signed on 23 October 1998, 27 October 1998, <http://www.palestine-info.net/hamas/index.htm>

UN Documents, Security Council, Provisional agenda(S/Agenda/630), S/PV.630.27 October 1953, <http://domino.un.org/unispal.nsf/52b7d0e66142a40e85256dc70072b982/017eefb458011c9d05256722005e5499!OpenDocument>

II. Prasa

„Gazeta Wyborcza” 1994-2000

„Ha’aretz”, 1998-2001

“Jerusalem Post” 1998-2001

“Midrasz” 2002-2004

"New York Times" 1990-2001
 „Polityka” 1994-2000
 "Polska Zbrojna" 1998-2000
 "Rzeczpospolita" 1994-2001
 "The Guardian" 1994-2001
 "The Independent" 1994-2001
 „The Jerusalem Report" 2000-2001
 „The Palestinian Information Center"
 "The Sunday Times" 1999-2001
 "The Times" 1999-2001
 „Tygodnik Powszechny" 2004
 "Washington Post" 2000
 "World Press" 1998-2001
 "Wprost" 1994-2001

III. Artykuły naukowe w czasopismach, periodykach i w internecie

700 kilos of Explosives Found in Hamas Bomb Factory, „Counterterrorism & Security Reports”, 7:1 (January – February 1988).

Aboul-Enein Y. H., *Hamas. Understanding the organization*, „Military Review”, May-June 2003.

A Brief History of Middle East Conflict, „The Link” Volume 7, Number 2, Marh/April, 1974.

A May 2002 Interview with the Hamas Commander of the Al-Qassam Brigades, The Middle East Media Research Institute, “Special Dispatch Series” – No. 403, July 24, 2002, <http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Area=ia&ID=SP40302>

Abd Al-Fattah M. El-Awaisi, *Jihadia Education and the Society of the Egyptian Muslim Brothers: 1928–49*, “Journal of Beliefs and Values”, Volume 21, Number 2, 1 October 2000.

Abu-Amr Ziad, *Hamas: A Historical and Political Background*, “Journal of Palestine Studies”, Volume XXII Number 4, Summer 1993.

Abu-Lughod Jaret, *The Demographic War For Palestine*, “The Link”, Vol. 19, No. 5, December 1986.

Ahmad Yusuf, *Hamas Is a Charitable Organization*, „Middle East Quarterly”, 5 (March 1998), s. 69 – 81.

Ahmad Hisham, *Hamas: from religious salvation to political transformation: the rise of Hamas in Palestinian society*, „Palestinian Academic Society for the Study of

- International Affairs” (PASSIA) 1994,
http://www.passia.org/publications/research_studies/Hamas-Text/intro.htm.
- Alina Sonia, *Religion, Politics and Assassination In the Middle East: The Messianic Model: Following Rapaport's (1998) Model of Holy Terror*, „World Affairs” 160 (Winter 1988) s. 163-175.
- Amara Muhammad, *Israeli Palestinians and the Palestinian Authority*, „Middle East Review of International Affairs Journal” Volume 4, No. 1, March 2000.
- Amayreh Khalid, *Olive Branch for Hamas*, „Middle East International” 518 (February 2, 1996), s. 6.
- Amayreh Khaled, *Who killed the Awadallah brothers?*, „Al-Ahram Weekly”, nr 395. 17-23 September 1998, <http://weekly.ahram.org.eg/1998/395/re1.htm>.
- American Jewish Year Book, 1991*, s. 379-384,
http://ajcarchives.org/AJC_DATA/Files/1991_11_Israel.pdf.
- Arnoff Myron, *Gush Emunim: The Institutionalization of Charismatic, Messianic, Religious- Political Revitalization Movement in Israel*, „Religion and Politics”, New Brunswick 1984.
- Arnoff Myron, *Political Violence and Extremism*, „Israel Studies”, Volume 4, Numer 2, Fall 1999.
- Aviad Janet, *The Contemporary Israeli Pursuit of the Millennium*, „Religion”, Volume 14, 1984 s. 199-222.
- Avruch Kevin, *Gush Emunim: Politics, Religion and Ideology in Israel*, „Middle East Review”, Volume XI, No. 2, Winter 1978-79, s. 26-31.
- Avruch Kevin, *Political Judaism and the post-Zionist era - For Israel's Jubilee Year*, „Judaism” Spring 47 (2), s. 146-159.
- Bar Samuel, *The Muslim Brotherhood In Jordan*, The Moshe Dayan Center,
<http://www.tau.ac.il/dayancenter/d&a-jordan-bar.pdf>.
- Bar-On Mordechai, *The Impasse and the Alternative*, „Palestine – Israel Journal”, Vol. VII, No. 3 & 4, 2000.
- Barsky Yehudit, *Focus on Hamas: Terror by Remote Control*, „The Middle East Quarterly”.
- Barsky Yehudit, *Islamic Jihad Movement in Palestine, Terrorism Briefing*,
http://www.ajcseattle.org/announce/IslamicJihadMovement_July2002.pdf.
- Be'er Yizhar, *Targeting The Temple Mount. A Current Look AT Threats to the Temple Mount by Extremist and Messianic Groups*, „The Center For The Protection of Democracy In Israel”, January 2001,
http://www.keshev.org.il/FileUpload/20010101_Tample_Mount%20_Full_Text_Eng.doc.
- Beyler Clara, *The Jihadist Threat in France [w] Current Trends In Islamst Ideology*, pod red. H. Fradkin, H. Haqqani, E. Brown, „Center on Islam, Democracy, and The Future of the Muslim World”, Volume 3, Hudson Institute, Washington 2006,
<http://www.hudson.org/files/publications/TRENDS3.pdf>,

Boaz Genor, *The Islamic Jihad: the Imperative of Holy War, A Special Report*, <http://www.ict.org.il/articles/islamic.htm>.

Bouزيد Ahmed, *Man, Society, and Knowledge in the islamist discourse of Sayyid Qutb*, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia April 1998, <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-3398-184043/unrestricted/Final.pdf>

Brown Dean, *The Land of Palestine*, "The Link", Vol. 16, No. 2, May/June 1983.

Brownfeld Allan, *Israel & Judaism*, "Washington Report pm. Middle East Affairs", January/February 2001.

Brownfeld Allan, *Extremism in Israel Is Fueled by a Growing Ultra-Orthodox Movement in the U.S.*, "Washington Report pm. Middle East Affairs", January/February 2001.

Brykczynski Paul, *Radical Islam and the Nation: The Relationship between Religion and Nationalism in the Political Thought of Hassan al-Banna and Sayyid Qutb*, "History of Intellectual Culture" Vol. 5, No. 1, 2005, <http://www.ucalgary.ca/hic/website/2005/papers/pdf/pbrykczynski.pdf>

Bumper Michael, *Jerusalem's Final Status: What Will Be Left to Negotiate?*, "The Link", Volume 28, Issue 3, July-August 1995.

Carmon Yigal, Feldner Yotam, *Israel-Syrian Negotiations, Part I: From Hope to Impasse*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inquiry and Analysis Series", No. 21, 12 August 1999.

Carmon Yigal, Solnik Aluma, *Camp David and the Prospects for a final Settlement, Part I: Israeli, Palestinian, and American Positions*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inquiry and Analysis Series", No. 35, August 4, 2000.

Cloudet Sophie, *Camp David, One Year Later: Old Myths and New*, „Jerusalem Quaterly File" Issue 13, 2001.

Cohen Stuart, *Potrait of The New Israeli Soldier*, "Middle East Review of International Affairs Journal", Volume 1, Number 4 – December 1997.

Commins David, *Taqi al-Din al-Nabhani and the Islamic Liberation Party*, "The Muslim World", 81: 3-4 (1991), <http://users.dickinson.edu/~commins/TaqiAl-dinAl-Nabhani.pdf>.

Comité de Bienfaisance et de Secours aux Palestiniens (CBSP): *a French Hamas-affiliated fund which provides financial support for Hamas institutions in the PA-administered territories*, „Special Information Bulletin" March 2005, http://www.intelligence.org.il/eng/sib/4_05/cbsp_e.htm

Dib Nakkara Hanna, *Israeli Seizure Land Under Various Defense and Regulations Emergency*, "Journal of Palestine Studies", vol. 14, no. 2, Winter 1985.

Dixon John, *Visions of Peace, Realities of Occupation*, „Jerusalem Quaterly File" Issue 6, 1999.

Don Yehiya Elizer, *Jewish Messianism, Religijs Zionism and Israeli Politics: The Impact and Orgins of Gush Emunim*, "Middle Eastern Studies" 23 (April 1987).

Downty Alan, *Israeli Foreign Policy and The Jewish Question*, „Middle East Review of International Affairs Journal", Volume 3, No 1, March 1999.

Downty Alan, Gawerc Michelle, *The Intifada: Revealing the Chasm*, „Middle East Review of International Affairs Journal” Volume 5, No. 3, September 2001.

Eisenberg Laura, Zittrain, *Do Good Fences Make Good Neighbors?: Israel and Lebanon after the Withdrawal*, „Middle East Review of International Affairs Journal (MERIA)”, Volume 4, No. 3, September 2000.

Elam Yigal, *Gush Emunim—A False Messianism*, „The Jerusalem Quarterly”, Number 1, Fall 1976.

Elon Amos, *Israelis & Palestinian : What Went Wrong?*, „The New York Review of Books”, Volume 49, Number 20, December 19, 2002.

Emerson Steve, *Progress Since 9/11: The Effectiveness of U.S. Anti-Terrorist Financing Efforts*, Terrorism Financing & U.S. Financial Institutions, March 11, 2003, <http://financialservices.house.gov/media/pdf/031103se.pdf>,

Erased In A Moment: Suicide Bombing Attacks Against Israeli Civilians, Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/reports/2002/isrl-pa/>.

Eytan Gilboa, Baron Katz, *The Media Campaign: The Shift To Alternative Media*, *Journal*, „Middle East Review of International Affairs”, Volume 3, No. 4 – December 1999.

Feldner Yotam, *The Independent Palestinian State and the Partition Resolution of 1947*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), „Inquiry and Analysis Series”, No. 7, 30 November 1998.

Feldner Yotam, *The Palestinian Discussion of Israel's Elections*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), „Inquiry and Analysis Series”, No. 19, June 7, 1999.

Feldner Yotam, *Debating the Religious, Political, and Moral Legitimacy of Suicide Bombings: Part IV*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), „Inquiry and Analysis Series”, No. 66, 27 July 2001.

Fighiel Yonathan, *Middle Eastern Radical Islamic Terrorism in the aftermath of the terror attacks in the United States*, October 10, 2001, www.ict.org.il.

Fighel Yonathan, *The Qassam Rockets, Hamas' Next Strategic Weapon in the West Bank*, 13 lipca, 2005, www.ict.org.il,

Friedman Robert. I., *Rabbi Kahane*, <http://www.aliciapatterson.org/APF1004/Friedman/Friedman.html>.

Friedman Thomas, *The Rabbi Who Sentenced Yitzhak Rabin to Death*, „New York Time” October 9, 1995.

Frisch Hillel, *Has the Israeli-Palestinian Conflict Become Islamic? Fatah, Islam, and the Al-Aqsa Martyrs' Brigades*, Department of Political Science and BESA Center for Strategic Studies, Bar Ilan University, Ramat Gan, Israel, 2000.

Frister Roman, *Dwa szatany i Allah*, „Polityka”, nr 11/2000 (2236).

Fister Roman, *Hezbollahland*, „Polityka”, nr 24/2000 (2249)

From Society to Political Party: An Interview with Mustafa Kamal Said, „Middle East Roundtable”, 2, 4 no. 9 (March 2004), <http://www.bitterlemons-international.org/previous.php?opt=1&id=30>

Ganor Boaz, *Hamas – The Islamic Resistance Movement in the Territories*, <http://www.ict.org.il>. 11 grudnia 2005 r.

Ganor Boaz, *Lebanon - Defining a New Redline*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=65>.

Genor Boaz, *The Islamic Jihad: the Imperative of Holy War, A Special Report*, <http://www.ict.org.il/articles/islamic.htm>.

Gil-White Francisco., *Reader Asks: "Doesn't Israel Fund Hamas?"*, <http://www.emperors-clothes.com/letters/cia.htm>,

Givol Amir, Rotem Neta, Sandler Sergei, *The New Profile Report on Child Recruitment in Israel*, 29 July 2004, http://www.iansa.org/regions/nafrica/documents/child_recruitment_israel_en2004.pdf.

Goldberg Giora, Ben – Zadok Efraim, *Gush in the West Bank*, „Middle Eastern Studies” 22 (January 1986) s. 52 – 73.

Good Fences, Good Neighbors? Israel Eleven Years After Oslo, Sunday, November 14, 2004, Arizona State University, <http://www.asu.edu/clas/jewishstudies/Press%20Release1.pdf>.

Gordon Shmuel L., *The Vulture and the Snake Counter-Guerrilla Air Warfare: The War in Southern Lebanon*, „Mideast Security and Policy Studies”, No. 39, July 1998.

Grace Halsell, *Jewish Plot to destroy Al Aqsa Mosque*, „The Washington Report on Middle Eastern Affairs”, March 2000 Vol XIX, No.2.

Grinberg Lev, *The Arrogance of Occupation*, „Middle East Policy Council”, Volume IX, Number 1, March 2002.

Gutman Matthew, *Brotherhood of blood*, Nov. 21, 2002, <http://www.siliconinvestor.com/readmsg.aspx?msgid=18288710>.

Habib C. Malik, *“Is There Still a Lebanon?”*. Journal, „Middle East Review of International Affairs”, Volume 2, No. 1 – March 1998.

Halper John, *The 94 Percent Solution: A Matrix of Control [w:] Losing Ground? The Politics of Environment and Space*, „Middle East Report” 216 - Fall 2000. wydanie elektroniczne <http://www.merip.org/mer/mer216/mer216.html>

Hamas Divided Against Itself, „Middle East Intelligence Bulletin”, June 1999, <http://www.meib.org>.

Hamas Friday Sermons in Abandoned Gaza Settlements on Al-Jazeera TV: ‘We Can Liberate Palestine – From the Mediterranean to the Jordan River. „The Middle East Media Research Institute”, Special Dispatch Series - No. 99, September 21, 2005, wydanie elektroniczne: <http://memri.org/bin/articles.cgi?Page=archives&Area=sd&ID=SP99105>.,

Hamas: The Organizations, Goals and Tactics of a Militant Palestinian Organization. „CRS Issue Brief”, October 14, 1993, <http://www.fas.org/irp/crs/931014-hamas.htm>.

Handler Shumel, *Religious Zionism and the State: Political Accommodation and Religious Radicalism in Israel*, „Terrorism and Political Violence”, 8 (Summer 1996) pp. 134 – 154.

Hecker Steve, *The Hizballah Kidnapping and The Potential for a "Second Front"*, "Analysis of Near East Policy from the scholars and associates of the Washington Institute", Number 493, October 12, 2000.

Headline: *IDF Confirms Remains of Missing Soldier Are Sa'adon's*, „The Jerusalem Post", August 12, 1996.

Hillel Frisch, *Has the Israeli-Palestinian Conflict Become Islamie? Fatah, Islam, and the Al-Aqsa Martyrs' Brigades*, Department of Political Science and BESA Center for Strategic Studies, Bar Ilan University, Ramat Gan 2000.

Hogan Mathew, *The 1948 Massacre at Deir Yassin revisited*, <http://www.findarticles.com>.

Hoffman Michael, *State-Sponsored Assassinations by Agents of the Israeli Government*, <http://www.revisionisthistory.org/palestine7.html>.

Hroub Khaled, *Hamas: Political Thought and Practice*, "Institute for Palestine Studies", Washington, D.C 2000.

Humphrey Walz, *What do you mean?*, "Zionism?", "Rasism?", "The Link", Volume 8, Number 5, Winter 1975-6.

Interviews from Gaza, „Middle East Policy Council Journal", Volume IX, December 2002, Number 4, http://www.mepc.org/public_asp/journal_vol9/0212_gaess.asp.

Islamic Jihad Executed, Three Who Allegedly Spied for Mossad, „Middle East Intelligence Bulletin", Vol. 1 No. 6, June 1999, www.meib.org/issues/9906.htm.

Jaradat Muhammad, *Islamic Resistance Movement (Hamas) in the territories occupied in 1967*, „News From Within", Vol. VIII - No. 8. August 5th 1992.

Jews, Palestinian Leadre: Numer of Jewish Victims In the Holocaust Migot be „Eden Less Than a milion...", *Zionist Movement Collaborated with Nazis to „Expand the Mass Extermination"*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inguiry and Analysis Series", No. 95, 30 May 2002.

Johal Am, *Hebron:the Street*, „The Palestine Monitor – The Voice of Civil Society", November 17, 2004, http://www.palestinemonitor.org/new_web/hebron_am_johal.htm.

Kamen Charles S., *The Arab Population in Palesitne and Israel, 1946-1951*, "New Outlook", October and Novemebr 1984.

Kamil Omar, *Rabbi Ovadia Yosef and his "Culture war" in Israel*, „Middle East Review of International Affairs Journal", Volume 4, No.4, December 2000

Karmon Ely, *Hamas and the Double Car-Bombing In Israel*, September 5, 1999, www.ict.org.il.

Karmon Ely, *Hamas' Terrorism Strategy: Operational Limitations And Political Constrains*, "Middle East Review of International Affairs Journal", Volume 4, No. 1-March 2000.

Katzman Kenethh, *Hamas's Foreign Benefactors*, „The Middle East Quarterly", June 1995, Volume II, Number 2.

Khalidi Walid, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*, "The Institute for Palestine Studies", 1992

- Keddie Nikki, *The New Religious Politics and Women Worldwide: A Comparative Study*, "Journal of Women's History" Volume 10, Number 4, 2000.
- Kessler Martha, *Syria, Israel and the Middle Peace Process: Past Success and Final Challenges*, „Middle East Policy Council Journal”, Volume VII, February 2000, Number 2.
- Khouri Rami G., *The Post-War Middle East*, "The Link", Volume 24, Number 1, January-March 1991.
- Kifner John, *Israel Arrests Settlers It Says Tried to Bomb Palestinians*, "The New York Times", May 19, 2002, <http://www.nytimes.com>.
- Kimmerling Baruch, *Religion, Nationalism and Democracy in Israel*, "Constellations" s. 3-6, 1999.
- Kracik Jan, *Chrześcijaństwo wobec pokusy fundamentalizmu*, „Znak” 1998, nr 3.
- Kritzman Tally, *Arrest of Hizballah Supporters in the U.S.A: Successful anti-terrorist action or a drop in the bucket?*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=129>
- Kupferschmidt Uri M., *Literacy, illiteracy and censorship in the tradition of the Muslim Brotherhood*, referat odczytany na 2nd International Symposium History of Printing and Publishing in the Languages and Countries of the Middle East, 2-4 November 2005, <http://perso.orange.fr/colloque.imprimes.mo/pdf/UKT0.pdf>.
- Kurz Anat, Tal Nahman, *Hamas: radical Islam in a national struggle*, „Jaffee Center for Strategic Studies”, (JCSS Memorandum; 48), Tel Aviv University, July 1997, <http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo48su.html>.
- Landau Yehezkel, *Blessing Both Jew and Palestinian: A Religious Zionist View*, "The Christian Century", December 20-27, 1989.
- Levitt Matthew, *Hamas Blood Money: Mixing Good Works and Terror is No Formula for Peace*, "PeaceWatch" #418, <http://www.washingtoninstitute.org/>.
- Levitt Matthew, *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*, "The Washington Institute for Near East Policy", 2006.
- Levitt Matthew, *Hezbollah's West Bank Terror Network*, „Middle East Intelligence Bulletin”, Vol. 5 No. 8-9, August - September 2003, http://www.meib.org/articles/0308_13.htm.
- Lieber Robert J., *U.S. Israeli Relations Since 1948*, Journal, "Middle East Review of International Affairs", Volume 2, No. 3 – September 1998.
- Liedel Krzysztof, *Dbalosc o bezpieczenstwo narodowe Polski w kontekście zagrożenia terrorystycznego*, <http://www.terroryzm.com>.
- Litvak Meir, *The Islamization of the Palestinian – Israeli Conflict : The Case of Hamas*, „Middle eastern Studies” 34: 1 (January 1998), s. 148 – 163.
- Litvak Meir, *The Palestine Islamic Jihad*, Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies, „Tel-Aviv Notes”, No. 56. November 28, 2002. Tel-Aviv University (www.tau.ac.il/jcss/ www.dayan.org/).
- Luft Gal, Schanzer Jonathan, *Fatah – Hamas Rapprochement or Ready to Ramble?*, „Policywatch” # 693, December 19, 2002.

Lustick Ian, *Israel's Dangerous Fundamentalist: Gush Emunim*, "Foreign Policy" 68 (Fall 1987).

Lustick Ian, *Changing rationales for Political Violence in the Arab-Israeli Conflict*, w: „Journal of Palestine Studies", vol. XX, No 1, Autumn 1990.

Mc Gowan Daniel, *Deir Yassin Remembered* „The Link", Volume 29, Issue 4, September-October 1996.

Members of the Palestinian Islamic Jihad Arrested, Charged with Racketeering and Conspiracy to Provide Support to Terrorism, Department of Justice, For Immediate Release, Thursday, February 20, 2003, www.usdoj.gov.

Mishal Saul, *The Pragmatic Dimension of the Palestinian Hamas. Network Perspective*, „Armed Forces & Society", vol. 29 nr 4, Summer 2003.

Mishal Shaul, Sela Avraham. *Hamas: a behavioral profile*. Tel Aviv, Israel: Tel Aviv University, (Research Report Series; 7), 1997.

Moghadam Assaf, *Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework*, May 2002, s.59, <http://www.e-prism.org/images/Suicide%20Terrorism%20Paper%20for%20Eprism.doc>.

Moore Dahlia, Kimmerling Baruch, *Individual Strategies of Adopting Collective Identities: The Israeli Case*, „International Sociology", 1995.

Nasra Hassan, *An Arsenal of Believers, Talking to the „human bombs"*, „The New Yorker Fact", http://www.newyorker.com/fact/content/?011119fa_FACT1.

Neff Daniel, *Jewish Defense League Unleashes Campaign of Violence in America*, „Washington Report on Middle East Affairs", July/August 1999, <http://www.ifamericansknew.org/download/jdl-booklet.pdf>.

Neff Daniel, *Middle East History—It Happened in June Jewish Terrorists Try to Assassinate Three Palestinian Mayors*, „Washington Report on Middle East Affairs", June 1999, <http://www.washington-report.org/backissues/0699/9906087.html>.

Nelson Thomas, *Orgins of Middle Eastern Terrorism*, <http://www.ummah.net/unity/palestine/massacres.htm>.

Nemrod Raphaeli, *The Looming Crisis of Water In the Middle East*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inquiry and Analysis Series", No. 124, 21 February 2003.

Newman David, *Gush Emunim Between Fundamentalism and Pragmatism*, "The Jerusalem Quarterly", Number 39, Spring 1986, wydanie elektroniczne http://www.geocities.com/alabasters_archive/gush_pragmatism.html.

Newman David, Hermann Tamar, *A Comparative Study of Gush Eminim and Peace Now*, „Middle Easter Studies 28" (July 1992) s. 509 – 530.

No peace until Palestine is free, Interview with the General Secretary of the Islamic Jihad Movement in Palestine: Dr.Fathi Shikaki, January 1993, Posted on AUGUST-14-2001 <http://www.palestineremembered.com/al-Ramla/Zarnuqa/Story455.html>.

Norton Augustus, *Hezbollah and the Israeli Withdrwal from Southern Lebanon*, „Journal of Palestine Studies" 30:1 (2000),

Norton Augustus Richard, *Hizballah: From Radicalism to Pragmatism?*, "Middle East Policy Council Journal", Volume V, Numer 4, January 1998.

O'Dea Janet, *Gush Emunim: Roots and Ambiguities, The Perspective of the Sociology of Religion*, "Forum on the Jewish People, Zionism and Israel" Volume 25, Number 2, 1976.

O mesjańskich naukach rabina Cwi Jehudy Kooka, "Frona" 19/20, lato 2000.

Palestinian Alternatives to the Oslo Process, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inquiry and Analysis Series" No. 43, October 27, 2000.

Palestinian Refugees and the Right of Return: An International Law Analysis, "Badil – Information & Discussion Brief", Issue No. 8, January 2001.

Pelletiere Stephen C., *Hamas and Hizbollah: the radical challenge to Israel in the occupied territories*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, <http://carlisle-www.army.mil/>.

Palumbo Michael, *Imperial Israel: The History of the Occupation of the West Bank and Gaza*, Londyn 1992, s. 30-32; TimeLine of Zionism, Israeli and Palestinian History and the Conflict, http://www.zionism-israel.com/zionism_timeline.htm

Palumbo Michael, *What Happened to Palestine?*, "The Link", Vol.23, No. 4, September-October 1990.

Pappe Ilan, *A Palestinian State in Zionist and Israeli Thought [w:] Britain and the Arab-Israeli Conflict 1948-1951*, London 1988.

Pappe Ilan, *What Really Happened Fifty Years Ago?* "The Link" Volume 31, Issue 1, January-March 1998.

Pappe Ilan, *The Tantura Case In Israel: The Katz Research and Trial* "Journal of Palestine Studies" XXX. no3 (Spring 2001).

Paz Reuven, *New Tactics of Hamas Terrorism?*, www.ict.org.il.

Paz Reuven, *Sleeping with the Eremy*, June 25, 1998, www.ict.org.il.

Paz Reuven, *Threat Jewish Terrorism in the Israel*, ICT, <http://www.ict.org.il>.

Paziński Piotr, *Kapelusze i jarmulki. Żydowski fundamentalizm religijny i nacjonalistyczny*, „Znak”, marzec 1998, nr. 514.

Pelletreau Robert H., *Not Every Fundamentalist Is a Terrorist*, „The Middle East Quarterly” June 6, 1995.

Peleg Samuel, *Peace Now or Later? Movement – Countermovement Dynamics and the Israeli Political Clesvage*, „Studies in Conflict and Terrorism” 23:4(October – December 2000).

Peretz Don, *Problems of Arab Refugee Compensation*, „Middle East Journal”, vol. 8, (1954)

Pilger John, *Israel's secret shame* 30 May 2002, <http://www.johnpilger.com>.

Pipes Daniel, *The World is Political! The Islamic Revival of the Seventies*, "Orbis", (Fall 1983).

Pipes Daniel, *Imperial Israel: The Nile-to-Euphrates Calumny*, „Middle East Quarterly”, March 1994, wydanie elektroniczne, <http://www.danielpipes.org/article/247>.

Prior Michael, *Confronting the Bible's Ethnic Cleasing In Palestine*, "The Link", Volume 33, Issue 5, December 2000.

Quigley John, *The International Crimes of Israeli Officials*, „The Link”, Vol. 22, No. 4, September – October 1989.

O'Brien Conor Cruise, *Why Israel Can't Take "Bold Steps" for Peace*, „Atlantic Montly” October 1985, Volume 256, No. 4.

Ranstorp Magnus, *Terrorism in the Name of Religion*, „Journal of International Affairs” vol. 50, no.1, Summer 1996.

Ravitzky Aviezer, *"The Revealed End": Messianic Religious Zionism* [w:] *Messianism, Zionism, and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996, s. 79-144. wydanie elektroniczne: http://www.geocities.com/alabasters_archive/revealed_end.html

Ravitzky Aviezer, *Roots of Kahanism: Consciousness and Political Reality*, „The Jerusalem Quarterly”, Thirty Nine 1986, s. 90-108.

Reactionary Hamas and Bankruptcy of PLO Nationalism. U.S./Israel Tighten Screws on Palestinians Israel Out of the Occupied Territories! For a Socialist Federation of the Near East! „Workers Vanguard” No. 86417 February 2006, <http://www.icl-fi.org/english/wv/864/palestine.html>.

Reuven Paz, *Sleeping with the Eremy*, June 25, 1998, www.ict.org.il,

Reuven Paz, *The Threat of Jewish Terrorism in Israel*, August 30, 1998, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=45>

Rokach Livia, *Israel's Sacred Terrorism*, Massachusetts 1996, wydanie elektroniczne http://www.geocities.com/alabasters_archive/sacred_terror.html

Rose John, *Israel: The Hijack State* „International Struggle and the Marxist Tradition”, London 2001.

Rosenblum Mark, *A Weak Peace In Need of a Strong Leader*, „Negotiations Watch” #9, Feb. 1. 1995.

Rosenblum Jonathan, *Yigal Amir: Religious fanatic or Zionist*, „Jerusalem Post”, November 6, 1998.

Ross Lauren, Sa'id Nader, *Palestinians: Yes to Negotiations, Yes to Violence*, „The Middle East Quarterly”, June 1995, Volume II, Number 2.

Ross-Nazzal J., *The (Unverified) Life of Yasser Arafat*, „Faculty Forum”, January 2005, University of Maryland University College, http://www.umuc.edu/fyionline/january_05/fyionline3.html,

Rubin Barry, *Israeli, The Palestinian Authority, and the Arab States*, „Middle East Review of International Affairs Journal (MERIA)”, Volume 1, Number 4 - December 1997.

Rynhold Jonathan, *Israeli – American relations and the Peace Process*, „Middle East Review of International Affairs Journal” Volume 4, No. 2, June 2000.

Sadeh Sharon, *Israel's Beleaguered Defense Industry*, „Middle East Review of International Affairs Journal” Volume 5, No. 1, March 2001.

Sandler Shmuel, *Religious Zionism and Religious, Radicalism in Israel*, „Terrorism and Political Violence” 8 (summer 1996) s. 134-154.

Shahak Israel, Norton Mezvinsky, *Syjonistyczny mesjanizm*, „Frona” nr 19/20, lato 2000.

- Shahar Yael, *A Tragedy of Errors. The Investigation into the AMLA Bombing*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=371>
- Schoenman R., *The Hidden History of Zionism*, London 1988, wydanie elektroniczne, <http://www.marxists.de/middleeast/schoenman/index.htm>
- Schiff Ze'ev, *The Spectre of Civil War in Israel*, „The Middle East Journal” 39 (Spring 1985) s. 231 – 245.
- Schweid Eliezer, *Jewish Messianism: Metamorphoses of an Idea*, „The Jerusalem Quarterly”, Number 36, Summer 1985
- Schweitzer Yoram, *Suicide Bombings, The Ultimate Weapon?*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=452>.
- Schweitzer Yoram, *The Search for Justice: The Lessons of AMLA*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=370>.
- Schocken Gershom, *Israel in Election Year 1984*, „Foreign Affairs”, Fall 1984.
- Selfa Lance, *Zionism: False Messiah*, „International Socialist Review”, Spring 1998.
- Shahak Israel, *The Ideology of Jewish Messianism*, „Race & Class” 37 (October-December 1995).
- Shahak Izrael, Mezvinsky Norton, *Fundamentalism in Israel*, Pluto Press 1999, http://www.geocities.com/alabasters_archive/jewish_fundamentalism.html.
- Shahar Yael, *A Tragedy of Errors. The Investigation into the AMLA Bombing*, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?>
- Shanzer Jonathan, *The Hamas Challenge to Fatah*, „The Middle East Quarterly”, Spring 2003, Volume X, Number 2.
- Shikaki Khail, *The Peace Process and Political Violence*, „Middle East Review of International Affairs Journal”, Volume 2, No. 1, March 1998.
- Siman Emile. S, *Jewish Terrorist Group Murders Arab and Vandalizes Israeli Homes*, „Washington Report on Middle East Affairs”, June 1989, <http://www.wrmea.com/backissues/0689/8906017a.htm>.
- Sivan Emmanuel, *Why Radical Muslims Aren't Taking Over Governments*, „Middle East Quarterly” December 1997.
- Snitkoff Ed, *Land of Israel, Settling All the Land, The birth and growth of Gush Emunim*, http://www.myjewishlearning.com/ideas_belief/LandIsrael/modern_landisrael/ReligiousZionism/GushEmunim.htm
- Solnik Alma, Carmon Yigal, *Palestinian Strategies at the Camp David Summit*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), „Inquiry and Analysis Series”, No. 30, July 14, 2000.
- Sprinzak Ehud, *Extremism and Violence in Israel: The Crisis of Messianic Politics*, „Annals of the American Academy of Political and Social Science”, 555 (January 1998), s. 114-126.
- Sprinzak Ehud, *Extreme Politics in Israel*, „The Jerusalem Quarterly”, Number 5, Fall 1979.

Sprinzak Ehud, *Gush Emunim: The Tip of the Iceberg*, "The Jerusalem Quarterly", Number 21, Fall 1981.

Sprinzak Ehud, *Fundamentalism, Terrorism, and Democracy: The Case of the Gush Emunim Underground*,
http://www.geocities.com/alabaster_archive/gush_underground.html.

Sprinzak Ehud, *Gush Emunim. The Politics of Zionist Fundamentalism in Israel*, Institute of Human Relations 1986,
http://www.geocities.com/alabasters_archive/zionist_fundamentalism.html.

Sprinzak Ehud, *Kach and Meir Kahane: The Emergence of Jewish Quasi-Fascism*, "Patterns of Prejudice", Volume 19, Numbers 3 and 4, 1985, wydanie elektroniczne
http://www.geocities.com/alabasters_archive/kach_and_kahane.html.

Sprinzak Ehud, *The Israeli Radical Right: History, Culture and Politics* [w:] *Encounters with the Contemporary Radical Right*, pod red. P. Merkl, L. Weinberg, Boulder 1993, wydanie elektroniczne:
http://www.geocities.com/alabasters_archive/israeli_radical_right.html.

Statements A statement issued by the National and Islamic Forces November 5, 2000, „Jerusalem Media & Communications Center”,
<http://www.jmcc.org/banner/banner1/bayan/aqsbayan3.htm>.

Stein Kenneth W., „Egyptian-Israeli Relations”, "Middle East Review of International Affairs, Journal", Emory University, Volume 1, No. 3 - September 1997.

Summons to a Intifada Against Britain, A "Fatwa " Issued by Haj Amin al-Husseini, May, 1941, <http://www.eretzyisroel.org/~jkatz/fatwa.html>.

Tal Uriel, *Foundations of a Political Messianic Trend in Israel*, "The Jerusalem Quarterly", Number 35, Spring 1985, wydanie elektroniczne:
http://www.geocities.com/alabasters_archive/messianic_trend.html

Tarabieh Bashar, *The Syrian Community on the Golan Heights*, "The Link", Volume 33, Issue 2, April-May 2000.

Temple Mount Fanatics Foment a New Thirty Year's War, "Executive Intelligence Review", November 3, 2000.

Terrorism, What You Need To Know About The U.S. Embargo What You Need To Know About U.S. Sanctions, U.S. Department of the Treasury Office of Foreign Assets Control, <http://www.ustreas.gov/offices/enforcement/ofac/sanctions/t11ter.pdf>.

The Convoy,
http://www.hadassah.org/education/content/StudyGuides/Convoy_ITAD.pdf

The Holy Land Foundation for Relief and Development, Anti-Defamation League, <http://www.adl.org/Israel/holyland.asp>.

The Jews of Iraq, "The Link", Volume 31, Issue 2, April-May 1998.
http://www.ameu.org/uploads/vol31_issue2_1998.pdf

The Kahane Movement And Its Offshoots, Extremism In The Name Of Religion, April 25, 1998, www.ict.org.il.

The Leading Palestinian Terrorist Organizations (August 2004), Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S),
http://www.intelligence.org.il/Eng/sib/8_04/pto.htm,

The Legitimacy of Palestinian Resistance An Islamist Perspective, Paper presented to the 7th Annual Conference of the Centre for Policy Analysis on Palestine, Washington D.C., 11 September 1998. <http://www.ii-pt.com/web/papers/legitimacy.htm>.,

The Lydda Deatch March, "The Link", Volume 33, Issue No. 3, Jule-August 2002.

The Palestinian-Israeli Conflict: A Lexicon, "The Link", Volume 35, Issue 2, April-May 2002.

The Palestinian Debate Over Martyrdom Operations, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inquiry and Analysis Series", No. 100, July 4. 2002.

Tomasiewicz Jarosław, *Nowa faza rozwoju terroryzmu światowego*, Referat wygłoszony na konferencji: From Systems To People Proceedings, Katowice, 16-21 IX 2001. <http://www.terroryzm.pl/>

Tomasiewicz Jarosław, *Kahane: Anatomia ekstremizmu*, <http://www.terroryzm.com/article/270/Kahane-anatomia-ekstremizmu.html>

Unmasking Hamas'Hydra of Terror, Simon Wiesenthal Center, August 2003, <http://www.wiesenthal.com/atf/cf/%7BD8FD2AAC1-2ADE-428A-9263-35234229D8D8%7D/hydraofterror.pdf>

Wall James, *On the Jericho Road*, „The Link”, Volume 33, Issue 4, September – October 2000.

Watzal Ludwig, *Peace Enemies. The Past and Present Conflict between Israel and Palestine*, http://www.passia.org/publications/research_studies/peace/content.html

White Gil, *Reader Asks: "Doesn't Israel Fund Hamas?"*, <http://www.emperors-clothes.com/letters/cia.htm>.

Willis Aaron, *Redefining Religious Zionism: Shas' Ethno-Politics*, "Israel Studies Bulletin", University of Pennsylvania, Volume 8, Number 1, Fall 1992, s. 3-8

Wingerter Rex, *The Palestine-Israel Conflict In The U.S.Courtroom*, "The Link", Vol. 18, No. 3, September 1985.

Weinstein Arno, *In the Shadow of Stern: The Inside Story of a LEHI Intelligence Officer*, "B'tzedek" Volume 1, Number 2 Summer/Fall 1997/ 5757.

Wurmser Meyrav, *The Palestinians and the Post- Zionists: The Limit sof Historic Debate*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), "Inguiry and Analysis Series", No. 1, 20 July 1998.

Yiftachel Oren, *'Etnocracy': The Politics of Judaizing Israel/Palestine*, „Constellations” Vol.6, Issue 3, September 1999.

Yishay Ariel Ben, *Palestinian Economy, Society and The Second Infinada*, „Middle East Rewiew of Internatinal Affairs Journal”, Volume 6, No. 3, September 2002.

Yusuf Ahmad, *Hamas Is a Charitable Organization*, „The Middle East Quarterly”, March 1998, Volume V, Number 1.

Zedalis Debra D., *Female Suicide Bombers*, June 2004, <http://www.carlisle.army.mil>.

Zionist Violence Against Palestinians, "The Link", Vol.21, No.3, September 1988.

Zisser Eyal, *Hizballah in Lebanon: at The Crossroads*, „Middle East Review of International Affairs (MERIA)”, Volume 1, No.3 – September 1997.

Zisser Eyal, *The Return of Hizbullah*, "The Middle East Quarterly", Volume 9, No. 4, 2002.

Zisser Eyal, *Hizbullah in Lebanon: at The Crossroads*, „Middle East Review of International Affairs (MERIA)”, Volume 1, No.3 – September 1997.

Zucker Norman L., *Religious Orthodoxy and the Military in Israel* [w] *The Coming Crisis in Israel. Private Faith and Public Policy*, 1973, s. 146-151.

IV. Pozycje książkowe:

Abu-Amr Ziad, *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: Muslim Brotherhood and Islamic Jihad*, New York 2004.

Adaptacja wartości europejskich w państwach islamu, pod red. Agaty Ziętek, Katarzyny Stachurskiej, Lublin 2004.

Ajami Fouad, *Szejkowie, myśliciele, terroryści*, Warszawa 2002.

Alexander, Yonah, *Palestinian religious terrorism: Hamas and Islamie Jihad*, Ardsley Transnational 2002.

Alexander Yonah, Swetnam Michael S., *Siewcy śmierci. Osama bin Laden i inni szefowie Al-Qaidy*, Warszawa 2001.

Alexander Yonah, Milton Hoenig, *Superterroryzm - biologiczny, chemiczny i nuklearny*, Warszawa 2001

Armstrong Karen, *Historia Boga. 4000 lat dziejów Boga w judaizmie chrześcijaństwie i islamie*, Warszawa 1996.

Armstrong Karen, *Jerozolima - Miasto Trzech Religii*, Warszawa 2002.

Armstrong Karen, *W imię Boga. Fundamentalizm w judaizmie, chrześcijaństwie i islamie*, Warszawa 2005.

Armour Rollin, *Islam Chrześcijaństwo i Zachód*, Kraków 2004.

Backer Roman, Kitab Shakir, *Islam a świat*, Toruń 2004.

Bajer Yehuda, *From diplomacy to resistance: in history of Jewish Palestine 1930-1945*, Philadelphia 1970.

Balke Ralf, *Izrael*, Warszawa 2005.

Barber Benjamin R, *Dżihad kontra Mcświat*, Warszawa 2005.

Barber Benjamin R., *Imperium strachu*, Warszawa 2005.

Barbar Eli, Urbański Krzysztof, *Właśnie Izrael. „Gadany” przewodnik po teraźniejszości i historii Izraela*, Warszawa 2006.

Barnas Robert M., *Terroryzm: od Asasynów do Osamy bin Ladena*, Wrocław 2001

Beeman William, *Fighting the Good Fight: Fundamentalism and Religijs Revival*, Chicago 2001.

Bell Bowyer J, *Terror Out of Zion*

- Ben-Gurion David, *Odpowiedź Bevinowi w sprawie Palestyny*, Łódź, 1946.
- Ben-Meir Alon, *Gush Emunim on the rise in Israeli politics*, New York 1981.
- Bensimon Doris, *Żydzi i Arabowie: historia współczesnego Izraela*, Warszawa 2000.
- Białek Tomasz, *Terroryzm – manipulacja strachem*, Warszawa 2005
- Bielawski Józef, *Islam*, Warszawa 1986.
- Bernard Andrzej, *Strategia Terroryzmu*, Warszawa 1978.
- Bodansky Yossef, *Osama bin Laden. Człowiek, który wypowiedział wojnę Ameryce*, Warszawa 2001.
- Bojko Krzysztof, *Izrael a aspiracje Palestyńczyków 1987-2000*, Warszawa 2006.
- Bolechów Bartosz, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym: przewartościowania i kontynuacje*, Toruń 2002.
- Borkowski Robert, *Terroryzm ponowoczesny, studium z antropologii polityki*, Toruń 2006.
- Borucki Marek, *Terroryzm - zło naszych czasów*, Warszawa 2002.
- Bowyer Bell, *Terror Out of Zion*, New York 1977
- Braun Hanna, *A Basic History of Zionism and its Relation to Judaism*, London 2000.
- Brenner Lenni, *The iron wall: Zionist revisionism from Jabotinsky to Shamir*, London 1984..
- Bright John, *Historia Izraela*, Warszawa 1994.
- Bruce Steve, *Fundamentalizm*, Warszawa 2006.
- Bukowska Anna – *Palestyńczycy. Ich życie i walka*. Warszawa 1988.
- Buruma Ian, Margali Avishai, *Okcydentalizm. Zachód w oczach wrogów*, Kraków 2004.
- Celler Barbara, *Powstanie państwa Izraela*, Łódź, 1996.
- Chojnowski Andrzej, Tomaszewski Jerzy, *Izrael*, Warszawa 2001.
- Chomsky Noam, *The Fateful Triangle: The United States, Israel and the Palestinians*, South End Press 1983.
- Clay Andrea, *Fundamentalism and secular nationalism: the cases of Hamas and Gush Emunim*, Washington 1997.
- Cohen Arthur A., *The Natural and the Supernatural Jew*, New York 1979.
- Cohn-Sherbok, El-Alami Dawoud, *Konflikt palestyński-izraelski*, Warszawa 2002.
- Corm Georges, *Bliski wschód w ogniu. Oblicza konfliktu 1956-2003*, Warszawa 2003.
- Cramer Richard Ben, *Dlaczego Izrael przegrał?*, Warszawa 2006.
- Czudek Bartłomiej, *Islamski ruch oporu - Hamas*, praca magisterska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2006.
- Czy islam jest religią terrorystów?*, pod red. Edward Sakowicz, Kraków 2002.
- Danecki Janusz, *Arabowie*, Warszawa 2001.
- Danecki Janusz, *Podstawowe wiadomości o Islamie*, Tom 1 i 2, Warszawa 2005.

- Davis John H., *Złudny Pokój*, Warszawa 1970.
- Demant Peter, *Jewish fundamentalism in Israel: implications for the Mideast conflict*, Jerusalem 1994.
- Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego*, pod red. Edwarda Olszewskiego, Lublin 2004.
- Donald Neff, *Fallen Pillars*, Washington 1995
- Duda Dominik, *Terroryzm islamski*, Kraków 2002.
- Dul Jan, *Rewolucja Chomeiniego*, Warszawa 1990.
- Dziedzińska Grażyna, *Spirala terroru*, Warszawa, 1981.
- Edward Said, *Question Palestine*, Vintage 1980.
- Encyklopedia terroryzmu*, (praca zbiorowa) Warszawa 2004.
- Enzo Piero Pace Stefani, *Współczesny fundamentalizm religijny*, Warszawa 2002.
- Esposito J.L., *The Islamic Threat : Myth or Reality?* New York: Oxford University Press 1992.
- Flapan Simha, *Zionism and the Palestinians*, Croom & Helm, 1979.
- Flapan Simha, *The Birth of Israel: Myth and Realities*, Pantheon 1987.
- Friedman Robert I. *The false prophet: Rabbi Meir Kahane: from FBI informant to Knesset member*. Brooklyn, N.Y., 1990.
- Friedman Robert I., *Zealots for Zion: Inside Israel's West Bank Settlement Movement*, New York 1992.
- Fryzeł Tadeusz, *Liga Państw Arabskich*, Warszawa, 1981
- Fundamentalizm i kultury*, pod red. Marek Szulakiewicz, Zbigniew Korpus, Touń 2005.
- Gaudefroy-Demombynes Maurice, *Narodziny Islamu*, Warszawa 1998.
- Gearty Canor, *Terroryzm*, Warszawa 1998.
- Giełżyński Wojciech, *Szatan wraca do Iranu*, Warszawa 2001.
- Giełżyński Wojciech, *Rewolucja w imię Allaha*, Warszawa 1979.
- Giladi Naeim, *Ben Gurion's scandals: How the Haganah & the Mossad eliminated Jews*, New York 1992.
- Gorenberg, Gershom. *The end of days: fundamentalism and the struggle for the Temple Mount*. New York 2000.
- Hadawi Sami, *Bitter harvest: Palestine between 1914-1967*, New York, 1990.
- Halliday Fred, *Bliski Wschód*, Warszawa, 1983.
- Halliday Fred, *Islam i mit konfrontacji : religia i polityka na Bliskim Wschodzie*, Warszawa, 2002.
- Hatina Meir, *Islam and Salvation in Palestine: The Islamic Jihad Movement*, Syracuse, 2001.
- Heller Joseph, *The Stern Gang: ideology, politics and terror, 1940-1949*, London 1995.
- Herzog Chaim, *Wojna Jom Kippur*, Warszawa 2000.

- Hertzberg Arthur, Hirt-Manheimer Aron, *Żydzi. Istota i charakter narodu*, Warszawa 2001.
- Historia krajów arabskich 1917-1966*, Warszawa 1974.
- Hoffman Bruce, *Oblicza Terroryzmu*, Warszawa 2001.
- Horenblas W., *Odbudowa państwa żydowskiego*, Warszawa, 1925.
- Hoy Claire, Ostrovsky Victor, *Wyznania szpiega. Z tajemnic izraelskiego wywiadu*, Warszawa 1991.
- Huntington Samuel P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 2006
- Huppert Uri, *Izrael. Rabini i Heretycy*, Łódź 1994.
- Irani George Emile, *The papacy and the Middle East : the role of the Holy See in the Arab-Israeli Conflict, 1962-1984*, Notre Dame, 1989.
- Islam a terroryzm*, pod red. Parzymies Anna, Warszawa 2003.
- Islam a świat*, pod red. Romana Bäckera i Shakira Kitaba, Toruń 2005.
- Jiryis Sabri, *Arabs in Israel*, New York, 1976
- Jałoszyński Kuba, *Terroryzm antyizraelski przedsięwzięcia anty i kontrterrorystyczne w Izraelu*, Warszawa 2001.
- Jałoszyński Kuba, *Terroryzm fundamentalistów islamskich*, Warszawa, 2001.
- Jałoszyński Kuba, *Terroryzm fundamentalistów islamskich*, Warszawa 2001.
- Jenkins Brian, *International Terrorism,. A New Mode of Conflkt*, California Seminar on Arms Control and Foreign Policy, Research Paper No. 48, Los Angeles, January 1975.
- Jansen Johannes J. G., *Podwójna natura fundamentalizmu islamskiego*, Warszawa 2005.
- Jendroszczyk Piotr, *W cieniu gwiazdy Dawida*, Warszawa, 1990.
- Jiryis Sabri, *Arabs in Israel*, New York, 1976.
- Johnson Paul, *Historia Żydów*, Kraków 2004.
- Jordan Michale, *Islam. Historia Religii i Kultury*, Warszawa 2004.
- Jonas Georges, *Monachium. Zemsta*, Warszawa 2006.
- Kaczmarek Julian, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001 .
- Karolczak Krzysztof, *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 1995.
- Karpin Michael, Friedman Ina, *Murder in the Name of God: The Plot to Kill Yitzhak Rabin*, New York 1998.
- Katz S.M., *The Hunt For The Engineer: The Inside Story of How Isral's Counterterrorist Forces Tracked and Killed the Hamas Master Bomber*, New York 1993 r.
- Katz Samuel M, *Wywiad wojskowy Izraela*, Warszawa 1999.
- Kącki Czesław, *Izrael. Informator*, Warszawa 1999.
- Kent Douglas, *Thunder of Zion: the story of the legendary Rabbi Meir Kahane*, New York 1993.

- Kepel Gilles, *Fitna. Wojna w sercu islamu*, Warszawa 2006.
- Kepel Gilles, *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*, Warszawa 2003.
- Kent Douglas, *Thunder of Zion: the story of the legendary Rabbi Meir Kahane*. New York, 1993.
- Khalidi Walid, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied & Depopulated by Israel in 1948*, Institute for Palestine Studies 1992.
- Kimche David J., *Both Sides of the Hill: Britain and the Palestine War*. London 1960.
- Kisielewski Tadeusz, *Building for peace in the Middle East : a European perspective : an Israeli-Palestinian dialogue : proceedings of the United Department of Public Information's International Encounter for European Journalists on the Question of Palestine*, New York, 1993.
- Kisielewski Tadeusz, *Nowy konflikt globalny*, Toruń, 1993.
- Kłodkowski Piotr, *O pęknięciu wewnątrz cywilizacji*, Warszawa 2005
- Konieczny Stanisław, *Polska wojskowa jednostka specjalna w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie 1973-1979*, Warszawa, 1981.
- Kopyt Ewa, *Cywilizacja Zachodu a problem postrzegania odmienności kulturowych w islamie i hinduizmie*, Toruń 2005.
- Kościelniak Krzysztof, *Dżihad. Święta wojna w islamie*, Kraków 2002.
- Kotler Yair, *Heil Kahane*, New York 1986.
- Krauthammer Charles, *He Tarries: Jewish Messianism and the Oslo Peace*, Jerusalem 2002.
- Kuhberg Heine, *Logika cudów, czyli co łączy chrześcijaństwo, islam, hinduizm i inne religie*, Warszawa 2005.
- Lapierre Dominique, Collins Larry, *O Jeruzalem! Dramatyczna Opowieść o Powstaniu Państwa Izrael*, Wrocław 1998 r.
- Laquer Walter, *Terrorism*, London 1977.
- Laquer Walter, *The Age of Terrorism*, Boston 1987.
- Laqueur Walter, *No end to war-terrorism in the twenty first century, continuum*, New York 2003.
- Laqueur Walter, *The New Terrorism*, New York 1999.
- Leaman Oliver, *Krótkie wprowadzenie do filozofii islamu*, Warszawa 2004.
- Lenni Brenner, *Iron Wall*, London 1984.
- Lewis Bernard, *Co się właściwie stało? O kontaktach Zachodu ze światem islamu*, Warszawa 2003.
- Lewis Bernard, *Muzułmański Bliski Wschód. Narody i cywilizacje*, Gdańsk 2003.
- Levitt Matthew, *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*, Washington 2006.
- Liedel Krzysztof, *Terroryzm – znak naszych czasów*, Warszawa 2005

- Lustick Ian, *For the land and the Lord: Jewish fundamentalism in Israel*, New York 1988.
- Lustick Ian, *Arabs in the Jewish State : Israel's Control of a National Minority Arabs w Jewish State*, University of Texas Press 1980
- Machut-Mendacka Ewa, *Archetypy islamu*, Warszawa 2003.
- Madej Marek, *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, Warszawa 2001.
- Mahler Gregory S., *Kneset. Parlament w systemie politycznym Izraela*, Warszawa 1996.
- Majcher Helmut, *Synaj, 5 czerwca 1967: zarzewie konfliktu*, Warszawa 1999.
- Manji Irshad, *Kłopot z islamem*, Warszawa 2005.
- Marsden G. M., *Fundamentalizm and American Culture: The Shaping of Twentieth Century Evangelicism, 1870-1925*, New Jork-Oksford 1980.
- Marmorstein Emil, *Martys's Message*, London 1975.
- Masalha Nur, *Land Without People. Israel, Transfer and the Palestinians 1949-96*, London 1997.
- Mashal Nur, *Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer" in Zionist Political Thought, 1882-1948*, Institute for Palestine Studies, Washington 1992.
- Mejcher Helmut, *Synaj, 5 czerwca 1967 - zarzewie konfliktów na Bliskim Wschodzie*, Warszawa, 1999.
- Mergui Raphaël, Simonnot, Philippe, *Meir Kahane, Israel's ayatollahs: Meir Kahane and the far right in Israel*. London, 1987.
- Mergui Raphaël, *The roots of Kahanism: consciousness and political reality*. Hebrew University of Jerusalem 1986.
- Miedzy realizmem a utopią, Świadomościowo-ideologiczne i polityczne przesłanki pokoju i demokracji na przełomie XX i XXI wieku oraz ich historyczne uwarunkowania*, pod red. Jerzego Świecy, Katowice 1998.
- Milstein Uri, *History of Israel's War of Independence*, vol II, University Press of America 1999
- Milstein Uri, *History of Israel's War of Independence*, vol III, University Press of America. 1998
- Milstein Uri, *History of Israel's War of Independence*, Vol. IV, Lanham: University Press of America 1999.
- Mishal Shaul, Sela Avraham, *The Palestinian Hamas. Vision, Violence and Coexistence*, New York 2000,
- Mitchell Richard P., *The Society of the Muslim Brothers*, New York, 1993.
- Morris Benny, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949*, Cambridge University Press 1989.
- Morris Benny, *Correcting a Mistake, Jews and Arabs in Palestine / Israel 1936-1956*, Am Ored Publishers 2000.
- Morris Benny, *Israel's Border Wars, 1949-1956*, Oxford, U.K.: Oxford University Press, 1993.

- Morris Benny, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict 1881-1999*, London 2000.
- Mrozek-Dumanowska Anna, Zdanowski Jerzy, *Islam a globalizacja*, Warszawa 2005.
- Munson Z., *Islamic mobilization: Social movement theory and the Egyptian Muslim Brotherhood*, "Sociological Quarterly", 2001, vol. 42, no.4,
<http://www.lehigh.edu/~zim2/p487.pdf>;
- Mynarek Hubertus, *Zakaz myślenia. Fundamentalizm w chrześcijaństwie i islamie*, Gdynia 1996.
- Neff Donald, *Fallen Pillars*, Washington 1995.
- Nikita Galina – *Państwo Izrael*, Warszawa 1970.
- Nusse Andrea, *Muslim Palestine: the ideology of Hamas*, Harwood Academic Publishers, Amsterdam 1998.
- Nydell Margaret, K. *Zrozumieć Arabów*, Warszawa 2001.
- Oblicza współczesnego islamu*, pod red. Ewy Machut-Mendeckiej, Warszawa 2003.
- Oblicza współczesnego terroryzmu*, pod red. Krzysztofa Kowalczyka, Wiesława Wróblewskiego, Toruń 2006.
- Osmańczyk Edmund J., *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1982.
- Ostrovsky Victor, *Lew Judy*, Warszawa 1994.
- Ostrovsky Victor, *Drugie oblicze zmiany*, Warszawa 1998.
- Ożarowski Rafał, *Ideologia na Bliskim Wschodzie, Studium porównawcze*, Gdańsk 2006.
- Palumbo Michael, *The Palestinian Catastrophe: The 1948 Expulsion of a People from Their Homeland*, Quartet 1987.
- Palumbo Michael, *Imperial Israel: The History of the Occupation of the West Bank and Gaza*, Bloomsbury Publishing Ltd., 1990.
- Pappe Ilan, *The Making of the Arab-Israeli: 1947-1951 Conflict*, I.B.Tauris 1994.
- Pappe Ilan, *Israel / Palestine Question: Rewriting Histories*, Routledge 1999.
- Parker Peter, *Wojownicy Boga*, Warszawa 2000.
- Pastusiak Longin, *Kryzys na Bliskim Wschodzie 1947 – 1968*, Warszawa 1969.
- Pastusiak Longin, *Stany Zjednoczone i Bliski Wschód*, Warszawa 1971.
- Pawlak Władysław B., *Druga księga zamachów*, Warszawa 1974.
- Peres Shimon, *Nowy Bliski Wschód*, Warszawa, 1995.
- Piątkowski Piotr, *Terroryzm: nowe wezwanie dla bezpieczeństwa*, Warszawa, 1996.
- Piero Enzo, Pace Stefani, *Współczesny fundamentalizm religijny*, Warszawa 2002.
- Pięć Wielkich Religii Świata. Hinduizm, Buddyzm, Islam, Judaizm, Chrześcijaństwo*, pod red. Emma Brunner-Traut, Warszawa 2002.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* (Biblia Tysiąclecia, wydanie IV), Poznań 1991.

- Piotrowski Jerzy, *Spór o Palestynę*, Warszawa 1983.
- Piotrowski Jerzy, *Sprawa palestyńska po Camp David*, Warszawa, 1980.
- Polityczne metody zwalczania terroryzmu*, pod red. Krzysztofa Liedla, Joanny Marszałek-Kawy, Szymona Wudarskiego, Toruń 2006.
- Quandt William, *Peace Process. American Diplomacy and the Arab-Israeli Konflikt since 1967*, Berkley 1993.
- Radajewicz Andrzej, *Na przedpolach ziemi obiecanej*, Warszawa, 1981.
- Rajzer Stanisław, *Terroryzm*, Warszawa, 1987.
- Rashid Ahmed, *Dżihad Narodziny wojującego islamu w Azji Środkowej*, Warszawa 2003.
- Rashid Ahmed, *Talibowie*, Kraków 2002.
- Raviv Dan., Meloman Yossi., *A każdy szpieg to książę. Pełna historia wywiadu izraelskiego*, Warszawa 1994.
- Religie a wojna i terroryzm*, red. Jan Drabina, Kraków 2003.
- Reuter Christoph, *Zamachowcy-samobójcy. Współczesność i historia*, Warszawa 2003.
- Rodison Maxime, *Mahomet*, Warszawa 2001.
- Rogan Eugene, Shlaim Avi, *The War for Palestine, Rewriting the History of 1948*, Cambridge 2001.
- Rokach Livia, *Israel's Sacred Terrorism*, Massachusetts 1996.
- Rollin Armour., *Islam chrześcijaństwo i Zachód. Burzliwe dzieje wzajemnych relacji*, Warszawa 2004.
- Ruthven Malise, *Islam*, Warszawa 1998.
- Said Edward, *The Question of Palestine*, Vintage 1980.
- Sarwa Andrzej, *Eschatologia Islamu*, Warszawa 2002.
- Sayigh Yezid, *Armed struggle and the search for state : the Palestinian national movement 1949-1993*, New York, 1999.
- Schlegel Jean-Louis, *Prawo boskie a wolność człowieka. O integryzmach i fundamentalizmach*, Warszawa 2005.
- Schoenman Ralph, *The Hidden History of Zionism*, Veritas Press, Vallejo California 1988.
- Schrupp Ernst, *Izrael w czasach ostatecznych: dzieje zbawienia i aktualne wydarzenia*, Kraków, 1997.
- Scruton Roger, *Zachód i cała reszta. Globalizacja a zagrożenie terrorystyczne*, Poznań 2003.
- Segev Tom, *One Palestine Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*, Metropolitan Books 2000.
- Segev Tom, *The Seventh Million: The Israelis and the Holocaust*, Hill and Wang, 1993.
- Shahak Izrael, *Żydowskie dzieje i religia. Żydzi i goje – XXX wieków historii*, Warszawa – Chicago 1997.

- Shavit David, *The United States in the Middle East : a historical dictionary*, New York, 1988.
- Shlaim Avi, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*, W. Norton & C.O. 1999.
- Sieradzan Jacek, *Szaleństwo w religiach świata*, Warszawa 2005.
- Sivan Emmanuel, *Radykalny islam*, Warszawa 2005.
- Slater Leonard, *The pledge*, New York, 1970.
- Smith Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli conflict*, New York, 1988.
- Smoleński Paweł, *Izrael już nie frunie*, Wołowiec 2006.
- Sofer Sasson, *Zionism and the foundations of Israeli diplomacy*, Cambridge, 1998.
- Spinzak Ehud, *Fundamentalism, Terrorism and Democracy: the case of Gush Emunim Underground*, Washington 1986.
- Sprinzak Ehud. *Gush Emunim: the politics of Zionist fundamentalism in Israel*. New York 1986.
- Sprinzak Ehud, *The Iceberg Model of Political Extremism*, Croom Helm Publishers 1985.
- Sroka Tadeusz, *Dziennik izraelski czyli Religijny wymiar ludzkiego losu*, Lublin, 1985.
- Strozier Charles B., *Apocalypse. – On the psychology of fundamentalizm In America*, Boston 1994.
- Szmidt Longin Tadeusz, *Terroryzm a państwo : studium poświęcone historycznym, socjologicznym i agonologicznym aspektom terroryzmu*, Lublin, 1979.
- Szulakiewicz Marek, Karpus Zbigniew, *Fundamentalizm i kultury*, Toruń 2005.
- Świeca Jerzy, *Bliskowschodni proces pokojowy*, Katowice 1996.
- Świeca Jerzy, *Regionalne i globalne oddziaływania międzynarodowe w kryzysie bliskowschodnim (1947 – 1992)*, Katowice 1993.
- Świeca Jerzy, *Problemy bezpieczeństwa i regionalnego układu sił w przełomowej fazie kryzysu bliskowschodniego : po wojnie czerwcowej w 1967 r. , Katowice, 1991.*
- Stolarczyk Małgorzata, *Iran. Państwo i religia*, Warszawa 2001.
- Terroryzm globalne wyzwanie*, pod red. Krzysztofa Kowalczyka, Wiesława Wróblewskiego, Toruń 2006.
- Terroryzm w świecie współczesnym*, red. Edward Haliżak, Wiesław Lizak, Leonard Łukaszuk, Eugeniusz Śliwa, Warszawa – Pieniężno 2004.
- Thomas Gordon, *Szpiedzy Gideona. Mossad tajna historia*, Warszawa 2005.
- Tibi Bassan, *Fundamentalizm religijny*, Warszawa 1997
- Tomasiewicz Jarosław, *Terroryzm na tle przemocy politycznej, (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000.
- Tyloch, Witold, *Bogowie czterech stron świata*, Łódź 1998.
- Wallach John, Janet, *Arafat w oczach przyjaciół i wrogów*, Warszawa 1991.
- Walkers Tony, Gowers Andrew, *Arafat*, Warszawa 2005.

- Wardlaw Grant, *Political Terrorism. Theory, Tactics, Countermeasures*, Cambridge University Press, 1989.
- Wągrowa Maria, Wiśniewski Bartosz, *Transatlantic trends 2006 – sprawozdanie*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2006.
- Wąs Adam, *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2003, Katolicki Uniwersytet Lubelski, praca doktorska – maszynopis.
- Weinstock Nathan, *Zionism: False Messiah*, London 1979.
- Weggi Wiktor, *Building for peace in the Middle East : a European perspective : an Israeli-Palestinian dialogue : proceedings of the United Department of Public Information's International Encounter for European Journalists on the Question of Palestine*, New York, 1993.
- Weggi Wiktor, *Hagana*, Łódź, 1948.
- Weggi Wiktor, *Palestyński dramat*, Warszawa, 1983.
- Wiktorowicz Quintan, *The Management of Islamic Activism: Salafis, the Muslim Brotherhood, and State Power in Jordan* (S U N Y Series in Middle Eastern Studies) State University of New York Press 2001.
- Wilkinson Paul, *Political Terrorism*, London 1974.
- Wilkinson Paul, *Terrorism and the Liberal State*, London 1977.
- Witkowski Igor, *Supertajne bronie islamu*, Warszawa, 1999.
- Wójcik Edward, *Arabowie i Żydzi*, Warszawa, 1990.
- Wójcik Edward, *Geneza i polityczno-militarne aspekty bliskowschodniego konfliktu izraelsko-arabskiego*, Warszawa 1974.
- Wójcik Edward, *Konflikt Bliskowschodni*, Warszawa 1979.
- W poszukiwaniu prawdziwej wiary. Współczesne ruchy odnowy religijnej w krajach pozaeuropejskich*, pod red. Anny Mrozek-Dumanowskiej, Warszawa 1995.
- Yehoshafat Harkabi, *Israel's Fateful Decisions*, New York 1998.
- Yonah Alexander, *Palestinian Religious Terrorism: A Profile of Hamas and Islamic Jihad* *Palestinian Religious Terrorism: A Profile of Hamas and Islamic Jihad*, New York 2002.
- Zarys dziejów religii*, pod red. Zygmunta Poniatońskiego, Warszawa 1964.
- Zdanowski Jerzy, *Bracia Muzułmanie i inni*, Szczecin 1986.
- Zieliński Michał, *Człowiek i religie*, Warszawa 2000.

Portale internetowe

<http://www.abw.gov.p>
<http://alaqsaintifada.org/>
<http://www.aph.gov.au>
<http://www.betar.org/>
<http://www.cdiss.org>
<http://www.debka.com>
<http://www.etzel.org.il/>
<http://www.fateh.net/>
<http://www.hagana.co.il/new/index.htm>
<http://www.iaf.org.il/>
<http://www.idf.il/>
<http://www.ikhwanWeb.com>
<http://www.isayeret.com/>
<http://www.izrael.badacz.pl>
<http://www.jewishvirtuallibrary.org>
<http://www.jdl.org>
<http://lebanese-forces.org/main.htm>
<http://library.nps.navy.mil/home/tgp/pflp.htm>
<http://members.aol.com/rahel7/index.html>
<http://memri.org>
<http://www.nasrollah.net/>
<http://www.ict.org.il/>
<http://www.kahane.org>
<http://www.kahanetzadak.com>
<http://members.aol.com/rahel7/index.html>
<http://www.merip.org>
<http://www.mepc.org>
<http://www.mfa.gov.il/mfa/home.asp>
<http://www.moqawama.net/>
<http://news.bbc.co.uk>
<http://www.palestine-info.com>
<http://www.pflp-palestine.org/>
<http://www.p-p-o.com>

<http://www.qassam.org/>

<http://www.passia.org>

<http://www.imra.org.il>

<http://www.terroryzm.com>

<http://www.un.org/unrwa/>

<http://www.worldtagar.org/>

<http://www.viva.palestyna.pl>

<http://www.zoa.org/>